

การสร้างอัตลักษณ์ของคนมอญย้ายถิ่น: ศึกษากรณีแรงงานข้ามชาติในจังหวัดสมุทรสาคร

นางสาวสุกัญญา เมาเนิด

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญามนุษยวิทยามหาบัณฑิต

สาขาวิชามานุษยวิทยา ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2549

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

IDENTITY FORMATION OF MON MIGRANTS: A CASE STUDY OF
TRANSNATIONAL WORKERS IN SAMUT SAKHON PROVINCE

Miss. SUKANYA BAONOED

สถาบันวิทยบริการ

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts Program in Anthropology

Department of Sociology and Anthropology

Faculty of Political Science

Chulalongkorn University

Academic Year 2006

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

การสร้างอัตลักษณ์ของคนมอญย้ายถิ่น: ศึกษากรณี
แรงงานข้ามชาติในจังหวัดสมุทรสาคร

โดย

นางสาวสุกัญญา เบาเน็ด

สาขาวิชา

มานุษยวิทยา

อาจารย์ที่ปรึกษา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิติ ภาวัครพันธุ์

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทมหาบัณฑิต

.....คณบดีคณะรัฐศาสตร์

(ศาสตราจารย์ ดร. จรัส สุวรรณมาลา)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์มีดังนี้

.....ประธานกรรมการ

(ศาสตราจารย์ ดร.อมรา พงศาพิชญ์)

.....อาจารย์ที่ปรึกษา

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิติ ภาวัครพันธุ์)

.....กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ปรีชา คุณินทร์พันธุ์)

สุกัญญา เบาเนิด: การสร้างอัตลักษณ์ของคนมอญย้ายถิ่น: ศึกษากรณีแรงงานข้ามชาติในจังหวัดสมุทรสาคร. (IDENTITY FORMATION OF MON MIGRANTS: A CASE STUDY OF TRANSNATIONAL WORKERS IN SAMUT SAKHON PROVINCE) อ. ที่ปรึกษา : ผศ.ดร.นิตติ ภาวีครพันธ์, จำนวน 343 หน้า

วิทยานิพนธ์เรื่องการสร้างอัตลักษณ์ของคนมอญย้ายถิ่น: ศึกษากรณีแรงงานข้ามชาติในจังหวัดสมุทรสาคร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงวิถีชีวิต และการสร้างอัตลักษณ์ของคนมอญย้ายถิ่นในจังหวัดสมุทรสาคร

ผลการศึกษาพบว่า การสร้างอัตลักษณ์ของคนมอญย้ายถิ่นที่เป็นแรงงานข้ามชาติในจังหวัดสมุทรสาคร มีการสร้างสำนึกร่วมโดยใช้ประวัติศาสตร์และการดำรงรักษาภาษา หนังสือ และวัฒนธรรมประเพณีมอญไว้ เพื่อรักษาพรมแดนทางชาติพันธุ์กับกลุ่มอื่นโดยเฉพาะชนชาติพม่า จนกระทั่งสมัยอาณาจักรเมือพม่าได้รับเอกราชจากอังกฤษด้วยเงื่อนไขทางการเมืองภายใต้แนวคิดรัฐชาติสมัยใหม่ มอญได้สร้างอัตลักษณ์ใหม่ที่เป็นอัตลักษณ์เชิงการเมืองซึ่งสื่อถึงการแยกตัวและแตกหักกับรัฐพม่า โดยสร้างสำนึกเรื่องชาติผ่านการมีประวัติศาสตร์ และสัญลักษณ์ร่วมกัน เช่น วันชาติมอญ ธงชาติมอญ เพลงชาติมอญ ชุดประจำชาติ สัตว์สัญลักษณ์ (หงส์)

เมื่อเข้าสู่ภาวะทุนนิยมโลกาภิวัตน์ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์มอญจากประเทศพม่ากลายเป็นผู้อพยพและอยู่ในฐานะแรงงานข้ามชาติในจังหวัดสมุทรสาคร คนมอญย้ายถิ่นได้ซ่อนอัตลักษณ์ความเป็นพม่า และเลือกแสดงอัตลักษณ์ความเป็นมอญให้เด่นชัดขึ้น เพื่อสร้างการยอมรับและประนีประนอมกับสังคมไทย โดยเลือกแสดงอัตลักษณ์ความเป็นมอญผ่านภาษา วัฒนธรรมประเพณี และการจัดงานวันชาติมอญ หรือ วันรำลึกบรรพบุรุษมอญ เป็นอัตลักษณ์ที่สร้างขึ้นบนพื้นฐานความสัมพันธ์กับกลุ่มคนไทยเชื้อสายมอญ

ในฐานะผู้อพยพ คนมอญย้ายถิ่นได้สร้างสังคมข้ามพรมแดนพาดผ่านพรมแดนรัฐชาติโดยการสร้างสายสัมพันธ์กับคนมอญในเมืองมอญ คนมอญในเมืองไทยและคนมอญในต่างประเทศ กิจกรรมสายสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นครอบคลุมทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมวัฒนธรรม โดยที่คนมอญย้ายถิ่นมีสำนึกอยู่เสมอว่ามาตุภูมิของตนเองนั้นอยู่ที่เมืองมอญ จึงนิยามตัวเองว่าเป็น “มอญเมืองมอญ” มากกว่าเป็น “คนพม่า”

ภาควิชา สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา ลายมือชื่อนิสิต.....
สาขาวิชา มานุษยวิทยา ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....
ปีการศึกษา 2549 ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

##4781155724 : MAJOR ANTHROPOLOGY

KEY WORD: MON ETHNIC GROUP / MON IDENTITY / MON MIGRANTS / MON-THAI PEOPLES / MON LAND / MIGRANT/ DIASPORA

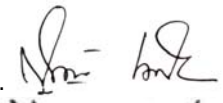
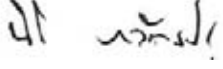
MISS SUKANYA BAONOED : IDENTITY FORMATION OF MON MIGRANTS: A CASE STUDY OF TRANSNATIONAL WORKERS IN SAMUT SAKHON PROVINCE. THESIS
ADVISOR : ASSIST. PROF.DR.NITI PAWAKAPAN, 343 pp.

The objective of the thesis is to study the way of life and identity formation of Mon migrants who are transnational workers in Samutsakhon province.

The study concludes that the identity formation of Mon migrant before migration to Samutsakhon province involves ethnic collective consciousness to maintain their ethnic boundaries and separate themselves from Burma national identity. Since colonial era to after independence when Burma became a modern state, the Mons formed new political identity to break away from Burma nation.

With globalization, the Mons from Burma migrated to Samutsakhon province, Thailand. The Mons became transnational workers, who have to hide their Burmese identity and choose to show their Mon identity to compromise with Thai society. The Mon identity is being represented in the form of language, literature and culture. The celebration of Mon National Day in Thailand is an attempt to maintain Mon ethnic identity and to identify with Thai-Mon descendents in Thailand.

Mon migrants are building transnational social relations with Mon in Burma, Mon in Thailand and Oversea Mon through political, economic and cultural activities. The Mon migrants identity is with their Mon homeland or Mon Land, not citizen of Burma.

Department Sociology and Anthropology Student's signature.....
Field of study Anthropology Advisor's signature.....
Academic year 2006 Co-advisor's signature.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เกิดขึ้นและสำเร็จได้ด้วยความช่วยเหลือ และสนับสนุนจากบุคคล และองค์กรหลายฝ่ายได้แก่

1. คณะจารย์ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ประสิทธิประสาทความรู้ทั้งหมด เพื่อนำมาสู่การเขียนวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้ รวมทั้งผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิติ ภาวครพันธ์ อาจารย์ที่ปรึกษาที่คอยให้คำปรึกษา แนะนำ และตรวจทานวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

2. ศาสตราจารย์ ดร.อมรา พงศาพิชญ์ รองศาสตราจารย์ ดร.ปรีชา คุณินทร์พันธ์ ที่ให้คำแนะนำ ตรวจสอบ จนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จเรียบร้อยสมบูรณ์อย่างที่เป็นอยู่

3. สำนักศิลปากรที่ 11 อุบลราชธานี กรมศิลปากร ที่เปิดโอกาสให้ได้ลาศึกษาต่อ และภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่ได้ให้โอกาสในการเข้าไปศึกษา

4. ชมรมเยาวชนมอญกรุงเทพฯที่เป็นสื่อกลางเชื่อมโยงให้ได้เรียนรู้และติดต่อสัมพันธ์กับเครือข่ายชุมชนมอญทั่วประเทศไทย กลุ่มคนมอญจากเมืองมอญประเทศพม่า กรรมการและสมาชิกชมรมทุกท่านที่คอยช่วยเหลือ ให้ข้อมูล คำแนะนำ และ ติดตามถามไถ่ อาทิเช่น คุณสุนทร ศรีปานเงิน คุณองมาน กะมาวัก คุณองค์ บรรจุน อาจารย์อำไพ มัชฌมาน คุณลุงพิศาล บุญผูก อาจารย์บุษบา ประภาสพงศ์ อาจารย์ทิวี แก่นดำ อาจารย์กิตติ วรกุลกิตติ และอีกหลายต่อหลายท่านที่ไม่ได้เอ่ยชื่อนี้เนื่องจากข้อจำกัดของหน้ากระดาษที่ไม่สามารถจารึกนามแต่ละท่านได้หมด

5. คุณลุงธีระ ทรงลักษณ์ ที่กรุณาสอนภาษามอญ เพื่อให้สามารถอ่านเขียนภาษามอญได้เป็นประโยชน์ต่อการเก็บข้อมูลสนามและการเขียนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้นิ่งนัก

6. เพื่อนๆ พี่ๆ น้องๆ นิสิตปริญญาโท ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาทุกคนที่คอยให้กำลังใจซึ่งกันและกัน กระตุ้น และจุดดิ่งไปสู่ความสำเร็จพร้อมๆ กัน รวมทั้งคุณสมาน เหล่าดำรงชัย สถาบันเอเชียที่คอยช่วยเหลือด้านข้อมูลและให้คำแนะนำต่างๆ และคุณบุศรา ผาสุก เพื่อนที่คอยช่วยเหลือตลอดมา

7. คุณพ่อสมจิตร คุณแม่ยม เบาเนิด และสมาชิกในครอบครัวทุกคน รวมทั้งคุณวสันต์ เทพสุรียานนท์ ที่เป็นกำลังใจยามอ่อนล้า และกระตุ้นไม่ให้ทอดยต่อการทำวิทยานิพนธ์ ตลอดจนอุดหนุนทุนการศึกษาเมื่อยามขาดแคลน

...สุดท้ายขอให้ประโยชน์อันจะเกิดจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นวิทยาทาน เป็นบุญกุศล และขออุทิศให้บรรพชนมอญผู้ล่วงลับ...

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญภาพ.....	ฎ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 ประเด็นปัญหาการวิจัย.....	5
1.3 วัตถุประสงค์.....	5
1.4 ขอบเขตการศึกษา.....	6
1.5 ประโยชน์ที่ได้รับ.....	6
1.6 นิยามศัพท์สำคัญ.....	6
1.7 แนวทางในการศึกษาวิจัย.....	7
1.8 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	8
1.9 กลุ่มคนที่ทำการศึกษา.....	9
1.10 สถานที่ศึกษา.....	9
1.11 เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	9
1.12 การวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอผลการศึกษา.....	10
บทที่ 2 แนวคิดและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง.....	11
2.1 แนวคิดความเป็นชาติพันธุ์ พรมแดนชาติพันธุ์ และกลุ่มชาติพันธุ์.....	11
2.2 แนวคิดอัตลักษณ์ อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ อัตลักษณ์คนพลัดถิ่น/ย้ายถิ่น.....	14
2.3 แนวคิดการย้ายถิ่นและระบบย้ายถิ่น.....	20
2.3.1.การย้ายถิ่น.....	20
2.3.2 ระบบการย้ายถิ่น.....	20

2.3.3 แรงงานข้ามชาติจากประเทศพม่า.....	22
2.4 แนวคิดสังคมข้ามพรมแดน.....	34
2.5 แนวคิดชาติ รัฐชาติ ชาตินิยม และชาตินิยมเชิงชาติพันธุ์.....	40
2.6 กรอบการวิจัย.....	55
2.7 ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง.....	56
บทที่ 3 ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์และการเคลื่อนไหวทางการเมืองของ	
ชนชาติมอญ.....	70
3.1 ประวัติศาสตร์โบราณคดีมอญ.....	70
3.2 การเคลื่อนไหวทางการเมืองของชนชาติมอญ.....	80
3.3 ข้อมูลทั่วไปของพม่าและรัฐมอญ.....	102
3.4 คนมอญในเมืองไทย.....	106
3.5 คนไทยเชื้อสายมอญในจังหวัดสมุทรสาคร.....	110
บทที่ 4 คนมอญย้ายถิ่น.....	116
4.1 ข้อมูลทั่วไปจังหวัดสมุทรสาคร.....	116
4.2 คนมอญย้ายถิ่นในจังหวัดสมุทรสาคร.....	118
4.3 ความเป็นอยู่และวิถีชีวิตคนมอญย้ายถิ่น.....	121
4.3.1 ย่านชุมชนและวัด.....	121
4.3.2. ห้องเช่า.....	127
4.3.3.อาหารการกิน ตลาด และร้านค้า.....	131
4.3.4 การแต่งกายของคนมอญย้ายถิ่น.....	138
4.4 อัตลักษณ์ของคนมอญย้ายถิ่นแสดงผ่านภาษา.....	155
4.4.1 ประวัติความสำคัญของภาษามอญ.....	155
4.4.2 บทบาทและการฟื้นคืนของภาษามอญในสมุทรสาคร.....	160
4.4.3 ศูนย์การเรียนรู้มอญของคนมอญย้ายถิ่น.....	170
4.5 อัตลักษณ์ของคนมอญย้ายถิ่นแสดงผ่านวันชาติมอญ.....	187
4.5.1 วันชาติมอญ “สิ้นแผ่นดินแต่ไม่สิ้นชาติ”.....	187
4.5.2 งานวันชาติมอญในอดีต.....	190

4.5.3 วันชาติมอญในจังหวัดสมุทรสาคร.....	196
4.5.4 สัญลักษณ์ในงานวันชาติมอญ.....	225
4.6 คนมอญย้ายถิ่นกับการนิยามตัวตน.....	237
4.6.1 การนิยามตัวเองของคนมอญย้ายถิ่น.....	237
4.6.2 ชื่อเสียงเรียงนามกับการนิยามตัวเองของคนมอญย้ายถิ่น.....	238
บทที่ 5 คนมอญย้ายถิ่น: ผ่านมุมมองทางมานุษยวิทยา.....	240
5.1 มองคนมอญย้ายถิ่นผ่านแนวคิดสังคมข้ามพรมพรมแดน.....	240
5.2 มองคนมอญย้ายถิ่นผ่านแนวคิดเรื่องชาติ และชาตินิยมเชิงชาติพันธุ์.....	248
5.3 มองคนมอญย้ายถิ่นผ่านความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์.....	252
5.4 มองคนมอญย้ายถิ่นผ่านตัวตนที่ผันแปร.....	261
บทที่ 6 สรุป /ข้อเสนอแนะ.....	265
รายการอ้างอิง.....	269
ภาคผนวก.....	284
ภาคผนวก ก วัฒนธรรมประเพณีของคนมอญย้ายถิ่น.....	285
ภาคผนวก ข บทสัมภาษณ์: แนวคิดการจัดงานวันชาติมอญ.....	322
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	343

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 แสดงการจัดประเภทสังคมข้ามพรมแดนของ Alejandro Portes.....	39
ตารางที่ 2 การแบ่งเขตการปกครองและเมืองหลักของประเทศพม่า.....	102
ตารางที่ 3 แสดงบริเวณที่คนมอญย้ายถิ่นอาศัยอยู่ในเขตอ.เมือง จ.สมุทรสาคร.....	122
ตารางที่ 4 วิเคราะห์เปรียบเทียบแนวคิดและทัศนคติ ต่อการจัดงานวันชาติมอญระหว่าง คนไทยเชื้อสายมอญและคนมอญเมืองมอญ(ประเทศพม่า).....	220
ตารางที่ 5 แสดงกิจกรรมสายสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจของคนมอญย้ายถิ่นกับบ้านเกิด.....	245
ตารางที่ 6 แสดงกิจกรรมสายสัมพันธ์ด้านการเมืองของคนมอญย้ายถิ่นกับบ้านเกิด.....	246
ตารางที่ 7 แสดงกิจกรรมสายสัมพันธ์ด้านสังคม และวัฒนธรรมของคนมอญย้ายถิ่นกับ บ้านเกิด.....	247
ตารางที่ 8 แสดงการนิยามตัวตนระหว่างคนมอญย้ายถิ่นและคนไทยเชื้อสายมอญ.....	259

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญภาพ

	หน้า
รูปที่ 1 บัตรประชาชนของคนมอญย้ายถิ่นที่ระบุดัชฎชาติพม่า ศาสนา และกลุ่มชาติพันธุ์....	26
รูปที่ 2 แผนภาพแสดงกรอบการวิจัย.....	55
รูปที่ 3 ภาพสลักนูนต่ำบนกำแพงเมืองสะเทิม.....	72
รูปที่ 4 แผนผังเมืองสะเทิม.....	73
รูปที่ 5 พระธาตุอินทร์แขวน.....	74
รูปที่ 6 ภาพวาดท่าเรือของเมืองสะเทิมในสมัยโบราณ.....	75
รูปที่ 7 หงส์ในตำนานการสร้างอาณาจักรหงสาวดี.....	77
รูปที่ 8 การประชุม ณ เมืองปางโหลง (Panglong) ในเขตรัฐฉานของไทยใหญ่.....	83
รูปที่ 9 ตราสัญลักษณ์สมาคมไทยรามัญ	100
รูปที่ 10 ตราสัญลักษณ์ชมรมเยาวชนมอญกรุงเทพฯ.....	101
รูปที่ 11 แผนที่การแบ่งเขตการปกครองแบบรัฐและภาคของประเทศพม่า.....	103
รูปที่ 12 แผนที่อาณาจักรมอญโบราณ และรัฐมอญในปัจจุบัน.....	104
รูปที่ 13 แผนที่แสดงเขตเมืองต่างๆในรัฐมอญ.....	105
รูปที่ 14 แผนที่แสดงการกระจายตัวของคนไทยเชื้อสายมอญในประเทศไทย และจังหวัด สมุทรสาคร.....	115
รูปที่ 15 แผนที่จังหวัดสมุทรสาคร.....	117
รูปที่ 16 แผนที่อำเภอเมืองจังหวัดสมุทรสาคร.....	117
รูปที่ 17 แรงงานข้ามชาติในจังหวัดสมุทรสาคร.....	120
รูปที่ 18 แผนที่แสดงบริเวณที่มีคนมอญย้ายถิ่นจากประเทศพม่าอาศัยอยู่อย่างหนาแน่น ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร.....	121
รูปที่ 19 แผนที่แสดงชุมชนคนไทยเชื้อสายมอญและการกระจายตัวคนมอญย้ายถิ่นในเขต อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร.....	123
รูปที่ 20 เจดีย์กาญจนาภิเษกศิลปะมอญ วัดโคก (วัดศรีบูรณาวาส).....	126
รูปที่ 21 สภาพที่อยู่อาศัยของคนมอญย้ายถิ่นบริเวณตลาดกุ้ง.....	127
รูปที่ 22 สภาพภายในห้องเช่าของคนมอญย้ายถิ่นบริเวณเกาะสมุทร.....	128
รูปที่ 23 หิ้งพระภายในห้องพักของคนมอญย้ายถิ่น.....	130

รูปที่ 24 หิ้งพระภายในห้องพักของคนมอญย้ายถิ่นมีภาพเจ้าพระยามหาโยธา (พระยาเจ่ง) เจ้าพระยามหาโยธา (ทอเรียะ) และศาสตราจารย์นายแพทย์สุเอ็ด คชเสนี.....	130
รูปที่ 25 อาหารแห้งและสินค้าที่นำเข้ามาจากประเทศพม่าบริเวณเกาะสมุท.....	132
รูปที่ 26 ร้านขายดอกไม้.....	133
รูปที่ 27 ร้านขายผ้าถุง.....	133
รูปที่ 28 แกงแดง หรือ แกงเผ็ด.....	134
รูปที่ 29 ถั่วคลุกกับใบชาหมัก “อะวอจหลกพัก”.....	134
รูปที่ 30 ขนมจีนมอญหรือขนมจีนน้ำยาหยวกกล้วย.....	135
รูปที่ 31 ผักกระเจี๊ยบจากบ้านวังกะ จังหวัดกาญจนบุรี.....	136
รูปที่ 32 ผักกระเจี๊ยบแบบมอญในประเทศพม่า.....	136
รูปที่ 33 ร้านขายหมาก บริเวณมหาชัยนิเวศน์.....	137
รูปที่ 34 ร้านขายน้ำหวาน.....	138
รูปที่ 35 ร้านขายอาหารสำเร็จ.....	138
รูปที่ 36 การแต่งกายทั่วไปของผู้หญิงมอญ.....	140
รูปที่ 37 การแต่งกายของผู้หญิงมอญผู้สูงวัย.....	140
รูปที่ 38 การแต่งกายทั่วไปของผู้ชายมอญ.....	140
รูปที่ 39 เด็กมอญทา ทานาคาที่หน้าผาก และแก้มทั้งสองข้าง.....	141
รูปที่ 40 หญิงสาวชาวมอญและชาวพม่านิยมใช้ทานาคา.....	142
รูปที่ 41 การทูนสิ่งของไว้บนศีรษะของผู้หญิงมอญบริเวณมหาชัยนิเวศน์.....	143
รูปที่ 42 การแต่งกายแบบมอญ หรือ ชุดประจำชาติ.....	145
รูปที่ 43 การประยุกต์เสื้อผ้าโดยการนำผ้าถุงมอญมาตัดเย็บเป็นชุดและเพิ่มสีสันต่างๆ.....	145
รูปที่ 44 เสื้อลายมอญรูปมนุษย์สิงห์มีข้อความว่า “ทหารกู้ชาติมอญ”.....	147
รูปที่ 45 เสื้อลายมอญรูปหงส์มีข้อความว่า “กลุ่มเยาวชนมอญหงสา”.....	147
รูปที่ 46 เสื้อลายมอญรูปหงส์มีข้อความว่า “กลุ่มรักษาสหศาสตร์ทอง”.....	148
รูปที่ 47 เสื้อลายมอญรูปหงส์ และธงชาติมอญมีข้อความว่า “วันชาติมอญครั้งที่ 59”.....	148
รูปที่ 48 เสื้อลายมอญรูปพระเจ้าราชาธิราช (กษัตริย์มอญ).....	148
รูปที่ 49 เสื้อลายมอญรูปพระเจ้าเมียนุฮอ (กษัตริย์มอญ).....	149

รูปที่ 50 เลื่อนลายมอญรูปพระนางจามเทวี.....	149
รูปที่ 51 เลื่อนลายมอญรูปหงส์และจาร์กหนึ่งสี่มอญ	149
รูปที่ 52 เลื่อนลายมอญรูปธงชาติมอญและรูปหงส์.....	150
รูปที่ 53 เลื่อนลายมอญรูปหนึ่งสี่มอญ.....	150
รูปที่ 54 เลื่อนลายมอญรูปหงส์ตามตำนานการสร้างเมืองหงสาวดี.....	150
รูปที่ 55 เลื่อนประจำศูนย์พัฒนาภูมิปัญญาไทยมอญ (เขตบางขุนเทียน กรุงเทพฯ).....	151
รูปที่ 56 เข็มกลัดรูปหงส์ประจำศูนย์พัฒนาภูมิปัญญามอญ วัดบางหญ้าแพรก.....	151
รูปที่ 57 คณะครูอาสาสมัครของศูนย์พัฒนาภูมิปัญญามอญ วัดบางหญ้าแพรก.....	153
รูปที่ 58 เลื่อนเหลืองประดับตราสัญลักษณ์กับผ้าถุงแดงของมอญ งานออกพรรษา.....	154
รูปที่ 59 ป้ายหน้าร้านโทรศัพท์มือถือ ถ้ามมหาชัยนิเวศน์.....	166
รูปที่ 60 ป้ายคลินิกแถบตลาดพงษ์พิทยเขียวนด้วยภาษามอญ.....	167
รูปที่ 61 ป้ายโฆษณาบัตรเติมเงิน.....	167
รูปที่ 62 ป้ายวัดภาษาไทย และภาษามอญ วัดคลองครุ.....	168
รูปที่ 63 ป้ายวัดภาษาไทย และภาษามอญ (บรรทัดที่ 3) วัดบ้านไร่เจริญผล.....	168
รูปที่ 64 เส้าหงส์วัดตึก.....	168
รูปที่ 65 ตราสัญลักษณ์ของศูนย์พัฒนาภูมิปัญญามอญ กรุงเทพฯ.....	174
รูปที่ 66 บรรยากาศการเรียนการสอน ศูนย์พัฒนาภูมิปัญญาไทยมอญกรุงเทพฯ.....	174
รูปที่ 67 ตำราเรียนของศูนย์พัฒนาภูมิปัญญามอญวัดบางหญ้าแพรก.....	176
รูปที่ 68 บรรยากาศการเรียนการสอน ณ ศูนย์พัฒนาภูมิปัญญามอญ วัดบางหญ้าแพรก...	178
รูปที่ 69 การสอบปลายภาคการศึกษาของศูนย์พัฒนาภูมิปัญญามอญ วัดบางหญ้าแพรก.	178
รูปที่ 70 ตราสัญลักษณ์ประจำศูนย์พัฒนาภูมิปัญญามอญ วัดบางหญ้าแพรก.....	178
รูปที่ 71 ตราสัญลักษณ์ของศูนย์ไทยมอญพัฒนา.....	179
รูปที่ 72 ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนไทย-มอญพัฒนา หมู่บ้านเบญจทรัพย์.....	179
รูปที่ 73 บรรยากาศการเรียนการสอนภาษามอญ ณ ศูนย์การเรียนรู้ไทยมอญพัฒนา.....	180
รูปที่ 74 หนังสือส่งเสริมการเรียนรู้ภาษาไทยสำหรับกลุ่มชาติพันธุ์มอญที่เข้ามาเป็น แรงงานในประเทศไทย และการประชุมจัดทำหนังสือแบบเรียน.....	181
รูปที่ 75 ภาพบรรยากาศ และพิธีกรบนเวที ในงานวันชาติครั้งที่ 59 ณ บ้านเจดีย์สามองค์	193
รูปที่ 76 ภาพการสวนสนามและริ้วขบวนในงานวันชาติครั้งที่ 59 ณ บ้านเจดีย์สามองค์.....	193

	หน้า
รูปที่ 77 บรรยายภาคในการประชุมเตรียมงาน.....	198
รูปที่ 78 ซิดีเพลงและคาราโอเกะศิลปินมอญ.....	202
รูปที่ 79 สายรัดข้อมือ มีข้อความภาษามอญ.....	202
รูปที่ 80 กองอำนวยการ และ หน่วยพยาบาลจากโรงพยาบาลศรีวิชัย 5.....	203
รูปที่ 81 สิ่งพิมพ์ต่างๆเช่นหนังสือ ไปสเตอร์ หนังสือพิมพ์ภาษามอญ.....	203
รูปที่ 82 เวทีงานวันชาติมอญครั้งที่ 59 วัดศิริมงคล.....	204
รูปที่ 83 เวทีงานวันชาติมอญครั้งที่ 60 วัดศิริมงคล.....	205
รูปที่ 84 เวทีงานวันชาติมอญครั้งที่ 58 วัดศิริมงคล.....	205
รูปที่ 85 เสื้อวันชาติมอญครั้งที่ 59 วัดศิริมงคล.....	206
รูปที่ 86 บรรยายภาคในช่วงเช้าของงานวันชาติหนุ่มสาวทุกคนพร้อมใจกันแต่งกายในชุด ประจำชาติมอญ.....	207
รูปที่ 87 คนมอญย้ายถิ่นนับหมื่นคนมาร่วมพิธีเปิดงานวันชาติมอญอย่างเป็นทางการ.....	213
รูปที่ 88 ผู้ศึกษา และคุณกิตติ วรกุลกิตติ ทำหน้าที่พิธีกร.....	213
รูปที่ 89 การแสดงนาฏศิลป์มอญ.....	214
รูปที่ 90 ปะโมคะซาน ศิลปินนักร้องชื่อดังของมอญ.....	214
รูปที่ 91 แผ่นป้ายโฆษณาณนักร้องในงานวันชาติมอญครั้งที่ 59 วัดศิริมงคล.....	215
รูปที่ 92 วันชาติมอญครั้งที่ 59 ณ ประเทศนอร์เว.....	224
รูปที่ 93 วันชาติมอญครั้งที่ 59 ณ ประเทศศรีลังกา.....	224
รูปที่ 94 วันชาติมอญครั้งที่ 59 ณ ประเทศแคนาดา.....	225
รูปที่ 95 วันชาติมอญครั้งที่ 59 ณ วัดบึงลาดสวาย อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม.....	225
รูปที่ 96 หงส์ไทยและหงส์มอญ.....	226
รูปที่ 97 เสื้อวันชาติมอญ และป้ายคณะกรรมการจัดงานมีรูปหงส์เป็นสัญลักษณ์.....	228
รูปที่ 98 เสื้อยืดที่มีรูปหงส์เป็นสัญลักษณ์ของคนมอญที่มาร่วมงานวันชาติครั้งที่ 60.....	229
รูปที่ 99 เส้าหงส์วัดศิริมงคล และเข็มกลัดหงส์.....	230
รูปที่ 100 รูปหงส์บนสายรัดข้อมือในงานวันชาติมอญ.....	230
รูปที่ 101 ระบายหงส์ทองในงานวันชาติมอญครั้งที่ 59 วัดบึงลาดสวาย.....	230
รูปที่ 102 รูปหงส์บนป้ายเวทีงานวันชาติมอญครั้งที่ 60 วัดศิริมงคล.....	231
รูปที่ 103 ธงชาติมอญรูปหงส์บินและดาวสีน้ำเงินของพรรคมอญใหม่.....	232

รูปที่ 104 ธงชาติมอญรูปหงส์ยกเท้าที่ใช้ในประเทศพม่าแตกต่างกับธงชาติของพรรค มอญใหม่.....	232
รูปที่ 105 คนมอญย้ายถิ่นนำธงชาติมาในงานวันชาติมอญครั้งที่ 60 ณ วัดศิริมงคล.....	233
รูปที่ 106 รูปธงชาติบนป้ายของคณะกรรมการจัดงานวันชาติมอญ.....	233
รูปที่ 107 ชุดประจำชาติของผู้ชายที่ใส่ร่มมีแถบขาวคั่นคือสัญลักษณ์ของใส่ร่มมอญส่วน ชายเสื้อผู้หญิงยาวปิดสะโพกคือสัญลักษณ์การแต่งกายของมอญที่แตกต่าง จากพม่า.....	235
รูปที่ 108 เสื้อลายมอญกับใส่ร่มและผ้าถุงแดงในงานวันชาติมอญ.....	236
รูปที่ 109 ชุดประจำชาติของนางรำในงานวันชาติมอญ.....	236
รูปที่ 110 แผนภาพแสดงการเปรียบเทียบองค์ประกอบลักษณะความสัมพันธ์ของผู้อพยพ ย้ายถิ่นและคนมอญย้ายถิ่น.....	240
รูปที่ 111 แผนภาพแสดงขั้นตอนการส่งเงินกลับบ้าน.....	242

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

มอญเป็นชนชาติที่เจริญรุ่งเรืองและมีบทบาทมากที่สุดในการถ่ายทอดอารยธรรมอินเดียให้แก่ชนชาติอื่นๆในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น ไทย พม่า และ ลาว ชาวมอญเคยมีอำนาจปกครองดินแดนในประเทศพม่าปัจจุบัน และมีความเจริญรุ่งเรืองสูงสุดในดินแดนสุวรรณภูมิ คนมอญได้สร้างอาณาจักรขึ้นหลายแห่งในบริเวณลุ่มแม่น้ำอิระวดี ลุ่มแม่น้ำสาละวินและลุ่มน้ำสะโตง ในประวัติศาสตร์ชาวมอญได้ทำสงครามกับพม่าผัดกันแพ้ผัดกันชนะเรื่อยมาจนกระทั่งในปี พ.ศ.2300 พม่าก็เข้ายึดครองและทำลายเมืองหงสาวดีซึ่งเป็นอาณาจักรสุดท้ายลง ทำให้คนมอญตกอยู่ภายใต้การปกครองของพม่าตลอดมานับร้อยปี จนกระทั่งประเทศพม่าได้ตกเป็นเมืองขึ้นของประเทศอังกฤษและต่อมาก็ได้รับเอกราชในปี พ.ศ. 2491 ชาวมอญก็ได้พยายามเรียกร้องจากรัฐบาลกลางพม่า เพื่อให้ได้สิทธิของชนชาติมอญเช่นเดียวกับชนกลุ่มน้อยอื่นๆ แต่รัฐบาลพม่าก็ได้ปฏิเสธข้อเรียกร้องดังกล่าวปัญหาขัดแย้งจึงเกิดขึ้น นำไปสู่การจับอาวุธขึ้นสู้และเคลื่อนไหวในรูปแบบต่างๆเรื่อยมาจนกระทั่งปัจจุบัน

ย้อนกลับไปในหน้าหนึ่งของประวัติศาสตร์ พบว่าปัญหาความขัดแย้งระหว่างมอญและพม่าเกิดขึ้นในบริบทต่างๆกัน นำไปสู่การอพยพของชนมอญเข้าสู่ดินแดนประเทศไทย เนื่องจากนโยบายของพม่าเป็นไปอย่างกดขี่และทารุณ ชาวมอญที่อพยพเข้ามาในประเทศไทยจะได้รับการต้อนรับโดยให้ไปตั้งหลักแหล่งที่เหมาะสม บริเวณที่จัดให้เป็นที่อยู่ของชาวมอญส่วนมากจะอยู่ริมน้ำ ในจังหวัดต่างๆบริเวณภาคกลางของประเทศ และต่อมาก็ได้ผสมกลมกลืนเข้ากับสังคมไทยกลายเป็นคนไทยเชื้อสายมอญ

จากอดีตมาสู่ในปัจจุบันเรื่องราวการอพยพของชนมอญมาสู่ประเทศไทยยังไม่สิ้นสุด แต่กลับเปลี่ยนโฉมหน้าไปตามบริบททางสังคมที่เชื่อมโยงกับการเปลี่ยนแปลงไปของระบบสังคมโลกในยุคโลกาภิวัตน์ (Globalization) ซึ่งเป็นกระบวนการสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในทุกบริบท ไม่ว่าจะเป็นเศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง สิ่งแวดล้อม โดยมีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีข้อมูล และสื่อสารเป็นเครื่องมือ และภายใต้ตัวกำหนดที่สำคัญของการจัดระเบียบโลกใหม่ (New World Order) ในยุคโลกาภิวัตน์ เช่น กติกาทางการค้า เน้นความมีเสรีทางการค้า และการลงทุน ตลอดจนการเติบโตของลัทธิทุนนิยม (Capitalism) ประเทศไทยเองก็ตกอยู่ใน

สภาพการณ์นี้อย่างไม่อาจหลีกเลี่ยง ซึ่งสะท้อนออกมาทางนโยบายของประเทศที่เน้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญ ส่งผลถึงความต้องการแรงงานจำนวนมาก

ตั้งแต่ปีพ.ศ.2533 เป็นต้นมา ปรากฏว่ามีแรงงานจากประเทศเพื่อนบ้านที่มีพรมแดนติดต่อกันเช่น ลาว กัมพูชา และพม่า อพยพเข้ามาสู่ประเทศไทยเป็นจำนวนมากด้วยการหลบหนีเข้าเมืองอย่างผิดกฎหมาย ซึ่งต่อมารัฐบาลได้มีมติคณะรัฐมนตรีผ่อนผันให้ผู้หลบหนีเข้าเมืองสามารถทำงานในประเทศไทยได้ในลักษณะแรงงานต่างด้าว สำหรับจำนวนผู้อพยพย้ายถิ่นโดยเฉพาะจากประเทศพม่าที่เข้าพักอาศัยอยู่ในประเทศไทยมีจำนวนมากที่สุด ราวหนึ่งล้านคน สาเหตุการอพยพโยกย้ายถิ่นล้นเป็นผลมาจากนโยบายการบริหารประเทศของรัฐบาลพม่า ผู้อพยพนั้นประกอบด้วยกลุ่มชาติพันธุ์จากถิ่นต่างๆของประเทศพม่า ซึ่งพูดภาษาต่างกันและมักไม่มีภาษากลางที่ใช้ร่วมกัน นอกจากนี้ผู้ย้ายถิ่นจากพม่ายังมีลักษณะทางวัฒนธรรมและภาษาที่ต่างจากคนไทย และส่วนใหญ่มักต้องอยู่อย่างผิดกฎหมายและทำงานเป็นแรงงานราคาถูกในประเภทที่คนไทยไม่นิยมทำ¹ ที่ส่งผลกระทบต่อกรย้ายถิ่นทั้งภายในประเทศ และการลี้ภัยออกนอกประเทศมีด้วยกันสามด้าน คือ

ด้านการเมือง ประเทศพม่าถูกปกครองโดยพรรคการเมืองพรรคเดียวมาเป็นระยะเวลา นานกว่า 40 ปี การปกครองอยู่ในระบอบเผด็จการ มีการกวาดล้างพรรคการเมืองที่อยู่ตรงข้ามกับรัฐบาลอยู่ตลอดเวลา ส่งผลให้เกิดการอพยพย้ายถิ่นของประชากรอย่างมาก โดยเฉพาะในหมู่ชนกลุ่มน้อย ตลอดช่วงเวลาดังกล่าวรัฐบาลพม่ามีนโยบายปิดกั้นทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะเรื่อง ภาษาและการนับถือศาสนา นอกจากนี้รัฐบาลพม่ายังส่งกำลังไปกวาดล้างชนกลุ่มน้อยตามแนวชายแดนไทยพม่า ผู้ที่ทำหายอำนาจของรัฐบาลจะถูกจับกุม ทำร้าย และบังคับให้ย้ายจากที่อยู่เดิม ดังตัวอย่างเรื่องของการตั้งถิ่นฐาน ซึ่งเป็นโครงการที่รัฐบาลพม่าใช้ในการบังคับโยกย้ายถิ่นฐานเพื่อกดดันประชาชนในพื้นที่ที่รัฐบาลพม่าถือว่าอยู่ในอิทธิพลของพวกเขา หรือเพื่อเหตุผลทางการพัฒนาเมือง การบังคับให้ย้ายจะใช้เวลา 7-10 วัน ไม่มีการจ่ายค่าทดแทนใดๆ นอกจากนโยบายการตั้งถิ่นฐาน ยังมีนโยบายการเกณฑ์แรงงานอันเป็นนโยบายระดับชาติ มีการใช้แรงงานอย่างแพร่หลาย แรงงานที่ถูกบังคับเกณฑ์แรงงาน จะถูกส่งไปทำงานในโครงการต่างๆของรัฐบาล เช่น การสร้างถนน ทางรถไฟ ค่ายทหาร เป็นต้น โดยแรงงานเหล่านี้จะไม่ได้รับค่าแรงใดๆ ต้องทนทุกข์ทรมานกับสภาพการทำงานที่เลวร้ายมีโอกาสได้รับบาดเจ็บ และอาจถึงแก่ชีวิต²

¹ กฤตยา อาชวนิจกุล, ทริส โคเอทท์ และ นิน นิน ไพร, เรื่องเพศอนามัยเจริญพันธุ์ และความรุนแรง: ประสบการณ์ชีวิตของแรงงานอพยพจากประเทศพม่า, (นครปฐม : สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2543), หน้า 1-2.

² วันดี สันติวุฒิมณี และคณะ, “บนเส้นทางชีวิตของแรงงานต่างด้าวในเมืองไทย,” สารคดี ปีที่14, ฉบับที่160 (2541):106-107.

ด้านเศรษฐกิจ รัฐบาลพม่าได้พยายามที่จะดำเนินนโยบาย “เปิดประตูการค้า” ในปี พ.ศ. 2531 โดยเปลี่ยนระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมมาเป็นระบบเศรษฐกิจแบบการค้าเสรี มีการเปิดจุดผ่านแดนหลายจุดโดยเฉพาะบริเวณชายแดนที่ติดต่อกับประเทศไทย และมีการชักชวนนักลงทุนต่างชาติเข้าไปลงทุนในประเทศพม่า จากนโยบายดังกล่าวก่อให้เกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจบริเวณชายแดน การเปิดจุดผ่านแดนเพื่อการค้า ส่งผลให้การย้ายถิ่นข้ามแดนในบริเวณเขตการค้าเสรีขึ้นมากมาย

ด้านสิ่งแวดล้อม ภายใต้นโยบายการเปิดประตูทางการค้า รัฐบาลพม่าได้ขายสัมปทานการทำไม้สัก การทำเหมืองแร่ และการทำประมงให้แก่เอกชน การขายสัมปทานดังกล่าวส่งผลต่อการย้ายถิ่นของประชาชนอย่างมาก ดังตัวอย่างกรณีชาวประมงพื้นบ้านที่ถูกบังคับให้ย้ายออกจากที่อยู่เดิม เนื่องจากรัฐบาล ได้ขายสัมปทานให้กับกลุ่มบริษัทที่ทำการประมงอวนลากจากประเทศไทย นโยบายดังกล่าวทำให้เกิดการจำกัดสิทธิขั้นพื้นฐาน ในการประกอบอาชีพเพื่อการดำรงชีวิต³

ความกดดันที่ได้รับจากนโยบายการบริหารประเทศของรัฐบาลพม่า เป็นปัจจัยผลักดันให้เกิดการอพยพโยกย้ายถิ่นสู่ประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งประเทศไทยเป็นหนึ่งในเป้าหมายของการอพยพ เนื่องจากสภาวะการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ และระบบการเมืองที่เข้มแข็งของประเทศไทย ตลอดจนความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศและระบบสาธารณสุขที่ก้าวหน้าทำให้ประเทศไทยเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมแก่การอพยพเข้ามา ซึ่งประกอบไปด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆที่แตกต่างกันทางภาษาและวัฒนธรรม

แรงงานต่างด้าวสัญชาติพม่าที่อพยพเข้าสู่ประเทศไทยส่วนใหญ่เป็นคนมอญ จากรัฐมอญ สาเหตุหนึ่งที่ทำให้คนมอญต้องอพยพออกจากพื้นที่เนื่องจากการถูกยึดที่ดินทำกิน โดยเฉพาะในปี พ.ศ. 2544 เป็นต้นมากองทัพรัฐบาลพม่าที่มีฐานอยู่ในรัฐมอญได้เวนคืนที่ดินทำกินหลายพันเอเคอร์ โดยชาวนาที่เป็นเจ้าของที่ดินไม่ได้รับค่าชดเชยใดๆ พวกเขาไม่มีโอกาสได้ใช้อำนาจจากกฎหมายตอบโต้รัฐบาลทหาร ดังนั้นชาวนาจำนวนมากที่สูญเสียที่ดินได้ทิ้งถิ่นฐานมาทำงานในประเทศไทย และอีกประการหนึ่งตามธรรมเนียมของคนมอญพ่อแม่จะแบ่งที่ดินเป็นส่วนแบ่งมรดกเท่าๆกัน เมื่อให้ลูกๆผ่านไปสองถึงสามชั่วคน ที่ดินจึงไม่มากพอที่จะแบ่งเป็นมรดกเท่าๆกันได้ให้ลูก

³ กฤตยา อาชวนิจกุล, ทริส โคเททท์ และนิน ไพร์, เรื่องเพศอนามัยเจริญพันธุ์ และความรุนแรง : ประสบการณ์ชีวิตของแรงงานอพยพจากประเทศพม่า, หน้า 23-24.

ทุกคน คนหนุ่มสาวรุ่นใหม่จำนวนมากจึงต้องอพยพออกไปแสวงหาหนทางเลี้ยงตัวเองด้วยการเป็นแรงงานอพยพในประเทศเพื่อนบ้าน เช่น ไทย มาเลเซีย สิงคโปร์ มากกว่าจะพึ่งพาที่ดินทำกิน⁴

ในปัจจุบันนอกจากปัญหาที่รัฐบาลทหารพม่ายึดที่ดิน บังคับใช้แรงงานแล้วยังมีการละเมิดสิทธิมนุษยชนอีกหลายรูปแบบ เช่น เช่นฆ่า ช่มชู้ บังคับให้จ่ายภาษีในรูปแบบต่างๆ ก็ยังคงแพร่กระจายอยู่ในพื้นที่ต่างๆของรัฐมอญ ถึงแม้ว่าพรรคมอญใหม่ (NMSP: New Mon State Party) ได้ทำการเจรจาหยุดยิงกับรัฐบาลทหารพม่าชุดปัจจุบัน คือ สภาสันติภาพและการพัฒนาแห่งรัฐ (SPDC: State Peace and Development Council) ในปีพ.ศ.2538 แล้วก็ตาม แต่การละเมิดสิทธิมนุษยชนก็ยังแพร่หลายอยู่ในรัฐมอญจวบจนทุกวันนี้

การศึกษาในครั้งนี้ได้เลือกพื้นที่ในเขตจังหวัดสมุทรสาคร ซึ่งพบว่ามีคนมอญจากรัฐมอญ (ประเทศพม่า) หรือ “คนมอญย้ายถิ่น” เข้ามาทำงานเป็นจำนวนมาก เพราะเป็นจังหวัดที่มีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในระดับสูงของประเทศ ไม่ว่าจะเป็นโรงงานอุตสาหกรรม ภาคการเกษตร และเป็นแหล่งธุรกิจประมงที่สำคัญ เป็นศูนย์กลางของการค้าชายฝั่งน้ำ และการส่งออกสัตว์น้ำของประเทศ จำนวนคนมอญย้ายถิ่นทั้งหมดที่อยู่ในจังหวัดสมุทรสาครมีจำนวนนับแสนคน เป็นผู้คนกลุ่มใหม่ที่เพิ่มจำนวนมากขึ้นเรื่อยๆ คนมอญย้ายถิ่นเหล่านี้บางครั้งก็ถูกมองว่าเป็นปัญหาสังคมที่ต้องได้รับความช่วยเหลือในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านสุขภาพ ด้านค่าตอบแทนแรงงาน เป็นต้น

สำหรับผู้ศึกษาในฐานะคนไทยเชื้อสายมอญในพื้นที่จังหวัดสมุทรสาคร ได้สังเกตปรากฏการณ์ดังกล่าว หลังจากที่ได้ศึกษาได้ออกไปจากชุมชนกว่า 10 ปี นานๆครั้งที่ผู้ศึกษาจะมีโอกาสกลับมาเยี่ยมบ้าน ก็สังเกตเห็นความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชน และสังคมในจังหวัดสมุทรสาครเรื่อยมา จนใครต่อใครพูดว่าทุกวันนี้สมุทรสาครนั้นเป็นเมืองต่างดาวไปแล้ว วันหนึ่งรถสองแถวจากตัวจังหวัดที่ผู้ศึกษาเคยขึ้นประจำเมื่อเดินทางกลับบ้าน เต็มไปด้วยหนุ่มสาวโรงงานที่ไม่ใช่คนไทย ไม่ได้พูดภาษาไทย แต่เมื่อตั้งใจฟังพวกเขาพูดอีกครั้ง ผู้ศึกษาก็กลับเข้าใจความหมายที่สื่อออกมา ที่เป็นดังนี้เพราะพวกเขาเหล่านั้นล้วนแต่เป็นคนมอญพูดภาษามอญเช่นเดียวกับผู้ศึกษา แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าคนไทยเชื้อสายมอญในสมุทรสาคร กลับเรียกคนมอญย้ายถิ่นเหล่านี้ว่า “พวกมอญ” (รอวิโมน : ၵိုဝ်ႈ) อันเป็นที่เข้าใจว่าหมายถึงคนมอญที่มาจากประเทศพม่า ซึ่งเป็นคำที่แฝงความหมายว่าเป็นคนละกลุ่มคนละพวก

⁴มูลนิธิสิทธิมนุษยชนแห่งแผ่นดินมอญ(ประเทศพม่า), ปฏิบัติการยึดผืนนา รายงานฉบับสมบูรณ์ว่าด้วยการยึดที่ดินทำกิน ที่ดิน ทรัพย์สินของประชาชนในเขตมอญโดยกองทัพรัฐบาลพม่า 2541-2545, (กรุงเทพมหานคร: จัดพิมพ์โดยมูลนิธิมนุษยชนมอญ, 2548), หน้า 10-11.

แรงงานจากประเทศพม่าที่นั่นไม่ว่าจะเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ใด เมื่อเข้ามาทำงานในประเทศไทยจึงถูกมองว่าเป็น “แรงงานพม่า” และเป็น “คนพม่า” ตามสัญชาติของประเทศต้นทาง ดูเหมือนจะไม่มีอะไรยุ่งยากซับซ้อนและที่ผ่านมาก็จบอยู่เพียงเท่านั้น แต่ทว่าการนิยามตัวตนผ่านความเป็นสัญชาตินั้นบางครั้งก็ไม่เพียงพอต่อการที่บอกว่าคนๆ นั้นเป็นใคร โดยเฉพาะผู้คนในประเทศพม่า เพราะด้วยเงื่อนไขทางด้านการเมือง ตลอดจนกระบวนการสร้างชาติของพม่าที่ไม่สามารถหลอมรวมกลุ่มชาติพันธุ์เป็นหนึ่งเดียวได้ ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ พยายามแยกตัวเป็นอิสระจากพม่า กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ นั้นได้สร้างสำนึกความเป็นชนชาติขึ้นแทนที่สำนึกความเป็นชาติพม่า กลุ่มชาติพันธุ์มอญก็เช่นกัน พวกเขาจึงเรียกตัวเองว่า “มอญ” และมาจาก “เมืองมอญ” และไม่ปรารถนาให้ใครๆ เรียกว่า “คนพม่า” ถึงแม้ว่าในระดับการรับรู้ของผู้คน หน่วยงานของรัฐ และองค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) ที่ปฏิสัมพันธ์ใกล้ชิดกับแรงงานจะทราบว่าเป็นคนมอญ แต่ก็เพียง “มอญพม่า” เท่านั้น ซึ่งไม่ใช่นักที่แยกแยะได้ว่ามอญกับพม่าแตกต่างกันอย่างไร โดยเฉพาะผู้ที่ไม่ได้สนใจภูมิหลังทางประวัติศาสตร์และการเมืองในประเทศพม่า มากไปกว่านั้นคือเมื่อพวกเขาตกอยู่ในสภาพ “แรงงานข้ามชาติ” หรือ “แรงงานต่างด้าว” จึงไม่ค่อยมีใครสนใจเรื่องเหล่านี้ จึงเหมารวมว่า “มอญพม่า” เป็นชนชาติเดียวกัน ดังนั้นตัวตนของคนมอญย้ายถิ่นจึงมีหลายมิติที่ทับซ้อนแตกต่างกันไปตามบริบทของสังคมและการปฏิสัมพันธ์ ตั้งแต่การดำรงอยู่ในฐานะกลุ่มชาติพันธุ์มอญในประเทศพม่า และการเป็นแรงงานข้ามชาติในประเทศไทย ดังนั้นในฐานะผู้อพยพ คนมอญย้ายถิ่นมีวิถีชีวิต และมีการสร้างอัตลักษณ์อย่างไรในสังคมข้ามพรมแดน

1.2 ประเด็นปัญหาการวิจัย

1.2.1 คนมอญย้ายถิ่นนิยามตนเอง (ethnic identity) และถูกนิยามจากคนอื่น (ethnic category) อย่างไร

1.2.2 คนมอญย้ายถิ่นมีการสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์อย่างไรในสังคมข้ามพรมแดน

1.3 วัตถุประสงค์

1.3.1 เพื่อศึกษาถึงวิถีชีวิตของคนมอญย้ายถิ่นในจังหวัดสมุทรสาคร

1.3.2 เพื่อศึกษาการสร้างอัตลักษณ์ของคนมอญย้ายถิ่นในจังหวัดสมุทรสาคร

1.4 ขอบเขตการศึกษา

1.4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา ศึกษาวิเคราะห์การสร้างอัตลักษณ์ของคนมอญย้ายถิ่น ผู้ศึกษาได้กำหนดขอบเขตการทำวิจัย โดยทำการศึกษาถึงสาเหตุการอพยพเข้ามาของคนมอญย้ายถิ่นในฐานะแรงงานข้ามชาติ วิถีชีวิตความอยู่ การปรับตัวในสังคมใหม่ และการเชื่อมโยงสายสัมพันธ์กับบ้านเกิดในรัฐมอญ ตลอดจนการปฏิสัมพันธ์กับคนไทยเชื้อสายมอญและกลุ่มอื่นๆ ที่ตั้งถิ่นฐานอยู่เดิมในพื้นที่จังหวัดสมุทรสาคร การศึกษาในเรื่องนี้ น่าจะทำให้ทราบถึงการสร้างอัตลักษณ์ของคนมอญย้ายถิ่นเมื่อเกิดการปฏิสัมพันธ์กันท่ามกลางพลวัตทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรมในปัจจุบัน

1.4.2 ขอบเขตด้านพื้นที่เป็นการศึกษาบริเวณพื้นที่การตั้งถิ่นฐานของคนไทยเชื้อสายมอญ และที่พักอาศัยของคนมอญย้ายถิ่นในเขตอำเภอเมืองจังหวัดสมุทรสาคร และวัดซึ่งเป็นสถานที่ที่คนมอญย้ายถิ่นเดินทางไปประกอบกิจกรรมทางศาสนาได้แก่ วัดศิริมงคล ตำบลบ้านเกาะ วัดบางหญ้าแพรก ตำบลท่าฉลอม และวัดโคก ตำบลโคกขาม อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร

1.4.3 ขอบเขตด้านระยะเวลาเป็นการศึกษากลุ่มคนมอญย้ายถิ่นที่อพยพเข้ามาเป็นแรงงานข้ามชาติที่จังหวัดสมุทรสาครในปัจจุบัน

1.5 ประโยชน์ที่ได้รับ

1.5.1 ได้ทราบถึงวิถีชีวิตลักษณะทางวัฒนธรรมของคนมอญย้ายถิ่นในจังหวัดสมุทรสาคร

1.5.2 ทำให้เข้าใจถึงการสร้างอัตลักษณ์คนมอญย้ายถิ่น ในจังหวัดสมุทรสาคร

1.5.3 ผลการศึกษาจะนำไปสู่การทำความเข้าใจตัวตนของแรงงานข้ามชาติจากประเทศพม่า ได้ดียิ่งขึ้น นำไปสู่การปรับตัวเข้าหากัน ลดปัญหาขัดแย้ง และอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขต่อไป

1.6 นิยามศัพท์สำคัญ

กลุ่มชาติพันธุ์มอญ หมายถึง กลุ่มบุคคลที่สืบสายจากบรรพบุรุษกลุ่มเดียวกัน มีการยึดถือปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมแบบมอญ และมีความตระหนักสำนึกความผูกพันในความเป็นมอญร่วมกัน

อัตลักษณ์ความเป็นมอญ หมายถึง เครื่องหมายที่นำมาใช้สื่อถึงสำนึกในความเป็นมอญ ให้มีความเป็นพวกเดียวกัน และการประพฤติปฏิบัติตลอดจนมีขนบธรรมเนียมวัฒนธรรมมอญที่สามารถเปลี่ยนแปลงไปตามบริบททางสังคม ดังนั้นเครื่องหมายเหล่านี้จึงไม่จำเป็นต้องคงที่ อัตลักษณ์ความเป็นมอญจึงต้องมีลักษณะเป็นรูปธรรมที่คนภายนอกสามารถรับรู้ได้ผ่านการมองเห็น รับฟัง หรือ สัมผัส และบางช่วงเวลา อัตลักษณ์ที่เกิดขึ้นอาจทำหายหรือประนีประนอมกับอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์อื่นที่อยู่แวดล้อมโดยกระบวนการทั้งหมดเป็นไปเพื่อรักษาสำนึกทางชาติพันธุ์ของกลุ่มให้อยู่ต่อไป

คนมอญย้ายถิ่น หมายถึง บุคคลที่มีเชื้อสายมอญสัญชาติพม่า หรือ กลุ่มชาติพันธุ์มอญในประเทศพม่าที่อพยพย้ายถิ่นเข้ามาอยู่ในประเทศไทยในฐานะแรงงานข้ามชาติ

คนไทยเชื้อสายมอญ หมายถึง บุคคลที่มีเชื้อสายมอญ สัญชาติไทย หรือกลุ่มชาติพันธุ์มอญในประเทศไทย ซึ่งอพยพมาจากประเทศพม่าเมื่อหลายร้อยปีมาแล้ว

เมืองมอญ หมายถึง ดินแดนบ้านเกิด หรือ มาตุภูมิของคนมอญมีนัยสำคัญถึงการเชื่อมโยงกับการมีอยู่ของอาณาจักรมอญในอดีต และมีความหมายลึกซึ้งกว่าคำว่า “รัฐมอญ” ในประเทศพม่า

ผู้อพยพย้ายถิ่น หมายถึง บุคคลที่ต้องจากประเทศถิ่นเดิมของตนชั่วคราวและยังมีสายสัมพันธ์กับท้องถิ่นเดิมที่จากมา ตลอดจนมีการนำอัตลักษณ์เดิมของตนข้ามพรมแดนมาด้วย

ผู้พลัดถิ่น หมายถึง บุคคลที่ต้องออกจากประเทศถิ่นเดิมของตนอย่างถาวร และขาดความสัมพันธ์กับท้องถิ่นเดิม แต่ยังคงดำรงรักษาอัตลักษณ์เดิมของตนไว้

1.7 แนวทางในการศึกษาวิจัย

1.7.1 การศึกษาวิจัยเอกสาร (documentary research) ทำการศึกษาเอกสารทางวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ แนวคิด ความเป็นชาติพันธุ์ อัตลักษณ์ โดยเน้นการสร้างอัตลักษณ์ท่ามกลางกระแสพลวัตทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคมวัฒนธรรม อัตลักษณ์จึงเป็นสิ่งที่ถูกสร้างมีการเปลี่ยนแปลงไม่หยุดนิ่งตายตัว ส่วนงานวิจัยที่ทำการศึกษา เป็นงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มชาติพันธุ์มอญทางด้านประวัติศาสตร์ การธำรงรักษาอัตลักษณ์ การปรับเปลี่ยน การผสมผสาน และการสร้างอัตลักษณ์ของชนกลุ่มน้อยต่างๆในประเทศไทย และบริเวณตะเข็บรอยต่อชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน และศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับคนย้ายถิ่น และแรงงานต่างด้าว

1.7.2 การเก็บข้อมูลภาคสนาม (field study) ในการศึกษาครั้งนี้ใช้ชุมชนท้องถิ่นในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร ทำการเก็บข้อมูลบริเวณที่อยู่อาศัยของคนมอญย้ายถิ่น เช่น ห้อง

แถว บ้านเช่า หรือ ที่พักในโรงงาน ในเขตตำบลท่าทราย ตำบลท่าจีน ตำบลบ้านเกาะ และตำบลอื่นๆเช่น ตำบลโคกขาม ตำบลบางหญ้าแพรก และพบว่าวัดยังเป็นสถานสำคัญในการรวมตัวกันของคนมอญย้ายถิ่นเพื่อทำบุญ สอนหนังสือ(มอญ) จัดงานวันชาติ เช่น วัดศิริมงคล ตำบลบ้านเกาะ วัดบางหญ้าแพรก ตำบลบางหญ้าแพรก วัดโคก ตำบลโคกขาม เป็นต้น ซึ่งวัดต่างๆเหล่านี้คนมอญย้ายถิ่นจะผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันไปทำกิจกรรม และยังพบว่าคนมอญย้ายถิ่นจากต่างอำเภอและต่างจังหวัดก็เดินทางมายังวัดต่างๆที่กล่าวถึงนี้ด้วย

บางครั้งการเดินทางเข้าไปสังเกตการณ์ย่านที่อยู่อาศัย หรือ ภายในห้องเช่าที่แรงงานมอญอาศัยอยู่ค่อนข้างยากสำหรับผู้คนภายนอกเนื่องจากเป็นคนแปลกหน้า ประกอบกับแรงงานเหล่านั้นมักจะมี ความหวาดระแวงไม่ไว้ใจคนนอกอยู่เป็นทุนเดิม ผู้ศึกษามีวิธีเข้าถึงข้อมูลและพื้นที่โดยการนำพาและแนะนำ จากบุคคลที่กลุ่มเป้าหมายนั้นรู้จักมาก่อน และให้ความเชื่อถืออย่างเช่น พระสงฆ์มอญจากเมืองมอญ(ประเทศพม่า) หัวหน้ากลุ่มหมู่บ้าน นายหน้าส่งเงินกลับบ้าน เป็นต้น หรือ เดินทางร่วมไปกับคณะเรียกรายเงินในงานบุญต่างๆ ที่มักเข้าไปแจกของกิน ผ้าป่าตามห้องเช่า และย่านที่คนมอญย้ายถิ่นอาศัยอยู่

นอกจากนี้ผู้ศึกษาได้เข้าสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมในงานวันชาติมอญครั้งที่ 59 ณ วัดศิริมงคล วันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2549 โดยทำหน้าที่พิธีกรในงาน ซึ่งการจัดงานวันชาติในครั้งนี้มีคนมอญย้ายถิ่นในสมุทรสาครมาร่วมงานเป็นจำนวนมาก ผู้ศึกษาจึงเป็นที่รู้จัก และมีเป็นจำนวนมากน้อยที่จดจำผู้ศึกษาได้ นอกจากเป็นการสร้างความคุ้นเคย และลดความหวาดระแวงแล้วยังทำให้ได้รับความร่วมมือในการให้ข้อมูลมากยิ่งขึ้น

1.8 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ใช้วิธีสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (participant observation) คือ การที่ผู้ศึกษาจะเข้าไปอยู่ในพื้นที่ชุมชนและคลุกคลีกับกลุ่มคนที่ จะทำการศึกษา เพื่อสังเกตการณ์พฤติกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างเป็นองค์รวม(holistic approach) และสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการและเป็นทางการ (informal/formal interview)และสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in-depth interview) ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ ระหว่างเดือนมกราคม 2549 – มกราคม 2550

1.9 กลุ่มคนที่ทำการศึกษา

กลุ่มคนที่ทำการศึกษา และผู้ให้ข้อมูลหลัก (key informants) คือ คนไทยเชื้อสายมอญ และคนมอญย้ายถิ่น เช่น พระสงฆ์และสามเณร ผู้สูงอายุ คนวัยผู้ใหญ่ เป็นต้น สำหรับคนมอญย้ายถิ่นส่วนมากนั้นจะอยู่ในช่วงวัยหนุ่มสาว รวมทั้งกลุ่มคนไทยเชื้อสายมอญที่รวมกันเป็นเครือข่ายองค์กร เช่น สมาคมไทยรามัญ กลุ่มชมรมเยาวชนมอญกรุงเทพฯ กลุ่มนักเคลื่อนไหวเรื่องชนชาติมอญ คุรุอาสาสมัครศูนย์การเรียนรู้มอญ เป็นต้น

1.10 สถานที่ศึกษา

ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีคนมอญย้ายถิ่นอยู่อย่างหนาแน่นจนก่อตัวเป็นชุมชน เช่น ตลาดกุ่ม เกาะสมุทร บางหญ้าแพรก มหาชัยนิเวศน์ ตลาดพงษ์ทิพย์-ชอย ณรงค์มิตร โกรกกรากโน เป็นต้น และ บริเวณที่มีคนไทยเชื้อสายมอญอาศัยอยู่เช่น ชุมชนมอญบ้านเกาะ ท่าทราย คลองครุ วัดโคก เป็นต้น

1.11 เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1.11.1 ภาษาถิ่น เนื่องจากภาษาเป็นสื่อกลางที่สำคัญในการทำความเข้าใจความรู้สึกนึกคิดของคนมอญ นอกเหนือจากพฤติกรรมที่แสดงออกเป็นรูปธรรมที่สามารถสังเกตเห็นได้ ในฐานะที่ผู้ศึกษาเป็นคนไทยเชื้อสายมอญ และเป็นคนในชุมชนมอญ ตำบลบ้านเกาะ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร ผู้ศึกษาสามารถพูดภาษามอญได้ และได้ใช้ภาษามอญเป็นเครื่องมือในการสัมภาษณ์ เก็บข้อมูลและทำความเข้าใจในปรากฏการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้น และการพูดภาษาเดียวกันเป็นการสร้างความไว้วางใจ และการที่ผู้ศึกษาเป็นคนมอญก็ยังสร้างความรู้สึกเป็นพวกเดียวกันระหว่างผู้ศึกษาและผู้ให้ข้อมูล

นอกจากนี้ผู้ศึกษาได้เรียนภาษามอญ* เพิ่มเติมในส่วนภาษาเขียนเพื่อให้อ่านเขียนภาษามอญได้ เพราะจะทำให้เข้าใจปรากฏการณ์ได้ดียิ่งขึ้น ในขณะเดียวกันเพื่อให้คุ้นเคยกับสำเนียงภาษามอญเมืองมอญ (ประเทศพม่า) ผู้ศึกษาจึงต้องฝึกฝนในการใช้ภาษามอญสำเนียงมอญใน

* อาจารย์ธีระ ทรงลักษณ์ ผู้เชี่ยวชาญภาษามอญ เป็นคนไทยเชื้อสายมอญ ต.บ้านเกาะ อ.เมือง จ.สมุทรสาคร เป็นผู้สอนภาษามอญ(ภาษาเขียน)ให้กับผู้ศึกษา

ประเทศพม่าด้วยการเป็นครูอาสาสมัครสอนภาษาไทยให้กับคนมอญย้ายถิ่น ที่ศูนย์พัฒนาภูมิปัญญา มอญไทย เขตบางขุนเทียน กรุงเทพฯ ซึ่งเป็นการสอนแบบสองภาษาคือภาษาไทยและภาษามอญทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนด้านภาษากับคนมอญย้ายถิ่น การเรียนภาษามอญและการฝึกใช้ภาษามอญตามแบบที่คนมอญในประเทศพม่าใช้นั้น ทำให้ผู้ศึกษาทำความเข้าใจปรากฏการณ์ต่างๆ และสามารถพูดคุยกับคนมอญย้ายถิ่นได้เข้าใจมากขึ้น เพราะคนมอญย้ายถิ่นหลายคนและผู้ศึกษาพูดคุยด้วยนั้นไม่สามารถพูดภาษาไทยได้

1.11.2 เครื่องมือช่วยจำ เช่น กล้องถ่ายรูป เทปบันทึกเสียง สมุดบันทึก เป็นต้น

1.12 การวิเคราะห์ข้อมูล และการนำเสนอผลการศึกษา

1.12.1 นำข้อมูลที่ได้จากการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ และสัมภาษณ์แบบเจาะลึก มาทำการวิเคราะห์โดยการจำแนกข้อมูลตามวิธีการวิจัยคุณภาพ ตามกรอบแนวคิดทฤษฎี โดยแยกเป็น การกระทำ กิจกรรม ความหมาย ความสัมพันธ์ การมีส่วนร่วมในกิจกรรม และสภาพสังคมเป็นแนวทางในการศึกษา เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์ถึงการสร้างอัตลักษณ์ของคนมอญย้ายถิ่นในจังหวัดสมุทรสาคร

1.12.2 นำเสนอข้อมูลในรูปแบบการพรรณนา (descriptive) ตารางเชิงคุณภาพ ประกอบการบรรยายภาพเหตุการณ์ต่าง ๆ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 2

แนวคิดและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดความเป็นชาติพันธุ์ พรหมแดนชาติพันธุ์ และกลุ่มชาติพันธุ์

2.1.1 ความเป็นชาติพันธุ์

การเข้าใจความหมายของความคิดเรื่องความเป็นชาติพันธุ์ (ethnicity) * ที่สะท้อนในมิติต่าง ๆ อย่างหลากหลายจะช่วยให้เห็นภาพของความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์ได้ชัดเจนขึ้น นักมานุษยวิทยาบางท่าน เช่น สุเทพ สุทธภณัส ถึงกับแปลความหมายของ ethnicity ว่าชาติพันธุ์สัมพันธ์ หมายความว่า ชาติพันธุ์มีความหมายก็เฉพาะความสัมพันธ์เท่านั้น ไม่มีความหมายในตัวเอง¹ หรือบางครั้งมีผู้แปลว่าเป็นการอ้างชาติพันธุ์ และเป็นสิ่งที่พัฒนาขึ้นควบคู่กับการเป็นรัฐชาติ (Nation State)²

ความหมายของความเป็นชาติพันธุ์นั้นยังมีความแตกต่างกันอยู่บ้าง ซึ่งสามารถจำแนกความคิดออกเป็นแนวทางใหญ่ ๆ ได้อย่างน้อย 3 แนวทาง³ ได้แก่

แนวทางแรก มีทัศนะที่ให้ความสำคัญกับรากเหง้าดั้งเดิม (primordial) บนพื้นฐานความเข้าใจความหมายของชาติพันธุ์ในลักษณะที่เรียกว่า แก่นสารนิยม หรือสารัตถะนิยม (Essentialism) ซึ่งหมายถึง ความคิด ที่มองชาติพันธุ์เป็นหน่วยทางสังคม และวัฒนธรรมที่มีรากเหง้ามาแต่ดั้งเดิม และมีลักษณะที่แท้จริงแน่นอน โดยสามารถเห็นจริงได้โดยไม่ต้องพิสูจน์ ยิ่งกว่านั้นยังเห็นด้วยว่า หน่วยทางสังคมเช่นนี้มีความมั่นคงและยั่งยืน อาจจะไม่เปลี่ยนแปลงได้จากลักษณะภายนอก แต่แก่นแท้ของลักษณะดั้งเดิมไม่เปลี่ยนแปลง ความเข้าใจในความเป็นชาติพันธุ์ อาจแบ่งได้เป็น 2 กลุ่มย่อย คือ กลุ่มหนึ่งนั้นมองความเป็นชาติพันธุ์ในแง่ของชีววิทยา ขณะที่อีกกลุ่มหนึ่งจะมองจากแง่มุมที่ถือเป็นผลของวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ ซึ่งตั้งอยู่บนรากฐานความเข้าใจที่แตกต่างกันเกี่ยวกับธรรมชาติและสังคมมนุษย์

* ความเป็นชาติพันธุ์ (ethnicity) มีความหมายเดียวกับ ชาติพันธุ์อ้าง และชาติพันธุ์สัมพันธ์ ในวิทยานิพนธ์เล่มนี้จะใช้ในความหมายว่า ความเป็นชาติพันธุ์ (ethnicity)

¹ สุเทพ สุทธภณัส, ชาติพันธุ์สัมพันธ์: แนวคิดพื้นฐานทางมานุษยวิทยาในการศึกษาอัตลักษณ์กลุ่มชาติพันธุ์ ประชาชาติ และการจัดองค์ประกอบความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เมืองโบราณ, 2548)

² ศรีศักร วัลลิโภคม, “การอ้างชาติพันธุ์กับความเป็นไทย” ศิลปวัฒนธรรม ปีที่ 20, ฉบับที่ 12 (ตุลาคม 2542): 10 -13.

³ อานันท์ กาญจนพันธุ์, ชาติพันธุ์และมายาคติ, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.), 2546), หน้า 8-9.

แนวทางที่สอง มองความเป็นชาติพันธุ์ว่า เป็นเสมือนเครื่องมือในการกำหนดความสัมพันธ์ทางสังคม (Instrumentalist) โดยเฉพาะความสัมพันธ์ขัดแย้ง ทำให้มองความเป็นชาติพันธุ์ในเชิงหน้าที่ต่างๆ อย่างหลากหลาย บางส่วนจะมองว่าเป็นลักษณะทางวัฒนธรรมที่มีอยู่แล้วในสังคมหนึ่ง ทั้งในรูปของภาษา และศาสนา ซึ่งถูกนำมาเป็นพื้นฐานในการสร้างความเป็นตัวตนของกลุ่ม เพื่อให้เป็นเงื่อนไขในการกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างกันและกัน โดยเฉพาะการต่อสู้ทางการเมือง ขณะที่อีกบางส่วนจะมองว่าเป็นผลผลิตของมายาคติทางการเมือง ที่ผู้นำสร้างขึ้นมาสืบเสาะหาอำนาจและผลประโยชน์ ซึ่งมีนัยว่ากลุ่มชาติพันธุ์นั้นคล้ายจะเป็นกลุ่มผลประโยชน์อย่างไม่เป็นทางการ ที่เกิดจากการมีคุณสมบัติทางวัฒนธรรมบางอย่างร่วมกัน ความเป็นชาติพันธุ์ตามความหมายนี้จะถือว่าเป็นสถานภาพทางสังคมอย่างหนึ่ง ซึ่งไม่ได้ดำรงอยู่อย่างคงที่หากแต่สามารถเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ตามเงื่อนไขทางโครงสร้างของความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในแต่ละช่วงเวลาของประวัติศาสตร์

แนวทางที่สาม จะอธิบายความหมายของความเป็นชาติพันธุ์ ในลักษณะที่ถือเป็นการสร้างความหมาย (Constructivist) ด้วยการปฏิเสธความคิดที่ยึดมั่นอยู่กับแก่นแท้อย่างไม่เปลี่ยนแปลงอย่างสิ้นเชิง เพราะไม่เชื่อว่าชาติพันธุ์เป็นหน่วยทางสังคมที่มีอยู่แล้วดั้งเดิม แต่กลับเห็นเป็นเพียงความสำนึก ความเข้าใจ และรูปแบบขององค์กรทางสังคมที่ถูกสร้างขึ้นมาอย่างต่อเนื่อง เพื่อจัดการจำแนกแยกแยะผู้คนด้วยลักษณะทั่ว ๆ ไปที่แสดงถึงความมีตัวตน ซึ่งกำหนดด้วยภูมิหลังบางอย่างตามบริบททางประวัติศาสตร์ที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ดังนั้น ความเป็นชาติพันธุ์จึงเป็นกระบวนการสร้างความหมายซึ่งกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชนต่าง ๆ

ปัจจุบันนักวิชาการจะหันมาสนใจกับความหมายของชาติพันธุ์ในแนวทางที่สอง และแนวทางที่สามมากขึ้น เช่นเดียวกับการศึกษาการสร้างอัตลักษณ์ของคนมอญย้ายถิ่น ในจังหวัดสมุทรสาคร จะใช้แนวทางที่มองความเป็นชาติพันธุ์ว่า เป็นเสมือนเครื่องมือในการกำหนดความสัมพันธ์ทางสังคม (Instrumentalist) และแนวทางที่อธิบายความหมายของความเป็นชาติพันธุ์ ในลักษณะที่ถือเป็นการสร้างความหมาย (constructivist) เพราะทั้งสองแนวทางนี้จะช่วยให้เข้าใจความสัมพันธ์และความหลากหลายของชาติพันธุ์ ในลักษณะที่เปลี่ยนแปลงและเคลื่อนไหวมากขึ้น ขณะที่ความหมายในแนวทางแรกจะมีลักษณะที่หยุดนิ่งตายตัว ซึ่งอาจส่งผลให้เกิดมายาคติที่อาจจะไม่ได้ตั้งใจ

2.1.2 พรมแดนทางชาติพันธุ์ และกลุ่มชาติพันธุ์

Fredrik Barth⁴ ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ (ethnic group) ว่าเป็นสิ่งที่ดำรงอยู่ได้โดยการรักษาสິงที่เรียกว่า “พรมแดนทางชาติพันธุ์” (ethnic boundaries) ซึ่งเป็นเส้นแบ่งระหว่างกลุ่มหนึ่งออกจากอีกกลุ่มหนึ่ง เส้นแบ่งดังกล่าวไม่ได้อาศัยความแตกต่างโดยทั่วไปทางวัฒนธรรม (cultural differences) เป็นเครื่องแบ่ง แต่อาศัยพฤติกรรมทางสังคม (social behavior) ที่มีความเกี่ยวพันกับการยอมรับของสมาชิก และการสร้างความแตกต่างของกลุ่มทางวัฒนธรรม (cultural items) ที่แตกต่างไปจากกลุ่มวัฒนธรรมอื่น แม้จะเป็นเพียงวัฒนธรรมย่อย (cultural repertoire) ในกลุ่มวัฒนธรรมนั้นก็ตาม

นอกจากนี้ Fredrik Barth⁵ ยังมีความคิดเห็นว่าการจะเข้าใจปรากฏการณ์ทางชาติพันธุ์ได้นั้น ต้องพิจารณาความคิดและจิตสำนึกของคนในแต่ละกลุ่มว่า ลักษณะทางวัฒนธรรมใดที่มีความหมายสอดคล้องกับความเป็น “กลุ่มชาติพันธุ์” ของพวกเขา เพราะกลุ่มต่าง ๆ อาจมีแบบแผนทางวัฒนธรรมร่วมกันบางอย่างอันเกิดจากการปรับตัวตามสภาพแวดล้อมที่ใกล้เคียงกัน แต่ต่างฝ่ายต่างมองว่าไม่ใช่พวกเดียวกัน โดยให้เบี่ยงมุมมองจากการที่ “กลุ่มชาติพันธุ์” เป็นหน่วยทางวัฒนธรรมร่วมกัน มามองในแง่ของการเป็น “รูปแบบของการจัดระเบียบทางสังคม” คือ การที่สมาชิกของกลุ่มเรียกตัวเองหรือถูกเรียกโดยคนอื่นว่าเป็นใคร หรือเป็นสมาชิกของกลุ่มชาติพันธุ์ใดในกระบวนการปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน และเน้นเฉพาะสัญลักษณ์ของความแตกต่างทางชาติพันธุ์ระหว่างกลุ่มชนต่าง ๆ มิใช่ภาพรวมของวัฒนธรรมทั้งหมด ในแง่นี้ความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ก็เปรียบเสมือนสถานภาพอื่น ๆ ในสังคม เช่น เพศสภาพ ชนชั้น หรือ วิทยุณี ที่กลายเป็นเครื่องหมายของการปฏิสัมพันธ์ ที่ทำให้ผู้ปฏิสัมพันธ์รู้ว่าควรปฏิบัติต่อกันอย่างไร และจะใช้มาตรฐานและมาตรการใดเป็นหลักการที่ถูกต้องและเหมาะสมกับการปฏิบัติต่อกัน

ฉะนั้น สิ่งที่มีความสำคัญในการวิจัยจึงเป็นกระบวนการระบุ และแสดงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ (ethnic identity) และเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ (ethnic category) ในการปฏิสัมพันธ์ในสถานการณ์ต่าง ๆ เมื่อเป็นเช่นนี้ Barth จึงให้ความสำคัญกับพรมแดนทางชาติพันธุ์ (ethnic category boundary) ซึ่ง “แยกเขา แยกเรา” (exclusion and inclusion) โดยอาศัยลักษณะทางวัฒนธรรมเป็นสัญลักษณ์กำหนดความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน แต่หากต่างชาติพันธุ์กันก็จะตระหนักว่ามีข้อจำกัดในการปฏิสัมพันธ์ ต้องระแวงระวังกันและกลายเป็นพรมแดนใน

⁴Fredrik Barth , *Ethnic group and boundaries: The social organization of culture difference*, ed. Fredrik Barth (Boston Massachusetts: Little Brown, 1969): pp 9-38

⁵ Ibid., pp. 9-38.

การปฏิสัมพันธ์ สิ่งที่ Barth เน้นย้ำเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ คือ การที่จะดำรงรักษาพรมแดนทางชาติพันธุ์ (ethnic boundaries maintenance) ระหว่างกลุ่มหนึ่งกับอีกกลุ่มหนึ่งไว้ โดยวัฒนธรรมของกลุ่มหนึ่งอาจเปลี่ยนรูปร่างวัฒนธรรมที่ทำให้ความแตกต่างระหว่างกลุ่มเปลี่ยนไป โดยแต่ละกลุ่มยังคงดำรงอยู่ต่อไป และประเด็นที่นำไปสู่การวิเคราะห์ที่สำคัญคือ พรมแดนทางชาติพันธุ์ (Ethnic Boundaries) ซึ่งจะเป็นตัวกำหนดกลุ่ม ไม่ใช่ตัววัฒนธรรมที่มีอยู่ภายในกลุ่ม⁶ Barth ได้เน้นความสำคัญของ “พรมแดนของกลุ่ม” (group boundary) มากกว่าเนื้อหาของวัฒนธรรมที่อยู่ภายใน (culture content) ซึ่งเป็นข้อโต้แย้งซึ่งมีลักษณะตรงข้ามกับความคิดเกี่ยวกับความแตกต่างทางวัฒนธรรม เป็นแนวความคิดที่จะจำแนกประเภทของกลุ่มชาติพันธุ์ ที่เน้นความสัมพันธ์ (relation concept) ของกลุ่มชาติพันธุ์ ว่าใครเป็นคนในกลุ่มใดและพวกเขาทำอะไร เป็นพรมแดนหรือเส้นแบ่งระหว่างกลุ่มทั้งสอง การเน้นความสำคัญในเรื่องพรมแดนของ Barth ไม่ได้ปฏิเสธความสำคัญของความแตกต่างภายในตัววัฒนธรรม ซึ่งการที่กลุ่มชนปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีอย่างหนึ่ง ยอมรับเครื่องแต่งกายแบบหนึ่ง และพูดภาษาของตัวเอง จึงเป็นสิ่งที่ต้องทำความเข้าใจ เพราะทำให้กลุ่มชนได้รับการยอมรับ ขณะที่วัฒนธรรมแต่ละอย่าง เช่น ภาษาและเครื่องแต่งกาย อาจใช้เป็นเครื่องแบ่งพรมแดนได้ และกลุ่มชนอาจจะให้ความสำคัญกับเครื่องแต่งกายตามประเพณี หรือภาษาที่ตนมีความคุ้นเคย ในสังคมที่มีความหลากหลายทางด้านชาติพันธุ์และภาษา จึงเป็นการป้องกันสิทธิในการใช้ภาษา ซึ่งเป็นสิ่งที่มีความสำคัญสำหรับสมาชิกของกลุ่ม

2.2 แนวคิดอัตลักษณ์ อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ และอัตลักษณ์คนพลัดถิ่น/ย้ายถิ่น

2.2.1 อัตลักษณ์

อัตลักษณ์เป็นสิ่งที่ไม่ได้ปรากฏขึ้นเองแต่เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้น เป็นเรื่องที่ถูกสังคมพยายามสร้างขึ้น เพื่อให้ได้มาซึ่งเนื้อที่และสิทธิเมื่อเปรียบเทียบกับคนอื่น ๆ อัตลักษณ์จึงเป็นสิ่งที่ไม่ตายตัว สามารถเปลี่ยนแปลงหรือสร้างขึ้นใหม่ได้ตลอดเวลา ดังนั้น อัตลักษณ์จึงเป็นเรื่องของบทบาท อำนาจ และสิทธิ⁷

⁶ibid., pp. 9-38.

⁷นิธิ เอียวศรีวงศ์, “คนไทยกับคำ 3 คำเจ้าปัญหา เชื้อชาติ-กลุ่มชาติพันธุ์-อัตลักษณ์,” ศิลปวัฒนธรรม ปีที่ 26, ฉบับที่ 9, (กรกฎาคม 2548): 54.

Richard Jenkins⁸ ได้อธิบายว่า อัตลักษณ์ (identity) มีรากศัพท์มาจากภาษาละติน คือ indentitas เดิมใช้คำว่า idem ซึ่งมีความหมายว่าเหมือนกัน (the same) โดยความหมายแล้ว อัตลักษณ์ มี 2 นัย คือ ความเหมือนและความเป็นลักษณะเฉพาะที่แตกต่างออกไป การตีความหมาย “ความเหมือนกัน” บนพื้นฐานของความสัมพันธ์และการเปรียบเทียบกันระหว่างคนหรือสิ่งของในสองแง่มุม คือ ความคล้ายคลึงและความแตกต่าง อัตลักษณ์มิใช่เป็นสิ่งที่มืออยู่แล้วในตัวเอง แต่เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นมาพร้อมกับคนหรือสิ่งของ มีความเป็นพลวัตอยู่ตลอดเวลา

Peter L. Berger และ Thomas Luckmann⁹ เสนอว่า อัตลักษณ์ถูกสร้างขึ้นโดยกระบวนการทางสังคม ครั้นเมื่อตกผลึกแล้วอาจจะมี ความคงที่ เปลี่ยน หรือแม้กระทั่งเปลี่ยนแปลงรูปแบบไปได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ทางสังคมเป็นหลัก

กล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ อัตลักษณ์เป็นเรื่องของความเข้าใจและการรับรู้ที่เราเป็นใครและคนอื่นเป็นใคร นั่นคือการยอมรับและการดำรงอยู่ว่าเรารู้เกี่ยวกับตัวเองอย่างไร และคนอื่นรับรู้เราอย่างไร โดยมีกระบวนการทางสังคมในการสร้างและสืบทอดอัตลักษณ์ ทั้งนี้ย่อมขึ้นอยู่กับบริบทของความสัมพันธ์ทางสังคมที่มีต่อบุคคลหรือกลุ่มอื่น ๆ ด้วย อัตลักษณ์จึงมีทั้งเป็นระดับปัจเจก (individual) และอัตลักษณ์ร่วมของกลุ่ม (collective) ในระดับปัจเจกบุคคลหนึ่ง อาจจะมีหลายอัตลักษณ์อยู่ในตัวเอง เช่น เพศสภาพ กลุ่มชาติพันธุ์ ชาติ ชนชั้นทางสังคม อาชีพ และ ศาสนา เป็นต้น ในขณะที่อัตลักษณ์ร่วมของกลุ่มนั้นถูกสร้างขึ้นบนพื้นฐานของความเหมือนกันของสมาชิกในกลุ่ม อย่างไรก็ตามบนพื้นฐานของความเหมือนของกลุ่มนั้น ย่อมมีความแตกต่างกับกลุ่มอื่นเป็นตัวกำหนดความเป็นอัตลักษณ์เฉพาะของกลุ่มตนด้วย ฉะนั้นเมื่อพูดถึงอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์จึงเป็นอัตลักษณ์ร่วมของสมาชิกของกลุ่มคนในสังคมเดียวกัน ซึ่งแตกต่างออกไปจากกลุ่มอื่น ๆ

2.2.2 อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์

Clifford Geertz¹⁰ เสนอว่า อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ (ethnic identity) มีความเป็น primordial attachment ซึ่งมีติดตัวมาตั้งแต่เกิด เช่น ความผูกพันของระบบเครือญาติศาสนา

⁸Richard Jenkins, *Social identity*, (London and New York: Routledge, 1996)

⁹Peter L. Berger and Thomas Luckmann, *The social construction of reality: A treatise in the sociology of knowledge*, (Harmondsworth, Middlesex: Penguin, 1987)

¹⁰Clifford Geertz, “The integrative revolution: Primordial sentiment and civil politics in the new state,” in *The interpretation of cultures: Selected essays*, (New York: Basic Books, 1973)

ภาษา และพฤติกรรมทางสังคม เป็นลักษณะร่วมและมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของกลุ่มเดียวกัน

Edmund R. Leach¹¹ เสนอว่า สาระสำคัญของอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ เป็นการแสดงออกซึ่งการทวนกระแสความเชื่อเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยทางวัฒนธรรม และอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ ที่มีขอบเขตและตำแหน่งแห่งที่ตายตัว การเข้าไปมาระหว่างวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์นั้นแปรผันไปตามสถานการณ์การค้นพบหน่วยหรือขอบเขตทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่ง ๆ ซึ่งสามารถเปลี่ยนแปลงได้อยู่ตลอดเวลา

Charles Keyes¹² เสนอว่า อัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์เป็นการหล่อหลอมที่มีมายาวนานของความรู้สึกร่วมกันในสายเลือด (shared descent) ตัวอย่างเช่น ภาษาที่สมาชิกในกลุ่มใช้สื่อสารกัน นิทาน หรือนิยายที่สมาชิกในกลุ่มเชื่อว่ามีจุดกำเนิดร่วมกัน และบริบททางประวัติศาสตร์ที่สมาชิกในกลุ่มประสบมาด้วยกัน เป็นต้น

2.2.3 อัตลักษณ์คนพลัดถิ่น/ย้ายถิ่น

คนพลัดถิ่น หรือ Diaspora เป็นคำยกรีกโบราณ เกิดจากการผสมคำ “dia” ซึ่งมีความหมายเท่ากับ “ทะลุ / ผ่านเข้าไป” เข้ากับ คำว่า “speirein” หมายถึง “การหว่านหรือเพาะเมล็ด” รวมความหมายแล้ว คนพลัดถิ่นมีความหมายเท่ากับการแพร่ออกไป การกระจายออกไป หรือ หว่านเมล็ด และเป็นคำที่ใช้แทนผู้อพยพหรือคนย้ายถิ่น (immigrants)* ผู้ถูกเนรเทศ (exile) ผู้ลี้ภัยการเมือง (refugee) แรงงานต่างด้าว (guest-workers) ชุมชนโพ้นทะเล (overseas - communities) ชุมชนชาติพันธุ์ (ethnic-communities) และสังคมนิยมข้ามพรมแดน (transnationalism)¹³

Stuart Hall กล่าวไว้ในบทสัมภาษณ์ “The Formation of a Diasporic Intellectual” ว่า คนพลัดถิ่นยุคใหม่กำเนิดในปี 1492 ซึ่งเป็นยุคเริ่มต้นของการขยายตัวของยุค

¹¹Edmund R. Leach, *Political systems of highland Burma: A study of Kachin social structure*, (London : Athlone Press, 1970)

¹²Charles F.Keyes, *Toward a new formulation of the concept of ethnic group*, vol.3 no.3 (1976): 202-213.

* ความแตกต่างระหว่าง คนพลัดถิ่น และ คนย้ายถิ่น คือ คนพลัดถิ่นเมื่ออพยพไปที่ใดที่หนึ่งจะมีการตั้งถิ่นฐานอย่างถาวร ส่วนผู้อพยพย้ายถิ่นจะตั้งถิ่นฐานอยู่เพียงชั่วคราวและมีความสัมพันธ์กับบ้านเกิด

¹³Khchig Toloyan, “Rethinking diaspora (s): Stateless power in transnational moment,” *Diaspora* vol.5,no.1 (1996),p 3 ,p 10.(อ้างถึงใน รัฐรุฒิ เสนาคำ, *มานุษยวิทยาข้ามพรมแดน*, (กรุงเทพฯ: วัฒนธรรมศาสตร์, 2549), หน้า 19 .

จักรวรรดินิยม ลัทธิล่าอาณานิคม และยุคการค้าทาสของตะวันตก นับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา วัฒนธรรมของโลกได้พัฒนาไปเป็นวัฒนธรรมพลัดถิ่น (diasporic cultures)

สิ่งที่ Hall สนใจคนพลัดถิ่น คือ ประเด็นเรื่องอัตลักษณ์ของคนพลัดถิ่น กล่าวคือ เป็นอัตลักษณ์ที่เกิดขึ้นหรือผลิตขึ้นใหม่ภายใต้เงื่อนไขสังคมสมัยใหม่ตอนปลาย หรือสังคมหลังสมัยใหม่ ซึ่งเป็นยุคที่สังคมโลกตกอยู่ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ ซึ่งหมายถึงกระแสโลกาภิวัตน์มีแรงต้านการสร้างความเป็นหนึ่งเดียวของวัฒนธรรมโลกให้ดำรงอยู่ โดยด้านหนึ่งเป็นการสร้างความ เป็นหนึ่งเดียว แต่อีกด้านเป็นการสร้างความแตกต่าง ดังนั้นกระแสโลกาภิวัตน์จึงไม่ใช่การ แทนที่ความเป็นท้องถิ่นด้วยความเป็นสากล หากเป็นการประสานระหว่างความเป็นท้องถิ่นกับ สากล และสร้างความเป็นท้องถิ่นและสากลขึ้นมาใหม่

ในบทความเรื่อง “The Question of Culture Identity” Hall กล่าวว่ามโนทัศน์ว่า ด้วยอัตลักษณ์ในปัจจุบันอาจแยกได้ 3 กลุ่ม¹⁴ คือ

1) มโนทัศน์ตัวตนรู้แจ้ง (enlightenment subject) ซึ่งมองตัวตนหรืออัตลักษณ์ในฐานะที่มีอำนาจอธิปไตย มีความเป็นอิสระจากเงื่อนไขทั้งปวง มีความเป็นเอกภาพ มีความเป็นหนึ่งเดียวใน ตัวตน หรือ Subject คือ ผู้รู้ ผู้สร้างความรู้ ผู้มีเหตุผล ผู้กำหนดศีลธรรม ผู้มีสำนึก และเป็นผู้กระทำอย่างมีสำนึกที่สืบทอดมายาวนานในประวัติศาสตร์ความคิดยุโรป เป็นอัตลักษณ์ที่มีแก่นแกน มีรากเหง้าที่แท้จริง อัตลักษณ์มีอยู่ก่อนแล้ว ดำรงอยู่เพื่อรอการค้นพบและสามารถดำรงอยู่และเป็นหนึ่งเดียวข้ามมิติของเวลาและสถานที่ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม

2) มโนทัศน์ตัวตนทางสังคม (sociological subject) เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงความแตกต่างและซับซ้อนของสังคมสมัยใหม่ สะท้อนถึงการตระหนัก ความไม่เพียงพอของแนวคิดที่มองอัตลักษณ์ว่าตัวตนมีแก่นแกน มีความเป็นอิสระ และความเพียงพอในตัวเอง มองว่าอัตลักษณ์หรือตัวตนเป็นสิ่งที่ถูกสร้างจากความสัมพันธ์ของตัวตนกับคนอื่น มีความสำคัญ (signification other) อาจเป็นพ่อแม่หรือคนใกล้ชิดกับตัวตน คนอื่นที่สำคัญทำหน้าที่เป็นสื่อกลาง เชื่อมต่อระหว่างตัวตนกับโลกแห่งคุณค่า ความหมาย สัญลักษณ์ที่ตัวตนนั้นดำรงอยู่ อัตลักษณ์นั้นจะมีแก่นความเป็นตัวตนและมีสิ่งเรียกว่า “ตัวตนที่แท้จริงของฉัน / the real me” แต่แก่นดังกล่าวก็ถูกสร้างและปรับเปลี่ยนไปตามปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวตนของสังคม อัตลักษณ์จึงทำหน้าที่เหมือนสะพานเชื่อมระหว่างข้างนอกกับข้างใน ระหว่างโลกสาธารณะกับโลกแห่งบุคคล

¹⁴Stuart Hall, “The formation of a diasporic intellectual: An interview with Stuart Hall, in *Stuart Hall: critical dialogues in culture studies*. Edited by David Morley and Kuan-Hsing Chen, (London: Routledge, 1996) p.490. อ้างถึงใน จีรวุฒิ เสนาคำ, “แนวคิดคนพลัดถิ่นกับการศึกษาชาติพันธุ์.” ใน *ว่าด้วยแนวทางการศึกษาทางชาติพันธุ์*, (กรุงเทพมหานคร: โอ เอส พริ้นติ้งเฮ้าส์, 2548), หน้า 227-252.

3) มโนทัศน์ฐานะตัวตนหลังสมัยใหม่ หรือ มโนทัศน์การตั้งตัวตน หรือ Subject ออกจากศูนย์กลาง เป็นแนวคิดที่พัฒนาและเกิดขึ้นในยุคสังคมนิยมใหม่ตอนปลายหรือหลังสมัยใหม่ ซึ่งมักจะพบอยู่ในงานของนักคิดนักวิชาการสำคัญของยุโรป 5 กระแส คือ กระแสแนวคิดแบบมาร์กซิสต์ กระแสแนวคิดจิตวิเคราะห์ กระแสแนวคิดภาษาศาสตร์เชิงโครงสร้างและหลังโครงสร้าง กระแสแนวคิดสตรีนิยม และกระแสแนวคิดวงศาวิทยาว่าด้วยตัวตน/Subject ของฟูโกต์

นอกจากนี้ Stuart Hall ได้แสดงทัศนะและมุมมองคนพลัดถิ่น และอัตลักษณ์คนพลัดถิ่นไว้อีกหลายประการ¹⁵ และที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในครั้งนี้ ได้แก่

1) อัตลักษณ์คือสิ่งที่ถูกสร้าง (constructed) เป็นอัตลักษณ์ถูกสร้างขึ้นในทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม การเมือง และวาทกรรม และไม่มีวันสร้างได้สมบูรณ์ อัตลักษณ์จึงเป็นทั้งสิ่งที่ “เป็นอยู่”(being) และ “กำลังจะเป็น” (becoming) อัตลักษณ์มีส่วนหนึ่งอยู่ในอนาคต อีกส่วนหนึ่งอยู่ในอดีต อัตลักษณ์จึงไม่ได้เป็นหนึ่งเดียว หยุดหนึ่ง ตายตัว อัตลักษณ์เกิดจากการปะทะประสานระหว่างความเหมือนและความต่อเนื่อง กับความแตกต่างหรือแตกหัก อัตลักษณ์มิใช่ผลผลิตสำเร็จรูปแต่คือสิ่งที่อยู่ในกระบวนการ อัตลักษณ์จึงมีความขัดแย้งและถูกสร้างจากความแตกต่างและสิ่งที่ไม่ถึง อย่างเช่น อัตลักษณ์ของแอฟริกันพลัดถิ่น ที่มีได้ถูกสร้างและให้ความหมายภายใต้บริบทของชาติ แต่ถูกสร้างจากการปะทะประสานของสิ่งที่ปรากฏและไม่ปรากฏ สิ่งที่แตกต่างกันและมาไม่ถึง สามสิ่งที่ยิ่งใหญ่ของแอฟริกัน ชาติ และทวีป คือ การปรากฏ (บางสิ่ง) และมาไม่ถึง (ไม่ปรากฏบางสิ่ง) เช่น ของวัฒนธรรมแอฟริกัน วัฒนธรรมยุโรปและวัฒนธรรมอเมริกัน

2) อัตลักษณ์ไม่แยกขาดจากกระบวนการนำเสนอ (representation) คือ อัตลักษณ์เป็นสิ่งที่ถูกสร้างแต่สร้างไม่เสร็จสมบูรณ์ และอยู่ในกระบวนการตลอดเวลา แต่การสร้างอัตลักษณ์นั้นมิได้สร้างจากภายนอกแต่สร้างขึ้นจากภายในกระบวนการนำเสนอ เช่น การประกาศ การเล่า การพูด การเขียน และสื่อการนำเสนอ อัตลักษณ์จึงกลายเป็นสิ่งที่ถูกสร้าง และนำเสนอผ่านวาทกรรมที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับ “อำนาจ/ความรู้” ซึ่งเป็นคู่แข่งอันศักดิ์สิทธิ์ของฟูโกต์

¹⁵Stuart Hall, "Thinking diaspora: Home-thoughts from abroad," *Small Axe*, Vol.6(September, 1999), p4-5, Stuart Hall, "Culture identity and diaspora," in *Identity: Community, culture, difference*, ed. Jonatan Rutherford, (London: Lawrence and Wishart, 1990), p 223-236 อ้างถึงใน รัฐวุฒิ เสนาคำ, *มานุษยวิทยาข้ามพรมแดน*, หน้า 25-36 และ อ้างถึงใน รัฐวุฒิ เสนาคำ, "แนวคิดคนพลัดถิ่นกับการศึกษาชาติพันธุ์." ใน *ว่าด้วยแนวทางการศึกษาทางชาติพันธุ์*, หน้า 227-252.

3) อัตลักษณ์มีลักษณะพันธุ์ทาง หรือ ลูกผสม (hybrid) เกิดขึ้นจากการปะทะประสานของสิ่งแตกต่าง อัตลักษณ์ผสมนี้มีส่วนช่วยขยายขอบเขต หรือ พรมแดนระหว่างตัวตนและคนอื่น ทำให้ตัวตนและคนอื่นไม่อาจแยกจากกันได้เด็ดขาด เพราะมองจากฐานคิดอัตลักษณ์ผสมแล้ว คนอื่นก็อยู่ในตัวเราและตัวเราก็อยู่ในคนอื่น ดังนั้นอัตลักษณ์คนแคริเบียนพลัดถิ่นเกิดจากการปะทะประสานของสิ่งแตกต่างที่ปรากฏ แต่มาไม่ถึงสามวัฒนธรรมข้างต้น การปะทะประสานดังกล่าวทำให้อัตลักษณ์ของคนแคริเบียนพลัดถิ่นกลายเป็นอัตลักษณ์พันธุ์ทางหรืออัตลักษณ์ผสมหรือพันธุ์ทางของวัฒนธรรมสามกระแส และแตกต่างทั้งจากอัตลักษณ์ของคนในแอฟริกา แคริเบียน อเมริกา และคนยุโรป

4) อัตลักษณ์ของการเปลี่ยนความเหมือน อัตลักษณ์ในทัศนะของ Hall มิใช่ “ความเหมือน” (the same) แต่คือ “การเปลี่ยนความเหมือน” (changing same) การเปลี่ยนความเหมือนเกิดขึ้นจาก “การแปลวัฒนธรรม” (culture translation) และการให้ความสำคัญของ “ตัวตนน้อย” (minimal selves) ของแต่ละกลุ่มคน โดย Hall เห็นว่าการถ่ายทอดวัฒนธรรมไม่ใช่การถ่ายโอนวัฒนธรรมทั้งหมดจากกลุ่มคนหนึ่งหรือรุ่นหนึ่งไปสู่อีกกลุ่มหรือรุ่นหนึ่ง การถ่ายทอดทางวัฒนธรรมคือการแปลวัฒนธรรม หรือ การสืบเนื่องบางส่วน การทอดทิ้งบางส่วนและนำสิ่งอื่นมาผสม เมื่อการสืบทอดทางวัฒนธรรมคือการแปลวัฒนธรรม ผลที่ตามมา คือ แม้กลุ่มคนที่มีที่มาจาก “รากวัฒนธรรมเดียวกัน” แต่วัฒนธรรมที่ยึดถือโดยกลุ่มคนที่ยู่ในที่ต่างกันก็แตกต่างกันไปตามบริบททางเศรษฐกิจ การเมือง สังคมวัฒนธรรม นั่นคือ การเปลี่ยนความเหมือน ซึ่งบางครั้งเป็นการเปลี่ยนความเหมือนเพื่อหลีกเลี่ยงเพื่อลดทอนความแตกต่างให้มาอยู่ภายใต้ความเหมือนไม่ว่าความเหมือนนั้นจะเป็นความเหมือนของชาติ ชาติพันธุ์ หรือ เชื้อชาติ

5) อัตลักษณ์คือเรื่องเล่า ซึ่ง Hall มีความคิดเห็นว่า อัตลักษณ์คือเรื่องที่เราบอกว่าเป็นใคร นัยของ “เรื่องเล่า” (narrative) ก็คือ ความไม่เป็นหนึ่งเดียวของอัตลักษณ์ อัตลักษณ์เป็นเรื่องเล่าที่แปรเปลี่ยนไปตามเวลาและสถานที่ เล่ากับใคร และเล่าทำไม อย่างไรก็ตาม Hall มองต่างจากแนวคิดหลังสมัยใหม่ที่มองอัตลักษณ์ในฐานะที่เป็นตัวหมาย (signifier) ที่ลอยล่องหาตัวถูกหมาย (signifieds) อย่างไม่มีที่สิ้นสุด โดยเห็นว่าอัตลักษณ์ไม่ได้ดำรงอยู่ในฐานะที่เป็น ตัวตนไร้ที่เกาะ (endless nomadic existence) อัตลักษณ์แม้จะเป็นเรื่องเล่าก็เป็นเรื่องเล่าที่มีโครงสร้าง มีหัวเรื่องคลุม มีโครงสร้างระบุ (structure of identification) หรือมีคนอื่นหรือสังคมกำหนดว่าคุณคือใคร อัตลักษณ์เกิดจากการระบุโดยคนอื่น และการนิยามตัวเอง การมีคนอื่นระบุทำให้อัตลักษณ์มิใช่สิ่งที่เรากำหนดเองทั้งหมด แต่การมีโครงสร้างกำหนดก็ไม่อาจกำหนดได้เบ็ดเสร็จ ดังนั้นจึงมีตัวตนน้อย (minimal selves) ของเราดำรงอยู่ อัตลักษณ์เป็นเรื่อง

เล่าตามฐานะและตำแหน่งทางสังคม อดีตลักษณะแม้เพียงเรื่องเล่าก็เล่าในสถานที่ เวลา ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมที่เฉพาะเจาะจงอันหนึ่ง สิ่งที่เราจึงอยู่ในบริบทตลอดเวลา และเป็น เรื่องเล่าที่พูดเล่า หรือเขียนจากตำแหน่งที่ “ถูกจัดวาง” (positioned)

2.3 แนวคิดการย้ายถิ่น และระบบการย้ายถิ่น

2.3.1 การย้ายถิ่น

การย้ายถิ่น (migration)¹⁶ คือ การเคลื่อนย้ายประชากรจำนวนมากจากถิ่นพำนัก ของตนไปยังบริเวณอื่นซึ่งมีระยะห่างจากถิ่นพำนักเดิมพอสมควรโดยผู้ย้ายถิ่น (migrants) มีความ ตั้งใจจะไปพำนักในถิ่นใหม่ชั่วคราวหรือถาวร

การย้ายถิ่นข้ามชาติ คือ การย้ายถิ่นระหว่างสังคมต่างๆ ซึ่งสาเหตุของการย้ายถิ่น ระหว่างประเทศสามารถจำแนกได้เป็นปัจจัย “ผลัก” และ “ดึง” ปัจจัยดึงคือขนาดและโครงสร้าง ของแรงงานในท้องถิ่น การปรับระบบการศึกษาภาคบังคับ ทำให้การเข้าสู่ตลาดแรงงานของคนรุ่น หนุ่มรุ่นสาวต้องชะลอเวลาออกไป เกิดช่องว่างสำหรับแรงงานต่างชาติไร้ทักษะเข้ามาทำงานแทน ในขณะที่แรงงานท้องถิ่นย้ายไปทำงานที่มีค่าจ้างดีกว่า งานนั่งโต๊ะและงานที่ต้องใช้ทักษะ

ปัจจัยที่เป็นตัว “ผลัก” คือ การว่างงาน ความยากจน และความด้อยพัฒนาของประเทศที่ส่งออกแรงงาน ประเทศเหล่านี้จะมีอัตราการเจริญเติบโตของประชากรสูง การว่างงาน สูง และรายได้เฉลี่ยต่อหัวต่ำ การย้ายถิ่นไม่ได้ช่วยให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจสำหรับภูมิภาคที่ ยากจน แต่จะทำให้คงสภาพด้อยพัฒนาและยังต้องพึ่งพาศูนย์กลางทุนนิยมในอุตสาหกรรมอยู่

2.3.2 ระบบการย้ายถิ่น

กลุ่มประเทศที่มีการไหลเวียนของการย้ายถิ่น อาจจะประกอบไปด้วยประเทศ 2 ประเทศขึ้นไปหรือมากกว่า ที่มีการเชื่อมโยงกันด้วยการย้ายถิ่นในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การย้ายถิ่น จากเอเชียสู่อเมริกา ยุโรป และเอเชียด้วยกัน ซึ่งเป็นผลมาจากปัจจัยผลักดันและปัจจัยดึงดูด (push-pull model) การย้ายถิ่นเกิดจากปัจจัยผลักดันในถิ่นต้นทาง เช่น ความยากจน สงคราม เป็นต้น และปัจจัยดึงดูดที่ปลายทาง เช่น ค่าจ้างที่สูงกว่า ความเป็นอยู่ที่ดีกว่า

แรงงานข้ามชาติโดยทั่วไปเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดจากการเคลื่อนย้ายแรงงานจาก ประเทศหนึ่งสู่อีกประเทศหนึ่ง โดยมีลักษณะที่มีปฏิสัมพันธ์กับอีกสังคมและ/หรืออีกวัฒนธรรม

¹⁶“การย้ายถิ่น,” ใน ประมวลคำศัพท์ว่าด้วยผู้ลี้ภัยและการย้ายถิ่น , สุภางค์ จันทร์วานิช, บรรณาธิการ (กรุงเทพฯ: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542), หน้า 36 – 37 .

หนึ่งผ่านการว่าจ้างแรงงาน ซึ่งการเคลื่อนย้ายลักษณะดังกล่าวนี้เกิดขึ้นในแทบทุกภูมิภาคของโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคปัจจุบันที่การสื่อสารคมนาคมมิได้เป็นอุปสรรคต่อการเดินทางของมนุษย์ ดังเช่นอดีต ผนอกรวมกับปัจจัยทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและการเปลี่ยนแปลงทาง วัฒนธรรมที่มีความรวดเร็วและซับซ้อนมากขึ้น จนอาจกล่าวได้ว่า “แรงงานข้ามชาติ” เป็นอาการ อย่างหนึ่งอันเกิดจากภาวะ “ทุนนิยมโลกาภิวัตน์”¹⁷ แรงงานข้ามชาติเป็นปรากฏการณ์ของ วัฒนธรรมโลกาภิวัตน์ที่มีลักษณะร่วมที่สำคัญห้าประการ ได้แก่¹⁸

ประการแรก เป็นปรากฏการณ์ระดับนานาชาติ เนื่องจากเป็นการ เดินทางจากประเทศหนึ่งเข้าไปทำงานในอีกประเทศหนึ่ง จากระบบเศรษฐกิจ สังคม และ วัฒนธรรมหนึ่ง เข้าไปติดต่อสัมพันธ์ (ผ่านการจ้างงาน) กับอีกวัฒนธรรมหนึ่ง สะท้อนให้เห็นว่า พรมแดนของรัฐชาติที่เคยถูกปิดกั้นด้วยอุดมการณ์ทางการเมืองหรือการกีดกันทางเศรษฐกิจ ในช่วงสงครามเย็นได้เปิดกว้างมากขึ้น

ประการที่สอง แรงงานข้ามชาติ คือการไหลเวียนของกำลังคนในวัย ทำงานจากประเทศที่ระบบเศรษฐกิจที่มีภาคเกษตรกรรมเป็นหลักไปยังประเทศที่มีอุตสาหกรรม และบริการ เป็นหัวใจสำคัญของระบบเศรษฐกิจของประเทศ จากประเทศที่ยากจนกว่าไปยัง ประเทศที่ร่ำรวยมากกว่า

ประการที่สาม ความยากจนและความต้องการโอกาสในชีวิตยังคงเป็น แรงผลักดันที่สำคัญของการเคลื่อนย้ายแรงงานข้ามชาติ แรงงาน ไม่ว่าจะ เป็นกรรมกร คนทำงานบ้าน หรือโสเภณีต่างก็ดิ้นรนทำงานหาเงินเพื่อส่งกลับไปช่วยเหลือครอบครัวของตน เงินตราต่างประเทศ ไม่เพียงแต่จะช่วยเหลือครอบครัวของแรงงานแต่ละคนแล้วยังช่วยหล่อเลี้ยงเศรษฐกิจของประเทศ ได้อีกด้วย

ประการที่สี่ ปมปัญหาของแรงงานข้ามชาติซับซ้อนและหลากหลายมาก ขึ้น เช่น เกี่ยวข้องกับการเมืองและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ การแพร่ระบาดของโรคเอดส์ การ ขยายตัวของแก๊งใต้ดินข้ามชาติที่ทำธุรกิจผิดกฎหมาย ทั้งการลักลอบขนคนเข้าเมือง การค้า ประเวณี และยาเสพติด เป็นต้น

¹⁷ สุริยา สมุทคุปต์ และพัฒนา กิติอาษา, มานุษยวิทยากับโลกาภิวัตน์: ข้อเสนอเบื้องต้นเกี่ยวกับ “แรงงานข้ามชาติ” และ “นักมานุษยวิทยา” ในบริบทของวัฒนธรรมโลก, (นครราชสีมา: หอไทยศึกษานิตยสาร, สำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม, มหาวิทยาลัย เทคโนโลยีสุรนารี, 2538), หน้า 88-89.

¹⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 88-89.

ประการสุดท้าย แรงงานข้ามชาติ เป็นปรากฏการณ์ที่สะท้อนให้เห็นว่า สังคมนานาชาติในโลกสมัยใหม่มีการติดต่อเชื่อมโยงกันทางเศรษฐกิจ การเมือง การติดต่อสื่อสาร และสังคมวัฒนธรรมมากขึ้น แรงงานจากไทยและฟิลิปปินส์ช่วยให้ธุรกิจการก่อสร้างในได้วันเจริญก้าวหน้า คนทำงานบ้านและคนเลี้ยงเด็กจากฟิลิปปินส์ ช่วยให้คนในวัยทำงานของฮ่องกงและสิงคโปร์มีเวลาทำงานมากขึ้น เป็นต้น

แนวคิดในการวิเคราะห์ที่กล่าวมานี้มีความสอดคล้องกับการเคลื่อนย้ายถิ่นฐานของประชากรจากประเทศพม่ามาสู่ประเทศไทย โดยเฉพาะคนมอญที่เข้ามาทำงานในจังหวัดสมุทรสาคร เพราะเนื่องด้วยเหตุและปัจจัยผลักดันอันเนื่องมาจากแนวนโยบายของรัฐบาลพม่าที่ไม่สามารถทำให้บ้านเมืองเกิดความสงบสุขได้ อีกทั้งยังมีปัญหาความยากจนเข้ามาเกี่ยวข้อง จึงเป็นตัวผลักดันให้ประชาชนที่อยู่ในประเทศพม่าแสวงหาสถานที่ใหม่ที่ทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของตนดีขึ้น ในส่วนปัจจัยดึงดูดของประเทศไทย เป็นประเทศที่ปราศจากสงคราม ประกอบกับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ อีกทั้งระบบสาธารณูปโภคต่าง ๆ พร้อมมูล ทำให้ชาวมอญที่ประสบปัญหาหลบหนีเข้ามาพึ่งพิงประเทศไทย

2.3.3 แรงงานข้ามชาติจากประเทศพม่า

1) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการอพยพย้ายถิ่นของแรงงานข้ามชาติ

การเคลื่อนย้ายของแรงงานข้ามชาติจากประเทศพม่าเข้าสู่ประเทศไทย เป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่ปรากฏชัดมาตั้งแต่ในปีพ.ศ.2533 เป็นต้นมา เนื่องมาจากสาเหตุ 2 ปัจจัยหลัก คือ ปัจจัยผลักดันและปัจจัยดึงดูด (push-pull model) ของระบบการย้ายถิ่น (migration system) ดังนี้

(1) ปัจจัยดึงดูดจากประเทศไทยซึ่งถือว่าเป็นประเทศปลายทาง (country destination) การย้ายถิ่นของแรงงานข้ามชาตินั้นเกิดจากผลของการพัฒนาประเทศที่มุ่งเศรษฐกิจแบบอุตสาหกรรม การให้ความสำคัญกับการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการผลิต การเพิ่มความสำคัญของอุตสาหกรรมบริการที่ทันสมัยทำให้แรงงานข้ามชาติกลายเป็นที่ต้องการในกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นอย่างยิ่ง ประกอบกับการขาดแคลนแรงงานไทย เนื่องจากผู้คนได้รับการศึกษาสูงขึ้นมีโอกาสได้ทำงานดีสามารถเรียกค่าตอบแทนที่สูง ดังนั้นแรงงานข้ามชาติจึงเป็นที่ต้องการมากกว่าเพื่อลดต้นทุนในกระบวนการผลิตไม่ว่าจะเป็นภาคเกษตรและภาคอุตสาหกรรม

แรงงานข้ามชาตินั้นมักจะไม่เลือกงานและสามารถทำงานที่มีลักษณะงานบางอย่างที่แรงงานไทยปฏิเสธที่เรียกว่า 3 ส คือ สกปรก แสนลำบาก สุดเลวร้าย (3 Ds- dirty, difficult and dangerous)¹⁹ เพราะแรงงานเหล่านี้มีความขยันอดทน ค่าตอบแทนต่ำกว่าแรงงานไทย และที่สำคัญไร้อำนาจการต่อรอง²⁰

(2) ปัจจัยผลักดันจากประเทศต้นทาง (country of origin) ทำให้แรงงานข้ามชาติเหล่านี้เข้ามาอยู่ประเทศไทยด้วยสาเหตุทางการเมืองและเศรษฐกิจภายในประเทศพม่า²¹ คือ

(2.1) แรงผลักดันทางด้านการเมืองมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งสำหรับการย้ายถิ่น โดยเฉพาะในเรื่องของความไม่ปลอดภัยในการดำรงชีวิต เช่น การที่รัฐบาลเผด็จการทหารพม่าได้ยึดอำนาจการปกครองประเทศเบ็ดเสร็จ ปกครองแบบรัฐบาลเผด็จการทหาร ปฏิเสธบทบาทพรรคการเมืองฝ่ายค้านปราบปรามขบวนการนักศึกษาและระหว่างที่มีการชุมนุมประท้วงของประชาชน ในวันที่ 8 สิงหาคม พ.ศ. 2531 (เหตุการณ์ 8888: 8 สิงหาคม 1988) การต่อสู้ระหว่างกองกำลังชนกลุ่มน้อยกับรัฐบาลทหารพม่าในช่วง 10-15 ปี ที่ผ่านมา และการละเมิดสิทธิมนุษยชนในประเทศ

(2.2) แรงผลักดันทางด้านเศรษฐกิจ คือ รัฐบาลทหารพม่าได้นำนโยบายเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมพม่ามาใช้ ทำให้ประชาชนต้องอดอยากแค้น เกิดภาวะเงินเฟ้อ และเกิดภาวะความยากจนอดตัดขึ้นในทุกพื้นที่ ต่อมาในปี พ.ศ.2531 รัฐบาลพม่าได้พยายามปฏิรูปการค้าหรือเปิดตลาดสู่แนวทาง “ทุนนิยมแบบพม่า”²² ในยุคของนายพล เนวิน มีการชักนำการลงทุนจากต่างประเทศและสนับสนุนอุตสาหกรรมท่องเที่ยว อย่างไรก็ตามประชาชนยังคงอดอยากและมีความเป็นอยู่ที่แร้นแค้นมากขึ้นเรื่อยๆ ทั้งนี้ ด้วยเหตุผลจากรูปแบบการบริหารเศรษฐกิจของรัฐ ระบบเผด็จการนั้น เอื้ออำนวยให้เกิดการคอร์รัปชันและหาผลประโยชน์

¹⁹ Amarapibal A., Beesey A. and Germershausen, A., *Irregular migration in Thailand: Unauthorised migration in Southeast Asia*, (Manila : Scalabrini Migration Center, 2001)

²⁰ อรสา ปานขาว, *การประเมินผลโครงการประชาสัมพันธ์การแก้ไขปัญหาแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมาย*, (กรุงเทพฯ: กรมประชาสัมพันธ์, 2547), หน้า 1-2

²¹ สุรสม กฤษณะจุฑะ, *สิทธิของผู้พลัดถิ่น: ศึกษากรณีชาวไทยใหญ่จากประเทศพม่า*, เอกสาร งานวิจัยชุดโครงการการพัฒนาาระบบสวัสดิการสำหรับคนจนและคนด้อยโอกาสในสังคมไทย, 2546 (เอกไมตีพิมพ์เผยแพร่) อ้างถึงใน อติศร เกิดมงคล และ นุชยรัตน์ กาญจนดิษฐ์, *แรงงานต่างด้าวชาวพม่าและความรุนแรงปัญหาแรงงานพม่า และ มายาคติความเป็นชาติไทย* แหล่งที่มา : <http://www.midnightuniv.org>, 12 ตุลาคม 2549.

²² พรสุข เกิดสว่าง และกฤตยา อาชวนิจกุล, *การละเมิดสิทธิมนุษยชนในประเทศพม่าจากผู้ลี้ภัยแรงงานข้ามชาติ*, (นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2540), หน้า 11-12.

ใส่ตนของกลุ่มผู้นำทหาร การต่อสู้ทางการเมืองและกำลังอาวุธระหว่างรัฐบาล ชนกลุ่มน้อย และกลุ่มประชาธิปไตย รวมทั้งการละเมิดสิทธิมนุษยชนซึ่งส่งผลกระทบต่อถึงสภาวะความเป็นอยู่ของประชาชน

2) วิธีการและเส้นทางการหลบหนีเข้าเมืองของแรงงานข้ามชาติ

แรงงานข้ามชาติส่วนใหญ่จะหนีความยากลำบากจากบ้านเกิดด้วยแรงผลักดันจากสภาพการเมืองและเศรษฐกิจในประเทศพม่า โดยอพยพย้ายถิ่นเข้าประเทศไทยอย่างผิดกฎหมาย การเดินทางเข้ามาจะต้องผ่าน “ขบวนการนายหน้า” ซึ่งอาจจะเป็นญาติพี่น้อง เพื่อน หรือคนในหมู่บ้านเดียวกัน หรืออาจจะเป็นคนที่ไม่เคยรู้จักมาก่อน หรือ คนไทย และนายหน้าจะทำงานได้จะต้องมีความสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่รัฐในรูปแบบต่างๆ เช่น การจ่ายค่าส่งผ่านทาง จนถึงการเป็นหุ้นส่วนในการนำพาแรงงานเข้าเมือง หลายครั้งที่เจ้าหน้าที่รัฐเองเป็นผู้นำเข้าแรงงานข้ามชาติ²³ เสียเอง

เส้นทางการลักลอบเข้าเมืองโดยผิดกฎหมายนั้น ส่วนมากจะเข้ามาทางช่องทางด่านเจดีย์สามองค์ด้านอำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี เพราะค่อนข้างสะดวกหากจะเดินจากเมืองเเย่ จังหวัดมะละแหม่ง รัฐมอญ ประเทศพม่า มาตามแนวทางรถไฟสายมรณะที่ญี่ปุ่นสร้างในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่ไปสิ้นสุดที่เมืองตันบูชายัต พื้นที่แถบนี้จะเป็นพื้นที่ราบติดกันหมดแทบไม่มีป่าเขาใหญ่เพราะต้นไม้จะถูกตัดหมดจะมีรั้วลวดหนามบางๆ กันเป็นแนวเขตไว้ฝ่ายพม่าก็เลยระดมผู้คนเข้ามาอยู่อาศัยในแถบนี้ เรียกกันว่าหมู่บ้านบ่อญี่ปุ่น อำเภอพญาตองชูตลอดจนขบวนการนายหน้าก็จะมาตั้งสำนักงานอยู่เช่นกัน และมีสิ่งอำนวยความสะดวกให้หลายอย่าง เช่น ไฟฟ้าจากประเทศไทย โทรศัพท์ระบบ GSM ซึ่งก็มาตั้งเครือข่ายให้บริการใกล้กับหมู่บ้านเจดีย์สามองค์โดยมาในรูปแบบให้บริการเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว สัญญาณสามารถติดต่อทะลุเข้าไปในพม่าได้ ขบวนการจึงมีการติดต่อสื่อสารที่สะดวก ชื่อโทรศัพท์แบบที่ไม่ต้องลงทะเบียนจากร้านค้าที่มีอยู่อย่างมากมายแล้วก็นำออกไปใช้ที่อำเภอพญาตองชูได้ทันที ดังนั้น

²³อดิศร เกิดมงคล, บันทึกชีวิต แรงงานพม่า จากแรงงานทาสสู่แรงงานเถื่อน, (กรุงเทพฯ: คณะกรรมการรณรงค์เพื่อประชาธิปไตยในพม่า (กรพ.), 2546), หน้า 4-5.

* จากส่วนหนึ่งของบทความของ พ.ต.อ.ภูวดล ภูตมกนก รองผู้บังคับการตำรวจตระเวนชายแดนภาค 4 ได้ทำการวิจัยเรื่องการป้องกันปราบปรามการลักลอบหลบหนีเข้าเมืองผิดกฎหมายตามแนวชายแดนในจังหวัดกาญจนบุรี เป็นการศึกษาถึงวิธีการ เส้นทาง และแนวทางแก้ไขปัญหการลักลอบหลบหนีเข้าเมืองด้วยผิดกฎหมาย (พ.ต.อ.ภูวดล ภูตมกนก, การป้องกันปราบปรามการลักลอบหลบหนีเข้าเมืองผิดกฎหมายตามแนวชายแดนในจังหวัดกาญจนบุรี, (ม.ป.ท.: ม.ป.ป.)

ใครก็ตามในประเทศไทยถ้าต้องการแรงงานก็สามารถติดต่อนายหน้าได้ทันที ซึ่งนายหน้าก็จะโทรศัพท์สั่งจำนวนคนและนัดหมายการเดินทางไปที่อำเภอพญาตองขูได้ทันที

ขบวนการนายหน้าจะใช้วิธีการมากมายในการนำคนหลบหนีเข้าเมืองไทย โดยแยกได้ 3 ลักษณะ คือ เดินทางโดยรถยนต์ เดินเท้า และทางเรือ นอกจากนี้ยังมี การปลอมแปลงตัวเองในหลายลักษณะ เช่น บวชเป็นพระสงฆ์เพื่ออำพรางเจ้าหน้าที่ของรัฐ และ เปลี่ยนสถานที่จำวัดเข้ามาเรื่อยๆ ลักษณะนี้ทำให้ความลำบากใจให้แก่เจ้าหน้าที่เป็นอย่างมาก เพราะวัดต่างๆ ก็จะมีพระผู้ใหญ่ที่ประชาชนให้ความเคารพนับถือคอยดูแลไปตามลำดับชั้น หากมีการจับกุมภายในวัดก็จะทำให้เป็นการเสียหน้า

การทำบัตรปลอมเพื่ออำพรางเจ้าหน้าที่ในการเดินทาง เช่น บัตรสีที่กระทรวงมหาดไทยออกให้สำหรับคนต่างด้าวประเภทต่างๆ ซึ่งมีหลายชนิด จึงมีเพียงเจ้าหน้าที่กรมการปกครองเท่านั้นที่สามารถจะทราบได้ว่าบัตรใดเป็นบัตรจริงบัตรปลอม หรือบัตรใดสามารถไปในพื้นที่ใดได้

3) การละเมิดสิทธิมนุษยชนในประเทศพม่า

อาจกล่าวได้ว่าการละเมิดสิทธิมนุษยชนเป็นผลจากปัญหาทางการเมืองและเศรษฐกิจของพม่าที่มีผลต่อนโยบายของรัฐบาลทหารพม่าต่อการกดขี่ขูดรีด และไม่เคารพสิทธิความเป็นมนุษย์ของประชาชนไม่ว่าจะมีเชื้อสายพม่าหรือกลุ่มชาติพันธุ์ใด และสิ่งที่รัฐบาลพม่าปฏิบัติต่อประชาชน²⁴ คือ

(1) ประชาชนคือทาสของรัฐ โดยรัฐจะเกณฑ์ผู้คนมาเป็นแรงงานไร้ฝีมือในโครงการก่อสร้างสาธารณูปโภคต่างๆ เช่น ถนน ทางรถไฟ ฝ่ายกั้นน้ำ หรืองานก่อสร้างให้หน่วยงานราชการและกองทัพ แรงงานทาสในภาคการเกษตร และการบังคับเกณฑ์ทหารและทหารเด็ก มีการกำหนดให้เด็กชายอายุ 14 ปีขึ้นไปมาเป็นทหาร

(2) การบังคับโยกย้ายประชาชนโดยอำนาจรัฐ คือ การบังคับกวาดต้อนผู้คนออกจากชุมชนของตน เช่น โครงการโยกย้ายถิ่นฐานใหม่ (Resettlement Programs) ซึ่งมุ่งเน้นบังคับให้ชาวบ้านต้องโยกย้ายออกจากที่อยู่เดิม โดยที่บางครั้งก็ไม่ได้จัดหาที่อยู่ใหม่ให้ หรือจัดสรรที่อยู่ซึ่งง่ายต่อการควบคุม หรือเป็นพื้นที่ซึ่งมีสภาพแย่กว่าที่อยู่เดิม เช่น ต้องการพื้นที่เหล่านั้นเพื่อการก่อสร้างสาธารณูปโภคและโครงการพัฒนาอื่นๆ อาทิ สร้างทางรถไฟ

²⁴พรสุข เกิดสว่าง และ กฤตยา อาชวนิชกุล, การละเมิดสิทธิมนุษยชนในประเทศพม่าจากผู้ลี้ภัยแรงงานข้ามชาติ,

เขื่อน ฝ่าย ถนน เป็นต้น นอกจากนี้ยังบังคับให้ประชาชนให้อพยพออกจากแหล่งท่องเที่ยว สืบเนื่องจากรัฐบาลพม่าประกาศนโยบายการท่องเที่ยว และเร่งดำเนินการตกแต่งสถานที่ ประวัติศาสตร์หรือสถานที่ท่องเที่ยวในเมืองใหญ่หลายแห่งให้ดูสวยงาม

(3) วัฒนธรรมหันซ้ายหันขวาและการเลือกปฏิบัติทางศาสนา รัฐบาลพม่าถือว่าวัฒนธรรมพม่าเป็นวัฒนธรรมชาติ แม้จะนิยมหยิบยกเอกลักษณ์ของชนกลุ่มน้อยมาเป็นจุดขายเพื่อการท่องเที่ยว แต่ก็มีนโยบายที่จะครอบงำทางวัฒนธรรมต่อชนกลุ่มน้อย หลายรูปแบบโดย ลดทอนวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ชาติพันธุ์ของชนกลุ่มน้อย เช่น อนุญาตให้โรงเรียนสอนแต่ภาษาพม่า ห้ามสิ่งพิมพ์ภาษาชนกลุ่มน้อย เป็นต้น บัตรประจำตัวประชาชนของพม่าจะต้องแสดงกลุ่มชาติพันธุ์ ศาสนาด้วย และจากการตรวจบัตรจะสามารถทราบว่าคุณคนดังกล่าวเป็นพลเมืองเต็มขั้น (full citizen) หรือพลเมืองขั้นสอง (associate citizen)* ประชาชนที่ไม่พูดภาษาพม่าจะขาดสิทธิหลายประการ และอาจตกที่นั่งลำบากหากถูกสอบสวนโดยทหารพม่า ซึ่งบางครั้งจะตั้งข้อกล่าวหาว่าเป็นฝ่ายตรงข้ามกับรัฐบาล

รูปที่ 1 บัตรประชาชนของคนมอญย้ายถิ่นที่ระบุสัญชาติพม่า ศาสนา และกลุ่มชาติพันธุ์

* การให้สัญชาติในประเทศพม่า จะต้องเป็นผู้ที่มีหลักฐานการเกิดในประเทศและเชื้อชาติของบรรพบุรุษก่อนการยึดครองของอังกฤษในปีพ.ศ.2366 นอกจากชาวพม่าแล้วก็อนุญาตให้แก่ชนกลุ่มน้อยตามชาติพันธุ์ที่กำหนด และกลุ่มที่ตั้งรกรากอยู่ในเขตรัฐก่อนปีดังกล่าวเท่านั้น ที่ได้เป็น full citizen หากพบว่าบรรพบุรุษคนใดเป็นพลเมืองของรัฐอื่นหลังปี พ.ศ.2366 บุคคลผู้นั้นจะได้รับสถานะเพียง associate citizen ซึ่งจะถูกเพิกถอนสัญชาติได้ง่ายและขาดสิทธิหลายประการ เช่น สิทธิการถือครองที่ดิน สิทธิการประกอบอาชีพแพทย์ วิศวกร ครูเอกชน สิทธิในการทำงานบริษัทและองค์กรต่างชาติ ฯลฯ ชาวโรฮิงยาซึ่งบรรพบุรุษส่วนใหญ่จะอพยพเข้ามาหลังปี 2366 ได้กลายเป็นบุคคลไร้สัญชาติหลังประกาศใช้กฎหมายสัญชาติ ปี 2525 (พรสุช เกิดสว่าง และ กฤตยา อาชวนิชกุล, การละเมิดสิทธิมนุษยชนในประเทศพม่าจากผู้ลี้ภัยสู่แรงงานข้ามชาติ, หน้า 25)

สำหรับการเลือกปฏิบัติทางศาสนา เช่น ชาวคริสต์ในรัฐฉิ่น รัฐบาลทหารพม่ามีคำสั่งให้สร้างเจดีย์หลังจากที่ปลดทางเขน บางครั้งก็ยื่นข้อเสนอว่าพุทธศาสนิกชนจะถูกยกเว้นจากการเป็นลูกหาบหรือใช้แรงงานทาส หรือมีสิทธิซื้อข้าวได้ในราคาถูก เป็นต้น

(4) การควบคุมบังคับและกดขี่ขูดรีดประชาชน เช่น การแบ่งโควตาผลผลิตเพื่อให้เกษตรกรแบ่งขายแก่รัฐในราคาถูก รัฐบาลพม่าสามารถเรียกเก็บภาษีค่าธรรมเนียม และเงินบริจาค

ทั้งนี้ ทุกรูปแบบที่กล่าวมาข้างต้น ไม่ว่าจะเป็นการใช้แรงงานทาส การบังคับอพยพ การบังคับจ่ายค่าธรรมเนียม จะไม่มีบทลงโทษที่แน่นอนสำหรับประชาชนที่พยายามหลบหนีต่อต้าน หรือไม่ปฏิบัติตาม โดยที่ทหารสามารถทุบตีอย่างป่าเถื่อนหรือยิงทิ้งได้ตามสะดวก

4) การละเมิดสิทธิมนุษยชนมอญ

การละเมิดสิทธิมนุษยชนมอญเริ่มขึ้นจากการเพิ่มกำลังทหารของกองทัพพม่า ตั้งแต่ปี พ.ศ.2538 เป็นต้นมา มีการเพิ่มกำลังทหารรัฐบาลพม่าเข้ามาในเขตมอญหลายพันนายด้วยกัน แม้ว่ารัฐบาลทหารชุดปัจจุบันจะบรรลुข้อตกลงหยุดยิงกับพรรคมอญใหม่ แต่กองทัพพม่ากลับไม่สามารถปฏิบัติตามข้อตกลงนั้นได้ โดยยังคงขยายกำลังเข้ามาในพื้นที่รัฐมอญเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ และอาศัยประโยชน์จากการถอนกำลังเข้ามาในเขตพื้นที่นอกเขตการเจรจาหยุดยิงของฝ่ายพรรคมอญใหม่

รัฐบาลพม่าทำการเวนคืนที่ดินของคนมอญ จากพื้นที่เพาะปลูกซึ่งขาดแคลนลงอยู่ก่อนแล้วเมื่อประชากรเพิ่มจำนวนมากขึ้น สถานการณ์เช่นนี้จึงสร้างความทุกข์ยากแก่ชาวมอญที่ดำรงชีพด้วยการเกษตร และยิ่งไปกว่านั้นประชาชนชาวมอญนับหมื่นยังถูกสังหารจากปฏิบัติการทางทหารที่ดำเนินมายาวนานนับทศวรรษระหว่างกองทัพปลดปล่อยชนชาติมอญ (MNLA) ซึ่งเป็นฝ่ายกองกำลังทหารของพรรคมอญใหม่และกองกำลังอื่นๆที่มีการเคลื่อนไหวในเขตมอญ ปัจจุบันเจ้าหน้าที่พม่ายังคงทำการละเมิดสิทธิมนุษยชนต่อประชาชนท้องถิ่นอย่างไร้ความปรานี กองทัพพม่ามักกล่าวหาพลเรือนในท้องถิ่นว่าสนับสนุนกลุ่มต่อต้านรัฐบาล การสังหาร

ข่มขืน การบังคับใช้แรงงานและการเวนคืนที่ดินโดยทหารพม่าเกิดขึ้นกว้างขวางทั่วไปในเขตมอญ²⁶

ในระหว่างปี พ.ศ.2541-2545 ที่ดินนับพันเอเคอร์ถูกยึด มูลค่าความเสียหายทางการเกษตรที่ถูกทำลายหลายร้อยล้านจั๊ต (ประมาณ 4.5 ล้านบาท) จากการกระทำของกองทัพทหารพม่า เป็นผลให้ชาวบ้านนับพันต้องสูญเสียที่ดิน พื้นที่ทางการเกษตร และไม่มีงานทำ ชาวบ้านส่วนใหญ่ต้องเข้ามาในเมืองไทยเพื่อหางานทำ นอกจากกองทัพที่ยึดที่ดินแล้ว ยังบังคับแรงงานชาวบ้านโดยปราศจากค่าตอบแทน รวมทั้งบังคับให้ชาวบ้านสร้างค่ายทหาร แต่กองทัพทหารยังขูดรีดทางภาษีเพื่อนำเงินมาใช้ในการสร้างค่ายทหารใหม่นี้ด้วย

กองทัพทหารยึดที่ดิน พื้นที่ทางการเกษตร และบังคับให้เจ้าของที่ดินทำงานในพื้นที่ของตนโดยปราศจากค่าจ้างหรือผลประโยชน์ใดๆ การกระทำนี้เป็นกรกระทำที่ไร้ความปรานีและสร้างความทุกข์ทรมานอย่างแสนสาหัสให้กับชาวบ้าน ขณะที่ชาวบ้านบางส่วนโชคดีที่ย้ายเข้ามาอยู่ในค่ายอพยพมอญในเขตชายแดนไทย-พม่า และเข้ามาประเทศไทยเพื่อมาหางานทำ ในขณะที่คนอื่นซึ่งไม่มีทางเลือกก็ยังคงทำงานด้วยความกลัวในที่ดินทำกินเดิมต่อไป

ถึงแม้ว่าเจ้าของที่ดินและพรรคมอญใหม่ได้อุทธรณ์อย่างเร่งด่วนไปยังรัฐบาลทหารพม่าเพื่อให้จ่ายค่าชดเชยทั้งหมด แต่เจ้าหน้าที่รัฐบาลกลับปฏิเสธข้อเรียกร้องของพวกเขา มีเพียงบางกรณีเท่านั้นที่รัฐบาลตอบสนองความต้องการของเกษตรกร โดยอนุญาตให้ชาวบ้านเก็บเกี่ยวผลผลิตของพวกเขาต่อไปได้และจ่ายค่าชดเชยเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ค่าชดเชยเหล่านี้ถือว่าเล็กน้อยมากหากเทียบกับมูลค่าจริงในท้องตลาด บ่อยครั้งที่รัฐบาลทหารพม่ากล่าวหาชาวบ้านว่าเป็นผู้สนับสนุนฝ่ายต่อต้าน และการกระทำทารุณต่อชาวบ้านอย่างไร้ความปรานี การเคลื่อนกำลังทหารเข้ามาเพิ่มขึ้นทำให้เกิดการละเมิดสิทธิมนุษยชนในพื้นที่สูงชันด้วย เช่น การขูดรีดภาษี การบังคับใช้แรงงาน การข่มขืนและการสังหาร

นอกจากนี้ยังมีการละเมิดสิทธิมนุษยชนต่างๆอีกหลายด้าน เจ้าหน้าที่ท้องถิ่นของรัฐบาลทหารพม่า ปฏิบัติตามนโยบายผสมกลมกลืนของรัฐบาลและละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานในรัฐมอญ โดยปิดโรงเรียนคนมอญ โรงเรียนที่สอนภาษามอญ และห้ามมีการเฉลิมฉลองในโอกาสสำคัญของประชาชน เช่น การเฉลิมฉลองในงานวันชาติ นอกจากนี้รัฐบาลยังจัดตั้งโครงการถ่ายเทประชากรเพื่อให้กลุ่มชาติพันธุ์พม่าเข้าไปมีอิทธิพลเหนือกลุ่มชาติพันธุ์ท้องถิ่นมาก

²⁶ มุณิสิทธิมนุษยชนแห่งแผ่นดินมอญ(ประเทศพม่า), ปฏิบัติการยึดผืนนา รายงานฉบับสมบูรณ์ว่าด้วยการยึดที่ดินทำกิน ที่ดิน ทรัพย์สินของประชาชนในเขตมอญโดยกองทัพรัฐบาลพม่า 2541-2545, (กรุงเทพมหานคร: จัดพิมพ์โดยมุณิสิทธิมนุษยชนมอญ, 2548), หน้า 11-12 .

ขึ้นเรื่อยๆ โดยการย้ายกลุ่มชาติพันธุ์พม่าเข้าไปยังกลุ่มชาติพันธุ์ท้องถิ่นที่มีเชื้อพม่า ทั้งการโยกย้ายทหารที่ปลดประจำการ รวมทั้งครอบครัวเข้ามาตั้งรกรากใหม่บนที่ดินซึ่งยึดจากกลุ่มชาติพันธุ์ท้องถิ่น²⁷

5) ความรุนแรงต่อแรงงานข้ามชาติในสังคมไทย

การที่ผู้คนจากประเทศพม่าอพยพย้ายถิ่นจากบ้านเกิดมาหางานทำเพื่อชีวิตที่ดีกว่าทั้งของตัวเองและครอบครัวที่อยู่ข้างหลัง การอพยพย้ายถิ่นจากประเทศพม่าเป็นลักษณะของการ “ลอดรัฐ” เข้ามาตามช่องทางต่างๆ ชีวิตที่สุ่มเสี่ยงเริ่มต้นตั้งแต่ออกเดินทางที่ยากลำบากต้องตัดป่า ข้ามภูเขา เสี่ยงกับ “ขบวนการนายหน้า” เสี่ยงต่อการตรวจจับจากเจ้าหน้าที่ไทย

แรงงานข้ามชาติจึงประสบกับความรุนแรงในรูปแบบต่างๆ ในดินแดนที่มีเชื้อบ้านเกิดของพวกเขา เนื่องด้วยสภาพการณ์ที่สังคมไทยยังให้ความสำคัญกับวาทกรรม “ความมั่นคงแห่งชาติ” ที่มุ่งเน้นการ “จัดระเบียบ” เพื่อก่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยภายใน นโยบายของรัฐไทยต่อผู้ย้ายถิ่นเองก็มีความไม่ต่อเนื่อง ขลุกขลักลึกลับ ไม่ไปในทิศทางเดียวกัน และมักจะนิยมใช้นโยบาย “ลด” จำนวนผู้ย้ายถิ่นให้เหลือน้อยที่สุดเท่าที่จะทำได้ หรือมีนโยบายผลักดันกลับไปสู่ภูมิลำเนาเมื่อโอกาสเอื้ออำนวย แต่ขณะเดียวกันด้วยสภาพภาพของการเป็นผู้หลบหนีเข้าเมืองผิดกฎหมายของสังคมไทยต่อแรงงานข้ามชาติ ประกอบกับแนวคิดในการจัดการของรัฐไทยที่ผ่านมาก็วางอยู่บนฐานแนวคิดเรื่องของความมั่นคงแห่งชาติและเรื่องของการต้องการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนแรงงานเป็นหลัก แต่ไม่ได้ให้ความสำคัญต่อการคุ้มครองแรงงานข้ามชาติ เท่ากับเป็นการเปิดโอกาสให้เกิดการละเมิดสิทธิมนุษยชนในรูปแบบต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อสิทธิแรงงานอันเป็นเรื่องพื้นฐานสำคัญในการดำรงชีวิตของแรงงานเหล่านี้และเป็นพื้นฐานสำคัญที่จะสร้างสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข การละเมิดสิทธิมนุษยชนในรูปแบบต่างๆ²⁸ โดยเฉพาะปัญหาการละเมิดสิทธิแรงงานข้ามชาติที่เกิดขึ้น ได้แก่ การถูกขูดรีดจากนายหน้าในระหว่างการขนย้ายแรงงานข้ามประเทศ ต้องเผชิญกับสภาพการทำงานที่เลวร้ายและทำงานหนักและได้รับค่าแรงที่ไม่เป็นธรรม การถูกทำร้ายร่างกาย ล่วงละเมิดทางเพศ ความรุนแรงจากเจ้าหน้าที่รัฐ และความรุนแรงเชิงอคติทางชาติพันธุ์

²⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 57-58 .

²⁸ อติศร เกิดมงคล, *บันทึกชีวิต แรงงานพม่า จากแรงงานทาสสู่แรงงานเถื่อน*, บทนำ.

6) อคติทางชาติพันธุ์ที่คนมอญย้ายถิ่นต้องเผชิญ

แรงงานข้ามชาติจากประเทศพม่าที่เข้ามาทำงานในจังหวัดสมุทรสาคร ประกอบด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ และมีจำนวนมากที่สุดนั้น คือ กลุ่มชาติพันธุ์มอญ โดยคิดเป็นร้อยละ 70 เมื่อเข้ามาอยู่ในประเทศไทย คนมอญย้ายถิ่นเหล่านี้จึงถูกนิยามจากทางการไทยว่า “แรงงานต่างด้าวชาวพม่า” รัฐบาลไทยจึงรับรู้การมีอยู่ของแรงงานข้ามชาติซึ่งมาจากรัฐอื่นในฐานะพลเมืองของรัฐชาตินั้นเป็นระดับการรับรู้แบบรัฐต่อรัฐ ทำให้สถานภาพของคนมอญย้ายถิ่นจึงหยุดอยู่แค่เพียง “แรงงานพม่า” ส่งผลให้คนมอญย้ายถิ่นต้องเผชิญกับอคติเชิงชาติพันธุ์ที่สังคมไทยมีต่อ “แรงงานพม่า” อย่างไม่อาจหลีกเลี่ยง

อคติเชิงชาติพันธุ์เป็นสาเหตุต่อการละเมิดสิทธิของแรงงานข้ามชาติ มีการสร้างและผลิตซ้ำผ่านสื่อและกลไกต่างๆ ในสังคม โดยการบอกเล่า การประชาสัมพันธ์โดยรัฐ การศึกษา และ ความไม่รู้ กล่าวคือ เรากลัวเพราะเราไม่สามารถสื่อสารกับพวกเขาได้ ซึ่งก่อให้เกิดฐานคติที่เป็นลบต่ออีกฝ่ายหนึ่ง และสังคมได้ผลิตซ้ำฐานคติเหล่านี้ครั้งแล้วครั้งเล่า จนกลายเป็นความปกติ ความเคยชิน และสุดท้ายกลายเป็นเรื่องธรรมชาติของใครหลายคนไป แนวคิดและการผลิตซ้ำเป็นการตอกย้ำให้เห็นว่าแรงงานข้ามชาติเหล่านี้เป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐต้องทำการควบคุมอย่างจริงจัง ทำให้สังคมไทยสร้างภาพความหวาดระแวงต่อแรงงานข้ามชาติ โดยเฉพาะแรงงานพม่า คิดว่าแรงงานข้ามชาติเป็นตัวอันตรายน่ากลัว แรงงานข้ามชาติเองต้องคอยหลบๆ ซ่อนๆ ด้วยเกรงว่าจะถูกจับกุมทำร้าย สภาพการณ์เหล่านี้ถูกสร้างเป็นภาพมายาที่กดทับให้สังคมไทยหวาดระแวงแรงงานข้ามชาติชาวพม่า²⁹

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

²⁹ อติศร เกิดมงคล และบุษยรัตน์ กาญจนดิษฐ์, แรงงานต่างด้าวชาวพม่าและความรุนแรงปัญหาแรงงานพม่า และมายาคติความเป็นชาติไทย, แหล่งที่มา: www.midnightuniversity.com, 12 ตุลาคม 2549.

แรงงานต่างด้าวล้นมหาชัย กำนัน-ผญบ.หวั่น “พม่ายึดเมือง”³⁰

ชมรมกำนันผู้ใหญ่บ้าน จ.สมุทรสาคร หวั่น “พม่ายึดเมือง” และมีเหตุวิวาทบ่อย ห้ามไม่ฟัง ต้อง “ยิงปืนชู้” เพื่อให้หยุดตีกัน ระบุทั้งแรงงานเถื่อน-ถูกกฎหมายมีประมาณ 1 แสนคน ความต้องการ “แรงงานไร้ฝีมือ” เพื่อทำงานในอุตสาหกรรม และภาคธุรกิจบริการ ทำให้บรรดาผู้ประกอบการต้องพึ่งพา “แรงงานต่างด้าว” มากขึ้นทุกขณะ อันเนื่องมาจาก เหตุผลเรื่องการขาดแคลนแรงงานชาวไทย ซึ่งมีระดับฝีมือ และการศึกษาเพิ่มมากขึ้น รวมทั้ง เหตุผลเรื่องค่าจ้าง ซึ่งนับว่าถูกกว่าแรงงานไทยหลายเท่า จึงทำให้แรงงานต่างด้าวจาก ประเทศเพื่อนบ้านหลั่งไหลเข้าประเทศไทยอย่างไม่หยุดหย่อน เฉพาะที่ จ.สมุทรสาคร ซึ่งเป็น แหล่งประมงสำคัญของประเทศ ก็มีแรงงานต่างด้าว โดยเฉพาะชาวพม่าหลั่งไหลเข้ามา ทำงาน และกลายเป็น “ประชากรแฝง” เกือบเท่าๆ กับประชากรทั้งจังหวัด !!!

ด้วยปริมาณประชากรแฝงมากขนาดนี้จึงก่อให้เกิดปัญหาตามมามากมายทั้ง ปัญหาสังคมและอาชญากรรมต่างๆ เช่น ฆ่าปาดคอชิงทรัพย์นายจ้าง, การค้ายาเสพติด และการทะเลาะวิวาท ฯลฯ

ความเป็นห่วงเป็นใยดังกล่าวสะท้อนผ่านการเปิดเผยจาก นายสมบัติ ศิริพงษ์เวดิน ประธานชมรมกำนันผู้ใหญ่บ้าน อ.กระทุ่มแบน จ.สมุทรสาคร ซึ่งกล่าวกลางที่ประชุมสัมมนา โครงการประชุมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง “บทบาทของชุมชนกับการอำนวยความสะดวกและ สร้างสันติสุขในชุมชน” อันเป็นการอบรมร่วมกันระหว่างสถาบันพัฒนาบุคลากรใน กระบวนการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม ร่วมกับสภาวัฒนธรรมท้องถิ่น ชมรมกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้นำชุมชน อ.กระทุ่มแบน จ.สมุทรสาคร เมื่อวันที่ 15 กรกฎาคม 2549

นายสมบัติ เล่าว่า ทุกวันนี้่น้ำวิตกกังวลกับความมั่นคงของบ้านเมืองเป็นอย่างมาก เพราะแรงงานต่างด้าวที่หลั่งไหลมาทำงานในบ้านเรามีจำนวนมาก ทั้งที่ถูกและไม่ถูก กฎหมาย แต่สิ่งที่น่าเป็นห่วงมากกว่าการทำร้ายต่อยุติธรรมดา คือ “ปัญหาความมั่นคง” ซึ่งมี ที่ทำว่าจะเป็นปัญหาหนักอกในอนาคต

เอาแค่มีปัญหทะเลาะวิวาทธรรมดา ฝ่ายปกครองก็แทบ “เอาไม่อยู่” เพราะ แรงงานต่างด้าวมีปริมาณพอๆ กับคนไทย แถมเวลาไปเจรจาให้เลิกแล้วต่อกันก็ไม่ฟังกันเลย แม้แต่น้อย จึงต้องใช้วิธี “ยิงปืนชู้” เท่านั้นถึงจะพอหยุดยั้งความเหิมเกริมไปได้บ้าง...ไม่นั้น อาจโดน “สหบาทา”เอาง่ายๆ

ขณะที่ นายสงวน ปานบ้านเกล็ด หรือ “กำนันชัย” แห่ง ต.หนองนกไข่ อ.กระทุ่มแบน จ.สมุทรสาคร ก็กล่าวด้วยความวิตกว่า วันดีคืนดีแรงงานเหล่านี้้อาจลุกฮือ รวมตัวกัน “ยึดประเทศ” ก็เป็นไปได้

³⁰ มณฑลเชียร อินทะเกตุ, “แรงงานต่างด้าวล้นมหาชัย,” หนังสือพิมพ์คมชัดลึก (วันที่ 1 สิงหาคม 2549)

“เมื่อไม่นานมานี้เคยมี**แรงงานพม่า**นำเครื่องขยายเสียงขึ้นรถปิกอัพแล้วประกาศเป็นภาษาพม่าเพื่อปลุกระดมแรงงานด้วยกันให้สู้กับคนไทยที่เคยมีเรื่องทะเลาะวิวาทกันมาก่อน แถมยังนำยาเสพติดเข้ามาอมเมากคนไทย เพราะคนต่างด้าวเหล่านี้รู้ดีถึงพิษภัยของมันเป็นอย่างดี พวกเขาจึงไม่เสพ แต่จะนำมาให้คนไทยเสพเพื่อบ่อนทำลายความมั่นคง” กำนันชัย กล่าวกระตุ้นเตือน

“**เหิมเกริม**” กันขนาดนี้ จึงไม่ใช่เรื่องน่าประหลาดใจที่ฝ่ายปกครองในพื้นที่อดีตเป็นห่วงเป็นใยตามประสาคนไทย “**เลือกรักชาติ**” ไม่ได้...

ทว่า พล.ต.ต.สุชีพ หนูนาง ผบก.ภ.จว.สมุทรสาคร ก็ให้ความมั่นใจว่า เจ้าหน้าที่ได้เข้มงวดกวดขันเรื่องแรงงานต่างด้าวอยู่แล้ว โดยเฉพาะปัญหาด้านอาชญากรรม ขณะนี้มีแรงงานต่างด้าว ทั้งที่ขึ้นทะเบียนและยังไม่ได้ขึ้นทะเบียนประมาณ 1 แสนคน

ส่วนมาตรการ “**คุมเข้ม**” ปัญหาอาชญากรรม ซึ่งอาจเกิดจากแรงงานต่างด้าวในพื้นที่ มีดังนี้ 1) หลังเวลา 20.00 น .จะไม่ให้มีการออกนอกพื้นที่โดยไม่มีเหตุอันควร 2) การตั้งจุดตรวจอาวุธและบัตรแรงงานต่างด้าวเป็นประจำทุกวัน

ส่วนมาตรการด้านความมั่นคงนั้น นายธีระบุญ โพบุคดี ผู้ว่าราชการจังหวัดสมุทรสาคร กล่าวถึงมาตรการป้องกันปัญหาดังกล่าวไว้ว่า ทางจังหวัดมีมาตรการเชิงรุก โดยร่วมมือกับฝ่ายตำรวจจัดสายตรวจและสายลับออกตรวจตราตามจุดล่อแหลมหรือสถานที่ที่มีแรงงานต่างด้าวอาศัยอยู่โดยตลอด

ผู้ว่าฯ สมุทรสาคร ให้ความมั่นใจว่า แผนการป้องกันดังกล่าวจะมีการประชุมร่วมกันทุกเดือน และมีแผนไว้รองรับหลายรูปแบบ จึงไม่ต้องกังวลกับเรื่อง**แรงงานต่างด้าวยึดเมือง** และขอให้มั่นใจว่าเหตุการณ์เช่นนี้จะไม่เกิดขึ้น และเราคงไม่ปล่อยให้**คนชาติอื่นมารุกรานบ้านเรา**อย่างแน่นอน

“มาตรการป้องกันความมั่นคงของบ้านเมืองต้องได้รับการร่วมมือจากทุกฝ่ายให้ช่วยกันสอดส่องดูแล หากพบสิ่งผิดปกติหรือไม่เหมาะสมให้แจ้งเบาะแสกับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องได้เลย ส่วนกำนันผู้ใหญ่บ้านก็อยู่ในสังกัดฝ่ายปกครองอยู่แล้วสามารถดำเนินการได้เลย หากกำลังไม่พอก็สามารถแจ้งให้ส่วนกลางทราบทันที” ผู้ว่าฯ สมุทรสาคร กล่าวกระตุ้นจิตสำนึกของทุกคน

จากการนำเสนอหัวข้อข่าวและเนื้อหาของสื่อหนังสือพิมพ์ข้างต้นคือผลิตผลของอคติทางชาติพันธุ์ที่มีต่อ “แรงงานพม่า” ที่ถูกตอกย้ำผ่านสื่อ และวิถีคิดของเจ้าหน้าที่และหน่วยงานในภาครัฐ ทั้งที่สื่อและผู้ให้สัมภาษณ์นั้นไม่รู้เลยว่าตัวตนที่แท้จริงของแรงงานพม่าเหล่านั้นเป็นใครกันแน่ ดังนั้นเมื่อพูดถึงแรงงานพม่าจึงมีการเลือกถ้อยคำเช่น “แรงงานเถื่อน” “แรงงานไร้ฝีมือ” “ประชากรแฝง” “พม่ายึดเมือง” “ลูกฮือขึ้นยึดประเทศ” “คนชาติอื่นมารุกราน

บ้านเรา” มีความรู้สึกที่รุนแรงต้อง””คุมเข้ม” “ยิงปืนชู” แรงแงานพม่าที่”เหิมเกริม” ต้องโดน “สหประชาชาติ” ถ้อยคำทั้งหมดทั้งหมดเหล่านี้เป็นสะท้อนความรู้สึกลึกๆ ของความรุนแรงในระดับตัวบุคคลและองค์การผ่านความเป็นชาตินิยม(Nationalism)ของคนไทย ที่จะต้องมี “เลือดรักชาติ”เป็นอุดมการณ์ทางการเมืองที่ถูกสร้างขึ้นภายใต้กระบวนการสร้างชาติ มาตั้งแต่ยุคที่ไทยต้องเผชิญกับการคุกคามของลัทธิล่าอาณานิคมจากต่างชาติ ที่ยังคงหยั่งรากฝังลึกอยู่ในความรู้สึกของผู้คนในสังคมตราบจนปัจจุบัน เมื่อมันถูกนำไปเชื่อมโยงเข้ากับ “คนไทย” “รัฐ(ประเทศ)ไทย” ทำให้วาทกรรมดังกล่าวไม่ได้ปฏิบัติการแค่ในระดับพื้นที่ที่ควบคุมคนกลุ่มนี้ไว้ แต่ลงลึกในระดับของตัวบุคคลที่ทำให้ไม่ว่าใครก็ตามที่เป็นแรงงานข้ามชาติ โดยเฉพาะแรงงานข้ามชาติที่มาจากประเทศพม่ากลายเป็นบุคคลอันตราย บุคคลที่ต้องผลักดันกลับประเทศ

สำหรับการนิยามตัวตนของคนมอญย้ายถิ่นโดยรัฐชาติไทยส่งผลต่อการรับรู้ในระดับพื้นที่ของหน่วยงานรัฐและองค์กรพัฒนาเอกชนในจังหวัดสมุทรสาครที่การดำเนินงานเกี่ยวข้องกับแรงงานข้ามชาติเป็นอย่างใกล้ชิดนั้นยังคงสลับภาพ “แรงงานพม่า” ออกไปไม่ได้ เนื่องจากนิยามดังกล่าวเป็นวาทกรรมที่ถูกสร้างโดยรัฐชาติเป็นทั้งองค์ความรู้และอำนาจ ที่ผูกติดอยู่กับนโยบายและนำไปสู่การปฏิบัติให้เกิดเป็นรูปธรรมด้านการพัฒนาโดยรัฐฝ่ายเดียว (top-down development) รวมไปถึงวิธีการทำงานแบบราชการที่ยึดเอกสารเป็นสำคัญที่นิยามตัวตนของคนมอญย้ายถิ่นด้วยความเป็น “สัญชาติพม่า” มากกว่าการทำความเข้าใจในเรื่องชาติพันธุ์ มิเว้นแม้แต่องค์กรพัฒนาเอกชนที่ดำเนินงานอยู่บนฐานคิดและวิธีปฏิบัติอย่างเดียวกัน เช่น องค์กรพัฒนาเอกชนบางแห่ง วางตัวเป็นผู้นำในการพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนต่อเด็กลูกแรงงานข้ามชาติแบบควบสองภาษา คือภาษาไทย และภาษาพม่า ตลอดจนการจัดทำสื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ ของหน่วยงานรัฐ และองค์กรพัฒนาเอกชนเป็นภาษาพม่า

ดังกล่าวมาข้างต้นคือนิยามที่รัฐชาติไทยสร้างขึ้นต่อการรับรู้ตัวตนคนมอญย้ายถิ่นในฐานะ “แรงงานพม่า” อย่างเป็นทางการ แต่กลับพบว่ามีกรรับรู้อย่างไม่เป็นทางการ กล่าวคือ ผู้คน หน่วยงาน สถานประกอบการ ที่มีความใกล้ชิด และปฏิสัมพันธ์โดยตรงกับแรงงานข้ามชาติ ก็จะรับรู้ถึงการมีอยู่ของคนมอญย้ายถิ่น เช่น โรงพยาบาล คลินิก นายจ้าง พ่อค้าแม่ขาย ชาวบ้าน พระสงฆ์ คนขับรถสองแถวและมอเตอร์ไซด์รับจ้าง ฯลฯ เป็นรับรู้จากการที่แรงงานพม่าเหล่านั้นเรียกตัวเองว่า “คนมอญ” แต่ถ้าหากลงลึกไปอีกระดับหนึ่งคนไทยเองก็ไม่สามารถแยกได้ว่าคนมอญกับพมานั้นแตกต่างกันอย่างไร จึงเรียกรวมๆว่า “มอญพม่า” หมายถึงคนมอญที่มาจากประเทศพม่าและมีสัญชาติพม่า

คนมอญที่อพยพเข้ามาทำงานในประเทศไทยก็ด้วยแรงกดดันต่างๆจากปัญหาทางการเมืองและเศรษฐกิจในประเทศพม่า ตลอดจนการละเมิดสิทธิมนุษยชน การเลือกปฏิบัติต่อกลุ่มชาติพันธุ์ที่ไม่ใช่ชนชาติพม่าอย่างไม่เท่าเทียม คนมอญย้ายถิ่นหลายคนบอกว่าไม่ใช่ที่โน้นจะไม่มีหนทางทำมาหากิน แต่เพราะทนกับการกดขี่ข่มเหงเอาต์เอาเปรียบไม่ไหวจึงต้องมาประเทศไทย ภาพของประเทศไทยจึงเป็นสวรรค์ของแรงงานอพยพ ด้วยมีความคิดว่าเมืองไทยเป็นประเทศเสรี มีงานให้ทำผู้คนมีนิสัยโอบอ้อมอารี และน่าจะทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้นจึงมุ่งมาสู่ประเทศไทย แต่สิ่งที่แรงงานอพยพต้องมาประสบก็คือความรุนแรงและการละเมิดสิทธิด้านต่างๆ ซึ่งมีสาเหตุจากอคติเชิงชาติพันธุ์ที่มีต่อ “แรงงานพม่า”

สำหรับคนมอญย้ายถิ่นในฐานะแรงงานพม่าจึงไม่ต่างอะไรกับ การ “หนีเสือปะจระเข้” เพราะเสือคือ พม่า ส่วนจระเข้ ก็คือ ไทยที่นิยามว่าพวกเขาเป็น “คนพม่า” ทั้งที่พวกเขาไม่ใช่ และไม่เคยมอบรับการเป็นคนพม่า ถึงแม้ว่าจะเป็นพลเมืองของประเทศพม่าก็ตาม

2.4 แนวคิดสังคมนิยมข้ามพรมแดน

สังคมนิยมข้ามพรมแดน (trans-nationalism) * ได้ปรากฏในงานเขียนของนักวิชาการอเมริกันเชื้อชาติอินเดีย Arjun Appadurai ในบทความเรื่อง Global Ethnoscape: Notes and Queries for a transnational Anthropology ซึ่งตีพิมพ์ครั้งแรกในหนังสือ Recapturing Anthropology ในปี 1991³¹ ซึ่งนักวิชาการต่างๆก็ได้ให้มโนทัศน์เกี่ยวกับสิ่งที่เรียกว่า “ข้ามพรมแดน” อย่างน้อย 3 มโนทัศน์ คือ การข้ามพรมแดนของผู้อพยพ การข้ามพรมแดนของคนย้ายถิ่นและการข้ามพรมแดนของสังคมนิยมข้ามพรมแดน

* รัฐภูมิ เสนาคำ กล่าวว่า อัปปาดูร์ราย (Arjun Appadurai) ไม่ได้ใช้คำว่า trans-nationalism แต่ใช้คำว่า trans-nation และใช้ transnational ขยายคำอื่น เช่น “transnational anthropology” (มานุษยวิทยาข้ามพรมแดน) “transnational cultural flow” (การเคลื่อนย้ายวัฒนธรรมข้ามพรมแดน) และ “transnational culture studies” (การศึกษาวัฒนธรรมข้ามพรมแดน) เป็นต้น อย่างไรก็ตามจนถึงปัจจุบัน คำที่ใช้เรียกสังคมนิยมข้ามพรมแดนในภาษาอังกฤษมีหลากหลายอาทิ เช่น “trans-nationalism”, “transnational social field”, “transnational migrant circuit”, “biantional society”, “transnational community”, “transnational networks”, “global ethnoscape” “transnational socio-cultural system”, “transnational life” และ transnational social space”

³¹ ปฤษฎางค์ รัตนพฤกษ์, “ปัญหาข้ามพรมแดนและสภาวะไร้พรมแดน โลกที่เปลี่ยนไปหรือมุมมองนักวิชาการที่เปลี่ยนไป,” วารสารสังคมศาสตร์ (ปีที่ 15, ฉบับที่ 1, 2545): 22.อ้างถึงใน รัฐภูมิ เสนาคำ, “มโนทัศน์สนามข้ามพรมแดน,” รัฐศาสตร์สาร (ปีที่ 24, ฉบับที่ 3, 2547) : 227-228.

Nina Glick Schiller และคณะ³² ได้ให้ความหมายของ สังคมข้ามพรมแดนว่า เป็นกระบวนการที่ผู้อพยพข้ามพรมแดนสร้างและรักษาข่ายใยความสัมพันธ์ที่สลับซับซ้อนทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ที่เชื่อมสังคมถือกำเนิด (homeland) เข้ากับสังคมที่เขาพักพิงอยู่ด้วยกัน เราเรียกกระบวนการนี้ว่า สังคมข้ามพรมแดน เพื่อย้ำให้เห็นว่าผู้อพยพในปัจจุบันได้สร้างสนามทางสังคมที่พาดและตัดข้ามพรมแดนทางภูมิศาสตร์วัฒนธรรมและการเมือง และเรียกผู้อพยพนี้ว่า ผู้อพยพข้ามพรมแดน หรือ transmigrates เพราะเป็นผู้ที่สร้างและรักษาความสัมพันธ์ที่หลากหลายทั้งความสัมพันธ์ระดับครอบครัว เศรษฐกิจ องค์กร ศาสนาและการเมืองแก่คลุมและตัดข้ามพรมแดน และองค์ประกอบสำคัญประการหนึ่งของสนามข้ามพรมแดนก็คือ ความหลากหลายของความเกี่ยวพันที่ผู้อพยพข้ามพรมแดนอ้างไว้ได้อย่างต่อเนื่องทั้งในสังคมมาตุภูมิและสังคมประเทศพักพิง

Steven Vertovec ได้สรุปความหมายของสังคมข้ามพรมแดนไว้ 6 ความหมาย คือ³³

1) องค์ประกอบทางสังคม ซึ่งมีความหมายเท่ากับคนย้ายถิ่น และมีลักษณะสำคัญ คือ ประการแรก มีความสัมพันธ์ลักษณะสามเส้า คือ ระหว่างผู้อพยพหรือคนย้ายถิ่น -ประเทศมาตุภูมิ-ประเทศพักพิง ประการที่สองคือ ความสัมพันธ์ทางสังคมของสังคมข้ามพรมแดนเป็นความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างหรือเชิงระบบที่เป็นเครือข่าย และประการที่สามคือ ความสัมพันธ์ในสังคมข้ามพรมแดนมีความเข้มข้นและเป็นตัวแยกผู้อพยพกับบ้านเกิดมีความเข้มข้นน้อยกว่าความสัมพันธ์ระหว่างผู้อพยพข้ามพรมแดนกับบ้านเกิด (homeland) ในสังคมข้ามพรมแดน

2) ชนิดของจิตสำนึก หรือชนิดของสำนึกคนย้ายถิ่นหรือผู้อพยพ ซึ่งเป็นสำนึกที่ไม่แน่ใจว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของประเทศใด ดำรงอยู่ที่ใด หรือ อยู่ในประเทศหนึ่งแต่ถือว่าตนเป็นสมาชิกของอีกประเทศหนึ่ง

3) วิธีการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม หรือหมายถึงกระบวนการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม กระบวนการผนวกรวมทางวัฒนธรรม (cultural syncretism) การศึกษาสังคมข้ามพรมแดนในความหมายนี้ให้ความสำคัญกับรูปแบบทางวัฒนธรรม ศิลปะ ดนตรี ภาพยนตร์ แฟชั่นที่สร้างหรือผลิตซ้ำโดยกลุ่มคนย้ายถิ่น และมักจะมองวัฒนธรรมในลักษณะของวัฒนธรรมลูกผสม

³²Linda Basch ,Nina Glick Schiller and Cristina Balanc- Szanton, Nations unbound: Transnational project, postcolonial predicament and the deterritorialized nation-state. (Basel, Switzerland: Godon and Breach, 1994),p.7. อ้างถึงในเรื่องเดียวกัน : 232-233.

³³Steven Vertovec, "Conceiving and researching transnationalism," Ethnic and Racial Studies, Vol.22, No. 2 (1999): 448-456 อ้างถึงใน, เรื่องเดียวกัน: 234-235.

(cultural creolization) วัฒนธรรมพันธุ์ทาง (cultural hybrid) หรือ วัฒนธรรมที่ถูกแปล (translated culture)

4) การเคลื่อนย้ายของทุนข้ามพรมแดน เพื่อใช้อธิบายการเกิดและการแพร่ขยายตัวของบริษัทข้ามชาติ และการเกิดชนชั้นนายทุนข้ามชาติ ที่ทำธุรกิจและมีบ้านอยู่หลายประเทศในเวลาเดียวกัน

5) เวทีการมีส่วนร่วมทางการเมือง สังคมข้ามพรมแดนประเภทนี้ ถูกใช้ในการอธิบายการปรากฏขึ้นของเวทีการเมืองข้ามพรมแดน เช่น การเกิดองค์กรพัฒนาเอกชนและองค์กรประชาสังคมข้ามพรมแดน เครือข่ายการเมืองกลุ่มคนชายขอบ เช่น ผู้หญิงและชนพื้นเมือง คนย้ายถิ่น และผู้อพยพ

6) การสร้างใหม่ของความเป็นท้องถิ่น สังคมข้ามพรมแดนประเภทนี้ หมายถึง กระบวนการสร้างใหม่ของความหมายเกี่ยวกับพื้นที่หรือความเป็นท้องถิ่น โดยเห็นว่า สังคมข้ามพรมแดนได้เปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ของคนกับพื้นที่ ซึ่งแต่เดิมคนกับพื้นที่หรือตำแหน่งสัมพันธ์กันแบบหนึ่งต่อหนึ่ง แต่ในสังคมข้ามพรมแดนสัมพันธ์กับพื้นที่หลายแห่งในเวลาเดียวกัน และจำต้องสร้างความหมายของพื้นที่หรือท้องถิ่นขึ้นมาใหม่

สำหรับแนวคิดสังคมข้ามพรมแดนนั้นได้มีนักวิชาการที่มีบทบาทในการพัฒนามโนทัศน์สังคมข้ามพรมแดนที่เกี่ยวข้องในการศึกษาค้นคว้านี้ คือ Nina Glick Schiller และ Alejandro Portes

Nina Glick Schiller³⁴ กล่าวว่า แนวคิดสังคมข้ามพรมแดนอิงอยู่กับข้อเสนอทางทฤษฎี 4 ประการ

ประการแรก สังคมข้ามพรมแดน เป็นสังคมที่เกิดขึ้นภายใต้ระบบทุนนิยมในยุคโลกาภิวัตน์ หรือทุนนิยมระดับโลกที่พัฒนาควบคู่มากับการเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยี โดยเฉพาะด้านการสื่อสาร และคมนาคม ซึ่งส่งผลให้กลุ่มผู้อพยพกับคนในชุมชนบ้านเกิดสามารถสร้างสายสัมพันธ์ถักทอกันในระดับที่เข้มข้นมากกว่าในอดีต

ประการที่สอง สังคมข้ามพรมแดนคือกระบวนการที่ผู้อพยพได้สร้างสนามทางสังคมที่พาด เชื่อม และตัดข้ามพรมแดนรัฐชาติขึ้นมา ทั้งโดยผ่านกิจกรรมในชีวิตประจำวัน ความสัมพันธ์ในทางสังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรม กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ แนวคิดสังคมข้าม

³⁴Linda Basch, Nina Glick Schiller and Cristina Balanc- Szanton, *Nations unbound: Transnational project, postcolonial predicament and the deterritorialized nation-state*, (Basel, Switzerland: Godon and Breach, 1994), p.27. เรื่องเดียวกัน, หน้า 249-251.

พรมแดนนี้ให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์คนกับคน คนกับแนวคิด คนกับสิ่งของ และคนกับทุน และเน้นบทบาทของผู้กระทำในฐานะผู้กระทำกร (active actors)

ประการที่สาม แนวคิดที่ผูกติดอยู่กับกรอบหรือพรมแดนทางภูมิศาสตร์และสังคมศาสตร์ ไม่ว่าจะเป็นแนวคิดเรื่องกลุ่มชาติพันธุ์ เชื้อชาติ และชาติ อาจเป็นตัวสกัดกั้นมิให้นักวิจัยตระหนักและวิเคราะห์ปรากฏการณ์สังคมข้ามพรมแดน กล่าวคือ Schiller เห็นว่าการศึกษาผู้อพยพในทางสังคมศาสตร์ในอดีต ดำเนินไปภายใต้กรอบความคิดเรื่องรัฐชาติ หรือบรรจุอยู่ในกล่องที่มีขอบกั้นชัดเจน ทำให้นักสังคมศาสตร์ในอดีตไม่สามารถมองเห็นและวิเคราะห์ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นข้ามพรมแดนรัฐชาติ หรือข้ามกล่องได้ ดังนั้น Schiller จึงเสนอให้นักสังคมศาสตร์ปลดปล่อย หรือ “unbound” ตนเองจากแว่นมองปรากฏการณ์ภายใต้พรมแดนรัฐชาติ ภายในกล่องแนวคิดโครงสร้างหน้าที่ แนวคิดทฤษฎีระบบ สุ่มมองปรากฏการณ์จากทัศนะแบบระบบโลกที่มองผ่านเลนพรมแดนประเทศ และสังคมข้ามพรมแดนเข้ากับระบบโลก

ประการที่สี่ การดำรงชีวิตข้ามพรมแดนทำให้ผู้อพยพต้องเผชิญและเข้าร่วมกับกระบวนการสร้างชาติของรัฐชาติตั้งแต่สองประเทศขึ้นไป ดังนั้นอัตลักษณ์และการกระทำของพวกเขาจึงถูกกำหนดหรือวางเงื่อนไขโดยแนวคิดเรื่องกลุ่มชาติพันธุ์และเชื้อชาติที่ครอบงำในท่ามกลางกระบวนการสร้างชาติของประเทศดังกล่าว อย่างไรก็ตาม Schiller เห็นว่าการใส่แว่นสังคมข้ามพรมแดนนั้น นักสังคมศาสตร์ต้องกลับไปมองประเด็นเรื่องอัตลักษณ์ ชาตินิยม ชาติพันธุ์ เชื้อชาติ ชนชั้น และเพศใหม่ และมองในฐานะที่เป็นสิ่งที่ถูกสร้างภายในสังคมที่ตัดข้ามพรมแดนมากกว่าสองประเทศขึ้นไป และอัตลักษณ์ของผู้อพยพข้ามพรมแดนจำต้องถูกมองในฐานะที่มีสิ่งที่ไม่แน่นอน ตายตัว และกำหนดมาล่วงหน้าอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ แต่อัตลักษณ์คือสิ่งที่ถูกสร้าง เป็นของเหลวที่เปลี่ยนรูปได้ และมีความหลากหลายอยู่ในตัว และถูกสร้างจากปัจจัยทั้งที่มาจากสังคมประเทศมาตุภูมิ (homeland) และสังคมประเทศพักพิง อัตลักษณ์ของคนในสังคมข้ามพรมแดนนี้ไม่ใช่อัตลักษณ์ที่ถูกสร้างและบรรจุภายในกล่องหรือพรมแดนของรัฐชาติใด และมีได้สะท้อนอัตลักษณ์ของรัฐชาติใด หากแต่อยู่ตรงกลางและสะท้อนอัตลักษณ์ของรัฐชาติที่มากกว่าสองรัฐชาติขึ้นไป

Alejandro Portes³⁵ นักสังคมวิทยาด้านเศรษฐกิจได้ให้ความสนใจแรงงานอพยพมาเป็นระยะเวลานาน เขาเห็นว่าสังคมข้ามพรมแดนมีความหลากหลายอยู่ในตัว (heterogeneous) และ

³⁵ Alejandro Portes, “Toward a new world—the origin and effects of transnational activities,” *Ethnic and Racial Studies*, Vol. 22, No.2 (1999) : 463-477 อ้างถึงใน เรื่องเดียวกัน, หน้า 253-257.

มีความแตกต่างไปจากชุมชนผู้อพยพ แม้สังคมข้ามพรมแดนจะเกิดขึ้นกับผู้อพยพในปัจจุบัน แต่ก็ไม่ได้เกิดขึ้นกับผู้อพยพทุกคน และคนที่อยู่ในชุมชนเดียวกันก็ไม่ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมข้ามพรมแดนในระดับที่เท่าเทียมกัน กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ สังคมข้ามพรมแดนมิได้ถูกกำหนดโดยตรงจากระบบทุนนิยมยุคโลกาภิวัตน์แต่เพียงประการเดียว หากแต่เกิดจากเงื่อนไขเฉพาะ เช่นในบทสรุปของวารสาร Ethnic and Racial Studies ฉบับพิเศษ Portes สรุปว่า กลุ่มผู้อพยพที่เกิดจากการกระตุ้นของการเมืองในบ้านเกิดมีแนวโน้มที่จะสร้างสังคมข้ามพรมแดนได้มากกว่ากลุ่มอื่น และในกรณีที่การอพยพเกิดจากระบวนการของปัจเจกชน สังคมข้ามพรมแดนมักจะเกิดอย่างเลือกสรร และมักจะไม่มีมิติของการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้อง นอกจากนี้การที่ชุมชนผู้อพยพจะเป็นชุมชนหรือสังคมข้ามพรมแดนหรือไม่ ยังขึ้นอยู่กับนโยบายรัฐหรือเงื่อนไขปัจจัยจากประเทศที่กลุ่มผู้อพยพอาศัยอยู่

Portes จำแนกสังคมข้ามพรมแดนออกเป็น 3 ประเภทหลัก คือ สังคมข้ามพรมแดนด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมวัฒนธรรม โดยในแต่ละประเภทมีระดับความเข้มข้นต่างกัน

สถาบันวิจัยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 1 แสดงการจัดประเภทสังคมข้ามพรมแดนโดย Alejandro Portes³⁶

ระดับความ เป็นสถาบัน	ประเภท/กิจกรรม		
	เศรษฐกิจ	การเมือง	สังคม-วัฒนธรรม
ต่ำ	<ul style="list-style-type: none"> - พ่อค้าข้ามพรมแดนที่ไม่เป็นทางการ - ธุรกิจขนาดเล็กที่สร้างในประเทศมาตุภูมิโดยผู้อพยพกลับ - การอพยพหมุนเวียนของแรงงานรับจ้าง 	<ul style="list-style-type: none"> - คณะกรรมการชุมชนรักบ้านเกิดที่สร้างขึ้นโดยกลุ่มผู้อพยพในประเทศพักพิง - พันธมิตรที่สร้างขึ้นระหว่างผู้อพยพกับสมาคมการเมืองในประเทศมาตุภูมิ - การระดมทุนเพื่อช่วยเหลือผู้สมัครตำแหน่งทางการเมืองในบ้านเกิด 	<ul style="list-style-type: none"> - การจัดการแข่งขันกีฬาระหว่างผู้อพยพกับคนในมาตุภูมิ - การแสดงดนตรีพื้นฟูบ้านผู้อพยพในประเทศพักพิง - พระจากมาตุภูมิไปเยี่ยมและสร้างศรัทธาและผู้อุปถัมภ์ในต่างแดน
สูง	<ul style="list-style-type: none"> - การลงทุนของบริษัทข้ามชาติในประเทศที่สาม - การสร้างตลาดการท่องเที่ยวในต่างแดน - การสร้างตัวแทนธนาคารจากบ้านเกิดในประเทศพักพิงในแดนไกล 	<ul style="list-style-type: none"> - การตั้งที่ปรึกษาตัวแทนพรรคการเมืองระดับชาติในต่างแดน - การให้สองสัญชาติกับผู้อพยพโดยรัฐมาตุภูมิ - การเลือกฝ่ายนิติบัญญัติของประเทศมาตุภูมิโดยผู้อพยพที่อยู่ในต่างแดน 	<ul style="list-style-type: none"> - การแสดงศิลปะประจำชาติระดับนานาชาติ - ศิลปินนามกระเดื่องจากมาตุภูมิ แสดงดนตรีแก่ผู้อพยพในต่างแดน - การแสดงเหตุการณ์ทางวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่องในประเทศพักพิง

สังคมข้ามพรมแดนด้านเศรษฐกิจ หมายถึง กิจกรรมหรือสายสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจ ข้ามพรมแดนประเทศบ้านเกิดและประเทศพักพิง ที่ดำเนินการโดยกลุ่มผู้อพยพหรือคนย้ายถิ่น ทั้งนี้ เพื่อแสวงหาทรัพยากรด้านอุปทาน ตลาด และทุน

สังคมข้ามพรมแดนด้านการเมือง หมายถึง กิจกรรมหรือสายสัมพันธ์ที่กระทำหรือสร้างโดยกลุ่มผู้อพยพหรือคนย้ายถิ่นเพื่อหวังผลทางการเมืองทั้งในประเทศบ้านเกิดและประเทศพักพิง

³⁶Alejandro Portes ,Luis E. Guarnizo and Patricia Landolt , "Introduction: Pitfalls and promise of an emergent research field, *Ethnic and Racial Studies*, Vol. 22 ,No.2 (1999),p 222. อ้างถึงในเรื่องเดียวกัน, : 258.

สังคมข้ามพรมแดนด้านสังคม-วัฒนธรรม หมายถึง กิจกรรมหรือสายสัมพันธ์ที่กระทำหรือสร้างโดยกลุ่มผู้อพยพหรือคนย้ายถิ่นโดยมีเป้าหมายเพื่อสร้าง หรือ อารงอัตลักษณ์แห่งชาติของประเทศบ้านเกิดในต่างแดน กิจกรรมดังกล่าว อาทิ การจัดแสดงดนตรีจากประเทศบ้านเกิดในต่างแดนต่อหน้าผู้ชมที่เป็นผู้อพยพหรือคนย้ายถิ่น การจัดแข่งขันกีฬาระหว่างทีมคนย้ายถิ่นหรือผู้อพยพกับประเทศที่ตนอาศัยอยู่ การจัดเทศกาลวันสำคัญประจำชาติในต่างแดน เป็นต้น

สำหรับแนวคิดสังคมข้ามพรมแดนสามารถนำมาใช้อธิบายอัตลักษณ์คนมอญย้ายถิ่นดังที่ Nina Glick Schiller กล่าวว่า การดำรงชีวิตข้ามพรมแดนทำให้ผู้อพยพต้องเผชิญและเข้าร่วมกับกระบวนการสร้างชาติของรัฐบาลที่ตั้งสองประเทศขึ้นไป ในที่นี้อาจหมายถึงรัฐไทยและพม่า นอกจากนี้ผู้ศึกษาเห็นว่าคนมอญย้ายถิ่นยังถูกซ้อนทับด้วยความเป็นชาติที่ไร้พรมแดน นั่นคือ ชาติมอญเป็นเงื่อนไขสำคัญด้านชาติพันธุ์และเชื้อชาติที่ครอบงำท่ามกลางกระบวนการสร้างชาติของทั้งสองประเทศ และการศึกษาครั้งนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดสังคมข้ามพรมแดนทั้ง 3 ประเภทของ Alejandro Portes อีกด้วย

2.5 แนวคิดชาติ รัฐบาล ชาตินิยม และชาตินิยมเชิงชาติพันธุ์

2.5.1 ชาติ

ชาติ ได้มีผู้ให้ความหมาย ผ่านมุมมองที่หลากหลาย เริ่มต้นจากนักวิชาการชาวตะวันตก กล่าวถึง ชาติ (nation) เป็นสิ่งที่ถูกจินตนาการ หรือ ประดิษฐ์สร้างขึ้นใหม่ในช่วงระยะเวลาประมาณ 200 ปีที่ผ่านมา แต่ก็ยังมีความต่างในความคิดเห็นเป็นสองกระแสใหญ่ๆ คือ

1) สำนักคิดแบบดั้งเดิม (primordialist) มองว่าความเป็นชาติมีมาก่อนสมัยใหม่ มองว่าชาติมีที่มาจากรากเหง้าในอดีตที่เก่าแก่กว่าการปฏิบัติอุตสาหกรรม หรือการก่อเกิดของยุคสมัยใหม่ เช่น มาจากความเชื่อในการมีบรรพบุรุษร่วมกัน

Anthony D. Smith³⁷ กล่าวว่า “ชาติ” ไม่ได้ถูกสร้างหรือจินตนาการขึ้นหากดำรงอยู่มานานแล้ว ชาติมีลักษณะบางอย่างของมันเองที่ทำให้พลเมืองที่อาศัยอยู่ในชาตินั้นมีลักษณะเฉพาะของตนตามชาตินั้นๆ ไปด้วย (nation identities) ดังลักษณะพื้นฐาน (fundamental feature) ดังต่อไปนี้

³⁷ Anthony D. Smith, *The nation identity*, (Reno: University of Nevada Press, 1991), p.14.20-21 อ้างถึงใน นิติภวศรพันธุ์, “บางครั้งเป็นคนไทย บางครั้งก็ไม่ใช่ อัตลักษณ์ตัวตนที่ผันแปร” *รัฐศาสตร์สาร* (ปีที่ 20 ฉบับที่ 3 2541) : 231 -233.

(1) การมีดินแดนทางประวัติศาสตร์หรือบ้านเกิดเมืองนอน (an historic territory, or homeland)

(2) การมีนิยายปรัมปรา (myths) ร่วมกันและความทรงจำทางประวัติศาสตร์

(3) การมีวัฒนธรรมมวลชน (mass public culture) ร่วมกัน

(4) การมีสิทธิและหน้าที่ทางกฎหมายของสมาชิกทั้งหมด ร่วมกัน

(5) การมีระบบเศรษฐกิจร่วมกัน

ดังนั้นชาติคือประชากรที่มีชื่อเรียกขานของกลุ่มตน ผู้มีดินแดนทางประวัติศาสตร์ร่วมกัน มีนิยายปรัมปราและความทรงจำทางประวัติศาสตร์ร่วมกัน มีวัฒนธรรมของมวลชน มีระบบเศรษฐกิจร่วมกัน และมีสิทธิและหน้าที่ทางกฎหมายร่วมกัน

สืบเนื่องจากความหมายของคำว่าชาติที่มาแต่เดิมนั้นเป็นความหมายคาบเกี่ยวกับอีกสิ่งหนึ่งคือ ชาติพันธุ์ที่ Smith ให้ความสำคัญด้วยเช่นเดียวกัน คือ ความแตกต่างที่เด่นชัดระหว่างการจัดแบ่งชาติพันธุ์ (ethnic categories) และชุมชนทางชาติพันธุ์ (ethnic communities) ซึ่งการจัดแบ่งทางชาติพันธุ์หมายถึง ประชากรที่คนภายนอกกลุ่มคิดต่อพวกเขาแล้วแบ่งพวกเขาเป็นกลุ่มที่มีวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์แยกออกไปต่างหากโดยที่ประชากรกลุ่มดังกล่าวอาจไม่ได้คิดว่าตนถูกแยกเป็นกลุ่มอีกแล้ว ส่วนชุมชนทางชาติพันธุ์นั้นอาจแบ่งออกโดยถือเอาลักษณะต่างๆต่อไปนี้เป็นมาตรฐานในการจัด ได้แก่

(1) การมีชื่อเรียกเฉพาะกลุ่ม (collective proper name)

(2) การมีนิยายปรัมปรากล่าวถึงบรรพบุรุษของตน (myth of common ancestry)

(3) การมีความทรงจำทางประวัติศาสตร์ร่วมกัน

(4) การมีองค์ประกอบที่เด่นชัดของวัฒนธรรมร่วมกันหนึ่ง องค์ประกอบหรือมากกว่า

(5) การมีบ้านเกิดเมืองนอน (homeland) ที่แน่นอน

(6) การรู้สึกสมานฉันท์ (sense of solidarity) ในความเป็นประชากรของกลุ่มเฉพาะ

ชุมชนทางชาติพันธุ์ หรือ “ethnie” ในภาษาฝรั่งเศสที่ Smith นำมาใช้ จึงมีนัยของการมีวัฒนธรรมบางอย่างร่วมกัน (องค์ประกอบของวัฒนธรรมที่ Smith กล่าวถึง ได้แก่

ภาษา ศาสนา ขนบธรรมเนียมเป็นต้น) การมีดินแดนของตนซึ่งเกี่ยวกับความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน และเรื่องเล่านิยายปรัมปราที่ยืนยันการมีเชื้อสายเดียวกันของสมาชิกในกลุ่ม

เพราะฉะนั้นในความเห็นของ Smith “ethnie” จึงเป็นลักษณะที่มีมาแต่เดิม ชาติพันธุ์และอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์เป็นสิ่งที่มีความมาก่อนอัตลักษณ์ทางการเมืองและอัตลักษณ์ของชาติ แต่อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ไม่ใช่มีลักษณะตายตัวไม่เปลี่ยนแปลง ตรงกันข้ามกลับมีลักษณะผันแปรได้ มีสาเหตุหลายประการที่ทำให้อัตลักษณ์ผันแปรไปจากลักษณะเดิม สาเหตุเหล่านั้นได้แก่ สงคราม และการเข้าครอบครอง (conquest) การลี้ภัย และการเป็นทาส การทะเลาะเข้ามาของผู้อพยพ รวมไปถึงการเปลี่ยนศาสนา (religious conversion) ทั้งหมดนี้ สงครามดูจะเป็นสาเหตุที่สำคัญมากกว่าสาเหตุอื่นในการทำให้อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ผันแปรไปด้วยเงื่อนไขเหล่านั้นเอง Smith จึงให้ความสำคัญต่อการศึกษาทางประวัติศาสตร์ เพราะจะทำให้เราเข้าใจความผันแปรของอัตลักษณ์ของกลุ่มชนต่างๆได้

2) สำนักสมัยใหม่ (modernist) เน้นการเกิดชาติที่แยกขาดจากอดีตอย่างสิ้นเชิง หรือ เกือบจะสิ้นเชิง โดยมองว่าความคิดเรื่องชาติ เป็นผลผลิตของปัจจัยของโลกยุคใหม่หลายประการ เช่น การปฏิวัติของระบบความคิดทางการเมืองหรือปรัชญาสมัยใหม่ การปฏิวัติอุตสาหกรรม การปฏิวัติเทคโนโลยีการสื่อสาร การพิมพ์ การเกิดชนชั้นกลาง เป็นต้น Benedict Anderson กล่าวว่า “ชาติ” เป็นประชาคมที่ถูกจินตนาการขึ้นใหม่ (imagined communities) แต่ไม่ใช่ชุมชนในจินตนาการที่ไม่มีตัวตนอยู่เลย ชาติจัดเป็นชุมชนจินตนาการของความรู้สึกว่าตัวเองเป็นพวกเดียวกัน ทั้งที่ในความเป็นจริงไม่มีโอกาสรู้จักกันเลย ยกเว้นในวงเล็กๆ ชาติพันธุ์ ยังถูกจินตนาการว่ามีพรมแดนหรืออาณาเขตที่จำกัดชัดเจนแน่นอน เพราะในยุคสมัยใหม่นี้ไม่ว่าอย่างไรก็ต้องมีชาติอื่นในบริเวณถัดไป การยอมรับการดำรงอยู่ของตัวเองและของชาติอื่นจึงเป็นสิ่งจำเป็นในประการถัดมา ชาติเป็นชุมชนที่ถูกจินตนาการขึ้นมาให้มีความเป็นอธิปไตย (sovereignty) เหนือตัวเอง หรือ กำหนดตัวเอง แนวคิดนี้เกิดในช่วงปลายยุคกลางของยุโรป เพื่อมาแทนความคิดว่าสิทธิในการปกครองประชาคม การเมืองได้มาจากพระเจ้า หรือภาวะศักดิ์สิทธิ์ และประการสุดท้ายชาติถูกจินตนาการขึ้นมาให้เป็นชุมชนหรือประชาคม ในแนวราบมากกว่าแนวตั้งเพราะถึงแม้ว่าจะมีการเอารัดเอาเปรียบ มีความไม่เท่าเทียมกันในเชิงเศรษฐกิจและอำนาจอยู่มาก แต่คนในชาติก็จะมีความรู้สึกว่าทุกคนเป็นเพื่อนร่วมชาติในระนาบเดียวกัน ในที่สุดความเป็นสมาชิกที่เหมือนกันของชาติก็ช่วยผลักดันให้เกิดความเท่าเทียมทางการเมือง กลายเป็นการปกครองประชาธิปไตยเป็นส่วนใหญ่ในที่สุด³⁸

³⁸ ธีรยุทธ บุญมี, ชาตินิยมและหลังชาตินิยม, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด, 2546), หน้า 31.

Ernest Gellner³⁹ เสนอว่า “ชาติ” มีความหมายสองประการ ประการแรกหมายถึง ปัจเจกชนที่อาศัยอยู่ในชาติเดียวกัน หากพวกเขามีวัฒนธรรมเดียวกัน ประการที่สองหมายถึงประชาชนของชาติเดียวกันเมื่อพวกเขาต่างยอมรับว่าพวกตนเป็นหนึ่งในเดียวกัน แยกต่างจากกลุ่มอื่นๆ (collective entity) และพวกเขาล้วนมีสิทธิและหน้าที่ที่มีต่อกันและกัน (mutual rights and duties) ในฐานะที่ทุกคนต่างร่วมในสมาชิกภาพของชนชาติเดียวกัน

Gellner กล่าวว่าชาติมีความหมายกว้างกว่ากลุ่มชาติพันธุ์เพราะชาติรวมเอาสมาชิกจำนวนมากเข้ามาเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน โดยแยกเป็นอิสระทางการเมืองจากกลุ่มอื่นๆ คือ เป็น collective entity หรือ เป็นหน่วยทางการเมืองที่รวมเอาผู้คนจำนวนมากเข้ามาอยู่ในหน่วยเดียวกัน แต่ละหน่วยมีฐานะเท่าเทียมกันและเป็นอิสระ

เนื่องจากชาติเป็นหน่วยที่กว้างขวางมาก จึงเป็นธรรมดาที่มีผู้คนต่างกลุ่มต่างภาษาอยู่รวมกัน แม้ว่าชาติจะหมายถึงหน่วยที่ผู้คนในหน่วยมีวัฒนธรรมเดียวกัน ก็ได้หมายความว่าผู้คนเหล่านี้ไม่ได้แตกต่างกันทางภาษา ความเชื่อ หรือ ขนบธรรมเนียมปฏิบัติ เช่น ภายในชาติพม่าจึงมีคนที่นับถือศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ อิสลาม และอื่นๆ (มีทั้งคนมอญกะเหรี่ยง ไทยใหญ่ เป็นต้น) หรือภายในชาติไทยก็มีคนพูดภาษาไทย จีน เขมร มอญ ลาว อังกฤษ และอีกหลายสิบภาษา หรือภายในชาติอเมริกันซึ่งมีทั้ง อาหารอิตาเลียน อาหารฝรั่งเศส อาหารกรีก อาหารไทย อาหารญี่ปุ่น อาหารจีน เป็นต้น

ความเป็นชาติอย่างที่เราเข้าใจและมีชีวิตอยู่ร่วมด้วยนี้ ทำให้ปัจเจกชนหรือผู้คนแต่ละกลุ่มต้องผันแปรไปตามเงื่อนไขหรือปัจจัยหลายอย่าง บ่อยครั้งเราพบว่าปัจเจกชนหรือกลุ่มมีอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของตนไม่ใช่อัตลักษณ์แห่งชาติ⁴⁰ เช่น คนมอญแสดงความเป็นมอญว่าเป็นอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของตน แต่จะมีอัตลักษณ์ทางการเมืองเป็นคนไทย หรือ คนพม่า เป็นต้น

³⁹Ernest Gellner, *Nations and nationalism*, (Oxford : Basil Blackwell, 1983) อ้างถึงใน นิติ ภาวครพันธุ์, “บางครั้งเป็นคนไทย บางครั้งก็ไม่ใช่ อัตลักษณ์ตัวตนที่ผันแปร,” *รัฐศาสตร์สาร*: 229-230.

⁴⁰นิติ ภาวครพันธุ์, “บางครั้งเป็นคนไทย บางครั้งก็ไม่ใช่ อัตลักษณ์ตัวตนที่ผันแปร,” *รัฐศาสตร์สาร* (ปีที่ 20 ฉบับที่ 3 2541): 230.

2.5.2 รัฐชาติ

นิยามความหมายของคำว่า “รัฐ” นั้นมีความหมายว่า รัฐสมัยใหม่ (modern state)* และความเป็นรัฐนั้นมีองค์ประกอบสำคัญ 4 ประการ⁴¹ คือ

1) ประชากร องค์ประกอบที่สำคัญที่สุดของรัฐคือประชาชน รัฐจะไม่มีประชาชนไม่ได้

2) ดินแดนที่แน่นอน คือ รัฐต้องมีดินแดนเพื่อจะได้มีคนอาศัยอยู่ และดินแดนที่แน่นอนเป็นแนวความคิดใหม่เพราะความก้าวหน้าในเรื่องการประดิษฐ์เครื่องมือช่างตวงวัด เช่น จัดทำแผนที่

3) รัฐบาล คือ องค์กรหรือสถาบันทางการเมืองที่สามารถจัดระเบียบออกกฎเกณฑ์ต่างๆและรักษาความสงบในการอยู่ร่วมกันของประชาชน

4) อำนาจอธิปไตย คือ เครื่องมือในการจัดการภายในรัฐและเป็นอำนาจอสูงสุดในการปกครองประเทศ

รัฐสมัยใหม่นี้เริ่มเกิดขึ้นในยุโรปภายหลังการทำสนธิสัญญาเวสต์ฟาเลีย เมื่อ ค.ศ.1677 ซึ่งส่งผลให้เกิดการกำหนดเขตแดนของชาติต่างๆในยุโรปอย่างแน่นอนขึ้นมา นอกจากนี้แล้วเรื่องของความเป็นรัฐนั้นยังมีข้อปลีกย่อยเล็กน้อยอยู่อีกประการหนึ่ง คือ เรื่องของการรับรองรัฐ จากรัฐอื่นๆ และองค์การสหประชาชาติ (United Nations) กล่าวคือ รัฐบางรัฐนั้นมีความเป็นรัฐสมัยใหม่ครบถ้วนเนื่องจากมีองค์ประกอบครบทั้ง 4 ประการแต่ยังไม่ได้รับการรับรอง เรียกว่า รัฐโดยพฤตินัย (De facto Recognition) ตัวอย่างเช่น ไต้หวัน ส่วนรัฐที่ได้รับการรับรองอย่างเป็นทางการเรียกว่า รัฐโดยนิตินัย (De Jure Recognition)

ส่วนคำว่า รัฐชาติ (nation states) หรือ “รัฐประชาชาติ” มีองค์ประกอบที่สำคัญ 2 ประการ คือ 1) การมีประวัติศาสตร์ร่วมกัน 2) การสร้างสัญลักษณ์ร่วมกัน และความเป็นรัฐชาตินั้นเริ่มต้นขึ้นในทวีปยุโรปช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 15 ภายหลังจากที่ระบบฟิวดัลเสื่อมลงและกษัตริย์สามารถรวบรวมอำนาจได้ โดยรัฐชาติแรกๆที่กำเนิดขึ้นมา ได้แก่ ฝรั่งเศส และ อังกฤษ ความเป็นชาติและรัฐชาตินั้นเป็นสิ่งที่สามารถสร้างให้เกิดขึ้นได้โดยผู้ที่อาศัยรวมกันอยู่ในรัฐชาตินั้น และไม่จำเป็นต้องเป็นเผ่าพันธุ์หรือเชื้อสายเดียวกัน ดังเช่นสหรัฐอเมริกา ประชาชนชาวอเมริกันนั้น

*นิยามคำว่ารัฐนั้นมีบัญญัติขึ้นโดยนักปราชญ์ชาวกรีก คือ อริสโตเติล ซึ่งรัฐเกิดขึ้นมานานหลายพันปี แต่สำหรับความหมายในทางรัฐศาสตร์นั้นหมายถึงรัฐสมัยใหม่เท่านั้น

⁴¹โกวิท วงศ์สุรวัฒน์, พื้นฐานรัฐศาสตร์กับการเมืองในศตวรรษที่ 21, (กรุงเทพฯ: คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2543), หน้า 24-33 และ โกวิท วงศ์สุรวัฒน์, การเมือง การปกครองไทย: หลากมิติ, (กรุงเทพฯ: คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2548), หน้า 25.

ประกอบด้วยหลากหลายครบเชื้อชาติ (races) ไม่ว่าจะเป็นชาวผิวขาว (Caucasoid) ได้แก่ พวก แองโกล-แซกซอน พวกละติน หรือ พวกสลาฟ ฯลฯ ส่วนชาวผิวดำก็มีครบทั้งทวีปแอฟริกา รวมทั้ง คนผิวเหลืองอย่างคนเอเชียที่กลายเป็นคนอเมริกันไป และ ความเป็นรัฐชาตินี้สามารถเกิดขึ้นได้ ไม่ว่าจะรัฐนั้นจะอยู่ภายใต้การปกครองในระบบใด รัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์ รัฐเผด็จการ รัฐ ประชาธิปไตย ฯลฯ และในปัจจุบันมีรัฐมากมายหลายรัฐที่มีความเป็น “รัฐสมัยใหม่” (modern state) แต่ไม่มีความเป็นรัฐชาติ (Nation States) ตัวอย่างเช่น รัฐในทวีปแอฟริกาอย่าง อูกันดา บุรุนดี รวันดา เป็นต้น รัฐเหล่านี้เป็นรัฐสมัยใหม่ มีองค์ประกอบครบทั้ง 4 ประการ คือ ประชากร ดินแดนที่แน่นอน รัฐบาล อำนาจอธิปไตย และรัฐบาลของประเทศเหล่านี้ก็เป็นรัฐบาลที่มาจาก การเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตย แต่ทว่าคนในรัฐไม่มีความรู้สึกว่าเป็นชาติเดียวกัน(หรือพวกเดียวกัน) เนื่องจากรัฐเหล่านี้เกิดขึ้นมาจากการกำหนดเขตแดนของประเทศเจ้าอาณานิคมทั้งหลายในยุคล่าอาณานิคม ดังนั้นเมื่อได้รับเอกราชชนเผ่าบางเผ่ากลับถูกแบ่งแยกให้อยู่คนละรัฐ ส่วนชนเผ่าบางเผ่าที่เป็นศัตรูกันก็กลับถูกจับให้เข้ามาอยู่ในรัฐเดียวกันส่งผลเกิดสงครามกลางเมืองอยู่มิได้ขาด⁴²

D.L.Sheth⁴³ มีความเห็นว่าแนวความคิดว่าด้วยการสร้างชาติของนักรัฐศาสตร์อเมริกันกระแสหลัก (1950s-1960s) นั้นไม่มีความละเอียดอ่อนและไม่ไวต่อปัญหาเรื่องกลุ่มเชื้อชาติต่างๆในสังคมของกลุ่มประเทศโลกที่สาม* และในขณะที่เดียวกันก็พยายามมุ่งเน้นแต่จะ เปลี่ยนสังคมของประเทศเหล่านี้ให้เป็นเหมือนกับสังคมของประเทศตะวันตก ผ่านการปลูกฝัง ความคิดเรื่องการสร้างชุมชนทางการเมืองที่เรียกว่า “ชาติ” (nation) และกลไกการผดุงความเป็นชาติที่เรียกว่า “รัฐชาติ” (nation state) เท่านั้น

ในสังคมตะวันตก รัฐชาติ เกิดจากความจำเป็นที่ต้องการรวมคนที่มีภาษาและวัฒนธรรมแบบเดียวกันเข้าด้วยกัน ภายใต้ชุมชนทางการเมืองชนิดใหม่เรียกว่า “ชาติ” จากนั้นจึง สร้างรัฐขึ้นมา เพื่อดูแลบริหาร และเป็นตัวแทนของชาติ จึงเรียกอย่างเต็มรูปว่า “รัฐชาติ” แต่ใน

⁴²โกวิท วงศ์สุรวัฒน์, พื้นฐานรัฐศาสตร์กับการเมือง ในศตวรรษที่ 21, 35-40.

⁴³D.L.Sheth, “Nation-building in multi-ethnic societies: The experience of South Asia”, *Alternatives* Vol.14, No.4 (October) 1989 : 379-388. อ้างถึงใน ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, รัฐศาสตร์ การบริหารรัฐกิจ ทัศนะ: หนึ่งทศวรรษ รัฐศาสตร์แนววิพากษ์ (กรุงเทพฯ: ศูนย์วิจัยและผลิตตำรา มหาวิทยาลัยเกริก, 2540), หน้า 200-202.

* ประเทศโลกที่สาม (Third World) ใช้ครั้งแรกเมื่อปี ค.ศ.1950 จนกระทั่งปัจจุบัน ประเทศโลกที่สามหมายถึง ประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลาย ซึ่งส่วนใหญ่เป็นประเทศที่อยู่ในทวีปเอเชีย แอฟริกา และอเมริกาใต้ ดังนั้นเมื่อมีกลุ่มประเทศโลกที่สาม ก็ต้องมีกลุ่มประเทศโลกที่สองซึ่งหมายถึงกลุ่มประเทศคอมมิวนิสต์ (Communist bloc) ที่มีเหลืออยู่ไม่กี่ประเทศ และกลุ่มประเทศโลกที่หนึ่ง (Western bloc) ซึ่งหมายถึงกลุ่มประเทศที่มีความเจริญทางอุตสาหกรรม ที่ส่วนใหญ่อยู่ในทวีปยุโรป อเมริกาเหนือ และออสเตรเลีย

ประเทศโลกที่สามนักรัฐศาสตร์อเมริกันกระแสหลักกลับเสนอให้สร้างรัฐ และชาติขึ้นพร้อมๆกัน (state –building and nation-building) เพื่อย้อนยุคประวัติศาสตร์ให้สั้นลง จะได้สามารถพัฒนาได้ทันสังคมตะวันตก แต่ความพยายามดังกล่าว แทนที่จะเป็นการช่วยเหลือ “ประเทศโลกที่สาม” กลับเป็นการสร้างปัญหาความวุ่นวายให้ประเทศเหล่านี้ เพราะกระบวนการสร้างชาติ และรัฐชาติในสังคมกลุ่มเชื้อชาติหลากหลาย ย่อมเล็งไม่ได้ที่จะต้องสลายเอกลักษณ์ต่างๆของสังคมเดิมลง ภายใต้ข้ออ้างการรวมชาติ การสร้างความเป็นหนึ่งอันเดียวกันในชาติแล้วสร้าง “อัตลักษณ์ของชาติ” (nation identities) ซึ่งโดยทั่วไปแล้ว “เอกลักษณ์ของชาติ” ชุดนี้ ได้มาจากการชูเอกลักษณ์ของกลุ่มเชื้อชาติหลักในสังคม แต่กลุ่มเชื้อชาติหลักนี้ไม่จำเป็นต้องเป็นคนกลุ่มใหญ่ที่สุดเสมอไป เช่น กรณีคนผิวขาวในประเทศแอฟริกาใต้ เป็นต้น ซึ่งแม้จะมีจำนวนน้อยกว่าคนผิวดำมาก แต่สามารถชูเอกลักษณ์ของกลุ่มเชื้อชาติตนให้กลายเป็นเอกลักษณ์ของชาติได้ ขณะเดียวกัน กระบวนการสร้างชาติดังกล่าวจะทำหน้าที่เก็บกด ปิดกั้น ความแตกต่างหลากหลายของกลุ่มเชื้อชาติอื่นๆไว้ ภายใต้เอกลักษณ์ชนิดใหม่ที่เรียกว่า “ความเป็นพลเมือง” (citizenship) ซึ่งมีนัยว่าทุกคนในชาติมีฐานะเท่าเทียมกัน เพราะเป็น “พลเมือง” ของชาติเดียวกันไม่มีการแบ่งแยกเชื้อชาติ ศาสนา เพศ วัฒนธรรม ชนชั้น วรรณะ หรือ ผิวสี เป็นต้น

ฉะนั้นการสร้างชาติจึงเป็นการเปลี่ยนสมดุลของกลุ่มเชื้อชาติต่าง ๆ ในสังคมจากเดิมที่วางอยู่บนฐานของวัฒนธรรมสู่ฐานทางการเมือง กลุ่มเชื้อชาติที่ถูกเก็บกด ปิดกั้น จากกระบวนการสร้างชาติดังกล่าว ก็จะพยายามเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องความเป็นอิสระให้กับตัวเอง ในรูปของขบวนการปลดปล่อยเพื่อแยกออกไปตั้งรัฐชาติของตัวเอง (a nation liberation movement) ขณะเดียวกัน กลุ่มเชื้อชาติหลักที่เป็น “ตัวแทน” ของชาติ และมีอำนาจรัฐอยู่ในมือก็ปราบปรามกลุ่มเชื้อชาติเหล่านี้ จนนำไปสู่สงครามกลางเมือง และสร้างชาติใหม่ขึ้นมาไม่มีวันจบสิ้น เพื่อให้สอดคล้องกับความคิดแบบรัฐชาติสมัยใหม่ที่เชื่อในระบบรัฐเดี่ยว (เชื้อ) ชาติเดียว และการกำหนดชะตากรรมของ(เชื้อ)ชาติตัวเอง (self-determination) ดังตัวอย่างของประเทศปาเลสไตน์ที่แยกตัวออกมาจากประเทศอินเดีย หลังจากนั้นไม่นานก็เกิดประเทศบังคลาเทศที่แยกออกมาจากประเทศปาเลสไตน์เพื่อตั้งรัฐชาติของตัวเอง เป็นต้น ตลอดจนความขัดแย้งในประเทศพม่าระหว่างรัฐบาลทหาร SPDC (State Peace and Development Council) กับชนกลุ่มน้อยชาติพันธุ์ต่างๆ โดยเฉพาะที่กำลังสู้รบกันอยู่บริเวณตะเข็บชายแดนไทยอันได้แก่ กลุ่มกะเหรี่ยง KNU (Karen National Unity)⁴⁴ และความขัดแย้งกับกลุ่มมอญ NMSP (New Mon State Party) อีกด้วย

⁴⁴โกสุมภ์ สายจันทร์, “รัฐชาติสมัยใหม่ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์,” รัฐศาสตร์ปริทัศน์ ปีที่ 37, ฉบับที่ 1 (กรกฎาคม-ธันวาคม, 2545): 55.

ดังนั้น กระบวนการสร้างชาติในสังคมที่มีกลุ่มเชื้อชาติที่มีความหลากหลายแทนที่จะนำไปสู่เอกภาพและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน กลับเป็นการปลุกสำนึกความรู้สึกที่แตกต่างในเรื่องเชื้อชาติให้ชัดเจนและรุนแรงขึ้น ทำให้ความแตกต่างเรื่องเชื้อชาติกลายเป็นประเด็นทางการเมืองขึ้นมา (politicized ethnicities) และนำไปสู่การต่อสู้ขัดแย้งทางการเมืองบนฐานของความรู้สึกเรื่องเชื้อชาติรุนแรงขึ้นด้วย (the ethnicization of politics)

เมื่อเป็นเช่นนี้ การสร้างชาติในฐานะที่เป็นยุทธศาสตร์ในการพัฒนา “ประเทศโลกที่สาม” ของโลกยุคหลังสงครามโลกครั้งที่สองจึงเป็นการสร้างปัญหาให้กับประเทศเหล่านี้มากกว่าช่วยแก้ปัญหา เนื่องจากกระบวนการสร้างชาติดังกล่าวมาแล้วข้างต้น นอกจากไม่มีที่ว่างให้กับความแตกต่างและหลากหลายแล้ว ยังเก็บกด ปิดกั้น ความแตกต่างหลากหลายด้วยอำนาจทางการเมือง ยิ่งไปกว่านั้น เพื่อความสะดวกและรวดเร็วในการสร้างชาติประเทศต่างๆ ใน “ประเทศโลกที่สาม” ซึ่งมีความแตกต่างทางด้านประวัติศาสตร์วัฒนธรรมและพัฒนาการจะถูกกดทอนลงมาเป็นสิ่งเดียวกันหมดมีทางออกในการพัฒนาแบบเดียวกันด้วย คือ สร้างชุมชนและองค์กรทางการเมืองเรียกว่า “ชาติ” และ “รัฐชาติ” ตามลำดับ ตามนัยนี้วาทกรรมการสร้างชาติของทฤษฎีการทำให้ทันสมัยอย่างตะวันตกในหมู่นักรัฐศาสตร์อเมริกันกระแสหลัก คือ กระบวนการล้มล้างสลายเอกลักษณ์เดิมของ “ประเทศโลกที่สาม” และปลูกฝังเอกลักษณ์ชุดใหม่ได้แก่ รัฐ และรัฐชาติเข้าแทนที่ และเมื่อเอกลักษณ์ชุดใหม่นี้เผชิญปัญหาก็นำไปสู่การศึกษาเรื่อง “วิกฤตการณ์ด้านอัตลักษณ์” (the crisis of identity) ใน “ประเทศโลกที่สาม อีกต่อหนึ่ง”⁴⁵

ชัยอนันต์ สมุทวณิช⁴⁶ กล่าวว่าเมื่อสิ้นสงครามโลกครั้งที่สองแล้ว แนวคิดเรื่องรัฐชาติ (nation state) จึงกลายเป็นประดิษฐ์กรรมทางการเมืองใหม่ที่แต่ละชาติใช้เป็นกรอบอ้างอิงในการดำเนินความสัมพันธ์ทั้งภายในและระหว่างประเทศ รัฐชาติและรัฐบาลเป็นศูนย์กลางของการตัดสินใจทางการเมืองในทุกระดับ การสร้างรัฐชาติเป็นเป้าหมายหลักของทุกประเทศโดยมุ่งสู่ความทันสมัยและการพัฒนาเศรษฐกิจ

สงครามโลกครั้งที่สองและการก่อตัวของรัฐสังคมนิยมทำให้เกิดการแบ่งขั้วเกิดความขัดแย้งระหว่างมหาอำนาจอันมีผลทำให้เกิดกระแสหลักสองกระแสที่ขัดแย้งซึ่งกันและกัน ความขัดแย้งมีผลด้านบวกและด้านลบต่อประเทศเล็กๆ ที่ต้องเลือกอยู่ค่ายใดค่ายหนึ่ง หรือไม่ก็เลือกที่จะเป็นประเทศที่ไม่ “ฝักใฝ่ฝ่ายใด” หลังสงครามโลกครั้งที่สอง เมื่อสหรัฐอเมริกาบีบบบาท

⁴⁵D.L.Sheth, “Nation-building in multi-ethnic societies: The experience of South Asia”, *Alternatives* Vol.14, No.4 (October)1989: 379-388 อ้างถึงในไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, เรื่องเดียวกัน, หน้า 202-203.

⁴⁶ชัยอนันต์ สมุทวณิช, *จากรัฐชาติสู่รัฐตลาด*, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์บ้านพระอาทิตย์, 2544), หน้า 60.

ฐานะมหาอำนาจ ซึ่งเป็นระยะเวลาเดียวกับที่ชาติมหาอำนาจเก่า คือ ฝรั่งเศสและอังกฤษต้องยอมให้ประเทศอาณานิคมเป็นอิสระ อำนาจอริปไตยก็มีความหมายมากขึ้นเนื่องจากปัจจัยหลักของความเป็นรัฐชาติ หรือรัฐประชาชาติกระบวนการปลดปล่อยอาณานิคม (decolonization) กับหลักการมีอิสระในการกำหนดชะตากรรมของตนเอง (self-determination) สอดคล้องกับสถานการณ์โลกภายหลังความระส่ำระสายของการเมืองและเศรษฐกิจโลก ฐานะอันดีเยี่ยมของอเมริกาทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ทำให้สหรัฐอเมริกาสามารถแสดงบทบาทด้านบวกในการช่วยฟื้นฟูบูรณะประเทศต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุโรปซึ่งสหรัฐอเมริกาถือว่าเป็นอาณานิคมทางยุทธศาสตร์ที่สำคัญในการป้องปรามสหภาพโซเวียต และการแพร่ขยายของลัทธิคอมมิวนิสต์

จากความหมายเดิมที่ว่ารัฐชาติมีองค์ประกอบที่สำคัญคือ ประชากร ดินแดนที่แน่นอน รัฐบาล และ อำนาจอริปไตย ตลอดจนการมีประวัติศาสตร์ และสัญลักษณ์ร่วมกัน จะพบว่าในปัจจุบันภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ (globalization) ความหมายเดิมไม่อาจนำมาใช้ได้อีกต่อไป

หากพิจารณาในเรื่อง “ดินแดนที่แน่นอน” คือ ดินแดนในลักษณะของอาณาเขตที่ได้รับการยอมรับรับรองจากกฎหมายระหว่างประเทศกำลังหมดความหมายลง หรือความเข้มข้นในด้านที่รัฐจากศูนย์กลางมีความสามารถในการควบคุมลง นอกจากการค้าชายแดนที่มีมานานและมีทั้งนอกระบบและในระบบแล้ว การติดต่อระหว่างเมืองที่อยู่ต่างรัฐชาติโดยข้ามอำนาจของรัฐบาลที่ศูนย์กลางกำลังเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว การติดต่อร่วมมือกันค้าขายระหว่างพื้นที่ของรัฐต่างๆ ที่มีอาณาบริเวณใกล้เคียงกันได้ทวีความสำคัญมากยิ่งขึ้น การเปิดโอกาสให้ดินแดนที่ไม่มีทางออกทะเลหาหนทางออกทางแม่น้ำและถนนเพื่อเชื่อมเครือข่ายทางการค้ากับส่วนของรัฐอื่นที่ใกล้เคียงจะทำให้เมืองที่เป็นศูนย์กลางของการค้าดั้งเดิมในอดีตได้กลับมาเป็นศูนย์กลางในเครือข่ายการค้าที่มีปัจจัยทางภูมิรัฐศาสตร์เป็นตัวกำหนด ควบคู่ไปกับการฟื้นตัวของพลังชุมชนดั้งเดิมก็คือ การฟื้นตัวและการผนึกกำลังอย่างรวดเร็วของประเพณี ภาษาถิ่นจะกลับเป็นภาษาเศรษฐกิจหลักที่ศูนย์กลางหรือเมืองหลวงต้องเรียนรู้ ความรู้สึกของความเป็นชุมชนในบริบทใหม่สะท้อนออกมาในรูปของภูมิภาคนิยม ดินแดนในฐานะที่เป็นองค์ประกอบสำคัญของรัฐชาติจะหมดความหมายลง เพราะพัฒนาการด้านการสื่อสารโทรคมนาคม และการรับรู้ข่าวสารผ่านทางสื่อข้ามทวีป ตลอดจนการเชื่อมโยงเส้นทางการบินระหว่างเมืองต่างๆ โดยไม่ต้องผ่านเมืองหลวง

ในส่วนของ “ประชากร” นอกเหนือไปจากการติดต่อข้ามแดนระหว่างประชากรในแต่ละรัฐ โดยเฉพาะบริเวณชายแดนแล้ว ยังมีการอพยพย้ายถิ่นระหว่างประเทศ อันมีสาเหตุมา

จากความอดอยาก แห้งแล้ง ภัยสงคราม ความปรารถนาที่จะเข้าไปทำงานทั้งแบบชั่วคราวและเพื่อตั้งรกรากในระยะยาว ปรากฎการณ์ดังกล่าวจึงทำให้องค์ประกอบด้านประชากรที่เคยเป็นปัจจัยคงที่มีการเปลี่ยนแปลงไป การที่แรงงานต่างชาติเข้ามาทำมาหากินในประเทศอื่นได้นำมาซึ่งความขัดแย้งกับแรงงานพื้นเมือง และมักจะนำมาซึ่งปัญหาอาชญากรรมด้วย

ในส่วนของ “รัฐบาล” การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นระหว่างประเทศ จะทำให้รัฐบาลต้องเผชิญกับปัญหาใหญ่ๆสองด้าน คือ (1) ปัญหาการเติบโตเกินไปของเมืองหลวง (2) การขาดแคลนสาธารณูปโภคและการเติบโตอย่างล่าช้าของเมืองระดับภูมิภาคต่างๆของประเทศ พลังประชาชนในรูปของขบวนการทางสังคมใหม่ (new social movement) จะมีอำนาจต่อรองทางการเมืองในรูปแบบคะแนนเสียง การร่วมประท้วงเจ้าหน้าที่ของรัฐในลักษณะที่รวดเร็ว รุนแรงและขอบเขตที่กว้างกว่าแต่ก่อน

ในแง่ของ “อำนาจอธิปไตย” กระแสสากลนิยมเสรีประชาธิปไตยจะกดดันให้รัฐชาติมีอำนาจอธิปไตยในความหมายดั้งเดิมลดน้อยลง เพราะประเด็นปัญหาใหม่ๆของโลกหลายอย่าง เช่น การลดกำลังอาวุธ การควบคุมพลังงานนิวเคลียร์ การพิทักษ์สภาพแวดล้อมโลก การรักษาความสงบร่วมกัน เช่น ในตะวันออกกลาง กัมพูชา โซมาเลีย บอสเนีย โคโซโว ตลอดจนการรักษาคุณในรัสเซีย ยุโรปกลาง และตะวันออกกลาง ล้วนแล้วแต่เป็นเรื่องที่เน้นอำนาจเหนือรัฐชาติทั้งสิ้น รัฐบาลของรัฐชาติยอมต่อผู้ตั้งรกรากเพื่อรักษาอำนาจอธิปไตยแบบดั้งเดิมไว้ โดยเฉพาะในแง่ของการโต้ตอบกับสากลนิยมเสรีประชาธิปไตยที่เน้นสิทธิมนุษยชน ควบคู่ไปกับการเร่งส่งเสริมการพัฒนาประชาธิปไตย แต่สิ่งที่ทำให้อำนาจอธิปไตยของรัฐชาติเสื่อมสภาพมากที่สุดได้แก่ การขยายตัวแทรกซึมของข้อมูลข่าวสาร ความเป็นสากลของทุน และความต้องการการลงทุนจากต่างประเทศ

โลกาภิวัตน์ทำให้โลกปัจจุบันสามารถติดต่อถึงกันทางเศรษฐกิจได้อย่างรวดเร็ว และกว้างขวาง ผลกระทบจากโลกาภิวัตน์ปรากฏอย่างชัดเจนทั้งในด้านการเมือง ความมั่นคงและเศรษฐกิจ ในด้านการเมือง ความมั่นคงนั้น ประชากรโลกต้องประสบกับภัยคุกคามจากความขัดแย้งทางเชื้อชาติและความเชื่อ (ทางศาสนาและวัฒนธรรม) มากขึ้น ในด้านเศรษฐกิจ โลกาภิวัตน์ทำให้ประชากร โลกรู้สึกไม่มั่นคงจากการที่เหตุการณ์ภายนอกสามารถส่งผลกระทบต่อตนได้ง่ายและรวดเร็วขึ้น นอกจากนี้ยังทำให้เกิดปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติ ปัญหายาเสพติด อาวุธสงคราม โรคข้ามชาติต่างๆ ซึ่งในเอเชียอาคเนย์ เช่น โรคมาเลเรีย โรคเท้าช้าง โดยเฉพาะโรคเอดส์ ที่ระบาดอย่างกว้างขวางและรวดเร็ว มลพิษที่เกิดจากการพัฒนาอุตสาหกรรมทำให้ชั้นบรรยากาศ

ของโลกเปลี่ยนแปลง ความก้าวหน้าในการติดต่อสื่อสารโทรคมนาคมทำให้เกิดการประกอบธุรกิจกรรมระหว่างกัน⁴⁷

2.5.3 ชาตินิยม

ชาตินิยม (nationalism) คือ อุดมการณ์ที่สร้างและบำรุงรักษาชาติในลักษณะที่เป็นมโนทัศน์ และการแสดงอัตลักษณ์ของกลุ่มของมนุษย์ในบางทฤษฎี การรักษาลักษณะพิเศษของอัตลักษณ์ การเป็นอิสระในทุกๆ เรื่อง การกินดีอยู่ดี และการชื่นชมความยิ่งใหญ่ของชาติตนเอง ล้วนจัดว่าเป็นคุณค่าพื้นฐานของความเป็นชาตินิยม

นักชาตินิยมวางพื้นฐานของความเป็นชาติอยู่บนแนวคิดเกี่ยวกับความชอบธรรมทางการเมืองหลายๆ ประการ โดยความชอบธรรมนั้นอาจสร้างขึ้นผ่านทฤษฎีโรแมนติกของ “อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม” การให้เหตุผลเชิงเสรีนิยมที่กล่าวว่า ความชอบธรรมทางการเมืองนั้น เกิดจากการยอมรับของประชากรในท้องถิ่นนั้นๆ หรืออาจจะเป็นการผสมผสานระหว่างสองสิ่งนี้ การใช้คำว่า ชาตินิยม ในยุคสมัยใหม่นี้ มักหมายถึงการใช้อำนาจทางการเมือง (และทหาร) ของกลุ่มชาตินิยมเชิงชาติพันธุ์ หรือเชิงศาสนา นักรัฐศาสตร์โดยทั่วไปมีแนวโน้มที่จะวิจัยและมุ่งเป้าไปที่รูปแบบสุดขั้วของชาตินิยม ซึ่งมักเกี่ยวข้องกับสังคมนิยมเชิงชาตินิยม การแบ่งแยกดินแดน และอื่นๆ⁴⁸

นครินทร์ เมฆไตรรัตน์⁴⁹ กล่าวถึงชาตินิยมโดยยกกรณีประเทศไทยที่ประกอบด้วยกลุ่มคนต่างๆ เช่น คนจีน คนเขมร ญวน ฝรั่งเศส ญี่ปุ่น ฯลฯ ซึ่งจับพลัดจับผลูมาพำนักอาศัยอย่างเป็นกลุ่มเป็นก้อนในสังคมการเมืองหนึ่งๆ และในสังคมนั้นเกิดมีความคิดในเชิงอุดมการณ์เรื่อง “ชาติ” และ “ชาตินิยม” ขึ้นมา แล้วความเป็นชาติจะจัดการอย่างไรกับความเป็นอื่นที่อยู่ในเขตประเทศของตน ซึ่งในที่นี้ความเป็นชาตินั้นต้องหาทางขจัดคนต่างชาติดังกล่าวออกไป โดยการขับไล่ ปราบบังคับด้วยกลไกทางการเมือง กฎหมาย และทางสังคม ให้เดินทางไปอยู่นอกประเทศบ้าง มีการชนฆ่ากันบ้าง หรือหากจำเป็นต้องอยู่ภายในประเทศนั้น จำเป็นต้องอยู่อย่างเจียมเนื้อเจียมตัว เพราะว่าถูกความเป็นชาติ กดขี่ หรือ กดทับความเป็นตัวเองไว้ แต่ในทางกลับกัน เมื่อพิจารณาความเป็นตัวตนที่มีมาแต่เดิม คือ จีน ข่า ขมุ หรือ แม้กระทั่งคำว่าไทย หรือ สยาม ก็ตาม มิได้ไปถึงซึ่งความเป็น “ชาติ” ที่มีมาก่อน เพราะสิ่งที่มีมาก่อน คือ ชาติพันธุ์ กลุ่ม

⁴⁷โกสุมภ์ สายจันทร์, “รัฐชาติสมัยใหม่ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์,” รัฐศาสตร์ปริทัศน์, : 56.

⁴⁸วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี จาก "http://th.wikipedia.org, 27 กุมภาพันธ์ 2550

⁴⁹นครินทร์ เมฆไตรรัตน์, “วิธีคิดแบบแยกและแบบรวมของลัทธิชาตินิยม,” เนชั่นสุดสัปดาห์, ปีที่ 10, ฉบับที่ 506 (วันที่ 11-17 กุมภาพันธ์ 2545) : 21.

ภาษา กลุ่มวัฒนธรรม หรืออาจจะเรียกว่าชาติก็ได้ แต่ก็ควรเรียกว่า “ชาติทางวัฒนธรรม” (cultural nation) เสียมากกว่า*

สำหรับคำว่า จีน เขมร มอญ ญวน ข่า ขมุ ละว้า ไท ฯลฯ แต่เดิมไม่ได้มีเป้าประสงค์ทางการเมือง ในทางตรงข้ามคำว่า “ไทย” มีนัยของชาติทางการเมือง (political nation) อย่างชัดเจน มีเป้าประสงค์ของการทำให้ชาติ หรือ รัฐชาติ เป็นเรื่องหลักของการมีหนึ่งชาติหนึ่งรัฐ (One Nation One State) ของโลกสมัยใหม่ ดังนั้นจะเห็นว่า “ความเป็นชาติ” (ของโลกสมัยใหม่) นั้นเกิดควบคู่กับความเป็นรัฐสมัยใหม่ด้วย และต้องการรวมคนต่างๆเข้าไว้ด้วยกัน มากกว่าการจะกีดกันคนออกจากกัน กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ แนวคิดชาตินั้นต้องการรวมคนทุกคนที่พำนักอาศัยอยู่ในรัฐให้เป็นพลเมืองของรัฐ แน่แน่นอนว่าเมื่อทุกคนรวมเข้ามาเป็นชาติ หรือเป็นส่วนหนึ่งของรัฐแล้วย่อมต้องสละระบบคุณค่า วัฒนธรรม ภาษา ฯลฯ เดิมของตนลง เพราะจะได้เปลี่ยนสถานะมาเป็นส่วนหนึ่งของชาติไทย⁵⁰

บุญส่ง ชัยสิงห์กานานนท์⁵¹ ได้กล่าวว่า ความคิดแบบชาตินิยม (Nationalism) ได้ปรากฏขึ้นในยุคใหม่ในฐานะอุดมการณ์ทางการเมืองที่ถูกผู้ปกครองรัฐนำมาใช้ในรัฐชาติ เพื่อปลุกเร้าอารมณ์รวมหมู่ของพลเมืองในรัฐตนให้อุทิศตนเพื่อรัฐ และใช้เป็นการประสานความแตกต่างที่เป็นจริงที่ปรากฏในประชากรพื้นถิ่นต่างๆ ที่ถูกรวมมาเป็นพลเมืองอยู่ใต้ร่มธงแห่งรัฐเดียวกัน รัฐชาติและความคิดแบบชาตินิยมจึงได้กลายเป็นสิ่งที่ส่งเสริมกันและกันในการดำรงสถานะในยุคใหม่ จากพื้นฐานที่ชนกลุ่มใหญ่ภายใต้รัฐชาติหนึ่งๆมักมีบทบาทครอบงำการปกครองของรัฐชาตินั้นๆ

แบบแผนการใช้ชีวิตของกลุ่มตนจึงถูกนำมาส่งเสริม กำหนด กระทั่งบังคับให้เป็นรูปแบบพื้นฐานทางจารีตของรัฐชาตินั้นๆ ความคิดแบบชาตินิยมที่เรียกร้องพลเมืองให้มีความจงรักภักดีต่อชาติตนจึงถูกย่ำให้เป็นเรื่องของการปกป้องสายเลือดหรือชาติพันธุ์ และมีการสร้างมายาภาพเรื่องความเป็นเนื้อเดียวกันทางวัฒนธรรม ซึ่งอิงการมีชาติพันธุ์เดียวกันที่เรียกว่า ความคิดชาตินิยมแบบเน้นชาติพันธุ์ (ethnic nationalism) ผลผลิตจากชาตินิยมในรูปแบบนี้ก็คือ จักรวรรดินิยม (imperialism) ของรัฐชาติตะวันตกในศตวรรษที่ 19

* ผู้ศึกษาคิดว่า “ชาติทางวัฒนธรรม” (cultural nation) ที่นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ เสนอนั้น หากพิจารณาด้านอุดมการณ์แล้วน่าจะสะท้อนถึง ชาตินิยมเชิงชาติพันธุ์ (ethno nationalism)

⁵⁰ นครินทร์ เมฆไตรรัตน์, วิถีคิดแบบแยกและแบบรวมของลัทธิชาตินิยม, เนชั่นสุดสัปดาห์, : 21.

⁵¹ บุญส่ง ชัยสิงห์กานานนท์, “ความเป็นชาติ: รัฐชาติ และชาตินิยมในยุคโลกาภิวัตน์, วารสารอักษรศาสตร์ (ปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ธันวาคม 2541-พฤษภาคม 2542): 24-73.

ความคิดแบบชาตินิยมทางชาติพันธุ์อาจพัฒนาไปสู่ความคิดแบบคลั่งชาติ (chauvinism) หรือความคิดแบบคลั่งเผ่าพันธุ์ (ethnocentrism) ที่ถึงขั้นทำลายล้างกลุ่มชนที่มองว่าเป็นศัตรูได้เสมอ หรือกล่าวอย่างง่าย ๆ ชาตินิยม ก็คือ แนวความคิดที่เห็นว่าผลประโยชน์ของชาติเป็นที่สิ่งสำคัญแรกสุดเหนือผลประโยชน์ของกลุ่ม ของชนชั้น หรือของปัจเจกบุคคลนั่นเอง

ในสังคมตะวันตก รัฐบาลเกิดจากความจำเป็นที่ต้องการรวมคนที่มีภาษาและวัฒนธรรมแบบเดียวกันเข้าด้วยกัน ภายใต้ชุมชนทางการเมืองชนิดใหม่ที่เรียกว่า “ชาติ” จากนั้นจึงสร้างรัฐขึ้นมา เพื่อดูแล บริหาร และเป็นตัวแทนของรัฐบาลนี้ จึงเรียกอย่างเต็มรูปว่า “รัฐชาติ” แต่ในกรณีของ “ประเทศโลกที่สาม” กระบวนการสร้างชาติและรัฐชาติในสังคมที่มีกลุ่มเชื้อชาติ หรือชาติพันธุ์หลากหลาย ย่อมหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องไปสลายบรรดาเอกลักษณ์ต่างๆ ของสังคมเดิมลง ภายใต้ข้ออ้างของการรวมชาติ/การสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวในชาติ แล้วสร้างเอกลักษณ์ชุดใหม่ขึ้นมาสวมรอยแทนที่เรียกว่า “เอกลักษณ์ประจำชาติ”

โดยทั่วไปแล้ว “เอกลักษณ์ประจำชาติชุดนี้” ได้มาจากการชูเอกลักษณ์ของกลุ่มเชื้อชาติ/ชาติพันธุ์หลักในสังคม เป็นสิ่งที่แต่ละชาติ แต่ละวัฒนธรรมกำหนดหรือสร้างขึ้นภายหลังผ่านกระบวนการอบรมเลี้ยงดู และผ่านระบบการศึกษา เป็นระบบความหมายหรือระบบคุณค่าที่สร้างความ เป็นชาติ และเอกลักษณ์ตัวตนของคนในชาตินั้นๆ ขึ้นมา โดยกระทำการสร้างตำนาน เรื่องเล่าต่างๆ เพื่อสร้างตัวตนของชาติขึ้นมา (identity tales/narratives) ในรูปของประวัติศาสตร์ วรรณคดี วัฒนธรรมพื้นบ้าน ระบบสัญลักษณ์ต่างๆ เพื่อสร้างความรู้สึกร่วมของคนในชาติให้เกิดขึ้น โดยเรื่องเล่าเหล่านี้จะเน้นถึงจุดกำเนิด ความต่อเนื่อง ขนบธรรมเนียมประเพณี จารีตปฏิบัติ พิธีกรรมประจำชาติ

สิ่งที่สำคัญที่สุดในกระบวนการสร้างเอกลักษณ์ประจำชาติ ได้แก่

- 1) การสร้างมายาคติพื้นฐานว่าด้วยกำเนิดของชาติ วีรบุรุษประจำชาติ
- 2) การตอกย้ำความเจ็บปวดร้าวร่วมกันของคนในชาติ
- 3) การสร้างความคิดเรื่องชาติพันธุ์ที่บริสุทธิ์ว่าชาติคือที่รวมของคนเชื้อชาติเดียวกัน และเชื้อชาติของตนเองมีความสูงส่งกว่า มีความสามารถเหนือกว่าเชื้อชาติอื่นๆ (Racism)

ตำนานหรือเรื่องเล่าเกี่ยวกับเอกลักษณ์ประจำชาติข้างต้น มักเป็นไปในทำนองการสร้างอดีตที่รุ่งเรือง เพื่อใช้เป็นฐานรากให้กับคนในชาติยึดเหนี่ยว ภาคภูมิใจ หวังแทน และหยิ่งในความเป็นชาติของตน พร้อมทั้งจะทำทุกอย่างแม้แต่สละชีวิต เพื่อปกป้องเรื่องเล่าเหล่านี้ นอกจากนี้การสร้างเอกลักษณ์ประจำชาติผ่านเรื่องเล่าต่างๆ กระทำควบคู่กันไปกับการสร้างความ

เป็นอื่นประจำชาติ (national otherness) ด้วย เช่น กรณีของคนอพยพโยกย้ายถิ่น ผู้ลี้ภัย และกลุ่มคนที่เรียกว่า Diaspora ปัจจุบันในประเทศต่างๆ คนที่ถูกมองว่าเป็น the alien other หรือความเป็นอื่น เป็นคนต่างชาติ กล่าวอีกนัยหนึ่ง ทุกชาติจะผลิตและสร้างความเป็นอื่นของตนขึ้นมา เพื่อใช้เป็นฐานในการสร้างเอกลักษณ์ประจำชาติ เอกลักษณ์ดำรงอยู่ได้ก็ด้วยความเป็นอื่น และนี่คือสารัตถะที่สำคัญยิ่งประการหนึ่งของการเมืองแบบรัฐชาติ

เอกลักษณ์ประจำชาตินี้เองที่นำไปสู่ประวัติศาสตร์การสร้างตัวตนแบบหนึ่งเดียวและความทรงจำร่วมแห่งชาติ ความทรงจำร่วมแห่งชาตินี้เองที่ไปทำหน้าที่เก็บกด ปิดกั้นความแตกต่างความของกลุ่มเชื้อชาติและชาติพันธุ์อื่นๆ ไว้ภายใต้เอกลักษณ์ชนิดใหม่ที่เรียกว่า “ความเป็นพลเมือง” ซึ่งมีนัยว่าทุกคนในชาติมีฐานะเท่าเทียมกัน เพราะเป็น “พลเมือง” ของชาติเดียวกัน ไม่มีการแบ่งแยกเรื่องเชื้อชาติ ศาสนา เพศ วัฒนธรรม ชนชั้น วรณะ หรือผิวสี เป็นต้น การเป็นพลเมืองของชาตินั้นๆ ก็คือ การบ่งบอกให้รู้ว่าใครเป็นใคร เป็นอะไร มีฐานะบทบาทอย่างไร ใครควรจะถูกผนวกเข้ามาเป็นพวกด้วย เงื่อนไขหลักเกณฑ์ใด และใครควรจะถูกขจัดออกไป

ฉะนั้นการสร้างตัวตนของรัฐชาติหนึ่งๆ จึงเป็นการไปเปลี่ยนแปลงคุณสมบัติของกลุ่มเชื้อชาติและชาติพันธุ์ต่างๆ ในสังคมจากเดิมที่วางอยู่บนฐานของวัฒนธรรมสู่ฐานทางการเมือง ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชาติ จึงได้มาด้วยการใช้อำนาจและความรุนแรงเข้าไปเก็บกดปิดกั้นกีดทับความแตกต่างในชาติไว้ ไปจัดระบบระเบียบกลุ่มคนอื่นๆ เชื้อชาติอื่นๆ ในชาติไว้ ผ่านกระบวนการสร้างความหลงลืมในรูปของตำนาน เรื่องเล่าขานประจำชาติแบบต่างๆ หรือผ่านยุทธศาสตร์เชิงวาทกรรม อย่างเช่นวลีเรื่อง “เอกภาพและความมั่นคงของชาติ” หรือ “การอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขระหว่างคนชาติพันธุ์ต่างๆ” เป็นต้น

2.5.4 ชาตินิยมเชิงชาติพันธุ์

Walker Conner⁵² ได้กล่าวว่า ชาตินิยมเชิงชาติพันธุ์ (ethno nationalism) เป็นอุดมการณ์ส่วนหนึ่งของชาตินิยม และเป็นเงื่อนไขอย่างหนึ่งของกระบวนการสร้างชาติ (nation-building) โดยเน้นที่กลุ่มชาติพันธุ์ ความรู้สึกของการร่วมสายโลหิต นำไปสู่ความรู้สึกว่าเป็นความผูกพันทางเครือญาติ นำไปสู่ความรู้สึกภักดีต่อกลุ่ม เป็นสิ่งที่นักชาตินิยมได้ใช้หลักนี้จูงใจผู้คนเป็นการสร้างสถานะอัตลักษณ์รวมหมู่แบบชาตินิยมเชิงชาติพันธุ์ (ethno nationalism) นำไปสู่การฟื้นคืนของชาติพันธุ์ที่เป็นชนกลุ่มน้อยต่างๆ ในยุโรปตะวันตก แคนาดา และในสภาพไซเบเรียต

⁵² Anthony Smith, “Dating the nation,” *Ethnonationalism in the contemporary world: Walker Conner and the study of nationalism*, (London and New York: Routledge, 2004), pp 54-56.

Walker Conner ได้กล่าวถึงสิ่งที่นักชาตินิยมส่วนใหญ่มีความเข้าใจนั้นก็คือ แก่นของจิตวิทยาเชิงชาติพันธุ์ (ethno psychology) ซึ่งเป็นความรู้สึกร่วมทางสายโลหิต และการผูกพันทางเครือญาติ นอกจากนี้ยังเน้นถึงเรื่องความรู้สึกสำนึกบ้านเกิด (homeland psychology) เป็นสภาวะทางจิตใจของผู้คนที่ยังคงผูกพันกับดินแดนที่เป็นบ้านเกิดเมืองนอนเป็นทั้งมาตุภูมิและปิตุภูมิซึ่งเกิดขึ้นกับกลุ่มชาติพันธุ์หรือชนกลุ่มน้อยที่ถูกกลุ่มชนอื่นปกครอง และผู้อพยพหรือคนย้ายถิ่น จากดินแดนที่เป็นบ้านเกิดเมืองนอน ถ้ามองในแง่ของการเมืองนักชาตินิยมจะใช้ความรู้สึกสำนึกบ้านเกิด (homeland psychology) เป็นเครื่องมือในการจูงใจและปลุกระดมผู้คนในการอ้างสิทธิ์เหนือดินแดนที่เชื่อว่าเป็นของบรรพบุรุษ และเป็นดินแดนที่ตนเคยอยู่ โดยปลุกระดมผ่านบทเพลงปลุกใจ บทกวีและคำประกาศต่างๆ ปรากฏชัดเจนในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง⁵³

การศึกษากการสร้างสรรค์อัตลักษณ์ของคนมอญย้ายถิ่นซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์มอญจากประเทศพม่าที่เข้ามาเป็นแรงงานข้ามชาติในจังหวัดสมุทรสาคร ผู้ศึกษาได้นำแนวคิดต่างๆ ที่กล่าวมาข้างต้นมาเชื่อมโยงและทำความเข้าใจในประเด็นต่างๆ ดังนี้ (ดูกรอบการวิจัย)

1) แนวคิดการย้ายถิ่นและระบบการย้ายถิ่นนำมาศึกษาเกี่ยวกับต้นสายปลายสาเหตุของการอพยพย้ายถิ่นเพื่อมาเป็นแรงงานข้ามชาติในสมุทรสาครตลอดจนการละเมิดสิทธิมนุษยชน ความรุนแรง และอคติทางชาติพันธุ์

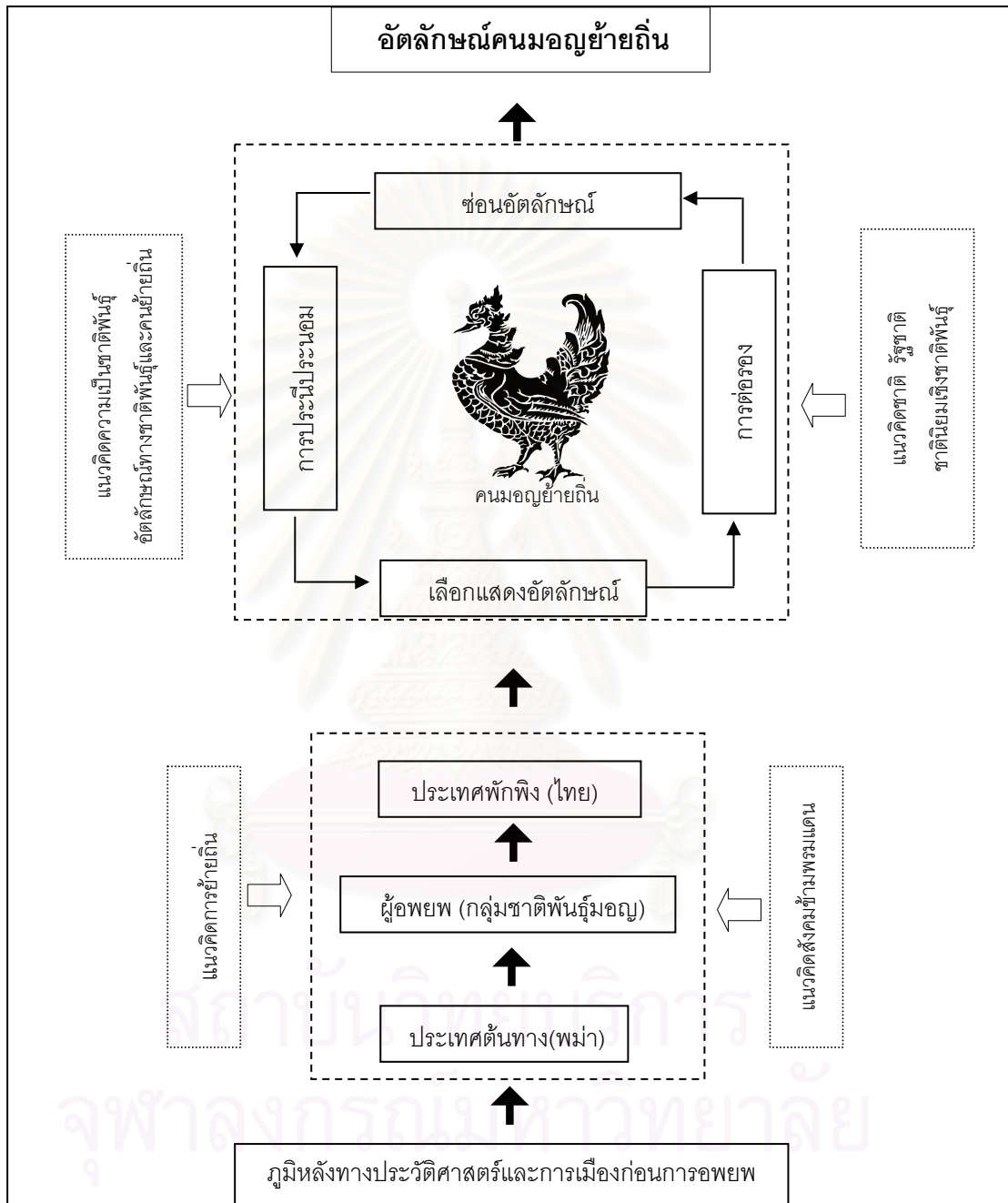
2) แนวคิดสังคมข้ามพรมแดนนำมาศึกษาเกี่ยวกับกิจกรรมสายสัมพันธ์ระหว่างบ้านเกิด และประเทศพักพิง (ประเทศไทย) ของคนมอญย้ายถิ่น กิจกรรมสายสัมพันธ์ดังกล่าวแบ่งเป็น ด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม

3) แนวคิดความเป็นชาติพันธุ์ อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ และอัตลักษณ์ของคนย้ายถิ่น นำมาศึกษาเกี่ยวกับความเป็นมอญที่มีลักษณะเปลี่ยนแปลงไปตามบริบททางสังคมที่ส่งผลให้เกิดการสร้างอัตลักษณ์ก่อนการอพยพ และปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ในสังคมไทย โดยคนมอญย้ายถิ่นมีการเลือกแสดง และซ่อนอัตลักษณ์

4) แนวคิดเรื่องชาติ รัฐชาติ และชาตินิยมเชิงชาติพันธุ์นำมาศึกษาเกี่ยวกับการการสร้างอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์มอญในประเทศพม่าที่เป็นอัตลักษณ์ทางการเมืองเพื่อ ต่อรอง ทำทนาย ประนีประนอมกับรัฐพม่าและรัฐไทย และแนวคิดดังกล่าวช่วยทำความเข้าใจอัตลักษณ์ของคนมอญย้ายถิ่นที่แสดงผ่านงานวันชาติมอญในประเทศไทยได้อีกด้วย

⁵³Walker Conner, "Homeland in a world of state," *Understanding nationalism*, ed. Monsterrat G. uibernau and John H. utchinson, (Polity Press in association with Blackwell Publisher, Ltd, 2001).

2.6 กรอบการวิจัย

หมายเหตุ : หงส์เป็นสัญลักษณ์แทนคนมอญ สืบเนื่องจากเรื่องราวในตำนานการสร้างเมือง จากพุทธทำนายที่ พระพุทธองค์ทรงทอดพระเนตรเห็นหงส์สองตัวเกาะบนแผ่นดินที่จะกลายเป็นบริเวณสร้างเมืองหงสาวดี

รูปที่ 2 แผนภาพแสดงกรอบการวิจัย

2.7 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

เอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาการสร้างอัตลักษณ์ของคนมอญย้ายถิ่นในจังหวัดสมุทรสาคร มีดังต่อไปนี้

2.7.1 งานวิจัยเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และกลุ่มชาติพันธุ์มอญ

สุภรณ์ โอเจริญ⁵⁴ ได้ศึกษาเรื่อง “ชาวมอญในประเทศไทย: วิเคราะห์ฐานะและบทบาทในสังคมไทยตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนกลางถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น” เป็นการศึกษาเรื่องราวของชาวมอญในประเทศไทยในด้านต่างๆ ตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนกลางจนกระทั่งถึงรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ การศึกษาครั้งนี้แสดงให้เห็นถึงฐานะและสภาพความเป็นอยู่ของชาวมอญในประเทศไทย ตลอดจนบทบาทและความสำคัญของชาวมอญในสังคมไทยรวมทั้งการปรับตัวให้เข้าเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทย โดยได้กล่าวถึงเรื่องราวของชาวมอญก่อนอพยพเข้าสู่ประเทศไทย ตั้งแต่เริ่มมีการบันทึกหลักฐานเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์สมัยอยุธยาตอนกลางจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น สุภรณ์ได้วิเคราะห์ถึงภูมิหลังของการอพยพ สาเหตุและปัจจัยต่างๆ ที่ส่งเสริมให้ชาวมอญพากันอพยพเข้ามาตั้งหลักแหล่งในประเทศไทย ลักษณะของการอพยพตลอดจนรายละเอียดในการอพยพแต่ละครั้ง พร้อมทั้งวิเคราะห์นโยบายของรัฐบาลที่มีต่อชาวมอญอพยพทั้งในสมัยอยุธยาและรัตนโกสินทร์ตอนต้น และกล่าวถึงสภาพความเป็นอยู่ของชาวมอญในประเทศไทยและความสัมพันธ์ของคนไทยวิเคราะห์ฐานะของชาวมอญในสังคมไทย หน้าที่และการรับราชการในกรมการต่างๆ ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ตลอดจนเรื่องราวของชาวมอญในหัวเมืองชายแดนที่ติดต่อกับพม่า ทั้งยังวิเคราะห์บทบาทและความสำคัญของชาวมอญในประเทศไทยทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึงการปรับตัวของชาวมอญเข้าเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทย โดยได้วิเคราะห์ปัจจัยต่างๆ ที่ส่งเสริมให้มีการปรับตัวจากข้อมูลที่ได้มีการสุ่มตัวอย่างในหมู่บ้านมอญ 3 ตำบล คือ ตำบลทรงคนอง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ตำบลคลองควาย อำเภอสสามโคก จังหวัดปทุมธานี และตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี มาเป็นตัวอย่างประกอบการวิเคราะห์พร้อมทั้งได้ประเมินผลการปรับตัวในหมู่บ้านทั้ง 3 แห่งด้วย สรุปว่า ชาวมอญมีการปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมและสังคมไทยด้วยปัจจัยต่างๆ ทางสังคมที่เอื้อต่อการ

⁵⁴สุภรณ์ โอเจริญ, “ชาวมอญในประเทศไทย: วิเคราะห์ฐานะและบทบาทในสังคมไทยตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนกลางถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2519)

ผสมกลมกลืน เช่น ความคล้ายคลึงกันในด้านรูปร่างหน้าตา อาชีพ การนับถือศาสนา เป็นต้น ยิ่งในปัจจุบันแล้วมอญกับไทยแทบจะไม่มีอะไรต่างกันเลย

ไฉน สนสกุล⁵⁵ ได้ศึกษาเรื่อง การอ้างชาติพันธุ์และการผสมกลมกลืนของชาวมอญ : ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนมอญบางขันหมาก จังหวัดลพบุรี พบว่า ชาวมอญบางขันหมากมีการปรับตัวให้เข้ากับสังคมไทยซึ่งเป็นกลุ่มใหญ่ได้เป็นอย่างดี เพราะว่า มอญและไทยมีความสัมพันธ์กันแบบยอมรับกันโดยไม่มีอคติตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จึงทำให้มีการผสมกลมกลืนจากมอญมาเป็นไทยส่วนใหญ่ ปัจจัยที่ทำให้เกิดการผสมกลมกลืนดังกล่าวได้แก่ นโยบายของรัฐ การศึกษา อาชีพ การแต่งงาน การตั้งถิ่นฐานและการอพยพย้ายถิ่น อย่างไรก็ตาม จากการศึกษา ยังพบอีกว่า ชาวมอญบางขันหมากยังคงรักษาเอกลักษณ์ของกลุ่มบางประการไว้จนถึงปัจจุบัน เอกลักษณ์ที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ได้แก่ ภาษา ศาสนา พิธีกรรม ความเชื่อ และขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งเอกลักษณ์เหล่านั้นมีบางส่วนที่ผสมกลมกลืนเข้ากับวัฒนธรรมไทยซึ่งเป็นชนกลุ่มใหญ่ของประเทศด้วย

Robert Halliday⁵⁶ ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับมอญในแง่มุมต่างๆโดยเข้าไปศึกษาเรื่องมอญในประเทศพม่า และศึกษาเรื่องชุมชนมอญในประเทศไทยไว้หลายเรื่อง ซึ่งเป็นการกล่าวถึงคนมอญทั่วไปในชุมชนมอญที่ตั้งอยู่ในจังหวัดต่างๆทั่วประเทศไทยโดยภาพรวม โดยไม่เฉพาะเจาะจงชุมชนใดเป็นพิเศษ ในด้านที่เกี่ยวกับวิถีชีวิตของคนมอญในชุมชนมอญต่างๆ Halliday ได้ไปพบเห็นมานั้นเขาระบุว่าโดยทั่วไปคนมอญมักจะอยู่รวมกลุ่มของตนเป็นหมู่บ้าน มีวัดของชุมชนซึ่งมีพระสงฆ์ที่ยังคงใช้ภาษามอญ และเทศน์ภาษามอญ แต่ก็ใช้ภาษาไทยด้วย ชุมชนมอญเหล่านี้ก็มักเป็นสังคมเกษตรกรรม คนมอญส่วนใหญ่จะยึดอาชีพทำนาเป็นหลัก นอกจากปทุมธานี และนนทบุรีที่ยึดอาชีพค้าขายอิฐและเครื่องปั้นดินเผาแบบมอญ บางส่วนมีอาชีพรับราชการทหารและพลเรือน

ส่วนสิ่งที่ Halliday เห็นว่าเป็นเอกลักษณ์ชัดเจนที่ทำให้มอญแตกต่างจากคนในชุมชนอื่นๆก็คือ Kalok Hei (กาลกฮอย หรือ อาลกฮอย) ซึ่งก็คือ ฝับนั่นเอง และในโอกาสพิเศษ

⁵⁵ไฉน สนสกุล, “การอ้างชาติพันธุ์และการผสมกลมกลืนของชาวมอญ: ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนมอญบางขันหมาก จังหวัดลพบุรี,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535)

⁵⁶Robert Halliday, *The Mons of Burma and Thailand*, ed. Christian Bauer v.1,v 2. (Bangkok: White Lotus Press, 2000), “The Mon in Siam” in *Journal of the Burma research society*, (volume XII. Part II 1922) อ้างถึงใน ผู้สตีทิพทัส และสุวิธนา ธาดานิติ, *การศึกษามอญในพื้นที่อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ*, (ม.ป.ท.: คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ,2532), หน้า 10-11.

จะมีการรำผี ผู้ร่วมในพิธีจะเป็นผู้นับถือผีเดียวกัน มีการสืบทอดการนับถือผีจากบรรพบุรุษทางฝ่ายชาย

นอกจากนี้ยังกล่าวถึงบ้านเรือนคนมอญในไทยว่า บ้านเรือนคนมอญแตกต่างจากบ้านคนไทยเล็กน้อยในด้านการก่อสร้าง และตำแหน่งของการวางตัวบ้าน นั่นคือบ้านมอญริมแม่น้ำที่น้ำไหลจากทิศเหนือลงสู่ทิศใต้นั้น บ้านมอญจะหันหน้าแคบ หรือ ด้านจั่ว ของตัวบ้านหันออกสู่แม่น้ำ คือการวางตัวบ้านตั้งฉากกับแม่น้ำ และด้านยาวของตัวบ้านวางตามแนวตะวันออก-ตะวันตก ซึ่งบ้านคนไทยมักไม่ได้วางลักษณะนี้ Graham ได้มีโอกาสเข้าไปในหมู่บ้านมอญที่เมืองมะละแหม่ง (Moulmein หรือ ที่ไทยเรียกว่า เมาะลำเลิง) ซึ่งอยู่ทางด้านใต้ของประเทศพม่าใกล้พรมแดนไทยก็พบว่ามอญมีลักษณะนี้ นอกจากนั้นยังระบุว่าบ้านมอญมักเป็นเลขคู่และราวลูกทรงบันไดทั้ง 2 ด้านไม่เหมือนกัน คือมีราวบันไดและลูกทรงด้านเดียว ซึ่ง Halliday ระบุว่า เขาเชื่อว่าคนมอญในชุมชนมอญในไทยก็ยังคงยึดถือคติเกี่ยวกับเรื่องบ้านเรือนในลักษณะนี้กันต่อๆมา

Joan L. Schrock⁵⁷ รายงานการค้นคว้าเรื่องมอญในที่ต่างๆในประเทศไทย ในเรื่องของการตั้งถิ่นฐานฐานลักษณะบ้านเรือน ภาษา ความเชื่อ การอพยพ โครงสร้างสังคม ขนบธรรมเนียม การถือโชคลาง ศาสนา เศรษฐกิจ อย่างคร่าวๆไม่ลงลึกในรายละเอียดเท่าใดนัก

ผลการค้นคว้ามีประเด็นที่น่าสนใจในเรื่องภาษาและวัฒนธรรม ระบุว่าชาวมอญในประเทศไทยเกือบทั้งหมดพูดภาษาไทยและบางคนไม่ได้ใช้ หรือ ไม่รู้จักภาษามอญเลย รายงานระบุว่ามอญในเมืองไทยได้ถูกกลืนทางวัฒนธรรมไปมาก ทำให้ภาษามอญสื่กร่อนไปมีการใช้น้อยลง และมีการนำคำในภาษาไทยมาใช้แทนคำมอญ นอกจากนั้นมอญที่อพยพเข้ามาสมรสกับคนไทยมากขึ้น ทำให้คนมอญเหล่านี้ผสมกลมกลืนเข้ากับวัฒนธรรมไทย

ในด้านเกี่ยวกับลักษณะหมู่บ้านนั้น รายงานระบุว่าประกอบด้วยบ้านเรือน ยุ้งข้าว คอกสัตว์ ศาลา และศาลเจ้าพ่อ ส่วนอาคารทางศาสนาประกอบด้วยโบสถ์วิหารใช้ประดิษฐานพระพุทธรูป และเจดีย์ บ้านมอญในเมืองไทยลักษณะคล้ายกับบ้านไทยเป็นรูปร่างสี่เหลี่ยมผืนผ้า ยกพื้นมีใต้ถุน ตัวบ้านวางด้านยาวไปตามแนวตะวันออก-ตะวันตก วัสดุก่อสร้างมีทั้งที่เป็นวัสดุง่ายๆจากธรรมชาติ และไม้ ห้างภายในตัวเรือนเป็นห้องโถงมีระเบียงหน้าห้อง และมีห้องเล็ก ด้านหลังการสร้างบ้านจะมีพิธีกรรมหลายอย่าง มีความเชื่อและข้อห้ามหลายประการ

ส่วนด้านโครงสร้างของครอบครัวนั้นรายงานระบุว่าครอบครัวมอญเป็นครอบครัวขนาดเล็ก มีผีบ้านสำหรับคนในครอบครัวยึดถือ และสืบทอดต่อกันทางฝ่ายชายของตระกูล ส่วน

⁵⁷Joann L. Schrock et al, *Minority groups in Thailand*, (S.I.: Center for Research in Social Systems; Department of the Army, 1970) อ้างถึงใน เรื่องเดียวกัน, หน้า 11- 12.

พิธีการเกิด แต่งงาน และตายนั้น กล่าวว่าเป็นพิธีแบบโบราณซึ่งคนมอญในสังคมชนบทในอดีตกระทำอยู่

Michael Smithies⁵⁸ รายงานค้นคว้าหมู่บ้านมอญที่คลองมอญ ลำปลาทิวลาดกระบัง ระบุว่าชาวมอญรุ่นหลังเรียนภาษาไทย และไม่รู้ภาษามอญ แต่ชาวมอญรุ่นเก่าโดยเฉพาะผู้ชายจะได้รับการศึกษาจากวัดมอญ กลุ่มนี้จึงยังสามารถอ่านภาษามอญได้ แต่มีเหลือเป็นจำนวนน้อยแล้ว

Smithies กล่าวว่ามอญทั่วไปสร้างบ้านเรือนเหมือนกับคนไทย แต่บ้านมอญจะวางตัวอาคารตามทิศตะวันออก ตะวันตก แต่ในกรณีหมู่บ้านที่เข้าไปสำรวจนั้นไม่มีแบบแผนที่แน่นอนเท่าใดนัก แต่ขึ้นอยู่กับที่ดินที่มีอยู่ ส่วนการหันหัวนอนจะสำคัญกว่า คือหันหัวนอนไปทางทิศใต้ หรือ ทิศตะวันออก ตัวบ้านนั้นพื้นชั้นล่างซึ่งมักนั่งพักผ่อนและครัวประกอบอาหารจะเป็นดินทูปเรียบแข็ง นอกจากนั้นรายงานยังระบุว่า บ้านมอญในหมู่บ้านนี้มีศาลพระภูมิ แต่ไม่เลี้ยงหมู แม้ว่าจะไม่ห้ามรับประทานหมู และครอบครัวมอญที่นี่จะเป็นครอบครัวใหญ่มีลูกมากอาชีพหลักคือปลูกข้าว และทำงานพิเศษอื่นๆเช่นช่างไม้ ช่างปูน

อะระโท โอชิม่า⁵⁹ ได้ศึกษาเรื่อง “ชีวิต พิธีกรรมและเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของคนมอญในเมืองไทย กรณีศึกษา ในเขตอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี” พบว่า การที่จะให้กลุ่มชาติพันธุ์สามารถดำรงอยู่ได้ จำเป็นต้องมีปัจจัยสำคัญ 3 ประการ คือ กลุ่ม (group) ประวัติ (history) และเอกลักษณ์ (identity) ในขณะเดียวกันพิธีกรรมก็มีความสำคัญต่อการที่บุคคลมารวมกันเป็นกลุ่มมีความสำคัญต่อการทำในอดีตปรากฏขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง อีกทั้งพิธีกรรมยังมีความสำคัญต่อการสร้างเอกลักษณ์ของบุคคลต่างๆ ที่เข้าร่วมพิธีกรรม นอกจากนี้ ยังพบว่า คนมอญในชุมชนบ้านมน (นามสมมติ) จังหวัดราชบุรี มีเอกลักษณ์ชาติพันธุ์ที่ซับซ้อนกันอยู่ 2 ระดับ คือ ในระดับที่เป็นคนไทย และในระดับที่เป็นคนมอญควบคู่กันไป ซึ่งการที่คนมอญในชุมชนบ้านมนมีเอกลักษณ์ส่วนหนึ่งที่เป็นคนไทยนั้น ไม่ใช่ว่ามีเอกลักษณ์ชาติพันธุ์ไทย แต่มีเอกลักษณ์ส่วนหนึ่งของสังคมไทยหรือประเทศไทย คนมอญในชุมชนบ้านมนแบ่งใช้สัญลักษณ์ต่างๆ ของชาติพันธุ์มอญซึ่งขึ้นอยู่กับสถานการณ์และกาลเทศะ เช่น การแต่งกาย การใช้ภาษา เป็นต้น สิ่งสำคัญที่นิยามความเป็นมอญในชุมชนบ้านมน คือ เชื้อสายของคนมอญโดยเฉพาะสายเลือดทางผู้ชาย และ

⁵⁸Michael Smithies, "Village Mons of Bangkok," *Journal of The Siam Society*, Vol.60, No.1 (Jan.1972): 307-332. อ้างถึงใน เรื่องเดียวกัน, หน้า 12-13

⁵⁹อะระโท โอชิม่า, "ชีวิต พิธีกรรมและเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์มอญในเมืองไทย: กรณีศึกษาในเขตอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาภาษามานุษยวิทยา คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2536)

พิธีกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับกัณฑ์พระนบถือ ชะหลกหัย เช่น พิธีเลี้ยงผี และพิธีรำผี นั้น เป็นกลไกสำคัญที่จะดำรงเอกลักษณ์ชาติพันธุ์มอญ โดยการสืบทอดทางสายเลือด และสืบทอดประวัติของชาติพันธุ์มอญ อีกนัยหนึ่งพิธีกรรมทางด้านพุทธศาสนาบางพิธีกรรม เช่น การทำบุญร่วมกันทั้ง 9 วัด ในวันเข้าพรรษาและวันออกพรรษา และพิธีเทศน์มหาชาติ เป็นต้น ได้รวบรวมกลุ่มชาติพันธุ์มอญกลุ่มย่อยๆ เข้าไว้ด้วยกัน ทำให้มีกลุ่มชาติพันธุ์มอญกลุ่มใหญ่หรือขอบเขตวัฒนธรรมมอญ ซึ่งมีประโยชน์ต่อการดำรงวัฒนธรรมและจารีตประเพณีของชาติพันธุ์มอญ ในขณะเดียวกัน ตำราต่างๆ ของคนมอญก็มีหน้าที่สำคัญต่อการดำรงเอกลักษณ์ชาติพันธุ์มอญ โดยการสืบทอดประวัติและพิธีกรรมของคนมอญและโดยการแสดงให้เห็นกฎและแบบอย่างการดำเนินชีวิตของคนมอญ

พัลลภ สุริยกุล ณ อยุธยา⁶⁰ ได้ศึกษาเรื่อง “เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม และ การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของชาวมอญ: ศึกษากรณีหมู่บ้านเจดีย์ทอง ตำบลคลองคลาย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี” พบว่า ชาวมอญในหมู่บ้านเจดีย์ทองนั้นได้มีการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมมาสู่สังคมไทยอย่างต่อเนื่อง โดยการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมนั้นเกิดจากปัจจัยหลายๆ อย่าง และสรุปปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงและการรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของคนมอญ ได้ดังนี้

1) ปัจจัยลักษณะทางประชากรและวัฒนธรรมชาวมอญซึ่งมีความคล้ายคลึงกับไทยทำให้เกิดการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมกับคนไทยได้ง่าย ส่งผลให้วัฒนธรรมดั้งเดิมของมอญมีการเปลี่ยนแปลงไปในทุกรูปแบบต่างๆ ทั้งนี้เนื่องจากความใกล้ชิดระหว่างคนไทยกับคนมอญมีความคล้ายคลึงกันมาก ทั้งในด้านรูปร่างหน้าตา และการแต่งกาย การนับถือศาสนาพุทธรวมทั้งวัฒนธรรมประเพณีต่างๆ ยกเว้นการนับถือผีที่แตกต่างจากคนไทย และจากความใกล้ชิดดังกล่าวทำให้การแต่งงานระหว่างคนไทยกับคนมอญไม่ใช่เรื่องแปลก เนื่องจากไม่มีความแตกต่างทางเชื้อชาติมากนัก ปัจจัยต่างๆ เหล่านี้จึงเปิดโอกาสให้วัฒนธรรมของมอญได้รับการผสมกลมกลืนเข้ากับสังคมไทยได้ง่าย

2) ความทันสมัย (Modernization) ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมากต่อวัฒนธรรมของชาวมอญในทุกพื้นที่ เนื่องจากสภาพแวดล้อมใหม่ที่มีผลกระทบต่อวิถีการดำเนินชีวิตของทุกคนในสังคม ไม่จำกัดเฉพาะชาวมอญ กล่าวคือ นับตั้งแต่ประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ อย่างรวดเร็วและต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน โดยการพัฒนามักปรากฏใน

⁶⁰พัลลภ สุริยกุล ณ อยุธยา, “เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม และ การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของชาวมอญ: ศึกษากรณีหมู่บ้านเจดีย์ทอง ตำบลคลองคลาย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542)

รูปของสิ่งอำนวยความสะดวกและสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน การขยายตัวของสังคมเมืองมีความชัดเจนขึ้น สื่อสารมวลชนมีอิทธิพลต่อความหลากหลายมากขึ้น ฯลฯ เป็นต้น ปัจจัยต่างๆ เหล่านี้มีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชาวมอญอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้การคมนาคมมีความสะดวกมากขึ้นได้ช่วยให้เกิดการเปิดสังคมไปสู่ภายนอกมากยิ่งขึ้น อันส่งผลให้กระแสวัฒนธรรมจากภายนอกหลั่งไหลเข้ามาในชุมชนอย่างรวดเร็ว

3) ปัจจัยทางภูมิศาสตร์และสภาพแวดล้อมของแต่ละท้องถิ่น มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของชุมชนชาวมอญ ดังนั้นชุมชนชาวมอญที่ตั้งอยู่ในสภาพแวดล้อมชนบท ห่างไกลจากตัวเมือง จึงมีแนวโน้มที่จะมีการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมและความเชื่อดั้งเดิมน้อยกว่าชุมชนมอญที่อยู่ใกล้เมืองหรือในตัวเมือง

4) ศักยภาพชุมชนในการรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น มีผลให้ช่วยการชะลอการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของชุมชนมอญ ทั้งนี้หากชุมชนสามารถสร้างกระบวนการสืบทอดทางวัฒนธรรม (Enculturation) จากรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่งได้อย่างต่อเนื่อง ย่อมส่งผลให้การรักษาวัฒนธรรมเดิมมีประสิทธิภาพ และมีการเปลี่ยนแปลงไม่มากในทำนองกลับกันหากชุมชนขาดการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้แก่คนรุ่นหลัง ย่อมส่งผลให้ประเพณีและวัฒนธรรมมีการเปลี่ยนแปลงและสูญหายไปอย่างรวดเร็ว

Brian L. Foster⁶¹ ได้ทำวิจัยชุมชนมอญที่จังหวัดนนทบุรี และจังหวัดปทุมธานี โดยได้เลือกหมู่บ้าน 3 แห่งที่ชาวบ้านในแต่ละหมู่บ้านมีอาชีพ หลักคือ

- 1) หมู่บ้านตานี มีอาชีพทำนาเป็นหลัก
- 2) หมู่บ้านเกาะเกร็ด มีอาชีพทำเครื่องปั้นดินเผาเป็นหลัก
- 3) หมู่บ้านกลาง เป็นชาวเรืออาชีพค้าขายเป็นหลัก

เขาได้เปรียบเทียบหมู่บ้านทั้ง 3 แห่งนี้และวิเคราะห์ระดับอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์มอญ โดย Foster ได้นิยามความเป็นมอญไว้ 3 ประการคือ ภาษามอญ สายโลหิตมาจากบรรพบุรุษที่เป็นมอญ และเป็นกลุ่มความสัมพันธ์กับมอญในดินแดนอื่น ซึ่งต่อมาเมื่อถูกพม่ารุกรานแย่งดินแดน พวกมอญได้อพยพ เขาอธิบายว่าหมู่บ้านมีอาชีพทำนาเป็นหลัก แสดงความเป็นเอกลักษณ์ของชาติพันธุ์มอญน้อยที่สุด ส่วนหมู่บ้านที่มีอาชีพค้าขายเป็นหลัก แสดงความเป็นเอกลักษณ์ของชาติพันธุ์มอญมากที่สุด เขาจึงเสนอว่าอาชีพบางอย่าง เช่น การค้า ทำหน้าที่สำคัญ

⁶¹Brian L. Foster, "Ethnicity and economy: The case of the Mons in Thailand," (Unpublished Doctorial Dissertation, University of Michigan, 1980) อ้างถึงใน อรรถาธิ, "ชีวิต พิธีกรรมและเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์มอญในเมืองไทย กรณีศึกษาในเขตอำเภอบ้านโป่งจังหวัดราชบุรี," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขามานุษยวิทยา คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2536)

ในการดำรงความเป็นเอกลักษณ์ของคนมอญ เพราะว่าอาชีพการค้าทำให้คนมอญต้องแยกตัวเองออกจากคนไทยเพื่อประโยชน์ทางการค้า

Foster ได้ตั้งใจมองความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพการค้ากับความเป็นเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ในสถานการณ์ที่ไม่ค่อยมีข้อมูลเกี่ยวกับชนชาติมอญทางด้านมานุษยวิทยา และเขาก็ได้ให้ความสนใจกับการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการอ้างชาติพันธุ์ (ethnicity) กับเศรษฐกิจมากกว่าจะอธิบายว่ามอญคืออะไร และได้มาอย่างไร ถึงแม้ในงานของเขาจะได้มีการนิยามความเป็นมอญโดยลักษณะสามประการดังกล่าว

จากการทบทวนการวิจัยข้างต้นพบว่างานวิจัยส่วนใหญ่เกี่ยวกับมอญที่ผ่านมา นั้นมักจะเน้นการศึกษาเรื่องประวัติศาสตร์ ความเป็นชาติพันธุ์ และการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์มอญในประเทศไทย หรือ คนไทยเชื้อสายมอญ ที่มีการอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในดินแดนประเทศไทยปัจจุบันตั้งแต่อดีตจนกระทั่งมีการผสมกลมกลืนเข้ากับสังคมไทย แต่คนมอญก็ยังคงรักษาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของตนไว้ได้ สำหรับการศึกษานี้จะเป็นการศึกษากลุ่มชาติพันธุ์มอญในประเด็นความเป็นชาติพันธุ์เช่นเดียวกัน แต่กลุ่มคนที่ศึกษาแตกต่างออกไปเนื่องจากเป็นกลุ่มชาติพันธุ์มอญที่อพยพมาจากประเทศพม่าที่เข้ามาเป็นแรงงานในประเทศไทยในปัจจุบัน เรียกว่า คนมอญย้ายถิ่น และเพิ่มเติมในประเด็นความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์ระหว่างกลุ่มคนไทยเชื้อสายมอญ และกลุ่มคนมอญย้ายถิ่น ซึ่งยังไม่มีผู้ศึกษามาก่อน

2.7.2 งานวิจัยเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของผู้อพยพย้ายถิ่น

วันดี สันติวุฒิมณี⁶² ได้ศึกษาการสร้างอัตลักษณ์ของชาวไทยใหญ่ชายแดนไทย-พม่า กรณีศึกษา : หมู่บ้านปางหลวง อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าชาวไทยใหญ่มีกระบวนการเลือกสรรอัตลักษณ์ขึ้นมาสร้างพรมแดนทางชาติพันธุ์ของตนหลากหลายรูปแบบ โดยเนื้อหาของอัตลักษณ์ดังกล่าวมีความสัมพันธ์กับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นที่อยู่แวดล้อมในลักษณะท้าทายต่อรอง และประนีประนอมโดยเฉพาะรัฐไทยกับรัฐพม่าอยู่ตลอดเวลา รวมทั้งมีความสัมพันธ์กับความเป็นพื้นที่ชายแดนและสถานการณ์ทางการเมืองที่เปลี่ยนไปในช่วง 40 ปีที่ผ่านมาโดยตรง กล่าวคือ นับตั้งแต่ปี พ.ศ.2501จนถึงพ.ศ.2539 ชายแดนจากหมู่บ้านเปียงหลวงจนถึงฝั่งตะวันออกของแม่น้ำสาละวินในรัฐฉาน ประเทศพม่า ตกอยู่ภายใต้การควบคุมของกองกำลังกู้ชาติ

⁶²วันดี สันติวุฒิมณี, "การสร้างอัตลักษณ์ของชาวไทยใหญ่ชายแดนไทย-พม่า กรณีศึกษา: หมู่บ้านเปียงหลวง อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขามานุษยวิทยา คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2545)

ไทยใหญ่ อุตสาหกรรมที่ถูกผลิตขึ้นมาในช่วงเวลานี้จึงมีเนื้อหาทำทนายกับอำนาจรัฐพม่าโดยตรง อาทิ บทเพลงการเมืองที่มีเนื้อหาวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลพม่า ตำราเรียนภาษาไทยใหญ่ที่ห้ามสอนในเขตอำนาจรัฐพม่า สัญลักษณ์รูปธงชาติเพื่อสร้างสำนึกเรื่องความเป็นชาติและการกู้ชาติ รวมทั้ง การพยายามปฏิเสธอิทธิพลของวัฒนธรรมพม่าในหลายรูปแบบ อาทิ การตัดชายชินของนางรำลิเก ไทยใหญ่เพื่อไม่ให้คล้ายคลึงกับนางรำลิเกพม่า เป็นต้น แต่หลังจากกองกำลังกู้ชาติไทยใหญ่ ภายใต้การนำของขุนสำประกาศวางอาวุธเมื่อต้นปี พ.ศ. 2539 บริเวณชายแดนหมู่บ้านปางหลวง ในเขตรัฐฉานก็ตกอยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐบาลพม่า ทำให้การผลิตอุตสาหกรรมที่มีเนื้อหาทำทนายอำนาจรัฐพม่าลดลง และหันมาประนีประนอมกับรัฐไทยมากขึ้น เนื่องจากชาวไทยใหญ่ จำเป็นต้องอาศัยอยู่ในเขตประเทศไทย การผลิตอุตสาหกรรมที่มีเนื้อหาทำทนายอำนาจรัฐพม่า โดยตรงอาจส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทย-พม่า และทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ ของชาวไทยใหญ่ในหมู่บ้านปางหลวงขาดความมั่นคง ความเป็นพื้นที่ชายแดนและสถานการณ์ทางการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลา ทำให้ชาวไทยใหญ่บ้านปางหลวงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ของตนให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ชาวไทยใหญ่ บ้านปางหลวงจะเป็นผู้หยิบยกอัตลักษณ์ต่างๆขึ้นมาใช้ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่กำลังเผชิญอยู่ ด้วยเหตุนี้ อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวไทยใหญ่บ้านปางหลวงจึงเป็นสิ่งไม่แน่นอนตายตัว และเป็นเครื่องสะท้อนให้เห็นถึงกระบวนการธำรงชาติพันธุ์ของชาวไทยใหญ่ภายใต้กระแสการเปลี่ยนแปลงได้เป็นอย่างดี

สรพงษ์ วิชัยดิษฐ⁶³ ได้ทำการศึกษากระบวนการก่อรูปอัตลักษณ์ของผู้อพยพชาว กะเหรี่ยง: ศึกษากรณีกะเหรี่ยงในพื้นที่พักพิงชั่วคราว บ้านแม่หละ อำเภอท่าสองยาง จังหวัดตาก ได้กล่าวว่า การก่อรูปอัตลักษณ์ของชาวกะเหรี่ยงมีการสร้างสำนึกร่วมกันเชิงประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์กะเหรี่ยงตั้งแต่สมัยอาณานิคมและภายหลังพม่าได้รับเอกราชจากอังกฤษ และมีการสู้รบกับ กองกำลังชนกลุ่มน้อยกะเหรี่ยงส่งผลให้มีประชากรกะเหรี่ยงอพยพหนีภัยการสู้รบและมีสถานภาพ กลายเป็นผู้อพยพในพื้นที่พักพิงชั่วคราว การสร้างตัวตนของชาติพันธุ์กะเหรี่ยงเกิดขึ้นภายใต้ บริบทพื้นที่ทางสังคมความเป็นกะเหรี่ยงร่วมกัน และพื้นที่ทางสังคมที่ถูกสร้างขึ้นในบริบทของ พื้นที่พักพิงชั่วคราวบ้านแม่หละ

⁶³สรพงษ์ วิชัยดิษฐ, “กระบวนการก่อรูปอัตลักษณ์ของผู้อพยพชาวกะเหรี่ยง: ศึกษากรณีกะเหรี่ยงในพื้นที่พักพิงชั่วคราว บ้านแม่หละ อำเภอท่าสองยาง จังหวัดตาก,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขามานุษยวิทยา ภาควิชาสังคมวิทยาและ มานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547)

กะเหรี่ยงนั้นได้กลายเป็นผู้ถูกกระทำจากรัฐ และวาทกรรมที่ปฏิบัติต่อกลุ่มผู้อพยพ แม้ว่ากะเหรี่ยงที่อาศัยอยู่ในพื้นที่พักพิงชั่วคราวบางกลุ่มอาจจะมีการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์บางอย่างเพื่อความอยู่รอด เช่นวิถีชีวิตการบริโภคอาหารที่ต้องรับสภาพอาหารที่ได้รับการบริจาค ทั้งนี้สิ่งหนึ่งที่มีผลต่อการดำรงอยู่ของอัตลักษณ์กะเหรี่ยงร่วมกัน คือ เกิดสำนึกร่วมกันของชาติพันธุ์ แม้จะมีการพัฒนารูปแบบสังคมกะเหรี่ยงในพื้นที่พักพิงชั่วคราวกับพื้นที่สำนึกทางชาติพันธุ์ เป็นการพัฒนาองค์กรในรูปแบบของบทบาทประชาสังคมกะเหรี่ยง เพื่อเป็นตัวแทนของสังคมกะเหรี่ยงประกอบกับการสร้างเครือข่ายทางสังคมเพื่อเพิ่มพื้นที่ทางสังคมให้กับกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่ทางสังคมที่ไม่มีโอกาสแสดงออกด้านสังคมของกะเหรี่ยง

การก่อตัวของอัตลักษณ์กะเหรี่ยงรูปแบบใหม่ในลักษณะของอัตลักษณ์ร่วม และกลุ่มต่างในสังคมได้พยายามแสดงอัตลักษณ์อย่างค่อยเป็นค่อยไป ภายใต้เงื่อนไขทางสังคมในแต่ละพื้นที่ทางสังคมที่กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงอาศัยรูปแบบเครือข่ายของสังคมกะเหรี่ยง เช่น กลุ่มในพม่า กลุ่มในไทย กลุ่มในประเทศที่สาม เป็นต้น โดยเฉพาะกลุ่มกะเหรี่ยงในประเทศไทยได้กลายเป็นศูนย์กลางของประชาสังคมกะเหรี่ยงเพื่อดำเนินกิจกรรมต่างๆแต่อย่างไรก็ตามในการดำเนินกิจกรรมบางอย่างยังมีข้อจำกัดจากสภาพของการเป็นผู้อพยพ ผู้หนีภัยสงคราม ทำให้การดำเนินกิจกรรมต่างๆมักถูกจับจ้องอยู่ตลอดเวลา

บทบาทของประชาสังคมกะเหรี่ยงจึงเป็นรูปแบบการรวมตัวของอัตลักษณ์ทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงเพื่อพัฒนาสังคมกะเหรี่ยงในบริบทของพื้นที่พักพิงชั่วคราวร่วมกับพื้นที่ทางชาติพันธุ์ที่ถูกสร้างขึ้นในสังคมกะเหรี่ยงโดยไร้พรมแดนทางกายภาพที่มาแบ่งความสัมพันธ์ที่ถูกหล่อหลอมในบริบททางสังคมที่เกิดร่วมกันของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง

จากการศึกษาพบว่ากะเหรี่ยงที่เข้ามาอยู่ในพื้นที่พักพิงชั่วคราวบ้านแม่หละที่ผ่านมาตั้งแต่มีการก่อตั้งพื้นที่พักพิงชั่วคราว บทบาทประชาสังคมกะเหรี่ยงแสดงให้เห็นการใช้พื้นที่ทางสังคมในรูปแบบองค์กรต่างๆเพื่อดำเนินกิจกรรมเคลื่อนไหวทางสังคมโดยตลอด ประกอบกับบทบาทประชาสังคมกะเหรี่ยงในพื้นที่พักพิงชั่วคราวบ้านแม่หละเป็นองค์กรตัวแทนที่ได้รับการสนับสนุนและระดมทุนอย่างต่อเนื่อง ทำให้มีการเชื่อมโยงเครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคมกับกลุ่มสังคมต่างๆเข้าด้วยกัน

พุทธณี กางกั้น⁶⁴ ได้ทำการศึกษาเรื่อง การให้ความหมายกับตนเองของนักศึกษาพม่าในสังคมไทย กรณีศึกษาชีวประวัติของนักศึกษาพม่าเพื่อศึกษารูปแบบความสัมพันธ์ที่

⁶⁴พุทธณี กางกั้น, "การให้ความหมายกับตนเองของนักศึกษาพม่าในสังคมไทย กรณีศึกษาชีวประวัติของนักศึกษาพม่า," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขามนุษยวิทยา คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2540)

นักศึกษาพม่าเข้ามาอยู่ในประเทศไทยว่ามีแบบแผนการปรับตัวอย่างไร ในการดำรงชีวิต จากการศึกษาประวัติชีวิตของนักศึกษาพม่าจำนวน 5 คนได้สะท้อนให้เห็นแบบแผนบางประการที่เป็นลักษณะเฉพาะของกลุ่มนักศึกษาพม่าที่ใช้ชีวิตในสังคมไทย ประกอบกับความขัดแย้งทางความคิดของคนไทยที่เกี่ยวกับสังคมพม่า และความขัดแย้งด้านประวัติศาสตร์ของไทยที่มีผลต่อการรับรู้เกี่ยวกับคนพม่าในทัศนคติของคนไทยส่งผลให้มีการปรับตัวคือ การแปลงอัตลักษณ์ของตนเอง เช่น การแต่งกายให้ดูเหมือนคนไทย การใช้สองภาษา การฝึกฝนภาษาไทย แต่ก็ยังมีบางกลุ่มที่เคลื่อนไหวเพื่อการอยู่รอดของกลุ่มในสังคมเช่น การรวมกลุ่มเพื่อแสดงอัตลักษณ์ของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ที่แสดงออกในเทศกาลวันสำคัญ เป็นต้น

จากงานวิจัยที่ผ่านมาเป็นการศึกษาถึงการสร้างอัตลักษณ์ของผู้อพยพไม่ว่าจะเป็นกะเหรี่ยง ไทยใหญ่ และนักศึกษา(สัญชาติ) พม่าซึ่งประกอบด้วยหลายกลุ่มชาติพันธุ์ มีความเกี่ยวข้องและสามารถเปรียบเทียบกับการสร้างอัตลักษณ์ของคนมอญย้ายถิ่นในครั้งนี้ เพราะการสร้างอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆไม่ว่ามอญ กะเหรี่ยง หรือ ไทยใหญ่ ในพม่าก่อนการอพยพนั้นต่างมีผลมาจากสถานการณ์ทางการเมืองที่ประสบมาเหมือนกัน ตลอดจนการสร้างอัตลักษณ์ในฐานะผู้อพยพที่มีการเลือกแสดง และซ่อนอัตลักษณ์บางอย่างเพื่อประนีประนอมกับสังคมไทย

2.7.3 งานวิจัยเกี่ยวกับแรงงานข้ามชาติจากประเทศพม่า

ธีรยุทธ รัตนวงศ์⁶⁵ ได้ศึกษาคนพลัดถิ่นในยุคโลกาภิวัตน์ กรณีศึกษาแรงงานต่างด้าวชาวพม่าโรงงานอุตสาหกรรมรุ่งเจริญยางไทย ได้กล่าวว่า ในหลายสิบปีที่ผ่านมาได้เกิดกระแสการอพยพโยกย้ายถิ่นขนาดใหญ่ขึ้นภายในประเทศพม่าและจากพม่าสู่ประเทศใกล้เคียง ประเทศไทยก็เป็นหนึ่งในจำนวนนั้น สาเหตุที่ทำให้เกิดการอพยพเป็นผลมาจากปัจจัยผลักดันภายในประเทศเกี่ยวกับนโยบายของรัฐบาลพม่าที่ไม่สามารถทำให้บ้านเมืองเกิดความสงบสุขได้ อีกทั้งยังมีปัญหาความยากจนเข้ามาเกี่ยวข้อง จึงเป็นตัวผลักดันให้ประชาชนที่อยู่ในประเทศพม่าแสวงหาสถานที่ใหม่ที่จะทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของตนดีขึ้น

ในส่วนของปัจจัยดึงดูดนั้น เป็นเพราะไทยเป็นประเทศที่ปราศจากสงคราม ประกอบกับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ อีกทั้งระบบสาธารณสุขที่ต่างกันก็อยู่พร้อม จึงทำให้ชาวพม่าที่ประสบปัญหาภายในประเทศหลบหนีเข้ามาพึ่งพิงประเทศไทย ผู้ที่ลักลอบผ่านแดนนี้

⁶⁵ธีรยุทธ รัตนวงศ์, “คนพลัดถิ่นในยุคโลกาภิวัตน์ กรณีศึกษาแรงงานต่างด้าวชาวพม่าโรงงานอุตสาหกรรมรุ่งเจริญยางไทย,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชามานุษยวิทยา คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2545)

ส่วนใหญ่มักต้องอยู่อย่างผิดกฎหมาย ทำงานเป็นแรงงานราคาถูกในประเภทงานที่คนไทยไม่นิยมทำ เช่นงานที่เสี่ยงอันตราย งานที่เกี่ยวกับสิ่งสกปรก หรือสารเคมีที่มีผลต่อร่างกาย แรงงานอพยพชาวพม่าเหล่านี้มักได้รับสวัสดิการด้านสุขภาพในระดับต่ำหรือไม่ได้รับเลย และบางครั้งถูกมองจากคนในสังคมในลักษณะของการดูแคลนเหยียดหยาม การที่แรงงานต่างด้าวชาวพม่าได้รับการปฏิบัติจากคนในสังคมในลักษณะของความไม่เสมอภาค ได้นำมาซึ่งความตึงเครียดและทำให้เกิดการระแวงกันระหว่างกลุ่มคน จนก่อให้เกิดความวุ่นวายขึ้นในสังคมจะเห็นได้จากปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นจากแรงงานต่างด้าวชาวพม่าตามสื่อต่างๆ เช่น การทะเลาะวิวาทในหมู่แรงงานด้วยกัน การทำร้ายร่างกายเจ้าของกิจการ หรือปัญหาอาชญากรรมที่ร้ายแรงกว่านั้น

จากความสำคัญและสภาพปัญหาเรื่องความไม่เสมอภาคที่แรงงานต่างด้าวชาวพม่าได้รับ การศึกษาวิจัยถึงสภาพการทำงาน ค่าแรง และสวัสดิการสังคม พบว่า ทฤษฎีด้านความเสมอภาคที่น่าปัจจัยในการกำหนดคุณภาพชีวิต 3 ด้านดังที่กล่าวมาข้างต้นมาใช้เป็นตัววิเคราะห์สามารถแก้ปัญหาแรงงานต่างด้าวด้านความเสมอภาคได้บางส่วนเท่านั้น เนื่องจากปัญหาด้านความเสมอภาคมีปัจจัยอื่นๆ เข้ามาเกี่ยวข้องมากมาย เช่น ปัญหาด้านเชื้อชาติ แนวความคิดเรื่องชาตินิยม ซึ่งแต่ละกลุ่มมีแนวคิดพื้นฐานและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ปัญหาด้านกฎหมายที่จำกัดสิทธิและหน้าที่ของแรงงานต่างด้าว ฯลฯ สิ่งต่างๆเหล่านี้จะต้องนำมาประกอบเข้าด้วยกัน จึงจะสามารถหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาแรงงานต่างด้าวเรื่องความเสมอภาคได้อย่างสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผลการศึกษาจากงานวิจัยครั้งนี้เป็นเพียงแนวทางหนึ่งที่จะช่วยบรรเทาความเดือดร้อนของกลุ่มแรงงานต่างด้าว ซึ่งถูกเอาเปรียบจากรูปแบบการจ้างงานในปัจจุบัน อีกทั้งยังเป็นภาพที่สะท้อนให้เห็นแรงงานต่างด้าวในฐานะคนพลัดถิ่นในยุคโลกาภิวัตน์ได้ด้วยเช่นกัน

พรสุข เกิดสว่าง และกฤตยา อาชวนิจกุล⁶⁶ เรื่องการละเมิดสิทธิมนุษยชนในประเทศพม่าจากผู้อพยพแรงงานข้ามชาติ เป็นการศึกษาถึงสาเหตุของการย้ายถิ่นที่มีสาเหตุจากการละเมิดสิทธิมนุษยชนและปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและการเมือง โดยเฉพาะในพื้นที่ของชนกลุ่มน้อยตามแนวชายแดนไทย-พม่า ที่รัฐบาลทหารพม่าต้องการเข้าครอบครองทรัพยากรในพื้นที่เหล่านั้น และมีการสู้รบระหว่างกองกำลังทหารพม่ากับกองกำลังชนกลุ่มน้อยชาติพันธุ์ต่างๆผู้ได้รับผลจากการสู้รบมากที่สุดคือประชาชนในพื้นที่ รัฐบาลทหารพม่าใช้ยุทธวิธีตัด 4 (four cuts) คือ การตัดกำลังเสบียงอาหาร ทุน การข่าว และกำลังพล ซึ่งถือว่าเป็นยุทธวิธีที่มีผลต่อการละเมิดสิทธิมนุษยชนมากที่สุด เช่น การเกณฑ์แรงงานทาส การบังคับใช้แรงงานลูกหาบ การขูดรีดภาษี การ

⁶⁶พรสุข เกิดสว่าง และกฤตยา อาชวนิจกุล, การละเมิดสิทธิมนุษยชนในประเทศพม่าจากผู้อพยพแรงงานข้ามชาติ, (นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม, 2540)

บังคับให้ประชาชนออกจากพื้นที่ที่อาศัยเดิมเข้าสู่พื้นที่ควบคุมของทหารพม่า จากนั้นโยบายดังกล่าว ทำให้เกิดผู้อพยพเข้าสู่ประเทศไทย ซึ่งผู้อพยพส่วนใหญ่มีความคาดหวังว่าจะมีชีวิตที่ดีกว่าในพม่า บางกลุ่มเข้าไปอยู่ในพื้นที่พักพิงชั่วคราวที่ทางรัฐบาลไทยจัดไว้ และอีกกลุ่มหนึ่งออกไปเป็นแรงงานรับจ้างตามเมืองชายแดนและเมืองอุตสาหกรรมต่างๆที่ชีวิตของผู้อพยพจะต้องอยู่อย่างหลบซ่อนเพราะมีสถานะเป็นผู้เข้าเมืองอย่างผิดกฎหมาย บางรายถูกเอารัดเอาเปรียบหรือร้ายกว่านั้นก็ถูกใช้ความรุนแรงทั้งด้านการกระทำและทัศนคติเชิงลบทั้งจากภาครัฐและเอกชนของไทย

กฤตยา อาชวนิจกุล, ทริส โคเอทท์ และ นิน นิน ไพน⁶⁷ ได้ทำการศึกษาเรื่อง เพศอนามัยเจริญพันธุ์และความรุนแรง ประสบการณ์ชีวิตของแรงงานอพยพจากประเทศพม่า ศึกษา กลุ่มแรงงานพม่าที่เข้ามาใช้แรงงานใน 3 จังหวัด คือ เชียงใหม่ ระนอง และสมุทรสาคร ในอุตสาหกรรม 3 ประเภทคือ โรงเลื่อย โรงงานแปรรูปอาหารทะเล และงานบริการ พบว่า ความสัมพันธ์ของกลุ่มแรงงานใน 3 ระดับ คือ ความสัมพันธ์ระดับปัจเจก ความสัมพันธ์ระดับชุมชน และความสัมพันธ์ระดับโครงสร้าง โดยรวมสังคมของประเทศไทยและพม่าเข้าไว้ด้วยกัน อันมีผลต่อการวางแผนด้านสุขภาพอนามัยเจริญพันธุ์ และอนามัยทางเพศของแรงงาน แต่ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับบริบทของแต่ละสังคมในพื้นที่ที่เข้ามาทำงาน เช่นการอพยพเข้ามาประเทศไทย หรือบางกรณีพบว่ามีการย้ายถิ่นอยู่ตลอดเวลา และบางรายยังมีปัญหาสุขภาพที่ติดมาตั้งแต่ช่วงอพยพ และสาเหตุจากการเข้ามาทำงาน และการเข้าถึงบริการที่ยังทำได้ยากในสังคม โดยเฉพาะกลุ่มสตรีมีครรภ์ ที่มีความสัมพันธ์กับการดูแลตนเองและการคุมกำเนิด รวมทั้งรายที่มีปัญหาการติดเชื้อ HIV ทำให้ความรู้ความเข้าใจในการดูแลตนเองน้อยลงและการคุ้มครองจากรัฐไทยน้อยมาก

ส่วนในความสัมพันธ์กับชุมชนโดยเฉพาะการทำงานที่สถานภาพสมรส และความแตกต่างทางเพศ มีผลในการกำหนดอาชีพและลักษณะแรงงาน ทำให้มีความแตกต่างทางเพศ มีผลในการกำหนดอาชีพและลักษณะงาน ทำให้มีความแตกต่างในค่าจ้างแรงงาน พบว่าแรงงานชายจะได้รายได้ที่สูงกว่าแรงงานหญิง และปัจจัยสำคัญที่ทำให้กลุ่มแรงงานดังกล่าวมีปัญหาในการทำงาน คือ แรงงานหญิงจะได้รับการยอมรับจากนายจ้างให้จดทะเบียนน้อยมาก ส่งผลให้เข้าทำงานได้ยากเพราะจะพบว่าแรงงานหญิงมีการจดทะเบียนแรงงานต่างด้าวน้อยกว่าแรงงานชาย ทำให้แรงงานหญิง และเด็กมีความสัมพันธ์กับชุมชนที่อยู่อาศัยค่อนข้างต่ำและมีการแยกตัวออกจากชุมชนสูง อีกทั้งกลุ่มแรงงานพม่าเหล่านี้มีความสัมพันธ์กับโครงสร้างทางสังคม

⁶⁷ กฤตยา อาชวนิจกุล, ทริส โคเอทท์ และ นิน นิน ไพน, เรื่องเพศ อนามัยเจริญพันธุ์และความรุนแรง:ชีวิตแรงงานอพยพจากประเทศพม่า, (นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2543)

การเมืองและเศรษฐกิจของประเทศไทยและพม่า ทำให้พื้นฐานเดิมของแรงงานที่แตกต่างกัน เช่น การศึกษา ภาษา และสถานภาพ มีผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนและการเข้าถึงบริการของรัฐ

สมพงษ์ สระแก้ว⁶⁸ ได้ทำการศึกษาเรื่อง แนวทางการแก้ไขปัญหาสุขภาพในกลุ่มแรงงานต่างด้าวจังหวัดสมุทรสาคร จากการศึกษาพบว่าแบบแผนการดำเนินชีวิตกับภาวะสุขภาพ 4 ด้าน คือ ด้านการทำงาน ด้านการพักผ่อนหย่อนใจ ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านการใช้บริการสุขภาพ ส่งผลให้เกิดปัญหาสุขภาพ ซึ่งแบบแผนในการดำเนินชีวิตดังกล่าวเช่น การทำงานที่หนัก มีระยะเวลาในการทำงานมาก ไม่มีเวลาพักผ่อน การดื่มสุราและมีโอกาสเสี่ยงต่อการติดโรคทางเพศสัมพันธ์ ความเป็นอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ไม่เอื้ออำนวย น้ำเสีย ขยะหรือสิ่งปฏิกูล สภาพที่อยู่อาศัยแออัดไม่ถูกสุขลักษณะ การขาดความเข้าใจเรื่องโรคและการดูแลสุขภาพของตนเอง การไม่สามารถใช้บริการสุขภาพของรัฐได้อย่างเต็มที่ ส่งผลให้เกิดภาวะเรื่องโรคต่างๆ อาทิ โรคมาเลเรีย โรควัณโรค อุจจาระร่วง ภาวะอาการปวดหลัง ขาอ่อนไม่มีแรง โรคที่เกี่ยวกับทางเดินหายใจ โรคกระเพาะ ไข้หวัด ไข้เลือดออก ไข้ตั้งอักเสบ แห้งลูก เลือดออกในช่องคลอด ตลอดจนโรคที่เกิดจากเพศสัมพันธ์ และโรคเอดส์ เป็นต้น

จากการศึกษาบทบาท และภาระหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ แรงงานต่างด้าวพบว่าหน่วยงานสาธารณสุขจังหวัดสมุทรสาคร สาธารณสุขอำเภอ เทศบาล เป็นหน่วยงานหลักที่เข้ามามีบทบาทในการควบคุมป้องกัน รักษา ส่งเสริมสุขภาพรวมถึงโรงพยาบาล ในสังกัดของรัฐและหน่วยงานภาคองค์กรพัฒนาเอกชน องค์การแคร์ มูลนิธิรักษ์ไทย เข้ามาช่วยเป็นภาคีดำเนินการแก้ไขปัญหาสุขภาพอนามัยการเจริญพันธุ์ และการให้บริการเชิงรุกในพื้นที่ที่แรงงานต่างด้าวอยู่เป็นจำนวนมาก รวมถึงหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องเช่น สำนักงานจัดหางานจังหวัด สำนักงานประกันสังคม สมาคมประมงสมุทรสาคร สมาคมแปรรูปอาหารทะเล จะมีบทบาทในการประสานความช่วยเหลือและให้ความร่วมมือ ในส่วนปัญหาอุปสรรคในการทำงาน แก้ไขปัญหาสุขภาพแรงงานต่างด้าว นอกจากจะเป็นนโยบายของรัฐที่ไม่ชัดเจน ในระดับจังหวัดยังไม่สามารถดำเนินการแก้ไขปัญหาสุขภาพได้อย่างครอบคลุมมากนักด้วยเงื่อนไขทางด้านงบประมาณ บุคลากร และยังขาดการประสานงานการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่รับผิดชอบเกี่ยวกับแรงงานต่างด้าวในพื้นที่

ซึ่งแนวทางแก้ไขปัญหาสุขภาพแรงงานต่างด้าวสมุทรสาคร ต้องอาศัยกลไกการทำงานของภาครัฐ และเอกชน ในรูปของการทำงานภาคประชาคมจังหวัด เครือข่ายความร่วมมือ

⁶⁸สมพงษ์ สระแก้ว, “แนวทางการแก้ไขปัญหาสุขภาพในกลุ่มแรงงานต่างด้าวจังหวัดสมุทรสาคร,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาพัฒนาชุมชน คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2544)

กันในระดับพื้นที่จนถึงระดับบน นอกจากนั้นการดำเนินการแก้ไขในทางปฏิบัติที่เป็นจริง หน่วยงานรัฐ เอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรระหว่างประเทศ องค์กรท้องถิ่น และตัวแรงงานต่างด้าวเองควรเข้ามามีบทบาทการทำงานประสานกันในรูปแบบของคณะกรรมการความร่วมมือ เครือข่าย และภาคประชาสังคมสมุทรสาคร สามารถกำหนดนโยบายและวางแผนการแก้ไขปัญหาโดยคำนึงถึงหลักมนุษยธรรม สิทธิมนุษยชน โดยส่งเสริมการดูแลสุขภาพอย่างเป็นองค์รวม รวมถึงการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมในชุมชนของจังหวัด และในส่วนของการบริหารจัดการให้เกิดการบริการสุขภาพเพื่อให้อำเภอต่างต่างสามารถเข้าถึงบริการสุขภาพตามความเป็นจริงในชุมชนพื้นที่ได้มากยิ่งขึ้น ควรผลักดันและเปิดโอกาสให้แรงงานต่างด้าวเข้าสู่ระบบประกันสุขภาพ สามารถซื้อบัตรประกันสุขภาพได้จากหน่วยงานบริการสาธารณสุขของรัฐหรือเอกชนได้ และควรให้อำเภอต่างต่างที่เข้ามาทำงานในจังหวัดสมุทรสาครสามารถเข้ามามีส่วนร่วมเป็นอาสาสมัคร เป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลงด้านความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรม เข้าไปมีบทบาทเสริมด้านสุขภาพให้กับกลุ่มแรงงานต่างด้าวด้วยกัน โดยการเพิ่มและพัฒนาศักยภาพ มีหน่วยงานของรัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องให้การสนับสนุนและจัดระบบที่เอื้อต่อการดำเนินงานของแรงงานต่างด้าว ซึ่งจะช่วยให้แรงงานต่างด้าวที่ประสบภาวะปัญหาด้านสุขภาพสามารถเข้าถึงการให้บริการสุขภาพและเกิดความเป็นจริงมากที่สุดต่อไป

จากงานวิจัยที่กล่าวมาข้างต้นเป็นการศึกษาเกี่ยวกับผู้อพยพย้ายถิ่นจากประเทศพม่าในฐานะแรงงานข้ามชาติในประเด็นสิทธิต่างๆ เช่น ค่าตอบแทน ปัญหาสุขภาพและแนวทางแก้ไขโดยเฉพาะในพื้นที่จังหวัดสมุทรสาคร จึงมีความเกี่ยวข้องกับการศึกษาในครั้งนี้ เพราะแรงงานข้ามชาติจากประเทศพม่าส่วนใหญ่ในจังหวัดสมุทรสาครนั้นเป็นกลุ่มชาติพันธุ์มอญตลอดจนในรายงานวิจัยดังกล่าวได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของแรงงานต่างด้าวและแรงผลักดันต่างๆ ที่ส่งผลให้ต้องเดินทางลักลอบเข้ามาทำงานในประเทศไทย เนื่องจากวิถีชีวิตความเป็นอยู่นั้นก็เป็นส่วนหนึ่งในการทำความเข้าใจตัวตนของคนมอญย้ายถิ่น ในฐานะแรงงานข้ามชาติได้

บทที่ 3

ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ และการเคลื่อนไหวทางการเมืองของชนชาติมอญ

3.1 ประวัติศาสตร์โบราณคดีมอญ

3.1.1 ความเป็นมาของชนชาติมอญ

ชาวมอญเป็นชนพื้นเมืองเดิมกลุ่มหนึ่งของดินแดนแผ่นดินใหญ่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ปัจจุบันมีถิ่นฐานกระจายตัวในแถบภาคกลางของประเทศไทยตลอดจนภาคใต้ของประเทศพม่า¹ ในด้านตะวันออกของแม่น้ำอิรวดีอยู่ระหว่างแม่น้ำลิตกิงและแม่น้ำสาละวิน นักประวัติศาสตร์สันนิษฐานว่าชาวมอญสืบเชื้อสายมาจากชาวอินเดียนได้ หากวิเคราะห์ด้านภาษาศาสตร์ภาษามอญจัดอยู่ในกลุ่มภาษามอญ-เขมร (Mon-Khmer) ซึ่งเป็นกลุ่มภาษาเดียวกับภาษามุนดา (Munda) ของเผ่ามอญไกลอยด์สาขาหนึ่งที่อพยพมาจากภูเขาหิมาลัย ลงมาปากแม่น้ำคงคาและแม่น้ำพรหมบุตร แล้วอพยพเข้าไปในอินเดียบริเวณแคว้นพิหารและแคว้นอัสสัมในอินเดียภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ชนเผ่านี้เป็นบรรพบุรุษของชนชาติที่พูดภาษามุนดา (ซึ่งเป็นกลุ่มภาษาเดียวกับกลุ่มภาษามอญ-เขมร) คือ ชาวพิหาร ชาวอัสสัม และชาวยะไข่ ในพม่าด้านตะวันตกเฉียงเหนือในปัจจุบัน และชนชาติในกลุ่มแม่น้ำอิรวดีจนถึงแหลมทอง²

คำว่า “มอญ” มาจากคำว่า “รเมญ” (rmeñ) ปรากฏหลักฐานครั้งแรกในจารึกพระราชวังใหม่ของพระเจ้าจันสิตละ อาณาจักรพุกาม (พ.ศ.1644-1645)³ ส่วนในจารึกภาษาชวาโบราณปรากฏคำว่า รเมน (rmen) หรือ ระเมน (ramen) ร่วมกับชื่อของจาม เขมร และทมิฬ ส่วนคำว่า “เม็ง” ที่ชาวไทยภาคเหนือใช้เรียกคนมอญซึ่งน่าจะกร่อนมาจากคำว่า รเมญ โดยตัด ร นำหน้าทิ้งไป ในภาษามอญยุคกลางกลายเป็น รมัน (rman) ปรากฏในจารึกมอญ พ.ศ.2022⁴ ส่วนในจารึกเขมรยุคก่อนนครวัดก็ปรากฏคำว่า ระมัน (ramañ) รมัน (rmañ)

¹Christian Bauer, “Language and ethnicity: The Mon in Burma and Thailand,” In *Ethnic groups across national boundaries in mainland Southeast Asia*, ed. Gehan Wijeyewardene (Singapore: Institute of Southeast Asian Studies 1990), p.14.

²ผาสุก อินทรารุช, *สุวรรณภูมิจากหลักฐานทางโบราณคดี*, (กรุงเทพฯ: ภาควิชาโบราณคดี คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2548), หน้า 85.

³Christian Bauer, *A guide to Mon studies*, (Clayton Australia :Department of linguistic Monash University, 1984), p. 2.

⁴H .L.Shorto, *A dictionary of the Mon inscription: From the sixth to the sixteenth centuries*, (London: Oxford University Press, 1971), p. 325.

ส่วนคำว่า “มอญ” เป็นผลมาจากการกร่อนพยางค์ ร- ในราวกลางพุทธศตวรรษ 21 เช่นเดียวกับการเปลี่ยนพยางค์ท้าย -ญ เป็น -น⁵ ส่วนคำว่า “ตะเลง” (Talaing) เป็นคำกว้างๆ ที่ใช้เรียกคนที่มาจากอินเดียตะวันออก อาจจะมาจกคำว่า ตะลิงคนะ หรือ เตลิงคะ (Telinga) ของ ฟิโลซาต์ (Jean Filiozat) อธิบายว่าเป็นคำภาษาปรากฤตมาจากคำว่า “เตรกะลิงคะ” (Trekalinga) แปลว่า กลิงคะทั้งสามซึ่งหมายถึงประชาชนแคว้นกลิงคะด้านชายฝั่งตะวันออกของอนุทวีปอินเดีย⁶ นาย ปัน ละ (Nai Pan Hla) นักวิชาการของมอญได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ของชาวมอญกับชาวแคว้นกลิงคะ ซึ่งสอดคล้องกับตำนานของชาวมอญที่ตกทอดมาในเพลงของชาวมอญว่า มีมอญสามกลุ่ม คือ มอญเติง อยู่แถบหงสาวดี มาจากกลุ่มแม่น้ำคงคา มอญเตี้ยะอยู่ในพะลิมมาจากแคว้นกลิงคะ มอญญะอยู่ในมะละแหม่งมาจากแม่น้ำโคทาวารี⁷ ในอดีตเมื่อชาวพม่าอพยพมาจากทางตอนเหนือมาพบกับชาวมอญที่อาศัยอยู่ทางภาคใต้ของฝั่งทะเลอันดามัน ซึ่งชาวมอญได้อาศัยปะปนอยู่กับชาวอินเดียที่มาจากแคว้นกลิงคะ จึงพากันเรียกชาวมอญร่วมกับชาวกลิงคะว่า “ตะเลง” รวมไปด้วย⁸

จารึกกัลยาณีระบุว่าชาวมอญเรียกชื่อประเทศของตนว่า “...รามัญญเทศปติภษ รามธิปดินา กตา...” ซึ่งนักภูมิศาสตร์ชาวอาหรับกล่าวว่า “รามัญญเทศ” หรือ รามัญประเทศ นั้นครอบคลุมดินแดนเกือบทั้งหมดของพม่าตอนล่าง⁹ “ชนชาติมอญ” ตั้งถิ่นฐานอยู่ทางตอนใต้ของประเทศพม่า (lower Burma) จากบริเวณชายทะเลที่ราบลุ่มแม่น้ำสาละวิน ต่อมาได้ขยายอาณาเขตขึ้นไปทางด้านเหนือแถบที่ราบลุ่มแม่น้ำอิรวดีและแม่น้ำสะโตง สถาปนาอาณาจักรแรกขึ้นมีศูนย์กลางอยู่เมืองสะเทิม¹⁰ หรือสุธรรมวดี ในช่วงราวพุทธศตวรรษที่ 3

⁵ Christian Bauer, *Language and ethnicity: The Mon in Burma and Thailand*, p. 15.

⁶ Emmanuel Guillon, *The Mons a civilization of Southeast Asia*, (Bangkok: The Siam Society, 1999), p. 18.

⁷ ปภัสสร เจริญปัญญา และคณะ, *สิทธิชุมชนท้องถิ่น มอญ กรณีการสร้างท่อก๊าซที่มีผลกระทบต่อชุมชนมอญพื้นเมืองและชุมชนมอญอพยพที่อำเภอสังขละบุรี*, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2547), หน้า 2.

⁸ G.H.Luch, “Old Burma - early Pagan,” in *Volume one: Text. Artibus Asiae Supplementum 25*, (New York : J.J. Augustin Publisher, 1969), p. 21.

⁹ วรอุยพา สนิทวงศ์ และคณะ, *ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เล่ม 1*, (กรุงเทพฯ: บริษัทสำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2526), หน้า 18.

¹⁰ สมเด็จพระมหารัชมงคลมุนี, *เที่ยวเมืองพม่า*, (พระนคร: สำนักพิมพ์คลังวิทยา, 2499), หน้า 423.

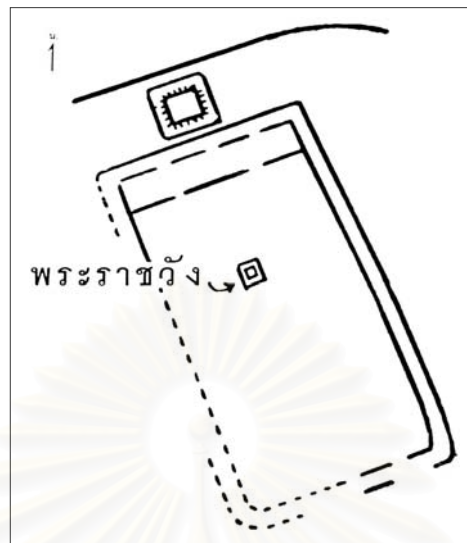
รูปที่ 3 ภาพสลักนูนต่ำบนกำแพงเมืองสะเทิม
(แหล่งที่มา: www.kaowao.org)

3.1.2 สมัยเมืองสะเทิม (พุทธศตวรรษที่ 3 – 16)

เมืองสะเทิม (Thaton) หรือ เมืองสุธรรมวดี (Sudhammavati) ตั้งอยู่ริมชายฝั่งทะเลด้านตะวันออกของประเทศพม่า สันนิษฐานว่า เคยเป็นเมืองท่าหน้าด่านของมอญที่ได้รับอิทธิพลวัฒนธรรมอินเดียและเจริญรุ่งเรืองขึ้นตั้งแต่ช่วงพุทธศตวรรษที่ 7-8 หรือก่อนหน้านั้น และเคยเป็นศูนย์กลางพุทธศาสนานิกายเถรวาท แต่ไม่พบหลักฐานทางโบราณคดีที่แสดงร่องรอยของวัฒนธรรมอินเดียในช่วงเวลาดังกล่าว เกี่ยวกับเรื่องนี้ นักวิชาการชาวมอญได้กล่าวว่าได้เคยมีเมืองสะเทิมเก่าที่ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของเมืองสะเทิมปัจจุบัน แต่ได้ถูกกวาดลงทะเลไปหมดแล้ว ด้วยเหตุผลใดก็ตามจากการสำรวจทางโบราณคดีในปี พ.ศ. 2437 ได้พบร่องรอยวัฒนธรรมอินเดียที่เมืองสะเทิมไม่เก่าไปกว่าคริสต์ศตวรรษที่ 9 หรือพุทธศตวรรษที่ 14-15¹¹

หลักฐานทางโบราณคดีของเมืองสะเทิมนั้นมีผังเมืองเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า คล้ายคลึงกับผังเมืองรุ่นใหม่เช่น เมืองอมรปุระ เมืองมณฑลเลย์ เป็นเมืองที่มีคูน้ำล้อมรอบ 1 ชั้น และกำแพงเมืองสองชั้น (คูน้ำอยู่ตรงกลาง) กำแพงเมืองก่อด้วยศิลาแลง ด้านตะวันออกและตะวันตกยาวประมาณ 2,310 เมตร ด้านเหนือและด้านใต้ยาวประมาณ 1,200 เมตร ตรงกลางเมืองมีพระราชวังซึ่งมีแผนผังเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้ากว้าง 324 เมตร ยาว 345 เมตร มีเจดีย์สำคัญอยู่บริเวณพื้นที่ระหว่างวังและกำแพงเมืองด้านทิศใต้ เจดีย์องค์ใหญ่สุดที่ยังสภาพให้เห็นปัจจุบันคือ เจดีย์ชเวชะยัง

¹¹ ผาสุก อินทรารุช, สุวรรณภูมิจากหลักฐานทางโบราณคดี, หน้า 86.

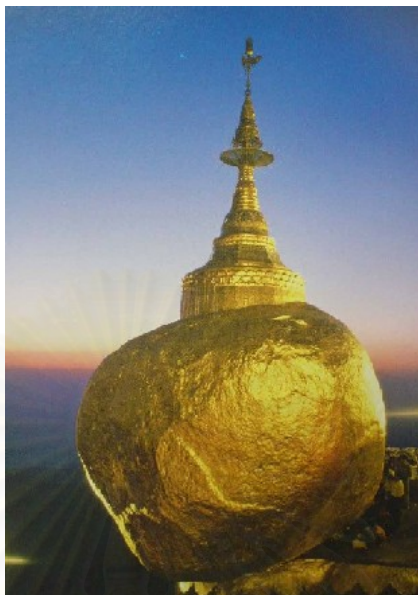

Aung Thaw นักโบราณคดีพม่ากล่าวถึงจารึกกัลยาณีของพระเจ้าธรรมเจดีย์ (Dharmacedi) พ.ศ.2015-2035 ที่กล่าวถึง รามัญญเทศ หรือ รามัญประเทศ นั้นน่าจะตั้งอยู่บริเวณซากเมืองเก่าที่ชื่อว่าเมืองไตกาลา (Taikkala) ซึ่งปัจจุบันอยู่ในหมู่บ้านอเขตเถมา (Ayetthema Village) เขิงเขาเกลาสะ (kelasa hills) ซึ่งอยู่ห่างจากเมืองสะเทิมไปทางเหนือราว 45 กิโลเมตร¹²

สำหรับหลักฐานทางโบราณคดีสำคัญที่พบในเมืองสะเทิม เช่น เมืองไตกาลา ภายในเมืองพบ เจดีย์ไจตาลัน (Kyaik Talan) หรือ เจดีย์มายาเทียนตัน(Taikala) ส่วนโบราณสถานที่มีชื่อเสียง คือ เจดีย์ไจทีโย (Kyaiktiyo) (มอญเรียกย้าจิช็อยเหย่อ) หรือพระธาตุอินทร์แขวน ตลอดจนพระพุทธรูปสำริดและหินทราย และประติมากรรมเนื่องในศาสนาพราหมณ์ ซึ่งหลักฐานทางโบราณคดีทั้งหมดนี้อยู่ในราวพุทธศตวรรษที่ 14-16¹³

¹²Aung Thaw, *Historical sites in Burma*, (Rangoon : Ministry of Union Culture, 1978), p 40.อ้างถึงใน ภาสุก อินทราวุธ, *สุวรรณภูมิจากหลักฐานทางโบราณคดี*, หน้า 88.

¹³ภาสุก อินทราวุธ, *สุวรรณภูมิจากหลักฐานทางโบราณคดี*, หน้า 88-89.

รูปที่ 5 พระธาตุดินทร์แขวน

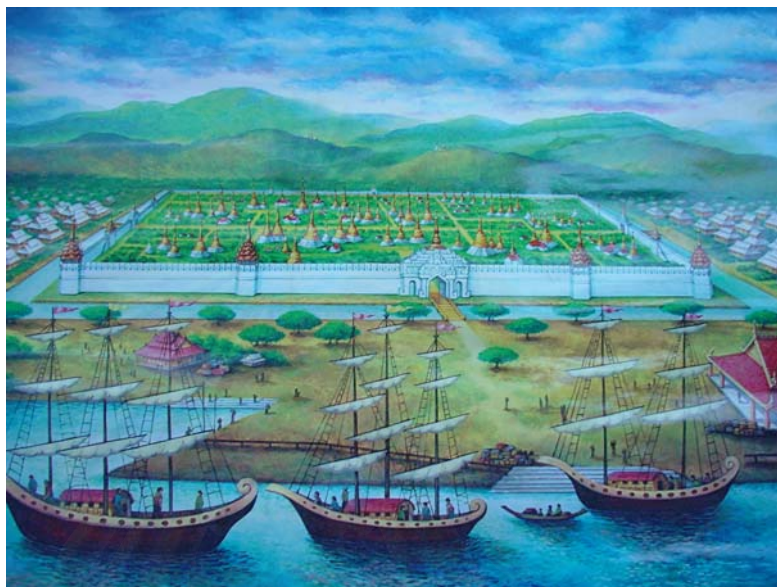
เมืองสะเทิมมีความเจริญรุ่งเรืองสูงสุดในช่วงพุทธศตวรรษที่ 16^{*} มีฐานะเป็นเมืองท่าชายทะเล เป็นศูนย์กลางทางการค้าที่สำคัญของภูมิภาคในยุคต้นประวัติศาสตร์ โดยมีการติดต่อค้าขายกับต่างชาติโดยเฉพาะอินเดียซึ่งเป็นแหล่งอารยธรรมโบราณแห่งหนึ่งของโลกยุคโบราณ ทำให้อาณาจักรมอญรับอารยธรรมอินเดียโดยตรง เช่น อักษรศาสตร์ ศิลปกรรม และศาสนา ตลอดจนส่งผ่านอารยธรรมอินเดียให้แก่ชนชาติอื่นๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เช่น พม่า ไทย และลาว ไปจนถึงชนชาติเล็กๆกลุ่มอื่นด้วย

เมืองสะเทิมนั้นมีกษัตริย์ปกครองทั้งหมด 57 พระองค์ ปฐมกษัตริย์คือพระเจ้าสีหราชา และองค์สุดท้ายคือพระเจ้าเมียนุสอ¹⁴ อาณาจักรสะเทิมมีความเจริญรุ่งเรืองมา

^{*}ในช่วงราวพุทธศตวรรษที่ 12-16 ปรากฏวัฒนธรรมทวารวดีนักวิชาการเชื่อว่าเป็นวัฒนธรรมทวารวดีมีความใกล้ชิดสัมพันธ์กับวัฒนธรรมมอญโบราณเป็นอย่างมาก ซึ่งในแถบภาคกลางมีศูนย์กลางที่เมืองโบราณนครปฐม ส่วนในภาคเหนืออยู่ที่เมืองหริภุชไชย จังหวัดลำพูน ในหนังสือชินกาลมาลีปกรณ์กล่าวถึงประชาชนจากเมืองละโว้(ลพบุรี)ได้เคลื่อนย้ายไปตั้งอาณาจักรหริภุชไชยในพุทธศตวรรษที่ 13 และชนกลุ่มนี้ได้สถาปนาพระนางจามเทวีขึ้นปกครอง (ม.จ.สุภัทรดิศ ดิศกุล, ประวัติเอเชียอาคเนย์ถึงพ.ศ.2000, (กรุงเทพฯ: คณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทย สำนักนายกรัฐมนตรี, 2522), หน้า 21-22.

¹⁴ พระครูโชติธรรมสุนทร (พระมหาช่วงอู่ เจริญ), “พงศาวดารชนชาติมอญ” แปลและเรียบเรียงจากต้นฉบับภาษามอญ (สุวรรณวัดราชา วงสะปฐม พ.ศ.2453) อนุสรณ์มอญรำลึก, (จัดพิมพ์เนื่องในการบำเพ็ญมหากุศลถวายแด่พระบรมศพสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณีพระบรมราชินีในรัชกาลที่ 7, 2527), หน้า 65-75 .

หลายพันปีจนกระทั่งปรากฏชนชาตินี้กรบชาวพม่าได้ก่อตั้งอาณาจักรพุกามขึ้นทางเหนือของ ประเทศพม่าในปัจจุบัน ได้ยกทัพเข้ารุกรานอาณาจักรสะเทิมของมอญหลายครั้งหลายหน

รูปที่ 6 ภาพวาดท่าเรือของเมืองสะเทิมในสมัยโบราณ

จนกระทั่งในปีพ.ศ.1176 มอญจึงสูญเสียอาณาจักรให้กับพระเจ้าอนิรุทธ หรือ อโนระธามังช่อ และพระองค์ได้กวาดต้อนผู้คนทั้งข้าราชการ สมณชีพรหมณ์ คหบดี และช่างชำนาญศิลป์ต่างๆพาไปไว้เมืองพุกามประมาณ 30,000 คน รวมทั้งได้ขนพระไตรปิฎกและเจดีย์วัดคู่กับทรัพย์สินมีค่าต่างๆไปไว้ที่เมืองพุกาม ทั้งได้รื้อทำลายรั้ววังและป้อมปราการเมืองสะเทิมเสียหมดแล้วแบ่งอาณาเขตมอญออกเป็นหลายหัวเมือง¹⁵

การเข้ายึดครองอาณาจักรมอญในครั้งนี้ถึงแม้ว่ามอญจะพ่ายแพ้ในการศึกแต่ก็มิใช่เหนือพม่าเชิงวัฒนธรรม พม่าได้หลอมรวมวัฒนธรรมมอญให้กลายเป็นวัฒนธรรมประจำชนชาติพม่า ดังจะเห็นได้จากการสร้างและตกแต่งเจดีย์ต่างๆในสมัยราชวงศ์พุกาม การดัดแปลงตัวหนังสือมอญไปใช้เป็นตัวเขียนของพม่าตลอดจนรับคำในภาษามอญไปใช้ในภาษาพม่า¹⁶ ส่วน

¹⁵สมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์, เที่ยวเมืองพม่า, หน้า 437.

¹⁶E.G. Harvey, History of Burma, (London : Frank Cass ,1967), pp 28-29.และ G.H. Luce, "Mon of the Pagan dynasty," JBR.S.XXXVI.pt.i (1953): 1-3 (อ้างใน สุภรณ์ โอเจริญ, มอญในเมืองไทย, (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2541), หน้า 17.

พุทธศาสนาและวัฒนธรรมอื่นๆของมอญ อิทธิพลของมอญต่อพม่าเห็นได้ชัดมากในสมัยพระเจ้าจันลิตตา (Kyanzittha พ.ศ.1627-1655) ซึ่งเป็นยุคแห่งการสร้างวัดและเจดีย์โดยใช้สถาปัตยกรรมแบบมอญ และจารึกส่วนใหญ่ก็ใช้ภาษามอญ¹⁷

3.1.3 เมืองหงสาวดีพุทธศตวรรษที่ 15-19

เมืองหงสาวดี (Hamsavati) หรือ พระโค (Pegu) ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของเมืองสะเทิม หลักฐานทางโบราณคดีที่พบนั้นอยู่ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 15-16¹⁸

ตำนานการสร้างเมืองหงสาวดีเกิดจากคราวที่พระพุทธองค์เสด็จเลียบโลกถึงสถานที่แห่งหนึ่งเมื่อทอดพระเนตรเห็นหงส์ 2 ตัวกำลังเล่นน้ำอยู่ที่ชายทะเล หงส์ตัวผู้บินมาเกาะอยู่เหนือพื้นดินผืนเล็กๆในทะเล ผืนดินนี้เล็กจนกระทั่งหงส์ตัวเมียไม่มีที่จะเกาะ ต้องมาเกาะอยู่บนหลังของหงส์ตัวผู้ พระพุทธองค์ทรงมีทำนายว่าบริเวณนั้นนั้นจะต้องกลายเป็นที่ตั้งของนครที่มีชื่อว่าหงสาวดี

ต่อมาดินดอนปากแม่น้ำได้ขยายออกไปและผืนดินเล็กๆนี้ก็ได้กลายเป็นภูเขาเตี้ยๆมีนามว่าหินถโกเน (Hinthagone) แปลว่าที่พักของหงส์ 2 ตัว และต่อมาจึงมีการสร้างเจดีย์บนยอดเขาเตี้ยๆแห่งนี้¹⁹ ซึ่งก็คือ พระเจดีย์มูตาว ส่วนภูเขาที่สร้างเจดีย์นั้นคนมอญเรียกว่าสุทศมังสีต *

ตามตำนานกล่าวต่อมาว่า มีชาวมอญจากสะเทิมนำโดยพระเจ้าสมละและพระเจ้าวิมาละ สร้างที่มั่นแห่งใหม่ของมอญมีเมืองหงสาวดีเป็นศูนย์กลาง ตามตำนานกล่าวว่าพระเจ้าสมละและพระเจ้าวิมาละสร้างเมืองหงสาวดี ขึ้นตรงกับวันแรม 1 ค่ำ เดือนมาฆะ พ.ศ.1116 (หรือเดือน 3 ตามจันทรคติ)

¹⁷D.G.E. Hall, *A history of South-East Asia*, (New York: St.Martin's Press,1966), p.140.(อ้างใน สุภรณ์ โอเจริญ, *มอญในเมืองไทย*, (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2541), หน้า18.

¹⁸ผาสุก อินทราวุธ, *สุวรรณภูมิจากหลักฐานทางโบราณคดี*, หน้า 89.

¹⁹Aung Thaw, *Historical sites in Burma*, (Rangoon: Ministry of Union Culture,1978), p 104.อ้างถึงใน ผาสุก อินทราวุธ, *สุวรรณภูมิจากหลักฐานทางโบราณคดี*, หน้า 90.

* รายละเอียดตำนานการสร้างเมืองหงสาวดีดูเพิ่มเติมได้ในหนังสือเรื่อง "เที่ยวเมืองพม่า" ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาเทวัญวิมลคุณากร และ พงศาวดารชนชาติมอญ "พงศาวดารชนชาติมอญ" แปลและเรียบเรียงจากต้นฉบับภาษามอญ โดยพระครูโชติธรรมสุนทร (พระมหาช่วงอุ จรรย์)

ตามประวัติศาสตร์เมืองหงสาวดีรุ่งเรืองอยู่ได้ประมาณ 150 ปี หลังจากที่พระเจ้า
 ดิระชา กษัตริย์องค์สุดท้ายสวรรคต เมืองหงสาวดีก็ร้างไปและตกอยู่ในฐานะแคว้นในปกครองของ
 อาณาจักรพุกาม²⁰

รูปที่ 7 หงส์ในตำนานการสร้างอาณาจักรหงสาวดี
 (แหล่งที่มา: [http:// www.monstudies.com](http://www.monstudies.com))

นโยบายของพม่าในการที่จะรวมมอญเข้าไว้เป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรตนซึ่งเริ่ม
 ในสมัยพระเจ้าอโนรุได้สืบมายังกษัตริย์องค์ต่อมาโดยเฉพาะสมัยเจ้าจันสิตตา พระองค์พยายาม
 ผสมผสาน 2 ชาตินี้เข้าด้วยกัน แต่นโยบายการรวมชาตินี้เป็นไปไม่ได้ตลอด เพราะมอญได้
 พยายามดิ้นรนเพื่ออิสรภาพของตนอยู่เสมอ และในที่สุดก็ได้ฟื้นตัวและตั้งอาณาจักรขึ้นอีกครั้ง คือ
 ราชวงศ์ชาน-ตะเลง (Shan-Talaing)²¹

²⁰พระครูโชติธรรมสุนทร (พระมหาช่วงอุ จรรย์) , “พงศาวดารชนชาติมอญ” แปลและเรียบเรียงจากต้นฉบับภาษามอญ
 (สุวรรณดิราชา วงสะปฐม พ.ศ.2453) อนุสรณ์มอญรำลึก, หน้า 65-75.

²¹D.G.E. Hall, *A history of South- East Asia*, (New York: St.Martin's Press,1966), p.140. (อ้างใน สุภรณ์ โอ
 เจริญ, *มอญในเมืองไทย*, หน้า 18.

3.1.4 เมืองเมาะตะมะ-หงสาวดี (พุทธศตวรรษที่ 19-24)

มอญได้พยายามตั้งอาณาจักรมอญขึ้นมาอีกครั้งโดยพระเจ้าฟ้ารั่ว (Wareru) หรือ มะกะโท เป็นผู้สถาปนาเมืองเมาะตะมะ (Matabban) ขึ้นเป็นเมืองหลวงในปีพ.ศ.1824 และต่อมาได้ขับไล่ อะลิมาปาง ผู้สำเร็จราชการชาวพม่าออกจากเมืองหงสาวดีของมอญ ปราบดาภิเษกขึ้นเป็นกษัตริย์ปกครองอาณาจักรมอญในบริเวณพม่าตอนใต้ และตั้งอาณาจักรมอญได้สำเร็จในปี พ.ศ. 1860 มีเมืองเมาะตะมะเป็นเมืองหลวง เมื่อสิ้นพระเจ้าฟ้ารั่วแล้ว กษัตริย์องค์อื่นๆได้สืบราชสมบัติต่อมาจนถึงสมัยพระยาอู่ (Binnya U) ได้ทรงย้ายราชธานีมาที่เมืองหงสาวดีในปีพ.ศ. 1912²² พระยาอู่มีพระโอรส คือ พระยาน้อย ภายหลังเมืองครองราชย์ทรงมีพระนามว่า “พระเจ้าราชาธิราช” (Razadirit พ.ศ.1928-1966) เป็นช่วงที่อาณาจักรมอญในพม่าตอนล่างสามารถรวมกันเป็นอาณาจักรเดียวกันเป็นครั้งแรก นอกจากนี้จะทรงจัดการเกี่ยวกับการปกครองโดยการแบ่งการปกครองมณฑลเป็น 32 เมือง²³ และยังทรงพยายามป้องกันอาณาจักรมอญจากการรุกรานของพม่าและไทยใหญ่ตลอดรัชกาลของพระองค์มีแต่เรื่องราวการทำสงคราม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการขับเคี่ยวกับพม่าในสมัยพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง (Minkkaung พ.ศ.1944-1965) ซึ่งพยายามจะเอาชนะมอญให้ได้ แต่พระเจ้าราชาธิราชทรงใช้นโยบายยุยงให้อั้วงะกับรัฐต่างๆในไทยใหญ่แตกกัน เป็นการขยายขอบเขตของสงครามให้กว้างขวางออกไปจึงสามารถป้องกันอาณาจักรมอญไว้ได้

อาจกล่าวได้ว่าในยุคนี้เป็นยุคทองที่มอญรุ่งเรืองสูงสุด ทั้งด้านศาสนา ภาษา วรรณกรรม ศิลปกรรมและการค้าขาย²⁴ มีระยะเวลาระหว่าง พ.ศ.1966-2082 โดยมีกษัตริย์รวมกัน 8 พระองค์ ที่สำคัญคือ พญาวารุ (Binnyawaru พ.ศ.1989-1993) พระนางชินซอบูหรือ มิจาวบุ (Shinsawbu พ.ศ.1996-2015) และพระเจ้าธรรมเจดีย์ (Dammazedi พ.ศ.2015-2035) เพราะในช่วงนั้นพม่าตกอยู่ในสภาวะยุ่งเหยิงเกิดการจลาจลและสู้รบกันเองจนมิได้รับกวมมอญอีกเลย เปิดโอกาสให้มอญทำนุบำรุงบ้านเมืองอย่างเต็มที่ ทั้งความเจริญภายในและการติดต่อกับ

²²D.G.E. Hall, *Burma*, (London: n.d.), p.34 . (อ้างใน พรพิมล ตรีโชติ, *ชนกลุ่มน้อยกับรัฐบาลพม่า*, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2542), หน้า114.

²³H.L. Shorto, “The 32 myos in the medieval Mon kingdom,” *BSOAS*.XXVI.pt.iii (1963): 572-591 (อ้างถึงใน สุภรณ์ โอเจริญ, *มอญในเมืองไทย*, หน้า 19)

²⁴พระครูโชติธรรมสุนทร (พระมหาช่วงอู่ เจริญ), “พงศาวดารชนชาติมอญ” แปลและเรียบเรียงจากต้นฉบับภาษามอญ (สุวรรณคีรีราช วังสะปฐม พ.ศ.2453) *อนุสรณ์มอญรำลึก*, หน้า 65-75.

ต่างประเทศ เมืองท่าที่สำคัญคือเมืองสิริเยม (Syriam) พะสิม (Bassien) เมาะตะมะ (Martaban) และหงสาวดี (Pegu) โดยทำการค้าขายกับอินเดีย มะละกาและหมู่เกาะมาเลย์²⁵

หลักฐานทางโบราณคดีที่ปรากฏสมัยเมืองหงสาวดีได้แก่ ซากกำแพงเมืองหงสาวดีซึ่งมีคูน้ำล้อมรอบและป้อมโบราณอยู่ทางทิศตะวันออกของเจดีย์มูเตา (เจดีย์ชเวมอดอ) ส่วนพระราชวังและบ้านเรือนต่าง ๆ นั้นสร้างด้วยไม้ได้สูญหายไปหมด นอกจากนี้ยังมีโบราณสถานสำคัญเช่น เจดีย์ชเวกุกยี เจดีย์ไจปูน (กย้าจโปน) ที่หมายถึงพระสี่ทิศ พระพุทธไสยาสน์ชะเวลัยยวง (กย้าจสะเตจ) ส่วนประติมากรรมทางพุทธศาสนาได้แก่พระพุทธรูปศิลปะแบบอินเดีย แผ่นดินเผาที่มีภาพปูนดำเล่าเรื่องศิลปะอินเดีย ส่วนประติมากรรมในศาสนาพราหมณ์ได้แก่เทวรูปและฐานโยนี และจารึกสำคัญของเมืองหงสาวดีได้แก่ จารึกกัลยาณี พ.ศ.2019 ทำขึ้นในสมัยพระเจ้าธรรมเจดีย์พทั้งหมด 10 หลัก 3 หลักเป็นจารึกภาษาบาลีอีก 7 หลักเป็นภาษามอญ เป็นจารึกที่ให้รายละเอียดเกี่ยวกับประวัติพระพุทธศาสนายุคต้นในประเทศพม่า รวมทั้งพิธีกรรมทางศาสนาในการสร้างโบสถ์กัลยาณีสีมา นอกจากนี้ยังกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างเมืองหงสาวดีลังกา และ อินเดียภาคใต้ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 20-21 ตลอดจนทัศนคติที่มีต่อการสืบเชื้อสายสมณวงศ์ในพุทธศาสนา นอกจากนี้ยังมีจารึกที่หมู่บ้านกุนไซ ตั้งอยู่บนฝั่งตะวันออกของแม่น้ำสิทถิงจากเมืองหงสาวดีไปทางตะวันออกเฉียงเหนือราว 60 กิโลเมตร เป็นจารึกภาษาบาลีเขียนด้วยอักษรอินเดียใต้ราวพุทธศตวรรษที่ 12-13 เกี่ยวกับพุทธศาสนา²⁶

ความเจริญของมอญในยุคนี้สิ้นสุดลงพร้อมกับราชวงศ์ชาน-ตะเลง เพราะถูกพม่าแห่งราชวงศ์ตองอูรุกราน และรวมเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรพม่าอีกครั้งหนึ่งในพ.ศ.2082 พระเจ้าตะเบ็งชเวตี้ (Tabinshwehti พ.ศ.2074-2093) ทรงมีนโยบายที่จะสมานไมตรีกับมอญ และรวมมอญกับพม่าเข้าเป็นชาติเดียวกัน พระองค์ผู้กล้าใจชาวมอญโดยการรับวัฒนธรรมต่างๆ ไปใช้ในพม่า รับชาวมอญเข้ารับราชการในกองทัพให้ดำรงตำแหน่งสำคัญๆตลอดจนให้มอญเป็นที่ปรึกษา

นอกจากนี้ยังมีสนมเป็นมอญอีกด้วย ทั้งยังย้ายราชธานีมาอยู่ที่หงสาวดี²⁷ กษัตริย์พม่าองค์สำคัญของราชวงศ์ตองอูต่อมาคือพระเจ้าบุเรงนอง (Bayinnaung พ.ศ.2094-2124) พระองค์เองก็ถือปฏิบัติต่อชาวมอญเช่นเดียวกับรัชกาลก่อน แต่จากการที่พระองค์ทรงฝึกไฝ

²⁵D.G.E. Hall, *A History of South-East Asia*, (New York: St.Martin's Press, 1966), p.155-156. (ข้างใน สุภรณ์ โอเจริญ, *มอญในเมืองไทย*, หน้า 21.)

²⁶ ผาสุก อินทรารุช, *สุวรรณภูมิจากหลักฐานทางโบราณคดี*, หน้า 90-92.

²⁷D.G.E. Hall, *Burma*, (London: n.d.), p.35. (ข้างใน สุภรณ์ โอเจริญ, *เรื่องเดียวกัน*, หน้า 21)

ในการสงครามเพื่อแผ่พระราชอาณาเขตและสร้างจักรวรรดิที่ยิ่งใหญ่ให้พม่าจึงต้องมีการเกณฑ์ชาวมอญร่วมรบอยู่เนืองๆ กษัตริย์องค์ต่อๆมาก็ปกครองมอญอย่างกดขี่ เป็นเหตุให้ชาวมอญลุกฮือและก่อจลาจล พม่าก็เข้าปราบปรามอย่างหนัก เมื่อไม่สามารถทนได้ก็พากันอพยพเข้าสู่ประเทศไทย จนปลายราชวงศ์ตองอู ขณะที่พม่าต้องเผชิญศึกฮ่อและสงครามกับไทย มอญก็ถือโอกาสรวบรวมกำลังและประกาศอิสรภาพในปีพ.ศ.2283 ภายใต้การนำของสมิงทอพุทธเกษ (Smin Htaw Buddhaketi พ.ศ.2283-2290)²⁸ กษัตริย์มอญองค์ต่อมาทำสงครามขยายอาณาเขตขึ้นไปจนถึงเมืองตองอู เมืองแปร และยึดเมืองอังวะได้ในที่สุดเมื่อพ.ศ.2295

อาณาจักรมอญต้องเสียอิสรภาพให้กับพม่าอีกครั้งในสมัยของพระเจ้าอลองพญา แห่งราชวงศ์คองบอง (พ.ศ.2295-2428) กษัตริย์องค์สุดท้ายของมอญคือพระยาทะเลาะ พม่าสามารถยึดเมืองตองอูจากมอญได้แล้วเปลี่ยนชื่อใหม่เป็น “ย่างกุ้ง” ซึ่งแปลว่า “ศัตรูพินาศ” จากนั้นก็ยึดเมืองหงสาวดีอันเป็นศูนย์กลางของมอญ²⁹ กำจัดและฆ่าพระสงฆ์มอญที่มีความรู้สูงมากกว่า 3,000 รูปใกล้เมืองย่างกุ้ง โดยการเผาทั้งเป็นพร้อมหนังสือพระคัมภีร์และวัดวาอารามต่างๆ การกดขี่ข่มเหงทางเชื้อชาติเกิดขึ้นอย่างหนักและชาวมอญนับหมื่นอพยพเข้าสู่ดินแดนประเทศไทยปัจจุบัน³⁰ กล่าวได้ว่าสงครามในสมัยนั้นทำให้อาณาจักรมอญสิ้นสุดลง และเหตุการณ์ครั้งนี้ทำให้มอญกลายเป็นชนชาติที่ไร้แผ่นดินจวบจนปัจจุบัน

3.2 การเคลื่อนไหวทางการเมืองของชนชาติมอญ

3.2.1 สมัยอาณานิคมอังกฤษ(พ.ศ.2369-2490)

ในปีพ.ศ.2369 อังกฤษก็เข้ายึดครองพม่าเป็นอาณานิคม ดินแดนมอญทางตอนใต้ของประเทศพม่าทั้งหมดก็ตกเป็นของอังกฤษด้วย อังกฤษนั้นใช้นโยบายแบ่งแยกและปกครอง (divide and rule) คือการแยกส่วนพม่าจากส่วนกลาง (Proper Burma) และชายแดน (Frontier Areas) ออกจากกัน และปรับใช้ระบบการปกครองที่มีอยู่ในขณะนั้นคือปล่อยให้แคว้นต่างๆ บริเวณชายแดนยังคงปกครองระบบดั้งเดิมของตนไว้ภายใต้การควบคุมดูแลของข้าหลวงใหญ่ชาว

²⁸D.G.E. Hall, *A history of South- East Asia*, (New York: St.Martin's Press,1966),p.356.(อ้างใน สุภรณ์ โอเจริญ, เรื่องเดียวกัน, หน้า 25.)

²⁹ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, พม่า: ขบวนการนักศึกษากับประวัติศาสตร์ระทึกใจ, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ประพันธ์สาส์น, 2533), หน้า 32 .

³⁰สุนทร ศรีปานเงิน, The Mon people without a country: มอญ ชาติปราศจากแผ่นดิน, (กรุงเทพฯ: สันนิบาตชนชาติมอญ , ม.ป.ป.), หน้า 3.

อังกฤษ ในขณะที่ปกครองดูแลและบริหารงานในส่วนที่เป็นพม่าแท้โดยใช้ระบบสองสภา กล่าวได้ว่านโยบายการปกครองของอังกฤษสมัยอาณานิคมนี้เองที่ได้ทำให้โอกาสการรวมตัวของชนเผ่าต่างๆของรัฐพม่าเกิดขึ้นได้ยาก นอกจากนี้จะเกิดขึ้นยากแล้ว ยังก่อให้เกิดเป็นปัญหาขัดแย้งตามมา³¹ นโยบายแบ่งแยกและปกครองของอังกฤษนั้นได้มีการส่งเสริมให้กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ เช่น มอญ กะเหรี่ยง ไทยใหญ่ คะฉิ่น และยะไข่ ในการถ่วงดุลอำนาจกับพม่า นโยบายนี้ก่อให้เกิดผลดีกับกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ก่อให้เกิดความรู้สึกชาตินิยมในหมู่ผู้นำชนกลุ่มน้อย เกิดผู้นำในระยะเวลาที่อังกฤษให้สิทธิทางการเมืองแก่ชาวพม่าเพื่อเตรียมการปกครองตนเองเมื่อเป็นเอกราช เช่น ซอ บา อู จี (Saw Ba U Kyi) ผู้นำกะเหรี่ยง ซายนันทา (Sai Nanda) ผู้นำไทยใหญ่ และ อองโทน (Aung Tone) ผู้นำมอญ³² ถึงแม้ว่าอังกฤษไม่ได้ทำให้กลุ่มมอญมีบทบาททางการเมืองและการทหารเท่ากับกะเหรี่ยงก็ตาม³³

ในขณะที่อังกฤษสู้รบกับพม่าและพยายามยึดดินแดนของพม่าอยู่นั้น อังกฤษได้ชักชวนให้มอญที่ต่อต้านพม่าอยู่แล้วให้เข้าร่วมเป็นฝ่ายเดียวกันในการรบกับพม่า ในครั้งนั้น Archibald Campbell แม่ทัพอังกฤษได้ให้สัญญาแก่มอญว่า หากอังกฤษรบชนะพม่า มอญก็สามารถเลือกผู้นำของตนได้ โดยอังกฤษจะรับรองให้ แต่คำสัญญานั้นไม่ได้เกิดขึ้นในทางปฏิบัติ อังกฤษได้แต่งตั้ง Mr.AD.Maingy ให้ปกครองดินแดนของมอญ เช่น เมืองเย ทวาย มะริด และ ตะนาวศรีโดยผนวกเอาดินแดนเหล่านี้เป็นเครื่องจักรของอังกฤษ จากเหตุการณ์ครั้งนี้ทำให้มอญโกรธแค้นและไม่ไว้วางใจอังกฤษเรื่อยมาจึงยอมร่วมมือกับพม่าและชนกลุ่มน้อยอื่นๆ ในภายหลังขับไล่อังกฤษออกจากพม่า ในการต่อสู้เพื่อต่อต้านอาณานิคมอังกฤษในพม่านั้นมอญได้ทำงานร่วมกับชนกลุ่มน้อยอื่นๆ เพื่อยุติสงครามโลกครั้งที่สองด้วย³⁴

3.2.2 สมัยสงครามโลกครั้งที่สอง และการเรียกร้องเอกราช(พ.ศ. 2484-2490)

ในช่วงสงครามโลกครั้งที่สองญี่ปุ่นเป็นฝ่ายบุกเข้าไปในพม่า และกลายเป็นเจ้าอาณานิคมแทนที่อังกฤษ ผู้นำชาตินิยมของพม่าทั้งหลายได้ร่วมมือกับญี่ปุ่น แต่ทั้งนี้ญี่ปุ่นนั้นไม่มี

³¹พรพิมล ตรีโชติ, *ชนกลุ่มน้อยกับรัฐบาลพม่า*, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2542), หน้า 10.

³²ประเสริฐ ทองประสม, "นโยบายและการดำเนินงานของรัฐบาลไทยเกี่ยวกับผู้อพยพชาวมอญระหว่างปี ค.ศ.1952-1995," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2540), หน้า 11.

³³Emmanuel Guillon, *The Mons a civilization of Southeast Asia*, trans. V.Di Crocco, James (Bangkok : The Siam Society,1999), p. 212.

³⁴สุนทร ศรีปานเงิน, *The Mon people without a country: มอญ ชาติปราศจากแผ่นดิน*, หน้า 3.

เจตนาจะให้เอกราชพม่า ผู้นำชาตินิยมจึงเปลี่ยนมาอยู่กับฝ่ายอังกฤษ³⁵ และเริ่มต้นเคลื่อนไหวขับไล่ญี่ปุ่นออกจากพม่า ผู้นำมอญและกะเหรี่ยงจึงร่วมมือกันภายใต้ขบวนการชาตินิยมพม่า ชื่อว่า สมาคมเราชาวพม่า (Dohbama Asiayon) กะเหรี่ยงนั้นมีบทบาทสำคัญในการช่วยอังกฤษขับไล่ญี่ปุ่นออกจากพม่า และหวังว่าหากสงครามยุติลงอังกฤษก็จะให้เอกราชแก่ชนชาติกะเหรี่ยงอีกชาติหนึ่ง

หลังสงครามโลกครั้งที่สองเริ่มมีการเคลื่อนไหวสำคัญของผู้นำชาตินิยมในพม่า และชนชาติต่างๆในการเรียกร้องเอกราชจากอังกฤษ ฝ่ายของมอญได้เกิดองค์กร เพื่อเคลื่อนไหวทางการเมืองเช่น สมาคมมอญรามัญญะทั้งหมด (All Ramanya Mon Association : ARMA) ภายใต้การนำของ นาย ชิต ธอง (Nai Chi Thaung) และสมาคมมอญสามัคคี (United Mon Association:UMA) ภายใต้การนำของ นายโป โช (Nai Po Cho) ในการต่อสู้เพื่อเรียกร้องอิสรภาพของพม่าจากอังกฤษ เพื่อว่ามอญจะได้เป็นอิสระด้วย ส่วนฝ่ายพม่านั้นได้จัดตั้ง พรรคสันนิบาตเสรีภาพประชาชนต่อต้านฟาสซิสต์ (Anti-Fascist People's Freedom League : AFPFL) โดยมี นายพล อองซาน เป็นประธาน ทะชิน อู นู เป็นรองประธาน และ ทะชิน ทันตุน ผู้นำพรรคคอมมิวนิสต์พม่า เป็นเลขาธิการ³⁶ แต่ความต้องการเป็นอิสระของมอญและกะเหรี่ยงไม่ได้เป็นไปตามข้อเรียกร้อง เพราะฝ่ายพม่าได้คัดค้านการแยกตัวออกไปจัดตั้งเป็นรัฐของชนกลุ่มน้อย ผู้นำพม่าต้องการให้พม่าสมัยใหม่จะต้องเป็นรัฐเดี่ยว

นายพล ออง ซาน ในฐานะประธานพรรค AFPFL เห็นความจำเป็นที่ต้องใช้นโยบายประนีประนอมกับชนกลุ่มน้อยต่างๆ เหล่านี้ จึงยอมให้พันธมิตรกำหนดเงื่อนไขในการเลือกสิทธิในการปกครองประเทศหลังจากได้รับเอกราชจากอังกฤษ เมื่อ ออง ซานได้เป็นนายกรัฐมนตรี ในรัฐบาลเฉพาะกาลเพื่อเตรียมโอนอำนาจการปกครอง ได้ทำสัญญาที่เมืองปางหลง (Panglong) ในเขตรัฐฉานของไทยใหญ่ เมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2490 มีฝ่ายไทยใหญ่ จีน และกะเหรี่ยง รวม 23 คน ร่วมลงนาม แต่ไม่มีฝ่ายมอญกับกะเหรี่ยงร่วมด้วย มีสาระสำคัญของการลงนาม คือ คำมั่นสัญญาว่าหลังจากได้รับเอกราชแล้ว 10 ปี หลังจากนั้นชนกลุ่มน้อยที่เป็น

³⁵ มล.พันธุ์สุรย์ ดดาวัลย์, การพัฒนาเศรษฐกิจและการเมืองพม่า โครงการวิจัยชุดการพัฒนาเศรษฐกิจและการเมืองในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้, (กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ, 2542), หน้า 13.

³⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 13 .

พันธมิตรสามารถเลือกว่าจะอยู่ร่วมกับพม่า หรือว่าจะปกครองตนเอง ข้อตกลงปางโหลงจึงเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ชนกลุ่มน้อยกลุ่มต่างๆอ้างสิทธิเพื่อการปกครองตนเอง³⁷

รูปที่ 8 การประชุม ณ เมืองปางโหลง (Panglong) ในเขตรัฐฉานของไทยใหญ่ (แหล่งที่มา: <http://www.salaweennews.org>)

รัฐธรรมนูญใหม่ของ “สหภาพพม่า” ใน พ.ศ.2490 เรียกว่า เป็นการปกครองแบบสหพันธรัฐ แต่ที่จริงเป็นระบอบรัฐบาลรวมศูนย์อำนาจ ความสัมพันธ์ของรัฐชนกลุ่มน้อยกะฉิ่น กะเหรี่ยง กะเรนนี่ ไทยใหญ่ และภาคปกครองพิเศษของฉิ่นกับรัฐบาลกลาง เหมือนกับที่รัฐบาลอังกฤษมีต่อสกอตแลนด์ แม้ว่าจะได้กันที่ให้ฝ่ายกะเหรี่ยงไว้แล้ว 24 ที่นั่ง แต่สหภาพแห่งชาติกะเหรี่ยง (KNU) ได้ถอนตัวออกจากการเลือกตั้งทั่วไปในวันที่ 9 เมษายน พ.ศ.2490 ซึ่ง AFPFL ได้รับชัยชนะอย่างท่วมท้น ก่อนการเลือกตั้ง นาย สเว จิน (Nai Shwe Kyin) ขณะนั้นใช้ชื่อว่า บาลวิน (Ba Lwin) ซึ่งเป็นประธานเขตเมืองปองของ AFPFL ในเมืองสะเทิม ไม่พอใจที่มีการรวมศูนย์การตัดสินใจใน AFPFL และไม่สนใจดูแลผลประโยชน์ของมอญ กลุ่มมอญใน AFPFL จึงแยกตัวออกมาก่อนการเลือกตั้งเล็กน้อย

³⁷ ประเสริฐ ทองประสม, “นโยบายและการดำเนินงานของรัฐบาลไทยเกี่ยวกับผู้อพยพชาวมอญระหว่างปี ค.ศ.1952-1995,” หน้า 12.

สมาคมมอญสามัคคี (United Mon Association:UMA) ที่สัมพันธ์กับ AFPFL ก็ยังต่อต้านการเลือกตั้งเนื่องจากมอญไม่มีที่นั่งของตนเองในรัฐสภาเหมือนกับกะเหรี่ยง พรรคสันนิบาตเสรีภาพมอญ (Mon Freedom League: MFL) จึงเข้าแข่งขันในการเลือกตั้งเพื่อเป็นตัวแทนฝ่ายมอญ ลักษณะคั่งค้างชาติของฝ่ายพม่าแสดงออกให้เห็นอย่างชัดเจนในการเลือกตั้ง การเลือกตั้งในเขตของมอญถูกโกงและผู้สมัครชาวมอญทั้งหมดแพ้การเลือกตั้งแม้กระทั่งในเขตที่มีชาวมอญเป็นประชากรส่วนใหญ่ เมื่อนายพล ออง ซาน ถูกสังหารในวันที่ 19 กรกฎาคม พ.ศ. 2490 พร้อมกับคณะรัฐมนตรีเกือบทั้งหมด ซึ่งมีผู้นำชนกลุ่มน้อยรวมอยู่ด้วยหลายคน ความหวังของชนกลุ่มน้อยต่างดับวูบลง นาย ฌู นู ได้เข้ามาเป็นผู้นำของ AFPFL แทน

การสนับสนุนการเลือกตั้งของชาวมอญอย่างแข็งขัน และผู้สมัครของมอญแพ้คะแนนเพียงเฉียดฉิว ทำให้นายกรัฐมนตรี ฌู นู ของรัฐบาล AFPFL เชิญผู้สมัครชาวมอญมาเจรจาตัวแทนของชาวมอญนำโดย นาย สเว จิน นาย ซาน ฑู (Nai San Thu) (ถูกสังหารในปี พ.ศ.2491 โดยหน่วยล่าสังหารของรัฐบาลกลางเมืองมะละแหม่ง และนาย เซ็งตุน (Nai Sein Tun) เสนอข้อเรียกร้อง 7 ข้อ และเน้นข้อเรียกร้องสิทธิทางการเมือง 3 ประการ คือ

- 1) สัมมะโนประชากรชาวมอญและจัดสรรที่นั่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรให้ชาวมอญ
- 2) จัดตั้งสภากิจการมอญซึ่งประกอบด้วยสมาชิกรัฐสภาชาวมอญที่มีอำนาจบริหารกิจการของมอญ
- 3) จัดตั้งกองพันทหารมอญประจำการเช่นเดียวกับที่อนุญาตให้กับชนกลุ่มน้อยอื่นๆ

ทั้งหมดนี้ไม่ได้รับการยอมรับ ข้อเรียกร้องที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือให้ สิทธิประชาธิปไตยขั้นพื้นฐานแก่องค์กรทางการเมืองของมอญที่ต่อสู้เพื่อสิทธิอัตวิญจฉัย สิทธินี้ผู้นำของ AFPFL ถือว่าเป็นหลักสากลอยู่แล้วผู้แทนราษฎรของมอญกลับมาด้วยความผิดหวังและเปิดการประชุมชนชาติมอญในเดือนสิงหาคม พ.ศ.2490 ที่เมืองมะละแหม่งเพื่อรายงานให้กับมวลชนชาวมอญทราบ ในที่ประชุมมวลชนได้โต้แย้งว่าข้อเรียกร้องสิทธิของชาวมอญในสัดส่วนเพียงเล็กน้อย ถูกปฏิเสธไปแล้ว ขอให้บรรดาผู้นำชาวมอญทั้งหลายต่อสู้เพื่อรัฐที่เป็นของมอญเองซึ่งมอญมีสิทธิที่จะอ้างพม่าตอนล่างทั้งหมดที่เคยเป็นอาณานิคมมอญโบราณมาก่อน จึงได้ลงมติตั้งพรรคการเมืองขึ้นมาเรียกว่า พรรคสันนิบาตเสรีภาพมอญ (Mon Freedom League: MFL)

พรรคสันนิบาตเสรีภาพมอญ (Mon Freedom League: MFL) มีนาย สเว จิน เป็นประธานพรรค นาย ซาน ฑู เป็นเลขาธิการพรรค สมาชิกอาวุโสคนอื่นๆประกอบด้วย นาย ตุน

เถง (Nai Tun Thein) นาย งเว เถง (Nai Ngwe Thein) นาย ฮลา หม่อง (Nai Hla Maung) และผู้นำหญิงเพียงคนเดียวคือ มิ หงสา (Mi Hongsa) มีสำนักงานใหญ่อยู่ที่เมืองมะละแหม่ง MFL ได้มีมติให้ยกเลิกสภาภิการมอญ (Mon Affairs Council) ที่ตั้งขึ้นโดยรัฐบาลพม่า ดำเนินการเรียกร้องสิทธิอันชอบธรรม ความเป็นพลเมืองมอญตามกฎหมาย และสิทธิมนุษยชน เรียกร้องสิทธิในการจัดตั้งรัฐบาลของตนเอง ได้เริ่มกำหนดแนวทางเพื่อรณรงค์ชาวมอญทั้งในเมืองและตามเขตชนบท อีกทั้งเตรียมพร้อมที่จะรับมือกับการปราบปรามจากรัฐบาลพม่า³⁸

นาย ส เว จิน เดิมชื่อ นาย บา ลวิน เกิดในปี พ.ศ. 2456 ใกล้กับเมืองสะเทิม เป็นบุตรของ อู สเว ปอง และ ดอ สเว มิ ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ฝ่ายที่ดินเมืองสะเทิม เขาศึกษาในคณะศิลปศาสตร์ที่มหาวิทยาลัยย่างกุ้งใน พ.ศ. 2486-2487 นาย สเว จินเป็นผู้นำดีเด่นด้านวิชาการทหารของมหาวิทยาลัย มีความสามารถทางตัวเลขอังกฤษและพิมพ์ดีดอังกฤษโดยได้รับใบประกาศนียบัตรจากหอการค้ากรุงลอนดอน (London Chamber of Commerce) จึงเข้าทำงานเป็นเจ้าหน้าที่ของเลขานุการคณะรัฐบาลพม่า³⁹ ในช่วงสงครามโลกครั้งที่สองนาย สเว จิน ได้ทำงานในกองทัพเรืออังกฤษประมาณ 1 ปีเศษ เมื่อลาออกจากกองทัพเรือ ขณะนั้นฝ่ายญี่ปุ่นได้ปกครองพม่า ซึ่ง นาย สเว จิน ก็ได้ร่วมขบวนการใต้ดินต่อต้านขบวนการฟาสซิสต์ของญี่ปุ่น⁴⁰ ร่วมกับน้องชายอีกคนจนกระทั่งน้องชายถูกญี่ปุ่นจับและถูกฆ่าตายใน พ.ศ. 2488⁴¹ ต่อมาในเดือน กรกฎาคมปี พ.ศ. 2501 นาย สเว จิน ยังมีบทบาทในการก่อตั้งพรรคมอญใหม่ (New Mon State Party : NMSP) ซึ่งเป็นพันธมิตรที่มีประสิทธิภาพของกลุ่มกองกำลังชาติพันธุ์ต่างๆที่ต่อต้านรัฐบาลย่างกุ้ง และจากพ.ศ. 2534 ถึง พ.ศ. 2538 ก็ได้เป็นประธานของแนวร่วมประชาธิปไตยแห่งชาติ (Nation Democratic Front: NDF) ในวงการฝ่ายค้านของพม่า นาย สเว จิน ถือว่าเป็นรัฐบุรุษ โฆษกฝีปากเอกของนักชาตินิยมชาติพันธุ์ต่างๆ อย่างไรก็ตามหลังจากการหยุดยิงระหว่างพรรคมอญใหม่ กับรัฐบาลทหารพม่า (SLORC) นายสเว จิน กลับไม่รับการยอมรับจากผู้ที่เคยชื่นชมเขามาก่อนเป็นจำนวนมาก⁴²

³⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 17.

³⁹ กิตติ วรกุลกิตติ, มอญเสียเมือง, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เกราะเหล็ก, 2533), หน้า 145

⁴⁰ ประเสริฐ ทองประสม, “นโยบายและการดำเนินงานของรัฐบาลไทยเกี่ยวกับผู้อพยพชาวมอญระหว่างปี ค.ศ.1952-1995,” หน้า 17.

⁴¹ นาวาเอกเพิ่ม กรอบทอง, “เรื่องจริง เรื่องสั้น...ระลึกถึงบรรพบุรุษมอญ,” ข่าวสารมอญ ปีที่ 2 ,ฉบับ 14 (มี.ค.-เม.ย. 2539): 3 .

⁴² ปภัสสร เรื่อยปัญญา และคณะ, สิทธิชุมชนท้องถิ่น มอญ กรณีการสร้างท่อก๊าซที่มีผลกระทบต่อชุมชนมอญพื้นเมืองและชุมชนมอญอพยพที่อำเภอสังขละบุรี, หน้า 266.

3.2.3 ยุคเอกราชจากอังกฤษ และรัฐบาลประชาธิปไตย (รัฐบาล อู นู พ.ศ.2491-2505)

ในวันที่ 4 มกราคม พ.ศ.2491 อังกฤษตกลงยินยอมจะให้เอกราชแก่พม่า นาย อู นู เป็น นายกรัฐมนตรี ตั้งแต่นั้นมาก็มีการปราบปรามขบวนการเรียกร้องเอกราชของชนกลุ่มน้อยต่างๆ ในฝ่ายมอญได้แก่ สมาคมมอญสามัคคี (United Mon Association:UMA) พรรคสันนิบาตเสรีภาพมอญ (Mon Freedom League: MFL) และได้เกิดองค์กรเคลื่อนไหวทางการเมืองใหม่ขึ้นในช่วงนี้เช่น แนวร่วมสามัคคีชาวมอญ (The Mon United Front:MUF) และองค์การป้องกันชาติมอญ (Mon National Defense Organization: MNDO) ซึ่งเป็นองค์กรกองกำลังของมอญเป็นหน่วยรบของพรรคสันนิบาตเสรีภาพมอญ (Mon Freedom League: MFL) ได้ถูกจัดตั้งขึ้นในเดือนมีนาคม ปี พ.ศ.2491ซึ่งนาย อองโตน ร่วมกับนาย สเว จิน และ โนน ลา ทำการรวบรวมกำลังคนซึ่งประกอบด้วยชาวนา และชาวสวนยาง กระจายเคลื่อนไหวอยู่ทางหัวเมืองตอนใต้ เช่น เมืองมูเต็ง เมืองเย เมืองบ็อกเป็นแคว้น เมืองตันบูชายัต MNDO ได้จัดตั้งขึ้นตามแบบของค์การป้องกันชาติกะเหรี่ยง (Karen National Defense Organization:KNDO) ซึ่งอยู่ในฐานะหน่วยรบของสหภาพแห่งชาติกะเหรี่ยง (KNU) อาจกล่าวได้ในช่วงนี้มอญและกะเหรี่ยงได้ร่วมมือกันเคลื่อนไหวและต่อต้านพม่าไปด้วยกัน

นาย ออง โทน เป็นผู้นำขบวนการกู้ชาติมอญคนแรก เกิดที่เมืองมะละแหม่ง บิดาของเขาเคยดำรงตำแหน่งนายอำเภอพังงะ ซึ่งอยู่ทางตอนใต้ของเมืองมะละแหม่ง ในสมัยที่อังกฤษปกครองพม่า นาย ออง โทน มีการศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษา แต่มีความต้องการในเอกราชของมอญอย่างแรงกล้า จึงได้จัดตั้งกองกำลังป้องกันตนเองขึ้นมา ผลงานของ นาย ออง โทน เป็นการสร้างความรู้สึกชาตินิยมในหมู่ชาวมอญรุ่นแรก⁴³

ในเดือนสิงหาคม พ.ศ.2491 องค์การป้องกันชาติมอญ (Mon National Defense Organization: MNDO) ก็เริ่มทำการปฏิวัติ ฝ่ายกบฏมอญนำโดยนาย ฮลา หม่อง และ นาย สเว จิน กับฝ่ายกะเหรี่ยงได้ตกลงกัน 4 ข้อ

- 1) มอญและกะเหรี่ยงจะร่วมกันต่อสู้เพื่อจัดตั้งรัฐมอญและกะเหรี่ยง
- 2) หากจำเป็น ทั้งสองก็พร้อมที่จะบรรลุมเป้าหมายที่ไฝฝืน
- 3) หากไม่มีความยินยอมจากฝ่ายหนึ่งแล้ว อีกฝ่ายหนึ่งจะทำข้อตกลงกับ

ฝ่ายที่สามไม่ได้ และ

⁴³ ประเสริฐ ทองประสม, “นโยบายและการดำเนินงานของรัฐบาลไทยเกี่ยวกับผู้อพยพชาวมอญระหว่างปี ค.ศ.1952-1995,” หน้า 16.

4) เป้าหมายสูงสุดได้บรรลุแล้ว มวลชนมอญและกะเหรี่ยงจะตัดสินใจว่าจะตั้งเป็นรัฐรวมกันของทั้งสองภาษาหรือเป็นรัฐแยกกันของแต่ละภาษา

แต่ข้อตกลงดังกล่าวข้างต้นถูกโต้กลับจากรัฐบาลมีการใช้อำนาจกดดัน นำไปสู่การจับกุมผู้นำมอญและกะเหรี่ยง และทำการคุมขังในคุกเมืองมะละแหม่ง และหลังจากถูกจองจำในที่คุมขังประมาณ 3 วัน กองทหารมอญ MNDO และ กองทหารกะเหรี่ยง KNDO ได้ทำการยึดเมืองมะละแหม่งได้โดยสันติ และปลดปล่อยผู้นำมอญและกะเหรี่ยงออกจากคุก ต่อมาฝ่ายรัฐบาลก็ได้ยึดเมืองมะละแหม่งคืนโดยมีข้อตกลงว่ารัฐบาลพม่าจะจัดตั้งคณะกรรมการขึ้นมาคณะหนึ่งเพื่อดูแลความเป็นไปได้ที่จะให้อำนาจปกครองตนเองภายใต้สหภาพพม่าแก่ชนกลุ่มน้อย⁴⁴ หนึ่งสัปดาห์ต่อมารัฐบาล AFPFL ได้ประกาศจัดตั้งคณะกรรมการสอบถามการปกครองตนเองของภูมิภาค (Regional Autonomy Enquiry Commission) สำหรับยะไข่ กะเหรี่ยง และมอญ ร่วมกับตัวแทนของกลุ่มชาติพันธุ์หลักทั้ง 3 รวมทั้งพม่าด้วย

ในการประชุมคณะกรรมการครั้งแรก คณะกรรมการฝ่ายมอญสองคนคือ นายฮลา หม่อง ประธานแนวร่วมสามัคคีชาวมอญ (MUF) และนาย โป โซ ประธานสมาคมมอญสามัคคี (UMA) ได้เรียกร้องให้จัดตั้งรัฐมอญที่มีอธิปไตยอิสระ ประกอบด้วยภาคตะนาวศรี ภาคพะโค และภาคอิระวดี ซึ่งครอบคลุมดินแดนทางตอนใต้ของพม่าทั้งหมดที่เป็นดินแดนของอาณาจักรมอญโบราณแต่เดิม ส่วนฝ่ายกะเหรี่ยงก็เรียกร้องพื้นที่ที่กะเหรี่ยงครอบครองอยู่ในพม่าตอนใต้เช่นเดียวกัน ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ทับซ้อนกับมอญ แต่มอญกับกะเหรี่ยงก็มีข้อตกลงกันเป็นที่เข้าใจ ฝ่ายยะไข่เรียกร้องภาคยะไข่เป็นเขตรัฐของตนเอง

สำหรับ นาย สเว จิน ในขณะนั้นได้ดูแลการโฆษณาชวนเชื่อและประชาสัมพันธ์รวมทั้งเป็นบรรณาธิการของหนังสือพิมพ์อย่างเป็นทางการของ MUF และเป็นกระบอกเสียงให้ชาวมอญ ชื่อ “ตะนาวศรี” (The Tenasserim)⁴⁵ เพื่อเผยแพร่ข่าวสารการเคลื่อนไหวไปยังชาวมอญทั้งในเมืองและชนบท บรรยากาศทางการเมืองคุกรุ่นขึ้นมาเมื่อหนังสือพิมพ์พม่าแสดงทัศนคติต่อมอญและกะเหรี่ยงในทางลบ และประกาศว่า KNDO และ MNDO เป็นองค์กรนอกกฎหมาย ผู้นำของมอญและกะเหรี่ยงถูกลอบสังหารหลายคน รัฐบาล AFPFL ได้ทำการปราบปรามอย่างหนัก⁴⁶

⁴⁴ Bertil Lintner, *Burma in revolt: Opium and insurgency since 1948*, (Chaing Mai: Silkworm Books, 1999), p.11.

⁴⁵ M. Smith, *Burma: Insurgency and the politic of ethnicity*, (London: Zed Books Ltd., 1991), p.86 . (อ้างถึงในพรพิมล ตรีโชติ .ชนกลุ่มน้อยกับรัฐบาลพม่า, หน้า 118.)

⁴⁶ ประเสริฐ ทองประสม, “นโยบายและการดำเนินงานของรัฐบาลไทยเกี่ยวกับผู้อพยพชาวมอญระหว่างปี ค.ศ.1952-1995,” หน้า 13.

และเหตุการณ์ครั้งนี้ถือเป็นสาเหตุของสงครามทางการเมืองระหว่างชนกลุ่มน้อยและรัฐบาลพม่ามายาวนานเกือบ 60 ปีจนกระทั่งทุกวันนี้

ในเดือนมกราคม พ.ศ.2492 นาย สเว จิน ประธาน พรรคสันนิบาตเสรีภาพมอญ (Mon Freedom League: MFL) และผู้นำกะเหรี่ยงอีก 4 คนถูกจับกุมและถูกคุมขังที่เมืองมัณฑเลย์ จนกระทั่งถูกปล่อยตัวในวันที่ 28 พฤศจิกายน พ.ศ.2494 นาย สเว จิน จึงตัดสินใจเข้าสู่เขตยึดครองของขบวนการต่อต้านรัฐบาลของมอญและกะเหรี่ยงในป่าบริเวณเทือกเขาตะนาวศรีใกล้กับชายแดนไทยพม่า จากนั้นในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ.2495 กลุ่มชาตินิยมมอญ 3 กลุ่ม คือ สันนิบาตเสรีภาพมอญ (MFL) ของนาย สเว จิน สมาคมมอญสามัคคี (UMA) ของนาย ไป โซ และแนวร่วมสามัคคีชาวมอญ (MUF) ของนาย ฮลา หม่อง ได้ร่วมกันจัดตั้งเป็นแนวร่วมประชาชนมอญ (Mon People's Front: MPF) มีนาย ออง ทูน (Nai Aung Htun) เป็นประธานขบวนการกู้ชาติมอญ จึงกลับมามีบทบาทอีกครั้ง⁴⁷

การเคลื่อนไหวมารวมตัวกันของสามกลุ่มสำคัญ ภายใต้แนวร่วมประชาชนมอญ (Mon People's Front: MPF) ทำให้รัฐบาลกลางพม่าเริ่มไหวตัวเพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง โดยเริ่มติดต่อกับฝ่ายมอญอย่างลับๆ เพื่อหาทางรอมชอม โดยทางฝ่ายรัฐบาลจะยินยอมให้มีการจัดตั้งรัฐมอญ หากชาวมอญที่เคลื่อนไหวต่อสู้กับรัฐบาลกลางจะยอมเจรจาและมอบอาวุธ ทำให้ส่วนหนึ่งของสหภาพแนวร่วมมอญยอมมอบอาวุธให้รัฐบาลเมื่อวันที่ 19 กรกฎาคม พ.ศ.2501 ส่วนนาย สเว จิน ยังไม่ยอมจำนน และได้แยกตัวออกมาตั้งขบวนการกู้ชาติของมอญกลุ่มใหม่ภายใต้ชื่อว่า พรรคมอญใหม่ (New Mon State Party-NMSP) ซึ่งเป็นกลุ่มเคลื่อนไหวทางการเมืองของมอญที่ต่อสู้กับพม่ายาวนานที่สุด⁴⁸

3.2.4 ยุคสังคมนิยมแบบพม่าและรัฐบาลเผด็จการทหาร (รัฐบาล เน วิน พ.ศ.2505-2531)

รัฐบาล AFPFL ของอู นู เป็นการทดลองการปกครองในระบบประชาธิปไตยตามแนวทางของรัฐสภาของพม่าในช่วงเวลาสั้นๆ (พ.ศ.2491-2505) เนื่องจากเป็นรัฐบาลผสมที่ร่วมมือกันอย่างหลวมๆระหว่างกลุ่มการเมืองหลายฝ่าย อู นู นั้นได้ยึดแนวทางในการปกครองประเทศโดยปฏิเสธแนวทางมากซิสต์ โดยทำการกวาดล้างภายในพรรครัฐบาลครั้งใหญ่ จึงทำให้เกิดการปะทะกันเอง ก่อให้เกิดความขัดแย้งไม่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ทำให้ พลเอก เน วิน ตี้อองขึ้นมากควบคุมสถานการณ์บ้านเมืองเพราะเหตุการณ์เลวร้ายนั้นเกินกว่าที่รัฐบาลพลเรือนของ อู นู

⁴⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 18

⁴⁸ พรพิมล ตริโชติ, ชนกลุ่มน้อยกับรัฐบาลพม่า, หน้า 119.

จะควบคุมได้ นายพล เน วิน จึงเข้ามาเป็นรัฐบาลรักษาการ ในวันที่ 28 ตุลาคม 2501 และตั้งแต่นั้นมา พม่าก็ถูกปกครองด้วยทหาร จนกระทั่งถึง พ.ศ. 2503 การปกครองประเทศก็กลับไปอยู่ในมืออู นู อีกครั้ง ซึ่งในขณะที่หาเสียงได้สัญญาที่จะจัดตั้งรัฐใหม่ของชาติพันธุ์อีกสองรัฐ ในด้านตะวันออกและตะวันตกของประเทศ ให้แก่ประชากรที่เก่าแก่ที่สุดของพม่าสองชนชาติคือ มอญ และอาระกัน (ยะไข่) เพราะในขณะที่มีการยึดอำนาจโดยรัฐบาลทหาร รัฐบาลของอู นู ได้เตรียมการจัดตั้งรัฐของชาติพันธุ์ที่ 6 และ 7 ภายใต้สหภาพพม่า และได้เริ่มสอนหนังสือมอญในโรงเรียนประถมที่เมืองสะเทิม และมะละแหม่ง

จนกระทั่งประมาณ พ.ศ. 2504 มีความเป็นไปได้ที่จะมีการตกลงระหว่างรัฐบาลอย่างกว้างและกลุ่มกบฏชาติต่างๆ ผู้นำของกลุ่มชนชาติต่างๆ ได้นัดมาประชุมร่วมกันเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2505 เพื่อพิจารณาปฏิบัติให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2490 เรื่องการอนุญาตให้รัฐชนชาติมีสิทธิเลือกได้ว่าจะอยู่ในปกครองของสหภาพหรือเป็นรัฐอิสระ ซึ่งนายกรัฐมนตรี อู นู กำลังพิจารณาเสนอให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญให้พม่าเป็นสหพันธรัฐ และประกาศว่ารัฐจะโอนกิจการการค้าต่างประเทศทั้งหมดให้เป็นของรัฐในวันที่ 1 มีนาคม ซึ่งสร้างความไม่พอใจให้แก่ผู้ลงทุนในภาคเอกชนเป็นอย่างยิ่ง⁴⁹ และเมื่อวันที่ 2 มีนาคม 2505 นายพล เน วิน ก็ได้นำกำลังกองทัพเข้ายึดอำนาจจากรัฐบาล อู นู ด้วยเหตุที่ไม่เห็นด้วยกับความคิดที่จะแก้ไขรัฐธรรมนูญให้พม่าเป็นสหพันธรัฐ และป้องกันไม่ให้อู นู มอบประเทศให้แก่พวกแบ่งแยกดินแดนฝ่ายกองทัพได้ประกาศยกเลิกรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2490 พร้อมกับสั่งยุบสภา และตั้งสภาปฏิวัติขึ้นปกครองประเทศ ประกอบด้วยทหารคนสำคัญ 17 นาย โดยมีพลเอก เน วิน เป็นประธานสภาด้วยตนเอง ซึ่งอำนาจเบ็ดเสร็จทั้งหมดตกอยู่ที่นายพล เน วิน แต่ผู้เดียว⁵⁰

รัฐบาลพม่าได้นำระบบสังคมนิยมมาปกครองประเทศ โดยจัดตั้งพรรคการเมืองชื่อ พรรคโครงสร้างสังคมนิยมพม่า (The Burmese Socialist Program Party) ขึ้นในวันที่ 4 กรกฎาคม 2505 และประกาศให้พรรคฝ่ายค้านทั้งหมดอยู่นอกกฎหมาย และประกาศหลักการพื้นฐานของสังคมนิยมโดยกำหนดว่า การผลิตจะต้องดำเนินการโดยรัฐและรัฐเป็นเจ้าของกิจการทั้งปวง ต่อมา มีการประกาศเลิกพรรคการเมืองทั้งหมดใน พ.ศ. 2508 ทำให้แนวร่วมประชาชนมอญ (Mon People's Front: MPF) เข้าร่วมกับพรรคมอญใหม่ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา ธุรกิจการค้า

⁴⁹ มล.พันธุ์สุริย์ อดาว์วัลย์, การพัฒนาเศรษฐกิจและการเมืองพม่า โครงการวิจัยชุดการพัฒนาเศรษฐกิจและการเมืองในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้, หน้า 29.

⁵⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 31-32.

ชายแดนที่ด่านเจดีย์สามองค์รุ่งเรืองภายใต้การควบคุมของพรรคคอมมิวนิสต์ใหม่โดยกองทัพกู้ชาติมอญ (Mon National Liberation Army: MNLA) ซึ่งเป็นกองทหารของพรรค

ในปี พ.ศ.2513 เป็นต้นมารัฐบาลทหารพม่าประกาศใช้นโยบายต่อต้านกบฏชนกลุ่มน้อยที่เรียกกันว่า “ยุทธการตัดสี่” (The Four Cuts Strategy) นั่นคือ การตัดอาหาร ตัดเงินทุน ตัดการข่าว และตัดกำลังพล ส่งผลกระทบต่อชนกลุ่มน้อยเป็นอย่างมาก ต่อมาในปี พ.ศ. 2515 รัฐบาลทหารของนายพล เน วิน ได้ประกาศจัดตั้งรัฐมอญตามรัฐธรรมนูญใหม่ โดยรวมเขตมะละแหม่งและสะเทิมเป็นรัฐมอญ นอกจากนี้มีการตั้งรัฐยะไข่และรัฐฉิ่นขึ้นพร้อมกันด้วย เพื่อลดกระแสความขัดแย้งทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมภายในประเทศพม่าที่เข้าสู่สภาวะวิกฤต แต่การจัดตั้งรัฐมอญดังกล่าวไม่ได้มีอำนาจปกครองตนเอง และไม่มีสิทธิที่จะใช้ภาษาของตนเองในเรื่องที่เป็นทางการ⁵¹

ในช่วงปี พ.ศ.2520 กองทัพของพรรคคอมมิวนิสต์ใหม่ (MNLA) มีผลประโยชน์ในการป้องกันชายแดนไทยจากพรรคคอมมิวนิสต์ ทำให้มีความสนิทสนมกับตำรวจตระเวนชายแดนของไทยมาก โดยทำหน้าที่คุ้มกันและปฏิบัติการกิจต่างๆ ให้จนกระทั่งทหารของพรรคคอมมิวนิสต์ใหม่สามารถเข้ามาที่ตัวอำเภอสังขละได้อย่างเปิดเผย ผู้นำมอญและกะเหรี่ยงที่ใกล้ชิดกับกลุ่มผลประโยชน์ทางธุรกิจของไทยที่มีอิทธิพล ได้ตั้งโรงเรียนและโรงงานเครื่องเรือนขึ้นมาจำนวนหนึ่งบนชายแดนทั้งสองฝั่งที่ด่านพระเจดีย์สามองค์ ในปีพ.ศ. 2527 พรรคคอมมิวนิสต์ใหม่ได้ตั้งหน่วยบรรเทาทุกข์ของมอญเพื่อช่วยเหลือคนมอญที่หลบหนีทหารพม่าอพยพเข้ามาอยู่ชายแดนบริเวณด่านเจดีย์สามองค์⁵²

ในปีพ.ศ.2525 พรรคคอมมิวนิสต์ใหม่ได้เข้าเป็นสมาชิกแนวร่วมประชาธิปไตยแห่งชาติ (National Democratic Front: NDF) ซึ่งเป็นองค์กรร่วมที่ประกอบด้วยกลุ่มชนชาติต่างๆ ที่มีเชื้อสายพม่าและไม่มีเชื้อสายพม่าซึ่งต่อต้านกับรัฐบาลอย่างกึ่งเพื่อการปกครองตนเอง

ตลอดระยะเวลา 25 ปีของการปฏิวัติสังคมนิยมพม่าที่ผ่านมา ความยากจนและปัญหาต่างทำให้นักศึกษา ประชาชน รวมถึงพระสงฆ์พม่ารู้สึกว่าการบริหารประเทศที่ผ่านมาไม่สามารถนำความสุขมาให้ จึงเกิดความไม่มั่นใจในรัฐบาล เริ่มต้นด้วยการเดินขบวนประท้วงมาตรการของรัฐบาลและขยายตัวเป็นการเรียกร้องประชาธิปไตย เหตุการณ์การปะทะกันของนักศึกษาสถาบันเทคโนโลยีแห่งย่างกุ้งกับตำรวจหน่วยปราบปรามการจลาจลในเดือนมีนาคม พ.ศ. 2531 เป็นเหตุให้มีนักศึกษาเสียชีวิตทันที 1 คน จึงมีการประท้วงลุกลามไปทั่วกรุงย่างกุ้งมีการ

⁵¹ Emmanuel Guillon, *The Mons a civilization of Southeast Asia*, p 213.

⁵² วันชัย ดันตวิทยาพิทักษ์, “มอญอพยพ เมื่อหงส์จะคืนสู่รัง,” *สารคดี* ปีที่ 8, ฉบับที่ 90 (สิงหาคม 2535): 123.

เสียชีวิตเพิ่มเติม นักศึกษาถูกจับไปหลายพันคน เหตุการณ์บานปลายไปเป็น “วันศุกร์นองเลือด” ในวันที่ 18 มีนาคม พ.ศ.2531⁵³

ขบวนการเรียกร้องประชาธิปไตยเกิดขึ้นในหมู่ประชาชนทั่วไปและในทุกส่วนของประเทศ เหตุการณ์เพิ่มความตึงเครียด และรุนแรงขึ้นเรื่อยๆจนถึงปลายเดือนกรกฎาคม นายพล เน วิน ตัดสินใจลาออกจากตำแหน่งทางการเมือง หลังจากผูกขาดอำนาจในการปกครองประเทศ มาอย่างยาวนานถึง 26 ปี นายพล เสง ลวิน (Sein Lwin) ขึ้นมาเป็นประธานพรรคโครงการสังคมนิยมพม่าและประธานาธิบดีแทน⁵⁴

ในวันที่ 8 สิงหาคม พ.ศ.2531 เกิดเหตุการณ์ลูกกลม บานปลายจนกลายเป็นการจลาจลนองเลือด หรือ เหตุการณ์ 8888 (วันที่ 8 เดือน 8 ปี 1988) เป็นการเรียกร้องประชาธิปไตย การเลือกตั้งต้องมีอิสระ และยุติการปกครองโดยพรรคการเมืองพรรคเดียว ทางทหารได้ใช้ความรุนแรงเฉียบขาดเข้าปราบปรามการเดินขบวนครั้งใหญ่ในครั้งนี้ ทำให้เกิดการสูญเสียชีวิตนับพันคน การประท้วงขยายตัวออกไปเรื่อยๆไปยังเมืองต่างๆ จนกระทั่ง นายพล เสง ลวิน ได้ประกาศลาออกจากตำแหน่ง ดร.หม่อง หม่อง ได้เข้ารับแต่งตั้งให้เป็นประธานาธิบดีและประธานพรรคคนใหม่ ในวันที่ 19 สิงหาคม พ.ศ.2531 แต่ก็ไม่สามารถควบคุมสถานการณ์ได้⁵⁵

เหตุการณ์นองเลือดที่อย่างกึ่งผลักดันให้นักศึกษาและขบวนการประชาธิปไตยในพม่าหลบหนีการจับกุมของรัฐบาลพม่า เข้ามาอยู่กับชนกลุ่มน้อยบริเวณชายแดนไทย-พม่า เป็นจำนวนมาก นักศึกษาพม่าจากองค์กรแนวร่วมนักศึกษาเพื่อประชาธิปไตยพม่า (All-Burma Students' Democratic Front: ABSDF) บางส่วนจากทางตอนใต้ เช่น เมืองมะละแหม่ง และบางส่วนจากกรุงย่างกุ้งที่มีเชื้อสายมอญเข้ามาสมทบอยู่ในความควบคุมดูแลของพรรคมอญใหม่ จำนวนหลายพันคน⁵⁶

การเคลื่อนไหวทางการเมืองได้ขยายเข้ามาสู่เขตประเทศไทยโดยนักศึกษามอญบางส่วนได้บวชเป็นพระภิกษุ สามเณร เข้ามาจำพรรษาอยู่ตามวัดในพื้นที่ที่มีคนไทยเชื้อสายมอญอยู่อย่างหนาแน่น เช่น สามโคก จังหวัดปทุมธานี มหาชัย จังหวัดสมุทรสาคร พระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ และในเขตกรุงเทพมหานคร โดยได้ร่วมกันจัดตั้ง สหภาพยุวสงฆ์มอญโพ้นทะเล

⁵³ มล. พันธุ์สุรย์ อดาว์ลีย์, การพัฒนาเศรษฐกิจและการเมืองพม่า โครงการวิจัยชุดการพัฒนาเศรษฐกิจและการเมืองในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้, หน้า 58.

⁵⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 58.

⁵⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 59.

⁵⁶ ประเสริฐ ทองประสม, “นโยบายและการดำเนินงานของรัฐบาลไทยเกี่ยวกับผู้อพยพชาวมอญระหว่างปี ค.ศ.1952-1995,” หน้า 18.

(Overseas Mon Young Monks Union) วัดจึงเป็นศูนย์กลางในการเผยแพร่ข่าวสารต่างๆ ทั้งทางการเมืองและวัฒนธรรม รวมทั้งรวบรวมปัจจัย อาหารแห้ง เครื่องกระป๋อง เพื่อสนับสนุนนักศึกษาที่ชายแดนรวมทั้งประสานงานกับองค์กรระหว่างประเทศ และสื่อมวลชนสาขาต่างๆ สร้างอำนาจต่อรองกับรัฐบาลไทยในบางกรณีเช่น การส่งตัวนักศึกษากลับประเทศพม่า การผลักดันผู้อพยพชาวมอญออกจากเขตแดนไทย⁵⁷

3.2.5 ยุคสถาปนาฟื้นฟูและระเบียบแห่งรัฐ (SLORC) ถึง สภาสันติภาพและการพัฒนาแห่งรัฐ (SPDC พ.ศ. 2531- ปัจจุบัน)

ในวันที่ 18 กันยายน พ.ศ.2531 นายพล ซอ หม่อง ได้เข้ายึดอำนาจรัฐบาลในนามของสภาฟื้นฟูและระเบียบแห่งรัฐ (State Law and Order Restoration Council : SLORC) ยุบองค์การทางการเมืองทั้งหมดแล้วตั้งรัฐบาลใหม่ ตั้งพรรคเอกภาพแห่งชาติ (National Unity Party:NUP) ขึ้นแทนพรรคโครงการสังคมนิยมพม่า ได้ดำเนินการจับกุมและต่อต้านรัฐบาลและปราบปรามประชาชนอย่างรุนแรง

หลังจากการปราบปรามอย่างรุนแรงใน พ.ศ. 2531 ประเทศต่างๆในกลุ่มสหภาพยุโรปและสหรัฐอเมริกาได้ประณามรัฐบาลของ นายพล ซอ หม่อง และระงับการให้ความช่วยเหลือแก่พม่าทุกประการ ยกเว้นความช่วยเหลือทางด้านมนุษยธรรม ในปี พ.ศ 2532 รัฐบาลพม่าได้ประกาศยกเลิกระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยม และยกเลิกการควบคุมการค้าของเอกชน โดยเปิดโอกาสให้นักลงทุนต่างชาติเข้ามาลงทุนอย่างเสรี และมีการโจมตีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2490 ที่ยอมให้ชนกลุ่มน้อยเชื้อชาติต่างๆมีสิทธิปกครองตนเองรวมทั้งเปลี่ยนชื่อประเทศจากพม่า (Burma) เป็นเมียนมา (Myanmar) และเปลี่ยนชื่อชนชาติ ชื่อรัฐ และชื่อแม่น้ำบางแห่งจากชื่อพื้นเมืองเดิมตามท้องถิ่นเป็นชื่อพม่าทั้งหมด ถือได้ว่ารัฐบาลสลับอร์กนั้นได้ปฏิเสธความหลากหลายของสังคมพม่าที่ประกอบด้วยชนเชื้อชาติต่างๆ⁵⁸

ในขณะที่ประเทศไทยในรัฐบาลของพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ได้มีนโยบายเปลี่ยนสนามรบให้เป็นสนามการค้า จากเดิมที่ไทยเคยสนับสนุนกองกำลังกบฏชาติของมอญก็เปลี่ยนไปจากเดิม เพราะไทยต้องการทรัพยากรธรรมชาติของพม่า ไม่ว่าจะเป็นป่าไม้ สัตว์น้ำ ก๊าซ

⁵⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 23-24.

⁵⁸ มล.พันธุ์สุริย อดาว์ลีย์, การพัฒนาเศรษฐกิจและการเมืองพม่า โครงการวิจัยชุดการพัฒนาเศรษฐกิจและการเมืองในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้, หน้า 62,64.

ธรรมชาติ โดยมีโครงการวางท่อก๊าซจากแหล่งยามาดากกลางอ่าว เมาะตะมะเข้าสู่ประเทศไทยที่บ้านอิต้องห่างจากด่านเจดีย์สามองค์มาทางใต้ในพื้นที่ยึดครองของพรรคคอมมิวนิสต์ใหม่ ดังนั้นไทยจึงต้องหาทางช่วยให้อพยพขึ้นสัญญาหยุดยิงกับรัฐบาลพม่าให้ได้

จากนโยบายเปลี่ยนสนามรบให้เป็นสนามการค้านี้เองได้เปิดโอกาสให้บริษัทค้าไม้ของไทยหลายรายขอสัมปทานไม้ในเขตพม่า ซึ่งจะว่าไปแล้วก็เป็นเขตพื้นที่รัฐมอญที่พรรคคอมมิวนิสต์ดูแลอยู่ พรรคคอมมิวนิสต์ใหม่จึงเรียกร้องให้บริษัทค้าไม้ของไทยจ่ายภาษีให้กับพรรคคอมมิวนิสต์ใหม่ด้วย แต่สุดท้ายก็ได้รับการปฏิเสธ ในปีต้นเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.2533 กองกำลังของกองทัพพม่าได้เข้าโจมตีกองกำลังของมอญ MNLA ทางด้านตะวันตกของด่านเจดีย์สามองค์ และบริษัทค้าไม้ของไทยก็บรรทุกทหารพม่าในชุดพรางเป็นพลเรือนนับร้อยคนในรถบรรทุกสิบล้อ 3 คัน แอบข้ามแดนมาทางด้านแม่สอดจังหวัดตาก ลงมาที่ด่านเจดีย์สามองค์ แล้วเปลี่ยนเป็นชุดทหารพม่า ยกกำลังเข้าตีตลบหลังทหารมอญที่รบอยู่กับพม่าด้านหน้า⁵⁹ เป็นเหตุให้ฐานที่มั่นกองกำลังและที่ทำการของพรรคคอมมิวนิสต์ใหม่ที่บ้านน้ำเก็ดด้านใต้ของด่านเจดีย์สามองค์แตก กองทัพพม่าหน่วยที่ 106 ก็ได้ควบคุมบริเวณค่ายพญาตองสู มีทหารจำนวน 600 คนประจำการอยู่ตั้งแต่ปี พ.ศ.2533 เป็นต้นมา คนมอญที่เคยอาศัยอยู่บริเวณด่านเจดีย์สามองค์ก็ได้อพยพออกมาตั้งหมู่บ้าน และย้ายบ้านเรือนไปอาศัยอยู่ที่ใหม่ที่หมู่บ้านลอละในเขตชายแดนไทย ซึ่งชาวมอญได้อาศัยอยู่รวมกันในลักษณะหมู่บ้านในชนบททั่วไป มีประชากรประมาณ 8,000 คน หมู่บ้านมอญอพยพเหล่านี้อยู่ในความดูแลของกองพลที่ 9 กองทัพภาคที่ 1 ของไทย⁶⁰

กองบัญชาการของพรรคคอมมิวนิสต์ใหม่ได้ถอยไปยังรีกาห์ (Ree Gah) ใกล้กับค่ายผู้อพยพลี้ภัยที่เลาะโละ (Loh Loe) ห่างจากด่านเจดีย์สามองค์ทางด้านใต้ระยะทางเดิน 1 วัน เมื่อค่ายด่านเจดีย์สามองค์แตก ในการจัดตั้งกลุ่มใหม่หน่วยย่อยของ MNLA ถูกส่งลงไปทางใต้ในพื้นที่ห้วยปัก (Huay Pak) ลึกเข้าไปในดินแดนเลวร้ายของกองพลน้อยที่ 4 ของกองทัพปลดปล่อยแห่งชาติกะเหรี่ยง KNLA ซึ่งอยู่ตรงกันข้ามกับจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ของไทย

เพื่อเป็นการลดความกดดันทางการเมืองรัฐบาลสหรัฐก็ได้จัดให้มีการเลือกตั้งทั่วไป ในวันที่ 27 พฤษภาคม พ.ศ.2533 ผลการเลือกตั้งครั้งนี้ พรรคสันนิบาตประชาธิปไตย (National League of Democracy: NLD) ซึ่งมีนาง ออง ซาน ซู จี เป็นเลขาธิการพรรคขณะนั้น ชนะการเลือกตั้งได้ที่นั่งทั้งหมด 392 ที่นั่งจาก 485 ที่นั่ง พรรค NUP ของรัฐบาลทหารได้ 10 ที่นั่ง และพรรคการเมืองของมอญ MNDF ได้ 5 ที่นั่ง แต่รัฐบาลทหารกลับไม่ยอมมอบอำนาจให้พรรค

⁵⁹วันชัย ตันติวิทยาพิทักษ์, “มอญอพยพ เมื่อหงส์จะคืนสุวรรณภูมิ,” *สารคดี*: 123

⁶⁰พรพิมล ศรีไพฑูริ, *ชนกลุ่มน้อยกับรัฐบาลพม่า*, หน้า 116-123.

NLD จัดตั้งรัฐบาล ทำให้เกิดการเรียกร้องและประท้วงอย่างหนักจากประชาชน โดยเฉพาะพระสงฆ์ที่ร่วมประท้วงมากขึ้นกว่าคราวก่อนๆ พร้อมทั้งร่วมกันคว่ำบาตรโดยไม่ยอมประกอบพิธีกรรมให้กับทหารและครอบครัว ซึ่งถือว่าเป็นการกระทำที่รุนแรงในสังคมพม่า และฝ่ายทหารก็ได้ตอบด้วยการจับกุมเหล่าพระสงฆ์ในข้อหาต่อต้านรัฐบาลในปีพ.ศ.2535 นายพล ซอ หม่อง ผู้นำรัฐบาลสโลว์กรีนมีปัญหาทางด้านสุขภาพ จึงได้ถูกขอให้ลาออกจากตำแหน่งต่างๆ ให้นายพล ตัน ช่วย เข้ามาดำรงตำแหน่งแทน ซึ่งยังคงสืบทอดอำนาจ และยังคงยืนตามเจตนาเดิมในการรักษาอำนาจของรัฐบาลสโลว์กรีนเช่นเดิม⁶¹

ในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.2536 หน่วยงานราชการของไทยอินได้แก่สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ และกองพลที่ 9 จังหวัดกาญจนบุรี ได้จัดประชุมผู้นำมอญและอนุญาตให้คนมอญอาศัยอยู่ที่ลอสโละได้โดยไม่ให้ตัดไม้หรือทำลายทรัพยากรธรรมชาติในบริเวณที่อยู่อาศัย ในเดือนมกราคม พ.ศ.2537 ทางราชการไทยได้ให้ชาวมอญย้ายจากพื้นที่ลอสโละไปอยู่ที่สะลือคคะนีในเขตพม่าพลึงเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.2537 หมู่บ้านบะเร็คตุนพ่ายของมอญซึ่งอยู่ใกล้กับสะลือคคะนีถูกทหารพม่าโจมตี มีการเผาทำลายบ้านเรือนและจับชาวบ้านไปจำนวนหนึ่ง เป็นเหตุให้ชาวมอญในค่ายสะลือคคะนีมีความหวาดกลัว และได้อพยพเข้ามาในเขตไทยจำนวนถึง 6,000 คน รัฐบาลไทยได้อนุมัติให้ชาวมอญเหล่านี้อาศัยอยู่เป็นเวลาชั่วคราวด้วยเหตุผลทางมนุษยธรรม กลับไปยังเขตประเทศพม่าเมื่อเหตุการณ์สงบ

นอกเหนือจากกลุ่มมอญใหม่ (New Mon State Party-NMSP) แล้ว ยังมีกลุ่มเคลื่อนไหวทางการเมืองอีกกลุ่มหนึ่ง คือ กลุ่มสภาผู้ชาติมอญ (Mon Revolutionary Council – MRC) ภายใต้การนำของนายตะละซ้อทเจียะ นักธุรกิจชาวมอญโดยมีกองกำลัง “หงสาคอมมาน” เป็นหน่วยรบติดอาวุธ มีกำลังพลประมาณ 1,000 คน เคลื่อนไหวอยู่ในบริเวณเทือกเขาตะนาวศรี ชายแดนทางทิศใต้ของพม่า⁶²

ที่ผ่านมาผู้นำทางการเมืองของมอญบางคนต้องการเจรจายุติสงครามกับพม่า แต่บางคนก็ไม่เห็นด้วย โดยเฉพาะนายสเว จิน ผู้นำพรรคมอญใหม่จะไม่ยอมเจรจากับฝ่ายรัฐบาลพม่าแต่เพียงลำพังหากต้องการเจรจาในนามขององค์กรร่วม ในขณะที่เดียวกันรัฐบาลพม่าก็มีการส่งผู้แทนมาเจรจาย่าศึก ซึ่งฝ่ายมอญก็ได้เข้าร่วมเจรจากับฝ่ายพม่าอย่างน้อย 3 ครั้งซึ่งยังหาข้อยุติไม่ได้เนื่องจากเงื่อนไขที่ฝ่ายมอญนำเสนอไม่ได้รับการตอบสนองจากพม่า จนกระทั่งมีการ

⁶¹ มล.พันธุ์สุรย์ อดาว์ลีย์, การพัฒนาเศรษฐกิจและการเมืองพม่า โครงการวิจัยชุดการพัฒนาเศรษฐกิจและการเมืองในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้, หน้า 67-68.

⁶² พรพิมล ศรีโชติ, ขนกลุ่มน้อยกับรัฐบาลพม่า, หน้า 116-123.

เจรจา เมื่อวันที่ 26 มิถุนายน พ.ศ.2538 * ฝ่ายรัฐบาลทหารพม่า (SLORC) ยอมรับข้อเสนอของ มอญ พรรคมอญใหม่ (New Mon State Party-NMSP) ได้ตกลงลงนามในข้อตกลงหยุดยิงกับ รัฐบาลทหารพม่าอย่างเป็นทางการ เมื่อวันที่ 29 มิถุนายน พ.ศ.2538 นับเป็นการสิ้นสุดสงคราม ระหว่างกลุ่มเคลื่อนไหวทางการเมืองของชาวมอญกับรัฐบาลพม่า

จากการเจรจาครั้งนี้ กลุ่มผู้นำมอญได้หันไปให้ความสำคัญกับโอกาสทางด้าน ธุรกิจ อันเป็นหนทางที่จะทำให้กลุ่มผู้นำมอญสามารถเข้าไปบริหาร นำรายได้นั้นเข้าไปพัฒนา ท้องถิ่น และชุมชนของชาวมอญให้เจริญก้าวหน้า ผลงานที่เห็นเป็นรูปธรรมของการตกลงระหว่าง กลุ่มผู้นำพรรคมอญใหม่กับรัฐบาลทหารพม่า นั่นก็คือการจัดการเรื่องสัมปทานป่าไม้ ประมงและ การก่อสร้าง

1) สัมปทานป่าไม้ พรรคมอญใหม่ได้รับสิทธิในการจัดการพื้นที่ป่าไม้ใน เขตช่องยาปู เลาะโล สะล้อยคคานี ในเขตเมืองเยซึ่งอยู่ติดชายแดนไทยทางด้านอำเภอสังขละบุรี และบริเวณช่องซี เขตเมืองมะริดซึ่งอยู่ตรงข้ามชายแดนในเขตจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ สัมปทานไม้ ชุงบางส่วนเป็นไม้ที่ตัดกองไว้และขณะนี้บริษัททำไม้จากไทยเข้าไปเจรจาเพื่อขอจัดการแล้ว ซึ่ง เป้าหมายของพรรคมอญใหม่ต้องการที่จะชนไม้ออกมาทางเมืองไทย ทั้งนี้เพื่อโอกาสในการสร้าง งานให้กับชาวบ้านในเขตรัฐมอญมากกว่า

2) สัมปทานประมงในเขตรัฐมอญ ขณะนี้มีบริษัทประมงจากจังหวัด สมุทรสาคร 2 รายเข้าไปติดต่อกับพรรคมอญใหม่

3) โครงการสร้างถนนจากเมะละแหม่ง-ตัมบูซาฮัต-พญาตองซุระยะทาง ประมาณ 200 กิโลเมตร ซึ่งรัฐบาลพม่ามีแนวโน้มต้องการสร้างเพื่อเปิดเส้นทางคมนาคมใหม่ให้ เป็นเส้นทางการค้าและคมนาคม

หลังจากการเจรจาหยุดยิง รัฐบาลพม่าอนุญาตให้พรรคมอญใหม่จัดตั้งบริษัท Remonrah International Co.,Ltd. เพื่อดำเนินธุรกิจ 4 ด้าน คือ ประมง ป่าไม้ นำเข้า-ส่งออก และ เหมืองแร่ เพื่อแสวงหารายได้เข้าพรรคมอญใหม่ หลังจากที่ดำเนินการไปได้หนึ่งปี พบว่ารายได้ จากการดำเนินธุรกิจต่างไม่ดีนัก แต่ก็มีประโยชน์ที่เกิดขึ้นบ้างก็คือ อีสราภาพของผู้นำและสมาชิก พรรคมอญใหม่สามารถเดินทางออกมาพบกับชาวมอญทั่วทั้งรัฐมอญอย่างสะดวกทำให้สามารถ รับทราบปัญหาของชาวมอญมากขึ้นโดยเฉพาะปัญหาการเกณฑ์ชาวมอญไปเป็นแรงงานในงาน โยธา เพราะรัฐบาลพม่ามีโครงการพัฒนามากขึ้นทุกปี นอกจากนี้ยังพบว่า ข้อเรียกร้องของชาว

* ดูรายละเอียดการเจรจาระหว่างฝ่ายมอญและรัฐบาลพม่าทั้ง 4 ครั้ง ในพรพิมล ตรีโชติ, ชนกลุ่มน้อยกับรัฐบาลพม่า, หน้า 124-130.

มอญในการขอเมืองพะโค (Pegu) หรือ หงสาวดี มารวมอยู่ในพรรคมอญก็ถูกปฏิเสธ รวมทั้งการขอรับรองให้มีการสอนภาษาหมอญในโรงเรียนต่างๆ ในรัฐมอญและการสอนปรียัติธรรมในวัดมอญก็ล้วนถูกปฏิเสธจากพม่าทั้งสิ้น

นอกจากนี้รัฐบาลทหารพม่ายังเรียกร้องให้พรรคมอญใหม่ยุบและย้ายกองกำลังทหารในค่ายมะริด-ทวาย (Mergui-Tavoy) หรือค่ายตะนังชอย (ตะนาวศรี) ภายในสิ้นปี 2539 ซึ่งค่ายนี้อยู่ที่ช่องซีและหุบผาก ด้านอำเภอทับสะแก และบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งถือว่าเป็นกองกำลังที่เข้มแข็งและสำคัญที่สุดของกองทัพ พร้อมกับที่กองทัพพม่าก็เคลื่อนเข้ามาประชิดค่ายนี้ในระยะห่างเพียง 20 กิโลเมตรเท่านั้น ซึ่งเท่ากับว่าเป็นการเสี่ยงภัยต่อกองกำลังของมอญมาก ทั้งนี้เป็นเพราะค่ายตะนาวศรีไม่ได้รวมอยู่ในพื้นที่ 12 จุดที่ฝ่ายพรรคมอญใหม่ขอให้กองหน่วยทหารถาวรไว้ได้ ดังนั้นอาจกล่าวสรุปได้ว่าสถานการณ์ของฝ่ายมอญยังไม่มีอะไรดีขึ้นแม้ว่าจะมีการเจรจาหยุดยิงกับรัฐบาลทหารพม่าแล้วก็ตาม⁵³ ประชาชนมอญทั่วไปก็ไม่ได้รับสิทธิประโยชน์อะไรจากการหยุดยิงระหว่างรัฐบาลทหารพม่ากับพรรคมอญใหม่ สถานการณ์ทางด้านสิทธิมนุษยชนก็ไม่ได้พัฒนาขึ้นเนื่องจากการยุติการสู้รบกัน บทบาททางการเมืองของพรรคมอญถูกจำกัดลง ถูกรบกวน และกีดกันโดยรัฐบาลทหารพม่า ทำให้มอญต้องมืองค์กรทางการเมืองเกิดขึ้นใหม่เพื่อสร้างความเป็นเอกภาพในชนชาติมอญ คือ สันนิบาตชนชาติมอญ (Mon Unity League, MUL) พ.ศ.2539-ปัจจุบัน⁵⁴ เป็นองค์กรชาวมอญทั้ง 4 ฝ่าย คือ 1) มอญโพ้นทะเล 2) มอญในเขตพื้นที่ปลดปล่อยของพรรคมอญใหม่ 3) มอญในเมืองไทย 4) มอญในเมืองมอญ รวมทั้งสิ้น 14 องค์กรได้ร่วมมือกันก่อตั้งพรรคสันนิบาตชนชาติมอญ (Mon Unity League : MUL) เพื่อสร้างความสามัคคีในหมู่ชนชาติมอญและร่วมมือกันฟื้นฟูบูรณะประเทศชาติมอญขึ้นมาใหม่ มีการตั้งคณะกรรมการฝ่ายต่างๆ ขึ้นมาเพื่อดำเนินการตามวัตถุประสงค์ดังกล่าว และในปีเดียวกันนี้ นายพิสัณห์ ปลัดสิงห์ คนไทยเชื้อสายมอญก็ได้ก่อตั้งสำนักข่าวสารมอญ (The Mon News Agency) เพื่อเผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับคนมอญในเมืองไทย การต่อสู้เรียกร้องเอกราช และวัฒนธรรมของมอญในพม่า⁵⁵

ในวันที่ 31 มีนาคม ถึง 3 เมษายน พ.ศ. 2539 พรรคสันนิบาตชนชาติมอญได้จัดการสัมมนาขึ้นที่กองบัญชาการพรรคมอญใหม่ ที่ปะโฮ้ เมืองเร โดยมีผู้เข้าร่วมประชุมสัมมนา

⁵³พรพิมล ตีโรติ, ชนกลุ่มน้อยกับรัฐบาลพม่า, หน้า 130-134.

⁵⁴สุนทร ศรีปานเงิน, The Mon people without a country: มอญ ชาติปราศจากแผ่นดิน, หน้า 8 .

⁵⁵ปภัสสร เรียงปัญญา และคณะ, สิทธิชุมชนท้องถิ่น มอญ กรณีการสร้างท่อก๊าซที่มีผลกระทบต่อชุมชนมอญพื้นเมืองและชุมชนมอญอพยพที่อำเภอสังขละบุรี, หน้า 266

ประมาณ 60 คน ซึ่งได้มีการเสนอแผนงานของคณะกรรมการในรูปแบบเหมือนสภาแห่งชาติมอญ จากบุคคลที่มีเชื้อชาติมอญหลายกลุ่ม เช่นคนมอญที่มีภูมิลำเนาจาก อเมริกา ยุโรป ออสเตรเลีย ญี่ปุ่น มาเลเซีย สิงคโปร์ คนมอญในเมืองมอญ คนมอญในป่าในนามของพรรคมอญใหม่ และคนไทยเชื้อสายมอญ เรียกชื่อชั่วคราวว่า สภาสันนิบาตสามัคคีชนชาติมอญ ในที่ประชุมได้คัดเลือกคณะกรรมการทำงานรวม 21 คน โดยมี นายหงสา เป็นประธาน เพื่อรวบรวมความรู้ความสามารถของคนมอญ ความคิดเห็นต่างๆที่นอกเหนือจากพรรคมอญใหม่ที่กระทำกันอยู่ โดยเฉพาะเรื่องการให้การศึกษาแก่เยาวชนมอญ เนื่องจากยังประสบปัญหาขาดแคลนเพราะก่อนหน้านั้นรัฐบาลพม่าไม่อนุญาตให้มีการเรียนการสอนหนังสือมอญ แต่เมื่อพรรคมอญใหม่ได้เจรจาหยุดยั้งกับรัฐบาลพม่าแล้ว จึงได้รับอนุญาตให้เปิดการเรียนการสอนหนังสือมอญขึ้นได้ในเขตรัฐมอญเท่านั้น⁶⁶

ในพ.ศ.2539 สันนิบาตชนชาติมอญได้สมัครเข้าเป็นสมาชิกองค์การชาติ และประชาชนที่ไม่มีตัวแทน (อันโป) (Unrepresented Nations and Peoples Organization: UNPO) ซึ่งเป็นองค์กรของชาติที่ยังไม่ได้รับเอกราชเพื่อมีตัวแทนเข้าไปเรียกร้องสิทธิต่างๆได้ในองค์การสหประชาชาติ มอญนั้นถือเป็นชนกลุ่มน้อยกลุ่มแรกในพม่าที่เข้าเป็นสมาชิกของอันโป⁶⁷ ในวันที่ 15 พฤศจิกายน พ.ศ. 2540 รัฐบาลพม่าประกาศเปลี่ยนชื่อจาก สลอร์ด เป็นสภาสันติภาพและการพัฒนาแห่งรัฐ (State Peace and Development Council:SPDC) โดยองค์ประกอบของสหายังคงเป็นทหารทั้งหมดเหมือนเดิม⁶⁸

ในวันที่ 11-13 สิงหาคม พ.ศ.2543 นาย ออง โม่น เป็นอดีตนักศึกษามอญ จากสภาฟื้นฟูแผ่นดินมอญ สหรัฐอเมริกา ได้เป็นตัวแทนของมอญเข้าร่วมประชุมนานาชาติเรื่องสิทธิอัตวิญฉัยและสหประชาชาติครั้งที่ 1: จากสิทธิชนกลุ่มน้อยสู่อิสรภาพทางการเมืองและการทำให้ระบบนานาชาติเป็นประชาธิปไตย (The First International Conference on the Right to Self-Determination and the United Nations: From Minority Rights to Political Independence and Democratizing the International System) ที่เมืองเจนีวา ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ร่วมกันจัดโดยสมาคมสิทธิมนุษยชนนานาชาติแห่งชนกลุ่มน้อยในอเมริกา (International Human Rights Association of American Minorities: IHRAAM) และสภา

⁶⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 291.

⁶⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 291.

⁶⁸ มล.พันธุ์สุริย อดาว์ลีย์, การพัฒนาเศรษฐกิจและการเมืองพม่า โครงการวิจัยชุดการพัฒนาเศรษฐกิจและการเมืองในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้, หน้า 67-68.

นานาชาติเพื่อสิทธิมนุษยชน (International Council for Human Rights: ICHR) มีผู้เข้าร่วมประชุมจากทั่วโลกประมาณ 100 คน นาย ออง โมน จึงเป็นตัวแทนชนกลุ่มน้อยจากพม่าเพียงคนเดียวที่ได้รายงานสถานการณ์เรื่องชนกลุ่มน้อยในพม่าโดยเฉพาะเรื่องราวของชาวมอญ ซึ่งได้รับความสนใจเป็นจำนวนมาก เพราะส่วนใหญ่จะรู้จักกันก็แต่เพียงนาง ออง ซาน ซู จี เท่านั้น ในที่ประชุมได้มีมติให้ตั้งคณะกรรมการอำนวยการอำนวยการของชนกลุ่มน้อย ซึ่งคล้ายกับคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน⁶⁹

ในวันที่ 5-7 กุมภาพันธ์ 2544 สันนิบาตชนชาติมอญได้จัดประชุมนานาชาติเรื่องชนชาติมอญครั้งที่ 3 มีคนมอญจากองค์กรต่างๆทั้งจากคนมอญในเมืองมอญ คนมอญที่ชายแดน คนมอญในเมืองไทย คนมอญจากสหรัฐอเมริกา แคนาดา ยุโรป และออสเตรเลีย รวมกันประมาณ 50 คน ที่ประชุมได้แต่งตั้งคณะกรรมการชุดใหม่ซึ่งประธานได้แก่นายดำรงค์ ปุ่บวงกระตี คนไทยเชื้อสายมอญ และ นายเซาะโหม่น เป็นเลขาธิการ ซึ่งมีวาระการทำงาน 2 ปี นอกจากนี้ยังมีการตั้งกรรมการบริหาร 9 ชุด ประกอบด้วย 1) การเมือง 2) ยุติธรรมและสิทธิมนุษยชน 3) วรรณกรรมและวัฒนธรรม 4) การต่างประเทศและข่าวสาร 5) ประชาสัมพันธ์ 6) การศึกษา 7) สาธารณสุข 8) กิจการสตรี 9) การพัฒนาเยาวชน

ในการสัมมนาเรื่องมอญสรุปเนื้อหาได้ว่า ตั้งแต่พรรคมอญใหม่ไปตกลงเซ็นสัญญาหยุดยิงกับรัฐบาลพม่าเมื่อ พ.ศ.2538 จนถึงปัจจุบัน แม้ว่าทางพรรคมอญใหม่จะไม่มีการวางอาวุธ แต่การอยู่เฉยๆ ปกครองพื้นที่บางส่วนของเมืองมะละแหม่ง บางส่วนของเมืองเย เมืองทวาย รวม 12 หมู่บ้าน ไม่ได้ทำให้ความเป็นอยู่ของประชาชนมอญดีขึ้น พรรคมอญใหม่ถูกมองว่าละทิ้งอุดมการณ์ในการพักรบครั้งนี้ โดยเฉพาะนาย สเว จิน ซึ่งในอดีตเป็นผู้ต่อสู้มากกว่าสี่สิบปี ต้องมาวางมือในครั้งนี้ที่ถูกรัฐบาลสลอร์ค ส่งคนมอญในพม่ามาเกลี้ยกล่อมจนสำเร็จ พรรคมอญใหม่หยุดบทบาททางการเมืองการทหารมาจนถึงทุกวันนี้ จึงถูกถามเสมอว่า “ตอนนี้มอญยอมซบฝ่าเท้าพม่าเสียแล้วหรือ?” คำตอบที่แก้ความอับอายชายหน้าก็คือ เมื่อพรรคมอญใหม่หยุดยิงพรรคสันนิบาตชนชาติมอญก็ไปเจรจาด้วยการเอาชาติมอญไปสมัครเป็นสมาชิกขององค์การอื่นไปเพื่อทำการเรียกร้องเอกราชกับนานาชาติ เพื่อสร้างความหวังให้กับคนมอญได้บ้าง ถ้าไม่มีองค์กรสันนิบาตชนชาติมอญแล้วนั้น ชาติมอญก็จะหมดสิ้น⁷⁰

⁶⁹ ปภัศสร เขียวปัญญา และคณะ, สิทธิชุมชนท้องถิ่น มอญ กรณีการสร้างท่อก๊าซที่มีผลกระทบต่อชุมชนมอญพื้นเมืองและชุมชนมอญอพยพที่อำเภอสังขละบุรี, หน้า 292

⁷⁰ ชาวสารมอญ (เม.ย.2544): 1.(อ้างในเรื่องเดียวกัน, หน้า 293 .)

แถลงการณ์หลังจากการประชุมของพรรคสันนิบาตชนชาติมอญกล่าวว่าการเจรจาสามฝ่ายระหว่างรัฐบาลพม่า ฝ่ายประชาธิปไตยในพม่า นำโดยพรรคสันนิบาตแห่งชาติเพื่อประชาธิปไตย (NLD) และชนกลุ่มน้อยต่างๆ ในพม่า เท่านั้นที่จะสามารถหาข้อยุติที่แท้จริงต่อปัญหาในพม่าได้ ข้อตกลงที่มีได้กระทำโดยมิได้รับความเห็นชอบจากชนกลุ่มน้อยในพม่าทั้งหลาย จะล้มเหลวตั้งแต่ต้นเนื่องจากไม่สมบูรณ์ครบถ้วน พรรคสันนิบาตชนชาติมอญ (MUL) สนับสนุนให้แนวร่วมประชาธิปไตยแห่งชาติมอญ (Mon National Democratic Front: MNDF) และพรรคมอญใหม่ (NMSP) เป็นตัวแทนมอญในการเจรจาดังกล่าว นอกจากนี้ MUL ยังยินดีและสนับสนุนความพยายามของนานาชาติที่จะเชื่อมช่องว่างระหว่าง NLD รัฐบาลทหารพม่า (SPDC) และชนกลุ่มน้อยต่างๆ ของพม่า

ถึงแม้ว่าจะมีการตกลงหยุดยิงมาแล้วเป็นเวลากว่า 10 ปี สถานการณ์สิทธิมนุษยชนในพม่าในพื้นที่ของมอญยังไม่ดีขึ้นตามที่คาดหวัง ชาวมอญยังถูกเกณฑ์แรงงานในรูปแบบต่างๆ รวมทั้งเป็นลูกหาบของทหารพม่าอยู่เสมอ ถูกเก็บภาษีนอกระบบกฎหมาย การยึดข้าวและที่ดินนอกจากนั้นยังเข้าแทรกแซงและขัดขวางการศึกษาของมอญและการผลิตวรรณกรรมและวัฒนธรรมมอญ

แนวร่วมประชาธิปไตยแห่งชาติมอญ (MNDF) ได้ถูกรัฐบาลทหารพม่าห้ามเคลื่อนไหวกิจกรรมการเมืองและจับกุมผู้นำไปกักขังด้วยข้อหาสนับสนุนคณะกรรมการตัวแทนสภาประชาชน (Committee Representing People's Parliament: CRPP) เนื่องจากความกดดันที่ทางการเมืองและการจัดการเศรษฐกิจที่ผิดพลาดทำให้คนมอญจำนวนมากไม่มีงานทำและยากจนต้องอพยพเข้าไปทำงานในประเทศไทย ทำให้ปัญหาในพม่าเลวร้ายยิ่งขึ้นอีก MUL เชื่อในการแก้ปัญหาด้วยสันติ ด้วยการเจรจาและมาตรการทางการเมือง รัฐบาลทหารพม่าต้องหยุดยิงกับฝ่ายค้านทุกกลุ่มในพม่า ประกาศนิรโทษกรรมและปล่อยนักโทษทางการเมืองและผู้ที่ถูกกักขังเพราะคัดค้านรัฐบาลทหารพม่า MUL เรียกร้องความจริงใจในการแก้ปัญหาพม่าจากสหประชาชาติ อาเซียน และนานาชาติ เพื่อเป็นตัวกลางในการเจรจากับพม่าต่อไป⁷¹

สำหรับในประเทศไทยได้มีการจัดตั้งกลุ่มองค์กรของมอญขึ้นเช่นเดียวกัน เพื่อความสามัคคีของชาวมอญ อนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรม ภาษาหนังสือของมอญไว้ รวมทั้งช่วยเหลือชาวมอญที่อพยพเข้ามาอยู่อาศัยตามแนวชายแดนที่ทนต่อการกดขี่รังแกของพม่าไม่ได้

⁷¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 293-294.

และทุกกลุ่มองค์กรก็ยึดมั่นในการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ไม่ละเมิดกฎหมายหรือกฎข้อบังคับใดๆของไทย ดังนี้

1) สมาคมไทยรามัญ (ကောဝ်ဇော်သွေးဇော်ဇော်) ก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2501 ตั้งอยู่ที่ 79/2 ซอยสมาคมไทยรามัญ ถนนบางกระบือ แขวงสามเสนนอก เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ปัจจุบันมีศาสตราจารย์นายแพทย์สุเอ็ด คชเสนี เป็นนายกสมาคมฯ มีสิ่งวัตถุประสงคดังนี้⁷²

- (1) เพื่อสมานสามัคคี ช่วยเหลือและแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกันระหว่างคนไทยที่มีเชื้อสายรามัญ หรือบุคคลอื่นที่สมัครเข้าเป็นสมาชิกของสมาคม
- (2) เพื่อเผยแพร่วัฒนธรรมและศิลปกรรม
- (3) เพื่อบำรุงและเผยแพร่พระพุทธศาสนา
- (4) เพื่อฟื้นฟูการศึกษา ภาษา และประเพณีของไทยและรามัญ
- (5) เพื่อบำรุงการกีฬาประเภทออกก้ำดั่งกาย

รูปที่ 9 ตราสัญลักษณ์สมาคมไทยรามัญ รูปวงกลมภายในมีรูปหงส์และพระธาตุเจดีย์(แหล่งที่มา: [http:// www.monstudies.com](http://www.monstudies.com))

2) ชมรมเยาวชนมอญกรุงเทพ (ကောဝ်သုတ်ဝုတ်ဗွဲဝန်ဥင်္ဂါဝ်) (Mon Youth Community: MYC) ก่อตั้งขึ้นโดยคนไทยเชื้อสายมอญในประเทศไทย เมื่อวันที่ 31 สิงหาคม 2519 ปัจจุบันตั้งอยู่ที่ 77/2 ถนนจักรพงษ์ บางลำพู เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร โดยมีจิตสำนึกว่า ชนชาติมอญอาจจะ ต้องสูญเผ่าพันธุ์ไปจากโลกนี้ ทั้งภาษา หนังสือ ขนบธรรมเนียม

⁷²ข้อบังคับสมาคมไทยรามัญ (ฉบับปรับปรุงแก้ไข ปีพ.ศ.2546)

ประเพณี ที่ถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรม ดังนั้นบุคคลเชื้อสายมอญควรจะต้องรักษาและสืบทอดต่อไป ปัจจุบันมีนายองค์ บรรจุน เป็นประธานชมรมฯ ซึ่งมีวัตถุประสงค์ดังนี้⁷³

- (1) อนุรักษ์และส่งเสริมการพูด การอ่าน การเขียนภาษามอญให้คงอยู่
- (2) ส่งเสริมและฟื้นฟูขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปะ และวัฒนธรรมของมอญ
- (3) ส่งเสริมเยาวชนไทยเชื้อสายมอญให้มีสัมฤทธิ์ผลทางการศึกษา เพื่อที่จะได้ดำเนินงานของชมรมฯ และสืบทอดเจตนารมณ์ต่อไป
- (4) ส่งเสริมและสนับสนุนงานฟื้นฟูชาติมอญให้คงอยู่ในความทรงจำของชาวโลก
- (5) ส่งเสริมความสามัคคี ความกลมเกลียว และการมีส่วนร่วมระหว่างคนไทยเชื้อสายมอญ และส่งเสริมให้เกิดภราดรภาพเพื่อความมั่นคงของสังคมไทย
- (6) พิทักษ์และปกป้องสถาบันชาติ ศาสน์ และกษัตริย์ ส่งเสริมและจรรโลงแนวทางแห่งค่านิยมประชาธิปไตยของประเทศไทยเหนือสิ่งอื่นใด

รูปที่ 10 ตราสัญลักษณ์ชมรมเยาวชนมอญกรุงเทพฯ

ประกอบด้วยอักษรวงกลมรอบนอก Mon Youth Community มีชื่อสำนักงานสาขาอยู่ด้านล่าง ตรงกลางซ้ายมีรูปเจดีย์ทรงมอญ และมีอักษรภาษามอญมีความหมายว่า "ชมรมเยาวชนมอญกรุงเทพฯ มีรูปหงส์เหิรหรือหงส์บินอยู่ระหว่างตัวอักษรมุ่งไปทางตะวันตกด้านล่างของวงกลมรอบนอกมีอักษรภาษาไทยว่า "ชมรมเยาวชนมอญกรุงเทพฯ" (แหล่งที่มา: <http://www.monstudies.com>)

⁷³ ธรรมนูญชมรมเยาวชนมอญกรุงเทพฯ (ฉบับปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติม 2528)

3.3 ข้อมูลทั่วไปของประเทศพม่าและรัฐมอญ

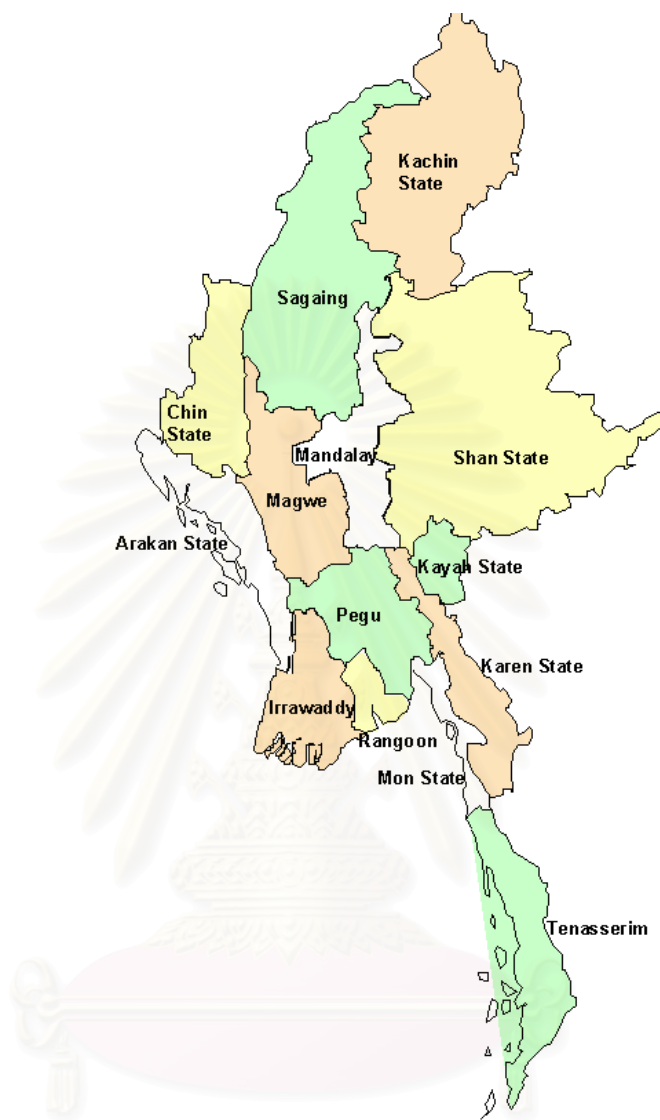
ปัจจุบันพม่ามีประชากรราว 47 ล้านคน และมีกลุ่มชนที่แตกต่างกันถึง 67 กลุ่ม และจากการสำรวจของอังกฤษในยุคอาณานิคมพบว่ามีการใช้ภาษาที่แตกต่างกันถึง 242 ภาษา ประชากรมากกว่า 1 ใน 3 เป็นชนกลุ่มน้อยและอาศัยอยู่รอบขอบประเทศ แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 7 รัฐ (States) และ 7 ภาค (Divisions) แต่ละรัฐและภาคมีเมืองเอกของตน โดยมีย่างกุ้งเป็นเมืองหลวง* ชนกลุ่มน้อยจะรวมตัวกันอยู่อย่างหนาแน่นอยู่ในเขตรัฐของตนแต่ก็อาจมีชุมชนอยู่ในรัฐและภาคอื่นเช่นเดียวกัน เช่นในภาคตะนาวศรีมีชาวกะเหรี่ยงและมอญอาศัยอยู่จำนวนมากไม่ยอประชาชนเชื้อสายพม่า (Burman) ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในบริเวณที่ราบตอนกลางของประเทศ อย่างไรก็ตามรัฐบาลพม่าได้มีนโยบายให้ชาวพม่าขยายตัวไปตั้งถิ่นฐานในเขตแดนของชนกลุ่มน้อยมากขึ้นเรื่อย ๆ⁷⁴

ตารางที่ 2 การแบ่งเขตการปกครองและเมืองหลักของประเทศพม่า

ภาคการปกครอง	เมืองหลัก	รัฐแบ่งตามชนชาติ	เมืองหลัก
ภาคย่างกุ้ง (Rangoon)	ย่างกุ้ง	รัฐคะฉิ่น (Kachin)	มยิตจีนา
ภาคพะโค (Pegu)	พะโค	รัฐฉิ่น (Chin)	ฟาลาม
ภาคมัณฑะเลย์ (Mandalay)	มัณฑะเลย์	รัฐมอญ (Mon)	มะละแหม่ง
ภาคอิระวดี (Irrawady)	บาช์เซง	รัฐอาระกัน (Arakan)	สิทเว
ภาคซาเกียง (Sagiang)	ซาเกียง	รัฐกะเหรี่ยง (กอฐุเล Karen)	พะอัน
ภาคตะนาวศรี (Tanassarim)	ทวาย	รัฐคะยาห์ (กะเรนี Karenni)	ลอยกอว์
ภาคมากวี (Magawe)	มากวี	รัฐชาน (Shan)	ตองจี

*ในวันที่ 28 ตุลาคม พ.ศ.2548 พม่าได้ย้ายเมืองหลวงไปอยู่ในบริเวณที่เรียกว่า “พยีปะนา” (ปีนมะนา) และสร้างเมืองหลวงใหม่ชื่อ “เนปิดอร์” คำว่า “พยีปะนา” เป็นสำเนียงพม่าซึ่งเพี้ยนมาจากภาษามอญว่า “เปียงปะนาน” (ပျံးပဲဏံ) แปลว่า สถานที่เตรียมทัพ เนื่องจากในสมัยโบราณบริเวณนี้เคยเป็นชัยภูมิชายขอบของอาณาจักรมอญและเป็นเขตต่อแดนกับอาณาจักรของพม่า

⁷⁴ พรสุข เกิดสว่าง และ กฤตยา อาชวนิชกุล, การละเมิดสิทธิมนุษยชนในประเทศพม่าจากผู้ลี้ภัยแรงงานข้ามชาติ, (นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2540), หน้า 4.

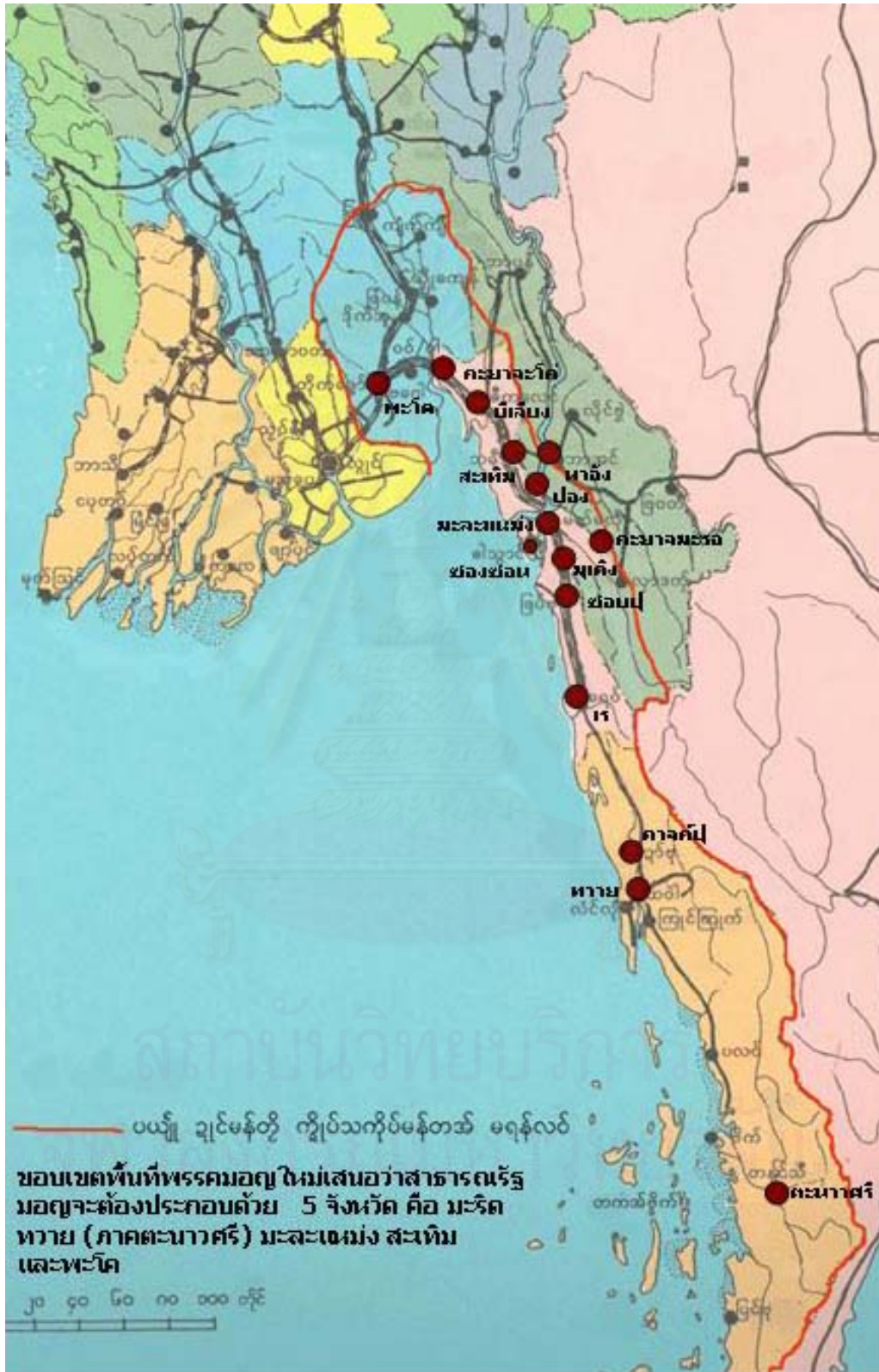

รูปที่ 11 แผนที่การแบ่งเขตการปกครองแบบรัฐและภาคของ
ประเทศพม่า (แหล่งที่มา : <http://www.fas.org>)

รัฐบาลพม่าได้จัดให้รัฐมอญมี 2 จังหวัดคือจังหวัดสะเทิม และจังหวัดมะละแหม่ง ประกอบด้วยสิบเขตเมือง (Township) คือ จังหวัดสะเทิมประกอบด้วย เมืองยาก์กะไต (Kyaik-hto) เมืองบีเลียง (Bee-lin) เมืองสะเทิม (Thaton) เมืองปอง (Paung) จังหวัดมะละแหม่งประกอบด้วย เมืองมะละแหม่ง (Moulmein) เมืองซองซอน (Chaung-zon) เมืองยาก์มะรอฮ์ (Kyaikmayaw) เมืองมูเดิง (Mudon) เมืองซอบปุ (Thanbyuzayat) และเมืองเร (Ye)

รูปที่ 12 แผนที่อาณาจักรมอญโบราณ และรัฐมอญในปัจจุบัน
(แหล่งที่มา: [http:// www.mrc-usa.org](http://www.mrc-usa.org))

รูปที่ 13 แผนที่แสดงเขตเมืองต่างๆในรัฐมถญ (แหล่งที่มา: [http:// www.monzel.be.](http://www.monzel.be))

นอกจากนี้คนมอญยังอาศัยอยู่ในเขตต่างๆ ในรัฐกะเหรี่ยง เช่น ผาอัง เกาะกะเรก กยาอิน-เสกยีและมีอีกจำนวนหนึ่งอาศัยอยู่ในภาคพะโคมีเมืองหลวงคือเมืองพะโคซึ่งเป็นเมืองหลวงเก่าของอาณาจักรมอญ คือ เมืองหงสาวดี ไม่ไกลจากย่างกุ้งเมืองหลวงของประเทศพม่าและอาศัยอยู่ในเขตเมืองดัจญ์ปู เยบยู (Yedyu) ในภาคตะนาวศรีทางตอนใต้ของประเทศพม่า⁷⁵ อีกด้วย การจัดแบ่งนี้ไม่ได้สอดคล้องกับการเรียกร้องของมอญตามข้อเสนอของพรรคมอญใหม่ ที่เสนอว่า สาธารณรัฐมอญ (The Mon Republic -Republic of Rehmomya) ที่เสนอต่อองค์กรสหประชาชาติ จะต้องประกอบด้วย 5 จังหวัด คือ มะริด ทวาย (ภาคตะนาวศรี) มะละแหม่ง สะเทิม และพะโค⁷⁶

จากสำรวจประชากรในรัฐมอญโดยรัฐบาลพม่าเมื่อปี 2543 ประชากรทั้งสิ้น 2,547,796 คน มีคนมอญประมาณหนึ่งล้านคน รองลงมาเป็นคนพม่า กะเหรี่ยง คนต่างด้าว เช่น จีน และอินเดียคนปะโอ คนเชื้อสายไทยกวย และคนทวายตามลำดับ ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธนิกายเถรวาท จำนวนน้อยกว่าร้อยละสิบนับถือศาสนาคริสต์ และน้อยมากที่นับถือศาสนาอิสลาม⁷⁷

3.4 คนมอญในเมืองไทย

คนมอญในเมืองไทย หรือคนไทยเชื้อสายมอญนั้นมีประวัติการอพยพเข้าสู่ประเทศไทยมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาตอนกลางจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น สุภรณ์ โอเจริญ⁷⁸ ได้สรุปว่าในอดีตคนมอญเข้ามาถึงเมืองไทยครั้งสำคัญๆ 8 ครั้ง คือ สมัยกรุงศรีอยุธยาเข้ามาทั้งหมด 5 ครั้ง ในสมัยกรุงธนบุรี 1 ครั้ง และสมัยรัตนโกสินทร์อพยพเข้ามา 2 ครั้ง

1) สมัยสมเด็จพระมหาธรรมราชา (พ.ศ.2112-2133) การอพยพครั้งนี้เกิดขึ้นหลังจากที่สมเด็จพระนเรศวรทรงประกาศอิสรภาพ ณ เมืองแครง ในปีพ.ศ.2127 และได้ทรงชักชวนพระมหาเถรคันฉ่อง พระยาเกียรติ พระยารามให้เข้ามาอยู่กรุงศรีอยุธยาด้วยกัน ซึ่งพระ

⁷⁵มูลนิธิสิทธิมนุษยชนแห่งแผ่นดินมอญ(ประเทศพม่า), ปฏิบัติการยึดคืนนา รายงานฉบับสมบูรณ์ว่าด้วยการยึดที่ดินทำกิน ที่ดิน ทรัพย์สินของประชาชนในเขตมอญโดยกองทัพรัฐบาลพม่า 2541-2545, (กรุงเทพมหานคร: จัดพิมพ์โดยมูลนิธิมนุษยชนมอญ, 2548), หน้า 8-9 .

⁷⁶สถิติประชากรปัจจุบัน เกี่ยวกับคนมอญและชนชาติมอญ, (ม.ป.ท.: มหาวิทยาลัยแห่งชาติมอญ, 2531) ,หน้า 4-5.

⁷⁷สุนทร ศรีปานเงิน, “รัฐมอญที่หายไป” ใน สิ้นแผ่นดินแต่ไม่สิ้นชาติมอญ 30 ปี ชมรมเยวชนมอญกรุงเทพฯ, (กรุงเทพฯ: พิมพ์ที่ วิซีเพรส,2548) ,หน้า 90-91.

⁷⁸สุภรณ์ โอเจริญ, “ชาวมอญในประเทศไทย,”วารสารเมืองโบราณ ปีที่ 10, ฉบับที่ 3 (กรกฎาคม-กันยายน 2527): 14 –

มหาเถรคันฉ่อง พระยาเกียรติ พระยารามก็ได้พาพรรคพวกชาวมอญเข้ามาด้วยเป็นจำนวนมาก สมเด็จพระมหาธรรมราชาได้ทรงตั้งให้พระมหาเถรคันฉ่องเป็นพระสังฆราช และได้โปรดเกล้าฯให้พระยาเกียรติ พระยาราม มีตำแหน่งยศชั้นพระยาพานทอง และให้เป็นหัวหน้าควบคุมว่ากล่าวชาวมอญที่อพยพมาด้วยกัน ทั้งนี้เพื่อบำเหน็จรางวัลให้แก่มอญที่เข้ามาสวามิภักดิ์

2) สมัยสมเด็จพระนเรศวร (พ.ศ. 2133-2148) เป็นการอพยพครั้งสำคัญเกิดขึ้นสองครั้งติดต่อกันคือในปีพ.ศ.2136 เมื่อชาวมอญไม่สามารถทนต่อความเดือดร้อนที่ได้รับจากพม่าจึงพากันอพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทย และอีกครั้งหนึ่งในปี พ.ศ.2138 เมื่อสมเด็จพระนเรศวรยกทัพไปตีหงสาวดีเพื่อแก้แค้น ทรงยกทัพไปถึงเมืองเมาะตะมะ แล้วล้อมเมืองหงสาวดีอยู่ 3 เดือน ก็เสด็จยกทัพกลับเพราะได้ข่าวว่าพระเจ้าแปร พระเจ้าอังวะ และพระเจ้าตองอูจะยกทัพมาช่วยหงสาวดี ซึ่งจะทำให้ศึกมีกำลังมากเกินกว่าจะเอาชนะได้ เมื่อยกกลับก็ได้กวาดต้อนครอบครัวมอญตามหัวเมืองหงสาวดีมาด้วยเป็นจำนวนมาก

3) สมัยสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง (พ.ศ.2173-2198) ฝ่ายพม่าตรงกับสมัยพระเจ้าสุทโธทรมหาราช ซึ่งเป็นช่วงคาบเกี่ยวที่พระเจ้าสุทโธทรมหาราชทำพิธีราชาภิเษก ฝ่ายมอญได้คิดการกบฏ แต่การปราบปรามก็เกิดขึ้นเร็วเกินกว่ามอญจะตั้งรับไว้ได้ แต่ถึงกระนั้นมอญที่กบฏก็ยังไม่ยอมรับความพ่ายแพ้ ได้ถอยกลับไปตั้งทัพที่มะละแหม่งอีกครั้งก่อนที่จะหนีเอาตัวรอดเข้ามาทางฝั่งไทย พม่าได้ส่งทูตเข้ามาขอแต่ไทยปฏิเสธไม่ยอมให้คืน แต่ครั้งนั้นไม่มีปัญหาบานปลายจนต้องทำศึกสงครามต่อกัน

4) สมัยสมเด็จพระนารายณ์ (พ.ศ.2199-2231) การอพยพครั้งนี้ก็เนื่องมาจากความไม่พอใจของมอญที่ต้องถูกเกณฑ์ให้ขึ้นไปช่วยรักษาเมืองอังวะของพม่าในการสงครามกับกองทัพจีนในปีพ.ศ.2203 มอญจึงพากันหนี พวกที่หนีทัพถูกพม่าจับกุมได้และลงโทษทำให้มอญพร้อมใจกันเป็นกบฏปล้นเมืองเมาะตะมะ แต่ก็รักษาเมืองอยู่ไม่ได้ เนื่องจากกองทัพจากหงสาวดีจะยกลงมาปราบ จึงพาครอบครัวหนีมาทางด้านด่านเจดีย์สามองค์เข้าสู่ประเทศไทย สมเด็จพระนารายณ์โปรดให้ขุนนางมอญเก่าออกไปรับครอบครัวมอญที่อพยพมาใหม่และตั้งหัวหน้ามอญทั้ง 11 คนให้มียศศักดิ์และควบคุมดูแลพรรคพวก โดยให้ไปตั้งบ้านเรือนที่เป็นบ้านสามโคก ปลายเขตกรุงศรีอยุธยาต่อกับเมืองนนทบุรี และริมวัดตองปุและแถวคลองคูจามในเขตพระนคร

5) สมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ (พ.ศ.2275-2301) การอพยพของมอญในสมัยนี้มีด้วยกันหลายครั้งมากบ้างน้อยบ้างครั้งที่สำคัญคือ ในปีพ.ศ.2298-2299 และพ.ศ. 2301 ทั้งนี้เพราะความอ่อนแอของกษัตริย์ปลายราชวงศ์ตองอู คือเมื่อสิ้นราชวงศ์ตองอูพม่ามี

นโยบายปกครองมอญอย่างกตัญญูและปราบปรามมอญ ทำให้มีการสู้รบระหว่างพม่ากับมอญหลายครั้ง การรบระหว่างพม่ากับมอญบางครั้งมอญก็ได้เปรียบ แต่ถ้าพลาดพลั้งพม่าก็ปราบมอญลงได้ มอญก็พากันอพยพหนีเข้ามาประเทศไทย ซึ่งเป็นเช่นนี้อยู่หลายครั้ง ซึ่งสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศก็ทรงโปรดให้รับพวกมอญอพยพไว้ และให้ตั้งบ้านเรือนอยู่ชานพระนคร

6) สมัยสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี (พ.ศ.2317) การอพยพของชาวมอญในครั้งนี้นี้เนื่องมาจากพระเจ้ามังระคิดการณจะมาตีกรุงธนบุรี จึงได้เกณฑ์ชาวมอญตามหัวเมืองเตรียมการตั้งขุ่ยฉางและทำทาง ชาวมอญไม่พอใจจึงพากันหนี พม่าจับกุมตัวคนในครอบครัวมาเป็นตัวประกัน และจับครอบครัวมอญที่ยอมถูกเกณฑ์มาเข้าทำงานด้วย มอญที่ถูกเกณฑ์รู้เข้าก็พากันโกรธแค้นพร้อมใจกันฆ่าพม่าและยกทัพกลับ มอญที่ถูกเกณฑ์ครั้งนี้มีพระยามอญเป็นหัวหน้า 4 คน คือ พระยาแจ้ง เจ้าเมืองอัตตรัน เป็นหัวหน้าใหญ่ พระยาอู่ ตละเสี้ยง และตละเกล็บ

เมื่อพระยาแจ้งนำกองทัพกลับระหว่างทางได้กำลังสมทบจากมอญหัวเมืองจึงยกเข้าตีเมาะตะมะ สะโตง และหงสาวดี และเลยไปยังกุ่ง พวกมอญสู้ไม่ได้ก็แตกหนีมาและพากันมาพึ่งไทย สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีได้โปรดให้เจ้าพระยาจักรีแม่ทัพใหญ่คุมทัพไปตีเชียงใหม่ไว้ให้ได้ก่อนที่พม่าจะยกทัพตามทัพมอญลงมา ทัพมอญที่หนีถอยมาครั้งนี้แยกกันอพยพเข้าไทยเป็นหลายพวก พวกที่อพยพเข้ามาทางเมืองตากในปี พ.ศ.2317 มีสมิงสุหรัยกลันเป็นหัวหน้า สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีโปรดให้พระยากำแพงวิชัยตุ้มคุมกองทัพไปรอรับอยู่ที่บ้านระแหง เมืองตากอีกพวกหนึ่งอพยพเข้ามาทางบ้านนาเกาะดอกเหล็ก แขวงเมืองตาก มีสุวรรณเทวะกับทามุมวยเป็นผู้ควบคุมครอบครัวมอญมาทางด้านนี้

พวกสุดท้ายเข้ามาทางด้านด่านเจดีย์สามองค์ มีจำนวนผู้อพยพมากกว่าทางอื่น ๆ มีพระยาแจ้ง พระยากลางเมือง ตละเสี้ยง ตละเกล็บ ผู้เป็นหัวหน้าในการกบฏต่อพม่าเป็นผู้คุมมา สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีได้โปรดเกล้าฯ ให้พระยายมราช (แขก) คุมกองทัพไปตั้งรับที่ตำบลท่าดินแดง แขวงเมืองท่าขนุนแถบลำน้ำไทรโยค ครอบครัวที่อพยพมาในครั้งนี้ได้โปรดเกล้าฯ ให้ไปตั้งบ้านเรือนที่ปากเกร็ด แขวงเมืองนนทบุรี และสามโคก ปทุมธานี และได้โปรดเกล้าฯ ให้พระยาบำเรอศักดิ์ซึ่งเป็นเชื้อสายมอญเป็นพระยารามัญวงศ์มียศเสมอจตุสดมภ์ที่เรียกว่าจักรีมอญ เป็นหัวหน้าควบคุมดูแลมอญ และได้ตั้งให้พระยามอญเป็นหัวหน้ามียศศักดิ์เป็นข้าราชการทุกคน

7) สมัยสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (พ.ศ.2352-2367) การอพยพในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์นี้เป็นการอพยพครั้งใหญ่ในสมัยสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย การที่มอญอพยพเข้ามาในครั้งนี้ก็เนื่องมาจากการทนการกดขี่ข่มเหงของพม่าไม่ได้ เพราะพระเจ้าปดุงได้เกณฑ์แรงงานทั้งในพม่า รามัญ ตลอดจนเมืองประเทศราชต่างๆ ให้ไปสร้างพระมหาธาตุที่เมือง

เมกุน ทำให้ผู้คนไม่มีเวลาทำมาหากิน ทั้งพม่าที่ได้รับแต่งตั้งไปปกครองเมาะตะมะก็ข่มเหงและเบียดเบียนชาวมอญ แต่ชาวมอญก็ไม่มีกำลังพอที่จะต่อสู้ได้ ในปี พ.ศ.2358 ชาวเมืองโดยมีสมิงสอดเบาเป็นหัวหน้าจึงพร้อมใจกันกบฏที่เมืองเมาะตะมะจับพม่าฆ่าเสียแล้วพากันอพยพเข้ามายังประเทศไทย

ชาวมอญที่อพยพเข้ามาในครั้งนี้เข้ามาด้วยกันหลายทางทั้งทางด้านเมืองตาก ทางเมืองอุทัยธานี และด่านเจดีย์สามองค์ แขวงเมืองกาญจนบุรี พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยโปรดเกล้าให้กรมวังบวรสถานมงคลขึ้นไปรับครัวมอญที่เมืองนนทบุรี และโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอเจ้าฟ้ามงกุฎออกไปรับครัวมอญที่เมืองกาญจนบุรี โดยมีเจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษ์มนตรีเป็นผู้ใหญ่กำกับไปด้วย ส่วนทางเมืองตากได้โปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพระยาอภัยภูธรที่สมุหนายกขึ้นไปคอยรับครัวมอญ และโปรดเกล้าฯ ให้ไปตั้งบ้านเรือนที่แขวงเมืองปทุมธานี เมืองนนทบุรี และเมืองนครเขื่อนขันธ์ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งสมิงสอดเบาเป็นพระยารัตนจักร บวรदानายหัวหน้านายรามัญอื่นๆ ที่มีศอยุ่เดิมก็โปรดเกล้าฯ ให้เป็นพระยาทั้งสิ้น

8) สมัยสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ในปี พ.ศ.2367 ซึ่งได้โปรดเกล้าฯ ให้พระยามหาโยธา(ทอเรียะ)คุมกองทัพรามัญไปรับครอบครัวมอญจากเมืองมอญ ทั้งนี้เพราะชาวมอญที่อยู่ในกรุงเทพฯ ได้เรียนเสนอเสนาบดีขึ้นมาว่า พม่ามีศึกอยู่กับอังกฤษจะทำให้ญาติพี่น้องที่อยู่ยังเมืองมอญต้องลำบาก ครัวมอญที่โปรดเกล้าฯ ให้ไปรับในครั้งนี้โปรดเกล้าฯ ให้ไปตั้งบ้านเรือนอยู่ที่เมืองนครเขื่อนขันธ์ (พระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ)

การอพยพของคนมอญสู่ประเทศไทยนั้นเข้ามาในลักษณะต่างๆ กัน เช่น เข้ามาในฐานะเชลยสงคราม เข้ามาโดยหลบหนีออกจากกองทัพพม่า เข้ามาในฐานะผู้ลี้ภัยทางการเมือง เป็นต้น ชาวมอญที่อพยพเข้ามาในประเทศไทยจะได้รับการต้อนรับจากไทยโดยให้ไปตั้งหลักแหล่งที่เหมาะสม บริเวณที่จัดให้เป็นที่อยู่ของชาวมอญส่วนมากจะอยู่ริมน้ำ ในจังหวัดบริเวณภาคกลางของประเทศ

ปัจจุบันบริเวณที่คนมอญตั้งหลักแหล่งอาศัยอยู่เป็นกลุ่มใหญ่ๆ ได้แก่⁷⁹

1) บริเวณลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา เช่น กรุงเทพมหานคร จังหวัดนนทบุรี จังหวัดปทุมธานี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และจังหวัดสมุทรปราการ

⁷⁹ อรรถาธิบาย, “ชีวิต พิธีกรรมและเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของมอญในเมืองไทย: กรณีศึกษาในเขตอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชามนุษยวิทยา คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2536), หน้า 7.

- 2) บริเวณลุ่มแม่น้ำแม่กลองและบริเวณระหว่างแม่น้ำแม่กลองกับชายแดนไทย-พม่า เช่น จังหวัดราชบุรี และจังหวัดกาญจนบุรี
- 3) บริเวณระหว่างลุ่มน้ำเจ้าพระยาและลุ่มแม่น้ำแม่กลอง เช่น จังหวัดสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสงคราม และจังหวัดนครปฐม
- 4) บริเวณภาคเหนือตามลุ่มแม่น้ำปิง เช่น จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดลำปาง และจังหวัดลำพูน

นอกจากนี้ยังมีกระจายเป็นกลุ่มเล็กๆ ในบริเวณจังหวัดลพบุรี สุพรรณบุรี ฉะเชิงเทรา นครราชสีมา ชุมพร ระนอง สุราษฎร์ธานี⁸⁰ นอกจากนั้นแล้วยังปรากฏในจังหวัดตาก พิชณุโลก กำแพงเพชร อุทัยธานี ชัยภูมิ สระบุรี นครนายก ประจวบคีรีขันธ์ นครสวรรค์ ปราจีนบุรี สิงห์บุรี อ่างทอง ชัยนาท ระยอง ชลบุรี เพชรบุรี⁸¹ ชาวมอญที่อพยพเข้ามาในประเทศไทยนั้นสามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมและสังคมไทยได้เป็นอย่างดี นำไปสู่การผสมกลมกลืนเข้าเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทย ซึ่งดำเนินไปอย่างเชื่องช้าและต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน

3.5 คนไทยเชื้อสายมอญในจังหวัดสมุทรสาคร

การอพยพของชาวมอญที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในจังหวัดสมุทรสาครนั้นไม่มีบันทึกหลักฐานไว้เป็นลายลักษณ์อักษรชัดเจนเช่นเดียวกับการอพยพของมอญเข้าสู่ประเทศไทยในจังหวัดอื่นๆ เช่น ชาวมอญในจังหวัดสมุทรปราการ นนทบุรีและ ปทุมธานีซึ่งมีการอพยพเข้ามาอย่างเป็นทางการ นักวิชาการส่วนใหญ่ก็เชื่อว่ามอญในสมุทรสาครนั้นแพร่กระจายมาจากจังหวัดที่มีคนมอญเข้ามาอาศัยอยู่แล้วเช่น สมุทรปราการ และปทุมธานี ทั้งนี้ประวัติการตั้งถิ่นฐานของมอญสมุทรสาครนั้นแตกต่างจากมอญพระประแดง สามโคก และปากเกร็ด ซึ่งจะมีการระบุชัดเจนตามลายลักษณ์อักษรเพราะจะมีใบบอกมาล่วงหน้า พระเจ้าแผ่นดินก็จะโปรดให้จัดกองทัพไปรับและจัดสถานที่ให้

⁸⁰ สุภรณ์ โอเจริญ, “ชาวมอญในประเทศไทย : วิเคราะห์ฐานะและบทบาทในสังคมไทย ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ตอนกลางถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2519), บทคัดย่อ .

⁸¹ องค์ บรรจุน, *ความเชื่อของชาวมอญจังหวัดสมุทรสาคร: ความเชื่อในการรักษาโรค*, (รายงานประกอบการศึกษาวิชาเอกหัวข้อศึกษาอิสระ ระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2546), หน้า 10. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

อยู่อย่างเป็นทางการ แต่ชาวมอญในจังหวัดสมุทรสาครที่เป็นกลุ่มดั้งเดิมนั้นคาดว่าอพยพมาไม่มากนักแล้วค่อยๆรวมตัวกันภายหลัง หรือเข้ามาก่อนที่จะมีการบันทึกอย่างเป็นทางการ⁸²

ชาวมอญกลุ่มแรกในสมุทรสาครน่าจะมีการอพยพเข้ามาตั้งแต่สมัยรัตนโกสินทร์ ตอนต้นสมัยสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (รัชกาลที่ 2 พ.ศ.2352-2367) สอดคล้องกับเหตุการณ์มีหลักฐานระบุชัดเจนว่าในปี พ.ศ. 2358 มีการอพยพของชาวมอญครั้งใหญ่ประมาณ 40,000 คน อพยพเข้ามาหลายเส้นทาง เพราะถูกพม่ากดขี่อย่างหนัก ดังนั้นในการอพยพอาจมีการตกหล่นพลัดหลงและเดินทางล่องเข้ามาถึงจังหวัดสมุทรสาคร⁸³ มาก่อตั้งชุมชนที่บ้านเกาะ* ตำบลบ้านเกาะ ซึ่งสอดคล้องหลักฐานโบราณสถานในพื้นที่ คือ พระอุโบสถ วัดเกาะนั้นมียุทธศาสตร์สถาปัตยกรรมอยู่ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น⁸⁴ และน่าจะมีการอพยพเข้ามาอีกเรื่อยเป็นกลุ่มเล็กๆ และตั้งถิ่นฐานอยู่ในบริเวณอื่นๆ เช่นที่บ้านคลองครุ ตำบลท่าทราย ดั้งหลักฐานเอกสารกล่าวถึงเรื่องราวเกี่ยวกับพระไตรสรณรัชช์ (อาจารย์เย็น) ท่านเป็นผู้นำพุทธศาสนาแบบธรรมยุติกนิกายจากเมืองไทยไปเผยแพร่วัดที่เมืองมอญ เอกสารดังกล่าวระบุว่า

“လျှော်အူဘူမဘူဇျော် ဝူသက္ကရာဇ်ဥုဇ် ဝူဝါကွံဝိ ၊ (၁၂၀၃)
ဂိတုကထိန်ဝံကံ ဝူဗြဲဝိ ထွန်ဝိဝိတ် ဝူးဝိတ်နူဝိဝိတ် ဝိ ဝူကွန်ဝိ ဝူဗျူ
ကြိုင်ဇြိ ဝူဇ်ဝေ့ဒျော့ဝေ့ဝေ့ဝေ့ဝေ့

ท่านอาจารย์มหาเย็นนั้น ในจุลศักราช 1203 เดือน 12 ขึ้น 13 ค่ำ วัน
พฤหัสบดี ก็ได้ถือกำเนิดจากครรภ์มารดา ในหมู่บ้านมอญคลองครุ เมืองสยาม
อโยธยานั้นแล⁸⁵

⁸² องค์กร บวรจัน, ลักษณะสังคมมอญในจังหวัดสมุทรสาครระหว่าง พ.ศ.2325 ถึง 2525, เอกสารงานวิจัย วิชาเอกประวัติศาสตร์ไทย ระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2545 ,หน้า 31. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

⁸³ องค์กร บวรจัน, “ทวนน้ำท่าจีน เยือนถิ่นจังหวัดสมุทรสาคร มอญนอกพงศาวดาร,” ศิลปวัฒนธรรม ปีที่ 26, ฉบับที่ 4 (ก.พ.2548): 58-61.

* ผู้ศึกษาเกิดและเติบโตในชุมชนมอญ “บ้านเกาะ” แห่งนี้

⁸⁴ พญ วงน้อย, “วัดเกาะ ตำบลบ้านเกาะ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร,” เอกสารรายงานสำรวจประกอบการจัดทำฐานข้อมูลแหล่งโบราณคดีและโบราณสถาน สำนักศิลปากรที่ 1 ราชบุรี กรมศิลปากร 2541 . (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

⁸⁵ ဝေဇ္ဇဗုဒ္ဓိ အဘိဓမ္မာ , အတ္ထုပ္ပတ္တိအူဘူကွန်ဝိဝေဇ္ဇဗုဒ္ဓိ ဝူဘုန်ကော့ ဝေဇ္ဇဗုဒ္ဓိဝေဇ္ဇဗုဒ္ဓိဝေဇ္ဇဗုဒ္ဓိ ဝေဇ္ဇဗုဒ္ဓိ ၁၂၅၇ ဝူဇ်ဝေ့ ဝူကွန်ဝိဝေဇ္ဇဗုဒ္ဓိ (ဘာ မဘူဇျော် ကွန်ကန် ဝူဇ်ဝေ့ဝေ့ , ၁၃၂၄) , မုက်လိက် ၁-၆.(ถาวรรูปถอดตีพิมพ์ อาติจะ, ประวัติมหาเย็น และระเบียบวินัยธรรมยุต จุลศักราช 1237 (พ.ศ.2418), (บ้านกะตอ เมืองมะละแหม่ง : วัดมหาเย็น, 2505), หน้า 1-6 .)

เมื่อเทียบเคียงปีเกิดของอาจารย์เย็นในปีพ.ศ.2384 ก็เท่ากับว่าน่าจะมีชาวมอญตั้งถิ่นฐานที่บ้านคลองครุอยู่ก่อนหน้านั้นแล้วซึ่งสอดคล้องกับระยะเวลาและเหตุการณ์อพยพครั้งใหญ่ของชาวมอญในสมัยรัชกาลที่ 2 นั้นเอง

จากการบอกเล่าชาวมอญกลุ่มแรกในสมุทรสาครนั้นอพยพมาจากเมืองมอญ โดยมุ่งหน้าข้ามเทือกเขาตะนาวศรีผ่านด่านเจดีย์สามองค์ ชาวมอญที่เข้ามาในครั้งนั้นมาจากหมู่บ้านและจังหวัดต่างๆ โดยกลุ่มหนึ่งเป็นชาวบ้าน “กะมาวัก” เมืองมะละแหม่ง ซึ่งจัดเป็นกลุ่มใหญ่ได้ร่วมเดินทางมาด้วย มอญกะมาวัก เป็นชาวชนบทมีอาชีพทำนาและรับจ้าง เมื่อมาถึงเมืองไทยแล้วแยกบ้านกันตั้งถิ่นฐานตามลุ่มน้ำ ท่าจีน เช่น ตำบลบ้านเกาะ ตำบลท่าทราย ชาวมอญกลุ่มอื่นเรียกชาวมอญกลุ่มนี้ว่า “มอญน้ำเค็ม” หรือ “มอญลุ่มน้ำเค็ม” อาชีพเริ่มแรกคือ ทำป่าจาก เย็บจาก บางครอบครัวก็ยึดอาชีพทำนา เนื่องจากพื้นที่เขตตำบลบ้านเกาะฝั่งตะวันออกอยู่ห่างจากน้ำเค็มพอสมควรจึงปลูกข้าวได้⁸⁶

ดังนั้นชาวมอญในสมุทรสาครน่าจะอพยพเข้ามาในสมัยรัชกาลที่ 2 เป็นชาวมอญที่มาจากบ้าน “กะมาวัก” โดยตรง⁸⁷ เพราะมีชาวมอญตำบลบ้านเกาะได้เดินทางไปเมืองมอญ (ประเทศพม่า) และไปพักกับญาติของตนที่บ้านกะมาวัก และไม่มีใครมีบรรพบุรุษหรือญาติพี่น้องที่อยู่จังหวัดปทุมธานี นนทบุรี และสมุทรปราการแม้แต่คนเดียว⁸⁸

จากคำบอกเล่าของชนมอญแถบตำบลบ้านเกาะถึงการไปมาหาสู่ระหว่างบ้านกะมาวัก เมืองมะละแหม่ง เช่น นางมะระ ทอลุม เจ้าพิธิรำผี (โต้ง) เล่าว่าญาติคนหนึ่งไปแต่งงานกับผู้หญิงบ้านกะมาวักแล้วไม่ยอมกลับมา ลูกหลานจึงพากันไปตามหา และทราบว่าได้เสียชีวิตแล้ว เช่นเดียวกับนายเจียน คงศีล เล่าว่า นายพลอย มีครอบครัวและมีบุตร 3 คนได้เดินทางไปอยู่ที่บ้านกะมาวัก จนแต่งงานใหม่ มีบุตร 1 คน และได้เสียชีวิตที่นั่นเช่นกัน ส่วนพระอาจารย์หงส์ (พ.ศ. 2466-2485) อดีตเจ้าอาวาสวัดเจ็ดริ้ว อำเภอบ้านแพ้ว มักเดินทางไปมาระหว่างเมืองไทยกับบ้านกะมาวักเพื่อเสาะหาสมุนไพรรักษา เมื่อ พ.ศ.2482 ท่านไปเมืองมอญนานถึง 4 เดือน และพักอยู่ที่บ้านกะมาวักนานถึง 1 เดือน

พระครูสาครกิจโกศล (จ๋อน) อดีตเจ้าอาวาสวัดเจ็ดริ้ว (พ.ศ.2488-2528) ท่านเป็นผู้ที่มีอุปการะคุณต่อชาวมอญในเมืองไทยและชาวมอญเมืองมอญ (ประเทศพม่า) เป็นอย่าง

⁸⁶นาวาโทสุรจิต สงสกุล, สิ่งที่น่าสนใจเกี่ยวกับเจ็ดริ้ว, พิมพ์ในงานศพพระครูสาครกิจโกศล (จ๋อน วรุโณ), (กรุงเทพฯ: รักรสปี, 2530), หน้า 70-73.

⁸⁷องค์ บรรจุน, “ทวนน้ำท่าจีน เยือนถิ่นจังหวัดสมุทรสาคร มอญนอกพงศาวดาร,” ศิลปวัฒนธรรม, : 58-61 .

⁸⁸กนกอร เหลืองขมิ้น, วรวรรณดี มีสมิง, สุนันท์ ทองมุกดา, และอรทัย กลับบ้านเกาะ, ประเพณีไทยรามัญในจังหวัดสมุทรสาคร, (กรุงเทพฯ: ศูนย์พัฒนาหนังสือ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2539), หน้า 6.

มาก ท่านเดินทางไปพักอยู่ที่บ้านกะมาวกเป็นประจำ เมื่อท่านมรณภาพแล้ว ชาวมอญเมืองมะละแหม่งก็ได้เดินทางมาสร้างเมรุลักษณะทรงปราสาทตามแบบอย่างศิลปะมอญถวายที่วัดเจ็ดริ้ว ส่วนนายพิศาล บุญผูก ชาวมอญเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี เล่าว่าปู่ของตนชื่อเดช นามสกุลชาวเรือหัก เป็นนักดนตรีวงปี่พาทย์มอญ ตำบลบ้านเกาะ จังหวัดสมุทรสาคร ครั้งหนึ่งเคยไปแสดงปี่พาทย์ที่บ้านกะมาวก พบกับท่ารามอญโบราณ จึงศึกษาและนำมาถ่ายทอดให้กับน้องสาวคือ ย่าบริก ต่อมาได้แต่งงานกับ ปู่ทอแจ๊ะ ชาวมอญไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี จึงย้ายครอบครัวไปอยู่ที่เกาะเกร็ด และสืบทอดวิชามอญร่ำให้กับลูกหลานมาจนกระทั่งปัจจุบัน

สำหรับหลักฐานที่กล่าวถึงการเข้ามาของชาวมอญสมุทรสาครที่เป็นลายลักษณ์อักษรมีเพียงกรณีเดียวคือในสมัยสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 3) ในครั้งที่โปรดให้สร้างป้อม และขุดคลองสุนัขหอน และโปรดให้ยกครัวมอญในเจ้าพระยามหาโยธาจากปทุมธานี ไปทำมาหากินที่จังหวัดสมุทรสาครเมื่อ พ.ศ.2371 แต่ประวัติของวัดป้อมวิเชียรดังกล่าวนั้น กรมการศาสนาระบุว่าสร้างเมื่อปี พ.ศ.2323 ดังนั้นวัดป้อมวิเชียรโชติการามแห่งนี้ต้องมีมาก่อนการสร้างป้อมในปี พ.ศ. 2371 แต่ภายหลังที่ชาวมอญมาอาศัยอยู่ที่วัดนี้ในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาตลอด วัดนี้จึงกลายเป็นวัดมอญในที่สุด และอีกเหตุการณ์หนึ่งคือ โปรดฯให้ขุดลอกคลองสุนัขหอนและโปรดให้ยกครัวมอญในเจ้าพระยามหาโยธา (พระยาเจ่ง) ไปทำมาหากินที่จังหวัดสมุทรสาคร

การกระจายตัวของชุมชนมอญในจังหวัดสมุทรสาครจึงมี 2 กลุ่ม ตามการจัดแบ่งแยกตามช่วงระยะเวลาที่อพยพเข้ามา ได้แก่กลุ่มแรกตรงกับสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2 และกลุ่มที่สอง ตรงกับสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ชาวมอญกลุ่มแรกอพยพจากหมู่บ้านมอญในประเทศพม่าโดยตรง และลงหลักปักฐานอยู่บริเวณลุ่มแม่น้ำท่าจีนทั้งสองฝั่ง คือ ชุมชนบ้านเกาะ ตำบลบ้านเกาะ ชุมชนบ้านคลองครุ และชุมชนบ้านท่าทราย ตำบลท่าทราย ต่อมาชุมชนมอญตำบลบ้านเกาะและตำบลท่าทรายมีการขยายตัวเพื่อหาแหล่งทำกินไปยังตำบลใกล้เคียงเช่นตำบลอัมพวง และตำบลเจ็ดริ้ว ในเขตอำเภอบ้านแพ้ว ในพ.ศ.2423 และครอบคลุมทั่วอำเภอบ้านแพ้วในเวลาต่อมา ได้แก่ ตำบลบ้านแพ้ว ตำบลหลักสอง ตำบลหลักสาม ตำบลยกกระบัตร์ ล้วนอยู่ริมคลองดำเนินสะดวก⁸⁹ และยังมี การขยายตัวของชุมชนมอญบ้านเกาะไปอยู่ที่ชุมชนมอญคลอง 14 เขตหนองจอก กรุงเทพมหานครอีกด้วย

⁸⁹ องค์ บรรจุน, ลักษณะสังคมมอญในจังหวัดสมุทรสาครระหว่าง พ.ศ.2325 ถึง 2525, หน้า 36 .

กลุ่มที่สองอพยพมาจากชุมชนมอญในจังหวัดปทุมธานี ตั้งถิ่นฐานของตนอยู่บริเวณวัดป่าอมวิเชียรโชติการาม ตำบลมหาชัย ชุมชนวัดบางหญ้าแพรก ตำบลบางหญ้าแพรก ชุมชนโกรกกรากใน ตำบลโกรกกราก และชุมชนมอญริมคลองสุนัขหอน เช่น ชุมชนวัดชีฟ้าขาว ตำบลท่าจีน ชุมชนวัดบางสีคต ชุมชนวัดบางกระเจ้า ชุมชนวัดบางไผ่เตี้ย ตำบลบางกระเจ้า ชุมชนวัดใหญ่บ้านบ่อ ชุมชนวัดบางพลี ตำบลบางโหนด หลังจากนั้นก็ได้มีการขยายตัวเข้าไปในบริเวณริมคลองมหาชัย* ได้แก่ชุมชนวัดโคก (วัดศรีบุญรัตนาวาส) ตำบลโคกขาม ชุมชนบ้านไร่เจริญผล ตำบลพันท้ายนรสิงห์

คนมอญเป็นชนชาติผู้มีความอารยธรรมที่เจริญรุ่งเรืองมาตั้งแต่อดีต มีภาษาพูดและภาษาเขียนเป็นของตนเอง มอญเป็นผู้ที่เคร่งครัดต่อระเบียบ จารีต ประเพณี และวัฒนธรรมของตนเอง สิ่งที่เป็นศูนย์รวมใจที่จะยึดเหนี่ยวให้ชาวมอญที่อยู่กระจัดกระจายตามท้องถิ่นต่างๆที่ห่างออกไปให้มีความสัมพันธ์ในกลุ่มเชื้อชาติเดียวกันนั่นก็คือเรื่องศาสนาซึ่งวัดเป็นศูนย์กลาง เมื่ออพยพเข้ามาอยู่ในดินแดนของประเทศไทยในปัจจุบัน ก็พยายามทำนุบำรุงรักษาลักษณะประจำชาติของตนเอาไว้อย่างมั่นคงไม่ว่าจะอพยพเข้ามาเมื่อหลายร้อยปีก่อน หรือไม่ก็สิบปีที่ผ่านมา

สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

* คลองมหาชัย หรือ คลองมหาไชย เป็นคลองขุดตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา มูลเหตุจากเรื่องทำนรสิงห์ ในสมัยสมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ 8 (พระเจ้าเสือ พ.ศ.2246-2250) เพื่อลดความคดเคี้ยวของคลองโคกขาม เริ่มต้นจากคลองด่านวัดหัวหมู เขตเมืองธนบุรี จนถึงคลองโคกขาม เรียกว่า “คลองพุทธเจ้าหลวง” ขุดต่อจนเสร็จในสมัยสมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ 9 (ขุนหลวงทำยสระ พ.ศ. 2251-2275) เมื่อครั้งที่เสด็จมาทรงเบ็ดที่ปากน้ำเมืองสาครบุรี โปรดฯให้พระวราชสงครามเป็นนายกอง กะเกณฑ์คนหัวเมืองปักซีได้ โดยฝรั่งเศสส่งกล้องดูให้ตรงปากคลอง ปักทุยลงเป็นสำคัญยาว 340 ได้ขุดคลองลึก 6 ศอก กว้าง 7 ศอก ขุด 2 เดือนจึงเสร็จ (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ, วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดสมุทรสาคร, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2544), หน้า4-5)

รูปที่ 14 แผนที่แสดงการกระจายตัวของคนไทยเชื้อสายมอญในประเทศไทย และจังหวัดสมุทรสาคร

บทที่ 4

คนมอญย้ายถิ่น

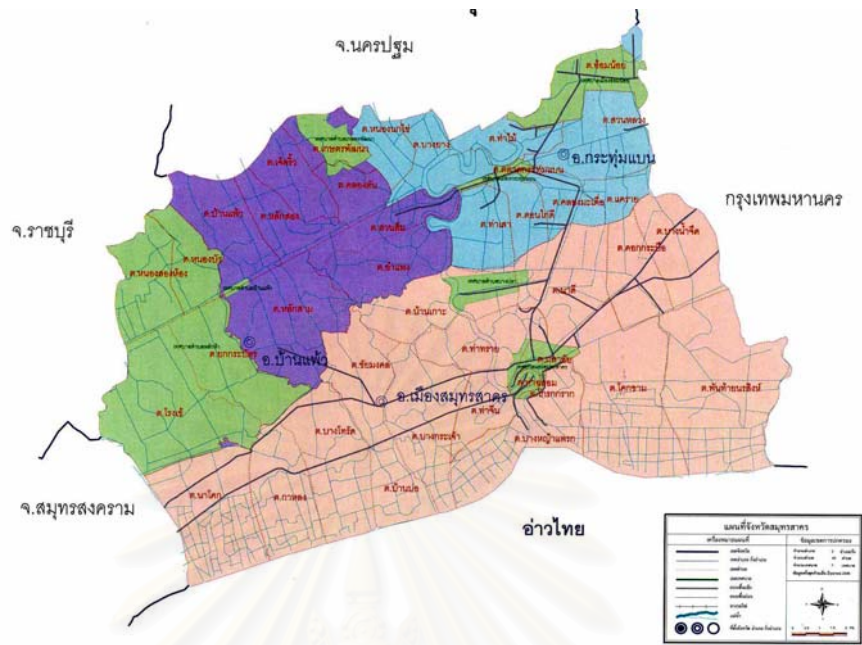
คนมอญย้ายถิ่น (Mon migrants) คือ กลุ่มชาติพันธุ์มอญในประเทศพม่าเป็นบุคคลที่ถือสัญชาติพม่า และอพยพย้ายถิ่นเข้ามาอยู่ในประเทศไทยโดยการลักลอบเข้าเมืองโดยผิดกฎหมายเพื่อหางานทำ ถือว่าเป็นแรงงานข้ามชาติที่ผิดกฎหมาย (illegal migrant workers)* หรือภาษาราชการเรียกว่า แรงงานต่างด้าว**

4.1 ข้อมูลทั่วไปจังหวัดสมุทรสาคร

จังหวัดสมุทรสาครเป็นจังหวัดชายทะเล ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ภาคกลางตอนล่างของประเทศไทย ห่างจากกรุงเทพมหานครตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 35 (ถนนพระราม 2) ประมาณ 30 กิโลเมตร มีอาณาเขตทิศเหนือติดต่อกับจังหวัดนครปฐม ทิศใต้ติดทะเลอ่าวไทย ทิศตะวันออกติดต่อกับกรุงเทพมหานคร ทิศตะวันตกติดต่อกับจังหวัดสมุทรสงคราม และจังหวัดราชบุรี จังหวัดสมุทรสาครแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 3 อำเภอ คือ อำเภอเมืองสมุทรสาคร อำเภอกะทู้แม่บวน และ อำเภอบ้านแพ้ว

* แรงงานข้ามชาติที่ผิดกฎหมาย หรือเลียงกฎหมาย (illegal migrant workers) เป็นการนิยามความหมายเพื่อแยกแยะความหมายของคนข้ามชาติและแรงงานข้ามชาติที่มีความหมายทับซ้อนกันอยู่โดยให้ความหมายว่า ผู้ลักลอบเข้าเมืองมาทำงานอย่างผิดกฎหมาย ส่วนเลียงกฎหมายคือกลุ่มที่เดินทางเข้าเมืองถูกต้อง คือมีวีซ่าชนิดที่ไม่อนุญาตให้ทำงานแต่แอบทำงาน ตัวอย่างคือนักท่องเที่ยวต่างชาติดังกล่าวและคนต่างชาติที่เป็นเจ้าของกิจการโดยอาศัยการใส่ชื่อ คนท้องถิ่นเป็นเจ้าของแทนเป็นการบังหน้า (กฤตยา อาชวนิจกุล และคณะ, สถานะความรู้เรื่องแรงงานข้ามชาติในประเทศไทยและทิศทางการวิจัยที่พึงพิจารณา, นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2545), หน้า6.

** แรงงานต่างด้าว หมายถึง แรงงานต่างด้าวที่เข้าเมืองผิดกฎหมายที่รอการส่งกลับแต่รัฐบาลอนุญาตผ่อนผันให้จดทะเบียนทำงานได้ในบางกิจการ บางพื้นที่ ตามระยะเวลาที่กำหนดเฉพาะบุคคลที่มีสัญชาติ พม่า ลาว และกัมพูชาที่อยู่ในประเทศไทยก่อนวันที่มีมติคณะรัฐมนตรีซึ่งได้เคยมีมติคณะรัฐมนตรีผ่อนผันอย่างต่อเนื่อง 6 ครั้ง เมื่อปี พ.ศ.2539 , พ.ศ.2541 , พ.ศ.2542 , พ.ศ. 2543, 3 เมษายน 2544 และ 28 สิงหาคม 2544 (บัณฑิตย์ ธนชัยเศรษฐวุฒิ, “บทวิพากษ์นโยบายรัฐกับโครงสร้างการคดีแรงงานต่างด้าว,” เอกสารประกอบการประชุมความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาสืบเนื่องหลังการจดทะเบียนแรงงานอพยพ 2545 เสนอที่จังหวัดเชียงใหม่ กุมภาพันธ์ 2545)

รูปที่ 15 แผนที่จังหวัดสมุทรสาคร

รูปที่ 16 แผนที่อำเภอเมืองจังหวัดสมุทรสาคร

(แหล่งที่มา : <http://www.amphoe.com>)

สภาพเศรษฐกิจของจังหวัดสมุทรสาครมีความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นอันดับต้นๆ ของประเทศไทยเป็นแหล่งธุรกิจประมงและเป็นศูนย์กลางการซื้อขายสัตว์น้ำและผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำที่สำคัญของประเทศทำให้ภาคการประมงมีความต้องการแรงงานจำนวนมาก แต่เนื่องจากแรงงานไทยไม่นิยมทำงานในกิจการประมงทะเลและกิจการต่อเนื่องจากประมงทะเล เพราะเป็นงานหนัก สกปรกและมีกลิ่นเหม็น ระยะเวลาการทำงานไม่แน่นอนมักจ้างเป็นการเหมาหรือจ้างเฉพาะฤดู จึงทำให้มีการเข้าออกงานสูง จึงเกิดปัญหาการขาดแคลนแรงงานในกิจการดังกล่าว ในส่วนของ กิจการภาคเกษตรและที่เกี่ยวข้องกับภาคเกษตรก็ประสบปัญหาการขาดแคลนแรงงานเช่นกัน ซึ่งเป็นงานที่ต้องอยู่กลางแจ้ง ตากแดด การทำงานไม่เป็นเวลา ผู้ประกอบการและนายจ้างจึงหันมาจ้างแรงงานข้ามชาติ หรือแรงงานต่างด้าวจากประเทศเพื่อนบ้าน คือ พม่า ลาว และกัมพูชา ที่เข้าเมืองผิดกฎหมายทำงานแทนแรงงานไทย เนื่องจากแรงงานต่างด้าวไม่รังเกียจงานหนัก งาน สกปรก และมีความอดทน

4.2 คนมอญย้ายถิ่นในจังหวัดสมุทรสาคร

จังหวัดสมุทรสาครเป็นจังหวัดปลายทางของแรงงาน ที่มีแรงงานย้ายถิ่นเกือบทุกภาคของ ประเทศมาทำงาน ไม่ต่างจากกรุงเทพมหานคร และที่สำคัญเป็นพื้นที่ที่มีความต้องการแรงงาน จำนวนมาก เนื่องจากการขาดแคลนแรงงานดังกล่าว แรงงานข้ามชาติจาก 3 สัญชาติ คือ พม่า ลาว และกัมพูชา โดยแรงงานจากประเทศพม่าเข้ามาทำงานมากที่สุดในประเทศไทยเข้ามาทำงาน มากถึง 200,000 คน¹ แรงงานเหล่านั้นประกอบด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ โดยเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์ มอญมีจำนวนมากที่สุดถึงร้อยละ 70 นอกเหนือจากนั้นอีกร้อยละ 30 เป็นกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆเช่น กะเหรี่ยง ทวาย คะฉิ่น คะยา ไทยใหญ่ ปล่อง และพม่า² สาเหตุที่มีจำนวนแรงงานข้ามชาติเป็น กลุ่มชาติพันธุ์มอญมากที่สุดนั้นเป็นเพราะบริเวณพื้นที่ต้นทางของการอพยพมาจากเขตรัฐมอญ (Mon State) คือ จังหวัดมะละแหม่ง จังหวัดสะเทิม และบริเวณพื้นที่อื่นๆในภาคพะโค ภาคตะนาว ศรี เขตรัฐกะเหรี่ยงที่มีคนมอญอาศัยอยู่อย่างหนาแน่น ซึ่งอยู่ในเขตภาคตะวันออกของประเทศ

¹มูลนิธิพัฒนารักษ์-สังฆะบุรี และ เครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงาน Labor Rights Promotion Network (LPN), “รายงานการศึกษาสถานการณ์การค้ามนุษย์ระหว่างพื้นที่ต้นทาง(สังฆะบุรี) และพื้นที่ปลายทาง(มหาชัย)” เสนอต่อ UN Inter-Agency Project on Human Trafficking (UNIAP) ตุลาคม 2548 หน้า 15 (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

²สมพงศ์ สระแก้ว, “แรงงานข้ามชาติสมุทรสาครกับสภาพการณ์การดำรงอยู่ การบริหารคุ้มครองในมิติมุมมองของ สังคมไทยด้านความมั่นคงของมนุษย์, “เอกสารเครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงาน (LPN) 2548, หน้า3.(เอกสารไม่ตีพิมพ์ เผยแพร่)

พม่าและมีพรมแดนกับประเทศไทย* จึงง่ายแก่การอพยพเดินทางข้ามเขตแดนระหว่างประเทศเข้ามา และอาจกล่าวได้ว่าคนมอญนั้นน่าจะเดินทางมาจากทุกพื้นที่ที่มีคนมอญอาศัยอยู่

เกี่ยวกับเรื่องแรงงานข้ามชาติตามมติคณะรัฐมนตรีในปีพ.ศ.2547ให้มีการจดทะเบียนแรงงานทั่วประเทศ จังหวัดสมุทรสาครได้จดทะเบียนราษฎรต่างด้าว ท.ร.38/1 จำนวน 103,426 คน ในจำนวนนี้มีเด็กต่างชาติอายุ 0-14ปีจำนวนกว่า 2,800 คน และขอใบอนุญาตทำงานจำนวน 77,409 คน ต่อมาภายหลังได้มีมติคณะรัฐมนตรีเมื่อเดือนพฤษภาคม พ.ศ.2548 รัฐบาลให้มีการขึ้นทะเบียนแรงงาน แต่จะให้ผู้ที่จดทะเบียนราษฎรต่างด้าวมีสิทธิอยู่ในประเทศไทยโดยมีเงื่อนไขต้องทำงานและขอใบอนุญาตทำงาน work permit เท่านั้น สำหรับผู้ที่ไม่มีนายจ้างหลังวันที่ 30 สิงหาคม 2548 จะไม่มีสิทธิอยู่ในประเทศไทย แต่เด็กและผู้ติดตามสามารถอยู่กับครอบครัวได้

ต่อมาในปีพ.ศ. 2548 นายจ้างแจ้งขอจดทะเบียนนายจ้างจำนวน 5,875 ราย มีความต้องการจ้างแรงงานต่างด้าว 182,910 คน แยกเป็นสัญชาติพม่า 168,904 คน ลาว 11,642 คน และกัมพูชา 2,364 คน ซึ่งภายใน 30 สิงหาคม 2548 เป็นกำหนดสุดท้ายสำหรับการจดทะเบียนขอใบอนุญาตทำงาน และคาดหวังว่าจะมีแรงงานมาขึ้นทะเบียนมากถึงร้อยละ 90**

แรงงานส่วนใหญ่จะอยู่ในภาคอุตสาหกรรมต่อเนื่องจากกิจการประมงมากกว่าร้อยละ 50 แต่ทั้งนี้จะสังเกตได้ว่าปัจจุบันในพื้นที่จังหวัดสมุทรสาครโดยเฉพาะเขตอำเภอเมืองและกระทุ่มแบนมีการขยายกิจการอุตสาหกรรม นายจ้างมีความต้องการแรงงานจำนวนมาก แต่การขาดแคลนแรงงาน ดังนั้นแรงงานข้ามชาติถือว่าเป็นความต้องการหลัก จึงทำให้เกิดการไหลทะลักแรงงานจากประเทศเพื่อนบ้านมาทำงานในสถานะที่ผิดกฎหมายจำนวนมาก กล่าวได้ว่าอาจจะมากกว่า 1 เท่าของแรงงานที่มีการจดทะเบียนขอใบอนุญาตทำงาน³

แรงงานข้ามชาติดังกล่าวเข้ามาทำงานอาชีพกรรมกรในประเภทกิจการประมง กิจการต่อเนื่องจากประมงทะเล งานก่อสร้าง งานเกษตร ผู้รับใช้ในบ้าน เป็นต้น แต่โดยส่วนใหญ่แรงงานจะอยู่ในประเภทกิจการต่อเนื่องจากประมงทะเล อาทิ งานแกะกุ้ง แล่ปลา ต้มหอย ปรุงน้ำแข็ง ทั้ง

* สำหรับดินแดนทางภาคตะวันตกของพม่า เช่น รัฐคะฉิ่น รัฐฉิ่น รัฐอาระกัน ภาคซาเกียง และภาคมากะวี จะอพยพเข้าไปเป็นแรงงานในประเทศอินเดียและบังคลาเทศมากกว่าที่จะมาประเทศไทย

** สำนักงานจัดหางานจังหวัดสมุทรสาคร , 2548

³สมพงษ์ สระแก้ว, "แรงงานข้ามชาติสมุทรสาครกับสภาพการณ์การดำรงอยู่ การบริหารคุ้มครองในมิติมุมมองของสังคมไทยด้านความมั่นคงของมนุษย์", เอกสารเครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงาน (LPN) 2548. หน้า 1 (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

ในโรงงานขนาดใหญ่ กลาง เล็ก (ล้าง) เป็นหลัก โดยอาศัยอยู่ตามที่พัก หอพัก มีแรงงานจำนวนหนึ่งอาศัยอยู่ในโรงงานอุตสาหกรรม⁴

รูปที่ 17 แรงงานข้ามชาติในจังหวัดสมุทรสาคร

ในเขตอำเภอเมืองจังหวัดสมุทรสาครเป็นพื้นที่ที่มีแรงงานข้ามชาติกระจุกตัวมากที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตเทศบาลนครและเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลรอบข้าง เมื่อแรงงานเข้ามาทำงานจำนวนมากก่อตัวเป็นชุมชนแรงงานข้ามชาติมิให้พบเห็นอยู่ทั่วไปอย่างน้อย 60 ชุมชนย่อย* การเป็นชุมชนขนาดใหญ่ในแหล่งที่มีการจ้างงาน เช่น ชุมชนตลาดกุ่ม มีจำนวนประมาณ 3,000-4,000 คน ชุมชนเกาะสมุทรประมาณ 3,000 คน นอกจากนั้นแถบคลองบางหญ้ามีจำนวนนับหมื่นคนเพราะเป็นที่พักและสถานที่ทำงานอยู่ด้วยกัน แถบชุมชนมหาชัยนิเวศน์-นครคีตรมีจำนวนประมาณไม่ต่ำกว่า 3,000 คน แถบชุมชนเคหะท่าจีนพบว่ามีการเช่าตึกทั้งตึกให้อยู่อาศัยมีจำนวนประมาณ 400-500 คน นอกจากนั้นจะเป็นการอยู่อย่างกระจายตัว เช่น

⁴สมพงศ์ สระแก้ว, “แรงงานข้ามชาติกับปัญหาด้านสาธารณสุขในพื้นที่จังหวัดสมุทรสาคร” ,เอกสารเครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงาน (LPN) กันยายน 2548.(เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

*ข้อมูลสำรวจชุมชนเบื้องต้นเมื่อปลายปี 2547 โดยร่วมกับทางเทศบาลนครสมุทรสาคร สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด โรงพยาบาลสมุทรสาคร และโรงพยาบาลศรีวิชัย 5 (มูลนิธิพัฒนารักษ์-สังฆละบุรี และเครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงาน Labor Rights Promotion Network (LPN), “รายงานการศึกษาสถานการณ์การค้ามนุษย์ระหว่างพื้นที่ต้นทาง(สังฆละบุรี) และพื้นที่ปลายทาง(มหาชัย)” เสนอต่อ UN Inter-Agency Project on Human Trafficking (UNIAP) ตุลาคม 2548 หน้า 6 (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

ชุมชนโกรกกรากใน และโกรกกรากนอก ส่วนชุมชนท่าฉลอม ชุมชนบางหญ้าแพรก ชุมชนวัดเจษฎารามมีไม่ต่ำกว่าหมื่นคน⁵

รูปที่ 18 แผนที่แสดงบริเวณที่มีคนมอญย้ายถิ่นจากประเทศพม่าอาศัยอยู่อย่างหนาแน่นในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร(แหล่งที่มาของแผนที่พื้นหลัง <http://www.moohin.com>)

4.3 ความเป็นอยู่และวิถีชีวิตคนมอญย้ายถิ่น

4.3.1 ย่านชุมชนและวัด

คนมอญย้ายถิ่นรู้จักจังหวัดสมุทรสาครในชื่อ “เมืองมหาชัย” สถานที่อยู่อาศัยและสถานที่ทำงานจะหนาแน่นในเขตอำเภอเมือง ปะปนกับชุมชนของคนไทย และคนไทยเชื้อสายมอญ

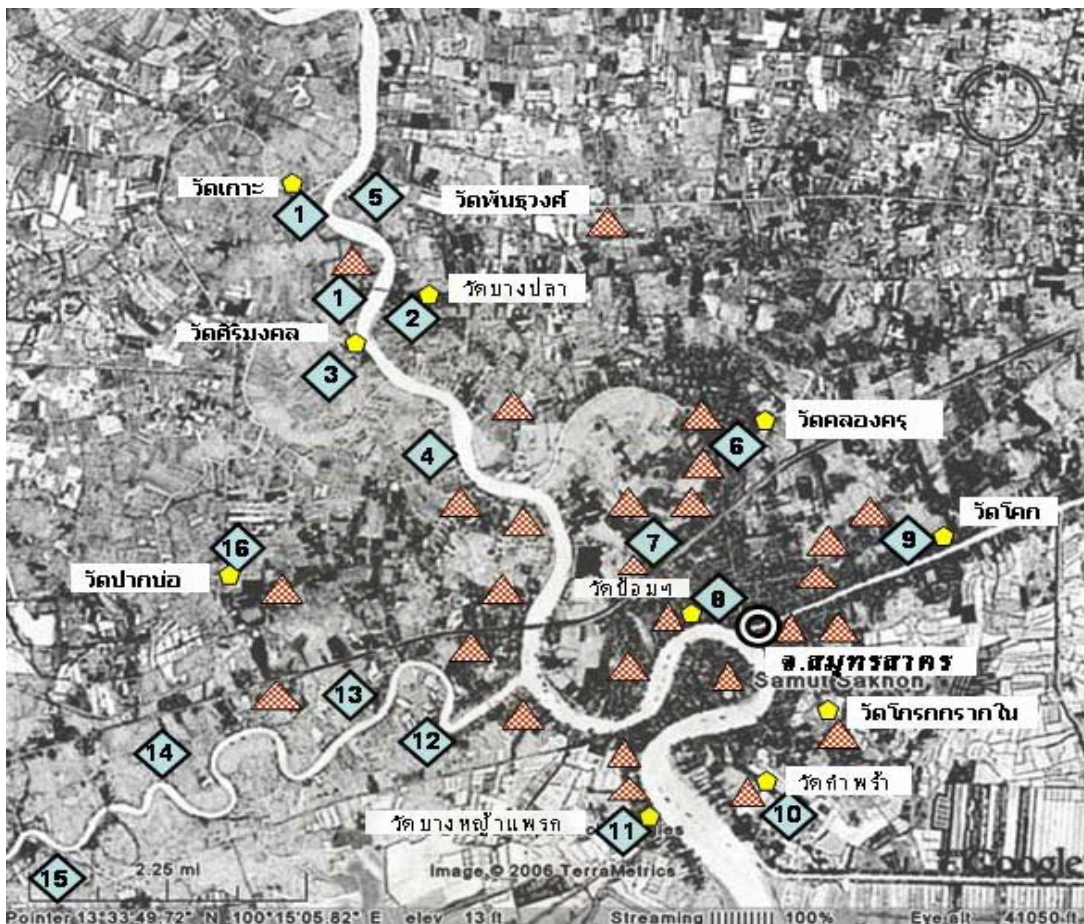
⁵ สัมภาษณ์ นายสมพงษ์ สระแก้ว, ผู้อำนวยการ เครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงาน Labor Rights Promotion Network (LPN), 23 ตุลาคม 2549.

ตารางที่ 3 แสดงบริเวณที่คนมอญย้ายถิ่นอาศัยอยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร

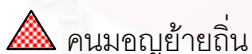
ตำบล	บริเวณ
มหาชัย	วัดป้อม สะพานปลา คลองบางหญ้า ตลาดกุ่ม ซอยณรงค์มิตร วัดเจษฎาราม วัดตึก ซอยพัฒนา
บางหญ้าแพรก	บางหญ้าแพรก โกรกกรากใน โกรกกรากนอก วัดกำพร้าว
ท่าฉลอม	สะพานปลาท่าฉลอม
ท่าจีน	เคหะท่าจีน วัดชีผ้าขาว วัดน้อยนางหงส์ หมู่ 1, หมู่ 4 ท่าจีน
ท่าทราย	เกาะสมุทร คลองครุ วิลล่า กิไลสอง ท่าทราย
บ้านเกาะ	บ้านเกาะ บางปลา ปากบ่อ
โคกขาม	วัดโคก มหาชัยนิเวศน์ บ้านขอม สหกรณ์
บางปิ้ง	บางปิ้ง
บางไทรด์	วัดเกตุม

สถานที่หรือบริเวณที่มีคนมอญย้ายถิ่นอาศัยอยู่นั้นมีกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆปะปนด้วย เช่น กะเหรี่ยง ทวาย พม่า สถานที่อยู่อาศัยนั้นจะอยู่ไม่ห่างจากสถานที่ทำงานมากนัก โรงงานบางแห่งนายจ้างจะจัดที่พักไว้ภายในโรงงานเช่น โรงงานกิมก็จเจอร์รี่ ตำบลบ้านเกาะ คนงานส่วนใหญ่เป็นคนมอญย้ายถิ่นเป็นต้น

นอกจากนั้นยังมีการอยู่อาศัยปะปนอยู่กับชุมชนของคนไทยเชื้อสายมอญ เช่น ชุมชนวัดโคก ชุมชนวัดบางหญ้าแพรก ชุมชนโกรกกรากใน ชุมชนท่าทราย ชุมชนคลองครุ เป็นต้น

สัญลักษณ์ :

1. ชุมชนบ้านเกาะ	9. ชุมชนวัดโคก
2. ชุมชนบางปลา	10. ชุมชนโกรกกรากใน
3. ชุมชนวัดศิริมงคล	11. ชุมชนบางหญ้าแพรก
4. ชุมชนท่าทราย-คลองปึกนก	12. ชุมชนชีผ้าขาว
5. ชุมชนสี่วา	13. ชุมชนบางไผ่เตี้ย
6. ชุมชนคลองครุ	14. ชุมชนบางสีคด
7. ชุมชนเกาะสมุทร	15. ชุมชนบางกระเจ้า
8. ชุมชนวัดป้อม	16. ชุมชนปากบ่อ-ยกระบับตร

รูปที่ 19 แผนที่แสดงชุมชนคนไทยเชื้อสายมอญและการกระจายตัวคนมอญย้ายถิ่น
 ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร (แหล่งที่มาของภาพถ่ายทางอากาศ: <http://www.googleearth.com>.)

นอกจากบริเวณชุมชน ที่พักอาศัย และสถานที่ทำงานแล้ว ยังสามารถพบเห็นคน มอญย้ายถิ่นได้ตามวัดต่างๆในสมุทรสาคร เนื่องจากวัดเป็นพื้นที่สาธารณะที่คนมอญย้ายถิ่นไปทำ กิจกรรมต่างๆ เช่น ทำบุญในวันสำคัญทางศาสนา จัดงานวันชาติมอญ พักผ่อนหย่อนใจ รักษาโรค และทำนายดวงชะตาราศรี (ดูดวง) วัดจึงมีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของคนมอญย้ายถิ่นเป็นอย่างมาก วัดในจังหวัดสมุทรสาครโดยเฉพาะในเขตอำเภอเมืองที่คนมอญย้ายถิ่นนิยมเดินทางไปทำบุญและ ประกอบกิจกรรมต่างๆ ได้แก่ วัดโคก (วัดศรีบูรณาวาส) ตำบลโคกขาม วัดศรีมงคล ตำบลบ้าน เกาะ วัดป่าท่าทราย ตำบลท่าทราย วัดบางหญ้าแพรก ตำบลบางหญ้าแพรก วัดโกรกกราก ตำบล โกรกกราก วัดเจษฎาราม ตำบลมหาชัย เป็นต้น

วัดต่าง ๆ เหล่านี้เป็นวัดมอญและตั้งอยู่ใกล้กับบริเวณที่พักอาศัยของคนมอญ ย้ายถิ่น เนื่องจากเดินทางไปสะดวก และไม่เสี่ยงกับการถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจตรวจจับ นอกจากนี้ ยังมีเหตุผลอื่นอีก เช่น เป็นวัดที่มีพระสงฆ์มอญจากเมืองมอญ(ประเทศพม่า)มาจำพรรษา หรือ เป็นวัดที่ตั้งอยู่ในชุมชนของคนไทยเชื้อสายมอญ เช่น วัดศรีมงคล วัดโคก วัดบางหญ้าแพรก

1) วัดศรีมงคล * ตั้งอยู่ในเขตตำบลบ้านเกาะ อำเภอเมือง จังหวัด สมุทรสาคร อยู่ห่างจากตัวเมืองประมาณ 10 กิโลเมตร เป็นวัดที่คนมอญย้ายถิ่นนิยมเดินทางไป มากที่สุด เพราะเป็นวัดในชุมชนคนไทยเชื้อสายมอญ และมีพระมอญจากเมืองมอญ(ประเทศ พม่า)มาจำพรรษาอยู่ด้วย จากการสอบถามพระครูพระปลัดโนราอภิวโร เจ้าอาวาสวัดศรีมงคล ทำ ให้ทราบว่า วัดศรีมงคลนั้นเป็นที่พึ่งของคนมอญย้ายถิ่นมาโดยตลอด กล่าวคือ เมื่อประมาณสิบ กว่าปีที่ผ่านมามีคนมอญย้ายถิ่นเข้ามาทำงานในจังหวัดสมุทรสาครและอยู่ในสภาพหลบหนีเข้า เมืองต้องหลบๆซ่อนๆ หนีตำรวจ วัดศรีมงคลเป็นวัดมอญที่ตั้งอยู่ห่างไกลจากตัวเมือง และมีเจ้า อาวาสเป็นคนไทยเชื้อสายมอญที่มีความเมตตากับคนมอญย้ายถิ่นคอยช่วยเหลือเรื่องต่างๆ เช่น ให้ที่หลบซ่อนตัวจากเจ้าหน้าที่ตำรวจและอนุญาตให้เข้ามาพักอาศัยอยู่ในวัดยามที่เดือดร้อน การ ให้ความช่วยเหลือนี้ก็ได้อาศัยไปในหมู่คนมอญย้ายถิ่นที่เข้ามาทำงานในจังหวัดสมุทรสาครจบ จนกระทั่งทุกวันนี้

* วัดศรีมงคลเป็นวัดในชุมชนมอญที่ผู้ศึกษาอาศัยอยู่ นอกจากวัดศรีมงคลแล้วยังมีวัดมอญอีก 2 วัด คือ วัดเกาะ และวัด บางปลา

“...วัดศิริมงคลนั้นห่างไกลจากตลาด ห่างไกลจากโรงงานไม่เท่าไรหรอก คนมอญ ก็มาหลบลิ้ ก็มาหลบก่อนที่จะเข้าโรงงาน หลบอยู่ที่วัดนี้ ประกอบกับ หลวงพ่อแก่นั้นเมตตาต่อคนมอญ เพราะท่านรู้เรื่องคนมอญดี เพราะว่าหลวง พ่อก็เป็นคนมอญแต่เป็นคนมอญไทยรามัญ ที่นี่พอคนมอญพม่าเข้ามาอยู่แล้ว หลวงพ่อก็ให้ความอุปการะ หุงข้าวให้กินบ้าง พาไปหลบตำรวจบ้าง สมัยก่อน ทางด้านหน้าวัดที่ติดกับแม่น้ำท่าจีนจะเป็นป่า ส่วนทางด้านหลังเป็นสวนพุทรา หลวงพ่อก็ให้คนขับรถไปหลบ....เขาไม่ลืมบุญคุณที่ได้กินข้าว ได้ที่อยู่อาศัย เขาก็ เลยมาต่อๆกันเรื่อย หมู่ท่างบ้านเขาก็รู้กันแล้วบอกต่อๆกันไป แล้วก็อีกอย่างหนึ่ง ที่นี่ก็มีพระมอญพม่าด้วย...”⁶

นอกจากคนมอญย้ายถิ่นจะมาทำบุญทุกวันพระและวันสำคัญทางศาสนาแล้ว วัดศิริมงคลยังเป็นสถานที่จัดงานวันชาติ หรือ วันรำลึกบรรพบุรุษมอญมาถึง 3 ครั้งด้วยกันคือ วันชาติมอญครั้งที่ 58 พ.ศ. 2548 วันชาติมอญครั้งที่ 59 พ.ศ. 2549 และ วันชาติมอญครั้งที่ 60 พ.ศ. 2550 พระสงฆ์มอญที่มาจากเมืองมอญ(ประเทศพม่า) มีบทบาทสูงต่อคนมอญย้ายถิ่น เพราะเป็นที่พึ่ง ที่ปรึกษาในเรื่องต่างๆ โดยเฉพาะการทำนายดวงชะตา การบำบัดบิดเป่า สะเดาะเคราะห์ และรักษาโรคดั่งนั้นในทุกๆวันจะพบเห็นคนมอญย้ายถิ่นเข้าออกวัดศิริมงคลอยู่เป็นประจำ

2) วัดโคก หรือ วัดศรีบูรณาวาส ตั้งอยู่ในเขตตำบลโคกขาม อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร เป็นวัดในชุมชนคนไทยเชื้อสายมอญ ถึงแม้ว่าวัดนี้จะมีพระสงฆ์มอญจากเมืองมอญ(ประเทศพม่า) อยู่เพียงรูปเดียวก็ตาม แต่วัดโคกก็เป็นศูนย์กลางในการยึดเหนี่ยวคนมอญย้ายถิ่นอีกแห่งหนึ่งในจังหวัดสมุทรสาคร เนื่องจากพระราชสิทธิเวที (สมบุญ ญาณวโร) อดีตเจ้าอาวาสวัดโคก ปัจจุบันดำรงตำแหน่งเจ้าคณะจังหวัด และเป็นเจ้าอาวาสวัดเจษฎารามในปัจจุบัน ซึ่งตัวท่านก็มีเชื้อสายมอญมีความเมตตาต่อคนมอญย้ายถิ่นมาโดยตลอด ประกอบกับภายในวัดโคกมีปูชนียสถานที่สำคัญ คือ เจดีย์กาญจนาภิเษก ซึ่งมีการบูรณะในปี 2539 โดยสร้างครอบทับซากเจดีย์เก่าและสร้างขึ้นใหม่ตามรูปแบบศิลปะมอญ รอบๆองค์เจดีย์มีปูนปั้นรูปหงส์และฉัตรประดับอยู่ทั้งสี่ทิศ คนมอญย้ายถิ่นจึงนิยมมาวัดโคกเพื่อมาทำบุญและกราบไหว้เจดีย์ เจ้าอาวาสวัดโคกรูปปัจจุบันท่านได้กล่าวถึงคนมอญย้ายถิ่นว่า

“.....คนมอญเขาจะเน้นเรื่องเจดีย์ที่นี่เจดีย์ นั้นมีมาคู่กับวัดอยู่แล้ว ..คนมอญที่เข้ามาที่วัดโคกนี่ก็เข้ามาไหว้พระไหว้เจดีย์...ถ้าเข้ามาทำบุญเยอะก็จะเป็น

⁶ สัมภาษณ์ พระครูปลัดโนรา อภิวิโร, เจ้าอาวาสวัดศิริมงคล ตำบลบ้านเกาะ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร, 7 ตุลาคม 2549.

ช่วงสงกรานต์ ออกพรรษา เขาก็มีอาหารมีอะไรมาเช่นของแห้ง ..มอญจะ
 เครื่องครัวเรื่องศาสนามากกว่าคนไทยเยอะ...คนไทยจะทำบุญที่นิ่งเยอะๆไปเลย
 แต่นานๆครั้ง ส่วนคนมอญจะทำทุกวัน อย่างเงินนี้ทำวันละยี่สิบ แต่ทำทุกวันก็
 เยอะกว่า.....ตั้งแต่มีมอญมาวัดก็เจริญขึ้นกว่าแต่ก่อนอาจจะเป็นเพราะคนมัน
 มากขึ้นด้วย เพราะตั้งแต่มอญมาอยู่มาใช้แรงงาน อาตมามาจับช่วงเจ้าอาวาสนี้ก็
 ช่วงที่เขาเปิดให้ทำบัตรนี้เอง...”⁷

อีกประการหนึ่งวัดโคกตั้งอยู่ในบริเวณที่มีคนมอญย้ายถิ่นอาศัยอยู่อย่าง
 หนาแน่น และกระจุกตัว เช่น ซอยณรงค์มิตร มหาชัยนิเวศน์ หมู่บ้านเบญจทรัพย์ ซึ่งการ
 เดินทางมาที่วัดค่อนข้างสะดวก

รูปที่ 20 เจดีย์กาญจนานิกะศิลป์มอญ วัดโคก (วัดศรีบูรณาวาส)

3) วัดบางหญ้าแพรก ตั้งอยู่ในเขตตำบลบางหญ้าแพรก อำเภอเมือง
 จังหวัดสมุทรสาคร เป็นอีกวัดหนึ่งซึ่งคนมอญย้ายถิ่นนิยมไปทำบุญ เนื่องจากเป็นวัดมอญ เจ้า
 อาวาสคือ “หลวงพ่อมาลัย” ซึ่งท่านก็มีเชื้อสายมอญและได้ให้ความเมตตาต่อคนมอญย้ายถิ่น
 เป็นอย่างมากเช่นกัน โดยเฉพาะท่านอนุญาตให้ใช้สถานที่วัดเป็นที่ตั้งของ “ศูนย์พัฒนาภูมิปัญญา
 มอญ” มีลักษณะเป็นศูนย์การเรียนรู้ของคนมอญย้ายถิ่น มีการเรียนการสอนภาษามอญ

⁷สัมภาษณ์ เจ้าอาวาส(รูปปัจจุบัน), วัดโคก ตำบลโคกขาม อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร, 5 กันยายน 2549.

ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ นอกจากนั้นวัดบางหญ้าแพรกยังเป็นสถานที่จัดงานวันชาติมอญใน
สมุทรสาครเป็นครั้งแรก

4.3.2 ห้องเช่า

คนมอญย้ายถิ่นเมื่อต้องมาเป็นแรงงานที่พักอาศัยจึงมีสภาพแตกต่างจากที่อยู่
อาศัยที่เมืองมอญ(ประเทศพม่า) ที่นั่นบ้านเรือนของคนมอญนิยมปลูกสร้างด้วยไม้ได้ถุนสูง แต่
เมื่อต้องมาทำงานในต่างแดนจึงต้องอยู่ “ห้องเช่า” ซึ่งส่วนมากจะมีสภาพความเป็นอยู่ค่อนข้าง
แออัดยัดเยียด ลักษณะของห้องเช่ามีทั้งแบบที่เป็นตึกหลายชั้นหรือห้องแถวชั้นเดียวปลูกติดกัน
เป็นหมู่หลายหลัง เจ้าของห้องเช่าเหล่านี้เป็นคนไทย และคนไทยเชื้อสายมอญ

ขนาดของห้องเช่าส่วนใหญ่จะมีขนาดเล็ก อัตราค่าเช่าต่อเดือนประมาณ 1,500-
3,500 บาท ทำให้ต้องอยู่กันหลายคนเพื่อให้ค่าเช่าถูกลง ห้องเช่ามีลักษณะเป็นตึกแถว หรือ ทาว
เฮาส์ เจ้าของไม่ได้กินห้องเป็นสัดส่วน คนที่เช่าอยู่จะต้องแบ่งพื้นที่ภายในกันเอง โดยอาจจะนำชั้น
วางของหรือตู้ผ้าพลาสติกมากั้น หรือต่อเป็นชั้นไม้ยกพื้นสูงซอยห้องเช่าเป็นสองชั้น พบว่าบาง
แห่งแออัดมากโดยมีการดัดแปลงอาคารที่เคยเป็นโรงงานเก่าทำเป็นห้องเช่าขนาดเล็กคับแคบ ไม่มี
หน้าต่างมีเพียงทางเดินแคบๆ หน้าห้องอากาศจึงไม่ถ่ายเท บางแห่งก็มีน้ำท่วมขัง ซึ่งสภาพต่างๆ
เหล่านี้เจ้าของมักไม่ใส่ใจที่จะแก้ไขดูแล

รูปที่ 21 สภาพที่อยู่อาศัยของคนมอญย้ายถิ่นบริเวณตลาดกุ้ง

ห้องเช่าห้องหนึ่งๆนั้นพบว่ามีการเช่าอยู่ด้วยกันประมาณ 5-10 คน ส่วนมากจะเป็นญาติหรือเพื่อนที่มาจากหมู่บ้านเดียวกัน ซึ่งอาจจะไม่ได้มาพร้อมกันแต่มารู้จักกันภายหลังในเมืองไทย

ดังกกรณี มีห็นาค อายุ 23 ปี จากหมู่บ้านสะปราง เมืองซองซอน จังหวัดมะละแหม่ง อยู่เมืองไทยได้ประมาณ 3 เดือน โดยเช่าห้องอยู่กับพี่ชายและพี่สาวและเพื่อนๆ รวมทั้งหมด 8 คน รวมทั้งเพื่อนของพี่ชายด้วย ต่อมามีห็นาคได้แต่งงานกับเพื่อนของพี่ชาย ถึงแม้ว่าแต่งงานแล้วก็ยังอาศัยอยู่ที่ห้องเช่าเดิมต่อไป

รูปที่ 22 สภาพภายในห้องเช่าของคนมอญย้ายถิ่นบริเวณเกาะสมุท

คนมอญย้ายถิ่นจะอาศัยปะปนอยู่กับกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง พม่า ทวาย แต่ก็มีบางแห่งที่มักจะพบแต่กะเหรี่ยง หรือ ทวาย ที่เช่าห้องอยู่รวมกันเป็นกลุ่มใหญ่

ภายในห้องเช่าของคนมอญย้ายถิ่นมีลักษณะร่วมกันประการหนึ่ง คือ “หิ้งพระ” ที่แขวนไว้บนผนังห้องด้านใดด้านหนึ่งสูงจากพื้นพอเอื้อมถึง ประดับไฟสี หิ้งพระนี้จะมีดอกไม้สดบูชาอยู่ไม่ได้ขาด หิ้งพระของคนมอญย้ายถิ่นมีความแตกต่างจากหิ้งพระของคนไทยคือ ไม่มีพระพุทธรูปแบบลอยตัว เนื่องจากมีความเชื่อว่าพระพุทธรูปแบบลอยตัวควรประดิษฐานอยู่ที่วัดเท่านั้น หากอยู่บนหิ้งพระในบ้านเมื่อคนเดินบนพื้น บ้านก็สั่นไหวส่งผลให้หิ้งพระไหวตามไปด้วย

คนมอญจึงถือว่าเป็นบาปอย่างยิ่ง ทำให้คนมอญไม่นิยมนำพระพุทธรูปลอยตัวมาบูชา แต่จะนำภาพพระพุทธรูปเจ้ามาบูชาแทน นอกจากนั้นยังมีภาพสิ่งศักดิ์สิทธิ์ พระเกจิอาจารย์ บุคคลสำคัญต่างๆ โดยเฉพาะภาพสิ่งศักดิ์สิทธิ์นั้นสามารถหาซื้อได้ในสมุทรสาคร และการนำขึ้นหิ้งบูชานั้นไม่จำเป็นต้องผ่านพิธีกรรมการปลุกเสกแต่อย่างใด หิ้งพระของคนมอญย้ายถิ่นมีภาพต่างๆดังนี้

1) ภาพเจดีย์ที่ชาวมอญนิยมกราบไหว้บูชา เช่น เจดีย์ชเวดากอง พระธาตุมุเตา พระธาตุนันทน์แขวน เป็นต้น คนมอญนั้นถือว่าเจดีย์และพระพุทธรูปสำคัญในประเทศพม่า นั้นเป็นสิ่งที่ยึดเหนี่ยวใจคนมอญได้สรรคสร้างไว้ทั้งสิ้น

2) ภาพพระพุทธรูปสำคัญของมอญที่ประเทศพม่า

3) ภาพกษัตริย์มอญในอดีต เช่น พระเจ้าราชาธิราช พระนางชินสอญ (มิจาวบุ)

4) พระบรมฉายาลักษณ์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ และ สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถฯ ทรงโบกพระหัตถ์ให้พสกนิกร ณ พระที่นั่งอนันตสมาคม เมื่อพระราชพิธีฉลองการครองสิริราชสมบัติครบหกสิบปี

5) ภาพหลวงพ่อดุตตะมะ อดีตเจ้าอาวาสวัดวังวิเวการาม บ้านวังกะอำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี เป็นพระนักพัฒนาและมีชื่อเสียงทางเครื่องรางของขลังเป็นที่เคารพนับถือของชาวมอญและชาวไทยทั่วไป

6) ภาพพระตามอนยะเป็นพระสงฆ์ผู้คนในประเทศพม่านับถือกันมาก เป็นพระสายวิปัสสนา ท่านตามอนยะเป็นไทยใหญ่ และลูกศิษย์สำคัญของท่านคือ นางอองซานซูจี

7) ภาพหลวงพ่อมาลัย เจ้าอาวาสวัดบางหญ้าแพรก ตำบลบางหญ้าแพรก จังหวัดสมุทรสาคร อีกด้วย

8) ภาพเจ้าพระยามหาโยธา (พระยาเจ่ง) พระยามหาโยธา(ทอเรียะ) และ นายแพทย์สุเอ็ด คชเสนี พระยาเจ่งเป็นขุนนาง และเป็นเชื้อพระวงศ์ของมอญได้พาครอบครัวมอญอพยพเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารในสมัยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช สมัยกรุงธนบุรี และเป็นต้นสกุลคชเสนี ส่วนนายแพทย์สุเอ็ด คชเสนี นั้นปัจจุบันดำรงตำแหน่งนายกสมาคมไทยรามัญแห่งประเทศไทย

รูปที่ 23 หิ้งพระภายในห้องพักของคนมอญย้ายถิ่น

เจ้าพระยามหาโยธา (เจ่ง)

ศ.นพ.นายแพทย์สุเอ็ด คชเสนี

เจ้าพระยามหาโยธา (ทอเรียะ)

รูปที่ 24 หิ้งพระภายในห้องพักของคนมอญย้ายถิ่นมีภาพเจ้าพระยามหาโยธา (พระยาเจ่ง) เจ้าพระยามหาโยธา (ทอเรียะ) และศาสตราจารย์นายแพทย์สุเอ็ด คชเสนี

ส่วนหนึ่งของกลุ่มชาติพันธุ์อื่นโดยเฉพาะ พม่า ทวายก็จะมีลักษณะคล้ายกัน แต่ต่างออกไป คือจะไม่ปรากฏภาพกษัตริย์ และบุคคลสำคัญของมอญ

ภายในห้องเช่าแต่ละห้องนั้นมีสิ่งอำนวยความสะดวกอื่นๆเช่นเครื่องใช้ไฟฟ้า ไม่ว่าจะเป็นหม้อหุงข้าว พัดลม เครื่องเสียง และโทรทัศน์ โดยเฉพาะเครื่องเสียงและโทรทัศน์เป็นที่นิยมมากและขาดไม่ได้เลย เพราะเป็นความบันเทิงเพียงสิ่งเดียวที่พวกเขาเลือกได้ เพราะข้อจำกัดในฐานะแรงงานข้ามชาติ สำหรับคนไม่มีบัตร* จะไม่กล้าออกจากห้องไปไหนมาไหน บางคนแย้งกว่านั้นจะต้องหลบอยู่ในห้องและให้เพื่อนคล่องกุญแจด้านนอกแสร้งว่าไม่มีคนอยู่ เพื่อตบตาเจ้าหน้าที่ว่าไม่มีคนอยู่ภายใน เครื่องเสียงและโทรทัศน์จะเป็นสินค้าและของฝากสำคัญที่คนมอญย้ายถิ่นซื้อและนำกลับบ้านที่เมืองมอญ (ประเทศพม่า) ด้วยเสมอ

4.3.3 อาหารการกิน ตลาด และร้านค้า

ถึงแม้ว่าสภาพชีวิตโดยทั่วไปของคนมอญย้ายถิ่นจะแตกต่างจากบ้านเกิด แต่สิ่งหนึ่งที่ยังคงเดิมคือ “อาหารการกิน” เคยกินกันมาอย่างไรก็กินอย่างนั้น อาหารการกินจึงเป็นเรื่องของ “วัฒนธรรม” บางครั้งเราอาจแยกแยะได้ว่า “ใครเป็นใคร” จากเรื่องของการหากพิจารณาให้ลึกซึ้ง อาหารการกินไม่ได้จับแคปากกับท้องเท่านั้น แต่ยังเชื่อมโยงไปถึงการเคลื่อนย้ายของสินค้าที่เป็นวัตถุดิบที่นำมาประกอบอาหาร รวมถึงการติดต่อสัมพันธ์ของผู้คน

คนมอญย้ายถิ่นจับจ่ายซื้อหาข้าวของได้ทั้งที่ “ตลาดสดมหาชัย” ซึ่งตั้งอยู่ภายในตัวจังหวัด และ ตลาดนัด ใกล้กับโรงงานและที่อยู่อาศัย ตลาดนัดนั้นจะเป็นที่นิยมมากกว่าเพราะข้าวของมีราคาถูก นอกจากจะซื้อหาวัตถุดิบที่นำมาประกอบอาหาร ได้แก่ พืช ผัก หมู เป็ด ไก่ ปลา และอาหารทะเลต่างๆ แล้ว สิ่งที่ขาดไม่ได้คือ ร้านขายอาหารแห้งที่นำเข้ามาจากประเทศพม่า ซึ่งพ่อค้าแม่ค้าเป็น “คนมอญสังขละ” บ้านวังกะ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี** เป็นผู้นำมาขายและเปิดเป็นร้านค้าอย่างเป็นทางการเป็นลำดับ ศูนย์กลางจะอยู่บริเวณตลาดทุ่ง และบริเวณเกาะสมุทร และตลาดนัดชานเมือง (มหาชัยนิเวศน์) นอกจากนั้นจะเป็นร้านค้าเล็กๆกระจายอยู่ตามย่านที่อยู่อาศัย และตลาดนัด หรือ บางครั้งบรรทุกทำยารถปิ๊กอัพ ซึ่งร้านขายอาหารแห้งจาก

* หมายถึงผู้ที่ไม่ได้ขึ้นทะเบียนราษฎรต่างด้าว (ท.ร. 38/1) และมีใบอนุญาตทำงาน (work permit)

** คนมอญบ้านวังกะ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี เป็นคนมอญพลัดถิ่น ปัจจุบันได้รับสัญชาติไทย จึงสามารถประกอบอาชีพค้าขายเปิดร้านค้าได้อย่างถูกต้องตามกฎหมาย ซึ่งทางการไทยไม่อนุญาตให้คนมอญย้ายถิ่นที่เป็นแรงงานข้ามชาติประกอบอาชีพค้าขาย หรือ ประกอบกิจการ

พม่าในจังหวัดสมุทรสาครนี้เพิ่งจะปรากฏขึ้นมาพร้อมกับการอพยพเข้ามาของแรงงานย้ายถิ่นเมื่อประมาณกว่า 10 ปีที่ผ่านมาเอง

รูปที่ 25 อาหารแห้งและสินค้าที่นำเข้ามาจากประเทศพม่า บริเวณเกาะสมุทร

อาหารแห้งเหล่านี้เป็นเครื่องปรุงที่สำคัญในการประกอบอาหารของคนมอญย้ายถิ่น ได้แก่ ปลาทะเลแห้ง กุ้งแห้ง กะปิ กระเทียม หัวหอม ถั่ว มันฝรั่ง ถึงแม้ว่าตลาดสดมหาชัยจะเป็นแหล่งรวมอาหารทะเลทั้งสดทั้งแห้งของประเทศทางด้านฝั่งทะเลอ่าวไทย แต่คนมอญย้ายถิ่นที่มาทำงานที่นี้กลับนิยมของแห้ง กะปิ ปลาแห้ง กุ้งแห้งที่เป็นแบบมอญจากฝั่งทะเลอันดามันประเทศพม่า⁹ ร้านค้าของมอญสังขละนอกจากจะขายอาหารแห้งแล้วยังมีเสื้อผ้า ข้าวของเครื่องใช้ต่างๆเช่น แป้งพม่า หรือ ทานาคา หนังสือภาษามอญ ภาษามอญ และ ภาพสิ่งศักดิ์สิทธิ์ภาพดาราคิลปิน นักร้อง ก็สามารถหาซื้อได้ และที่ขาดไม่ได้สำหรับคนมอญก็คือ ร้านขายดอกไม้สด คนมอญนิยมดอกไม้สีขาว เช่น “ดอกมัม” เพื่อบูชาพระและกราบไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์เป็นประจำ

⁹ ดำรงพล อินทร์จันทร์, “ตลาดขายของของมอญพลัดถิ่น.” ใน ตลาดในชีวิต ชีวิตในตลาด, (กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร,2549), หน้า237.

รูปที่ 26 ร้านขายดอกไม้

รูปที่ 27 ร้านขายผ้าถุง

คนมอญย้ายถิ่นนั้นนิยมประกอบอาหารกันเอง ไม่นิยมซื้ออาหารสำเร็จรูป ประเภท “แกงถุง” แบบที่คนไทยนิยมเนื่องจากรสชาติไม่ถูกปาก เมื่อดูเผินๆอาหารของคนมอญ ย้ายถิ่นกับอาหารพม่าก็ไม่มีอะไรแตกต่างกันไม่ว่าจะเป็น แกง ผัด ต้ม ทอด และยำ โดยเฉพาะอาหารประเภทแกงจะมีเอกลักษณ์คือ “แกงแดง” หรือ “แกงเผ็ด” ที่มีความข้น เผ็ด และมัน น้ำแกงจะเน้นพริกแกง และเครื่องเทศ เช่น ขมิ้น ส่วนเนื้อนั้นใช้ได้ทั้งไก่ หมู เนื้อ กุ้งและปลา แกงแดงนี้จะเน้นเนื้อหมูหันเป็นชิ้นใหญ่ๆ คลุกขมิ้น ใส่พริกแกง และน้ำมันพืช ใส่มะเขือเทศให้มีรสเปรี้ยว มันฝรั่ง ถั่วฝักยาว พริกไทย ผงชูรส เติมน้ำให้น้ำแกงขลุกขลิก ตั้งไฟอ่อนเคี่ยวจนเนื้อเปื่อย แกงแดง หรือ แกงเผ็ด คล้ายกับ “แกงฮังเล” ทางภาคเหนือของไทย นอกจากนี้ “แกงแดง” ถือเป็นแกงอย่างหนึ่งที่ผู้คนทั้งหลายในประเทศพม่านิยม

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รูปที่ 28 แกงแดง หรือ แกงเผ็ด

รูปที่ 29 ถั่วคูลูกกับใบชาหมัก “อะวอจหลกพัก”

นอกจากแกงแดง หรือ แกงเผ็ดแล้วยังมีอาหารอีกอย่างหนึ่ง เป็นอาหารว่าง หรือ ของกินเล่นชนิดหนึ่งผู้คนในประเทศพม่านิยม ไม่ว่าจะป็นมอญ พม่า กะเหรี่ยง และทวาย คนมอญเรียกว่า “อะวอจหลกพัก” (အဝတ်လှော်ဖတ်) หมายถึง ถั่วคูลูกกับใบชาหมักนิยมกินกับน้ำชา

สำหรับอาหารที่ถือเป็นแบบฉบับเฉพาะของคนมอญก็คือ “ขนมจีนน้ำยาหยวกกล้วย” คนมอญนิยมกินขนมจีน โดยเฉพาะในช่วงเทศกาลงานบุญ และงานพิธีต่างๆ เช่นงานบวช งานแต่งงาน งานโกนจุก ส่วนน้ำยาที่กินกับขนมจีนของคนมอญในเมืองมอญ (ประเทศพม่า) นิยม “น้ำยาหยวกกล้วย” แตกต่างจากคนไทยเชื้อสายมอญที่นิยมน้ำยาขนมจีนอย่างคนไทย น้ำยาหยวกกล้วย มีส่วนผสมของ หยวกกล้วยหั่นฝอย ปลายี่งอกระเทียม ขิง ตะไคร้ หัวหอม ถั่วเหลืองต้ม และยี่เนื้อให้ละเอียด ต้มให้เข้ากัน เมื่อรับประทานนั้นจะใส่ข้าวโพดทอด โรยสะระแหน่ ผักชี ถั่วพัก ยาวหั่นเป็นท่อน หอมเจียว เป็นเครื่องเคียง เวลาปรุงรสมีพริกป่น น้ำปลาและน้ำมะนาว รสชาติคล้ายกับขนมจีนน้ำเงี้ยวทางเหนือ

แม่ค้าในตลาดสดมหาชัยคนหนึ่งได้บอกเล่าถึงการจับจ่ายและ อาหารการกินของแรงงานมอญจากเมืองมอญ (ประเทศพม่า) ให้ฟังว่า

“...ส่วนใหญ่เขาจะซื้อพวกน้ำมันพืชแล้วก็ หัวหอม มะเขือเทศ พวกหยวกกล้วยเขาก็หาซื้อตามแผงผัก คนไทยเราก็ไม่ค่อยกินหรือกินส่วนใหญ่เอามาทำเป็นเชือกกล้วย..เขาเอาไปทำน้ำยากินกะขนมจีน ป้าไม่ค่อยกล้ากินแกงของเขาหรือกินมันเลียนเกินไป กลัวความมันเห็นแล้วขนลุกเลย ห้องแถวเขาอยู่ใกล้ๆ กับบ้านป้าเห็นเขาทำกับข้าว น้ำมันพืชก็โดนึ่งกินสองมือหมดแล้ว...เขาก็ชอบกิน

พวกมันอะไรนะ..ที่เขาเอาไปทำเฟรนช์ฟราย(มันฝรั่ง) เขาก็เอาไปปอกและแกงคั่วกับพริกแกง ใส่ขมิ้นบ้าง บางทีก็ทำปลาร้าโอโหเหม็นน่าดู...ก็ประเทศใครประเทศมัน ป้ากินของเขาไม่ได้หรอก....”¹⁰

รูปที่ 30 ขนมจีนมอญ หรือ ขนมจีนน้ำยาหยวกกล้วย

สำหรับคำว่า “ขนมจีน” เป็นคำที่มีที่มาจากภาษามอญ คนมอญเรียกอาหารที่ทำจากแป้งข้าวเจ้าว่าเป็นเส้นกลมๆยาวๆนี้ว่า “คนอม” คำว่าคนอมเป็นกริยาแปลว่า ทำ, สร้าง ส่วนคำว่า “จีน” (จีน) ที่อยู่ข้างหลังคำว่า “ขนม” แปลว่าสุก (จากการหุงต้ม) มีเรื่องเล่าเกี่ยวกับความเป็นมาของคำ “คนอมจีน” ว่าขณะที่คนมอญกำลังทำ “คนอม” อยู่ก็มีคนไทยเดินมา และร้องถามว่า กำลังทำอะไรอยู่คนมอญตอบ เป็นภาษามอญว่า “คนอมจีนโก๊กเซมเจี้ยะกัม” แปลว่า ขนมจีนสุกแล้ว เรียกคนไทยมากินด้วยกัน และจากนั้นเป็นต้นมา คนไทยก็เรียกอาหารชนิดนี้ว่า “คนอมจีน” และเพี้ยนมาเป็น “ขนมจีน” คนมอญเรียกว่า “คนอม” ส่วนในภาษาพม่าเรียก อาหารชนิดนี้ว่า “โมนติ” แปลว่า “มอญ” (ของมอญ) อีกด้วย¹¹

สำหรับอาหารบางอย่างเป็นลักษณะเฉพาะของ “อาหารมอญ” ได้แก่ แกงใบกระเจียบ เป็นอาหารคู่คนมอญไม่ว่าจะเป็นคนมอญเมืองมอญ(ประเทศพม่า) หรือคนไทยเชื้อสายมอญ หรือจะเป็นคนมอญที่อาศัยอยู่ต่างประเทศด้วย

กระเจียบเป็นพืชผักที่คู่ครัวมอญมาหลายร้อยปี ทุกครัวเรือนจะต้องนำมาประกอบอาหารด้วยการแกง รสชาติจะออกเปรี้ยวและน้ำแกงจะมีลักษณะเป็นเมือกใส แต่สำหรับ

¹⁰สัมภาษณ์ นางศรี, แม่ค้าตลาดสดมหาชัย, 30 ตุลาคม 2549

¹¹บำรุง คำเอก, ขนมจีน หรือ ขนมมอญ, แหล่งที่มา: <http://www.Monstudies.com>. 15 ตุลาคม 2549.

คนมอญย้ายถิ่นนิยมมักนำมาผัดใส่กุ้งหรือหมู มากกว่าแกง ถึงแม้ว่าผักกระเจี๊ยบจะหาซื้อได้ง่ายในตลาดสมุทรสาคร แต่คนมอญย้ายถิ่นก็ยังนิยมผักกระเจี๊ยบที่ส่งมาจากหมู่บ้านมอญ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี สืบเนื่องจากขนาดของใบและลำต้นจะมีขนาดเล็กกว่ากระเจี๊ยบที่ปลูกในสมุทรสาคร นอกจากกระเจี๊ยบแล้วคนมอญย้ายถิ่นนิยมรับประทานผักที่มีลักษณะเมือกอื่นอีก เช่น มะตาด กระเจี๊ยบเขียว (มะเขือทวาย) เช่นเดียวกับคนไทยเชื้อสายมอญ

รูปที่ 31 ผักกระเจี๊ยบจากบ้านวังกะ จังหวัดกาญจนบุรี

รูปที่ 32 ผักกระเจี๊ยบ
แบบมอญในประเทศพม่า

ตามย่านที่อยู่อาศัยของคนมอญย้ายถิ่นนั้นมักจะพบเห็น “ร้านค้าเล็กๆ” อยู่เสมอ ถึงแม้ว่าทางการจะไม่อนุญาตให้แรงงานข้ามชาติประกอบกิจการ แต่นอกเหนือจากฎกติกาที่มีข้อยกเว้น ไม่เชิงเป็นการฝ่าฝืน แต่เป็นการรู้เห็นกับเจ้าหน้าที่มากกว่า “ร้านค้าเล็กๆ” มีลักษณะเป็นแผงเพิงตั้งอยู่หน้าห้องเช่า หรือ อยู่ภายในห้องเช่าก็มี เช่น ร้านขายหมาก ร้านขายน้ำหวาน ร้านขายอาหารแบบมอญพม่า รวมถึงร้านตัดเสื้อผ้า ร้านทำขนม ซึ่งจะอยู่ตามห้องพักยากที่คนทั่วไปจะสังเกตเห็นได้

“ร้านขายหมาก” เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับแรงงานที่มาจากประเทศพม่าอย่างมากไม่ว่าจะเป็นคนมอญ พม่า กะเหรี่ยง และทวาย การกินหมากเป็นวัฒนธรรมของผู้คนส่วนใหญ่ในประเทศพม่า ไม่ว่าจะคนหนุ่มสาว วัยกลางคน จนกระทั่งคนสูงอายุก็นิยมกินหมาก ซึ่งแตกต่างกับคนไทยที่สมัยนี้ที่คนกินหมากหาได้น้อยเต็มทีเว้นเสียแต่คนเฒ่าคนแก่ที่อยู่ตามชนบทเท่านั้น คนขายหมากจะรับวัตถุดิบมาจากร้านค้าของคนมอญสังขละอีกต่อหนึ่ง นอกจากส่วนผสมหลักๆ คือพลู หมาก และปูนขาว นอกจากนั้นยังประกอบด้วย สีเสียด เม็ดผักชียี่หว่า ชะเอม ยาสูบ และเครื่องเทศอีกนับสิบชนิด คนขายจะปรุงตามลูกค้าต้องการ และห่อม้วนอย่างพอดีคำ ขายคำละ 1

บาท ถ้าซื้อ 5 คำ ก็จะขายเพียง 4 บาท ซึ่งลูกค้าก็จะเป็นคนที่เดินผ่านไปมาที่อยู่แถวๆนั้น ร้านขายหมากนั้นจะเปิดขายอยู่ตลอดเวลาไม่มีการปิดเพราะตลอดทั้งวันจะมีคนมาซื้ออยู่ไม่ขาด พบว่าผู้หญิงและผู้ชายจะกินหมากที่มีรสชาติแตกต่างกัน ผู้ชายมักจะกินหมากพลูที่ใส่เครื่องเทศที่ให้รสเผ็ดและออกฤทธิ์มีเมา ส่วนผู้หญิงจะนิยมหมากที่มีน้ำเชื่อมและเครื่องเทศทำให้หมากมีรสหวานและมีกลิ่นหอม* สำหรับหมากตามแบบฉบับของมอญเท่านั้นจะมีส่วนประกอบที่น้อยกว่าหมากพม่า ประกอบด้วยใบพลู หมาก ปูน มะพร้าวที่นำไปคลุกกับตัวยาและน้ำเชื่อมทำให้มีรสหวาน ซึ่งนิยมกินทั้งหญิงและชายไม่แยกดังหมากของพม่า และนอกจากจะนิยมกินหมากแล้วทั้งผู้หญิงและชายยังนิยมสูบยา หรือ บุหรี่ขี้เถ้าแบบพม่าอีกด้วย

รูปที่ 33 ร้านขายหมาก บริเวณมหาชัยนิเวศน์

“ร้านขายน้ำหวาน” พบทั่วไปตามย่านที่อยู่อาศัยของแรงงานจากประเทศพม่า น้ำหวานที่นำมาขายนั้นนำมาจากประเทศพม่า เป็นน้ำหวานที่สกัดจากพุทราบรรจุขวด เมื่อรับประทานคนขายจะผสมน้ำหวานกับน้ำเปล่าและเติมน้ำแข็ง อาจจะเพิ่มรสชาติด้วยการใส่วุ้นหรือ เม็ดแมงลักลงไป กล่าวกันว่าน้ำพุทรานี้เป็นเครื่องดื่มที่คนมอญนิยม ในสมัยก่อนจะนำพุทราตากแห้งและบดละเอียดจนเป็นผงผสมน้ำดื่ม มีสรรพคุณทางยาคือบำรุงเลือดและทำให้หลับง่าย

* ผู้ศึกษาเคยลองกินหมากแบบส่วนผสมของผู้หญิงซึ่งจะมีรสหวานหอม แต่พอกินไปสักพักก็จะรู้สึกมีเมาเช่นกัน

รูปที่ 34 ร้านขายน้ำหวาน

รูปที่ 35 ร้านขายอาหารสำเร็จ

“ร้านขายอาหาร” ถึงแม้ว่าแรงงานจากพม่าจะนิยมทำประกอบอาหารกันเองแต่ก็มีร้านขายอาหารสำเร็จอยู่บ้าง เช่น ร้านขายขนมจีนน้ำยาหยวกกล้วย หรือน้ำยามอญ และร้านขายข้าวแกง มีทั้งกับข้าวมอญเช่นแกงกระเจียบ แกงแดงหรือแกงเผ็ดแบบพม่า ร้านขายอาหารบางร้านอาจจะจัดโต๊ะเก้าอี้สามารถนั่งกินที่ร้าน หรืออาจจะซื้อใส่ถุงพลาสติกก็ได้ ซึ่งเจ้าของร้านมีทั้งคนมอญ คนพม่า และคนไทยเชื้อสายมอญ

4.3.4 การแต่งกายของคนมอญย้ายถิ่น

การแต่งกายถือเป็นเอกลักษณ์เฉพาะกลุ่มคนและเป็นสิ่งที่ทั้งคนในและคนนอกสังเกตเห็นได้และตัดสินใจในเบื้องต้นได้ว่าใครเป็นใคร ดังนั้นการแต่งกายของแรงงานจากประเทศ

พม่าในสายตาคนไทยจึงเป็นเพียงผู้ชายใส่ใสร่องผู้หญิงนุ่งผ้าถุง และทาแป้งพม่า หรือ ทานาคา ผู้หญิงและผู้ชาย การใส่ใสร่องและนุ่งผ้าถุงนั้นจะเป็นชุดแต่งกายประจำวันเมื่ออยู่ในห้องเช่า บริเวณย่านที่อยู่อาศัย หรือ ไปทำบุญที่วัดตามเทศกาล หรือวันสำคัญทางศาสนาเท่านั้น ส่วนชุดที่ใส่ไปทำงานจะใช้เสื้อผ้าอย่างคนไทยทั่วไป หรือเป็นชุดยูนิฟอร์มของสถานที่ทำงานนั้นๆกำหนดให้ใช้

“...อยู่เมืองเขาก็ต้องทำตามเมืองเขา...ถ้าเราออกไปข้างนอกเรา นุ่งผ้าถุงออกไปถึงแม่ตำรวจจะไม่จับ แต่คนทั่วไปเขาก็ไม่นุ่งผ้าถุงกัน เราก็ต้องนุ่ง กางเกงตามเขาไปด้วย...พอเราอยู่ที่ห้อง (ตลาดกุ้ง) ที่นี่มอญมากอยู่ ถ้าเรานุ่ง กางเกงอยู่ตลอดทั้งวัน พวกมอญพวกพม่าเขาก็จะว่าเอา แหม.อีนี่.ทำไมแต่งแบบนี้ ถ้าเรานุ่งผ้าถุง ใส่ใสร่องออกไปข้างนอกคนไทยก็จะว่าเป็น “มอญพม่า” ถ้าใส่ กางเกงออกไปก็จะแยกไม่ออกว่าเป็นไทย หรือ มอญ เพราะเขาแยกไม่เป็น ...ที่นี้ คนมอญก็ใส่ชุดอย่างคนไทยนั่นแหละ และเขาก็พูดภาษาไทยได้ชัดด้วย...”¹²

คนมอญย้ายถิ่นจึงมีการแต่งกายโดยทั่วไป เช่นเดียวกับผู้คนที่ทั้งหลายในประเทศ พม่า คือ ผู้ชายนิยมใส่ใสร่องกับเสื้อเชิ้ต เสื้อยืด ถ้าเป็นวาระพิเศษก็มักจะสวมเสื้อแขนยาวผ่าหน้ามี เข็มผูกต่างกระดุม ส่วนผู้หญิงทุกคนจะนุ่งผ้าถุงอยู่ในที่พัก และไปวัด ยกเว้นในเวลาไปทำงานจะ ใส่กางเกง พบว่าผู้หญิงน้อยคนมากจะนุ่งกางเกงไปทำบุญที่วัด

การแต่งกายของผู้หญิงนั้นจะมีความพิถีพิถันมากกว่าผู้ชายตั้งแต่ทรงผม ตลอดจนเสื้อผ้า หญิงสาวทุกคนไม่นิยมผมสั้นจะไว้ผมยาวรวบและมัดไว้ที่ท้ายทอย มีบ้างที่อยู่ เมืองไทยนานๆก็มักจะตัด ดัด และชอยตามแฟชั่นอย่างคนไทย ส่วนผู้หญิงสูงอายุมักจะเกล้าผม มวย การแต่งกายของผู้หญิงจะนำชมเมื่อไปวัดทำบุญ เพราะทุกคนจะบรรจงแต่งตัวอย่างสวยงาม บางคนนำผ้าลูกไม้ หรือ ผ้าโปร่งบางหลากสีบางมาตัดเป็นเสื้อเข้ารูปแขนยาวทรงกระบอก ผ่าหน้า หรือป้ายข้างติดกระดุมผ้า ชายเสื้อขอบเข้าเอวค่อนข้างสั้นเหนือสะโพก ส่วนผ้าถุงมีทั้งสีพื้นและ ลวดลาย สาวๆมักจะเลือกผ้าถุงที่มีสีสันสดใสมีลายดอก เรียกว่า “ผ้าถุงอินโด” ซึ่งเป็นผ้าที่นำเข้ามา ประเทศอินโดนีเซียและนำมาตัดเย็บเป็นผ้าถุงในประเทศพม่า ส่วนคนมีอายุจะใช้ผ้าถุงลาย ดอกเช่นเดียวกันโดยเลือกใช้สีไม่ฉูดฉาดมากนัก

ผ้าถุงนั้นจะมีลักษณะการตัดเย็บแบบพิเศษต่างกับผ้าถุงของคนไทย คือจะมีการ เย็บตีนเกร็ดหลังคล้ายกับการตีนเกร็ดกระโปรงหรือผ้าถุงสำเร็จ และใช้แถบผ้าฝ้ายสีดำมีความกว้าง

¹² สัมภาษณ์ มิอุ, คนมอญจากหมู่บ้านสะปลาง จังหวัดมะละแหม่ง เมืองมอญ ประเทศพม่า, 4 พฤศจิกายน 2549.

ประมาณ 3 นิ้ว เย็บต่อที่ขอบเอวผ้าถุง เพราะเมื่อเวลาสวมใส่ผ้าถุงจะเข้ารูปสะโพกพอดี ส่วนแถบผ้าฝ้ายสีดำช่วยให้เวลาเหน็บชายผ้าที่เอวแน่นขึ้นไม่ลื่นหลุดง่าย เนื่องจากไม่นิยมคาดเข็มขัดเหมือนอย่างคนไทย ส่วนความยาวของผ้าถุงนั้นนิยมนุ่งกรอมเท้าหรือนุ่งแล้วลากพื้นยิ่งดี

นอกจากนั้นยังนิยมนำผ้ามาตัดเป็นชุดให้มีสีและลายเดียวกันทั้งเสื้อและผ้าถุง และเมื่อเข้าวัดทำบุญที่ขาดไม่ได้คือผ้าสไบลูกไม้ถักหลากสี ซึ่งโดยมากจะนำมาพาดที่ไหล่ซ้าย ส่วนการแต่งกายของผู้ถือศีลนิยมใส่เสื้อสีขาวผ้าถุงลายหรือสีพื้นผ้าสไบสีน้ำตาล ซึ่งโดยมากจะเป็นหญิงผู้มีอายุแล้ว

สำหรับเสื้อผ้านำมาจากประเทศมาโดยพ่อค้าแม่ค้าจะรับมาจาก อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรีอีกต่อหนึ่ง ซึ่งจะมีทั้งเสื้อผ้าสำเร็จรูป ผ้าถุง โสร่ง เสื้อ และผ้าขึ้นแหล่งใหญ่คือที่บริเวณตลาดกุ่ม ตลาดพงษ์ทิพย์ มหาชัยนิเวศน์ และ เกาะสมุท ส่วนตามห้องเช่าจะมีผู้ที่มีฝีมือรับจ้างตัดเย็บเสื้อผ้าอีกด้วย

รูปที่ 36 การแต่งกายทั่วไปของผู้หญิงมอญ

รูปที่ 37 การแต่งกายของหญิงมอญผู้สูงอายุ

รูปที่ 38 การแต่งกายทั่วไปของผู้ชายมอญ

เครื่องสำอางที่ใช้กันทุกเพศทุกวัยและถือเป็นเอกลักษณ์ของผู้คนที่มาจากประเทศพม่า คือ ไม้จันทน์หรือที่พม่าเรียกว่า “ทานาคา” มีลักษณะเป็นท่อนยาวประมาณ 6 นิ้ว ต้องฝนเปลือกกับ “เจ้าปิ่น” (ภาษาพม่า) มีลักษณะแผ่นหินหนาทรงกลมมีขาเตี้ยๆสูงจากพื้นประมาณ 2 นิ้ว ส่วนรอบเป็นร่องแคบลึกประมาณ 1 นิ้ว เวลาฝนต้องเอาน้ำหยดบนแผ่นหินสองสามหยด แล้วนำเปลือกทานาคาฝนเป็นวงกลมก็จะเกิดครีมหักกลิ่นหอมไหลลงไปร่องข้างๆ การทา “ทานาคา” จะต้องทาที่หน้าผาก และแก้มทั้งสองข้าง¹³ หรือทาทั้งตัว ผู้หญิง ผู้ชาย เด็ก และคนแก่นิยมใช้ทั่วไป ทานาคามีสรรพคุณทำให้ใบหน้าผู้ใช้สดชื่น ป้องกันแดดเวลาทำอะไรทำนาไม่ให้ไหม้เกรียม กล่าวกันว่าถ้าไม่ได้ทา “ทานาคา” จะมีอาการไม่สบายตัวและแสบร้อนใบหน้า

“..ถ้าไม่ได้ทาแบบนี้หน้าจะร้อน ถ้าไม่ทาจะไม่สบายตัว จะร้อนตัวร้อนหน้า..
อยู่ไม่เป็นสุข พม่าก็ทาแบบนี้เหมือนกัน มอญเราเรียก “ฮะแจะ” พม่าเรียกทานาคา”¹⁴

รูปที่ 39 เด็กมอญทา ทานาคาที่หน้าผาก และแก้มทั้งสองข้าง

¹³ ชื่น เมี้ยว ชิด, หลากรสเรื่องเมืองพม่า, แปลโดย หอม คลายานต์ (กรุงเทพมหานคร: ดรีม แคชเชอร์ กราฟิค จำกัด ,2546), หน้า66.

¹⁴ สัมภาษณ์ มิอู, คนมอญมาจากหมู่บ้านฮะปลาง จังหวัดมะละแหม่ง เมืองมอญ ประเทศพม่า , 4 พฤศจิกายน 2549.

หญิงชาวพม่า (ภาพจาก พม่า (สหภาพเมียนมา)
สำนักพิมพ์หน้าต่างสู่โลกกว้าง)

รูปที่ 40 หญิงสาวชาวมอญและชาวพม่านิยมใช้ทานาคา

การใช้ “ทานาคา” จึงเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของผู้คนในประเทศพม่าที่ผู้คนในประเทศอื่นๆ รับรู้กันโดยทั่วไป นอกจากนั้นแล้วอีกปกริยาบางอย่างที่แปลกตาคนไทยเมื่อได้พบเห็น คือการทูนของไ่วบนศีรษะของบรรดาผู้หญิง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบรรยากาศแบบไทยๆ ที่ไม่คุ้นชินกับลักษณะเช่นนี้มาก่อน เมื่อมีใครสักคนทูนสิ่งของไ่วบนศีรษะผ่านมาก็ย่อมจะบอกให้รู้ทันทีว่าไม่ใช่คนไทย การทูนของไ่วบนศีรษะเป็นลักษณะเด่นของแรงงานจากประเทศพม่า ซึ่งไม่เพียงแต่ผู้หญิงมอญเท่านั้น ผู้หญิงส่วนมากในประเทศพม่าก็มักจะทูนสิ่งของไ่วบนศีรษะเสมอ

การทูนของไ่วบนศีรษะนั้นมีทั้งภาชนะใส่อาหาร รวมทั้งสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ โดยเฉพาะเมื่อเวลาไปวัดทำบุญ กรณีของผู้หญิงมอญที่ต้องทูนภาชนะใส่อาหารไ่วบนศีรษะเป็นการชี้ให้เห็นถึงความเคร่งครัดในศาสนา เพราะเชื่อว่าฝ่าถุงของผู้หญิงจะก่อให้เกิดมลทินหรือความแปดเปื้อนถ้านำอาหารไปถวายพระสงฆ์ด้วยการใส่ไ่วบนศีรษะแล้วให้ผู้หญิงหิ้ว เนื่องจากฝ่าถุงถือเป็นของต่ำเพราะระดับปิ่นโตที่หิ้วไปนั้นจะอยู่ในระดับเดียวกับฝ่าถุง เรียกได้ว่าเป็น “อาหารชายฝ่าถุง”¹⁵ จากการศึกษาที่จำเป็นต้องทูนสำหรับอาหารเพื่อไปถวายพระกลายเป็นความเคยชินเพราะนอกจากนำสิ่งของไปวัดแล้ว การไปจับจ่ายซื้อของในตลาด หรือหิ้วสิ่งของที่ต้องเดินไกลๆ ก็ยังนิยมทูนไ่วบนศีรษะเช่นเดียวกัน

¹⁵ เจ็จันท์ วงศ์พลกานันท์, “การสร้างอัตลักษณ์ของสตรีชายแดนกลุ่มชาติพันธุ์มอญ,” เอกสารในสัมมนาเรื่อง ลักษณะข้ามชาติและความหลากหลายทางวัฒนธรรม ในการประชุมวิชาการระดับชาติสาขาสังคมวิทยาครั้งที่ 3 เวทีภาคกลาง เสนอที่มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพมหานคร 22 กันยายน 2549. (เอกสารไม่พิมพ์เผยแพร่)

รูปที่ 41 การทูลสิ่งของไว้บนศีรษะของผู้หญิงมอญบริเวณมหาชัยนิเวศน์

ดั่งที่กล่าวมาข้างต้นเกี่ยวกับการแต่งกายและอากัปกริยาต่างๆ ซึ่งเป็นที่รับรู้กันในหมู่คนไทยทั่วไปว่าเป็นลักษณะของผู้คนที่มาจากประเทศพม่า รวมทั้งคนมอญย้ายถิ่นก็มีแต่งกายเช่นเดียวกับผู้คนส่วนใหญ่ในพม่าเช่นกันไม่ว่าจะเป็นโสรง ผ้าถุง ทานาคา และทูลของบนศีรษะ ซึ่งทุกอย่างไม่ต่างไปจากคนพม่าในสายตาคนทั่วไปไม่ว่าจะอยู่ในประเทศพม่า หรือ อยู่ในประเทศไทย

ในปัจจุบันมีผู้คนจำนวนไม่น้อยที่เข้าใจว่า มอญกับพม่าเป็นชนชาติเดียวกัน เพราะเรื่องราวในประวัติศาสตร์ที่ชนชาติพม่าได้ทำสงครามและมีชัยชนะเหนือชนชาติมอญแต่ก็ได้รับเอาอารยธรรมมอญไว้ในทุกด้านไม่ว่าจะเป็นภาษา วัฒนธรรมประเพณีมาหลอมรวมกลายเป็นวัฒนธรรมพม่ามาจวบจนปัจจุบัน ประกอบกับพม่าก็ดำเนินนโยบายกลืนชาติมอญมาโดยตลอดพยายามแสดงออกว่าพม่ากับมอญเป็นชนชาติเดียวกัน จนมอญแทบจะไม่เหลือความเป็นเอกลักษณ์ของตนอีกต่อไป โดยเฉพาะการแต่งกาย ศิลปะ การแสดง พม่ากับมอญนั้นคล้ายคลึงกันมากยากที่คนทั่วไปจะแยกแยะได้ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้คนมอญได้ตระหนักว่าหากเป็นเช่นนี้ต่อไปเอกลักษณ์ของมอญก็คงจะสูญสิ้นไปจากการรับรู้ของคนทั่วไป

ดังนั้นในช่วงปีพ.ศ.2513 คนมอญจึงคิดค้น “ชุดประจำชาติ” โดย ชมรมนิสิต นักศึกษามอญในมหาวิทยาลัยย่างกุ้งนำโดยนายอองมู¹⁶ นักศึกษาแพทย์ขณะนั้นได้ร่วมกับเพื่อน นักศึกษาจำนวนหนึ่ง ค้นหาเอกลักษณ์ของเครื่องแต่งกายมอญขึ้นมาใหม่ ในการนี้ตัวแทน นักศึกษาได้กระจายกันลงพื้นที่สำรวจจดลวดลายผ้ามอญพื้นบ้าน ส่วนใหญ่เป็นลายที่เล็กทอกันไป แล้วบ้าง ไม่ค่อยได้รับความนิยมบ้าง รวมทั้งผ้าในหีบห่อผ้าผืนซึ่งสืบทอดกันมาแต่ครั้งบรรพชนไม่ เปลี่ยนแปลง เมื่อได้ข้อมูลและตัวอย่างผ้ามอญโบราณมาแล้ว กลุ่มนักศึกษาได้ประมวลเอาลาย และสีที่ใช้กันมากที่สุด นำมาปรับปรุงเพิ่มเติมอีกเล็กน้อยให้เป็นชุดมอญที่มีเอกลักษณ์ เฉพาะตัว¹⁷

ชุดแต่งกายมอญ หรือ ชุดประจำชาตินั้น ผู้ชายต้องใส่ “โสร่งแดง” * เป็นโสร่งพื้น แดงลายตารางคล้ายคันทันามีแถบขาวคาดที่กลางผืน เดิมแถบสีเกิดจากการนำผ้าสองชิ้นเย็บริมต่อกัน เนื่องจาก “กิ” ทอผ้าของมอญจะมีขนาดเล็กทำให้ได้ผ้าทอมีลักษณะเป็นผ้าหน้าแคบ แต่ในปัจจุบันถึงแม้ว่าจะมีการทอด้วยเครื่องจักรให้ได้ขนาดความกว้างของผืนผ้าโสร่งก็ตามแต่ก็ยังคง แถบสีขาวไว้เหมือนเดิม ซึ่งกลายเป็นสัญลักษณ์ทำให้โสร่งมอญแตกต่างจากโสร่งของพม่า ส่วน เลื้อมีลักษณะเป็นสีขาวพื้น หรืออาจจะมีลายตารางสีแดงบนพื้นขาว คอกลมแขนยาวผ่าหน้าผูก เชือก สำหรับผู้หญิงต้องนุ่ง “ผ้าถุงแดง” ลายดอกบนพื้นแดงมีเชิง ส่วนเลื้อมีลักษณะเป็นเลื้อสีขาว หรือ สีชมพูอ่อนแขนยาว คอกลมผ่าหน้าผูกเชือก ชายเลื้อยค่อนข้างยาวปิดสะโพกเพื่อให้แตกต่าง จากเลื้อผู้หญิงพม่า

สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹⁶ สัมภาษณ์ นายสุนทร ศรีปานเงิน, รองประธานชมรมเยาวชนมอญกรุงเทพฯ และเลขาธิการพรรคสันนิบาตชนชาติ มอญ (Mon Unity League : MUL), 8 พฤศจิกายน 2549.

¹⁷ อองค์ บรรจุน, ต้นทางจากมะละแหม่ง,(กรุงเทพฯมหานคร: อัมรินทร์ พรินตติ้ง กรุ๊ป, 2549), หน้า 225.

* ในสมัยก่อนคนมอญไม่ได้ใส่โสร่ง แต่จะนุ่งกางเกง หลังจากอยู่ภายใต้การปกครองของพม่าก็ถูกบังคับให้ใส่โสร่ง เหมือนกับชาวพม่า ซึ่งดูได้จากกรณีที่คนมอญเสียชีวิตก็นำผ้ามาเนาให้โสร่งมีลักษณะเป็นกางเกง เพราะเชื่อนั่นคือการแสดงว่า เป็นคนมอญที่แท้จริง

รูปที่ 42 การแต่งการแบบมอญ หรือ ชุดประจำชาติ

รูปที่ 43 การประยุกต์เสื้อผ้าโดยการนำผ้าถุงมอญมาตัดเย็บเป็นชุดและเพิ่มสีสันต่างๆ แต่ก็ยังคงไว้ซึ่งลวดลายเดิม

ทุกวันนี้ทั่วทั้งประเทศพม่า และในบรรดาคนไทยเชื้อสายในเมืองไทยต่างก็รู้ว่า หากพบเห็น ไส้รงค์แดงลายตาราง และผ้าถุงแดงลายดอกมีเชิงแล้ว ผู้สวมใส่จะต้องเป็นคนมอญ และจะใช้ชุดมอญในทุกครั้งที่มีโอกาสไม่ว่าจะด้วยวาระและกิจกรรมใดโดยเฉพาะในงานวันชาติ สำหรับการแต่งกายที่นอกเหนือจากนี้ถือว่าเป็นชุดพม่า¹⁸ ในปัจจุบันการแต่งกายแบบมอญถูกพัฒนาให้หลากหลายขึ้นพบว่าไส้รงค์มอญและผ้าถุงมอญลายดอกมีเชิง ไม่จำเป็นต้องมีสีแดงเสมอไป เพราะมีหลากสีมากยิ่งขึ้นแต่ก็ยังคงไว้ซึ่งรูปแบบและลวดลายเดิม

การแต่งกายแบบมอญ หรือ ชุดประจำชาติของคนมอญย้ายถิ่นได้เปลี่ยนแปลงไป อีกลักษณะหนึ่งเมื่ออยู่ในประเทศไทย ได้ปรากฏเสื้อยืดสกรีนลวดลายและข้อความภาษามอญ เรียกว่า “เสื้อลายมอญ” ได้ถูกพัฒนาขึ้น นิยมสวมใส่ทั้งผู้หญิงผู้ชายโดยเฉพาะวัยรุ่นสาว “เสื้อลายมอญ” ดังกล่าวจัดทำขึ้นในวาระสำคัญต่างๆ เช่น งานวันชาติมอญ งานออกพรรษา งานสงกรานต์ งานลอยกระทง เป็นต้น ลวดลายและข้อความต่างๆล้วนสื่อความหมายในเชิงชาตินิยม ได้แก่การสกรีนลายรูปอดีตกษัตริย์มอญเช่น พระเจ้าราชาธิราช พระเจ้าเมื่อยะมอญฮ่อ พระนางจามเทวี รูปธงชาติมอญ รูปหงส์ ส่วนข้อความเช่น มอญรักสามัคคี ทหารมอญกู้ชาติ เป็นต้น “เสื้อลายมอญ” ทำขึ้นเพื่อใช้เป็นเสื้อประจำกลุ่ม นอกจากลวดลายและข้อความต่างๆแล้วยังมีข้อความที่ระบุถึงชื่อกลุ่ม และหมู่บ้าน เมืองและจังหวัดในประเทศพม่า เสื้อลายมอญบางลายเช่น รูปพระเจ้าเมื่อยะมอญฮ่อถูกทรมานจากกษัตริย์พม่า เสื้อลายนี้ถูกอธิบายว่าไม่สามารถสวมใส่ในประเทศพม่าได้ เนื่องจากมีความหมายในเชิงการเมืองค่อนข้างแรง

คนมอญย้ายถิ่นที่มาจากหมู่บ้านเดียวกันก็จะรวมตัวกันเป็นกลุ่ม แต่ละกลุ่มก็จะผลิตเสื้อที่ใช้เป็นสัญลักษณ์ของกลุ่ม หรือมีสัญลักษณ์อื่นๆ เช่นเข็มกลัดหงส์ของศูนย์พัฒนาภูมิปัญญามอญวัดบางหญ้าแพรก และมีการใช้ข้อความเป็นภาษาไทยเพื่อสื่อให้คนไทยได้รับรู้ว่าผู้ที่สวมใส่เสื้อผ้า และสัญลักษณ์เหล่านั้นเป็นคนมอญ

เสื้อลายมอญนี้ค่อนข้างแพร่หลายคนมอญย้ายถิ่นนิยมสวมใส่ในชีวิตประจำวัน พบว่าคนหนึ่งๆมี “เสื้อลายมอญ” คนละหลายๆตัว หลากหลาย มีเป็นจำนวนมากที่ใส่ไปทำงาน ชื่อของ ทำบุญ ซึ่งไม่ต้องห่วงสายตาคนไทย เพราะคนไทยส่วนใหญ่ดูไม่ออกและไม่เข้าใจความหมาย เพียงแต่มองว่าเป็นเสื้อของผู้คนที่มาจากประเทศพม่าเท่านั้น

¹⁸ องค์กร บรรณ, ต้นทางจากมะละแหม่ง, หน้า 225 .

นายกาจอน คนมอญย้ายถิ่นหมู่บ้านแห่งอะเปาะ เมืองปอง จังหวัดสะเทิม รัฐมอญ ประเทศพม่า ทำในงานในสมุทรสาครประมาณ 10 ปี อาศัยอยู่แถบวัดโกกรกรากใน พุดถึงเสื้อลายมอญให้ฟังว่า

“...จริงๆแล้วทุกวันนี้มอญเราก็มีอยู่แค่เสื้อกับไสร่ง...ความรู้สึกในใจของเราถ้าเราไม่ได้พุดออกมาเราก็จะไม่มีความสุขเราใส่เสื้อแบบนี้มันแทนความรู้สึกข้างใน เราอยากจะแสดงออก เราไม่ได้หวังให้ใครรับรู้่นอกจากพวกเราเอง ถึงอย่างอื่นเราจะพ่ายแพ้แต่จิตใจเราไม่แพ้ เราจึงเตือนสติกันเองว่า รูปนี้พระเจ้าของเราละ อันนี้เป็นตัวหนังสือภาษามอญของเราละ ..”¹⁹

รูปที่ 44 เสื้อลายมอญรูปมโนขยสิงห์
สัญลักษณ์ของเมืองสะเทิม
มีข้อความว่า “ทหารกู้ชาติมอญ”

รูปที่ 45 เสื้อลายมอญรูปหงส์
มีข้อความว่า “กลุ่มเยาวชนมอญหงสา”

¹⁹สัมภาษณ์ นายกาจอน, คนมอญบ้านแห่งอะเปาะ เมืองปอง จังหวัดสะเทิม เมืองมอญประเทศพม่า, 26 พฤศจิกายน, 2549.

รูปที่ 46 เสื้อลายมอญรูปหงส์
มีข้อความว่า “กลุ่มรักษาหงส์ทอง”

รูปที่ 47 เสื้อลายมอญรูปหงส์ และธงชาติมอญ
มีข้อความว่า “วันชาติมอญครั้งที่ 59”

รูปที่ 48 เสื้อลายมอญรูปพระเจ้าราชาธิราช (กษัตริย์มอญ)
มีข้อความว่า “กลุ่มสามัคคีหงสา”

รูปที่ 49 เสื้อลายมอญรูปพระเจ้าเมียนะนุสอ (กษัตริย์มอญ)
ข้อความว่า “รูปพระเจ้าเมียนะนุสอต้องถูกมัด(พันธนาการ) โดย
กษัตริย์พม่า พระเจ้าอโนรธา”

รูปที่ 50 เสื้อลายมอญรูปพระนางจามเทวี
มีข้อความว่า “กลุ่มทำงานวันชาติมอญครั้งที่
59 และวีระกษัตริย์มอญจามเทวี”

รูปที่ 51 เสื้อลายมอญรูปหงส์และจาร์ก
หนังสือมอญ มีข้อความว่า “อนุรักษ์กันมา
แต่รากเหง้าของเราชาวมอญ และทำทุก
อย่างเพื่อชาติจะได้รุ่งเรือง”

รูปที่ 52 เสื้อลายมอญรูปธงชาติมอญ(ด้านหน้า) และรูปหงส์ มีข้อความว่า “วันชนชาติมอญครั้งที่ 57 ประเทศมาเลเซีย” (ด้านหลัง)

รูปที่ 53 เสื้อลายมอญรูปหนังสือมอญ มีข้อความว่า “กลุ่มใจปรองดอง”

รูปที่ 54 เสื้อลายมอญรูปหงส์ตามตำนานการสร้างเมืองหงสาวดี มีข้อความว่า “กลุ่มใจสามัคคี กลุ่มเยาวชนหนุ่มสาวมอญ เมืองหงสาวดี”

รูปที่ 55 เลือประจําศูนย์พัฒนาภูมิปัญญาไทยมอญ (เขตบางขุนเทียน กรุงเทพฯ) มีข้อความภาษามอญและภาษาไทย ว่า “อนุรักษ์ภาษา พัฒนาชนชาติมอญ”

รูปที่ 56 เข็มกลัดรูปหงส์ประจำศูนย์พัฒนาภูมิปัญญามอญ วัดบางหญ้าแพรก จ.สมุทรสาคร มีข้อความภาษาไทยว่า “ศูนย์พัฒนาภูมิปัญญามอญ”

ในปัจจุบันการสกรีนเสื้อยืดเป็นลวดลายและข้อความภาษามอญสามารถทำได้ง่ายและสะดวก เพราะตั้งแต่มีคอมพิวเตอร์และการพัฒนารูปแบบอักษรมอญที่สามารถใช้กับโปรแกรมคอมพิวเตอร์ ประกอบกับในเมืองไทยสามารถหาร้านสกรีนได้ง่าย ต่างกับที่เมืองมอญ (ประเทศพม่า) ซึ่งร้านสกรีนเสื้อนั้นหายากและมีราคาแพง ที่สำคัญสังคมไทยให้สิทธิเสรีในการแสดงออกทางความคิดอย่างเท่าเทียม ตราบใดที่เท่าที่และการแสดงออกของคนมอญเหล่านั้นไม่ได้เป็นปฏิปักษ์หรือต่อต้านรัฐบาลไทย ตรงกันข้ามกับในประเทศพม่าที่รัฐบาลมักมีข้อจำกัดต่อการแสดงออกทางด้านการเมืองของชนกลุ่มน้อยต่างๆ

นายทองชอนโม่น อายุ 25 ปีคนมอญจากหมู่บ้านกวัคเต้ เมืองมูเต็ง จังหวัดมละแหม่ง เข้าห้องอยู่แถบมหาชัยนิเวศน์ และเข้ามาเป็นแรงงานในสมุทรสาครประมาณ 9 ปีกล่าวถึงชุดประจำชาติมอญและเสื้อลายมอญให้ฟังว่า

“...เรารู้จักมาตั้งแต่เด็กๆแล้ว เขาก็ทำกันอยู่ เราก็รับรู้ว่า ไส้รงค์แดง เสื้อขาว ชุดประจำชาติเรารู้...ความหมายไส้รงค์คือ สีแดงหมายถึง สีเลือด แสดงว่ารักชาติ ส่วนสีขาวหมายถึงศาสนาและ จิตใจที่ใสสะอาด ส่วนที่พม่าไม่มีเสื้อที่

สกปรกนลายหรือกลายเป็นเสื้อขาวเฉยๆ ตราบแบบนี้ไม่มีหรือทำไม่ได้หรือเขาไม่ให้ทำ
เขาไม่ให้โอกาส ประเทศไทยนั้นทำได้...”²⁰

คนมอญเชื่อว่าการแต่งกายด้วยชุดประจำชาติมอญนั้นเป็นการแสดงถึงความรัก
ชาติ และแยกตัวออกจากความเป็นพม่า มิถุน อายุ 25 ปี คนมอญหมู่บ้านสะปลาง จังหวัดมะละ
แหม่ง ประเทศพม่า ทำงานที่สมุทรสาครประมาณ 12 ปี กล่าวว่

“...ถ้ามอญแต่งชุดมอญแสดงว่ารักชาติ ถ้าไม่แต่งชุดแบบนี้เขาก็ดูไม่ออก อัน
ไหนมอญอันไหนพม่า...”²¹

การสวมใส่ชุดมอญเป็นการแสดงออกซึ่งความเป็นมอญของผู้สวมใส่ และเป็น
การแสดงออกถึงความเป็นชาตินิยม ถึงแม้ชุดประจำชาติมอญจะเกิดขึ้นไม่นานและก็เป็น
สัญลักษณ์ที่ถูกหยิบยกมาแสดงถึงตัวตนมอญโดยได้รับอิทธิพลจากพรรคมอญใหม่ในการสร้าง
กระแสชาตินิยมมอญ เพราะไม่เพียงแต่ชุดประจำชาติที่ถูกคิดค้นขึ้นใหม่ยังมีธงชาติมอญ เพลง
ชาติมอญ วันชาติมอญ สัตว์สัญลักษณ์ประจำชาติ(หงส์)อีกด้วย เป็นการเลือกใช้ของเก่าทันสมัย
(ancient materials) หรือวัฒนธรรมที่เกือบจะหายไปจากวิถีชีวิตของคนเพื่อสร้างวัฒนธรรม
ประดิษฐ์รูปแบบใหม่ (a novel type) และเพื่อวัตถุประสงค์ใหม่ (novel purposes)²² เป็นการ
ปลุกฝังสำนึกทางชาติพันธุ์ของคนมอญในประเทศพม่าที่ดำเนินมาตลอดระยะเวลาเกือบ 60 ปี
ตั้งแต่อังกฤษได้คืนเอกราชให้พม่า และเหตุการณ์การละเมิดข้อตกลงปางโหลงที่เป็นชนวนให้เกิด
ปัญหาความขัดแย้งระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆกับรัฐบาลพม่าตั้งแต่ปีพ.ศ.2490 เป็นต้นมา

เนื่องจากใน ปีพ.ศ.2549 เป็นปีมหามงคลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงครองราชย์ครบ
60 ปี เพื่อเป็นการเทิดพระเกียรติพระองค์ท่านคนไทยจึงสวมใส่เสื้อสีเหลืองประดับตราสัญลักษณ์
กันทั้งประเทศ เพื่อเทิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รวมทั้งคนมอญย้ายถิ่นนิยมสวม

²⁰สัมภาษณ์ นายองซอนโหม่น, คนมอญจากเมืองมอญ ประเทศพม่า, 30 ตุลาคม 2549.

²¹สัมภาษณ์ มิถุน, คนมอญจากหมู่บ้านสะปลาง จังหวัดมะละแหม่ง เมืองมอญ ประเทศพม่า, 4 พฤศจิกายน 2549.

²²เจ็จจันท์ วงศ์พลกานันท์, “การสร้างอัตลักษณ์ของสตรีชายแดนกลุ่มชาติพันธุ์มอญ,” เอกสารในสัมมนาเรื่อง
ลักษณะข้ามชาติและความหลากหลายทางวัฒนธรรม ในการประชุมวิชาการระดับชาติสาขาสังคมวิทยาครั้งที่ 3 เวทีภาคกลาง
เสนอที่มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพมหานคร 22 กันยายน 2549. (เอกสารไม่พิมพ์เผยแพร่)

ใส่เสื้อเหลืองประดับตราสัญลักษณ์กันอย่างแพร่หลาย รวมทั้งนิยมนำเสื้อเหลืองมาใช้กับโล่และ
ผ้าถุงแดงของมอญด้วย

นายชอยเดิน คนมอญย้ายถิ่นทำหน้าที่เป็นครูสอนหนังสือและภาษามอญที่ศูนย์
ภูมิปัญญาามอญ* วัดบางหญ้าแพรก จังหวัดสมุทรสาคร ทุกครั้งที่มาสอนหนังสือก็มักจะแต่งกาย
ด้วยโล่สีแดงและเสื้อเหลืองเป็นประจำ การแต่งกายแบบนี้ได้กลายเป็นเครื่องแบบของครูคนมอญ
ทุกคนของศูนย์พัฒนาภูมิปัญญาามอญอีกด้วย และที่สำคัญเป็นการแสดงออกถึงความจงรักภักดี
และเทิดทูนสถาบันกษัตริย์ไทย นายชอยเดินได้ถ่ายทอดความรู้สึกว่า

“...เป็นเสื้อของพระเจ้าแผ่นดินไทย คนไทยใส่กัน เราก็ใส่มั่ง
รู้สึกดี กลมกลืนกับคนไทย เพราะคนไทยจงรักภักดี เราก็จงรักภักดีบ้าง เรายามาอยู่
บ้านเมืองไทย ก็ต้องจงรักภักดีพระเจ้าแผ่นดินไทยด้วย...”²³

รูปที่ 57 คณะครูอาสาสมัครของศูนย์พัฒนาภูมิปัญญาามอญ วัดบางหญ้าแพรก

* ศูนย์ภูมิปัญญาามอญ วัดบางหญ้าแพรก เป็นศูนย์การเรียนรู้ที่มีการจัดการเรียนการสอนภาษาและหนังสือมอญให้กับ
คนมอญย้ายถิ่น ก่อตั้งขึ้นโดยความร่วมมือระหว่างคนไทยเชื้อสายมอญและคนมอญย้ายถิ่น

²³ สัมภาษณ์ นายชอยเดิน, ครูประจำศูนย์พัฒนาภูมิปัญญาามอญ วัดบางหญ้าแพรก คนมอญจากเมืองมอญประเทศ
พม่า, 9 พฤศจิกายน 2549.

รูปที่ 58 เสื้อเหลืองประดับตราสัญลักษณ์กับผ้าถุงแดงของมอญ
งานออกพรรษา วัดศิริมงคล และเด็กมอญในงานทำบุญวัดโคก

การสวมใส่เสื้อเหลืองกับโจงหรือผ้าถุงแดงจึงเป็นการแต่งกายอีกรูปแบบหนึ่งที่เกิดขึ้นในเมืองไทย และสามารถพบเห็นได้ตามวาระสำคัญต่างๆ เช่นการไปวัดทำบุญ การแสดงวัฒนธรรมประเพณีต่างๆ ยกเว้นงานวันชาติที่คนมอญย้ายถิ่นทุกคนจะพร้อมใจกันใส่ชุดประจำชาติ

อาจกล่าวได้ว่าเสื้อเหลืองเป็นเสื้อที่ถูกกาลเทศะมากที่สุดในปัจจุบัน ไม่ว่าจะถูกใช้ในวาระใดก็ดูเหมาะสม ในจังหวัดสมุทรสาครนายจ้างและผู้ประกอบการมักจะซื้อแจกคนงานโดยเฉพาะแรงงานมอญทั้งหลายโดยให้ใส่ทุกๆวันจันทร์ พวกเขาเหล่านั้นมีผู้ที่รู้และไม่รู้ความหมาย ส่วนมากนั้นต้องการทำตามอย่างคนไทย

“...ใส่ตามคนไทย กลมกลืนไปกับคนไทยแล้วรู้สึกดี..เสื้อเหลืองนี้เพิ่งออกมาไม่นานไม่กี่เดือน ได้ยินว่าในหลวงครองราชย์ครบ 60 ปี อะไรแบบนั้น...คนอื่นบางคนก็ไม่รู้เท่าไร แต่คนมอญเราเขาก็ใช้กันเยอะ บางโรงงานเขาก็ซื้อให้ใส่ หรือถ้าใครจะใส่ไปทำงานเขาก็ไม่ว่า..บางที่ใส่เสื้อเหลืองตำรวจไม่ค่อยเรียกตรวจเท่าไร เพราะเข้าใจว่าเป็นคนไทย...”²⁴

²⁴สัมภาษณ์ นายองซอนโม่น, คนมอญจากเมืองมอญ ประเทศพม่าอาศัยอยู่แถบมหาชัยนิเวศน์, 30 ตุลาคม 2549.

ชุดประจำชาติของมอญนอกจากจะใช้ในงานวันชาติแล้วพบว่าในวันสำคัญทางศาสนา เช่นวันออกพรรษา สงกรานต์ งานแต่ง งานศพพระ ก็มีการแต่งชุดประจำชาติไปร่วมงานเหล่านี้ด้วย (ดูภาคผนวก ก)

4.4 อัตลักษณ์ของคนมอญย้ายถิ่นแสดงผ่านภาษา

4.4.1 ประวัติความสำคัญของภาษามอญ

มอญเป็นชนชาติที่มีภาษาเป็นของตัวเองทั้งภาษาพูดและภาษาเขียน ภาษาคืออารยธรรมและเป็นดัชนีชี้วัดความเจริญรุ่งเรืองเป็นสัญลักษณ์ของชนชาติในการสร้างสำนึกและสืบทอดอย่างต่อเนื่องมานับพันๆปีจวบจนสมัยปัจจุบัน ผู้คนที่ใช้ภาษามอญในการสื่อสารพบทั้งคนไทยเชื้อสายมอญในประเทศไทยและคนมอญในประเทศพม่า

ภาษามอญนั้นเป็นภาษาในสายโมนิค ซึ่งเป็นสายหนึ่งในตระกูลภาษามอญ-เขมร 12 สาย ภาษาตระกูลมอญ-เขมรเป็นภาษาเก่าแก่ใช้กันมานานประมาณ 3,000-4,000 ปีมาแล้ว มีผู้ใช้ภาษานี้อยู่ประมาณ 35,000,000 คน ภาษาที่อยู่ในสายโมนิคมีคนใช้ประมาณ 500,000 คน ภาษาในสายนี้ได้แก่ภาษามอญ และภาษาเนียกวล (Niakuol) ภาษาเหล่านี้จัดอยู่ในตระกูลออสโตรเอเชียติก (Austroasiatic Languages) ซึ่งเป็นภาษาที่ใช้ในกันอยู่ในแถบอินโดจีนและทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของอินเดีย เมื่อพิจารณาลักษณะภาษาทางไวยากรณ์ ภาษามอญ-เขมรจัดอยู่ในประเภทภาษาคำติดต่อกัน (Agglutinative) จัดอยู่ในกลุ่มตะวันออกเฉียงใต้ (South Eastern Flank Group) นักภาษาศาสตร์ชื่อวิลเฮิม สชมิท (Willhem Schmidt) ได้จัดให้อยู่ในตระกูลภาษาสายใต้ (Austric, Southern family)²⁵ ข้อมูลทางด้านอักษรวิทยาของภาษามอญนั้นแบ่งออก 3 ยุค²⁶ ดังนี้

1) ยุคโบราณเป็นยุคแรกเริ่มของชนชาติมอญนั้นยังคงใช้อักษรดั้งเดิมของอินเดียฝ่ายใต้ คืออักษรปัลลวะเขียนเป็นภาษามอญ ค้นพบหลักฐานในประเทศไทยคือ จารึก

²⁵วัฒนา นุรกลีกร, ลักษณะคำไทยที่มาจากภาษามอญ, (กรุงเทพฯ: สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2541), หน้า 17-18.

²⁶พงศ์เกษม สนธิไทย, “การเปรียบเทียบระบบเสียงและระบบการเขียนมอญโบราณกับมอญปัจจุบัน,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจารึกภาษาไทย ภาควิชาภาษาตะวันออก มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2533).

วัดโพธิ์ร้าง พ.ศ. 1143* เป็นจารึกภาษามอญที่เก่าแก่ที่สุดในบรรดาจารึกภาษามอญที่ได้ค้นพบในแถบภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทั้งหมด ต่อมาได้พบการคิดค้นประดิษฐ์อักษรมอญเพิ่มเพื่อให้เพียงพอกับเสียงในภาษามอญ พบหลักฐานในจารึกเสาแปดเหลี่ยมที่ศาลสูง จังหวัดลพบุรี ข้อความที่จารึกเกี่ยวกับพุทธศาสนา พ.ศ.1314 อักษรที่จารึกในศิลาหลักนี้ เรียกว่าตัวอักษรหลังปัลลวะ และจารึกที่พบต่อมาในราวพุทธศตวรรษที่ 16 ในสมัยอาณาจักรสะเทิมเป็นตัวอักษรมอญโบราณ และจารึกภาษามอญที่พบในจังหวัดลำพูนก็จารึกด้วยอักษรมอญโบราณเช่นเดียวกัน

2) ยุคกลาง เป็นภาษามอญในจารึกยุคกลางเป็นทั้งภาษามอญและอักษรมอญแบ่งเป็น

ชุดที่ 1 จารึกของประเทศพม่าภาคเหนือ ส่วนมากพบที่เมืองแปร และเมืองพะซัน ศิลาจารึกเหล่านี้สร้างขึ้นในรัชสมัยของพระเจ้าอนิรุฑ กษัตริย์พุกามประมาณ พ.ศ. 1600 เป็นต้นมา พม่ารับอักษรมอญมาใช้เขียนภาษาพม่าเป็นครั้งแรก ข้อความในจารึกเป็นเรื่องทางพุทธศาสนา

ชุดที่ 2 เป็นศิลาจารึกที่พบที่วัดแห่งหนึ่งในจังหวัดลำพูน ลักษณะอักษรมอญในราวพุทธศตวรรษที่ 17-18

ชุดที่ 3 เป็นจารึกของประเทศพม่าภาคใต้ เป็นจารึกของพระเจ้าธรรมเจดีย์ (พ.ศ.2003-2034) ข้อความในจารึกเป็นเรื่องพุทธศาสนา

3) ยุคปัจจุบัน เป็นภาษาในระยะพุทธศตวรรษที่ 21 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบันนับเป็นระยะเวลาประมาณ 400 ปี ในยุคนี้จารึกเป็นใบลานเป็นส่วนมาก และเป็นคำประพันธ์กลอนที่แต่งเป็นเรื่องยาวขนาดต่างๆกันเป็นจำนวนกว่า 60 เรื่องที่เก่าที่สุดมีประมาณ 20 เรื่องได้แต่งขึ้นมากกว่า 200 ปีมาแล้ว

อักษรมอญปัจจุบันประกอบด้วยพยัญชนะ 35 ตัว และสระ 12 ตัว เมื่อนำพยัญชนะและสระมาประสมกันจึงเกิดเป็นคำและมีเสียงของคำเกิดขึ้น พยัญชนะมอญได้แบบอย่างมาจากพยัญชนะบาลี แบ่งออกเป็นพยัญชนะวรรค 5 วรรค และเศษวรรค 1 วรรค ในวรรคหนึ่งๆแบ่งออกเป็นพยัญชนะโฆชะ และอโฆชะ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการกำหนดเสียงสระให้แตกต่างกันและทำให้ความหมายของคำแตกต่างกัน

* จารึกภาษามอญโบราณที่พบที่วัด โพธิ์ร้างในบริเวณเมืองโบราณนครปฐม มีข้อความว่า "บริเวณอารามมีเนื้อที่ดินจำนวน 170 มีแนวต้นมะพร้าวเป็นเครื่องหมายเขตของอาราม พร้อมด้วยเสาหงส์ 1 ต้น ภาชนะอาบเงิน พระพุทธรูปและวิหาร ได้เกิดขึ้นจากการกระทำของคนทรงเจ้าทั้งสอง"

อักษรอมฤตแตกต่างจากอักษรไทยที่อักษรอมฤต ไม่มีรูปวรรณยุกต์ ในภาษาไทยมีเสียงวรรณยุกต์บ่งบอกความหมายของคำ แต่ในภาษามอญเรื่องการออกเสียงสระตามพยัญชนะ โสมะและอโสมะเป็นสิ่งสำคัญในเรื่องความหมายด้วย พยัญชนะต้นที่มีหน้าที่ประสมสระ อาจจะเป็นอักษรตัวเดียว หรือ อักษรควบกล้ำ และอักษรนำ รูปคำอมฤตจึงอาจจะมีรูปเขียนได้หลายอย่าง และในพยัญชนะเชิงซ้อนยังมีอักษรเชิงอยู่ด้วย²⁷

เรื่องตัวสะกดในภาษามอญมีมาตราตัวสะกด 10 มาตรา ซึ่งมากกว่าภาษาไทย และแตกต่างจากภาษาไทย หลักเกณฑ์เรื่องการประสมอักษรอมฤตมีกล่าวละเอียดในตำราอักษรและอักษรวิธิมอญ²⁸

พยัญชนะภาษามอญ 35 ตัว

ก ก ก๊ะ	ข ข คะ	ค ค เคยะ	ฆ ฆ เข็ยะ	ง ง เจ็ยะ
จ จ จ๊ะ	ฉ ฉ ฉะ	ช ช เช็ยะ	ฉ ฉ เสิ่ยะ	ญ ญ เน็ยะ
ฎ ฎ ต๊ะ	ฐ ฐ ท๊ะ	ฑ ฑ ต๊ะ	ฒ ฒ เสิ่ยะ	ณ ณ นะ
ด ด ต๊ะ	ด ด ทะ	ด ด เต็ยะ	ด ด เร็ยะ	น น เน็ยะ
ป ป ป๊ะ	พ พ พะ	พ พ เป็ยะ	ภ ภ เก็ยะ	ม ม เม็ยะ
ย ย เข็ยะ	ร ร เร็ยะ	ล ล เต็ยะ	ว ว เว็ยะ	ศ ศ ชะ
ห ห ฮะ	ฬ ฬ พะ	บ บ บ๊ะ	อ อ อ๊ะ	ฮ ฮ เบ็ยะ

²⁷วัฒนา บุรกลีกร, ลักษณะคำไทยที่มาจากภาษามอญ, หน้า 18-19.

²⁸เรื่องเดียวกัน หน้า 19.

สระภาษามอญ 12 ตัว

အ อิะ	အာ อา	အိ อิ	အီ อิ	အူ อุ	အူး อุ
အေ เอ	အော် อัว	အော เอา	အော อาว	အอม ออม	အော် อิะฮ์

สระสำเร็จ

- อิะ	၁ อา	၀ อิ	၀ อิ	၁ อุ	၁ อุ
၀ เอ	၁ อัว	၁ เอา	၀ ၁ อาว	၁ ออม	၁ อิะฮ์

สระผสม

เลขมอญ 10 ตัว

၀	၁	၂	၃	၄	၅	၆	၇	၈	၉	၁၀
ศูนย์	หมั	บา	ป็อย	โปน	เม็ยฆอน	กะรา	ทะเป็ยะ	แคะจำ	แคะจิด	เจ็จาะ

ภาษาพม่าและภาษามอญนั้นเหมือนกันมากในด้านรูปอักษรเพราะชนชาติพม่านั้นรับเอารูปอักษรมอญไปใช้ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 16 เป็นต้นมาจนกระทั่งปัจจุบัน ทำให้ภาษามอญและภาษาพม่าแยกแยะได้ยากสำหรับผู้ที่ไม่รู้ และส่วนใหญ่ก็มักจะเหมาเอาว่าเป็นภาษาพม่าทั้งหมด

สำหรับความแตกต่างของภาษาพม่าและภาษามอญ คือ ภาษาพม่ารับเอาตัวอักษรมอญไปใช้ทั้งหมด 33 ตัว ยกเว้น ๑ (ปะ) กับ ๘ (แปะ) ซึ่งคนมอญมักจะเล่าเป็นตำนานว่า พระตะละซอนถูกพม่าจับตัวไปและบังคับให้ถ่ายทอดตัวหนังสือมอญให้พม่า แต่ยังไม่ทันเสร็จก็ยอมตัดมือตัวเอง พม่าจึงได้ตัวหนังสือมอญไปไม่ครบขาดสองตัวคือ ๑ (ปะ) กับ ๘ (แปะ) ในภาษาพม่าจึงไม่มีพยัญชนะสองตัวนี้

สำหรับผู้ที่ไม่รู้ทั้งภาษามอญและภาษาพม่าก็สามารถแยกแยะอย่างง่ายโดยสังเกตอักษรวิธีของภาษาพม่านั้นจะมีการกำหนดจุดกลมๆขนาดเล็ก (๐) ไว้ใต้ตัวสะกดในคำบางคำเพื่อกำหนดการออกเสียง แต่ในภาษามอญนั้นไม่พบอักษรวิธีแบบนี้

พัฒนาไปตามแบบเฉพาะนั้น ศัพท์มอญบางคำในปัจจุบันใช้เฉพาะในการเขียน และบางศัพท์แม้ว่าจะใช้ทั้งการพูดและการเขียน แต่รูปเขียนกับเสียงอ่านหรือเสียงพูดนั้นก็ไม่ค่อยตรงกัน การที่เขียนอย่างหนึ่งและพูดอีกอย่างหนึ่งนั้นเพราะภาษาพูดและภาษาเขียนของมอญ ต่างก็พัฒนาไปตามแบบของตนด้วยไม่มีองค์กรกลางช่วยทำหน้าที่ตรวจสอบชำระหรือจัดระบบให้เป็นเอกภาพ นอกจากความแตกต่างในภาษาพูดและภาษาเขียนของมอญแล้ว ภาษาเขียนของมอญปัจจุบันกับมอญโบราณมีความแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัดด้วย กระทั่งมีผู้กล่าวว่า การเรียนรู้ให้เข้าใจภาษามอญ (ปัจจุบัน) นั้นกระทำได้ยากอยู่แล้ว แต่การเรียนรู้เพื่อศึกษาภาษามอญโบราณนั้นนับว่ายากยิ่งกว่า* ทั้งนี้เพราะภาษามอญได้พัฒนามาแล้วกว่า 14 ศตวรรษ การเปลี่ยนแปลงได้ลงลึกไปถึงรากแก้วของภาษาทำให้ยากแก่การเข้าใจแม้แต่คำง่ายๆ นาย ปัน ละ (Nai Pan Hla) ผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์โบราณคดีมอญเคยอ้างคำกล่าวของ ศาสตราจารย์ G.H.Luch นักภาษาและโบราณคดีมอญว่า ภาษาเขียนของมอญโบราณกับมอญปัจจุบันเกือบจะกลายเป็น 2 ภาษา และภาษาพูดก็ราวกับว่าเป็นภาษาที่ 3³¹

4.4.2 บทบาท และการฟื้นคืนของภาษามอญในสมุทรสาคร

ในอดีตสังคมสมุทรสาครประกอบด้วยผู้คนสองชนชาติ คือคนจีน และคนมอญ คนจีนนั้นตั้งบ้านเรือนในบริเวณที่เป็นตัวเมืองสมุทรสาครปัจจุบันบริเวณย่าน “ตัวเมือง” สมุทรสาคร คนจีนนั้นประกอบอาชีพค้าขาย ส่วนคนมอญจะกระจายอยู่รอบนอกตามลำคลองและริมแม่น้ำห่างออกไปทางด้านทิศเหนือ ส่วนมากประกอบอาชีพเกษตรกรรม คนมอญมักเรียก “ตัวเมือง” สมุทรสาคร ว่า “กวางอาเจ็ด” ซึ่งแปลว่า หมู่บ้านจีน

คนจีนเมื่อลงหลักปักฐานแล้วส่วนมากจะมีอาชีพค้าขาย ซึ่งถูกค้าสำคัญก็คือคนมอญ คนจีนก็ต้องหัดพูดภาษามอญด้วย เมื่อกาลเวลาผ่านไปทั้งคนมอญและคนจีนก็ถูกผสมกลมกลืนเป็นคนไทยกลายเป็นคนไทยเชื้อสายจีน และคนไทยเชื้อสายมอญ แต่สิ่งที่ยังคงบ่งบอกความเป็นตัวตนก็คือ “ภาษา”

* ผู้ศึกษาได้มีโอกาสเรียนภาษามอญ(ภาษาเขียน) ในชั้นหลัง ถึงแม้ว่าจะพูดภาษามอญได้อยู่แล้วก็ตามแต่ภาษาเขียนหรือ ภาษาหนังสือ นั้น เป็นคนละแบบคนที่พูดในชีวิตประจำวัน และที่สำคัญภาษาพูดของคนมอญในประเทศพม่า และคนไทยเชื้อสายมอญก็มีความแตกต่างกันเพราะต่างก็ได้รับอิทธิพลทั้งภาษาไทยและภาษาพม่า ประกอบกับคนไทยเชื้อสายมอญและคนมอญในประเทศพม่าไม่ได้ศึกษาภาษาเขียนด้วยแล้วทำให้ภาษาพูดต่างเปลี่ยนแปลงไปคนละแบบ

³¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 79-80

ภาษามอญเคยมีบทบาทสำคัญมาแล้วตั้งแต่อดีตจนกระทั่งปัจจุบัน ผู้คนในสมุทรสาครต่างก็คุ้นเคยกับสำเนียงภาษาของคนมอญเป็นอย่างดี คนไทยเชื้อสายมอญก็ยังใช้ภาษามอญในชุมชน ส่วนวัดมอญก็ปรากฏหนังสือ คัมภีร์ใบลานภาษามอญอยู่มาก และเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญในอดีต โดยเฉพาะผู้ได้บวชเรียนก็ต้องเรียนภาษามอญด้วย ปัจจุบันคนเฒ่าคนแก่ที่ผ่านการบวชเรียนในวัดมอญก็สามารถอ่านเขียนภาษามอญได้ เพราะการศึกษาของคนมอญในอดีตนั้นจะอยู่ตามวัดมอญประจำหมู่บ้านเป็นเช่นนี้มาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา จนกระทั่งสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น เด็กมอญก็เริ่มหันมาเรียนภาษาไทยในโรงเรียนของคณะมิชชันนารี และเมื่อปฏิรูปการศึกษาในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว คนมอญมีแนวโน้มหันมาเรียนเป็นภาษาไทยตามหลักสูตรของไทย ทั้งนี้นอกจากจะมีโรงเรียนหลวงสำหรับราษฎรทั่วไปทั้งในกรุงและหัวเมืองแล้ว วัดมอญบางวัดยังได้หันมาสอนหนังสือไทยให้เด็กมอญโดยใช้แบบเรียนของไทย³²

กล่าวกันว่าตั้งแต่พม่าเข้ายึดแผ่นดินมอญแล้วนั้น ก็มีการกวาดล้างทำลายหนังสือมอญกันมาก ตำรับตำราต่างๆของมอญส่วนใหญ่อยู่ในเมืองไทย และอยู่ตามวัดมอญ ซึ่งในจังหวัดสมุทรสาครก็มีวัดมอญอยู่หลายสิบวัด เช่น วัดศิริมงคล วัดเกาะ วัดคลองครุ วัดป้อมขำ อำเภอมะนัง วัดเจ็ดริ้ว อำเภอบ้านแพ้ว และวัดที่ถือว่าเป็นสำนักเรียนมอญอันดับหนึ่งในเมืองไทยคือ “สำนักเรียนอาจารย์ป๊อก” วัดศิริมงคล ตำบลบ้านเกาะ ท่านเป็นพระมอญที่แตกฉานสรรพวิชาต่างๆและได้แต่งตำราและวรรณกรรมมอญไว้มากมาย

ถึงแม้ว่าทุกวันนี้ภาษามอญจะถูกใช้น้อยลง เพราะคนรุ่นใหม่ไม่เห็นความสำคัญ และจำนวนคนพูดภาษามอญลดลงมากทุกที ยิ่งผู้ที่อ่านเขียนภาษามอญก็ยิ่งหายาก ทำให้ภาษามอญตกอยู่สภาวะวิกฤต และใกล้จะสูญหายลงทุกที ดังนั้นชุมชนมอญหลายแห่งหันมาอนุรักษ์และส่งเสริมการเรียนรู้ภาษามอญกันมากขึ้น เช่น โรงเรียนวัดบางพลี ตำบลบางโหนด อำเภอมะนัง จังหวัดสมุทรสาคร มีกำหนดชั่วโมงเรียนให้สอนภาษามอญ และในจังหวัดอื่นๆเช่น ชุมชนมอญบ้านม่วง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ชุมชนมอญพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ก็มีการเรียนการสอนภาษามอญที่วัดอาษาสงคราม เป็นต้น

ปัจจุบันการใช้ภาษามอญของคนไทยเชื้อสายมอญเริ่มเบาบางลงกว่าในอดีตมาก เพราะตั้งแต่ในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สองเป็นต้นมาประเทศไทยได้เข้าสู่กระบวนการสร้างชาติ สร้างความเป็นไทย ทำให้นโยบายการศึกษาของไทยในช่วงนี้ไม่สนับสนุนให้ใช้ภาษาถิ่นในโรงเรียน มีการห้ามเด็กพูดภาษามอญในโรงเรียน ใครพูดจะถูกทำโทษ เพราะเด็กมอญก็จะพูด

³² สุภรณ์ โอเจริญ, มอญในเมืองไทย, (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2541), หน้า 294.

มอญ ทำให้ยากต่อการเรียนภาษาไทย และครูผู้สอนที่เป็นคนไทยก็ฟังภาษามอญไม่ออก ดังนั้น เด็กมอญเมื่ออยู่ที่โรงเรียนก็ต้องพูดภาษาไทย แต่เมื่อกลับบ้าน หรือ ชุมชนก็จะใช้ภาษามอญ ดังนั้นการพูดภาษามอญนอกชุมชน ตามที่สาธารณะจึงเป็นเรื่องน่าอาย คนมอญจำนวนไม่น้อยที่ รู้สึกอับอายเมื่อต้องแสดงตัวว่าเป็นคนมอญ พูดภาษามอญ เพราะมักจะถูกล้อเลียนว่า “มอญไม่มีประเทศ” ซึ่งเป็นปมในใจทำให้คนมอญไม่อยากพูดภาษามอญ

จากประสบการณ์ที่ผ่านมาผู้ศึกษาก็เป็นคนหนึ่งที่เคยรู้สึกว่าการพูดภาษามอญ เป็นเรื่องน่าอาย โดยเฉพาะในที่สาธารณะเมื่อต้องไปไหนมาไหนกับพ่อ เช่น วันประชุมผู้ปกครองที่ โรงเรียน เวลาพ่อหันมาพูดภาษามอญก็ต้องตอบอย่างเบาที่สุดเพราะกลัวคนอื่นจะได้ยินว่าเราพูด ภาษามอญและรู้ว่าเราเป็นคนมอญ แม้แต่การกรอกข้อมูลประวัติลงในแบบฟอร์มของโรงเรียน ใน ช่องที่ถัดจากชื่อนามสกุลจะเป็นส่วนที่ให้กรอกว่าสัญชาติ.....และเชื้อชาติ..... ผู้ศึกษาเคยเขียน ว่า “สัญชาติ...ไทย....” “เชื้อชาติ...มอญ....” แต่เมื่อครูบอกว่ามอญไม่มีประเทศ ตั้งแต่นั้นมาผู้ ศึกษาก็ไม่เคยเขียนในเอกสารว่าตัวเองมี “เชื้อชาติมอญ” อีกเลย และเมื่อในอยู่โรงเรียนถ้าเพื่อนรู้ ว่าเป็นคนมอญก็จะพากันล้อเลียนว่า “มอญหงอย” บ้าง”มอญไม่รู้เรื่อง” บ้างทำให้รู้สึกว่าการเป็น คนมอญเป็นเรื่องน่าอาย จะต้องปกปิดไว้ไม่ให้ใครรู้ซึ่งเรื่องนี้เป็นปมด้อยที่เกิดกับผู้ศึกษาและคน มอญในเมืองไทย

การที่ภาษามอญไม่แพร่หลายก็เพราะใช้ประโยชน์ในเชิงธุรกิจเทียบกับ ภาษาอังกฤษ ภาษาจีน ไม่ได้ ทำคนรุ่นใหม่ที่เป็นลูกหลานมอญไม่เห็นความสำคัญ และมีมากที่ พูดมอญไม่ได้ ยิ่งอ่านเขียนภาษามอญก็ยิ่งหายากมาก แต่บางครั้งก็กลัวโทษเด็กรุ่นใหม่ฝ่าย เดียวไม่ได้ การกล่อมเกลางของผู้ใหญ่ น่าจะมีส่วนสำคัญด้วย สิ่งเหล่านี้เป็นวิกฤตทางภาษาที่เกิด ในชุมชนมอญทุกแห่งในประเทศไทย และการที่มอญนั้นสิ้นแผ่นดินแต่ไม่สิ้นชาติ นั้นเพราะยังมี การรักษาภาษาของตนไว้ หากยามใดมีการละทิ้งและไม่ภูมิใจในภาษาของตนนั้นคือกลางบอกเหตุ ถึงการสูญสิ้นชาติและเอกราชอย่างแท้จริง³³

นับตั้งแต่ปี พ.ศ.2533 เป็นต้นมาที่แรงงานข้ามชาติประเทศพม่าเข้ามาทำงานใน สมุทรสาครส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่เพราะแรงงานพม่าเหล่านั้นส่วนมากเป็นคน มอญ พูดภาษามอญ ถึงแม้เวลาจะทิ้งช่วงไปกว่าสองร้อยปี คนมอญจากเมืองมอญ(ประเทศพม่า) กับคนมอญเมืองไทยก็ยังสามารถ “คุยกันรู้เรื่อง” ผู้ศึกษามีความคิดเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่าพื้นที่ของการ ใช้ภาษามอญขยายวงออกไปไม่จำกัดอยู่ในชุมชนมอญอีกต่อไป รวากับว่าสังคมมอญแผ่กว้าง

³³ พระมหาจรรยา ญาณจारी, “ฟางเส้นสุดท้าย” ใน สิ้นแผ่นดินแต่ไม่สิ้นชาติมอญ 30 ปี ชมรมเยาวชนมอญกรุงเทพฯ, (กรุงเทพฯ: พิมพ์ที่ วิชิเพรส, 2548), หน้า 135 .

ครอบคลุมทั่วจังหวัดสมุทรสาคร เพราะไม่ว่าจะไปไหนก็จะได้ยินคนพูดภาษามอญ เป็น ความรู้สึกที่คุ้นเคย และคิดเสมอว่าผู้คนที่ทางการเรียกว่า “แรงงานข้ามชาติจากพม่า” นั้นไม่ใช่คน อื่น

เมื่อก่อนผู้ศึกษาก็มีโอกาสใช้ภาษามอญอยู่ภายในชุมชน ตั้งแต่มีคนมอญย้ายถิ่น เข้ามาอยู่มากขึ้น ผู้ศึกษาก็มีคนให้พูดภาษามอญเพิ่มขึ้นเช่นกันเพราะการเก็บข้อมูลในการทำ วิทยานิพนธ์ครั้งนี้ ผู้ศึกษาก็ได้ใช้ภาษามอญสัมภาษณ์เป็นส่วนใหญ่ ในทุกวันนี้จังหวัดสมุทรสาคร มีจำนวนประชากรที่พูดภาษามอญเพิ่มขึ้นหลายเท่าตัว คนไทย คนจีนที่อยู่ในพื้นที่ที่คุ้นเคยกับ สำเนียงภาษามอญเป็นอย่างดี ดังที่แม่ค้าขายไข่เค็มตลาดมหาชัยเล่าว่า

“...ป้าก็สังเกตเห็นน้ำเสียงของเขา ถ้ามอญเนี่ยเขาจะพูดเสียงรัว...ถ้าเขา บอกว่า “บาใจะ” ก็แปลว่ายี่สิบบาท อันนี้รู้ก็ต้องเป็นคนมอญ....ถ้าพม่าก็จะบอก ว่า “เนะแซะ”...ก็ฟังสำเนียงเอา...”³⁴

ภาษามอญจึงเป็นการแสดงอัตลักษณ์ของมอญให้คนนอกกลุ่มได้รับรู้แล้ว ภาษา มอญยังถูกใช้เป็นกลยุทธ์ทางตลาดที่น่าสนใจโดยเฉพาะการดึงดูดลูกค้าที่เป็นคนมอญด้วยกัน ใน กรณีของคนไทยเชื้อสายมอญที่มีอาชีพค้าขาย และมีลูกค้าเป็นคนมอญย้ายถิ่น ทำให้เกิดการ ปรับตัวของคนไทยเชื้อสายมอญในเรื่องการใช้ภาษามอญเพราะจากเดิมที่ไม่ค่อยพูดภาษามอญ บ่อยนักทำให้พูดไม่คล่อง แต่ความจำเป็นที่ต้องค้าขายกับคนมอญย้ายถิ่น จึงต้องพูดภาษามอญ ให้ได้ดีอีกครั้ง

“...อย่างพี่ชายผมเป็นพ่อค้าตระเวนขายของอยู่สมุทรสาคร เมื่อก่อนภาษามอญก็ ไม่ค่อยเท่าไร แยกว่าทุกวันนี้มาก แต่เพราะว่ามีลูกค้าเป็นมอญ ภาษามอญก็ ดี ขึ้น เพราะพยายามพูดมอญ เพื่อจะได้เป็นจุดดึงดูดลูกค้าคนมอญ จากนั้นก็เริ่มมี ลูกค้าประจำ”³⁵

ส่วนคนไทยเชื้อสายจีนที่เป็นเจ้าของกิจการร้านค้าในตัวเมืองสมุทรสาคร ถึงแม้จะพูด มอญไม่ได้ แต่ก็มักนิยมจ้างลูกจ้างที่เป็นคนมอญย้ายถิ่น เพราะจะดึงลูกค้าที่เป็นคนมอญย้ายถิ่น ด้วยกันมาซื้อสินค้ายังร้านของตน เพราะทราบดีว่าแรงงานจากประเทศพม่าส่วนใหญ่ใน สมุทรสาครนั้นเป็นคนมอญ

³⁴ สัมภาษณ์ ป้าศรี, แม่ค้าตลาดสดมหาชัย, 30 ตุลาคม 2549

³⁵ สัมภาษณ์ นายองค์ บรรจุน, คนไทยเชื้อสายมอญ ตำบลบ้านเกาะ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร(ประธานชมรม เยาวชนมอญกรุงเทพฯ), 8 พฤศจิกายน 2549 .

“...เวลาซื้อของเราก็พูดมอญเพราะลูกน้องของเขาส่วนใหญ่เป็นมอญ... ในตลาดมหาชัยถ้าเอาลูกน้องเป็นคนมอญก็จะขายดี ตามตลาดส่วนใหญ่มักจะเอาลูกจ้างเป็นมอญทั้งนั้น เพราะเป็นตัวดึงลูกค้าเป็นตัวเชื่อมโยงหามอญเมืองโน้น สำหรับมอญเมืองไทยนั้นไม่เกี่ยวกับเหตุผลตรงนี้เพราะมอญเมืองไทยพูดไทยชัดอยู่แล้ว และพูดมอญน้อย...ทุกร้านเลยก็ว่าได้ที่เอาลูกน้องเป็นคนมอญให้ขายของและพูดมอญสื่อสารกับลูกค้าที่เป็นคนมอญและพูดภาษามอญด้วยกัน...ร้านค้าในตลาดมหาชัยมีลูกน้องที่เป็นคนมอญ เช่นร้านขายหมู ขายปลาตก ขายผัก ร้านขายของสังฆภัณฑ์ ร้านขายของแต่งงาน ขนมแต่งงาน...”³⁶

นอกจากนี้ยังมีสถานประกอบการในสมุทรสาครบางแห่งเช่นบริษัทเทพคินโซ ซีฟู้ดจำกัด มีลูกจ้างเป็นแรงงานมอญย้ายถิ่นเข้าไปทำงานเป็นส่วนใหญ่ และมักจะรับสมัครแต่คนมอญเท่านั้น เนื่องจากเป็นบริษัทที่ผลิตอาหารประเภทขนม ซึ่งในแต่ละวันจะต้องประกาศส่วนผสมของขนม แต่ละชนิด ประกอบกับผู้จัดการ หัวหน้างานนั้นเป็นคนไทยเชื้อสายมอญซึ่งพูดภาษามอญได้อยู่แล้วสื่อสารกันในระหว่างทำงานในโรงงานแห่งนี้ คุณเตือนใจ รุ่งฟ้า รองผู้จัดการฝ่ายผลิตฯ เล่าว่า

“...คนงานส่วนมากเขาเป็นมอญ ใ้เราก็เป็นคนมอญไทยก็พอจะคุยกันรู้เรื่อง ..วันหนึ่งเราก็ต้องบอกกับเขาว่าส่วนผสมของขนมใส่อะไรบ้าง เราก็ต้องพูดมอญ... เดี่ยวนี้ก็พูดมอญคล่องกว่าแต่ก่อนเยอะเลย ตั้งแต่มีมอญทางโน้นเข้ามาอยู่ในบ้านเราเยอะขึ้น..อย่างพี่สาวของพี่เขาพูดมอญเก่งเขาก็สอนเราพูดมอญแบบมอญทางโน้น เพราะที่ผ่านมามาเราไม่ได้ใช้ภาษามอญเท่าไรก็ลืมๆกันไปเยอะ..คำบางคำก็ต้องเรียนรู้ว่าทางโน้นเขาพูดแบบไหน....”³⁷

ส่วนในกรณีของบริษัทมารีนโกลด์ จำกัดนั้นได้มีการจ้างครูไปสอนภาษามอญจากศูนย์พัฒนาภูมิปัญญาฯมอญ วัดบางหญ้าแพรก สอนภาษาให้กับพนักงานของบริษัทที่เป็นคนไทย เช่นผู้จัดการ หัวหน้าแผนก หัวหน้างานให้รู้และเข้าใจภาษามอญเพื่อสั่งงาน สอนงาน และจะ

³⁶ สัมภาษณ์ นายลำเอิม, ครูประจำศูนย์พัฒนาภูมิปัญญาฯมอญ วัดบางหญ้าแพรก คนมอญจากเมืองมอญประเทศพม่า, 3 กันยายน 2549.

³⁷ สัมภาษณ์ นางเตือนใจ รุ่งฟ้า, รองผู้จัดการฝ่ายผลิต บริษัทเทพคินโซ ซีฟู้ดจำกัด จ.สมุทรสาคร, 19 พ.ย.49.

ได้ทราบว่าเป็นงานนั้นพูดว่าอะไร ซึ่งคนไทยนั้นจะใช้เวลาประมาณ 6 เดือนจึงสามารถเข้าใจภาษามอญในระดับพื้นฐานได้

คนมอญย้ายถิ่นและคนไทยเชื้อสายมอญใช้ภาษามอญในสื่อสารในระดับ “คุยกันรู้เรื่อง” ถึงแม้ว่าภาษามอญที่ใช้พูดอยู่ในกลุ่มคนไทยเชื้อสายมอญและคนมอญเมืองมอญ (ประเทศพม่า) นั้นมีความแตกต่างกัน แต่ก็สามารถสื่อสารกันได้ เนื่องจากต่างฝ่ายก็ต่างมีคำพม่า และคำไทยปะปนอยู่แต่ก็ไม่ใช่อุปสรรคสำคัญ เพราะหลังจากที่มีการปฏิสัมพันธ์กันสักระยะหนึ่งก็ จะมีการปรับและตัดคำไทยและคำพม่าออกไปให้เหลือแต่คำมอญล้วนๆ นอกจากนั้นแล้วภาษามอญเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้คนมอญย้ายถิ่นและคนไทยเชื้อสายมอญนั้นสำนึกความเป็นมอญร่วมกันอีกด้วย

“...มอญเมืองไหนก็เช่นเดียวกันที่เอาภาษาพม่าเข้ามาปะปน อย่างเช่น คำว่าน้ำแข็งเรียกว่า “เหย่เก่” ทั้งหมด แต่พอมายู่เมืองไทยได้ยินคนไทยเชื้อสายมอญเรียกน้ำแข็งว่า “ดากจ้ออะเลาะ” ซึ่งภาษามอญแท้เรียกน้ำแข็งว่า “ดากจ้ออะเลาะ” อยู่แล้วก็เลยเปลี่ยนมาเรียกบ้าง ตัวอย่างอื่นๆอีกเช่น คำว่า “ใบ” มอญเมืองไทยเรียกว่า “อะหนะ” มอญเมืองไหนเรียกว่า “ย้อจ” ซึ่งเป็นภาษาพม่า ซึ่งภาษามอญจริงนั้นใช้คำว่า “อะหนะ” อยู่แล้ว คนมอญเมืองไหนได้ยินมอญเมืองไทยพูดจึงใช้ศัพท์คำนี้บ้าง เพราะพูดว่า “ย้อจ” มอญเมืองไทยฟังไม่รู้เรื่อง...”³⁸

คนมอญย้ายถิ่นบางคนที่สามารถพูดภาษาพม่าได้ แต่เมื่อเข้ามาอยู่ในสมุทรสาครก็จะพยายามไม่พูดภาษาพม่าอีกดังที่นายจอมอญเล่าประสบการณ์ของตัวเองเสริมขึ้นมาว่า

“...ผมมาอยู่เมืองไทยตั้งแต่อายุ 13 ปี แต่ตอนนี้อายุ 23 ปี มาตอนแรกพูดพม่าปนมอญ...แต่นานเข้าก็ไม่พูดพม่าแต่พูดไทยกับมอญ แต่ภาษาไทยก็ได้แบบชาวบ้าน ภาษาสูงๆมากนั้นพูดไม่ได้. เพราะอยู่กับคนมอญมาก...สำหรับเด็กที่มาโตเมืองไทยจะพูดมอญกับไทยชัด ส่วนภาษาพม่าจะพูดไม่ได้เลย...ตอนแรกนั้นพูดภาษาไทยอย่างเดียวภาษามอญไม่อยากจะพูดเลย...เมื่อกลับไปอยู่ที่ไหนภาษาพม่าก็ไม่ได้ใช้เพราะเขตที่อยู่นั้นมีแต่คนมอญอยู่ทั้งนั้น”³⁹

³⁸ สัมภาษณ์ นายลำเอิม, ครูประจำศูนย์พัฒนาภูมิปัญญาอมญ วัดบางหญ้าแพรก คนมอญจากเมืองมอญประเทศพม่า, 3 กันยายน 2549 .

³⁹ สัมภาษณ์ นายจอมอญ, ครูประจำศูนย์พัฒนาภูมิปัญญาอมญ วัดบางหญ้าแพรก คนมอญจากเมืองมอญประเทศพม่า, 3 กันยายน 2549 .

ดังนั้นภาษามอญจึงกลับมามีบทบาทอีกครั้งในสังคมสมุทรสาคร ซึ่งเดิมนั้นผู้คนทั่วไปมักเข้าใจว่าแรงงานจากประเทศพม่าใช้ภาษาพม่าสื่อสารเท่านั้น แต่ความจริงภาษามอญนั้นถูกใช้มากกว่าทั้งภาษาพูดและภาษาเขียน คนมอญที่อพยพเข้ามา ก็มีที่รู้ภาษาพม่า และไม่รู้ภาษาพม่าเลย คนมอญที่พูดและอ่านภาษาพม่าได้นั้นเมื่อมาอยู่เมืองไทยมักจะเลือกพูดภาษามอญมากกว่าเนื่องจากอยู่ภายในกลุ่มคนมอญด้วยกัน แต่ถ้าหากต้องติดต่อกับหน่วยงาน หรือองค์กรต่างๆ การรู้ภาษาพม่าออกก็นับว่าจำเป็นเพราะเอกสารสิ่งพิมพ์ต่างๆ มักจะใช้ภาษาพม่า เช่น แผ่นพับประชาสัมพันธ์การเข้ารับบริการตรวจสุขภาพของโรงพยาบาล แต่ในขณะเดียวกันโรงพยาบาลนั้นก็จะมี การจ้างล่ามภาษามอญควบคู่ไปด้วย เนื่องจากมีคนมอญย้ายถิ่นเป็นจำนวนมากที่ไม่รู้ภาษาพม่า

ในบริเวณย่านที่มีคนมอญย้ายถิ่นอาศัยกันอย่างหนาแน่นนั้นเช่น มหาชัยนิเวศน์ เกาะสมุทร ตลาดพงษ์ทิพย์-ชอยณรงค์มิตร ตลาดกุ่ม มักจะพบเห็นข้อความภาษามอญอยู่ทั่วไป ส่วนมากจะติดไว้ตามร้านเสริมสวย ร้านถ่ายรูป ร้านขายโทรศัพท์ ร้านโชห่วย และปรากฏตามรถโดยสาร (รถสองแถว) ป้ายประกาศสมัครงาน คลินิก โรงพยาบาล โรงงาน ฯลฯ และบางแห่งก็จะใช้ข้อความทั้งภาษามอญและพม่าควบคู่กัน

รูปที่ 59 ป้ายหน้าร้านโทรศัพท์มือถือ แถบมหาชัยนิเวศน์ เขียนด้วยภาษามอญ (ขวา) มีข้อความว่า “ร้านขายโทรศัพท์ มีบัตรเติมเงินหลายระบบ รับจำหน่ายโทรศัพท์ ใใส่เสียงเรียกเข้า โทรศัพท์เสียสามารถซ่อมแซม บริการให้ได้” ส่วนป้ายด้านซ้ายเป็นภาษาพม่า

รูปที่ 60 ป้ายคลินิกแถบตลาดพงษ์ทิพย์เขียนด้วยภาษามอญ (บรรทัดกลาง) ว่า “ร้านยาไทย”

รูปที่ 61 ป้ายโฆษณาบัตรเติมเงิน มีข้อความภาษามอญว่า “กาวดีดีแทค 180 บาท โทรฟรี 50 บาท แถบมหาชัยนิเวศน์”

ส่วนวัดวาอารามต่างๆในสมุทรสาครโดยเฉพาะวัดมอญก็หันมาทำป้ายชื่อวัดเป็นภาษามอญเพื่อสื่อให้รู้ว่าเป็นวัดมอญ แม้กระทั่งบางวัดที่ไม่ใช่วัดมอญก็ต้องหันมาทำป้ายหน้าวัดเป็นภาษามอญด้วยทั้งนี้เพื่อต้องการดึงดูดพลังศรัทธาของคนมอญย้ายถิ่นมาพัฒนาวัด ซึ่งปรากฏการณ์เหล่านี้เพิ่งเกิดขึ้นเมื่อไม่นานมานี้เอง นอกจากป้ายวัดภาษามอญแล้ว พบว่าเสาหงส์ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของวัดมอญก็เริ่มแพร่หลายประดับอยู่ตามวัดมากขึ้นด้วย แม้กระทั่งในวัดที่ไม่ใช่วัดมอญ เช่น วัดตึก ตำบลมหาชัย เป็นต้น จากการที่คนมอญย้ายถิ่นเดินทางไปทำบุญตามวัดต่างๆ พระสงฆ์นั้นก็ต้องเปลี่ยนมาสวดสำเนียงมอญและเทศนาเป็นภาษามอญก็มีความจำเป็นมากกว่าแต่ก่อน รวมทั้งใบอบกบุญของวัดต่างๆก็มักจะพิมพ์เป็นภาษามอญอีกด้วย

รูปที่ 62 ป้ายวัดภาษาไทย
และภาษามอญ วัดคลองครุ

รูปที่ 63 ป้ายวัดและภาษามอญ ภาษาไทย
(บรรทัดที่ 3) วัดบ้านไร่เจริญผล

รูปที่ 64 เสาหงส์วัดตึก

คนมอญย้ายถิ่นนั้นมีความเคร่งครัดในศาสนาและชอบทำบุญและได้นำขนบธรรมเนียมประเพณีของตนมาปฏิบัติ ก็มีส่วนทำให้ภาษามอญนั้นแพร่หลายขึ้น เช่นวันชาติมอญ วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา วันสงกรานต์ เพราะจะมีการทำ “เลื้อยลายมอญ” ตลอดจนถึงดีและคาราโอเกะเพลงมอญ คนมอญนั้นจะชอบร้องคาราโอเกะเพลงมอญมาก ซึ่งต้องเป็นคนที่ย่านหนังสือออก แต่คนที่อ่านหนังสือมอญไม่ออกก็ฝึกร้องเพลงจากคาราโอเกะทำให้อ่านหนังสือได้ในที่สุด นอกจากนั้นคนมอญย้ายถิ่นก็นิยมมือถือไม่ต่างจากคนไทย คนมอญมักจะนำซีดีเพลงมอญไปให้ร้านขายโทรศัพท์โหลดเสียงเรียกเข้าเป็นเพลงมอญ

ปรากฏการณ์ดังกล่าวนี้ชี้ให้เห็นว่าภาษานอกจากเป็นการแสดงอัตลักษณ์ของคนมอญย้ายถิ่นแล้ว ภาษามีสถิงทางเศรษฐกิจ แสดงให้เห็นว่าแม้แต่คนมอญย้ายถิ่นจะด้อยสถานะทางสังคม แต่กลับมีบทบาททางเศรษฐกิจเพราะเป็นชนกลุ่มใหญ่ที่มีพลังซื้อ ทำให้ผู้คนที่ต้องปฏิสัมพันธ์ด้วยจะต้องปรับตัวเข้าหา เพื่อให้เกิดความราบรื่นและพึงพอใจ ภาษามอญจึงเป็นเสมือนเครื่องมือในการเชื่อมโยงผลประโยชน์ในทางเศรษฐกิจที่สองฝ่ายจะต้องแลกเปลี่ยนกัน

นอกจากนั้นภาษามอญยังเป็นสิ่งยึดโยงให้คนมอญในประเทศไทยและคนมอญในประเทศพม่ามีรู้สึกถึงความเป็นหมู่พวกเดียวกัน ถึงแม้ว่าภาษาพูดจะมีความแตกต่างกันเนื่องจากต่างฝ่ายต่างรับภาษาไทยและพม่าเข้าไปปะปนแต่ก็ยังคุยกันรู้เรื่อง ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีก็อาจจะแตกต่างกันในรายละเอียดปลีกย่อยต่างฝ่ายก็ต่างรับทั้งพม่าและไทยเข้าไปผสมผสาน ตลอดจนทุกสิ่งทุกอย่างไม่ว่าอาหารการกิน การแต่งกายต่างฝ่ายก็ต่างได้รับอิทธิพลจากประเทศที่อาศัยอยู่ บางครั้งอาจดูราวกับว่าเป็นคนละพวก ยกเว้นสิ่งเดียวกันคือ ภาษาเขียน ที่ใช้รูปอักษรและอักขรวิธีแบบเดียวกัน ภาษาเขียนจึงมีความสำคัญและเป็นสิ่งเดียวที่ทำให้คนมอญในประเทศไทยและมอญในประเทศพม่ายังสำนึกความเป็นมอญร่วมกันอยู่

“...มอญในเมืองไทยหรือมอญในพม่าก็เป็นคนมอญเหมือนกันนั่นแหละ.

เพราะพูดจากรู้ ยิ่งตัวหนังสือยิ่งใช้ตัวเดียวกัน...ดูอย่างพวกคนลาวประเทศลาวสิ คนไทยก็พูดกับเขาก็เข้าใจดี แต่ตัวหนังสือลาวกับไทยก็ไม่เหมือนกันเลยเพราะเป็นคนละชาติ....”⁴⁰

อาจกล่าวได้ว่าการเข้ามาของคนมอญย้ายถิ่นทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหลายประการในสังคมสมุทรสาคร คนมอญย้ายถิ่นได้นำอัตลักษณ์ทางภาษาของตนเข้ามาแสดง และมีส่วนทำให้เกิดผลกระทบต่อสำนึกของคนไทยเชื้อสายมอญ ที่กลายเป็นคนไทยไปแล้ว ให้หันมา

⁴⁰ สัมภาษณ์ นายสมจิตร เบาเน็ด, คนไทยเชื้อสายมอญ ตำบลบ้านเกาะ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร, 22 กุมภาพันธ์ 2550.

ตระหนักว่าตนเองก็เป็นคนมอญเหมือนกัน พูดภาษามอญกันมากขึ้นทำให้ภาษามอญไม่ตาย หรือ การพบเห็นตัวหนังสือแบบนี้ที่ไหนก็รู้ว่าเป็นตัวหนังสือมอญถึงแม้ว่าจะอ่านไม่ออกก็ตาม ภาษามอญยังมีบทบาททางเศรษฐกิจทำให้คนไทยบางกลุ่ม เช่น พ่อค้า เจ้าของกิจการ หัวหน้างาน ปรับตัวมาเรียนรู้ภาษามอญ อุตสาหกรรมของคนมอญย้ายถิ่นที่แสดงผ่านภาษาเป็นไปในเชิงต่อรอง และประนีประนอมกับสังคมที่คนมอญย้ายถิ่นดำรงชีวิตอยู่

4.4.3 ศูนย์การเรียนรู้ของคนมอญย้ายถิ่น

ในสายตาคนไทยนั้นมักจะเข้าใจว่าแรงงานข้ามชาติจากประเทศพม่าเป็นคนพม่า และพูดภาษาพม่าทั้งหมดซึ่งเป็นความเข้าใจที่คลาดเคลื่อน เพราะแรงงานข้ามชาติเหล่านั้นประกอบไปด้วยกลุ่มชาติพันธุ์มอญเป็นส่วนมาก ดังนั้นภาษาที่ใช้ในหมู่แรงงานจึงเป็นภาษามอญ หนึ่งคนมอญในประเทศพม่าได้รวมตัวกันอย่างหนาแน่นในเขตรัฐมอญก็มักใช้ภาษามอญเป็นภาษาถิ่น ทั้งภาษาพูด และภาษาเขียน เช่นเดียวกับคนกะเหรี่ยงในรัฐกะเหรี่ยง ชาวไทยใหญ่ในรัฐฉาน คนมอญที่พูดภาษาพม่าไม่ได้ก็มีเป็นจำนวนมาก

สำหรับคนมอญที่พูดภาษาพม่าได้นั้นจะเป็นผู้ที่มีโอกาสได้เข้าโรงเรียนของรัฐบาลพม่า แต่ก็ไม่ใช่ทุกคนที่มีโอกาสได้เรียนหนังสือเนื่องจากการไม่เห็นประโยชน์จากการศึกษา เพราะถึงแม้จะมีความรู้สูงก็มักจะตกงาน เพราะไม่มีตำแหน่งงานรองรับประกอบกับรัฐบาลพม่ายังเลือกปฏิบัติต่อผู้คนที่เชื่อชาติอื่น ๆ อย่างไม่เท่าเทียม ตลอดจนสภาพชีวิตที่ค่อนข้างยากจนข้นแค้น ปากกัดตีนถีบเนื่องจากแรงบีบบังคับจากสภาพการเมืองและสภาพเศรษฐกิจที่ตกต่ำ คนมอญบางคนกล่าวว่า

“ผมได้ยินคนที่โน่นเขาพูดกันว่า.. ไม่รู้จะเรียนสูงไปทำไมกัน...จบมาก็ไม่มีงานให้ทำ จบปริญญาตรีก็ต้องมาทำไร่ทำนาไม่ต่างจากวัวควาย”⁴¹

คนมอญมักจะนิยมเรียนภาษามอญและตามหมู่บ้านทุกแห่งจะมีโรงเรียนมอญตั้งอยู่ แต่รัฐบาลพม่าก็มักจะสั่งปิดโรงเรียนเหล่านั้น เพราะต้องการให้คนมอญเรียนในโรงเรียนพม่า และเลิกใช้ภาษาของตนตามนโยบายการผสมกลมกลืนชนกลุ่มน้อย คนมอญจึงต้องแอบเรียนตามวัดซึ่งผู้ชายที่ได้บวชเรียนก็จะมีโอกาสมากกว่าผู้หญิง ทำให้คนมอญตกอยู่ในสภาพไม่รู้หนังสือเป็นส่วนใหญ่

“...ถ้าพูดถึงที่โน่นเราเรียนภาษามอญกันมากที่วัด เพราะเรามีอำนาจศาสนา คู่มครองอยู่ เราถึงมีโอกาสเรียน เจ้าอาวาสท่านปกป้องได้ และพระท่านจะสอน

⁴¹ สัมภาษณ์ อองมาน, คนมอญย้ายถิ่นบ้านกะมาวก จ.มะละแหม่ง รัฐมอญ ประเทศพม่า, 16 เมษายน 2549.

ให้ ทำให้ผู้หญิงขาดโอกาสทางการเรียนภาษามอญ ผู้ชายจะมีโอกาสเรียนรู้มากกว่าเพราะส่วนหนึ่งบวชเป็นพระและได้เรียนชั้นสูง...”⁴²

เมื่อเข้ามาอยู่เมืองไทยคนมอญย้ายถิ่นนั้นมีความต้องการที่จะเรียนรู้ภาษาไทยเพื่อประโยชน์ต่อการทำงานและใช้ชีวิตในสังคมไทย แต่ขณะเดียวกันก็ต้องการเรียนภาษามอญเพื่อรักษาภาษาและวัฒนธรรมของตน เพราะที่ประเทศพม่าโรงเรียนมอญมักจะถูกสั่งปิดเพราะรัฐบาลพม่าไม่ให้โอกาส เวลาจะเรียนต้องหลบๆ ซ่อนๆ

“... อยากจะเรียน อยากจะได้ อยู่ที่โน้นก็ไม่ได้เรียนหนังสือ เท่าไหร่ เรียนมาบ้างแต่ไม่มาก อยู่ท่ามกลางพวกเขา ก็ต้องใช้ภาษาเขาบ้าง....อยู่ที่นี้(เมืองไทย) ก็อยากได้ภาษามอญ อยู่ที่โน้น(ประเทศพม่า)ต้องแอบเรียน เรียนที่บ้าน บางครั้งก็เรียนที่วัด ส่วนมากคนที่สอนจะเป็นพระ ภาษาพม่าเราก็ได้บ้างเพราะต้องใช้ส่วนมอญก็ได้บ้างแต่ก็น้อย...เมื่อรู้หนังสือมอญ เราก็จะรู้เรื่องราวของเรา”⁴³

คนมอญที่อพยพเข้ามาอยู่ประเทศไทยมีทั้งผู้ที่มีการศึกษาบางคนจบการศึกษาระดับปริญญาตรีแต่เนื่องจากไม่มีตำแหน่งงานรองรับก็ต้องมาทำงานในฐานะแรงงานในประเทศไทย และก็มักเป็นจำนวนมากที่ไม่เรียนหนังสือ รวมทั้งเด็กมอญที่อพยพติดตามพ่อแม่ และเด็กที่เกิดในประเทศไทย ซึ่งในสายตาของรัฐบาลไทยเด็กเหล่านี้เป็นผู้ด้อยโอกาส

ในจังหวัดสมุทรสาครมีการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ตามอัธยาศัย 2 แห่ง คือ ศูนย์การเรียนรู้พัฒนาภูมิปัญญามอญ วัดบางหญ้าแพรก ตั้งอยู่ภายในวัดบางหญ้าแพรก ตำบลบางหญ้าแพรก และศูนย์การเรียนรู้ชุมชนไทยมอญพัฒนา ตั้งอยู่ภายในหมู่บ้านเบญจทรัพย์ ถนนเอกชัย ซึ่งทั้งสองแห่งเป็นความร่วมมือระหว่างคนไทยเชื้อสายมอญและคนมอญย้ายถิ่นมีวัตถุประสงค์เพื่อสอนภาษาไทยและภาษามอญแก่แรงงาน และลูกหลานของคนมอญย้ายถิ่น

1) แนวคิดและการก่อตั้งศูนย์พัฒนาภูมิปัญญามอญ

เมื่อประมาณปีพ.ศ.2547 ได้มีการรวมกลุ่มของคนมอญย้ายถิ่นที่เข้ามาทำงานในประเทศไทยภายใต้ชื่อกลุ่มชมรมแสงปัญญามอญ (The Light of Mon Youth Organization: L.M.Y.O.) เป็นการรวมตัวของคนมอญที่มีความรู้และมีแนวคิดเกี่ยวกับการศึกษา

⁴² สัมภาษณ์ นายจอมอญ, ครูประจำศูนย์พัฒนาภูมิปัญญามอญ วัดบางหญ้าแพรกคนมอญเมืองมอญประเทศพม่า, 3 กันยายน 2549 .

⁴³ สัมภาษณ์ มิปรอชาน,คนมอญจากหมู่บ้านหุบตอง เมืองเจ จังหวัดมะละแหม่ง เมืองมอญ ประเทศพม่า , 22 ตุลาคม 2549.

ของคนมอญที่เข้ามาเป็นแรงงานในประเทศไทยเพื่อเป็นการอนุรักษ์ภาษาและวัฒนธรรมของคนมอญมิให้เสื่อมสิ้นไป

“...ตอนแรกๆประมาณห้าปีที่แล้วที่ยังไม่เกิดกลุ่มอย่างปัจจุบันเราเห็นว่ามีครูพม่าสอนหนังสือให้แรงงานแถวๆราชเทวี มีคนมาเรียนเป็นร้อย แต่เจอคนมอญประมาณสิบกว่าคนที่นี่ เราเกิดความคิดว่าทำไมเราถึงไม่มีโรงเรียนที่สอนหนังสือมอญบ้าง เราก็อยากจะรวมกลุ่มกันบ้างและอยากจะติดต่อกับมอญไทยด้วย และด้านการศึกษามันก็จำเป็น เพราะถ้ามีที่เรียนหนังสือแล้ว เวลาที่เราจะมีกิจกรรมเกี่ยวกับมอญเราก็จะทำต่อไปได้ ครั้งแรกเราก็รวมกลุ่มกันสิบกว่าคนตั้งขึ้นที่บางกระบือ เรียกกลุ่มขึ้นมาว่า ชมรมแสงปัญญามอญ และเข้ามาติดต่อกับทางชมรมเยาวชนมอญกรุงเทพฯ จากนั้นก็ได้มีการประชุมและหาสถานที่เรียน ตอนนั้นก็มียุโรปหลายคนให้ความช่วยเหลือเช่นคุณองศ์ บรรจุน อาจารย์บุศบา ประภาสพงศ์ และพระมหาจตุญญ ญาณจारी ไปติดต่อที่วัดมหาธาตุแถวสนามหลวงแต่ก็ไม่ได้ หลังจากนั้นนายวิรัช วิลาวรรณก็พาไปติดต่อกับสมาคมไทยรามัญเพื่อขอใช้สถานที่เมื่อทางนั้นอนุญาต เราก็รวมตัวกันด้วยการรวมเงินตั้งกลุ่มและเปลี่ยนชื่อกลุ่มใหม่ว่า “ศูนย์พัฒนาภูมิปัญญามอญ” ซึ่งเกิดขึ้นจากความร่วมมือจากหลายฝ่าย ส่วนทางบางหญ้าแพรก ที่มีหัชชัยก็เข้ามาประชุมด้วยกันตลอดและก็ได้เปิดศูนย์พัฒนาภูมิปัญญามอญ ที่วัดบางหญ้าแพรกด้วย...”

“...เป้าหมายหลักๆก็คือ อยากรวมมอญเราที่เข้ามาอยู่ในเมืองไทยอยากให้เป็นกลุ่มเป็นก้อน จะได้ว่ารู้จักกฎหมายไทยบ้าง อีกอย่างการเข้าสังคมต้องเป็นยังไง อยู่ในสังคมไทยต้องปฏิบัติตัวยังไงบ้าง แล้วเวลาเรากลับไปเมืองมอญเราได้ประโยชน์อย่างไรไปกลับไปบ้าง อะไรที่เป็นประโยชน์เราก็เอากลับไป อะไรที่ไม่เป็นประโยชน์เราไม่ต้องเอาไป...คนที่อยู่ที่โน่นก็เรียนมาบ้างแล้วเมื่อเข้ามาทำงานก็ขาดเรื่องการเรียนไป เราจึงต้องให้การศึกษาที่ต่อเนื่องกับเขา ...ตอนหลังๆมานี้เห็นว่ามอญไทยกับมอญเมืองมอญมันจะขาดการประสานงาน เราจึงมีแนวคิดขึ้นมาว่าเวลามอญไทยเขาไปทำกิจกรรมหรือไปจัดงานที่ไหนก็ตามเราก็อยากจะเสนอให้เอากิจกรรม หรือ การแสดงต่างๆของมอญที่โน่นไปร่วมด้วย.. การตั้งศูนย์พัฒนาภูมิปัญญามอญมีหลักคิดอยู่ว่ายังไงชะเราจะทำอะไรฝ่ายเดียวไม่ได้จะต้องเข้ากับมอญเมืองไทยให้เขาออกหน้า ไม่งั้นคนไทยก็จะมองว่าเราเป็นพม่าตลอดมีปัญหาวะไรเกิดขึ้นก็ต้องให้มอญไทยเขาช่วย.....การตั้งศูนย์นี้เราก็ไม่กล้าตั้ง

ความหวังไว้มากกว่าจะเกิดเป็นโรงเรียนหรือมหาลัย..แต่การศึกษามันก็นำพาทุกอย่าง เพราะอย่างน้อยการตั้งกลุ่มก็เป็นการรวมคนมอญที่เข้ามาเมืองไทยที่มาจากต่างบ้านต่างเมืองมาเจอกัน..”⁴⁴

แนวคิดจัดตั้งสถานที่ให้การเรียนการสอนภาษามอญและภาษาไทย ซึ่งก็ได้รับความร่วมมือจากคนไทยเชื้อสายมอญในนามสมาคมไทยรามัญแห่งประเทศไทย และชมรมเยาวชนมอญกรุงเทพฯ ในการช่วยประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ และจัดหาสถานที่รวมทั้งงบประมาณสนับสนุนต่างๆ ในครั้งแรกได้จัดตั้งที่เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร หมู่บ้านบางกระดี ซอย 32 สมาคมไทยรามัญ เน้นกลุ่มเป้าหมายแรงงานมอญวัยทำงาน และเปิดสอนทุกวันอาทิตย์ใช้ชื่อว่าศูนย์พัฒนาภูมิปัญญาไทยมอญ (Thai-Mon Education Promotion School: T.M.E.P.) วัดสุประสงค์ ⁴⁵คือ

- (1) เพื่อจัดการเรียนการสอนภาษาไทย มอญ และอังกฤษ
- (2) เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้วัฒนธรรมไทย
- (3) เพื่อให้ผู้เรียนสามารถใช้ภาษาสื่อความหมายกับผู้เกี่ยวข้องในชีวิตประจำวันได้ถูกต้อง
- (4) เพื่อให้ผู้เรียนสามารถปรับตัวเข้ากับการทำงาน และประพฤติตนตามครรลองกฎเกณฑ์ของสังคมไทยได้อย่างเหมาะสม
- (5) เพื่อให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองได้ตามหลักสิทธิมนุษยชน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁴⁴สัมภาษณ์ นายสหมอญ เชื้อหงส์, คนมอญจากเมืองมอญประเทศพม่า แคนนาในการก่อตั้งศูนย์พัฒนาภูมิปัญญา มอญ, 10 ธันวาคม 2549 .

⁴⁵สมาคมไทยรามัญ, เอกสารโครงการ จัดการศึกษาภาคบังคับสำหรับแรงงานต่างด้าวสัญชาติพม่า พ.ศ.2547 (เอกสารไม่พิมพ์เผยแพร่)

รูปที่ 65 ตราสัญลักษณ์ของศูนย์
พัฒนาภูมิปัญญามอญ กรุงเทพฯ
(แหล่งที่มา : [http://
www.monstudies.com](http://www.monstudies.com))

รูปที่ 66 บรรยากาศการเรียนการสอน ศูนย์พัฒนาภูมิ
ปัญญาไทยมอญกรุงเทพฯ ณ สมาคมไทยรามัญ

2) ศูนย์พัฒนาภูมิปัญญามอญ วัดบางหญ้าแพรก

ในปีพ.ศ.2547ศูนย์พัฒนาภูมิปัญญามอญได้ขยายมาก่อตั้งขึ้น
ในจังหวัดสมุทรสาคร ณ วัดบางหญ้าแพรกเพื่อรองรับคนมอญย้ายถิ่นไม่ว่าจะเป็นแรงงานหนุ่ม
สาว และเด็ก ๆ ลูกหลานมอญย้ายถิ่นในจังหวัดสมุทรสาครซึ่งมีเป็นจำนวนมาก เพื่อให้ได้รับ
การศึกษาอย่างทั่วถึง โดยใช้ชื่อว่า ศูนย์พัฒนาภูมิปัญญา มอญบางหญ้าแพรก
www.monstudies.com (๑๕๖๖ ๖๖๖๖) (๑๕๖๖ ๖๖๖๖) (๑๕๖๖ ๖๖๖๖) (๑๕๖๖ ๖๖๖๖)
ได้รับการอนุเคราะห์สถานที่จาก “หลวงพ่อมาลัย” เจ้าอาวาสวัดบางหญ้าแพรกเพราะตัวท่านนั้น
คนไทยเชื้อสายมอญและมีความเมตตาต่อแรงงานมอญย้ายถิ่นและเห็นประโยชน์ของการศึกษา
นอกจากเรื่องสถานที่แล้วท่านยังช่วยเหลือศูนย์พัฒนาภูมิปัญญามอญตลอดมา ศูนย์พัฒนาภูมิ
ปัญญามอญ เน้นการเรียนการสอนแก่เด็กในวัยเรียน ในวันจันทร์ถึงวันศุกร์ ส่วนวันอาทิตย์จะสอน
ให้กับคนวัยทำงาน นายโจซอน ซึ่งเป็นผู้จัดการศูนย์พัฒนาภูมิปัญญามอญกล่าวถึงแนวคิดของ
การจัดตั้งว่า

“...แนวคิดที่เขาจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้อีกเพื่อรักษาวัฒนธรรม
ดั้งเดิมและรักษาภาษามอญให้มียู่ และเพื่อให้ชาวมอญไม่หมดไปในโลกนี้ เมื่อ
เราเกิดมาเป็นคนมอญเราก็อยากให้เด็กมอญได้ภูมิใจในความเป็นชนชาติของเขา
เขา เพราะว่าคนเราเกิดเป็นมอญนี้มันก็มีความน้อยใจ ในเมื่อเขาไม่มีการศึกษา
เขาก็จะไม่รู้ประวัติศาสตร์ของมอญ ไม่รู้ว่าเผ่าพันธุ์เป็นอย่างไร เขาจะน้อยใจ ..

คนไทยทำไมถึงไม่หมดไปก็เพราะภาษาไทย ภาษานั้นสำคัญมาก...จะรักษาประเทศให้อยู่ได้ภาษาและวัฒนธรรมต้องคงอยู่ ถ้าหมดไปเมื่อไหร่ก็จะกลายเป็นพม่าไปหมด...ตอนนี้วัฒนธรรมต่างชาติรุกคืบเราวัฒนธรรมดั้งเดิมของเรากำลังจะหมดไปเรื่อยๆ..."⁴⁸

ศูนย์พัฒนาภูมิปัญญามอญ บางหญ้าแพรก จังหวัดสมุทรสาคร จัดตั้งมาเป็นเวลา 3 ปี โดยมีงบประมาณสนับสนุนเป็นเงินบริจาคจากคนมอญในต่างประเทศเช่น อเมริกา ออสเตรเลีย แคนาดา เป็นต้น และส่วนหนึ่งเป็นเงินบริจาคจากคนไทยเชื้อสายมอญ และเงินของผู้ปกครองของเด็กและผู้เข้ามาเรียน ศูนย์พัฒนาภูมิปัญญามอญมีวัตถุประสงค์⁴⁹ คือ

- (1) เพื่อเปิดโอกาสให้เด็กมอญที่ด้อยโอกาสด้านการศึกษาขั้นพื้นฐานได้เรียนหนังสือ
 - (2) เพื่อเป็นการส่งเสริม วัฒนธรรมนิยม ประเพณีวัฒนธรรมอันดีงามของไทยและมอญ
 - (3) เพื่อเป็นการส่งเสริมพระพุทธศาสนาให้คงอยู่
 - (4) เพื่อเป็นการปลูกฝังให้กับชาวมอญสำนึกในบุญคุณแผ่นดินไทย ที่พวกเราชาวมอญได้อาศัยอยู่อย่างสงบสุขมาโดยตลอด
 - (5) เพื่อเป็นการส่งเสริมให้ผู้ปกครองตระหนักถึงเรื่องการศึกษาของบุตรหลานชาวมอญทุกคน
 - (6) เพื่อเป็นการปลูกฝังจิตสำนึกเด็กให้เรียนรู้วิถีชีวิตแบบชาวพุทธให้เข้ากับสังคมของตนได้และสังคมไทยปัจจุบันที่ตนได้อาศัยอยู่
 - (7) เพื่อเป็นการพัฒนาเด็กให้มีประสิทธิภาพในด้านวิชาการสมัยใหม่
 - (8) เพื่อเป็นการสร้างบุคลากรที่ดีมีคุณภาพในอนาคต
 - (9) เพื่อเป็นการปลูกฝังให้เด็กรู้จักสามัคคีในหมู่คณะ
- การเรียนการสอนเน้นการสอนควบสองภาษาคือเน้นสอนภาษาไทยและไม่ละทิ้งภาษามอญ เพื่อให้สามารถฟัง พูด อ่าน เขียน ทั้งภาษาไทยและภาษามอญได้ โดยมีวิชา

⁴⁸สัมภาษณ์ นายโจซอน, คนมอญหมู่บ้านเกาะตัว จังหวัดมะละแหม่ง เมืองมอญประเทศพม่า ผู้ประสานงานศูนย์พัฒนาภูมิปัญญามอญ บางหญ้าแพรก, 13 ตุลาคม 2549.

⁴⁹วารสารศูนย์พัฒนาภูมิปัญญามอญ, (ที่ระลึกงานครบรอบ 3 ปี ศูนย์พัฒนาภูมิปัญญามอญ) ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 กุมภาพันธ์ 2550.

ต่างๆเช่นภาษาไทย ภาษามอญ ภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ ประวัติศาสตร์ แบ่งเป็น 4 ระดับชั้น สำหรับระดับชั้น 3 สอนประวัติศาสตร์มอญ (แหวงโม่น /๐๕๑๕) ได้แก่ เรื่องราวของอดีตกษัตริย์ของมอญ เช่น พระเจ้าวิมาละและและสมาละ พระเจ้าราชาธิราช พระเจ้าฟ้ารั้ว (มะกะโท) พระนางจามเทวี และนายทหารมอญที่มีความเก่งกาจในอดีตเช่น สมิงนครอินทร์ (ปอญญาอินทร์) สมิงพระราม (ปอญญาแทรม) ในเรื่องราชาธิราช และระดับชั้น 4 สอนเรื่องประวัติความสำคัญของภาษาและหนังสือมอญ (แหวงเลิตปอตโม่น /๐๕๐๖๖๖๖๖๖๖) และข่าวสารต่างๆเกี่ยวกับชนชาติมอญในปัจจุบันโดยนำมาจากเว็บไซต์ของมอญ*

รูปที่ 67 ตำราเรียนของศูนย์พัฒนาภูมิปัญญา มอญ วัดบางหญ้าแพรก

นอกเหนือจากการสอนวิชาการต่างๆแล้ว ยังมีการสอนนาฏศิลป์มอญเพื่อเป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีและศิลปะการแสดงของมอญ

“...เราสอนภาษามอญ ภาษาอังกฤษ ภาษาไทย และประวัติศาสตร์ เริ่มแรกเราต้องสอนประวัติศาสตร์มอญก่อนในชั้น 3 เด็กกว่านี้ยังไม่สอน ถ้าชั้น 3 เนี่ยะเริ่มอ่านหนังสือได้หมดแล้ว ถ้าชั้น 4 ก็เริ่มสอนประวัติศาสตร์โลก ประวัติศาสตร์มอญเริ่มด้วยการสอนราชาธิราช เรื่องมะกะโท เรื่องจามเทวี . เรื่องมิจาวนุ เรื่อง

*เว็บไซต์ของมอญ เช่น www.kaowao.org, www.monnews-imna.com, www.eumon.org และ www.monstudies.com

สุวรรณภูมิ สอนเรื่องเจดีย์ขเวดากองที่อ้างกันว่าใครเป็นสร้าง และก็สอนให้เด็กรำ (นาฏศิลป์) ด้วย... ส่วนเรื่องมอญเสียเมืองไปเมื่อ 250 ปีที่ผ่านมา ซึ่งเราจะถามเด็กทุกวันว่าหงสาวดีแตกวันที่เท่าไร เดือนอะไร ต้องถามเด็กทุกวัน เด็กมันจะรู้สึก แล้วตอนกรุงหงสาวดีแตกพระเสียชีวิตไปกี่คน(รูป) เด็ก คนต้องตายไปกี่คน เพราะมันมีอยู่ในประวัติศาสตร์ อันนี้เราต้องถามทุกวัน แล้วก็สอนเหตุการณ์ตอนสมัยอังกฤษเข้ามาปกครอง สมัยญี่ปุ่น (สมัยสงครามโลกครั้งที่สอง) เราพยายามสอนให้เด็กแยกว่าอันไหนมอญอันไหนพม่า แต่ต้องสอนประวัติศาสตร์พม่าด้วยนะ แต่ไม่มาก ส่วนมากเกี่ยวกับเรื่องชื่อคน อย่างเช่นคนที่ เป็นพม่าใครบ้างที่มาตีกรุงหงสาวดีของมอญบ้าง....”⁴⁸

สำหรับครูผู้สอนจะเป็นครูอาสาสมัครที่เป็นคนมอญย้ายถิ่นที่มีความรู้ ซึ่งโดยมากจะเคยบวชเรียนในวัดมอญเมืองมอญ(ประเทศพม่า)หรือบางคนก็จบปริญญาตรีมาจากมหาวิทยาลัย ครูบางคนอยู่เมืองไทยนานมีความรู้ด้านภาษาไทยทั้งฟัง พูด อ่าน เขียน ก็สามารถสอนภาษาไทยได้ นอกจากนี้ยังได้รับการอนุเคราะห์จากครูคนไทยโรงเรียนวัดบางหญ้าแพรก ซึ่งเป็นโรงเรียนชั้นประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ใกล้เคียงกันมาช่วยสอนภาษาไทยให้อีกด้วย

คนมอญผู้มาเรียนที่ศูนย์พัฒนาภูมิปัญญา มอญนั้นถ้าเป็นเด็กจะแต่งชุดนักเรียนแบบเดียวกับนักเรียนไทย ยกเว้นวันศุกร์จะแต่งชุดประจำชาติมอญ และคนวัยทำงานหนุ่มสาวมาเรียนวันอาทิตย์ ก็จะแต่งกายด้วยชุดประจำชาติ สำหรับครูนั้นก็แต่งชุดประจำชาติเช่นกันแต่มีการประยุกต์โดยการสวมใส่เสื้อเหลืองประดับตราสัญลักษณ์กับโล่หรือผ้าถุงแดงของมอญ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁴⁸สัมภาษณ์นายจอมมอญ,ครูประจำศูนย์พัฒนาภูมิปัญญา มอญ วัดบางหญ้าแพรก คนมอญ เมืองมอญประเทศพม่า, 29 ตุลาคม 2549.

รูปที่ 68 บรรยากาศการเรียนการสอน ณ ศูนย์พัฒนาภูมิปัญญา มอญ วัดบางหญ้าแพรก

รูปที่ 69 การสอบปลายภาค การศึกษาของศูนย์พัฒนาภูมิปัญญา มอญ วัดบางหญ้าแพรก

รูปที่ 70 ตราสัญลักษณ์ประจำศูนย์ พัฒนาภูมิปัญญา มอญ วัดบางหญ้าแพรก

3) ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนไทย-มอญพัฒนา

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนไทย-มอญพัฒนา (ก๊อวอ บตุ๊ ลอ บตุ๊ ลอ - ๕๖) (THAI-MON DEVELOPMENT ORGANIZATION) ตั้งอยู่ภายในหมู่บ้านเบญจทรัพย์ ถนนเอกชัย อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร ก่อตั้งขึ้นในปีพ.ศ.2549 โดยคนไทยเชื้อสายมอญ และคน

มอญในต่างประเทศ เพื่อให้ความช่วยเหลือคนมอญที่มาทำงานอยู่ในประเทศไทยโดยไม่เลือกเชื้อชาติและชนชั้น ช่วยเหลือลูกหลานมอญให้ได้รับการศึกษาในระหว่างประกอบอาชีพและฟื้นฟูขนบธรรมเนียมประเพณีของบรรพชนเป็นสำคัญ วัตถุประสงค์⁴⁹ คือ

- (1) สนับสนุนการศึกษาของเยาวชนและให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ยากไร้
- (2) ฟื้นฟูประเพณีและวัฒนธรรมของคนไทยเชื้อสายมอญ
- (3) ร่วมมือกับทางราชการ และองค์กรการกุศลเพื่อสาธารณประโยชน์
- (4) ต้องไม่กระทำการเรียกรายเงินมาใช้จ่ายในการดำเนินงาน
- (5) ให้เกิดสังคมแบบภราดรภาพ โดยไม่แบ่งเรื่องศาสนา เชื้อชาติ และเผ่าพันธุ์
- (6) หาเงินก่อตั้ง “มูลนิธิไทย-มอญพัฒนา”

การดำเนินการของศูนย์จะรับสมัครสมาชิกและสมาชิกจะต้องเสียค่าบำรุงกลุ่ม และสิ่งที่สมาชิกได้รับคือ มีสิทธิได้เข้าเรียนหนังสือ เนื่องจากศูนย์การเรียนรู้ชุมชนไทยมอญ-พัฒนา เพิ่งจัดตั้งจึงเปิดเฉพาะการสอนภาษามอญให้แรงงานมอญในทุกๆวัน อาทิตย์ สำหรับเด็กเล็กคือเป้าหมายการดำเนินงานของกลุ่มต่อไป

รูปที่ 71 ตราสัญลักษณ์ของศูนย์
ไทยมอญพัฒนา

รูปที่ 72 ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนไทย-มอญพัฒนา
หมู่บ้านเบญจทรัพย์

⁴⁹ ข้อบังคับกลุ่มไทยมอญ-พัฒนา พ.ศ.2548

นายทวนเวย หนึ่งในผู้ก่อตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนไทยมอญพัฒนา กล่าวถึงแนวคิดเรื่องการเรียนการสอนภาษามอญ ว่า

“...เพราะหนังสือเรามี ก่อนที่จะมีภาษาพม่าเสียอีก ประวัติศาสตร์ของเราเรา ต้องรู้ เด็กๆพวกนี้ก็ไม่รู้ ก็ต้องสอนให้เขารู้ พม่าที่เป็นอยู่ทุกวันนี้มอญเรานั้นทำ ไว้ให้ทั้งนั้น พม่าทำหนังสือมอญไว้ไม่ใช่หรอกนะ มอญนั้นแหละที่ทำหนังสือให้ พม่า ประวัติศาสตร์นั้นมีอยู่และยืนยันได้ อย่างในเมืองไทยตามวัดมอญ มีใบลานภาษามอญเป็นลังๆ วัดมอญในเมืองไทยมีประมาณสองร้อยวัด สมัยก่อน ตามวัดมอญก็สอนภาษามอญทั้งนั้น ...ที่พม่าหนังสือมอญไม่มีแล้ว พม่ามันเผา ทั้งหมด...หนังสือมอญนั้นเก็บไว้ที่เมืองไทยทั้งนั้น มอญไทยต้องรับภาระหน้าที่ ตรงนี้ เมื่อมอญเมืองมอญมาอยู่ที่นี้ก็ต้องสอนหนังสือให้เขา..* ”

รูปที่ 73 บรรยากาศการเรียนการสอนภาษามอญ ณ ศูนย์การเรียนรู้
ไทยมอญพัฒนา หมู่บ้านเบญจทรัพย์

สำหรับในปีพ.ศ.2549 ได้มีการจัดทำหนังสือส่งเสริมการเรียนรู้ภาษาไทยสำหรับกลุ่มชาติพันธุ์มอญ ซึ่งเกิดจากความร่วมมือระหว่างสำนักบริหารงานการศึกษา

* สัมภาษณ์ ทวนเวย, คนมอญเมืองมอญ(ประเทศพม่า) ผู้สนับสนุนการก่อตั้งศูนย์ไทยมอญพัฒนา, 22 ตุลาคม 2549.

นอกโรงเรียน สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ และชมรมเยาวชนมอญกรุงเทพ* มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นเอกสารประกอบการจัดการเรียนการสอนภาษาไทยแก่ชาวมอญที่เข้ามาประกอบอาชีพในประเทศไทยให้สามารถ ฟัง พูด อ่าน เขียน ภาษาไทยเพื่อการสื่อสารในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ หนังสือเล่มนี้จะเน้นการเข้าใจและเรียนรู้ภาษาไทยและไม่ละทิ้งภาษามอญ เนื้อหาต่างๆ เป็นเรื่องราวที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตวัฒนธรรมของมอญ และสิ่งที่ควรรู้ต่างๆ เช่น กฎหมาย อาชีพ มารยาทในสังคมไทย หนังสือเล่มนี้ได้ถูกนำมาใช้ในศูนย์การเรียนรู้ของมอญทั้งสองแห่งด้วย

รูปที่ 74 หนังสือส่งเสริมการเรียนรู้ภาษาไทยสำหรับ กลุ่มชาติพันธุ์มอญ ที่เข้ามาเป็นแรงงานในประเทศไทย และการประชุมจัดทำหนังสือแบบเรียน

การเกิดขึ้นของศูนย์การเรียนรู้ภาษามอญในจังหวัดสมุทรสาคร ทั้งสองแห่งนั้นเป็นการเตรียมความพร้อมให้กับผู้เรียน เสริมทักษะการ ฟัง พูด อ่าน เขียน

* ผู้ศึกษาได้มีส่วนร่วมในการจัดหนังสือส่งเสริมการเรียนรู้ภาษาไทยสำหรับกลุ่มชาติพันธุ์มอญในครั้งนี้โดยการเข้าร่วมประชุมยกทรง ณ โรงแรมเวลา จังหวัดนครปฐม ระหว่างวันที่ 26-30 มิถุนายน พ.ศ.2549 และประชุมบรรณาธิการเอกสาร ณ โรงแรมกรุงศรีวิเวอร์ จ.พระนครศรีอยุธยา ระหว่างวันที่ 2-4 สิงหาคม 2549 ซึ่งในการประชุมจัดทำทั้งสองครั้งมีการเชิญตัวแทนมอญย้ายถิ่นจากศูนย์การเรียนรู้มอญ ในเขตกรุงเทพฯ และสมุทรสาคร และตัวแทนคนไทยเชื้อสายมอญจากชุมชนมอญทั่วประเทศเข้าร่วมจัดทำด้วย

ภาษาไทย รวมทั้งอนุรักษ์ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ เมื่อผู้เรียนมีทักษะแล้วก็จะสามารถเข้าสู่ระบบการศึกษาของไทยได้ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐาน หรือ การศึกษานอกโรงเรียน (กศน.)^{*}

ศูนย์การเรียนรู้มอญนั้นก่อตัวขึ้นบนพื้นฐานของอัตลักษณ์ความเป็นมอญที่ถูกสร้างขึ้นก่อนการอพยพเข้ามาสู่ประเทศไทย เนื่องจากอิทธิพลทางการเมืองในพม่าที่พยายามปิดกั้นและกดทับอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ กลุ่มชาติพันธุ์มอญก็เช่นกัน เช่น การสั่งปิดโรงเรียนมอญ และ ไม่สนับสนุนให้คนมอญเรียนภาษามอญ กลุ่มแกนนำเกี่ยวกับชนชาติจึงพยายามตอกย้ำอุดมการณ์ว่า “หากภาษาสูญสิ้น เท่ากับว่าชาติมอญสูญสิ้นไปด้วย” และ “การรักษาภาษา คือ การรักษาชาติ” คนมอญในประเทศพม่าจึงพยายามรักษาภาษาและสืบทอดภาษามอญให้กับผู้คนและเยาวชนรุ่นใหม่ อัตลักษณ์ที่สร้างขึ้นมีลักษณะท้าทายกับรัฐพม่าโดยตรงเมื่ออพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยคนมอญย้ายถิ่นจึงร่วมตัวก่อตั้งศูนย์การเรียนรู้มอญเป็นสร้างอัตลักษณ์บนจากพื้นฐานอัตลักษณ์ทางการเมืองมีอยู่ แต่ไม่ได้สร้างขึ้นโดยลำพังจำเป็นจะต้องมีความสัมพันธ์กับกลุ่มคนไทยเชื้อสายมอญในระดับกลุ่มองค์กร เช่น ชมรมฯ สมาคม ฯ โดยเกาะเกี่ยวกันด้วยใช้สำนึกทางชาติพันธุ์ ศูนย์การเรียนรู้มอญคือ อัตลักษณ์ของมอญย้ายถิ่นในระดับกลุ่มแกนนำในการรักษาอุดมการณ์ทางการเมือง อีกด้านหนึ่งเพื่อแสดงอัตลักษณ์ความเป็นมอญที่เกิดจากความสัมพันธ์กับกลุ่มคนไทยเชื้อสายมอญเพื่อต่อรองและประนีประนอมกับสังคมไทย

4) องค์กรพัฒนาเอกชนกับการศึกษาของคนมอญย้ายถิ่น

นอกจากศูนย์พัฒนาภูมิปัญญาามอญ วัดบางหญ้าแพรก และ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนไทยมอญพัฒนาแล้ว ในจังหวัดสมุทรสาครยังมีองค์กรพัฒนาเอกชน ได้แก่ มูลนิธิรักประเทศไทย ที่เข้ามามีบทบาทในการพัฒนาการศึกษาให้กับลูกแรงงานข้ามชาติซึ่งส่วนมากจะเป็นกลุ่มชาติพันธุ์มอญนั้น โดยการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ตามอัยยาศัยเช่นเดียวกัน สำหรับในปี

^{*} เนื่องด้วยตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งได้รับความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม 2548 ซึ่งมีหลักการให้จัดการศึกษาให้แก่บุคคลที่ไม่มีหลักฐานในทะเบียนราษฎร หรือไม่มีสัญชาติไทยได้ทุกประเภทและทุกระดับการศึกษา และเมื่อสำเร็จการศึกษาแล้วสามารถออกหลักฐานทางการศึกษา ยกเว้นสมุดทะเบียนนักเรียน นักศึกษาให้บันทึกลงในช่องหมายเหตุพร้อมกับลงนามกำกับข้อความว่า “ไม่มีหลักฐานตามกฎหมายว่าด้วยการทะเบียนราษฎร” และสามารถรับเงินอุดหนุนรายหัวตั้งแต่ระดับก่อนประถมศึกษาถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนและศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนในจังหวัดสมุทรสาคร ต่างก็ออกมาขานรับกับนโยบายนี้ (การจัดการศึกษาแก่บุคคลที่ไม่มีหลักฐานทะเบียนราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทย ,(กลุ่มส่งเสริมการจัดการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สมุทรสาคร,2549) สรุปย่อสำหรับผู้บริหาร.)

พ.ศ.2549 ทางมูลนิธิรักประเทศไทยได้ดำเนินการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ทั้งหมด 6 แห่ง ได้แก่พื้นที่โกรกกราก พงษ์ทิพย์ สะพานปลา ท่าฉลอม ท่าทราย และ ตลาดกุ้ง โดยมีวัตถุประสงค์

(1) เพื่อพัฒนารูปแบบการศึกษาควบสองภาษาสำหรับเด็กข้ามชาติ

(2) เพื่อเพิ่มจำนวนเด็กข้ามชาติอายุระหว่าง 3-12 ปี ให้ได้รับการศึกษาก่อนวัยเรียนผ่านศูนย์การเรียนรู้ตามอัธยาศัยและผ่านกิจกรรมในชุมชน

เด็กลูกแรงงานข้ามชาติที่เข้ามาเรียนกับศูนย์การเรียนรู้จะได้รับการเรียนการสอนโดยเน้นการฟัง พูด อ่าน เขียนภาษาไทยและพม่า รวมถึงการเรียนรู้ด้วยตนเอง และการทำกิจกรรม เช่นการดูแลสุขภาพและความปลอดภัย วัฒนธรรมประเพณีและการออมทรัพย์ และอื่นๆตามความเหมาะสมของวัยและบริบทของสังคม เด็กจะได้รับการเรียนการสอนลักษณะควบสองภาษาคือภาษาไทย และภาษาพม่า⁵⁰

มูลนิธิรักประเทศไทยได้กำหนดแนวทางการเรียนการสอนในศูนย์การเรียนรู้เป็นแบบควบสองภาษาโดยเฉพาะเน้นให้มีการสอนภาษาพม่า ซึ่งไม่ได้คำนึงว่าเด็กเหล่านั้นเป็นมอญ เด็กกะเหรี่ยง หรือ เด็กไทยใหญ่ หรือกลุ่มชาติพันธุ์ใดๆ การสอนภาษาพม่า เกิดจากกรนิยามตัวตนผ่านสัญชาติของพ่อแม่ ลูกของแรงงานพม่าจึงต้องเรียนภาษาพม่า และเมื่อวันใดวันหนึ่งต้องกลับประเทศไปก็ต้องใช้ภาษาพม่า ทำให้ขาดการมองในมิติอื่นๆโดยเฉพาะความเป็นชาติพันธุ์ และมองข้ามไปว่าแรงงานข้ามชาติที่ลักลอบเข้ามาในประเทศไทยมาจากหลายกลุ่มชาติพันธุ์จากถิ่นต่างๆในประเทศพม่า และที่สำคัญคือผู้คนเหล่านี้มีภาษาพูดต่างกันและไม่มีภาษากลางใช้ร่วมกัน ภาษาพม่าจึงไม่ใช่ภาษากลางของผู้คนในประเทศพม่าตามที่หลายคนเข้าใจ

ดังกรณีของมิชอนคนมอญจากหมู่บ้านฮะปราง จังหวัดมะละแหม่ง เมืองมอญ(ประเทศพม่า)มาทำงานและอาศัยอยู่บริเวณมหาชัยนิเวศน์ จังหวัดสมุทรสาคร เธอพูดภาษาพม่าไม่ได้ เพราะตั้งแต่เล็กจนโตพูดแต่ภาษามอญ เนื่องจากหมู่บ้านและเมืองที่เธอจากมานั้นก็ใช้ภาษามอญกันเป็นส่วนใหญ่ เมื่อเธอเข้ามาอยู่ในประเทศไทยเธอจึงพูดภาษาไทยได้อีกหนึ่งภาษา ส่วนนางชินคนเชื้อชาติพม่าพูดภาษาพม่าและภาษาไทยได้เช่นกัน ทั้งสองมารู้จักกันในเมืองไทยเพราะเช่าห้องอยู่ติดกัน ซึ่งต่างฝ่ายต่างก็พูดภาษาเฉพาะถิ่นของตน ดังนั้นเมื่อทั้งสองต้องพูดจากันจึงต้องใช้ภาษาไทย ซึ่งเป็นเรื่องแปลกที่ผู้คนมาจากประเทศเดียวกันแต่ไม่สามารถ

⁵⁰ มูลนิธิรักประเทศไทยและกลุ่มภาคี, สรุปรายงานการจัดกิจกรรมโครงการพัฒนาชีวิตเด็กข้ามชาติในจังหวัดสมุทรสาคร,

สื่อสารกันเข้าใจได้ เมื่อมาอยู่อีกประเทศหนึ่งจึงต้องใช้ภาษาของประเทศนั้นเป็นภาษากลางในการสื่อสาร

กลุ่มชาติพันธุ์มอญนั้นมีภาษาพูดและภาษาเขียนใช้สื่อสารกันในเขตรัฐมอญ ได้แก่จังหวัดมะละแหม่ง และสะเทิม ซึ่งเป็นพื้นที่ต้นทางของอพยพของแรงงานไปสู่พื้นที่ปลายมหาชัยจังหวัดสมุทรสาคร ดังนั้นหากวันใดวันหนึ่งที่ต้องเดินทางกลับถิ่นที่อยู่ของตนก็ไม่ได้กลับไปพูดหรือใช้ภาษาพม่าอย่างที่เข้าใจ

พ่อแม่ของเด็กมอญส่วนมากมักจะให้ลูกเรียนภาษาไทยเพราะมีความจำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตในประเทศไทย ในขณะที่เดียวกันก็ต้องการให้ลูกได้เรียนรู้หนังสือและภาษามอญ เพราะถ้าหากจะต้องกลับไปถิ่นของตนจะได้กลับไปใช้ และอีกประการหนึ่ง การเรียนรู้ภาษาและหนังสือมอญเป็นเรื่องการแสดงและการรักษาอัตลักษณ์ ในความคิดของคนมอญนั้นการเรียนรู้ภาษาและหนังสือมอญเป็นการเรียนรู้รากเหง้าของตัวเอง และคนมอญคิดอยู่ตลอดว่ารัฐบาลพม่านั้นปิดกั้นเรื่องการศึกษาของมอญ เช่น การปิดโรงเรียนมอญที่พม่า เมื่อเข้ามาอยู่ในประเทศไทยพวกเขาจึงได้รับโอกาสและไม่ถูกปิดกั้นเรื่องนี้

เด็กชายซำจซอนอายุ 10 ปี เกิดที่เมืองไทยส่วนพ่อแม่เป็นคนมอญบ้านเกาะเนียง เมืองมอญประเทศพม่า ปัจจุบันอาศัยอยู่ย่านชุมชนบางหญ้าแพรกเล่าว่า

“...แม่บอกผมว่าให้เรียนหนังสือมอญ ตอนกลับไปที่นี่ก็ต้องพูดมอญ และได้ใช้ภาษามอญ...แต่ถ้าเราไม่เรียนมอญเลยเราก็กลายเป็นคนไทย หรือเป็นมอญไทยไปเลย...”⁵¹

ส่วนมิเตน คนมอญมาจากหมู่บ้านก๊อบปลอนมัว ภาคทวาย ประเทศพม่า เข้ามาทำงานในสมุทรสาครประมาณ 6 ปีอาศัยอยู่แถบชุมชนมหาชัยนิเวศน์ ลูกสาวของมิเตนตามมาอยู่เมืองไทยด้วยได้ประมาณ 6 เดือน จึงยังพูดภาษาไทยไม่ได้ มิเตนส่งลูกเข้าเรียนที่ศูนย์พัฒนาภูมิปัญญามอญ วัดบางหญ้าแพรก เล่าถึงสาเหตุของการให้ลูกเรียนภาษามอญว่า

“...อยู่ที่เมืองพม่าก็สอนพม่า...เขาไม่สอนหนังสือมอญให้ เพราะที่หมู่บ้านโน้นเขาไม่ใช้ภาษามอญกัน มาอยู่ที่นี่ก็ได้มีโอกาสเรียนภาษามอญ....เราเป็นคนมอญก็ต้องเรียนภาษามอญ หนังสือมอญดีกว่าหนังสือพม่า...”

⁵¹ สัมภาษณ์เด็กชายซำจซอน, คนมอญบ้านเกาะเนียงเมืองมอญประเทศพม่า, 22 กุมภาพันธ์ 2550.

อยู่ที่นี่ลูกจะได้เรียนหนังสือมอญ และก็ได้เรียนไทย ถ้าเข้าโรงเรียนไทยอย่างเดียว ก็จะได้แต่ไทยไม่ได้ภาษามอญ...”⁵²

ดังนั้นการสอนภาษาพม่าให้กับเด็กข้ามชาติซึ่งเป็นลูกหลานคนมอญนั้นน่าจะต้องทบทวนใหม่ ในแง่ของประโยชน์ที่จะนำกลับไปใช้ และให้สอดคล้องกับความเป็นอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์มอญ เนื่องจากที่ผ่านมามูลนิธิรักษไทยมองว่าการแยกเป็นกลุ่มชาติพันธุ์จะทำให้เกิดอุปสรรคต่อการดำเนินงานและการศึกษาของเด็กข้ามชาติ ดังเอกสารเรื่องสรุปบทเรียนโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็กข้ามชาติในข้อที่ว่า

“ การแบ่งเชื้อชาติกันระหว่างเชื้อชาติพม่าและเชื้อชาติมอญมีผลทำให้การจัดการเรียนการสอนยังทำได้ยากและขาดการสนับสนุนจากผู้ปกครองและชุมชน”⁵³

ในประเด็นนี้ทำให้เข้าใจได้ว่าถ้าไม่แบ่งเป็นเชื้อชาติหรือกลุ่มชาติพันธุ์ หรือ รวมเป็นคนสัญชาติพม่าอย่างเดียว ก็จะทำให้การจัดการเรียนการสอนทำได้ง่ายขึ้น ดังนั้นวิธีคิดลักษณะนี้เท่ากับว่าเป็นการปฏิเสธตัวตนและการมีอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์มอญ แต่ทว่าเมื่อพิจารณาในทางกลับกันหากยอมรับการมีอยู่ของคนมอญ และจัดให้มีการเรียนการสอนภาษามอญควบคู่กับภาษาไทย ก็น่าจะได้รับการการสนับสนุนจากผู้ปกครองและชุมชนมากกว่า เพราะผู้คนในพื้นที่สมุทรสาครมีคนไทยเชื้อสายมอญอยู่เป็นจำนวนมาก ในกรณีของศูนย์การเรียนรู้มูลนิธิรักษไทยก็ตั้งอยู่ในพื้นที่หลายแห่งที่เป็นชุมชนมอญ เช่น แถบพงษ์พิพิธ โกรกกราก บางหญ้าแพรก ท่าทราย และมีการสอนภาษาพม่าให้กับลูกหลานมอญแรงงานข้ามชาติเท่ากับเป็นการเน้นย้ำว่าพวกเขาเหล่านั้นเป็นคนพม่า ได้สร้างความอึดอัดใจไม่น้อยสำหรับคนในชุมชนซึ่งเกิดจากอคติทางชาติพันธุ์ต่อคำว่าพม่าที่ถูกสั่งสมกันมา ดังคำกล่าวที่ว่า “คนไทยเกลียดพม่ามากเท่าไรให้รู้ไว้ว่าคนมอญเกลียดพม่ายิ่งกว่า”

ความทรงจำที่ยังหลงเหลือคือเรื่องเล่าในกลุ่มคนไทยเชื้อสายมอญที่รู้สึกต่อ “พม่า” คือ ผู้รุกรานแย่งชิงแผ่นดิน ทำให้บรรพบุรุษอพยพหลบหลีกในสภาพหนีตายอพยพเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารกษัตริย์สยาม ถึงแม้เหตุการณ์นี้จะผ่านมานาน

⁵² สัมภาษณ์ มิเตน, คนมอญจากบ้านก๊อบปลอนมัว ภาคทวาย ประเทศพม่า, 4 พฤศจิกายน 2549.

⁵³ มูลนิธิรักษไทย (สมุทรสาคร), “สรุปบทเรียนโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็กข้ามชาติ,”เอกสารในการประชุมปฏิบัติการยุทธศาสตร์ การจัดการศึกษาแก่เด็กต่างด้าวในสถานศึกษาหน่วยงานทางการศึกษาของรัฐ/ภาคเอกชน/NGO/ส่วนที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาทุกสังกัดจังหวัดสมุทรสาคร, เสนอที่โรงแรมบ้านสวนฝน อำเภอเมือง ฯ จังหวัดกาญจนบุรี ระหว่างวันที่ 26-27 พฤศจิกายน 2549. (เอกสารไม่พิมพ์เผยแพร่)

เป็นร้อยปี แต่ความรู้สึกไม่จางหาย เรื่องราวความโหดร้ายของพม่าและความเจ็บปวดที่คนมอญได้รับถูกถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น เป็นเรื่องเล่าแฝงความรู้สึก “ทั้งเกลียดทั้งกลัว”

“...พม่ามันโหดร้ายฆ่าฟันคนมอญจนเลือดมอญนองพื้น สูงถึงตาตุ่ม...
คนเผ่าคนแก่พูดให้ฟังบ่อย ตอนหนีมาเพิ่งออกลูก ต้องวิ่งออกจากบ้านทิ้งลูกเอาไว้
มาไม่ทัน พม่ามันจับเด็กโยนพันขาดสองท่อน...ตอนวิ่งหนีพม่าก็ต้องเอาอิฐก้อนๆ
แนบท้องมาด้วย เพราะเพิ่งออกลูก”⁵⁴

สำหรับคนมอญในประเทศพม่ามีความรู้สึกต่อ “พม่า” เป็นการรับรู้จากเรื่องราวในอดีต และประสบการณ์จริงที่ถูกพม่ากดขี่ บีบบังคับ และปิดกั้นที่คนมอญในพม่าต้องรับสภาพตั้งแต่ออดีตจนกระทั่งปัจจุบัน คนมอญนั้นอาจจะไม่ได้เกลียดคนพม่าแต่ไม่ชอบการปกครองของพม่า เกลียดการละเมิดสิทธิมนุษยชน และการไม่เคารพความเป็นชาติพันธุ์มอญ

การดำเนินงานขององค์กรพัฒนาเอกชนที่ผ่านมามีต่อการสอนภาษาพม่าให้กับเด็กมอญโดยไม่มีภาษาอื่นๆ ให้เลือกตามกลุ่มชาติพันธุ์ มีเพียงภาษาพม่าเป็นทางเลือกเดียวก็เท่ากับเป็นการบังคับทางอ้อม นอกจากนี้ยังเป็นการสร้างความอึดอัดใจ และกระทบกระเทือนต่อความรู้สึกของคนพื้นถิ่นในหลายมิติทั้งคนไทย คนไทยเชื้อสายมอญ และคนมอญย้ายถิ่น (แรงงานข้ามชาติ) การสอนภาษาพม่าเป็นนัยยะว่าพวกเขาเป็น “คนพม่า” ขัดกับความเป็นตัวตนตามกลุ่มชาติพันธุ์ อคติทางชาติพันธุ์ต่อคำว่า “พม่า” ก็ยังคงดำรงอยู่ในสังคมไทยต่อไป ซึ่งอคติทางชาติพันธุ์นี้เป็นสาเหตุสำคัญก่อให้เกิดการละเมิดสิทธิต่อแรงงานข้ามชาติในด้านอื่นๆ ตามมา

ความเข้าใจต่อตัวตนของแรงงานข้ามชาติอย่างถูกต้องน่าจะเป็นการลดอคติทางชาติพันธุ์ลงได้ และเป็นการเยียวยาสังคมแห่งความกลัวให้ทุเลาเบาบางลง โดยเฉพาะแรงงานข้ามชาติจากประเทศพม่าที่ใครๆ มองว่าเป็น “คนพม่า” แท้จริงส่วนมากพวกเขาเหล่านั้นคือ “คนมอญ” และคนไทยก็รู้สึกต่อคนมอญคนละแบบกับที่รู้สึกต่อพม่า คนไทยไม่ได้เกลียดกลัวหรือระแวงคนมอญเนื่องจากความใกล้ชิดผูกพันกันมาตั้งแต่อดีตจนวัฒนธรรมมอญก็ได้หลอมรวมกลายเป็นวัฒนธรรมไทย และที่สำคัญภาษามอญก็คือนูคนไทยในพื้นที่มากกว่าภาษาพม่า

ดังนั้นหากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานของรัฐหรือองค์กรพัฒนาเอกชน ควรจะพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนของเด็กข้าม

⁵⁴ สัมภาษณ์ นางปุก(นามสมมติ), คนไทยเชื้อสายมอญ ชุมชนมอญคลองครุ ตำบลท่าทราย อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร, 9 กันยายน 2549.

ชาติ(เด็กมอญ)ลักษณะควบสองภาษาคือภาษาไทยและภาษามอญหรือ จัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆน่าจะเป็นลอคคติทางชาติพันธุ์ลงได้ด้วย นำไปสู่ความรู้สึกที่ดีและการลดการกระทำรุนแรงต่อแรงงานข้ามชาติทำให้ผู้คนทั้งหลายอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข

4.5 อัตลักษณ์ของคนมอญย้ายถิ่นแสดงผ่านวันชาติมอญ

4.5.1 วันชาติมอญ “สิ้นแผ่นดินแต่ไม่สิ้นชาติ”

งานวันชาติมอญเริ่มจัดขึ้นนับตั้งแต่ปีพ.ศ.2491 เป็นต้นมา หลังจากที่พม่าได้รับเอกราชอังกฤษ และการที่รัฐบาลพม่าไม่ได้ปฏิบัติตามข้อตกลงปางโหลง ทำให้ชนกลุ่มน้อยต่างๆพยายามแยกตัวออกมาเป็นอิสระและจับอาวุธขึ้นต่อต้านกับพม่า ชนกลุ่มน้อยหลายกลุ่มก็มีความสำคัญนี้ เพื่อแสดงออกถึงความเป็นชนชาติและอิสระในการปกครองตนเอง

ชนกลุ่มน้อยอื่นๆในประเทศพม่าต่างมีวันชาติของตน ซึ่งเป็นที่รู้จักมากเช่น วันชาติหรือวันปีใหม่ของรัฐกะเหรี่ยง ได้แสดงให้เห็นถึงการที่รัฐกะเหรี่ยงนั้นมีความปรารถนาความเสมอภาค และการมีอิสระในการปกครองตนเอง วันปีใหม่ของกะเหรี่ยงมีความใกล้เคียงอย่างมากกับความหมายของวันชาติมอญ ถึงแม้ว่างานทั้งสองจะกำหนดจากวันสำคัญทางประวัติศาสตร์ ซึ่งวันชาติก็ไม่ได้มีมาตั้งแต่สมัยโบราณ แต่กลับเกิดขึ้นเมื่อสิ้นสุดยุคล่าอาณานิคมเป็นการแสดงออกเพื่อสร้างขวัญกำลังใจในความรู้สึกของนักต่อสู้เพื่อชนชาติทั้งหลาย

การกำหนดวันชาติมอญตรงกับวันแรม 1 ค่ำ เดือน 3 ในแต่ละปีวันชาติจะไม่ตรงกันเพราะเป็นการยึดกำหนดตามจันทรคติเป็นหลัก แต่ก็อยู่ในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ของทุกปี (หรือหลังวันมาฆบูชา 1 วัน) การกำหนดวันชาติมอญเป็นวันแรม 1 ค่ำเดือน 3 เนื่องจากเชื่อว่าเป็นวันแรกสร้างเมืองหงสาวดี ตรงกับวันแรม 1 ค่ำ เดือน 3 พ.ศ.1116 โดย กษัตริย์สองพี่น้องคือพระเจ้าสมละ และ วิมาละ ชาวมอญจึงนำวันสำคัญดังกล่าวมากำหนดให้เป็นวันชาติมอญ และกลายเป็นงานประจำปีต่อมาเรื่อยๆ ในสมัยก่อนที่ยังไม่มีวันชาติในช่วงนี้จะมีวันสำคัญทางศาสนา คือวันมาฆบูชา ขึ้น 15 ค่ำเดือน 3 เมื่อทำบุญตักบาตรแล้วในวันรุ่งขึ้นคือ วันแรม 1 ค่ำ เดือน 3 ชาวมอญก็จะมีการทำบุญบรวงษที่ล่วงลับอยู่แล้วโดยจะนำข้าวปลาอาหารไปที่สุสาน ซึ่งชาวมอญอยู่เมืองมอญจะยึดถือปฏิบัติแบบนี้จนกระทั่งมากำหนดให้มีงานวันชาติ ความหมายของงานก็ยังเหลือเค้าเดิมคือการระลึกถึงบรรพบุรุษมอญผู้ล่วงลับ ระลึกถึงบุญคุณของพระเจ้าสมละและวิมาละที่สร้างเมืองหงสาวดี ระลึกถึงอดีตกษัตริย์และทหารผู้ซึ่งเสียสละเลือดเนื้อให้กับชาติมอญเป็นต้น

คนมอญนั้นเรียกงานวันชาติว่า “ตะจัวเกาะกาโรมัน” (တူကူဝန်) แปลตรงๆว่า วันชาติมอญ หรือเรียกว่า “มาฆกัจจิวจะเวียก” (မာဇ္ဇိမဂ္ဂ) แปลว่า แรม 1 ค่ำ เดือน 3 วันชาติมอญครั้งแรกนั้นจัดขึ้นที่เมืองเกาะสะมาง (ซองซอน) จังหวัดมะละแหม่งเมื่อปี พ.ศ.2491และจัดต่อเนื่องมาทุกปีกระทั่งปัจจุบันมีการจัดงานวันชาติมอญมาแล้ว 60 ครั้ง เมื่อถึงวันสำคัญนี้คนมอญในทุกพื้นที่จะพร้อมใจกันจัดงาน ใหญ่บ้างเล็กบ้างขึ้นอยู่กับสถานที่ ถ้าจัดในเขตรัฐมอญเช่น จังหวัดมะละแหม่ง จังหวัดสะเทิม หรือพื้นที่ควบคุมของพรรคมอญใหม่ เช่นชายแดนไทย-พม่า บ้านเจดีย์สามองค์ก็จะจัดใหญ่ได้และสามารถแสดงออกด้านสัญลักษณ์ คำพูดหรือแสดงเกี่ยวกับเรื่องการเมืองได้อย่างเต็มที่ โดยมีองค์ประกอบดังนี้

- 1) การจัดริ้วขบวนแห่ของประชาชน
- 2) การร้องเพลงชาติมอญ
- 3) การเชิญธงชาติมอญขึ้นสู่ยอดเสา
- 4) การกล่าวสดุดีบรรพบุรุษมอญ
- 5) การสวนสนามของกองทหาร
- 6) การกล่าวปราศรัยของพระและผู้ผู้นำ
- 7) การอ่านแถลงการณ์
- 8) การละเล่น ศิลปการแสดง เพื่อการเฉลิมฉลอง

การจัดงานวันชาตินอกเขตรัฐมอญ เช่น พะโค ทวาย ตะนาวศรี มัณฑะเลย์ และเมืองย่างกุ้งทางการพม่าก็จะคุมเข้ม ไม่สามารถทำกิจกรรมในวันชาติอย่างครบถ้วนได้ เช่น ไม่สามารถนำเหล่าทหารมาสวนสนาม และห้ามการแสดงสัญลักษณ์บางอย่าง เช่น รูปธงชาติมอญที่มีรูปหงส์กำลังบินนั้นก็จะถูกทางการพม่าจับทันที⁵⁵ จึงเน้นแสดงออกก็จะเน้นไปการทำบุญตักบาตรและอุทิศส่วนกุศลให้ผู้ล่วงลับ สำหรับหมู่บ้านเล็กๆที่ไม่มีการจัดงานเมื่อถึงวันนี้ในแต่ละบ้านก็จะมีการทำพิธีบูชา “เส้าผี” ซึ่งเป็นตัวแทนของบรรพบุรุษ ในเมืองย่างกุ้งซึ่งเป็นเมืองหลวงของพม่า* ก็มีการจัดงานวันชาติมอญโดยกลุ่มนักศึกษา มอญ เพราะเมืองย่างกุ้งมีคนมอญอาศัย

⁵⁵พิลัดนั บัดสิงห์, มอญ ชนชาติไร้แผ่นดิน, (กรุงเทพฯ: พิมพ์ที่จุฬารังการพิมพ์, 2525), หน้า 84.

*ในวันที่ 28 ตุลาคม พ.ศ.2548 พม่าได้ย้ายเมืองหลวงไปอยู่ในบริเวณที่เรียกว่า “พยีปะนา” (ปีนมะนา) และสร้างเมืองหลวงใหม่ชื่อ “เนปีดอร์” คำว่า “พยีปะนา”เป็นสำเนียงพม่าซึ่งเพี้ยนมาจากภาษามอญว่า “เปริยงปะนา” (ပြေငှာ) แปลว่า สถานที่เตรียมทัพ เนื่องจากในสมัยโบราณบริเวณนี้เคยเป็นชัยภูมิชายขอบของอาณาจักรมอญและเป็นเขตต่อแดนกับอาณาจักรของพม่า

อยู่เป็นจำนวนมาก เหตุที่เมืองย่างกุ้งสามารถจัดงานวันชาติมอญได้นั้นเพราะเป็นการลดความกดดันทางการพม่าจึงอนุญาตให้ทำได้แต่ก็ต้องคุมเข้ม

“..อย่างที่ย่างกุ้งบางปีถ้าจัดงานพม่าก็ก่อกวน รู้ว่ามอญมากันเยอะก็พยายามจะกลั่นแกล้ง บางปีคนมอญเตรียมไว้พร้อมแล้ว เตรียมไว้ยิ่งใหญ่ก็ห้ามจัด ก็ก่อให้เกิดความเสียหาย เพราะเสียค่าใช้จ่ายอะไรไปเรียบร้อยแล้ว...”⁵⁶

ในประเทศไทยมีการจัดงานวันชาติครั้งแรกเมื่อประมาณปีพ.ศ.2525 โดยกลุ่มคนไทยเชื้อสายมอญที่รวมตัวกันในนามชมรมเยาวชนมอญกรุงเทพฯ ที่เคยเดินทางไปร่วมงานวันชาติมอญที่บ้านเจดีย์สามองค์ ชายแดนไทย-พม่าวันชาติครั้งแรกจัดในกรุงเทพมหานคร ใช้โรงแรมเป็นสถานที่จัดงานลักษณะเป็นงานเลี้ยงพบปะสังสรรค์ และพูดคุยแลกเปลี่ยนเกี่ยวกับเรื่องมอญ และต่อมาเปลี่ยนมาจัดนอกสถานที่ใช้วัดเป็นสถานที่จัดงาน เริ่มแรกที่วัดชนะสงคราม บางลำพู ในปีพ.ศ.2537 แต่ยังไม่มีการใช้ชื่อ “งานวันชาติมอญ” ตรงๆ เพียงแต่จัดเป็นการทำบุญบำเพ็ญกุศลให้บรรพชนมอญ และมีแสดงศิลปวัฒนธรรมมอญ จากนั้นก็มีการจัดต่อมาทุกปีวัดมอญในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด⁵⁷

“...ครั้งแรกนั้นจัดที่โรงแรมอินทราประตูน้ำ และก็จัดต่อกันมาทุกปี ย้ายไปจัดโรงแรมเวียงใต้ โรงแรมรัตนโกสินทร์บ้าง ตอนแรกๆก็อยู่ตามโรงแรม ก่อนที่จะย้ายไปต่างจังหวัด บางปีไปจัดที่บ้านโป่ง ราชบุรี จัดเป็นงานวัฒนธรรมไปด้วย...ในงานที่จัดก็จะเชิญคนไทยเชื้อสายมอญออกมาพูด เทียงก็กินข้าว แล้วก็มีมอญรำมาขัดตาทับและตอนบ่ายก็พูดกันอีก ส่วนใหญ่จะเล่าเรื่องประวัติศาสตร์...”⁵⁸

หลังจากเหตุการณ์ปราบปรามนักศึกษาที่เดินขบวนเรียกร้องประชาธิปไตยในประเทศไทยเมื่อวันที่ 8 สิงหาคม 2531 หรือ เหตุการณ์ 8888 ทำให้กลุ่มนักศึกษาต้องลี้ภัยทางการเมืองออกจากพม่าเป็นจำนวนมาก ในจำนวนนี้มีกลุ่มนักศึกษามอญอพยพเข้ามาและพำนักอยู่ในประเทศไทยในฐานะผู้ลี้ภัยทางการเมืองได้ร่วมกันก่อตั้งกลุ่มนักศึกษามอญโพ้นทะเล (Overseas Mon National Student Organization) ได้ริเริ่มจัดงานวันชาติมอญในมหาวิทยาลัย

⁵⁶ สัมภาษณ์ นายสุนทร ศรีปานเงิน, รองประธานชมรมเยาวชนมอญกรุงเทพฯและเลขาธิการพรรคสันนิบาตชนชาติมอญ (Mon Unity League : MUL), 10 กุมภาพันธ์ 2549.

⁵⁷ สัมภาษณ์ นายพิศาล บุญผูก, คนไทยเชื้อสายมอญ เกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี อดีตประธานชมรมเยาวชนมอญกรุงเทพฯคนที่ 7 (พ.ศ.2537-2541), 6 กุมภาพันธ์ 2550.

⁵⁸ สัมภาษณ์ นายพิสณฑ์ ปลัดสิงห์, คนไทยเชื้อสายมอญ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี, 15 มกราคม 2549.

รามคำแหงในปีพ.ศ. 2536 และในนำรูปแบบการจัดงานวันชาติมอญแบบมอญเมืองมอญ (ประเทศพม่า) ที่เน้นเรื่องการเมือง จากนั้นได้ขยายออกไปจัดตามวัดเช่น วัดเจติยหอย จังหวัดปทุมธานี และวัดบางหญ้าแพรก จังหวัดสมุทรสาคร ซึ่งช่วงเวลานี้สอดคล้องกับการเข้ามาของแรงงานมอญย้ายถิ่นในจังหวัดสมุทรสาคร

ในช่วงแรกๆนั้นงานวันชาติมอญที่จัดขึ้นในประเทศไทยจะแยกกันจัดระหว่างกลุ่มนักศึกษา มอญโพ้นทะเล และกลุ่มคนไทยเชื้อสายมอญซึ่งจัดในนามชมรมเยาวชนมอญกรุงเทพฯ ซึ่งรูปแบบการจัดงานมีความแตกต่างกันคือกลุ่มนักศึกษา มอญโพ้นทะเลจะเน้นเรื่องการเมือง และชมรมเยาวชนมอญกรุงเทพฯ เน้นการทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้บรรพบุรุษ การแสดงศิลปวัฒนธรรม ต่อมาในช่วงปีพ.ศ.2544 ชมรมเยาวชนมอญกรุงเทพฯ ได้ดึงกลุ่มแกนนำนักศึกษา มอญเข้าร่วมกิจกรรมในงานวันชาติ และมีการปรับรูปแบบของงานให้เป็นทั้งการเมืองและวัฒนธรรมเข้าด้วยกัน

“...ทำงานร่วมกันทั้งสองเมือง เขาก็เริ่มเข้าใจมากขึ้นเขาก็เริ่มเห็นแบบอย่างพยายามปรับซึ่งของมอญเมืองไทยอาจจะดูจืดสำหรับเขา เพื่อให้มีรสชาติขึ้น เช่นมีการอ่านแถลงการณ์เพิ่มสีสัน กล่าวเป็นภาษามอญมากขึ้น การแสดงดนตรี การรำ ก็พยายามดึงทางเมืองโน้น อย่างน้อยก็อย่างละครึ่งๆ เพราะดูแล้วจะเป็นการร่วมกันระหว่างมอญสองเมือง..”⁵⁹

ต่อมาชมรมเยาวชนมอญกรุงเทพฯ ได้ร่วมกับชุมชนมอญต่างๆทั่วประเทศจัดงานวันชาติมอญโดยหมุนเวียนกันไปในแต่ละปี เช่นวันชาติมอญครั้งที่ 58 พ.ศ.2548 วัดราชศรัทธาธรรม จังหวัดสมุทรสงคราม วันชาติมอญครั้งที่ 59 พ.ศ.2549 วัดบึงลาดสวาย จังหวัดนครปฐม วันชาติมอญครั้งที่ 60 พ.ศ.2550 วัดอัมพวัน จังหวัดลพบุรี สำหรับในต่างประเทศที่มีนักศึกษา มอญโพ้นทะเลไปอาศัยอยู่มีการรวมตัวจัดงานวันชาติมอญ เช่น อังกฤษ แคนาดา ออสเตรเลีย มาเลเซีย นอร์เวย์ ศรีลังกา เป็นต้น

4.5.2 งานวันชาติมอญในอดีต

1) งานวันชาติมอญ ณ เมืองย่างกุ้ง ประเทศพม่า

วันชาติมอญในครั้งนี้ตรงกับวันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2525 เป็น วันชาติมอญครั้งที่ 35 ณ เวียแซมปุ เมืองย่างกุ้งนั้นมีคนมอญอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก จึงรวมตัวกันจัดงานใหญ่ขึ้น แต่ก็ต้องอยู่ภายใต้การควบคุมของทางการพม่า เนื่องจากเป็นการจัดงานวันชาตินอก

⁵⁹สัมภาษณ์ นายองค์ บรรจุน, ประธานชมรมเยาวชนมอญกรุงเทพฯ, 23 กุมภาพันธ์ 2549.

เขตรัฐมอญ จึงมีข้อจำกัดหลายเรื่องเช่นไม่มีการสวนสนามของเหล่าทหาร เนื้อหาของคำแถลงการณ์ที่ไม่รุนแรง และห้ามใช้สัญลักษณ์รูปหงส์บิน

เช้าตรู่ของวันงานเริ่มด้วยประชาชนแต่ละหมู่บ้านจัดขบวนแห่ เข้ามาในสถานที่จัดงาน ขบวนของนักศึกษามหาวิทยาลัยแห่งเมืองย่างกุ้งเดินเข้าสู่สนามเวียแซมปุเป็นขบวนแรก ธงชาติมอญที่ผู้เชิญนำอยู่นำขบวนเป็นผืนผ้าสีแดงตรงกลางมีรูปหงส์กำลังก้าวขาเดิน ซึ่งธงชาติที่ใช้งานฉลองครั้งนี้ผิดแปลกไปจากธงชาติที่ใช้ในขบวนการกู้ชาติมอญซึ่งใช้รูปหงส์กำลังบินและมีดาวสีน้ำเงินอยู่ที่มุมธง ทั้งนี้ก็เพราะว่าถ้าหากบุคคลใดใช้ธงที่มีรูปหงส์บินก็จะถูกทางการพม่าเข้าจับกุมทันทีดังนั้นธงชาติมอญที่ใช้จะต้องมีรูปร่างแตกต่างออกไปด้วย

เมื่อเริ่มพิธีการอัญเชิญธงขึ้นสู่ยอดเสาจะต้องเชิญธงพม่าขึ้นก่อน จากนั้นก็ทำการเชิญธงชาติมอญตามหลังเป็นธรรมเนียม นายปัลละ (Nai Pan Hla) หัวหน้ากองโบราณคดีฝ่ายชาติมอญซึ่งเป็นประธานในการฉลองวันชาติในครั้งนี้ได้เป็นผู้กล่าวเปิดงาน จากนั้นก็จะเป็นคำปราศรัยของหัวหน้านักศึกษาของมหาวิทยาลัยแห่งเมืองย่างกุ้งที่เป็นชนชาติมอญ ซึ่งสามารถสรุปความได้ว่า “ให้คนที่มิเชื่อสายมอญอย่าลืมหาชาติบรรพบุรุษของตน” ในงานวันชาติครั้งนี้มีคนไทยเชื้อสายมอญที่ถูกรับเชิญไปร่วมงานจำนวน 7 คน หลักจากเสร็จพิธีที่เป็นทางการก็ได้มีการเลี้ยงฉลองกันตามธรรมเนียม⁶⁰ งานวันชาติมอญที่เมืองย่างกุ้งถูกคุมเข้มจากทางพม่าเพราะอยู่ในเขตเมืองหลวง จึงไม่สามารถนำทหารมาเดินสวนสนามดังเช่นที่กระทำกันที่บ้านเจดีย์สามองค์ ชายแดนประเทศไทย-พม่า

2) งานวันชาติมอญ ณ บ้านเจดีย์สามองค์ ชายแดนประเทศไทย-พม่า

วันชาติมอญที่เป็นรู้จักแพร่หลายของผู้คนทั่วไปนั้น คือ งานวันชาติมอญซึ่งจัดที่บ้านเจดีย์สามองค์ ณ พื้นที่ชายแดนไทย-พม่า จัดขึ้นโดยพรรคมอญใหม่ (NMSP: New Mon State Party) หมู่บ้านเจดีย์สามองค์นั้นเป็นเขตปลอดพลอยที่อยู่ในความดูแลของฝ่ายมอญ⁶¹

งานวันชาติมอญที่เป็นรู้จักของคนไทยก็คืองานวันชาติมอญที่บ้านเจดีย์สามองค์ซึ่งมีการจัดต่อเนื่องกันทุกปี และจะมีคนไทยเชื้อสายมอญ จากชุมชนหมู่บ้านมอญต่างๆ เช่น กาญจนบุรี ราชบุรี เพชรบุรี สมุทรสาคร สมุทรสงคราม ปทุมธานี นนทบุรี พระนครศรีอยุธยา ลพบุรี ฉะเชิงเทรา สมุทรปราการ กรุงเทพฯ และอื่นๆ ไปร่วมงาน ในขณะที่เดียวกันก็มีคนมอญจากเมืองมอญประเทศพม่า เช่น สะเทิม เมาะตะมะ เมืองเย ทวาย ตะนาวศรีและอื่นๆหลังไหลมา

⁶⁰พิสดาร์ ปลัดสิงห์, มอญ ชนชาติไร้แผ่นดิน, หน้า 84.

⁶¹กิตติ วรกุลกิตติ, มอญเสียเมือง, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์กระแสดึก, 2533), หน้า 201-202

ร่วมงานเช่นเดียวกัน ซึ่งในสมัยก่อนการเดินทางค่อนข้างลำบากโดยเฉพาะคนมอญที่มาจากเมืองมอญนั้นจะต้องนั่งเกวียนเทียมวัว และเดินเท้าต่ออีกราว 3-4 วัน บางพื้นที่ไม่มีทางเกวียนก็จะต้องเดินเท้าข้ามเขาตอนแรมอยู่ในป่าประมาณ 6-7 วัน สำหรับคนไทยเชื้อสายมอญจากที่ต่างๆที่ไปร่วมงานจะเดินทางมุ่งสู่อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี บางคนนำผ้าป่าไปทำบุญร่วมกันถวายวัดวังแก้วเวการาม (วัดวังกะ ของหลวงพ่อดุตตะมะ) และถือโอกาสพักที่วัดด้วย บางกลุ่มเดินทางต่อไปยังด่านเจดีย์สามองค์ ออกนอกเขตไทยเข้าพักในค่ายทหารกองทัพมอญ ซึ่งฝ่ายจัดงานได้สร้างที่พักชั่วคราวไว้ต้อนรับพี่น้องชาวมอญจากเมืองไทยไว้ทุกปี⁶²

งานวันชาติมอญครั้งที่ 40 ณ บ้านเจดีย์สามองค์ตรงกับวันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2530 ในช่วงเช้าเวลาประมาณ 07.00 น. มีการสวนสนามและปฏิญาณตนของทหารมอญกู้ชาติ เสียงแตรวงกองดุริยางค์ และเสียงทำที่ย่ำลงพื้นอย่างหนักแน่นของขบวนแถวของทหารมอญทั้งชาย-หญิง จำนวน 2-3 กองร้อยที่อยู่ในเครื่องแบบทหารสีเขียว มีตราอาร์มสีแดงขาวรูปหงส์หรือรูปเจดีย์มอญบอกสังกัดหน่วยติดที่หัวไหล่ เดินแถวแบกออาวุธปืนทั้งเอ็ม 16 อาร์ก้า และคาร์บิน ด้วยท่าที่เข้มแข็งองอาจดูน่าเกรงขาม จากนั้นขบวนทหารซึ่งนำหน้าขบวนด้วยธงชาติมอญ พวกกันเดินเข้าสู่ถนนกลางกลางหมู่บ้าน ซึ่งแต่เดิมเป็นส่วนหนึ่งของทางรถไฟสายมรณะ ที่กองทัพญี่ปุ่นสร้างขึ้นเพื่อนำทหารบุกผ่านพม่าเข้าสู่อินเดีย บ้านเรือนและร้านค้าอยู่ตลอดสองฟากถนนมีธงชาติประดับอยู่ทุกบ้านทำให้บรรยากาศของงานดูคึกคัก เขตอิสระแห่งนี้จากที่เคยสงบเงียบวันนี้ถูกพลุกโถมเป็นชุมชนแห่งความจ่อแจ

บรรดาชาวไทยเชื้อสายมอญและชาวมอญในพม่าที่ต้องพลัดพรากจากกันมานาน บางคนได้มีโอกาสพบปะกันที่นี่ เสียงพูดคุย ทักทายด้วยความดีใจเป็นภาษามอญจึงแซ่ไปทั่ว ทั้งที่ความจริงแล้ว พวกเขาทั้งหลายต่างเดินทางมาถึงบ้านเจดีย์สามองค์ก่อนหน้าวันงานอย่างน้อย 1 วัน เพื่อร่วมฉลองและร่วมชมการแสดง ซึ่งมีทั้งลิเก ละคร รวมไปถึงการละเล่นต่างๆ ที่เป็นศิลปวัฒนธรรมแบบมอญ ซึ่งมีตั้งแต่หัวค่ำไปจนถึงยันสว่างและยังแถมมีอีก 2 คืนหลังจากวันงานวันชาติแล้ว ดังนั้น งานฉลองวันชาติจึงเป็นงานใหญ่มากในรอบปีที่สำคัญของชาวมอญ

⁶² กิตติ วรกุลกิตติ, มอญเสียเมือง, หน้า 206

รูปที่ 75 ภาพบรรยากาศ และพิธีการบนเวที ในงานวันชาติครั้งที่ 59 บริเวณบ้านเจดีย์สามองค์ พื้นที่ชายแดนไทย-พม่า (แหล่งที่มา: [http:// www.kaowao.org](http://www.kaowao.org))

รูปที่ 76 ภาพการสวนสนามและริ้วขบวนในงานวันชาติครั้งที่ 59 ณ บ้านเจดีย์สามองค์ พื้นที่ชายแดนไทย-พม่า (แหล่งที่มา: [http:// www.kaowao.org](http://www.kaowao.org))

พิธีการเริ่มขึ้นเมื่อกองทหารทั้งหมดเข้าสู่ลานพิธีที่ด้านหน้าตึกสูง มีฉากหลังทำเป็นรูปหงส์ประกอบด้วยข้อความที่เขียนว่า “วันชาติมอญ ครั้งที่ 40 อันมีความหมายว่าการต่อสู้เพื่อเรียกร้องอิสรภาพเสรีภาพของกองกำลังมอญกู้ชาติได้กระทำอย่างต่อเนื่องมาถึง 40 ปีแล้ว แม้ว่าจะยังไม่ได้ผลตามที่คาดหวัง แต่กองทัพมอญกู้ชาติก็ได้ทำการยื่นหยุดสู้รบมาโดยตลอด ผลัดกันแพ้ชนะหมุนเวียนเปลี่ยนไป

หลังจากกองทหารจัดแถวเป็นระเบียบเรียบร้อยแล้วธงชาติมอญก็ถูกเชิญขึ้นสู่ยอดเสา พร้อมกับเสียงเพลงชาติมอญที่เหล่าทหารและประชาชนร่วมร้องดังกระหึ่ม เมื่อเพลงจบลงเหล่าทหารก็พากันกล่าวปฏิญาณการต่อสู้ด้วยที่ทำอันซึ่งขงจริงจัง

“เราจะร่วมกันต่อสู้เพื่อชาติมอญ ถึงแม้ต้องพลีร่างเข้าทัพบก เพราะเลือดเนื้อและชีวิตของเราเป็นสมบัติของชาติมอญโดยตรง”

หลังจากเสร็จพิธีกล่าวปฏิญาณของทหารมอญแล้ว นายโนนลา ประธานพรรคมอญใหม่และกรรมการพรรคอีก 2 ท่านคือ นายชันอายุ กับนายทอโม่นได้ขึ้นกล่าวคำปราศรัยและสรุปสถานการณ์สู้รบในรอบปีที่ผ่านมาโดยมีใจความสำคัญว่า

“การต่อสู้ของกองทัพมอญนั้นเป็นไปตามจุดมุ่งหมายของชนชาวมอญทั้งหมด และขอให้ชาวมอญทุกคนยึดมั่นร่วมมือร่วมใจสนับสนุนการต่อสู้ของกองทัพ”

จากนั้นผู้แทนคนมอญจากเมืองมะละแหม่ง และจากประเทศไทย ได้ขึ้นกล่าวคำปราศรัยกองทัพมอญกู้ชาติก็เดินสวนสนามทำความเคารพประธาน ก่อนจะแยกย้ายกลับเข้าที่ตั้งเดิมตามปกติ

วันชาติมอญในทุกปีจะมีช่างภาพผู้สื่อข่าวทั้งไทยทั้งต่างประเทศต่างมาทำการบันทึกภาพเหตุการณ์ดังกล่าวอย่างคับคั่ง ตลอดจนทางการไทยและพม่าก็ส่งเจ้าหน้าที่ของตนไปบันทึกด้วยเช่นกันมีหลายคนตั้งข้อสงสัยว่า การจัดงานวันชาติมอญทุกๆปีนั้นกองทัพมอญนั้นทำไมไม่ส่งกำลังมารบกวณหรือยับยั้งทำให้ผู้มาร่วมงานเกิดการหวาดหวั่นจะได้ไม่มีใครกล้ามาเสียเลย เรื่องนี้ฝ่ายมอญมีความเห็นว่า การจัดงานวันชาติที่หมู่บ้านเจดีย์สามองค์ทุกครั้งกองทัพมอญได้วางกำลังรักษาความปลอดภัยอย่างหนาแน่นอยู่เสมอ และพม่าไม่มีวันมารบกวณงานพิธีอย่างเด็ดขาด เพราะหากว่าพม่าก่อเหตุระทึกขวัญขึ้น พม่าก็เกรงว่าในงานพิธีของตนก็อาจประสบเหตุการณ์ตอบโต้ได้ อีกประการหนึ่งคือผู้มาร่วมงานวันชาติมอญส่วนใหญ่เป็นประชาชน และชาวมอญจากในไทยก็มาก หากก่อเหตุการณ์ใดๆร้ายแรงแล้ว ภาพพจน์ของตนในสายตาชาวโลกก็จะเสียไป ทั้งอาจจะกระทบกระเทือนความสัมพันธ์ระหว่างประเทศได้ หรือประชาชนชาวมอญที่ตนปกครองอยู่ก็อาจเกิดความไม่พอใจ ก่อเรื่องราวร้ายแรงได้ นี่คือปฏิบัติการจิตวิทยาแย่งชิงประชาชนนั่นเอง⁶³

3) งานวันชาติมอญ ณ บ้านปะแลตันพั๊ด ฮะลือคคะนี รัฐมอญ (ประเทศพม่า)

สำหรับวันชาติมอญครั้งที่ 53 จัดขึ้นตรงกับวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2543 การจัดงานวันชาติในครั้งนี้ได้เปลี่ยนแปลงไปจากที่เคยจัดที่บ้านเจดีย์สามองค์เหมือนกับทุกปีที่ผ่านมา เพราะที่นี้ถือเป็นจุดศูนย์กลางของชาวมอญและเป็นที่ตั้งของค่ายทหารมอญ แต่หลังจากที่

⁶³พิสดาร์ ปลัดสิงห์, “ฉลองวันชาติมอญ 40 ปีที่หงส์เหินหาแผ่นดิน,” สารคดี ปีที่3, ฉบับที่ 25 (มีนาคม 2530): 65-73

กองทัพพม่าเข้าโจมตีและยึดพื้นที่ไปเมื่อปี พ.ศ.2533 การจัดงานวันชาติที่นี่ได้จัดพิธีเล็กๆไม่ยิ่งใหญ่เหมือนกับปีก่อนๆ ไม่มีมหรสพ และทหารพม่ายังกล้าแก้งไม่ให้จัดตรงกับวันแรม 1 ค่ำ เดือน 3 ซึ่งเป็นวันที่ชาวมอญเชื่อว่าเป็นวันที่พระอินทร์มอบกรุงหงสาวดีให้กับพวกเขาหรือยอมให้เชลยธนาติมอญขึ้นสู่ยอดเสาได้แต่ต้องเป็นเวลาพลบค่ำ ไม่ใช่ทันทีที่ดวงตะวันส่องแสงยามเช้าอย่างที่คุณมอญถือปฏิบัติมา

บ้านปะแลตันพัต สะลือคคะนี ตั้งอยู่ห่างจากอำเภอสังขละ จังหวัดกาญจนบุรีเข้าไปในประเทศพม่าประมาณ 50 กิโลเมตร สำหรับแนวคิดในการจัดงานยังคงเหมือนเดิม พิธีการต่างๆดำเนินไปเหมือนครั้งก่อนๆ ทหารตั้งแถวตั้งแต่ก่อนแปดโมงเช้า พระสงฆ์และแขกรับเชิญซึ่งปีนี้รวมทั้งตัวแทนจากสำนักนายกรัฐมนตรีของไทยและนายทหารจากกองพล 9 ที่ดูแลความสงบเรียบร้อยตามแนวชายแดนไทยพม่าเข้านั่งประจำที่ และไม่นานนักขบวนรถขับเคลื่อนสี่ล้อพร้อมทหารมอญที่ถือปืนรักษาความปลอดภัยก็นำบุคคลสำคัญในพรรคมอญใหม่มาถึง เพราะคืนก่อนหน้านั้นพวกเขาพักที่เมืองเยห่างจากหมู่บ้านแห่งนี้ประมาณ 60 กิโลเมตร

เมื่อถึงเวลา 08.05 น. เพลงชาติมอญดังขึ้น หลังจากเคารพธงชาติและยืนไว้อาลัยให้แก่ผู้เสียชีวิตจากการต่อสู้แล้ว นายพล สเว จิน ประธานพรรคมอญใหม่ กล่าวคำปราศรัย ตามด้วยคณะกรรมการพรรค เจ้าอาวาสมอญจากเมืองมะละแหม่ง ตัวแทนคนไทยเชื้อสายมอญ และตัวแทนคนมอญจากกรุงหงสาวดี พิธีจบลงที่การสวนสนามของกองกำลังมอญ

ในช่วงเย็นที่ค่ายสะลือคคะนีจะมีการประชุมกันเป็นการภายในของพรรคมอญใหม่กับตัวแทนชาวมอญจากเมืองต่างๆที่เดินทางมาร่วมงาน นอกจากแลกเปลี่ยนความคิดเห็นถึงแนวทางการต่อสู้ของชาวมอญ แล้วความทุกข์ทรมานจากการถูกทหารพม่าข่มเหงเกณฑ์แรงงาน ซึ่งเจ้าหน้าที่ชาวมอญประจำศูนย์ช่วยเหลือผู้อพยพกล่าวอย่างรุนแรงขึ้นเรื่อยๆ นับตั้งแต่มีโครงการทอส่งก๊าซไทย-พม่าเกิดขึ้น ก็จะถูกนำมาเล่าสู่กันฟังในที่ประชุมด้วย การบรรจุข้อตกลงหยุดยิงมีผลทำให้ “ท่าที” ของพรรคมอญใหม่ในงานวันชาติมอญเปลี่ยนแปลงไปอย่างเห็นได้ชัดในช่วงห้าปีที่ผ่านมา ความแข็งแกร่งที่คนไทยเชื้อสายมอญคนหนึ่งซึ่งเข้าร่วมงานวันชาติมอญเป็นประจำทุกปีสรุปว่า “ปลุกใจให้รบอย่างเดียว” กลับมาเน้นหนักที่การเล่าประวัติศาสตร์ทำความเข้าใจและอธิบายถึงเหตุผลที่พรรคมอญใหม่ยอมหยุดยิงกับพม่าเลือกที่จะต่อสู้โดยยึดแนวทางสันติวิธี

งานวันชาติมอญครั้งนี้แม้ประธานพรรคจะยังคงปลุกฝังจิตสำนึกของความเป็นมอญให้แก่คนรุ่นหลังและปลุกใจเพื่อนร่วมชาติให้เดินหน้าต่อสู้เพื่อกู้แผ่นดินมอญกลับคืนมา หากประเด็นสำคัญในคำปราศรัยของนายพล สเว จิน ในเช้าวันนั้นน่าจะอยู่ตรงที่เข้า

พูดว่า “การที่เราต่อสู้ด้วยอาวุธ จับปืนฆ่ากันนั้นเป็นวิธีที่ล้าสมัยไปแล้วสมัยนี้เราต้องการใช้การเจรจาทางการเมือง” การที่พรรคคอมมิวนิสต์ใหม่ย้ายที่จัดงานวันชาติไปเรื่อยๆนับตั้งแต่ฐานที่มั่นของทหารมอญบริเวณด่านเจดีย์สามองค์ถูกพม่าตีแตกไปได้กลายเป็นยุทธศาสตร์หนึ่งของขบวนการกู้ชาติ มันเป็นหนทางที่ทำให้ผู้นำทางทหารและการเมืองของมอญได้พบปะประชาชนทำให้ได้รับรู้ปัญหาและสร้างกำลังใจให้ชาวมอญที่กระจัดกระจายอยู่ตามที่ต่างๆแม้ว่าจะต้องอดทนกับการถูกคุกคามโดยรัฐบาลทหารพม่าในบางพื้นที่ก็ตาม เช่น งานวันชาติที่กรุงหงสาวดีถูกควบคุมถึงขนาดต้องส่งแถลงการณ์และคำปราศรัยให้รัฐบาลทหารพม่าตรวจก่อน “เขาไม่ยอมให้เราพูดอย่างที่เรายากพูด” ชาวมอญคนหนึ่งเล่าให้ฟังอย่างคับแค้น

เมื่อครั้งวันชาติมอญครั้งที่ 40 มีความหมายว่าการต่อสู้เพื่อเรียกร้องอิสรเสรีภาพของกองกำลังมอญกู้ชาติได้กระทำต่อเนื่องมาถึง 40 ครั้งแล้วในปลายเดือนกุมภาพันธ์ 2543 งานวันชาติมอญได้ถูกจัดขึ้นเป็นครั้งที่ 53 ย่อมหมายความว่า การต่อสู้ดำเนินต่อเนื่องมา 53 ปีแล้ว แต่สิ่งที่มุ่งหวังก็ยังไม่เป็นจริงเมื่อถามว่าคนมอญจะจัดงานวันชาติซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการเรียกร้องเอกราชต่อไปอีกนานแค่ไหน ตัวแทนคนไทยเชื้อสายมอญที่ได้รับเชิญขึ้นไปพูดบนเวทีตอบเพียงสั้นๆว่า “ชีวิตมอญทุกคนหมด วันชาติมอญถึงจะหมด”⁶⁴

4.5.3 วันชาติมอญในจังหวัดสมุทรสาคร⁶⁵

ตามความเข้าใจของคนทั่วไปเมื่อกล่าวถึงงานวันชาติมอญก็จะหมายถึงงานวันชาติที่จัดอยู่ตามเขตชายแดนไทย-พม่า ณ บ้านเจดีย์สามองค์ หรือ งานวันชาติในเขตรัฐมอญเท่านั้น กระทั่งเมื่อประมาณ 10 กว่าปีที่ผ่านมานับตั้งแต่คนมอญย้ายถิ่นเข้ามาเป็นแรงงานในจังหวัดสมุทรสาคร เป็นจำนวนมาก เมื่อมีคนมอญย้ายถิ่นอยู่เป็นจำนวนมากจึงมีการรวมตัวการจัดงานวันชาติมอญขึ้น อาจกล่าวได้ว่างานวันชาติมอญที่สมุทรสาครนี้มีคนมอญเข้าร่วมงานมากที่สุดในประเทศไทย สำหรับการรับรู้ของคนในพื้นที่อาจจะยังไม่คุ้นเคยกับงานวันชาติรวมทั้งคนไทยเชื้อสายมอญในพื้นที่ซึ่งยังไม่ค่อยแน่ใจว่าการจัดงานวันชาตินั้นมีวัตถุประสงค์และความหมายสื่อไปในทางใด และคำว่า “งานวันชาติ” อาจจะถูกชิงสื่อไปในทางการเมืองและรัฐสภา

⁶⁴ กุลธิดา สามะพุทธิ, “สิ่งที่เหมือนเดิมและเปลี่ยนไปในวันชาติมอญ,” สารคดี ปีที่ 16, ฉบับที่ 136 (มีนาคม 2543):

43-48

⁶⁵ สุกัญญา เบนินัด, “วันชาติมอญ ‘สิ้นแผ่นดินไม่สิ้นชาติ,’” (รายงานประกอบรายวิชาเอกศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549), หน้า 34-53. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

ว่าการฉลองวันชาติ “คนอื่น” จะทำได้อย่างไรในสังคมไทย และคนไทยก็วิตกว่าจะเป็นการกระทบกระเทือนความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและทางการพม่าจะไม่พอใจจะประท้วงรัฐบาลไทยในการอนุญาตให้ชนกลุ่มน้อยมาจัดงานวันชาติ แต่เนื่องด้วยแรงงานเหล่านั้นเป็นกลุ่มชาติพันธุ์มอญ พุทธภาษามอญ และมีวัฒนธรรมประเพณีมอญเช่นเดียวกัน จึงได้รับความช่วยเหลือจากผู้คนในพื้นที่ที่เป็นกลุ่มคนไทยเชื้อสายมอญ ได้แก่ พระสงฆ์มอญ และคนมอญชุมชน ให้ใช้วัดเป็นสถานที่จัดงานได้แต่ปรับเปลี่ยนชื่องานเป็น “วันรำลึกบรรพบุรุษมอญ” ซึ่งจัดขึ้นครั้งแรกเมื่อปีพ.ศ. 2548 ณ วัดศิริมงคล ต.บ้านเกาะ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร

วัดศิริมงคลตั้งอยู่ที่หมู่ 5 ตำบลบ้านเกาะ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร เป็นวัดที่คนมอญย้ายถิ่นในจังหวัดสมุทรสาครเดินทางมาทำบุญมากที่สุดเนื่องจากมีพระสงฆ์มอญจากรัฐมอญ(ประเทศพม่า) จำพรรษาอยู่หลายรูป สำหรับชุมชนรอบๆวัดเป็นชุมชนมอญที่อพยพเข้ามาจากเมืองมะละแหม่งตั้งแต่สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น วัดศิริมงคลได้จัดงานวันชาติมาแล้ว 3 ครั้ง คือ วันชาติมอญครั้งที่ 58 ในเดือนกุมภาพันธ์ 2548 วันชาติมอญครั้งที่ 59 ในวันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2549 และวันชาติครั้งที่ 60 ในวันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2550

ผู้ศึกษาได้เข้าร่วมงานวันชาติครั้งที่ 59 ตั้งแต่ขั้นตอนการเตรียมงานและอยู่ในฐานะกรรมการจัดงานด้วย เนื่องจากผู้ศึกษาเป็นคนมอญในพื้นที่เกิดและเติบโตในชุมชนมอญแห่งนี้ แต่ก็ยอมรับว่าไม่เคยเข้าร่วมงานวันชาติที่ใดมาก่อน ถึงแม้ว่าวัดศิริมงคลจะเคยจัดงานวันชาติมาแล้วครั้งหนึ่งก็ตาม จากการสอบถามถึงบรรยากาศของงานเมื่อปีที่ผ่านมามีคนมอญย้ายถิ่นเข้ามาร่วมงานกันมากนับหมื่นคน มีการแสดงนาฏศิลป์ ดนตรี และเลี้ยงโต๊ะจีน และทราบว่าคนในหมู่บ้านส่วนใหญ่ไม่ได้ออกมาร่วมงาน ส่วนชาวบ้านที่มาร่วมงานก็จะบอกว่า ฟังดนตรีไม่รู้เรื่อง ฟ้อนรำต่างๆดูเหมือนพม่าไม่เหมือนกับมอญในเมืองไทยเลย สำหรับคนมอญที่มาจัดงานวันชาติตามความรับรู้ของผู้คนในชุมชนนั้นคือ

“...พวกมอญ..นะ เขาก็มีหัวหน้าของเขาจะมาเตรียม มาจัด

ร่วมกับพระที่มาจากเมืองมอญ..”⁶⁶

ชาวบ้านซึ่งเป็นคนไทยเชื้อสายมอญนั้น มักจะเรียกคนมอญย้ายถิ่นว่า “มอญเมืองโน้น” หรือ “มอญเมืองมอญ” หรือเรียกว่า “พวกมอญ” ก็จะเป็นที่รู้กันว่าหมายถึงแรงงานมอญจากประเทศพม่า และ “หัวหน้ามอญ” ที่ชาวบ้านรับรู้ก็คือ “คณะผู้จัดงาน” ที่ประกอบไป

⁶⁶ สัมภาษณ์ นายมนต์สวรรค์ มะตรง, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 6 ตำบลบ้านเกาะ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร, 4 มกราคม 2549.

ด้วยพระมอญจากเมืองมอญ(ประเทศพม่า) หัวหน้ากลุ่มแรงงานมอญย้ายถิ่น * นักเคลื่อนไหวเรื่องชนชาติ (อดีตนักศึกษามอญโพ้นทะเล) ตัวแทนจากองค์กรหรือชมรมของคนไทยเชื้อสายมอญในประเทศไทย เป็นต้น

ผู้ศึกษาเข้าไปสังเกตการณ์การจัดงานวันชาติครั้งที่ 59 นี้ตั้งแต่ขั้นตอนการเตรียมงานในเดือนมกราคม 2549 และได้พบกับพระครูปลัดโนรา อภิวิโร เจ้าอาวาสวัดศิริมงคลซึ่งมีบทบาทสำคัญในการอนุญาตให้ใช้สถานที่วัดศิริมงคลเป็นสถานที่จัดงานและช่วยประสานงานกับหน่วยงานต่างๆในพื้นที่เพราะตัวท่านเจ้าอาวาสนั้นมีเชื้อสายมอญและเป็นคนมอญในชุมชน ท่านเจ้าอาวาสได้แนะนำผู้ศึกษาให้รู้จักกับคณะผู้จัดงานวันชาติซึ่งในขณะนั้นกำลังประชุมเตรียมงานกันพอดี

หลังจากพูดคุยและทำความรู้จักกับคณะผู้จัดงาน รวมทั้งแจ้งวัตถุประสงค์ของการเข้ามาสังเกตการณ์แล้ว คณะผู้จัดงานก็มีทำที่ยินดีต่อการเข้ามาเก็บข้อมูลในครั้งนี้ และด้วยในฐานะที่ผู้ศึกษาเป็นคนไทยเชื้อสายมอญ ทำให้คณะผู้จัดงานชักชวนผู้ศึกษาร่วมเป็นคณะกรรมการจัดงานวันชาติมอญครั้งนี้ด้วย

รูปที่ 77 บรรยากาศในการประชุมเตรียมงาน หลังจากนั้นก็จะรับประทานอาหารร่วมกัน

* คนมอญย้ายถิ่นที่เข้ามาทำงานในจังหวัดสมุทรสาคร มีการจัดตั้งกลุ่ม และแต่ละกลุ่มจะมีสมาชิกที่มาจากหมู่บ้านเดียวกัน เพื่อทำกิจกรรมต่างๆ ในวันชาติ วันสำคัญทางศาสนา เป็นการรวมกลุ่มเพื่อแบ่งหน้าที่รับผิดชอบในการทำกิจกรรมสาธารณะ ซึ่งเป็นธรรมเนียมปฏิบัติตั้งแต่อยู่ในหมู่บ้านมอญ ประเทศพม่า เพราะในแต่ละหมู่บ้านจะมี " กลุ่มหนุ่มสาว" รวมตัวกันเพื่อทำกิจกรรมงานประเพณีต่างๆ และเป็นการจูงใจหนุ่มสาวในรัฐรักสมัครในหมู่บ้าน และเสียสละเพื่อส่วนรวม ในสมุทรสาครมีการรวมกลุ่มลักษณะนี้หลายสิบกลุ่ม

นับตั้งแต่นั้นมาผู้ศึกษาก็ได้เข้าร่วมประชุมกับคณะกรรมการจัดงานวันชาติมาตลอดทั้งสิ้น 5 ครั้งในวันอาทิตย์ สังเกตว่าในทุกๆครั้งไม่ปรากฏคนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมเลย เพราะชาวบ้านส่วนใหญ่ยังรู้สึกว่าการจัดงานวันชาติที่จัดขึ้นไม่เกี่ยวข้องกับตนเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในชุมชนเพียงแต่รู้ว่าเป็นงานประเพณีของมอญในประเทศพม่า จึงยังไม่ปรากฏคนมอญในหมู่บ้านเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดงาน

คณะผู้จัดงานได้ติดต่อไปยังคนไทยเชื้อสายมอญในชุมชนอื่นๆที่ทำกิจกรรมเกี่ยวกับมอญในนามองค์กรเช่น สมาคมไทยรามัญ ชมรมเยาวชนมอญกรุงเทพฯให้เข้ามาร่วมงานด้วยเหตุผลที่ว่าคนมอญย้ายถิ่นนั้นจะจัดงานวันชาติแต่เพียงลำพังไม่ได้เพราะไม่มีสิทธิตามกฎหมาย ต้องอาศัยความร่วมมือจากคนไทยเชื้อสายมอญในฐานะ “ผู้ออกหน้า” เป็นผู้มีสิทธิตามกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 หมวด 3

สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย มาตรา 46 บุคคลซึ่งรวมตัวกันเป็นชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมย่อมมีสิทธิอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะหรือวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติ และมีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ

“ผู้ออกหน้า” นอกจากคนไทยเชื้อสายมอญจากที่อื่นๆแล้วยังมีตัวแทนจากชุมชนได้แก่ ท่านเจ้าอาวาส กรรมการวัด กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้ศึกษา ส่วนระดับชาวบ้านยังไม่มีใครเข้ามาร่วมด้วย คณะผู้จัดงานจึงคาดหวังว่าผู้ศึกษาจะต้องเป็นตัวกลางการประสานงานกับเจ้าอาวาส และจะเป็นตัวดึงคนในหมู่บ้านเข้ามาร่วมงาน เพื่อเป็นการลดความรู้สึกการแบ่งแยกระหว่างคนมอญย้ายถิ่น และคนไทยเชื้อสายมอญในชุมชน ถึงแม้ว่าชาวบ้านจะไม่ได้มีส่วนร่วมแต่ก็ไม่ได้ต่อต้าน รังเกียจ แต่มีท่าทีเฉยๆและเฝ้ามองอยู่ห่างๆ

การดำเนินการประชุมจัดค่อนข้างเป็นระบบมีการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบเป็นฝ่ายต่างๆอย่างชัดเจน ผู้ดำเนินการประชุมเป็น “หัวหน้ามอญ”⁶⁷ ประธานในที่ประชุมคือพระมอญจากเมืองมอญ(ประเทศพม่า) ที่จำพรรษาอยู่ในวัดศิริมงคล และพระมอญจากวัดอื่นๆเข้ามาร่วมเป็นประธานด้วย เช่น วัดคุ้มตำหนัก จังหวัดเพชรบุรี วัดปรกยานนาวา กรุงเทพฯ เป็นต้น และหัวหน้ากลุ่มมอญต่างๆ

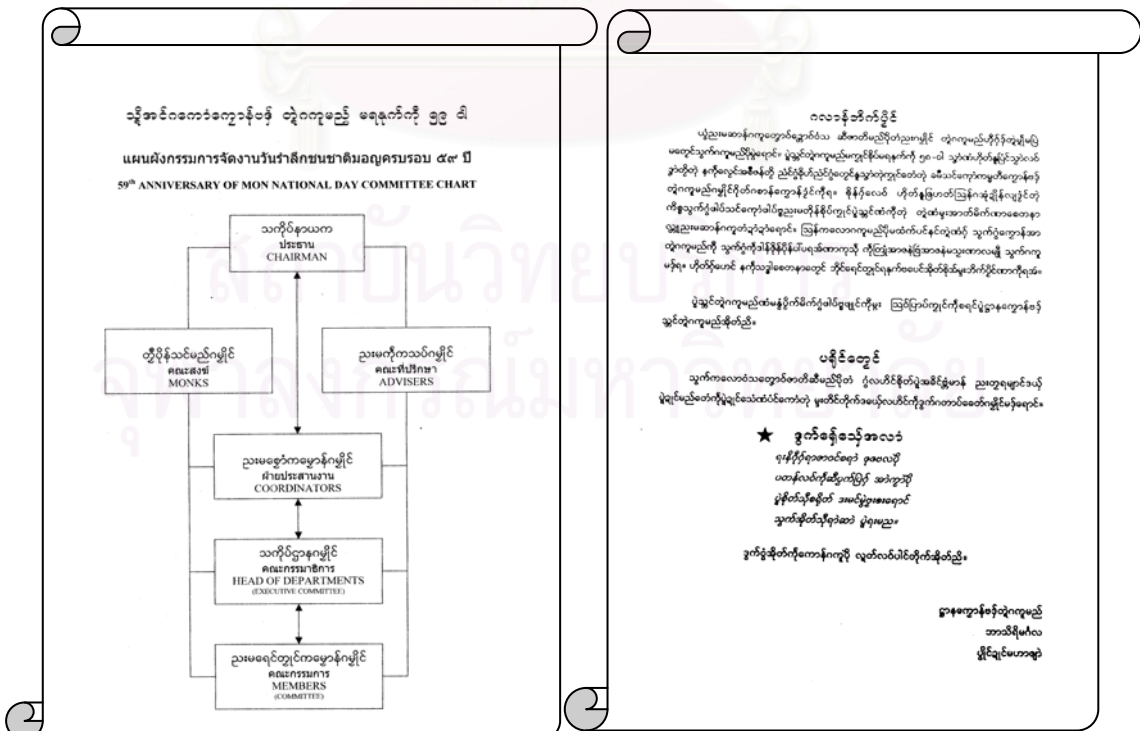
การประชุมเริ่มขึ้นก่อนงานวันชาติประมาณ 10 สัปดาห์ แต่ละครั้งจะเป็นการมอบหมายหน้าที่ให้กับฝ่ายต่างๆ เช่น ข่ายบัตร ทำเสื้อวันชาติ ติดต่อนักร้องศิลปินมอญและ

⁶⁷หัวหน้ามอญที่กล่าวถึงนี้มีจำนวน 2 คน คนหนึ่งเป็นผู้ปฏิบัติงานการข่าวเพื่อความมั่นคงไทย-พม่า และเคยเป็นทหารในกองทัพมอญกู้ชาติ ละอีกคนหนึ่งเป็นนักเคลื่อนไหวเรื่องชนชาติมอญ(อดีตนักศึกษามอญโพ้นทะเล

นาฏศิลป์ ฝ่ายจัดหาเวที ฯลฯ ในการประชุมแต่ละครั้งจะเป็นการติดตามความคืบหน้าของการทำงานฝ่ายต่างๆ สำหรับเงินลงทุนในการจัดงานครั้งนี้จะเป็นในรูปของการ “ ลงขัน ” มีทั้งบริจาค และให้มีส่วนใหญ่ก็มาจากคนมอญย้ายถิ่นและคนไทยเชื้อสายมอญที่มีฐานะ งบประมาณในการจัดครั้งนี้ประมาณหลายแสนบาท

บรรยากาศของการประชุมเมื่อทุกคนมาพร้อมกันแล้วการประชุมก็เริ่มขึ้น พระสงฆ์ก็จะสวมดนตรีให้สีลให้พร และให้โอวาทและข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดงาน การประชุมทุกครั้งจะขาดพระสงฆ์ไม่ได้เพราะถือเป็นธรรมเนียมปฏิบัติ สำหรับคนมอญย้ายถิ่นแล้วพระสงฆ์มีบทบาทมาก พวกเขาจะให้ความศรัทธา เคารพและยำเกรง จากนั้นก็จะเริ่มดำเนินการประชุม ผู้ดำเนินการประชุมก็จะเบิกฝ่ายต่างๆมารายงานความคืบหน้า ในการประชุมทุกครั้งจะใช้เอกสาร และภาษามอญตลอดการประชุม

ต่อมาทางคณะผู้จัดงานได้มอบหมายหน้าที่ให้ผู้ศึกษาเป็นพิธีกร เนื่องจากสามารถใช้ภาษาไทยและภาษามอญได้ และขอให้ช่วยประสานงานกับฝ่ายต่างๆ เช่นผู้ใหญ่บ้าน กำนัน คนในพื้นที่ ร่างจดหมายเชิญ ทำหนังสือขออนุญาตจัดงาน เป็นต้น ซึ่งทางฝ่ายคณะกรรมการจัดงานส่วนใหญ่เป็นคนมอญย้ายถิ่น จึงไม่ถนัดในการใช้ภาษาไทยและระเบียบขั้นตอนต่างๆที่เป็นทางการเหล่านี้ ผู้ศึกษาได้เข้ามาช่วยทำงานในสัปดาห์สุดท้ายก่อนที่งานจะเริ่มขึ้น

การจัดงานวันชาติในครั้งนี้นี้เกิดปัญหาอย่างหนึ่งขึ้น ก่อนถึงวันงาน 2-3 วัน แม้ว่าการเตรียมงานฝ่ายอื่นๆจะเสร็จเรียบร้อยแล้ว เหลือเพียงแต่ขั้นตอนประสานงานอย่างเป็นทางการ เช่นการทำโครงการและเสนอผ่านฝ่ายปกครองของคณะสงฆ์ แต่เนื่องจากเจ้าคณะตำบลไม่ลงนามอนุญาตให้จัดงานวันชาติมอญ จึงต้องเปลี่ยนแปลงข้อความในเอกสารจากงานวันชาติเป็นวันมาฆบูชา และมีการทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้บรรพบุรุษมอญ

ตามความรู้สึกของคนไทยมีความวิตกกังวลการจัดงานวันชาติมอญนั้นจะเป็นการกระทบกระเทือนสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ก้าวรัฐบาลพม่าจะประท้วงรัฐบาลไทยที่ยอมให้คนมอญย้ายถิ่นมาจัดงานวันชาติในประเทศไทย ซึ่งเป็นที่รับรู้กันทั่วไปว่าวันชาติมอญเป็นวันสำคัญของคนมอญในประเทศพม่า ไม่ใช่วันสำคัญของคนมอญในเมืองไทย(คนไทยเชื้อสายมอญ) วันชาติมอญจึงถูกมองว่าเป็นกิจกรรมของ “คนอื่น” ที่ไม่ใช่ของคนไทย และยิ่งกว่านั้นคนอื่นที่ว่านี้คือ “แรงงานข้ามชาติ” ซึ่งถูกสังคมไทยกำหนดว่าด้อยโอกาสในด้านต่างๆ

เจ้าหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นคนหนึ่งสะท้อนความรู้สึกต่องานวันชาติมอญว่า

“...เขามีสิทธิอะไรที่จะมาจัดงานวันชาติในเมืองไทย ที่นี้เมืองไทย
ประเทศไทยนะ...ในความรู้สึกของพี่ก็รับไม่ได้หรอก...”⁶⁸

ดังนั้นจึงมีการเปลี่ยนชื่องานวันชาติมอญเป็นวัน “วันรำลึกบรรพบุรุษมอญ” เพื่อให้มีความหมายเชื่อมโยงกับคนไทยเชื้อสายมอญและความเป็นมอญของชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมของประเทศไทย “วันรำลึกบรรพบุรุษมอญ” ทำให้คนในชุมชนยอมรับได้มากขึ้น ถึงแม้จะไม่สนิทใจนัก การที่คนไทยเกรงว่าจะเป็นการกระทบเทือนความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเป็นเพียงความรู้สึกของคนไทยเป็นความกลัวชนิดหนึ่งที่มีรากฐานมาจากอคติเชิงชาติพันธุ์ต่อคำว่า “พม่า” ทั้งนี้มีคนไทยเป็นจำนวนมากที่เข้าใจว่ามอญกับพม่าเป็นชนชาติเดียวกัน ในประเทศพม่านั้นก็มีการจัดงานวันชาติมอญอยู่เป็นปกติ เพื่อเป็นการลดแรงกดดันอันจะนำไปสู่ความรุนแรง รัฐบาลพม่าจึงอนุญาตให้จัดงานวันชาติมอญได้แต่ก็ต้องอยู่ในความควบคุมดูแล

รูปแบบการจัดงานวันรำลึกบรรพบุรุษมอญ ณ วัดศิริมงคลในครั้ง นี้ จึงถูกแปรเปลี่ยนจากงานวันชาติมอญที่เคยจัดตามชายแดนไทย-พม่าที่เน้นการแสดงออกทางการเมืองอย่างเต็มที่ เช่นมีการสวนสนามของเหล่าทหารมอญ ประดับประดาตามบริเวณงานด้วยธงชาติมอญ ส่วนงานรำลึกบรรพบุรุษมอญ ณ วัดศิริมงคลมีการลดทอนบางสิ่งบางอย่างลงเช่น ไม่มีการ

⁶⁸ สัมภาษณ์ นางสาวเดือนแรม (นามสมมติ), เจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตำบลบ้านเกาะ อำเภอเมือง
จังหวัดสมุทรสาคร , 18 กรกฎาคม 2549

ระดับธงชาติมอญในบริเวณงาน ไม่มีการสวนสนามของทหารมอญ แต่ก็ยังคงกลิ่นอายของการเมืองอยู่เช่นเดิม เช่น การกล่าวคำปราศรัย สดุดี อ่านแถลงการณ์ ซึ่งมีเนื้อหากล่าวถึงความสำคัญของชนชาติและสิทธิในการปกครองตนเอง นอกจากนี้ยังมีการแสดงออกทางวัฒนธรรมประเพณีมอญอื่นๆ เช่น การแสดงนาฏศิลป์ การแสดงดนตรีสากลและการแข่งขันกีฬา ตะกร้อ ฟุตบอล มีการออกร้านจำหน่ายสินค้า เช่น เสื้อยืดสกรีนลายสัญลักษณ์ของงานวันชาติครั้งที่ 59 ชุดประจำชาติ สร้อยไข่มุก เข็มกลัดรูปหงส์ สายรัดข้อมือ หนังสือและสิ่งพิมพ์ภาษามอญ สลากการกุศลมีการจับหางบัตรชิงรางวัล การขายบัตรเข้าชม ซีดีเพลง คาราโอเกะศิลปินมอญ เป็นต้น

รูปที่ 78 ซีดีเพลงและคาราโอเกะศิลปินมอญ

รูปที่ 79 สายรัดข้อมือ มีข้อความภาษามอญว่า “ซานแกะกาโง่น”
ဆာန်ဂကုန် ပေလ်ဘ်ရ်နာတိမုဏ်း နှင့် နာ်ဘ် I love Mon

รูปที่ 80 กองอำนวยการ และ หน่วยพยาบาลจากโรงพยาบาลศรีวิชัย 5 รับตรวจสุขภาพฟรีให้กับผู้ที่มาร่วมงาน

รูปที่ 81 สิ่งพิมพ์ต่างๆเช่นหนังสือ โปสเตอร์ หนังสือพิมพ์ภาษามอญ

เมื่อใกล้ถึงวันงานประมาณ 2-3 วัน บริเวณสนามหน้าวัดศิริมงคลก็มีการจัดสถานที่ เวที มีการนำเต็นท์มาวางและจัดเป็นซุ้มต่างๆเช่น ซุ้มจำหน่ายสินค้า ซุ้มอำนวยการ ซุ้มพยาบาลซึ่งรับตรวจสุขภาพฟรี ซึ่งจะจัดแบ่งหน้าที่รับผิดชอบของคณะทำงาน สถานที่จัดงานมีการประดิษฐ์ซุ้ม หรือ ประติมากรรมอย่างสวยงาม บนเวทีนั้นมีป้ายด้านหลังซึ่งเขียนไว้สามภาษาด้วยกัน คือ “วันรำลึกบรรพบุรุษมอญ ครั้งที่ 59” “59th Mon National Day” “ວັນກຸ້ອຣ໌ອຣຸວັດກຸ້ອຣ໌ 13/02/2006 ວັດສິຣິມຄລ ເມືອງມະຫາຊື່ຍ ແລະ ປະດັບດ້ວຍຮູປຸງສ໌(ຍກເທົ່າ) ດ້ານບນສຸດຂອງເວທີมีการอัญเชิญพระบรมฉายาลักษณ์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ แต่ไม่มีการประดับธงชาติมอญบนเวที

การตกแต่งเวทีในงานวันชาติมอญในแต่ละปีนั้นก็มีความแตกต่างออกไปในรายละเอียดปลีกย่อย แต่ก็จะมีรูปแบบโดยรวมตามลักษณะนี้โดยเฉพาะการใช้สีและสัญลักษณ์สีที่ใช้ประกอบด้วยสีแดง สีน้ำเงิน และสีเหลืองซึ่งเป็นสีของธงชาติมอญ ส่วนสัญลักษณ์นั้นจะต้อง

มีหงส์อยู่ด้วยเสมอ ในงานวันชาติที่ผ่านมาสาระสำคัญของพิธีการคือการเคารพธงชาติและเชิญธงชาติขึ้นยอดเสา และการประดับเวทีผืนธงชาติมอญ ดังที่ปรากฏอยู่ในงานวันชาติที่จัดอยู่ในเขตของพรหมมอญใหม่แถบพื้นที่รอยต่อชายแดนประเทศไทย แต่ในสังคมไทยไม่สามารถทำเช่นนั้นได้ จึงต้องนำเสนอธงชาติมอญแบบอ้อมๆ โดยการประดับตกแต่งเวทีด้วยการใช้สัญลักษณ์ และสี เช่นเดียวกับธงชาติ ที่เป็นดังนี้เพราะไม่สามารถนำธงชาติมาประดับจริงๆได้ นอกจากนี้ในแต่ละปีมีการทำป้ายเวทีที่แตกต่างออกไปเช่นเป็นภาพเล่าเรื่องราวโยงกับตำนานประวัติศาสตร์เช่น วันชาติมอญครั้งที่ 58 ทำเป็นภาพพระพุทธองค์ยกพระหัตถ์ถูปพระเกศาในตำนานการสร้างเจดีย์ชเวดากองเป็น กล่าวว่่าพ่อค้าสองพี่น้องชื่อ ตะเปา ตะป้อ นำเส้นพระเกศา 8 เส้นของพระองค์กลับมาอย่างกึ่งเมืองมอญ และสร้างเจดีย์ชเวดากอง(ยกย้ายละเก็ง) เพื่อบรรจุเส้นพระเกศาของพระพุทธองค์ ส่วนป้ายเวทีวันชาติมอญครั้งที่ 60 มีการนำ "วลีทอง" ของพระเจ้าราชาธิราชในพงศาวดารมอญมาประดับไว้ ว่า

“လောကံတူညားရာဇဝရီရုဒ် ဟိုက္ခန္ဓာဝိဝဏ်သိမ္မလင်္ဂအိုတ်ညိဉ်း”

“အာဘူမးဂဒးဝိုဝ်၊ ကျော်ဘူမးဂဒးဒို၊ ကေတ်ဘူမးဂဒးဝို”

แปลว่า พระเจ้าราชาธิราชท่านกล่าวไว้สามคำให้ชาวมอญทั้งหลายได้จำไว้ ว่า

“ไปจริงๆก็ต้องถึง ทำจริงๆก็ต้องเกิด เอาจริงๆก็ต้องได้”

รูปที่ 82 เวทีงานวันชาติครั้งที่ 59 วัดศิริมงคล

รูปที่ 83 เวทีงานวันชาติมอญครั้งที่ 60 วัดศิริมงคล

รูปที่ 84 เวทีงานวันชาติมอญครั้งที่ 58 วัดศิริมงคล

งานวันชาตินั้นจัดขึ้นสองวันเริ่มตั้งแต่วันอาทิตย์ 12 กุมภาพันธ์ 2549 ในตอนเช้าของวันแรกบรรยากาศคึกคักคลาคล่ำไปด้วยผู้คนที่ทยอยมาร่วมงานกันตั้งแต่เช้า ทุกคนจะพร้อมใจกันใส่ “ชุดประจำชาติ” ซึ่งในแต่ละปีจะมีการทำเสื้อวันชาติขึ้นสำหรับในปีนี้ออกแบบเป็นรูปหงส์

3 ตัวกำลังทะยานขึ้นสู่ท้องฟ้า หงส์สามตัวนี้แทนคนมอญตามตำนานกล่าวว่ามอญสามกลุ่ม คือ มอญเต็ง มอญเตี้ยะ และ มอญญะ และยังมีความหมายสื่อไปในทางการเมืองว่า หงส์สามตัวนั้น หมายถึง คนมอญเมืองมอญ คนมอญเมืองไทย และคนมอญในต่างประเทศกำลังจะบินกลับไปเมืองมอญ และมีข้อความว่า “มัวจัวเตะจ่าบ” (မူဝဲဒုးဝိုဝ်) แปลว่า “สักวันต้องถึง” หมายถึงการไปสู่จุดมุ่งหมายในการเป็นอิสระของมอญ

รูปที่ 85 เสื้อวันชาติมอญครั้งที่ 59 วัดศิริมงคล

บางส่วนเตรียมความพร้อมเรื่องสถานที่ เวที บางส่วนเตรียมทำอาหารที่โรงครัว เพื่อเลี้ยงผู้ที่มาร่วมงานทั้งหมด ผู้คนเริ่มทยอยเข้ามาที่วัดเริ่มดูหน้าตาในช่วงเย็น ประมาณ 5-6 นาฬิกา เพราะในช่วงกลางคืนจะมีการแสดงนาฏศิลป์มอญ และดนตรีสากล ซึ่งเป็นคณะศิลปินจากเมืองมอญประเทศพม่าที่ได้รับความนิยม

งานในคืนแรกนี้มีผู้คนมาร่วมงานเป็นจำนวนมากหลายพันคนส่วนใหญ่เป็นคนมอญย้ายถิ่น ในคืนนี้ที่วัดก็มีงานศพของคนในชุมชนด้วยพอดีทำให้มีคนไทยเชื้อสายมอญจำนวนหนึ่งเข้าร่วมงานและชมการแสดงต่างๆ การแสดงบนเวทีดำเนินไปจนกระทั่งเวลาเที่ยงคืนผู้คนก็เริ่มทยอยกันกลับ เพื่อมาร่วมงานใหม่ในตอนเช้า ซึ่งเป็นวันสำคัญคือวันชาติ ตรงกับวันแรม 1 ค่ำ เดือน 3 และตรงกับวันมาฆบูชาอีกด้วย*

* วันแรม 1 ค่ำ เดือน 3 ตามปฏิทินมอญ ตรงกับวันวันมาฆบูชา ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 3 ตามปฏิทินของไทย

ในวันจันทร์ที่ 13 กุมภาพันธ์ 2549 งานเริ่มขึ้นในตอนเช้าเวลาประมาณ 08.00 นาฬิกา ชาวบ้านในชุมชนออกมทำบุญตักบาตรเนื่องในวันมาฆบูชา จากนั้นจึงทยอยกลับบ้านมีเพียงส่วนน้อยที่อยู่ร่วมงานวันชาติ ส่วนคนมอญย้ายถิ่นเท่าที่สังเกตจะร่วมทำบุญตักบาตรด้วยแต่เป็นส่วนน้อย เพราะส่วนใหญ่จะมาร่วมงานวันชาติเพียงอย่างเดียวทุกคนพร้อมใจกันแต่งกายที่แสดงออกถึงความเป็นมอญในชุดประจำชาติ คือ ผู้ชายจะนุ่งโจงกระเบน ส่วนผู้หญิงก็นุ่งผ้าถุงสีแดงและสวมเสื้อยืดคอกลมลายและสัญลักษณ์ของงานวันชาติ

รูปที่ 86 บรรยากาศในช่วงเช้าของงานวันชาติหนุ่มสาวทุกคนพร้อมใจกันแต่งกายในชุดประจำชาติมอญ

พิธีการบนเวทีเริ่มขึ้นในเวลาประมาณ 09.00 นาฬิกา คณะผู้จัดงานกำหนดให้พิธีการบนเวทีให้คนไทยเชื้อสายมอญเป็นผู้ดำเนินการทั้งหมด เริ่มจากพิธีกรที่เป็นคนไทยเชื้อสายมอญฝ่ายชาย คือ คุณกิตติ วรกุลกิตติ และส่วนฝ่ายหญิงคือผู้ศึกษา ได้กล่าวเชิญนายประประดิษฐ์ ทรงลักษณ์กำนันตำบลบ้านเกาะประธานเปิดงานขึ้นบนเวที จากนั้นกล่าวรายงานโดยคุณฤดี ปุ่มบางกระดี ต่อมาประธานกล่าวเปิดงานและทำการตัดริบบิ้นปล่อยลูกโป่ง ขณะเดียวกันนั้นเพลงชาติไทยก็ดังขึ้นทุกคนในงานจึงยืนตรงเพื่อเคารพธงชาติ เมื่อเพลงชาติไทยบรรเลงจบลงก็ตามด้วยเพลงชาติมอญ จากนั้นคุณสุนทร ศรีปานเงิน ตัวแทนของคนมอญจากเมืองมอญ (ประเทศพม่า) อ่านสดุติชนชาติและบรรพบุรุษมอญเป็นภาษามอญ ตามด้วยสดุติบรรพบุรุษมอญเป็นภาษาไทยโดยตัวแทนคนไทยเชื้อสายมอญ (ผู้ศึกษา) และเมื่ออ่านจบทุกคนจะยืนไว้อาลัย

ด้วยอาการสงบ 1 นาที จากนั้นจึงเป็นการอ่านแถลงการณ์ (statement) เป็นภาษาอังกฤษโดยนักเคลื่อนไหวเรื่องชนชาติมอญ (อดีตนักศึกษาอมญูโพนทะเล) และตามมาด้วยเป็นการปราศรัยปาฐกถา จากพระสงฆ์และบุคคลสำคัญต่างๆเป็นภาษามอญ

คำกล่าวรายงานต่อประธาน

กราบนมัสการพระครูปลัดโนรา อภิวโร เจ้าอาวาสวัดศิริมงคล กราบนมัสการพระเถรานุเถระทุกรูป ท่านผู้มีเกียรติ และพี่น้องชาวมอญทุกคน ในวันนี้ซึ่งตรงกับวันมาฆบูชา เพ็ญกลางเดือน 3 ชาวไทยเชื้อสายมอญและชาวมอญที่มาจากเมืองมอญ ได้ร่วมกันจัดงาน “วันรำลึกบรรพบุรุษมอญ ครั้งที่ 59”

วันรำลึกบรรพบุรุษมอญเริ่มต้นจากกลุ่มชาวมอญและคนไทยเชื้อสายมอญจากหลายพื้นที่ที่ร่วมกันจัดงานในลักษณะทำบุญตามประเพณีที่บ้าน ต่อมามีการรวมกลุ่มกันของชาวมอญและคนไทยเชื้อสายมอญมาจากหลายๆพื้นที่ จึงพัฒนาจากงานบุญตามประเพณีที่บ้านมาเป็นการทำบุญผสมผสานกับการอนุรักษ์ส่งเสริมและฟื้นฟูวัฒนธรรมมอญให้เป็นเอกลักษณ์ของตน ซึ่งคล้ายๆกับงานรำลึกชนชาติประจำปี ทางคณะกรรมการจัดงานเห็นถึงความสำคัญในการสืบสานงานรำลึกบรรพบุรุษมอญ จึงจัดให้มีการจัดงานในวันนี้ขึ้น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้บรรพบุรุษชาติมอญที่ได้ล่วงลับไปแล้ว
2. เพื่อสนับสนุนให้มีการแข่งขันกีฬาต่อต้านยาเสพติด
3. เพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูขนบธรรมเนียมประเพณีของชนชาติมอญ

เพื่อเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างคนไทยเชื้อสายมอญและคนมอญที่มาจากเมืองมอญ “ได้มีความสนิทสนมกลมเกลียว สำนึกในความเป็นมอญร่วมกัน ตลอดจนได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ต่างๆ ซึ่งจะนำไปสู่การช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน และอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขตลอดไป

ทางคณะกรรมการหวังเป็นอย่างยิ่งว่าการจัดงานในครั้งนี้จะเป็นงานสำคัญของชาวมอญทุกคนในการรำลึกบรรพบุรุษของตน และที่สำคัญเป็นการอนุรักษ์ ส่งเสริม และฟื้นฟูวัฒนธรรมมอญให้หลงเหลืออยู่ตั้งที่รัฐธรรมนูญไทยฉบับล่าสุด พ.ศ. 2540 ตามมาตราที่ 46 ได้ระบุว่า “บุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมย่อมมีสิทธิอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ หรือวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติ และมีส่วนร่วมในการจัดการบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ”

บัดนี้ถึงเวลาอันสมควร ดิฉันใคร่ขอเชิญท่านประธานในพิธีกล่าวเปิดงาน ขอเรียนเชิญ

คำกล่าวสดุดี

บัดนี้พวกข้าพเจ้าทั้งหลาย

ลูกหลานมอญได้ตระหนักและพร้อมใจกันบำเพ็ญกุศลอุทิศแด่บรรพบุรุษ

พวกข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมรำลึกถวายเป็นสักการะบูชาในเจตนารมย์ และความเสียสละ ของบรรพชน

มอญ แม้แต่ชีวิตและเลือดเนื้อที่ท่านได้สละแล้ว เพื่อธำรงไว้ซึ่งความเป็นมอญ

พวกเราจะมุ่งมั่นร่วมกันฟื้นฟูวัฒนธรรมประเพณีของชนชาติมอญ

ให้ความเจริญรุ่งเรืองกลับคืนมาดังเช่นสมัยบรรพชนเรา

ขอดวงพระวิญญาณของอดีตกษัตริย์ตราธิราชและดวงพระวิญญาณของบรรพชนมอญทุกระดับชั้น

จงช่วยกันปกป้อง คุ้มครองพวกเราทั้งหลาย ตลอดกาล

งานวันชาติในครั้งนี้อยู่รูปแบบและองค์ประกอบของงานมีความแตกต่างจากงานวันชาติในเขตรัฐมอญ และบริเวณชายแดนประเทศไทย-พม่า ณ บ้านเจดีย์สามองค์ คือ ไม่มีการเชิญธงชาติ และในงานไม่มีการประดับธงชาติ และการสวนสนามของเหล่าทหาร สำหรับการปราศรัยในงานวันชาติแต่ละครั้งนั้นมีความแตกต่างกัน กล่าวคือเมื่อครั้งที่พรรคมอญยังไม่เจรจาหยุดยิงกับพม่าก็จะเน้นเรื่องการสู้รบกับพม่า และหลังจากที่มีการเจรจาหยุดยิงแล้วก็จะเน้นการเล่าประวัติศาสตร์และการรักษาความเป็นมอญ

สำหรับเนื้อหาของคำแถลงการณ์ของวันชาติ ณ วัดศิริมงคลนั้นมีเนื้อหาที่เน้นเกี่ยวกับการให้ความสำคัญเกี่ยวเรื่องชนชาติมอญไม่เน้นการต่อต้านกับรัฐบาลพม่าตรงๆ

“ เนื้อหาในคำแถลงการณ์ คือประวัติศาสตร์มอญความเป็นมาของมอญ ประวัติศาสตร์ของมอญนั้นมีมาตั้งแต่สมัยไหน ไฉนมาตั้งแต่ยุคต้นๆ ยุคก่อนประวัติศาสตร์ ก็ลงมาเรื่อยๆ คือแต่ละยุคๆจะเน้นในทางที่ว่ามอญนั้นเคยเจริญรุ่งเรืองในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แล้วก็จะเน้นไปถึงการสูญเสียเอกราชไปอย่างไร และอันนี้ก็มาสอดคล้องกับเรื่องรำลึกถึงบรรพบุรุษมอญที่ได้สูญเสียชีวิตไปเพื่อต่อสู้เพื่อความเป็นชนชาติของตนเองนั่นคือจุดมุ่งหมายที่เกิดขึ้น อีกข้อความหนึ่งที่มักจะเขียนลงไปในแถลงการณ์ นั่นคือเรื่องการให้คนมอญนั้นสำนึกอยู่เสมอว่าชนชาตินั้นคือไม่ใช่ยืนอยู่แค่นี้ คืออนาคตและอิสรภาพนั้นคือยังมีอยู่ นั่นคือประเด็นหลักๆที่ในแถลงการณ์นั้นมีอยู่ ”

“เราจะพูดถึงเรื่องความเป็นชนชาติของเราเท่านั้นเอง คือสิทธิของชนชาติที่เราจะมีอยู่ในโลกนี้ ไม่ว่าจะอยู่ประเทศใดจะอยู่ที่ไหนก็แล้วแต่ คือสิทธิชนชาติของเราคืออะไร ภาษาของเรา วัฒนธรรมของเรา การอยู่เป็นสังคมของเรานั้น

คือเราเขียนแถลงการณ์ในประเทศไทย เราจะไม่พูด ไม่เน้นรัฐบาลใด รัฐบาลหนึ่ง เราจะไม่ยุ่งเกี่ยวกับเรื่องการเมือง เรายุ่งเกี่ยวกับสิทธิของเราเท่านั้นเอง สิทธินั้นคือสิทธิในการแสดงออก นั่นคือหลักๆของการจัดงานวันชาติในประเทศไทย แต่ที่อื่นนั้นอาจจะมี ความหมายเปลี่ยนไปนิดๆหน่อยๆ แต่ตรงนี้เป็น จุดหลัก⁶⁹

สำหรับเนื้อหาคำปราศรัยในครั้งนี้ นอกจากจะพูดเรื่องความรักชาติ และไม่ลืมความเป็นมอญแล้ว ยังมีเตือนสติและการวางตัวให้เรียบร้อยไม่ก่อความวุ่นวายแก่สังคมไทยอีกด้วย

“...เรามาอยู่เมืองไทยเรามาทำกิน มอญด้วยกัน เราต้องรักกันไม่ใช่ว่ามาเอาเปรียบกัน งั้นถ้าเรารู้รักสามัคคี ช่วยเหลือกัน ที่ผ่านมามีบางครั้งนี้เราเอาเปรียบกัน มันก็ไม่ได้ มาอยู่บ้านเขาเมืองเขาเราต้องช่วยกันทำตามกฎระเบียบ เราต้องคิด ว่าเรามาทำกินได้เงินไปช่วยพ่อแม่เรา ลูกเมียเราทางไหน...”⁷⁰

งานวันชาติที่จัดขึ้นตามที่แตกต่างกันมีการออกแถลงการณ์ที่มีเนื้อหาแตกต่างกัน ออกไปในแต่ละปี จะมีการสรุปเนื้อหาพร้อมกันอีกครั้งเพื่อจัดทำเป็นแถลงการณ์ประจำปีเพื่อนำเสนอต่อองค์การสหประชาชาติและเผยแพร่ให้เป็นที่รับรู้ทั่วกัน สำหรับแถลงการณ์ของวันชาติมอญครั้งที่ 59 มีรายละเอียดดังนี้

สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁶⁹สัมภาษณ์ นายมอญเจน, นักเคลื่อนไหวเรื่องชนชาติมอญ อดีตนักศึกษา มอญโพ้นทะเล แกนนำการจัดงานวันชาติ วัตศิริมงคล, 8 มีนาคม 2549.

⁷⁰สัมภาษณ์ นายประดิษฐ์ ทรงลักษณ์, กำนันตำบลบ้านเกาะ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร, 12 มิถุนายน 2549

59th Mon National Day Statement, 2006

February 13, 2006

The Founding day of the Mon Kingdom Hongsawaddy or Pegu, which falls on the 1st waning day of the 11th month according to the Mon lunar calendar, has been designated as our National Day and it is celebrated each year with the aim of inspiring the spirit of freedom, strengthening unity, safeguarding our identity and national heritage. We celebrate openly and freely with music and dance in liberated areas and abroad an event that is banned in major cities inside Burma. On this day we salute those who have sacrificed their lives in the struggle for our nation heritage and the historical duty of Mon freedom.

The Mons who have lived in lower Burma and Thailand for over two thousand years are considered to be its oldest inhabitants and enjoyed freedom and prosperity for many centuries in their own sovereignty. The Mons have lived peacefully with other ethnic groups while preserving their own tradition. The Mons were pioneers of civilization in Southeast Asia and has played a significant role in the development of language, art, architecture and political and legal arrangements and in the transmission of Theravada Buddhism in the region. But we Mons have become a people without a country and been reduced to a minority in Burma since we lost our sovereignty in 1757.

Nevertheless, we, the Mon people, along with other ethnic nationalities continue the struggle for equal rights and democracy by peaceful means. But the State Peace and Development Council (SPDC) of Burma has refused our peaceful demands. Though the New Mon State Party, a Mon political party with armed wings, made a cease-fire agreement with Burma's military regime aimed at solving the country's political problems, after more than a decade there is still no political accord which could bring about a solution to the country's crises. The withdrawal of the NMSP from the SPDC's National Convention clearly shows that the regime has no desire to solve political problems peacefully.

Moreover, grave human rights violations such as rape, torture, arbitrary killing, portering, forced labor and forced relocation continue. Rape is used as a weapon of ethnic suppression during the SPDC's military operation. Fundamental rights such as the teaching of the Mon language and culture shows are banned and the right of free association and assembly has been denied by the current military regime. Oppression of this kind sets back efforts for reconciliation and peace in the country. We strongly believe that Burma's peace and prosperity depend upon a union of federal states that will guarantee equal rights to all nationalities, including the Burmese.

We, the Mons in exile, are fully committed to joining hands with our people inside the Mon homeland in the struggle for equal rights for all nationalities and democracy in Burma.

On this occasion of our 59th National Day;

We fully support the NMSP's decision to withdraw from the SPDC's sham Nation Convention and urge the Mon people to rally around the NMSP in its stand against SPDC pressure and call on to unite together in forming a more effective political movement.

We strongly condemn the human rights violation of SPDC, and we demand that the violation of human rights be soon come to a stop. The perpetrators are brought to justice and all SPDC troops be withdrawn from ethnic nationality areas.

The exercising of fundamental human rights such as a free assembly, political participation and organizing be allowed, and the teaching of Mon literature and other traditional and cultural activities be permitted.

We ask the international community to come together in solidarity in support of our call for a tripartite dialogue comprised of the democratic groups, ethnic nationalities and SPDC, which is the resolution of the UN in 1944. We also ask international community to support the move to bring the Burma issues to the United Nations Security Council.

This statement is jointly issued by: Australia Mon Association, Euro-Mon Community, Mon Canadian Society, Monland Retoration Council (USA), Mon Unity League (Thailand), Mon Women Organization (Canada), Mon Women Organization (USA), Mon Workers Association (Malaysia), Mon Workers Union (Thailand), Mon Youth Progressive Organization (Thailand)

(คำแปล)
แถลงการณ์วันชาติมอญครั้งที่ 59
วันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2549

นับตั้งแต่วันสถาปนาราชอาณาจักรมอญหงสาวดี หรือ พะโค ซึ่งมีกรุงบันทีกว่าตรงกับแรม 1 ค่ำ เดือน 11 ตามปฏิทินมอญ (หรือ แรม 1 ค่ำ เดือน 3) เราถือว่าเป็นวันชาติมอญ และเมื่อวันดังกล่าวเวียนมาครบรอบอีกครั้ง นับเป็นวันที่คอยเตือนให้เราตระหนักถึงจิตวิญญาณแห่งเสรีภาพ ภารดรภาพ การปกป้องอัตลักษณ์ และมรดกแห่งชาติ เราเฉลิมฉลองวันชาติอย่างเปิดกว้างและเป็นอิสระผ่านดนตรี เสียงเพลง และการเรอระบำ ในเขตพื้นที่ที่มีอิสระรวมไปถึงในเขตพื้นที่หวงห้ามตามเมืองใหญ่ๆ ในพม่า ในวันนี้เราได้สดุดีแก่ผู้ที่เสียสละชีวิตในการต่อสู้เพื่อจรรโลงไว้แห่งมรดกของชาติและเจตจำนงทางประวัติศาสตร์แห่งเสรีภาพของชนชาติมอญ

ชาวมอญเราได้อาศัยอยู่ทางตอนใต้ของพม่าและในประเทศไทยกว่า 2,000 ปีมาแล้ว อันแสดงถึงความเก่าแก่ของการตั้งถิ่นที่อยู่ ความสุขแห่งเสรีภาพ และความรุ่งเรืองหลายศตวรรษที่ผ่านมาที่เราได้เอกราช ชาวมอญเคยมีชีวิตที่สงบสุขร่วมกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ชาวมอญเป็นผู้ริเริ่มสร้างสรรค์ความเจริญรุ่งเรืองในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทั้งพัฒนาหลักเกณฑ์ทางภาษา ศิลปะ สถาปัตยกรรม การเมืองและกฎหมายส่งทอดสู่สังคมชาวพุทธ แต่ปัจจุบันชาวมอญเรากลับไม่มีประเทศและการเป็นชนกลุ่มน้อยในพม่านับตั้งแต่เราสูญเสียเอกราชเมื่อปี 1757 (พ.ศ. 2300)

ยังไม่สายเกินไปที่เราชาวมอญทั้งหลายที่เป็นชาติพันธุ์ที่เก่าแก่จะร่วมกันต่อสู้เพื่อสิทธิความเท่าเทียมและความเป็นประชาธิปไตยด้วยแนวทางสันติวิธี แต่สภาพสันติภาพและการพัฒนาแห่งรัฐ (SPDC) กลับปฏิเสธความต้องการสันติภาพของพวกเขา แม้ว่าพรรคมอญใหม่ซึ่งเป็นพรรคการเมืองของชาวมอญที่มีกองกำลังปกป้องตนเอง จะได้ทำข้อตกลงหยุดยิงกับรัฐบาลทหารพม่าเพื่อแก้ปัญหาทางการเมืองของประเทศ แต่สิบกว่าปีที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบันกลับไม่มีความเห็นพ้องต้องกันทางการเมืองที่จะแก้ไขวิกฤตสถานะความเป็นประเทศ การถอนตัวออกของพรรคมอญใหม่จากการประชุมแห่งชาติของสภารัฐสันติภาพและการพัฒนา แสดงชัดเจนว่าระบอบการปกครองดังกล่าวไม่ได้แก้ปัญหามองการเมืองที่เกิดขึ้นแต่อย่างใด

ยิ่งไปกว่านั้นการละเมิดสิทธิมนุษยชน ด้วยการทรมาน การตัดสินใจประหารชีวิตด้วยอำนาจเถื่อน การกวาดต้อน การเกณฑ์แรงงาน และมีการใช้กำลังอย่างต่อเนื่อง ความเคลื่อนไหวในการใช้อาวุธเพื่อปราบปรามกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆก็ยังมีอยู่ในปัจจุบันโดยสภารัฐสันติภาพและการพัฒนาของกองทัพพม่า รากเหง้าแห่งสิทธิมนุษยชนได้รับการสืบทอดด้วยภาษาและการแสดงออกทางวัฒนธรรม เป็นเครื่องหมายแห่งสิทธิและอิสระร่วมกันที่จะรวมตัวกันปฏิเสธระบอบการปกครองแบบทหารที่เป็นอยู่ เป็นความพยายามที่จะหลุดพ้นจากการถูกกดขี่และทางสร้างสันติภาพในประเทศ เรามีความเชื่อมั่นอย่างเต็มเปี่ยมว่าสันติภาพของพม่าและความเจริญรุ่งเรืองต้องอาศัยความปรองดองของสหพันธรัฐ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะรับประกันสิทธิของทุกชาติพันธุ์รวมทั้งพม่าด้วย

เราชาวมอญพลัดถิ่นขอสัญญาว่าจะเชื่อมประสานทุกคนในผืนแผ่นดินเกิด เพื่อการต่อสู้เรียกร้องสิทธิความเท่าเทียมสำหรับทุกชาติพันธุ์และความเป็นประชาธิปไตยในพม่า

ในโอกาสวันชาติมอญปีที่ 59:

- เราจะสนับสนุนการตัดสินใจของพรรคมอญใหม่อย่างเต็มที่ ในการถอนตัวออกจากสภารัฐสันติภาพและการพัฒนาพม่าซึ่งเป็นสภาจอมปลอม และเรียกร้องให้ชาวมอญเข้าร่วมชุมนุมกับพรรคมอญใหม่ในการต่อสู้กับสภารัฐสันติภาพและการพัฒนาพม่า เพื่อกดดันและเรียกร้องความเป็นเอกภาพของมอญร่วมกันมากกว่าเพียงการเคลื่อนไหวทางการเมือง
- เราขอประณามต่อการละเมิดสิทธิมนุษยชนของสภาสันติภาพและการพัฒนาแห่งรัฐ และมีความต้องการให้ยุติการละเมิดสิทธิมนุษยชนนั้นทันทีผู้กระทำผิดต้องได้รับการตัดสินโทษและกองทัพของสภาสันติภาพและการพัฒนาแห่งรัฐทั้งหมด ต้องถอนกำลังออกจากทุกพื้นที่ของกลุ่มชาติพันธุ์
- นอกจากนี้ ต้องมีการรื้อฟื้นสิทธิมนุษยชนพื้นฐาน ทั้งเรื่องเสรีภาพและมีส่วนร่วมทางการเมือง การจัดตั้งองค์กรต่างๆ การเรียนการสอนอักษรมอญ ตลอดจนอนุญาตให้มีการจัดงานเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีต่างๆของมอญอีกด้วย
- เราขอการสนับสนุนจากชุมชนนานาชาติในการสร้างความเป็นภารดรภาพ เพื่อสนับสนุนข้อเรียกร้องสามประการ ได้แก่ การเป็นกลุ่มประชาธิปไตย การเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่ได้รับการรับรองจากองค์กรสหประชาชาติ ดังที่สภาสันติภาพและการพัฒนาแห่งรัฐเคยให้การรับรองในปี 1994 ข้อเรียกร้องทั้งหมดของเรายังคงจะเกิดผลหากชุมชนนานาชาติให้การสนับสนุนด้วยการยกประเด็นเกี่ยวกับพม่าสู่สภาความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ

แถลงการณ์นี้เป็นความเห็นร่วมกันโดย สมาคมมอญออสเตรเลีย ชุมชนมอญยุโรป (เดนมาร์ก, ฟินแลนด์, เนเธอร์แลนด์, นอร์เวย์) สมาคมมอญคานาเดียน สภาฟื้นฟูแผ่นดินมอญ (สหรัฐอเมริกา) พันธมิตรเพื่อความเป็นเอกภาพมอญ องค์กรสตรีมอญ (แคนาดา) องค์กรสตรีมอญ (สหรัฐอเมริกา) สมาคมแรงงานมอญ (มาเลเซีย) สหภาพแรงงานมอญ (ประเทศไทย) องค์กรเยาวชนมอญก้าวหน้า (ประเทศไทย)

รูปที่ 87 คนมอญย้ายถิ่นนับหมื่นคนมาร่วมพิธีเปิดงานวันชาติมอญ
อย่างเป็นทางการ

รูปที่ 88 ผู้ศึกษา และคุณกิตติ วรกุลกิตติ ทำหน้าที่พิธีกร

เมื่อส่วนพิธีการจบลงก็จะเป็นการแสดงนาฏศิลป์มอญอีกหลายชุด ส่วนในบริเวณงานก็มีการแข่งกีฬา บริเวณซุ้มพยาบาลก็รับตรวจสุขภาพฟรีตลอดจนมีนิทรรศการเกี่ยวกับโรคที่พึงระวังและวิธีการดูแลสุขภาพด้านต่างๆ ส่วนซุ้มจำหน่ายสินค้าก็ดูคึกคักนอกจากจะ

จำหน่ายสินค้ามอญต่างๆแล้ว ยังมีวีซีดีเพลงของศิลปินมอญมาจำหน่ายอีกด้วย ส่วนโรงครัวก็มีผู้คนหมื่นเวียนเข้าไปรับประทานอาหารอยู่ไม่ได้ขาดตลอดทั้งวัน แต่พอตกบ่ายการแสดงบนเวทีก็หยุดชั่วคราว และจะเริ่มขึ้นใหม่ตอนค่ำอีกครั้ง ซึ่งจะเป็นการแสดงนาฏศิลป์มอญ และดนตรีสากล เรื่อยไปจนกระทั่งประมาณเที่ยงคืน

การเดินทางมาร่วมงานของคนมอญย้ายถิ่นนั้นไม่ได้เป็นการเดินทางต่างคนต่างมา แต่จะเห็นชัดว่าจะมีการรวมกลุ่มซึ่งอาจจะมาร่วมกันเป็นหมู่บ้านแล้วมาด้วยกัน หรือ มาจากที่ทำงานเดียวกัน เมื่ออยู่ในงานวันชาติจะเห็นว่าหนุ่มๆสาวๆจับกลุ่มกัน พูดคุย หัวเราะ ยามที่ดูดนตรีก็จะสนุกสนานกันเต็มที่ ที่ด้านหน้าเวทีทุกคนลุกขึ้นเต้นไปตามจังหวะ หลายคนก็แย่งกันให้ดอกไม้ พวงมาลัย และรุมอยู่กับศิลปินคนโปรด บรรยากาศเหมือนอยู่ในงานคอนเสิร์ต ในงานนี้คณะทำงานก็จัดให้มีการทำวีซีดีเพื่อจำหน่ายต่อไปด้วย

รูปที่ 89 การแสดงนาฏศิลป์มอญ

รูปที่ 90 ปะโมคะซาน ศิลปินนักร้องชื่อดังของมอญ

ส่วนเรื่องการนำศิลปินนักร้องมอญเข้ามาแสดงนั้น จะต้องเป็นศิลปินนักร้องที่มีชื่อเสียงของคนมอญในเมืองมอญ(ประเทศพม่า) เป็นนักร้องในแนวเพลงสากล นักร้องศิลปินที่เดินทางเข้ามาแสดงในเมืองไทยนั้นบางคนเพิ่งจะมีโอกาสมาเมืองไทยเป็นครั้งแรก ในงานวันชาติครั้งนี้ มีการได้นำศิลปินนักร้องมอญจำนวน 8 คนจากเมืองชอปโป จังหวัดมะละแหม่ง ได้แก่ ปะโมกคชาน (แปลว่าศาสตราจารย์แห่งความรัก) อะนะแะชะ ชอปปาย ร็อกชวณเซ โทฮ๊ะ(นักร้องหญิง) ญานแห่วง การนำนักร้องทั้งหมดเข้ามาแสดงในเมืองไทยต้องประสานงานผ่านกระทรวงกลาโหม ออกเป็นหนังสือขออนุญาตเป็นรายบุคคล โดยมีฝ่ายทหารเป็นผู้ประสานงานตลอดการเดินทาง มีการกำหนดวันเดินทางมาและเดินทางกลับอย่างชัดเจน

รูปที่ 91 แผ่นป้ายโฆษณาณนักร้องในงานวันชาติมอญครั้งที่ 59 วัดศิริมงคล

งานวันชาติมอญที่วัดศิริมงคลมีคนในชุมชนมาร่วมงานไม่มาก บางคนออกมาสังเกตการณ์ เพราะเป็นสิ่งแปลกใหม่ที่เกิดขึ้นภายในชุมชน แต่ก็สร้างความสนใจให้กับผู้คนในชุมชนไม่น้อย บ้างก็ว่าถึงการแสดงต่างๆ เช่นนาฏศิลป์ ดนตรีสากล มีท่วงทำนองจังหวะ ลีลา กระเด็ดไปข้างพม่า บ้างก็ว่าเป็นแบบ “มอญแท้” แต่บางคนก็ไม่ชอบดูไม่สนใจก็จะบอกว่าฟังไม่รู้เรื่อง ดูไม่เป็น เพราะไม่คุ้นหูคุ้นตาเหมือนกับนาฏศิลป์มอญในเมืองไทย

คนมอญย้ายถิ่นหลายคนที่มาร่วมงานบางคนลงทุนยอมหยุดงานและยอมให้นายจ้างหักค่าแรงเป็นเวลาสองวัน บางคนเสียรายได้ประมาณ 500-1,000 บาท เป็นเพราะนายจ้างยังไม่ค่อยเข้าใจความสำคัญของวันชาติมอญ “นุติชาน” อายุ 22 ปี สาวมอญจากเมืองมอญ(ประเทศพม่า) ทำคัล่องแคล้วพูดจาฉะฉาน อาศัยอยู่ในจังหวัดสมุทรสาครเป็นเวลาประมาณ 4 ปี และทำงานที่บริษัทไทยยูเนี่ยน ตำบลคลองครุ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร เล่าว่า

“งานวันชาตินี้แหละสำคัญที่สุดเลย..อย่างสงกรานต์นายจ้างเขาให้เราหยุดงานให้เราแต่งงานวันชาติเราก็ต้องหยุดเอง ที่โรงงานตัดเงินแค่นั้นก็ยอม ตัดเงินประมาณ พันห้า เลยเพราะขาดงานสาม วันอาทิตย์ วันจันทร์ วันอังคาร ก็เลยตัดพันห้า เงินสดห้าร้อยบาท และเงินที่ยังไม่ได้อีกพันนึงเขาก็จะหักแยกออกไป โรงงานที่หนูทำเพราะคนขาดงานกันเยอะ คนงานมีหกพันคน ขาดสามพันคน แต่พวกเรายอมหยุดงานทุกคนเลย ยอมให้เขาตัดเงิน ไม่ได้ว่าอะไรเลย เขาตัดห้าร้อยก็ให้ห้าร้อย เท่าไหร่ต้องให้ เพื่องานวันนี้นี่วันเดียว หักแค่นั้นก็ยอมได้ มากกว่านี้ก็ยอมได้ เงินแค่นี้มันไม่สำคัญหรอก ปีนี้เรารอคอยวันนี้ ผู้จัดการเขาบอกว่าต่อไปเขาจะหยุดให้ก็เข้าใจงานของเขาเนะ แต่งานของเราที่สำคัญมากกว่างานของเขา...ก็เลยมาที่นี่เพราะมาแล้วเจอเพื่อนเยอะ มาเจอญาติพี่น้องก็มีความสุข มาเจอคนในหมู่บ้านเดียวกันด้วย”⁷¹

บรรยากาศของงานวันชาติมอญเป็นที่ครึกครื้นและสนุกสนานอย่างมาก เป็นช่วงเวลาและโอกาสที่คนมอญย้ายถิ่นจะได้พบปะสังสรรค์กัน เช่น พบปะคนในหมู่บ้าน รู้จักเพื่อนใหม่ ผู้ที่มาร่วมงานส่วนหนึ่งจะมีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มมีลักษณะเป็น “กลุ่มทำบุญทำทาน” เป็นการรวมกลุ่มของคนหนุ่มสาวเพื่อทำกิจกรรมต่างๆในงานบุญประเพณี การรวมกลุ่มลักษณะนี้เป็นธรรมเนียมปฏิบัติทำอยู่แล้วในสังคมมอญประเทศพม่า ความสำคัญของงานวันชาติมอญมีความสำคัญต่อคนมอญในประเทศพม่าเป็นอย่างมาก รวมทั้งคนมอญย้ายถิ่นในประเทศไทยก็มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน นูตีสานกล่าวถึงความสำคัญของงานวันชาติ ว่า

“พ่อแม่หนูบอกกับหนูนะ วันนี้เป็นวันของชนชาติ เป็นวันของคนมอญ เขาพูดแค่นี้เรารู้ด้วยตัวเอง เพราะว่าวันนี้เป็นวันสำคัญต่อพวกเราแค่นั้น.. มันเกี่ยวกับชนชาติของเรา เมืองหรือประเทศของเรา ตั้งแต่รู้จักวันชาติมอญมากก็ต้องไปอยู่ทุกปี ที่ไหนเรามีกลุ่มของเรา กลุ่มหงสาวดีแบบนี้แหละ คนที่มาจากที่ไหนมาอยู่เมืองไทยนั้นกระจัดกระจาย เราก็รวมตัวขึ้นอีกเป็นกลุ่มหงสาวดี มีคนในกลุ่มประมาณ 40 คน เราก็โทรศัพท์หากัน มารวมกันเพราะเราตั้งขึ้นมาเพื่อเคารพสักการะชนชาติของเรา...เพราะวันชาติเป็นวันของเรา ภาษามอญเป็นภาษาของเรา เป็นเมืองของเรา สักวันหนึ่งเหมือนที่เราคิดมันก็จะต้องไปถึงแน่ สักวันหนึ่งพม่าต้องคืนเมืองมอญ ก็ต้องเป็นเมืองคนมอญ คนมอญนี่นะใครก็รู้จัก มันยิ่งใหญ่ที่สุด ...ถ้ารู้จักแบบนี้ คิดแบบนี้ก็เลยตั้งใจมา พาเพื่อนๆ พี่น้อง

⁷¹ สัมภาษณ์มีนุตีสาน,คนมอญจากเมืองพะโค (หงสาวดี)เมืองมอญประเทศพม่า, 19 กุมภาพันธ์ 2549.

มากันเยอะมาเที่ยวงานนี้ มาทำบุญ ให้กลุ่มของเรามารวมตัวกันอย่างสามัคคี มาทำบุญ ทำทุกสิ่งทุกอย่าง ..วันหนึ่งก็ต้องเป็นวันของเรา ถึงวันที่เรามีเมืองมอญ มีภาษามอญของเรา อย่างคนพม่าที่นั่นเราก็ไม่ค่อยสัมพันธ์กับเขาหรือรู้จักเขาดี แต่เรารู้...แต่เราไม่ค่อยจะชอบเขาหรือมีเพื่อนเป็นพม่าก็แค่ทำงานด้วยกันเท่านั้น มีเพื่อนที่อยู่ประเทศพม่าเราต้องคุยภาษาเขา เรียนภาษาเขา ภาษามอญนี่พูดตรงๆเรียนมาน้อย เพราะที่จังหวัดเราเขาไม่ค่อยเรียนภาษามอญหรือ ภาษามอญนะเราต้องขโมยเรียนมา เรียนที่วัดไม่ได้เรียนในโรงเรียน พระเป็นคนสอนให้ เพราะพวกเราไม่ค่อยจะอยู่ดีกินดีนัก พวกเราจึงต้องทำงานหาเงินก่อนก็ไม่ได้เรียน ...”

“..ตอนแรกพวกหนูจะไม่มา แต่เพื่อนบอกว่าไม่มาไม่ได้หรอก ก็ต้องไป ยังไงก็ต้องไป เพราะปีละครั้งที่มี เราดีใจถ้าได้มางานได้มาเจอเพื่อน แลกเบอร์โทรศัพท์กัน บางทีก็เจอคนในหมู่บ้านเดียวกันเพราะทำงานทั้งปีก็ไม่ได้เจอกันเลย เราดีใจมากมาก มีดนตรี มีนักร้องที่เราชอบ..ตอนนี้ผู้จัดการเขาก็รู้เค้าก็บอกว่าต่อไปไม่ต้องทำแบบนี้ ถ้าเป็นวันสำคัญประจำชาติถ้าบอกเขา เขาก็จะหยุดงานให้....ตอนแรกเขาไม่รู้พวกหนูหยุดกันผู้จัดการเขาโกรธมากเลย เพราะหยุดสองวันงานเขาเลยเสียหาย”

“...ในวันชาติเรานึกถึงคนที่เสียชีวิตไปแล้ว คิดถึงว่าเราจะมาถึงวันนี้ได้ คิดถึงคนที่เคลื่อนไหวเรื่องชาติที่ตายไปแล้ว ขอขอบคุณและคิดถึงพวกเขา อยากจะพบกับพวกเขาซึ่งก็อาจจะเป็นชาติหน้า คิดถึงบรรพบุรุษที่เสียสละ ที่ทำให้พวกเราเป็นสุขอย่างที่เป็นอยู่ทุกวันนี้...ดีใจและคิดถึงพวกเขาอยู่ตลอดนี้แหละ...คิดถึงพระเจ้าแผ่นดินที่ล่วงลับ ปู่ย่าตายาย พ่อแม่ญาติพี่น้อง..คิดถึงทั้งหมดเลย พ่อแม่ที่โน้นก็อยากให้เขามา อยากให้เขาเห็นลูกหลานของพวกเขามีความสุขและได้รักษาบรรพบุรุษไว้อย่างเข้มแข็ง และรักษาภาษาของเราแค่นั้นเราก็อยากให้เขา รู้ พ่อแม่ของเราสะสมมาให้เรา สักวันหนึ่งเรามีลูกหลานเขาก็จะต้องรักชาติเหมือนเรา เราพูดภาษาของเราก็เท่ากับว่าเรารักษาประเทศรักษาชาติพ่อแม่สอนเรามาแบบนี้...”⁷²

⁷²สัมภาษณ์ นูติชาน, คนมอญ จากเมืองพะโค (หงสาวดี)เมืองมอญ ประเทศพม่า, 19 กุมภาพันธ์ 2549.

ในขณะที่ “หยินสะแนน” สาวมอญจากหมู่บ้านเกาะเกร็ด จังหวัดมะละแหม่ง มาทำงานแคะกึ่งก็บอกผู้ศึกษาด้วยท่าทางเอียงอายว่า

“รู้สึกดีใจที่มาร่วมงาน ถ้าไม่ได้มารู้สึกใจไม่ดี”⁷³

นายมังคุด (นายมังคุด) ชายหนุ่มวัยกลางคนเป็นหมอยา ท่าทางดูจริงจัง พูดด้วยน้ำเสียงหนักแน่น

“งานวันชาติมอญสำคัญกับเรามาก วันชาติมอญนี้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ในอดีตคือ วันที่สร้างเมืองหงสาวดีขึ้นมา คนที่ครองเมืองครั้งแรกคือพระสมณะและพระวิมาละ พี่น้องสร้างเมืองขึ้นมา เพราะฉะนั้นวันชาติมอญคือวันที่สร้างเมืองหงสาวดี...ตั้งนั้นการรำลึกบรรพบุรุษก็คือ การนึกถึงคนสร้างเมือง ระลึกถึงชนชาติ หรืออาจจะเป็นกษัตริย์ที่ผ่านมามากมายองค์ เช่นพระเจ้าราชาธิราช พระเจ้าสมณะ วิมาละ และองค์ต่อมาเช่น มะกะโทบ้าง ก็มีอีกหลายองค์แต่จำไม่ค่อยได้ บ้านเมืองของมอญถูกกล่าวมาด้วยประวัติศาสตร์ เราก็ไม่ค่อยได้เรียนมาเท่าไร ...วันชาติมอญเปรียบเสมือนวันนี้เราสร้างเมืองขึ้นมาอีกวันหนึ่ง ในวันนี้บรรพบุรุษของเราสร้างเมืองไว้ ถึงวันนี้แรม 1 ค่ำ เดือน 3 เป็นวันชาติมอญ เหมือนกับที่เรากลับมาสร้างเมือง การมารวมตัวกันเป็นการแสดงออกถึงการสร้างเมืองมอญอีกครั้งเป็นความหมายอย่างนั้น ฉะนั้นถึงวันชาติมอญไม่ว่ามอญที่อยู่ในป่า หรือ อยู่ในเมืองจะอยู่ประเทศไหนก็แล้วแต่อยากจะทำบุญ อยากจะแสดงตัวว่าเราเป็นมอญ ไส่รงก็ไสร่งมอญ มีเสื้อผ้ามอญเกิดขึ้น เอกราชมอญจะต้องเกิดขึ้นด้วย พอถึงวันนี้ทุกคนก็อยากแสดงออกขึ้นมา..”

“...เราต้องการแสดงออกให้พวกเรากันเองเห็นว่าพวกเรายังเป็นมอญอยู่นะ วันนี้เป็นวันสำคัญของมอญ เราไม่ลืมชาติ ไม่ลืมศาสนา อย่างเงินที่เรามาทำงานวันชาตินั้นได้มาด้วยความศรัทธาคนละร้อย คนละพัน เอมารวมกันไม่ต้องเรียกร้องของจากใคร..มันเป็นแสดงความสามัคคี ความเป็นชาติมอญของเรา พ่อแม่ ปู่ย่าตายายสอนเราให้อย่าลืมตัว อย่าลืมว่าเราเป็นมอญ ให้เอาอย่างมอญเมืองไทย อยู่มาหลายร้อยปี ก็ยังไม่ลืมความเป็นมอญ ลูกหลานหนุ่มสาวมอญทุกวันนี้ต้องไม่ลืมที่เราเป็นมอญ วันชาติเป็นการเตือนให้เราไม่ลืมตัว”⁷⁴

⁷³ สัมภาษณ์ หยินสะแนน, คนมอญบ้านเกาะเกร็ด จังหวัดมะละแหม่ง เมืองมอญ ประเทศพม่า, 12 กุมภาพันธ์ 2549.

⁷⁴ สัมภาษณ์ นายมังคุด, คนมอญเมืองมอญ ประเทศพม่า, 19 กุมภาพันธ์ 2549

การมาร่วมงานวันชาติของคนมอญเป็นการแสดงออกถึงการรักชาติ ซึ่งการรักชาติในที่นี้ไม่ได้หมายถึงการจับอาวุธขึ้นต่อสู้ ถึงแม้ว่าอุดมการณ์รักชาติของคนมอญรุ่นใหม่ จะถูกผลิตขึ้นจากอิทธิพลปัญหาทางการเมืองระหว่างรัฐบาลพม่าและชนกลุ่มน้อยเมื่อหกสิบปีก่อนซึ่งเริ่มต้นด้วยการจับอาวุธขึ้นต่อสู้เพื่อกู้ชาติมอญ จนกระทั่งมีการเจรจาหยุดยิงกับรัฐบาลพม่า การเรียกร้องสิทธิในการปกครองตนเองของมอญก็ยังคงอยู่เรื่อยมา คนมอญในประเทศพม่าทุกคนถูกปลูกฝังเรื่องการรักชาติ และอุดมการณ์รักชาติได้ถูกอธิบายใหม่ว่าการรักชาติคือการรักษาไว้ซึ่งภาษาและวัฒนธรรมมอญ หากสิ่งเหล่านี้ยังคงอยู่ชาติก็จะคงอยู่ด้วย งานวันชาติจึงเป็นโอกาสที่คนมอญทั้งหลายได้แสดงออกถึงการรักชาติและรำลึกถึงผู้ที่เสียสละและทำงานเกี่ยวกับชนชาติ

ภายใต้บริบทของสังคมไทยการจัดงานวันชาติของคนมอญย้ายถิ่นเกิดขึ้นจากความสัมพันธ์กับกลุ่มคนและองค์กรของคนไทยเชื้อสายมอญ และการนำเสนอมีการลดทอนสัญลักษณ์ของอุดมการณ์ชาตินิยมลง เช่น การเปลี่ยนชื่องานจากวันชาติมอญ เป็นวันรำลึกบรรพบุรุษมอญ ไม่มีการสวนสนามของทหารมอญ ไม่มีการเชิญธงชาติมอญ แต่สิ่งที่ยังคงอยู่คือ การแสดงออกซึ่งวัฒนธรรมประเพณีมอญ เช่น การแสดงนาฏศิลป์มอญ การแสดงดนตรีสากลโดยศิลปินจากรัฐมอญ การแต่งกาย ภาษา ส่วนการแสดงออกทางการเมือง ยังมีการร้องเพลงชาติมอญ การปราศรัยและปาฐกถาเป็นภาษามอญมีเนื้อหาการเกี่ยวกับการกระตุ้นสำนึกให้รักชาติ มีการอ่านแถลงการณ์เป็นภาษาอังกฤษเพื่อทำให้เป็นกิจกรรมในระดับนานาชาติมากขึ้น

นอกจากนี้ผู้ศึกษาได้ให้ความสนใจการทำงานของงานวันชาติมอญผ่านความรู้ และทัศนคติของแกนนำในการจัดงาน ซึ่งผู้ศึกษาได้สัมภาษณ์บุคคลสองคน คือ ประธานชมรมเยาวชนมอญกรุงเทพฯ เป็นคนไทยเชื้อสายมอญ เป็นแกนนำร่วมกับชุมชนในจัดงานรำลึกชนชาติมอญครั้งที่ 59 ณ วัดบึงลาดสวาย อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม และ นักเคลื่อนไหวเรื่องชนชาติมอญ (อดีตศึกษามอญโพ้นทะเล) เป็นแกนนำในการจัดงานวันชาติมอญครั้งที่ 59 ของคนมอญย้ายถิ่น ณ วัดศิริมงคล อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร จากนั้นนำมาวิเคราะห์ข้อมูลเป็นตารางเปรียบเทียบ ดังนี้ (ดูบทสัมภาษณ์ ภาคผนวก ข)

ตารางที่ 4 วิเคราะห์เปรียบเทียบแนวคิดและทัศนคติ ต่อการจัดงานวันชาติมอญ
ระหว่างคนไทยเชื้อสายมอญและคนมอญเมืองมอญ (ประเทศพม่า)

กลุ่มผู้จัดงาน	คนมอญเมืองมอญ	คนไทยเชื้อสายมอญ
ประเด็น		
ความเป็นมาของวันชาติ	หลังพม่าได้เอกราชในปี 1948 มีชนกลุ่มน้อยรวมพม่าด้วยก็ 8 ชนชาติ* ซึ่งต้องได้รับเอกราชร่วมกัน ดังนั้นแต่ละชนชาติก็มิวันชาติเกิดขึ้น	ความจริงแล้วแนวคิดการจัดงานวันชาติมันมาจากทางโน้น มันเริ่มจากประเทศพม่าได้เอกราชจากอังกฤษ พ.ศ. 2491 มอญไทยไม่เคยมีมาก่อน ชมรมนี้จัดกันขึ้นมาด้วยอาศัยมอญเมืองโน้นเขาจัดในวันแรม 1 ค่ำ เดือน 3 วันแรกสร้างกรุงหงสาวดี พ.ศ. 1116
การกำหนดจัดงานวันชาติ	สำหรับมอญเมื่อมีวันชาติเกิดขึ้น ก็คิดกันว่า จะเอาวันไหนดี ก็เลยเลือกเอาวันสร้างกรุงหงสาวดีเป็นวันชาติ นั่นคือ วันแรม 1 ค่ำ เดือน 3	โดยมากคนมอญเมืองไทยกับมอญเมืองมอญจะจัดไม่ตรงกันอยู่แล้ว มอญในเมืองไทยจะเอาฤกษ์สะดวกเป็นหลัก ตรงกับวันเสาร์ วันอาทิตย์เป็นหลัก แต่เมืองมอญต้องจัดให้ตรงกับวันแรม 1 ค่ำ เดือน 3
แนวคิดการจัดงาน	<ul style="list-style-type: none"> ▪ งานวันชาติมอญจัดขึ้นมาเพื่อแสดงให้เห็นว่าเรามีความเป็นมอญมีความเป็นชาติมอญ ▪ วันชาติหรือวันรำลึกบรรพบุรุษมอญ หรืออะไรก็แล้วแต่เป็นเพียงนามธรรมที่เรามีความภูมิใจเรื่องอนาคตเท่านั้นเอง ว่าวันชาติ หรือชาติที่แท้จริง คำว่าชาตินั้นคืออะไร ต้องมีพรมแดน ต้องมีเอกราชต้องมีการรับรองจากประเทศอื่นๆ ในกาที่เราจัดมันมีความหมายมีแบบชาติ(พรมแดน)ที่ไหน ตรงนี้ที่เขาจัดงานวันชาติเป็นอุดมการณ์ชนิดหนึ่ง สร้างให้มอญมีจิตสำนึกในความเป็นมอญเท่านั้นเอง ▪ คนไทยเชื้อสายมอญต้องเป็นผู้นำในการจัดและมีสิทธิในการจัด ด้วยเหตุนี้จึงพยายามจะชักจูงให้คนไทยเชื้อสายมอญมาจัดงาน 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ สำหรับมอญในเมืองไทย คือ การทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้บรรพชน เป็นวันรำลึกให้มอญแต่ละจังหวัดมอญแต่ละชุมชนได้มาเจอกัน มารวมกลุ่มกัน ▪ ไม่ได้บอกชัดเจน ว่าวันชาติ แต่รู้กันอยู่ลึกๆว่าวันชาติ เราบอกกับกับคนทั่วไปว่าวันรำลึกชนชาติรำลึกถึงหงสาวดี บรรพชนมอญ

* ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ระบุว่า ชนกลุ่มน้อยในพม่ามี 8 ชนชาติ แต่ข้อมูลที่เป็นทางการชนกลุ่มน้อยในพม่ามี 7 ชนชาติ และแบ่งการปกครองตามชนชาติต่างๆเป็น 7 รัฐ (รายละเอียดในบทที่ 3)

ตารางที่ 4 (ต่อ) วิเคราะห์เปรียบเทียบแนวคิดและทัศนคติ ต่อการจัดงานวันชาติมอญ
ระหว่างคนไทยเชื้อสายมอญและคนมอญเมืองมอญ (ประเทศพม่า)

กลุ่มผู้จัดงาน ประเด็น	คนมอญเมืองมอญ	คนไทยเชื้อสายมอญ
ความสำคัญ	<p>วันชาติมอญ คือ วันที่ชนชาติมอญมารวมตัวกัน ซึ่งก่อความจิตสำนึกความเป็นชาตินั้นคือจุดหลักของความเป็นมา ความหมายของวันชาติมอญ แล้วทุกคนที่มาถึงในงานวันชาติก็มองเห็นแล้วว่า การแสดงออกถึงการเคารพของชาตินั้นคือจุดประเด็นหลักๆของงานวันชาติ ที่อยากจะเคารพชาติ คือสักวันหนึ่งคนกลุ่มเหล่านี้คืออยู่ว่าสักวันหนึ่งชนชาติตัวเองนั้นต้องมีอิสรภาพ เหมือนกับที่จัดวันชาตินี้</p>	<p>งานวันชาติจะมีความสำคัญกว่าวันอื่นๆ เพราะเป็นวันสำคัญของชนชาติ อย่างวันสงกรานต์ถือเป็นงานปีใหม่ของมอญโบราณ มันก็สำคัญก็จัดกันบ้านใครบ้านมันก็มี ต้องอยู่บ้านตัวเองมันไม่ต้องมารวมตัวกัน ก็อาศัยวันชาตินี้แหละ คือวันสำคัญที่ได้มารวมกัน ทุกวันนี้ทุกฝ่ายก็เริ่มเข้าใจการจัดงานวันชาติแบบมอญเมืองไทย</p>
การนำเสนอ	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ต้องพยายามให้เขาจัดแสดงว่าอะไรก็ได้แล้วแต่ให้ร่วมกับคนมอญในรัฐมอญ แต่มีวัฒนธรรมพื้นบ้านของตนเองให้ดีขึ้น พื้นบ้านคืออะไรที่เป็นมอญแท้ๆต้องฟื้นฟู ▪ มีเพลงชาติมอญที่คนต้องเคารพ ถ้าไม่มีแล้วก็ไม่ใช่งานวันชาติมอญ และส่วนอื่นคือการฟื้นฟูให้รู้ว่ามีวัฒนธรรมมอญมีอะไรบ้าง มีนาฏศิลป์มอญ การอ่านแถลงการณ์ มีการปาฐกถา ปราศรัย และนี่คือเกี่ยวกับความเป็นชาติมอญ เท่าที่ทำได้แต่ไม่สามารถสื่อความหมายไม่เต็มร้อยเปอร์เซ็นต์ในดินแดนที่ไม่เป็นอิสระ 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ พยายามฟื้นฟูทุกอย่างที่เป็นมอญ กับข้าว การแสดง ภาษา ซึ่งคนที่อยู่ที่บ้านไม่ได้พูด(ภาษามอญ)มางานก็ต้องพูดกันหน่อย ส่วนอาหารก็เป็นแกงกระเจี๊ยบ แกงมะตาด ▪ การนำเสนอเน้นจะเน้นไปที่ความเป็นชาติกำเนิดเดียวกันในกลุ่มคนไทยเชื้อสายมอญ ภาพกว้างของการนำเสนอของชาติกำเนิด ชาติพันธุ์ แต่ลึกๆก็อย่างที่บอกนะว่ามันก็มีเรื่องของการเมือง แต่เราไม่ได้นำเสนอตรงนั้น เพราะมันจะหาแนวร่วมได้ลำบาก คือคนมันจะมี 2 กลุ่ม กลุ่มที่ไปทางกู้ชาติ กับกลุ่มที่มาทางชาติพันธุ์จริงๆแล้วมันก็มีวัตถุประสงค์ทั้งสองอย่างทับซ้อนกันอยู่ ทั้งการฟื้นฟูประเพณี และการไปถึงอุดมการณ์กู้ชาติ
เนื้อหาการออกแถลงการณ์/ปาฐกถา	<p>ภาษาไทย อาจจะพูดลักษณะแบบแนวที่ว่าไม่ออกเป็นแนวเรื่องการปลุกระดม อาจจะเป็นการให้การศึกษาคulture แต่ในภาษามอญเขาพูดกันเป็นการปลุกระดม ดังนั้นเขาถึงไม่แปลการปาฐกถา การปราศรัยภาษามอญ</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ สำหรับมอญในเมืองไทย ผมพยายามให้ความหลังประวัติศาสตร์เก่าๆให้ฟัง พูดให้เจ็บ พูดให้รู้สึกสลด ให้สะท้อนใจ อย่างเมื่อปีที่แล้วจัดอยู่ที่สมุทรสงคราม แม่กลอง มีคนร้องไห้มากกว่าครึ่งงาน

ตารางที่ 4 (ต่อ) วิเคราะห์เปรียบเทียบแนวคิดและทัศนคติ ต่อการจัดงานวันชาติมอญ ระหว่างคนไทยเชื้อสายมอญและคนมอญเมืองมอญ (ประเทศพม่า)

กลุ่มผู้จัดงาน ประเด็น	คนมอญเมืองมอญ	คนไทยเชื้อสายมอญ
อุดมการณ์ทางการเมืองที่แฝงอยู่	<ul style="list-style-type: none"> ▪ คนไทยเชื้อสายมอญก็ดี คนมอญที่มาจากรัฐมอญก็ดีในการต่อสู้เรื่องสิทธิชนชาติของตัวเองนั้นไม่ได้ต้องการในประเทศไทยแต่ต้องการในดินแดนของตัวเองในประเทศพม่าปัจจุบัน ▪ สร้างความเป็นชนชาติให้เด่นชัด องค์การสหประชาชาติก็ต้องมาดูแลแล้วนี่เป็นปัญหาที่ไม่ใช่ปัญหาสงครามกลางเมือง มันเป็นปัญหาระหว่างประเทศ ▪ ชนชาติมอญนั้นเกิดขึ้นแล้ว แต่เราขาด economic แต่ social มีแล้วนะ การศึกษาก็มีแล้ว และขาด politic คิดว่าจะต้องมีขบวนการจัดตั้งรัฐบาลพลัดถิ่นเกิดขึ้น รัฐบาลพลัดถิ่นตอนนี้ ก็คือรัฐฉาน หรือ ไทยใหญ่ ประกาศไปเรียบร้อยแล้ว แต่เขาหาเสียงอยู่ว่าประเทศไหนจะให้การสนับสนุน แล้วที่ผ่านมาก็คือ ตีมอร์ตะวันออกเพิ่งได้รับเอกราชไป 	<p>ถ้าถามคนมอญเมืองไทยสักว่าอยากได้ชาติอยากได้ประเทศใหม่ ถึงแม้ว่าจะกลัว ถ้าได้กินเหล้าเมาตบไหล่คุยกันแล้ว ทุกคนมีทั้งนั้นแหละคืออยากได้แผ่นดิน อยากได้ประเทศ แต่เราไม่ได้นำเสนอหรือเรียกร้องบนเวที</p>
การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของคนนอก	<p>ในพื้นที่ตรงนี้ก็เช่นเดียวกันมีคนมอญเมืองไทยอย่างผู้ใหญ่บ้านก็ดี กำนัน เจ้าอาวาสวัดต่างซึ่งก็เริ่มแล้ว เพราะต่อไปอย่างว่าคนมอญในรัฐมอญมาทำลาย คิดว่าคนบ้านนี้จะทำเองและดีกว่านี้อีก</p>	<p>ผมพยายามดึงมวลชนที่เป็นมอญเมืองมอญมาร่วมกิจกรรม ให้เขามีบทบาท จะได้ทำงานทั้งสองเมือง เขาก็เริ่มเข้าใจมากขึ้นเรื่อยๆ สมาชิกชมรมน้อยที่จะเข้าร่วมกิจกรรม แม้แต่สถานที่จัดงานวันชาติก็หายาก เพราะ ความกลัว ไม่พร้อม ไม่อยากยุ่ง บรรยากาศที่เพิ่งจะมาดีเมื่อ 3-4 ปีมานี้เอง คนเริ่มเข้าใจเรียกให้จัด</p>
พัฒนาการของงานวันชาติ	<p>กลุ่มนักศึกษา มอญในพื้นที่ซึ่งพำนักอยู่ในฐานะผู้ลี้ภัยทางการเมืองจัดขึ้นในรามคำแหง จนปีหนึ่งเจ้าอาวาสวัดเจติยหอยมาเห็นแล้วสนใจ ไม่ใช่สิ่งน่ากลัวไปทำที่วัดท่าน ท่านจะออกทุนให้ งานก็เกิดขึ้นที่วัดเจติยหอย ถึงปัจจุบันก็ 10 ปีแล้ว แรกจัดในห้องประชุมและย้ายออกมากลางแจ้ง ย้ายมาทำที่วัดบางหญ้าแพรกในมหาชัย และปีนี้ที่วัดศิริมงคล ปัจจุบันกลุ่มนักศึกษาออกไปแล้ว เหลือไว้แต่แนวทาง</p>	<p>เมื่อสมัยก่อนระยะแรกๆจัดกันที่โรงแรม เช่น โรงแรมเวียงใต้ โรงแรมรัตนโกสินทร์ อินทรา หลังจากเปลี่ยนประธานก็มาเปลี่ยนนโยบายจัดที่วัด วัดก็จะได้ช่วย พระก็จะได้ร่วมงาน คนมอญเราไม่ได้มีเฉพาะแต่ที่รำววยที่จุนระดับล่างก็มี เข้าถึงงานได้ง่ายหน่อย</p>

จากตารางการเปรียบเทียบดังกล่าวจะพบว่า ตัวแทนผู้จัดงานทั้ง 2 กลุ่ม มีการรับรู้ในเรื่องวันชาติมอญที่เหมือนกัน ทั้งนี้เนื่องมาจากจุดเริ่มต้นของวันชาติมอญขึ้นเกิดมาจากรากฐานเดียวกัน คือ เหตุการณ์หลังจากที่พม่าได้รับเอกราชจากอังกฤษและการสร้างความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีประวัติศาสตร์อันเก่าแก่ รุ่งเรืองอย่างยาวนานร่วมกัน และมีผลอย่างมากต่อการสะท้อนออกมาในแนวคิดและอุดมการณ์ทางการเมืองที่แฝงอยู่ในกระบวนการวันชาติมอญ รวมถึงความพยายามในการที่จะดึงคนมอญสัญชาติต่างๆ เข้าร่วมในกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของวันชาติมอญอย่างสืบเนื่อง

แม้รากฐานแห่งการเกิดขึ้นของวันชาติมอญจะมีจุดเริ่มต้นเดียวกัน แต่วิธีการและกระบวนการของวันชาติที่จัดขึ้นโดยคนทั้ง 2 กลุ่ม กลับมีข้อแตกต่างอย่างเห็นได้ชัด ดังจะเห็นได้จากการเลือกใช้ “วันรำลึกบรรพบุรุษมอญ” หรือ “วันรำลึกชนชาติมอญ” ในงานที่จัดขึ้นโดยคนไทยเชื้อสายมอญ และใช้ชื่อว่า “Mon National Day” ในงานที่จัดขึ้นโดยคนมอญเมืองมอญ หรือใช้ทั้งสองชื่อเมื่อจัดร่วมกัน อีกทั้งยังรวมถึงการกล่าวแถลงการณ์ที่ไทยเชื้อสายมอญเน้นที่จะปลุกสำนึกความเป็นมอญร่วมกัน วัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิม อารยธรรมอันรุ่งเรืองในอดีต แต่คนมอญจากเมืองมอญและคนมอญในต่างประเทศจะเน้นเนื้อหาไปทางการเมือง มีการนำความสำนึกนี้ไปสู่การอ้างสิทธิเหนือดินแดนบ้านเกิดที่ถูกแย่งชิงรุกรานกดขี่ ความแตกต่างดังกล่าวน่าจะสะท้อนให้ตระหนักว่า “ถิ่นกำเนิด” และวิถีการดำรงชีวิต ตลอดจนกระบวนการกลมเกลียวของสังคมที่คนมอญทั้งสองกลุ่มอาศัยอยู่ มีผลอย่างมากต่อกระบวนการคิดและจิตสำนึกที่แตกต่างกัน อย่างไรก็ตาม เมื่อคนมอญทั้งสองกลุ่มมีประสบการณ์จากการจัดงานวันชาติมอญ ได้มีชุดความรู้ร่วมกันว่า “วัด” นับเป็นสถานที่สำคัญที่สามารถจัดงานวันชาติมอญให้เกิดประสิทธิภาพ เกิดการเข้าถึงและเข้าร่วมของคนเชื้อสายมอญทุกสัญชาติ ทุกระดับทางสังคม ด้วยพื้นฐานความเชื่อและความศรัทธาในศาสนาที่เข้มแข็ง

ในประเทศไทยมีการจัดงานวันชาติครั้งที่ 59 ขึ้นทั้งหมด 8 แห่งด้วยกัน คือ

- 1) วัดศิริมงคล 2) ห้องประชุมโรงพยาบาลมหาชัย 3) วัดบางหญ้าแพรก อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร 4) วัดบึงลาดสวาย อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม 5) วัดใหม่คลองเจ็ด จังหวัดปทุมธานี 6) อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก 7) บ้านเจดีย์สามองค์ เขตชายแดนประเทศไทย-พม่า และ
- 8) จังหวัดภูเก็ต ส่วนในต่างประเทศ ได้แก่ แคนาดา นอร์เว และ ศรีลังกา

รูปที่ 92 วันชาติมอญครั้งที่ 59 ณ ประเทศนอร์เว
(แหล่งที่มา: <http://www.kaowao.org>)

รูปที่ 93 วันชาติมอญครั้งที่ 59 ณ ประเทศศรีลังกา
(แหล่งที่มา: <http://www.kaowao.org>)

รูปที่ 94 วันชาติมอญครั้งที่ 59 ณ ประเทศแคนาดา
(แหล่งที่มา: <http://www.kaowao.org>)

รูปที่ 95 วันชาติมอญครั้งที่ 59 ณ วัดบึงลาดสวาย อำเภอบางเลน
จังหวัดนครปฐม จัดโดยชุมชนร่วมกับชมรมเยาวชนมอญกรุงเทพฯ

4.5.4 สัญลักษณ์ในงานวันชาติมอญ

ดังที่กล่าวมาข้างต้นว่าองค์ประกอบของงานวันชาติโดยทั่วไปนั้นประกอบด้วยกิจกรรมต่างๆ เช่น ขบวนแห่ของประชาชน การร้องเพลงชาติมอญและเชิญธงชาติขึ้นสู่ยอดเสา การสวนสนามของกองทหาร การกล่าวสดุดีบรรพบุรุษมอญ และการปราศรัยของพระและผู้นำ

ตลอดจนการอ่านแถลงการณ์ ปิดท้ายด้วยการละเล่น ศิลปะการแสดง เพื่อการเฉลิมฉลองในลักษณะงานรื่นเริง นอกจากนี้การเกิดขึ้นของงานวันชาติมอญยังส่งผลให้ต่อการสร้างสัญลักษณ์ต่างๆเพื่อสื่อความหมายเกี่ยวกับชนชาติเป็นอัตลักษณ์ทางเมืองของมอญ เพื่อให้มีความแตกต่างกับอัตลักษณ์ของพม่า และสัญลักษณ์เหล่านี้มีผลต่อสร้างสำนึกเรื่องชาติของคนมอญด้วย

1) หงส์ เป็นสัญลักษณ์ของมอญซึ่งใช้มาตั้งแต่สมัยโบราณเชื่อมโยงกับตำนานการสร้างเมืองหงสาวดี และเมื่อมีวันชาติมอญหงส์ก็ถูกนำมาใช้เป็นสัญลักษณ์ประจำชาติ เป็นสัญลักษณ์แทนชนชาติมอญในขณะที่สัญลักษณ์ประจำชาติของประเทศพม่าคือ “นงยูง” สำหรับหงส์มอญนั้นมีลักษณะแตกต่างจากหงส์ไทยซึ่งมีลักษณะหงส์แบบจิตรกรรมไทยประเพณี หรือเรียก “หงส์คอยาว” หงส์แทนคนไทยเชื้อสายมอญจะมีลักษณะคล้ายเปิด หรือเรียก “หงส์อ้วน”

หงส์ไทย

หงส์มอญ

รูปที่ 96 หงส์ไทยและหงส์มอญ

หงส์เป็นสัญลักษณ์ที่ถูกใช้อย่างแพร่หลายมากที่สุด มักจะปรากฏอยู่ตามสื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ รูปปั้น ภาพเขียน รูปแกะสลัก บนเสื้อผ้า ตราประจำองค์กรของมอญ และธงชาติ ในงานวันชาติมักจะพบเห็นสัญลักษณ์ของหงส์อยู่ทั่วไป และขาดไม่ได้เลย หงส์นั้นไม่เพียงแต่ปรากฏในงานวันชาติเท่านั้น งานสำคัญทางศาสนา งานบุญประเพณีก็มักจะนำรูปหงส์มาประดับไว้ในงาน คล้ายกับเป็นการเน้นย้ำถึงความเป็นมอญ นอกจากนี้ถ้าปฏิกิริยาของหงส์บางลักษณะก็สื่อความหมายแตกต่างกันไป เช่น

- หงส์สองตัวซ้อนกัน หมายถึง หงส์ในตำนานการสร้างเมืองหงสาวดี มักถูกใช้ในสื่อสิ่งพิมพ์ รูปปั้น และเสื้อผ้า

- หงส์บิน มีความหมายในเชิงการเมืองมากที่สุด ปรากฏอยู่บนผืนธงชาติมอญ ในมุมมองของทางการพม่ายอมรับที่คนมอญใช้หงส์เป็นสัญลักษณ์แต่ก็ต้องเป็นหงส์อื่น (นิ่งๆ) เท่านั้น หากทำเป็นรูปหงส์บินพม่าก็จะถือว่าเป็นศัตรู

- หงส์ยกเท้า มีความหมายในเชิงการเมือง สืบเนื่อง จากทางการพม่าห้ามไม่ให้ใช้รูปหงส์บิน กลุ่มนักศึกษามอญในมหาวิทยาลัยย่างกุ้งได้ออกแบบหงส์ขึ้นใหม่เป็นยกเท้ากำลังก้าวขาข้างหนึ่งกำลังจะก้าวไปข้างหน้า⁷⁵ แทนความหมายว่าคนมอญจะไม่หยุดการเคลื่อนไหวเรื่องชนชาติและพร้อมจะก้าวไปข้างหน้าเสมอ

รูปหงส์เหล่านี้จะปรากฏอยู่ในงานวันชาติมอญ เสื้อยืด เข็มกลัด ภาพโปสเตอร์ติดตามห้องเช่า ตราสัญลักษณ์ของกลุ่มทำบุญทำทาน กลุ่มหมู่บ้าน ตราชมรมฯ และสมาคมของคนมอญทั้งในเมืองไทยและเมืองมอญ(ประเทศพม่า) ศูนย์การเรียนรู้มอญ หนังสือและสิ่งพิมพ์ต่างๆของคนมอญ การแสดงนาฏศิลป์มอญชุดระบำหงส์ทอง ใช้แสดงในงานวันชาติและงานพิธีต่างๆ เป็นการแสดงตำนานเล่าเรื่องการสร้างกรุงหงสาวดี นอกจากนี้วัดมอญในเมืองไทยบางแห่งก็เริ่มทำเสาหงส์เพื่อสื่อให้คนมอญย้ายถิ่นทราบว่าเป็นวัดมอญ

⁷⁵พิศนธ์ ปลัดสิงห์, มอญ ชนชาติไร้แผ่นดิน, หน้า 32 .

รูปที่ 97 เสื้อวันชาติมอญ และป้ายคณะกรรมการจัดงานมีรูปหงส์เป็นสัญลักษณ์ของคนมอญที่มาร่วมงานวันชาติมอญครั้งที่ 60 ณ วัดศิริมงคล

รูปที่ 98 เสื้อยืดที่มีรูปหงส์เป็นสัญลักษณ์ของคนมอญที่มาร่วมงานวันชาติครั้งที่ 60 ณ วัดศิริมงคล

รูปที่ 99 เสาหงส์วัดศิริมงคล และเข็มกลัดหงส์

รูปที่ 100 รูปหงส์สายบนรัดข้อมือในงานวันชาติมอญ

รูปที่ 101 ระบำหงส์ทองในงานวันชาติ
มอญครั้งที่ 59 วัดบึงลาดสวาย

2) ธงชาติมอญ ประกอบด้วยภาพหงส์สีเหลืองบินผาดสู้ดวงดาวสีน้ำเงินบนผืนธงสีแดง ซึ่งหงส์หมายถึงกองกำลังกู้ชาติกำลังมุ่งหน้าไปทางทิศตะวันตกสู่ดินแดนมอญซึ่งแทนด้วยดวงดาวสีน้ำเงิน ส่วนผืนธงสีแดงแทนความเป็นชาติ ดังนั้นสัญลักษณ์ในธงชาติจึงแทนคนมอญ แผ่นดินมอญ และ ชาติมอญ ธงชาตินั้นถูกใช้ในวาระสำคัญคืองานวันชาติที่จัดอยู่ตามชายแดนไทย-พม่า บริเวณบ้านเจดีย์สามองค์ ส่วนในประเทศพม่าห้ามใช้ เนื่องจากการมองว่าเป็นการเรียกร้องทางการเมือง กลุ่มนักศึกษา มอญ ในมหาวิทยาลัยย่างกุ้งได้ออกแบบหงส์ขึ้นใหม่ ยกเท้ากำลังก้าวขาข้างหนึ่งประดับบนผืนธงชาติแต่ไม่มีดาวสีน้ำเงิน ถึงแม้ว่าหงส์ยกเท้าจะสื่อทางการเมืองเช่นกันแต่ทางการพม่าก็ไม่ได้ห้าม ในเรื่องนี้ในหมู่คนมอญพูดในเชิงเปรียบเทียบกับการเคลื่อนไหวและความมุ่งหวังทางการเมืองของมอญในสายตาของทางการพม่าว่า

“...หงส์ก้าวขาเดินนี้พม่าเขาไม่ห้ามเพราะค่อยๆเดินไปยั้งก็ถึงข้าหน่อย...แต่หงส์บินนั้นไม่ได้เด็ดขาด เพราะมันบินเร็วกว่าเดิน...พม่าเขาก็กลัว..ก็เลยห้าม.”⁷⁶

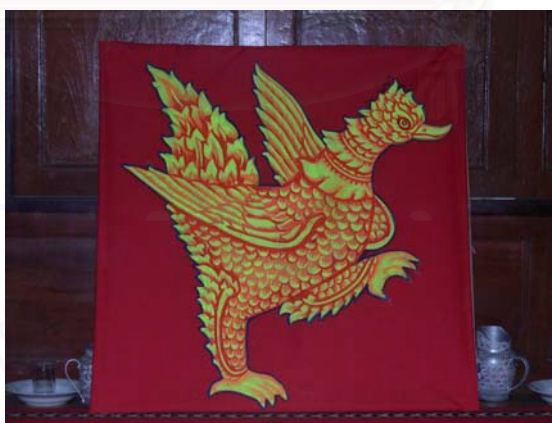
ถึงแม้ว่าการจัดงานวันชาติมอญในประเทศไทยไม่มีธงชาติมอญประดับบนเวที และพิธีเชิญธงขึ้นสู่ยอดเสา เพราะธงชาติมอญนี้เป็นสัญลักษณ์ทางการเมือง ซึ่งอาจจะก่อให้เกิดความอึดอัดใจในความรู้สึกของคนไทย สำหรับการจัดงานวันชาติมอญในเมืองไทยนั้น

⁷⁶ สัมภาษณ์ นายสุนทร ศรีปานเงิน, รองประธานชมรมเยาวชนมอญกรุงเทพฯและเลขาธิการพรรคสันนิบาตชนชาติมอญ (Mon Unity League : MUL), 10 กุมภาพันธ์ 2549.

ทำการตกลงกันในเบื้องต้นแล้วว่าจะไม่มีการนำธงชาติมาประดับในงาน แต่ก็มีคนมอญบางคนได้นำธงชาติเล็กๆพกติดตัวมาด้วย สำหรับคนมอญแล้วธงชาติมีความสำคัญมาก โดยเฉพาะการเคารพธงในงานวันชาติ คนมอญย้ายถิ่นบางพื้นที่ที่ไม่มีการจัดงานและไม่สะดวกเดินทางมาร่วมงาน เมื่อถึงกำหนดวันชาติก็จะรวมตัวเป็นกลุ่มเล็กๆ อาศัยบริเวณหน้าห้องเช่า ตั้งเสา และใช้โสร่งแดงแทนผืนธงชาติแล้วก็ทำพิธีเซี่ยงธง (โสร่ง) ขึ้นยอดเสาก็มี ดังนั้นการใช้ธงชาติของคนมอญย้ายถิ่นจึงไม่ได้ใช้แบบตรงไปตรงมา แต่ปรับให้ธงชาติไปปรากฏอยู่ตามเอกสาร สิ่งพิมพ์ เสื้อยืด หรือติดไว้ภายในห้องพักมากกว่าที่จะแสดงในที่สาธารณะ

รูปที่ 103 ธงชาติมอญรูปหงส์บินและดาวสีน้ำเงินของพรรคมอญใหม่

รูปที่ 104 ธงชาติมอญรูปหงส์ยกเท้าที่ใช้ในประเทศพม่าแตกต่างกับธงชาติของพรรคมอญใหม่

รูปที่ 105 คนมอญย้ายถิ่นนำธงชาติมาในงานวันชาติ
มอญครั้งที่ 60 ณ วัดศิริมงคล

รูปที่ 106 รูปธงชาติบนป้ายของคณะกรรมการจัดงานวันชาติมอญ

3) เพลงชาติมอญสัญลักษณ์ของชนชาติมอญเช่นเดียวกันเกิดขึ้นพร้อม
กับธงชาติมอญ เพลงชาติใช้ในงานวันชาติมอญเท่านั้น คำร้องโดย นายสเว จิน อดีตหัวหน้าพรรค
มอญใหม่

เพลงชาติมอญ

ธูว์ทวอว์กกุ๋ม

ออจื่อว์ ะออะจื่อว์ ะออะจื่อว์ ะออะจื่อว์
 วรรณธูว์ ะออะจื่อว์ ะออะจื่อว์

ทำนอง น.อ.อานนท์ ปุณฺทริกาภา ร.น.
 คำร้อง นายสเวจิน

จื่อ	จื่อ	จื่อ	จื่อ	จื่อ	จื่อ	จื่อ	จื่อ	จื่อ	จื่อ	จื่อ	จื่อ
ระ	นิ	เก็ม	เรี่ย	เจี่ย	แหวง	จื่อราย	จื่อ	เจี่ย	เปี่ยะ	เจี่ยะ	ไปย

อจื่อ	ลื่อจื่อ	อจื่อ	บจื่อ	จื่อ	จื่อ	อจื่อ	จื่อ	จื่อ
ต้อน	ไล่ กอ	ชิม	ปะลัก	ปรัว	กื่อะฮึ	ฮาย	กื่อะมาย	ไปย

จื่อ	จื่อ	จื่อ	จื่อ	จื่อ	จื่อ	จื่อ	จื่อ	จื่อ	จื่อ
ตัว	จื่อ	ชอม	จื่อ รอด	จื่อ	จื่อ	จื่อ	จื่อ	จื่อ	จื่อ

อจื่อ	อจื่อ	จื่อ	จื่อ	จื่อ	จื่อ	จื่อ	จื่อ	จื่อ	จื่อ
วัค	จื่อ	ชอม	จื่อ	จื่อ	จื่อ	จื่อ	จื่อ	จื่อ	จื่อ

คำแปลเพลงชาติมอญ

ประวัติศาสตร์ราชอาณาจักรมอญนั้น เคยเจริญรุ่งเรืองที่บรรพบุรุษมอญของพวกเขา
เราได้สร้างไว้ด้วยหยาดเหงื่อเลือดเนื้อและชีวิต เป็นมรดกตกทอดที่พวกเขาจะต้องรักษาไว้เพื่อ
ความเป็นอิสระภาพและความเจริญรุ่งเรือง

4) ชุดประจำชาติ (ดูรายละเอียดเรื่องการแต่งกาย) เป็นสัญลักษณ์ที่ถูกทำให้มีความแตกต่างจากชุดประจำชาติของพม่า คือ ไส่ร้องของมอญมีสัญลักษณ์แถบสีขาวคั่นกลางพื้นผ้า ถ้าไม่มีแถบสีขาวนี้คือไสร่งพม่า ส่วนเสื้อของผู้หญิงมอญชายเสื้อจะต้องยาวปิดสะโพกไม่ใช่เสื้อเอวลอยแบบผู้หญิงพม่า นอกจากนี้ยังมี “เสื้อลายมอญ” มีข้อความเขียนด้วยภาษามอญ และลวดลายเป็นเรื่องราวเกี่ยวตำนาน ประวัติศาสตร์ และสัญลักษณ์รูปหงส์ เสื้อลักษณะนี้ใช้สัญลักษณ์ประจำกลุ่ม และเสื้อวันชาติ ในงานวันชาตินั้นผู้คนที่มาร่วมงานจะพร้อมใจกันแต่งชุดประจำชาติอย่างพร้อมเพรียง และยังสามารถใช้ในโอกาสอื่นๆอีกเช่น เทศกาลงานบุญ วันสำคัญทางศาสนา งานแต่งงาน ที่ทำงาน หรือสวมใส่อยู่ในที่พัก (ดูในภาคผนวก ก) ชุดประจำชาติในงานวันชาตินั้นแบ่งออกเป็นชุดประจำชาติปกติของผู้ที่มาร่วมงาน และชุดประจำชาติในการแสดงนาฏศิลป์

รูปที่ 107 ชุดประจำชาติของผู้ชายที่ไสร่งมีแถบขาวคั่นคือสัญลักษณ์ของไสร่งมอญส่วนชายเสื้อผู้หญิงยาวปิดสะโพกคือสัญลักษณ์การแต่งกายของมอญที่แตกต่างจากพม่า

รูปที่ 108 เสื้อลายมอญกับใส่ธงและผ้าถุงแดงในงานวันชาติ

รูปที่ 109 ชุดประจำชาติของนางรำในงานวันชาติ
มอญวัดศิริมงคล

4.5 คนมอญย้ายถิ่นกับการนิยามตัวตน

4.6.1 การนิยามตัวเองของคนมอญย้ายถิ่น

เมื่อย้อนกลับพิจารณาไปในเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์จะพบเรื่องราวการขับเคี่ยวทำสงครามแย่งชิงดินแดนระหว่างพม่าและมอญมาตลอด ผลัดกันแพ้ผลัดกันชนะจนกระทั่งถึงปีพ.ศ.2300 มอญก็เสียเอกราชให้กับพม่าโดยเด็ดขาดและหลังจากนั้นก็ไม่สามารถฟื้นคืนได้อีก และจากเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์เช่นเดียวกันก็ทำให้ทราบว่าชนชาติพม่าได้รับเอาอารยธรรมมอญในทุกๆด้านมาหลอมรวมเป็นวัฒนธรรมของตัวเองจนกลายเป็นอัตลักษณ์แห่งชาติพม่าจวบจนปัจจุบัน “พม่าก็คือมอญ” “มอญก็คือพม่า” จนกระทั่งเหตุการณ์ที่ถือว่าเป็นจุดหักเหสำคัญเมื่อพม่าตกอยู่ภายใต้การปกครองของอังกฤษและได้รับเอกราชในปีพ.ศ.2491 รัฐบาลทหารพม่าจึงเข้ายึดอำนาจและไม่ยอมให้ชนชาติมีสิทธิการปกครองตนเอง อิทธิพลรัฐชาติสมัยใหม่ส่งผลพม่าได้ครอบงำชนชาติต่างๆกลายเป็นชนกลุ่มน้อย หรือ กลุ่มชาติพันธุ์ตลอดจนสลายอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์อื่น เมื่อกลุ่มชาติพันธุ์ที่ถูกเก็บกดปิดกั้นก็จะพยายามเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องความเป็นอิสระให้กับตนเองในรูปของขบวนการปลดปล่อยเพื่อแยกออกไปตั้งรัฐชาติของตนเอง ขณะเดียวกันชนชาติพม่าผู้มีอำนาจรัฐอยู่ในมือก็จะปราบปรามชาติพันธุ์เหล่านั้นให้ราบคาบไป

การที่อัตลักษณ์ของมอญได้ถูกทำให้กลายเป็นอัตลักษณ์ของพม่ามาตั้งแต่อดีต ก็มาถึงจุดหักเหสำคัญดังกล่าว ความเป็นมอญและความเป็นพม่าจึงมีนิยามเดียวกันอีกต่อไป มีการปฏิเสธความเป็นพม่าผ่านอุดมการณ์ชาตินิยมมอญ เป็นความพยายามในการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ให้กลายเป็นอัตลักษณ์ของชาติมอญ ได้แก่ ชนชาติ วันชาติ ธงชาติ เพลงชาติ ชุดประจำชาติ สัตว์สัญลักษณ์ประจำชาติ (หงส์) ภาษาและหนังสือมอญ ฯลฯ จึงอาจกล่าวได้ว่า “มอญไม่ใช่พม่า” “พม่าไม่ใช่มอญ” เกิดขึ้นเมื่อราว 60 ปีที่ผ่านมา

คนมอญย้ายถิ่นเมื่อเข้ามาอยู่ในประเทศไทยมีการนิยามตัวเองภายใต้การหล่อหลอมของอุดมการณ์ชาตินิยมมอญ คนมอญแม้จะอาศัยอยู่ในประเทศพม่าถือสัญชาติพม่าก็ไม่เคยบอกว่าตัวเองเป็นคนพม่า ต่างกับคนมอญในเมืองไทยจะเรียกตัวเองว่าคนไทยเชื้อสายมอญ ในความคิดของคนมอญนั้น “ชาติมอญ” ยังคงดำรงอยู่เสมอ จึงนิยามตัวเองและสถานที่มาว่า ไม่นเดิงไม่น (မိုင်းငါးမိုင်း) แปลว่า มอญเมืองมอญ และเรียกคนมอญในประเทศไทยว่า เซมไม่น (ခေမမိုင်း) แปลว่า ไทยมอญ คือคนไทยที่มีเชื้อสายมอญ

สำหรับคำว่า “มอญพม่า” ที่คนไทยทั่วไปเรียกขานคนมอญย้ายถิ่น ก็เป็นที่รับรู้ของคนมอญย้ายถิ่นด้วยเช่นกัน เมื่อได้ยินคนไทยเรียกก็นำคำเรียกนี้มาใช้กับตัวเองด้วย ซึ่งคำว่า “มอญพม่า” นั้นไม่ได้หมายความว่า เป็นคนพม่าเชื้อสายมอญตามที่คนไทยทั่วไปเข้าใจแต่หมายถึง

คนมอญที่อยู่ภายใต้การปกครองของพม่าเท่านั้น จะเห็นว่าอุดมการณ์ชาตินิยมมอญทำให้คนมอญไม่มีสำนึกความเป็นพม่าและไม่ปรารถนาที่จะให้ใครต่อใครมาเรียกตัวเองว่า “คนพม่า” อีกด้วย

4.6.2 ชื่อเสียงเรียงนามการนิยามตัวเองของคนมอญย้ายถิ่น

ในระยะเวลาที่ห่างไกลกว่าหกสิบปีเป็นต้นมาเป็นช่วงที่มีการเคลื่อนไหวทางการเมืองของกลุ่มมอญ และอิทธิพลของอุดมการณ์ชาตินิยมเชิงชาติพันธุ์ได้ส่งผลให้คนมอญตระหนักว่า จะต้องสร้างความเป็นตัวตนและแสดงความเป็นมอญเพื่อแยกตัวออกจากความเป็นพม่า เช่น การมีวันชาติมอญ ธงชาติมอญ เพลงชาติมอญ สัญลักษณ์ประจำชาติ (หงส์) และชุดประจำชาติ นอกจากนี้แล้วคนมอญยังแสดงความเป็นมอญผ่าน “ชื่อตัว”

ตามปกติคนมอญที่อยู่ในประเทศพม้ามักจะมีชื่อเป็นภาษาพม่ากันทุกคน เด็กที่เกิดใหม่จะถูกตั้งชื่อเป็นภาษาพม่า ซึ่งเป็นชื่อที่เป็นทางการสำหรับใช้ติดต่อกับหน่วยงานของรัฐ แต่เมื่ออยู่ในหมู่บ้านหรือสังคมมอญก็มักจะมีชื่อเป็นภาษามอญ ในสมัยก่อนมีการเลือกคำที่มีความหมายดีและไพเราะ เช่น โดงปะกา (ဝ၇ဝ်ပု) แปลว่า ดวงดอกไม้ อะฮ์ซอน (အဲးဆွဲ) แปลว่า เงินบริสุทธิ์ เป็นต้น ส่วนชื่อภาษาพม่าจะรับรู้แค่ตัวเองกับคนในครอบครัวเท่านั้น แต่ก็ไม่ใช่ทุกคนที่จะมีชื่อภาษามอญทั้งหมด เพราะมีเป็นจำนวนมากที่ใช้ชื่อภาษาพม่า จนกระทั่งคนมอญได้รับรู้เรื่องราวการเคลื่อนไหวทางการเมืองและถูกกระตุ้นให้เกิดความรู้สึกชาตินิยม คนมอญจึงมีการปรับเปลี่ยนชื่อเพื่อสื่อว่าตัวเองนั้นเป็นคนมอญ เช่น มีการเติมว่า “มอญ” (มိုင်း : မို) ซึ่งเป็นคำที่คนมอญใช้เรียกตัวเองนำหน้าหรือต่อท้าย ชื่อที่เป็นภาษาพม่า เช่น มိုင်းชานออง (မိုင်းဆာဝ်အံင်) มိုင်းเฮโย (မိုင်းဆူဝ်သိုဝ်) ซึ่งคำที่ขีดเส้นใต้เป็นชื่อภาษาพม่าและเมื่อมีการเติมคำว่า “มอญ” ลงไปจึงเป็นการแสดงความเป็นมอญและสะท้อนความคิดและการปฏิเสธความเป็นพม่าอย่างชัดเจน

เมื่อคนมอญอพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยโดยเฉพาะจังหวัดสมุทรสาครซึ่งมีแรงงานมอญย้ายถิ่นอยู่เป็นจำนวนมาก พบว่าเกิดความนิยมเปลี่ยนชื่อมากยิ่งขึ้น โดยตั้งชื่อให้ตัวเองใหม่และเลิกใช้ชื่อพม่า โดยปรากฏคำว่า “มอญ” (มိုင်း : မို) อยู่ในชื่อด้วยเสมอเช่น สหโม่น (သဟမိုင်း) มိုင်းเจน (မိုင်းဂေင်) แปลว่า มอญชนะ จอโม่น (ဂိဝ်မိုင်း) แปลว่า มอญขยัน ชานโม่น หรือ มိုင်းชาน (ဆာဝ်မိုင်း / မိုင်းဆာဝ်) แปลว่า รักมอญ หรือ ชานหีซามိုင်း (ဆာဝ်ဦးသဟမိုင်း) แปลว่า รักความปรองดองของมอญ การเติมคำว่ามอญนำหน้าชื่อหรือต่อท้ายเพื่อต้องการบอกว่าตัวเองเป็นคนมอญ และต้องการคนไทยก็รับรู้ด้วยว่าเป็นชื่อของคนมอญไม่ใช่ชื่อของคนพม่า

นอกจากนี้ยังมีชื่ออื่น ๆ ที่ความหมายเชิงชาตินิยมเช่น ชานแดง (๙๐๖๕๕) แปลว่า รักชาติ ชิมหงสา (๙๐๖๖๖) แปลว่า เลือดหงสา ชิมแจเหว (๙๐๖๗๗) แปลว่า เลือดราชา ปางแดง (๙๐๖๘๘) แปลว่า คุ่มครองเมือง หรือบางครั้งได้นำชื่อของบุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์ มาใช้เป็นชื่อตัว เช่น ปอญญาอื่น (๙๐๖๙๙) คือ สมิงนครอินทร์ในเรื่องราชาธิราช แปะแห่หน่าย (๙๐๗๐๐) คือชื่อของพระเจ้าราชาธิราชตอนเด็ก เป็นต้น

การตั้งชื่อเป็นภาษามอญเป็นส่วนหนึ่งของการปฏิเสธความเป็นพม่า ดังที่กล่าวมาแล้วว่าคนมอญนั้นจะมีชื่อพม่าและชื่อมอญ เมื่อเข้ามาอยู่ในประเทศไทยมีการเปลี่ยนเป็นชื่อมอญและตั้งชื่อไทยไปพร้อมกัน เช่นเดียวกับเด็กมอญที่เกิดในประเทศไทยจึงมีทั้งชื่อไทยและชื่อมอญ ส่วนการให้ชื่อพม่าก็เริ่มจะหมดไป

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

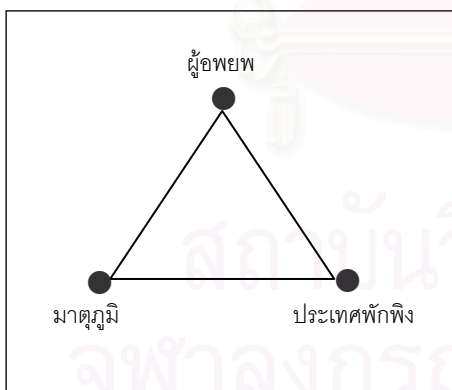
บทที่ 5

คนมอญย้ายถิ่น: ผ่านมุมมองทางมานุษยวิทยา

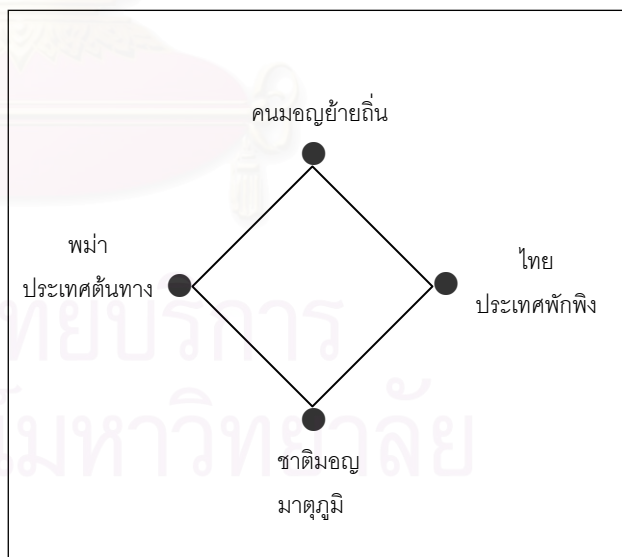
5.1 มองคนมอญย้ายถิ่นผ่านแนวคิดสังคมข้ามพรมแดน

สังคมข้ามพรมแดนของผู้อพยพย้ายถิ่นตามความหมายของ Steven Vertovec (1992) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบทางสังคมข้ามพรมแดนนั้นมีความสัมพันธ์แบบสามเส้า ระหว่างผู้อพยพ ประเทศมาตุภูมิ และ ประเทศพักพิง ผู้อพยพคือผู้ที่ดำรงชีวิตแบบสองชีวิต คือ พูดจาสองภาษา มีการสื่อสารข้ามพรมแดนประเทศอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอด้วยกิจกรรมสายสัมพันธ์ระหว่างมาตุภูมิกับประเทศพักพิงทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมวัฒนธรรม

หากพิจารณาตามความหมายและคำนิยามของสังคมข้ามพรมแดนที่กล่าวมาข้างต้น อาจจะดูคับแคบและไม่ครอบคลุมเพียงพอในการให้ความหมายสังคมข้ามพรมแดนของคนมอญย้ายถิ่นได้ ทั้งนี้สายสัมพันธ์ที่ถูกถักทอขึ้นของคนมอญย้ายถิ่นนั้นมีองค์ประกอบทางสังคมที่มีความสัมพันธ์มากกว่าสามเส้า กล่าวคือ มีความสัมพันธ์ระหว่าง มาตุภูมิ คือ “ชาติมอญ” ประเทศพม่า และ ประเทศไทย

ลักษณะความสัมพันธ์แบบ 3 เสา
ของผู้อพยพทั่วไป

ลักษณะความสัมพันธ์มากกว่า 3 เสา
ของคนมอญย้ายถิ่นในประเทศไทย

รูปที่ 110 แผนภาพแสดงการเปรียบเทียบองค์ประกอบลักษณะความสัมพันธ์
ของผู้อพยพย้ายถิ่น

คนมอญในประเทศพม่าไม่น่าได้คิดว่าประเทศพม่าคือมาตุภูมิของตน มาตุภูมิที่แท้จริงคือ “ชาติมอญ” ที่เคยดำรงความเป็นชาติอยู่ในประวัติศาสตร์และ “ชาติมอญ” ที่ถูกสร้างขึ้นด้วยเงื่อนไขทางการเมืองภายหลังจากพม่าได้รับเอกราชจากอังกฤษ ในปี พ.ศ.2491 หลังจากนั้น ชาติมอญ ก็ถูกซัดสับด้วยรัฐชาติพม่าตามแนวคิดแบบรัฐชาติสมัยใหม่ ประเทศพม่าจึงเป็นเพียงประเทศต้นทางของการอพยพเท่านั้น มิใช่มาตุภูมิใหม่ในสำนึกของคนมอญ

เมื่อมีการอพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยในฐานะประเทศพักพิง คนมอญย้ายถิ่นได้ทำให้พรมแดนของ “ชาติมอญ” พาดข้ามพรมแดนรัฐชาติไทยและรัฐชาติพม่า พื้นที่ของชาติมอญขยายวงกว้างออกไป มิได้พาดข้ามเฉพาะ มาตุภูมิ ประเทศต้นทาง ประเทศพักพิง แต่รวมถึงการข้ามพรมแดนเชื่อมโยงกับกลุ่มชาติพันธุ์มอญในประเทศไทย รวมทั้งคนมอญในประเทศต่างๆทั่วโลก ดังกรณีการจัดงานวันชาติมอญในประเทศไทยเป็นการสะท้อนกิจกรรมสายสัมพันธ์ร่วมมีระหว่างคนไทยเชื้อสายมอญ คนมอญในประเทศที่สาม และคนมอญย้ายถิ่น

Alejandro Portes (1999) ได้กล่าวว่าสังคมข้ามพรมแดนของผู้อพยพนั้นประกอบด้วยผู้คนที่ดำรงชีวิตสองชีวิต คือ พุดจาสองภาษา มีบ้านอยู่สองประเทศ แต่สำหรับคนมอญย้ายถิ่นคือผู้ดำรงชีวิตสามชีวิต คือ พุดจาได้สามภาษา คือ ภาษามอญ ภาษาไทย ภาษาพม่า* มีบ้านอยู่ในสามชาติ คือ เมืองมอญ ประเทศพม่า และ ประเทศไทย กล่าวคือ คนมอญย้ายถิ่นมักจะอธิบายถึงที่มาของตนว่ามาจากเมืองมอญ (เด็งโม่-อุโธ) มากกว่าจะบอกว่ามาจากประเทศพม่า

สังคมข้ามพรมแดนที่เน้นกิจกรรมสายสัมพันธ์ระหว่างมาตุภูมิกับประเทศพักพิงที่เด่นชัดของคนมอญย้ายถิ่นก็คือ “การส่งเงินกลับบ้าน ”

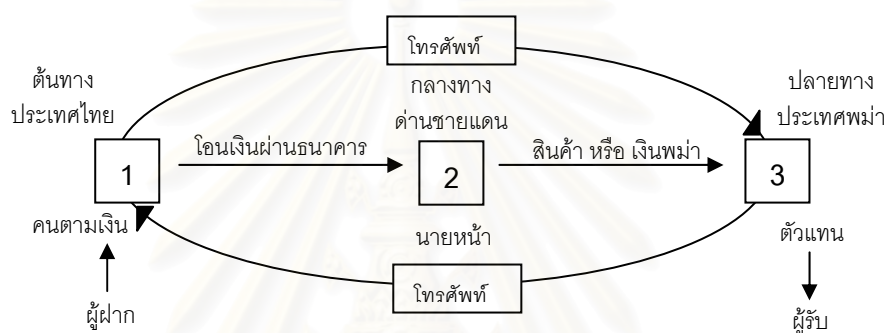
คนมอญย้ายถิ่นที่เข้ามาทำงานในจังหวัดสมุทรสาครมีการส่งเงินกลับบ้านโดยวิธีการส่งผ่านคนที่มีอาชีพรับส่งเงิน หรือ “คนตามเงิน” ภาษามอญเรียกว่า “แหะหนีฮ์แปกซอน” (ဖုတ်ဝတ်ဆွန်) ซึ่งเป็นคนมอญด้วยกันถือว่าเป็นอาชีพที่มีรายได้ดี งานเบาและสบาย ไม่ต้องทำงานอย่างอื่นก็สามารถอยู่ได้ แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าทุกคนจะทำได้ เพราะคนที่ทำอาชีพนี้จะต้องเป็นผู้มีทักษะในการใช้ภาษาไทยได้ดี น่าเชื่อถือ คล่องแคล่วและรู้จักคนมาก

การส่งเงินกลับบ้านเป็นธุรกิจที่จะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานสัจจะและความซื่อสัตย์ของผู้ทำอาชีพ หากมีปัญหาเกิดขึ้นก็จะประกอบอาชีพนี้ไม่ได้อีกต่อไป ส่วนใหญ่ผู้ที่ทำอาชีพนี้จะเป็นเครือญาติ หรือ ผู้ที่ร่วมทำธุรกิจกันมานานสามารถเชื่อถือและไว้ใจได้ ผู้มีอาชีพส่งเงินจะต้องมีโทรศัพท์มือถือ และเป็นที่ยุ้กันกว้างขวางในหมู่คนมอญด้วยกันว่าจะต้องติดต่อกับใครหากต้องการ

* คนมอญย้ายถิ่นจะใช้ภาษามอญเป็นภาษาหลัก และเมื่ออยู่เมืองไทยนานๆก็สามารถพูดภาษาไทยได้ สำหรับภาษาพม่าพบว่ามีคนมอญเป็นจำนวนมากที่พูดภาษาพม่าไม่ได้

ส่งเงินกลับบ้าน ขั้นตอนการส่งเงินกลับบ้านนอกจากจะต้องผ่าน “คนตามเงิน” และยังมีบุคคลอีกสองคนที่มีความสำคัญคือ “นายหน้า” และ “ตัวแทน”

“นายหน้า” จะอยู่ที่ด้านชายแดนบริเวณด่านเจดีย์สามองค์จังหวัดกาญจนบุรี หรือ ด่านอำเภอแม่สอด ซึ่งอาจจะเป็นคนมอญที่เปิดบัญชีธนาคารในฐานะคนต่างด้าวที่เข้าเมืองถูกกฎหมาย หรือคนไทยที่เป็นเจ้าของบัญชีธนาคาร ส่วน “ตัวแทน” จะเป็นคนมอญในหมู่บ้านมอญเมืองมอญ(ประเทศพม่า) มีอยู่เกือบทุกหมู่บ้านและจะต้องมีโทรศัพท์เป็นเครื่องมือสื่อสาร เช่นกัน

รูปที่ 111 แผนภาพแสดงขั้นตอนการส่งเงินกลับบ้าน

กระบวนการส่งเงินนั้นมี 3 ขั้นตอน คือผู้ฝากเงินส่งจากต้นทางผ่าน“คนตามเงิน” จากนั้นก็โอนเงินเข้าบัญชีธนาคารให้กับ “นายหน้า” ที่ชายแดน จากนั้นนายหน้าเบิกเงินจากธนาคารแลกเงินพม่า แต่นิยมแลกเป็นสินค้ามากกว่าเพราะมีความสะดวกในการส่งไปยัง“ตัวแทน”ที่อยู่ปลายทาง จากนั้น “ตัวแทน”จะนำสินค้าไปขายต่อให้กับผู้ค้าปลีกในหมู่บ้านอีกต่อหนึ่ง โดยใช้ระยะเวลาทั้งหมด 2- 15 วัน

แต่เพื่อความสะดวกระหว่างผู้ฝากและผู้รับให้ได้รับเงินทันที “คนตามเงิน” จะโทรศัพท์ไปสอบถามอัตราแลกเปลี่ยนเงินจาก “นายหน้า” ที่ชายแดน จากนั้นก็จะโทรศัพท์หา“ตัวแทน” ที่ปลายทางทำการเจรจาเรื่องจำนวนเงิน “ตัวแทน”ก็จะมีบริการตาม “ผู้รับเงิน” ซึ่งจะเป็นญาติพี่น้องคนในครอบครัวให้มารับโทรศัพท์ จะมีการพูดคุยกันเรื่องจำนวนเงินและสอบถามสารทุกข์สุกดิบกันไปด้วย เมื่อพูดคุยตกลงกันแล้ว “ตัวแทน” ก็จะจ่ายเงินให้กับผู้รับเงินทันที ส่วน“คนตามเงิน”ที่เมืองไทยก็ต้องโอนเงินเข้าบัญชีธนาคารของ“นายหน้า”จากนั้นก็มีการติดต่อกันระหว่างนายหน้า” และ “ตัวแทน” อีกต่อหนึ่ง รายได้ของผู้ที่ทำอาชีพนี้ก็คือการหักเปอร์เซ็นต์จากจำนวนเงินที่ส่งกลับและจะถูกหักกันเป็นทอดๆ ซึ่งอัตราขึ้นอยู่กับตกลงกัน

การเป็นอยู่ที่แร้นแค้นและไม่มียานให้ทำจึงเป็นเหตุปัจจัยหลักของการอพยพเข้ามาหางานทำของคนมอญ หลายคนกล่าวว่าทุกสิ่งทุกอย่างที่มีอยู่ในประเทศไทยที่ประเทศพม่านั้นก็ยังมี แต่สิ่งที่แตกต่างกันคือค่าครองชีพ คนมอญมีความรู้สึกว่าจะต้องใช้จ่ายแพงมากหากใช้เงินพม่าเพราะอาจจะจ่ายเงินเป็นพันจั๊ตในการซื้อไก่ 1 ตัว ดังนั้นผู้คนที่มาทำงานในเมืองไทยจะได้เงินเดือนไม่กี่พันบาท แต่เมื่อส่งเงินกลับไปก็คิดเป็นเงินพม่าหลายแสนจั๊ต สามารถนำไปลงทุนค้าขาย ปลูกบ้าน ซื้อหาสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ และการมีเงินมากก็เท่ากับเป็นการยกฐานะของตัวเองและครอบครัว ทำให้มีผู้คนอยากมาทำงานในเมืองไทยกันมาก อาจกล่าวได้ว่าไม่มีครอบครัวไหนเลยที่ลูกหลานไม่ได้มาทำงานในเมืองไทย บางครอบครัวเหลือแต่คนเฒ่าคนแก่และเด็กเนื่องจากลูกๆที่อยู่ในวัยทำงานทั้งหญิงและชายมาทำงานที่เมืองไทยกันหมด

ด้วยอุปนิสัยคนมอญเป็นผู้ที่ชอบทำบุญและเคร่งครัดทางศาสนา เมื่อลูกหลานส่งเงินกลับบ้าน นอกจากนำไปใช้จ่ายตามปกติแล้วยังต้องแบ่งเงินไว้ทำบุญและเดินทางไปกราบไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ตามที่ต่างๆ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นเจดีย์สำคัญๆของมอญในอดีต เช่น มหาเจดีย์ชเวดากอง เมืองย่างกุ้ง พระธาตุนิรันธร แขวง เมืองเมาะตะมะ พระธาตุมุเตา เมืองพะโค (หงสาวดี)

“...อยู่ที่ไหนก็ทำนาทำสวน ทำไปก็แค่พอกิน และก็ทำบุญเท่านั้นเช่นงานบวช งานบุญ สร้างวัด.....ทำนาทำสวน ปลูกมะพร้าว ปลูกหมากเงินมันน้อยก็แค่พอกินกับทำบุญ...ถ้าเงินน้อยก็ทำบุญได้น้อยไปด้วย หรือ ไปไหว้เจดีย์ศักดิ์สิทธิ์ไกลๆก็ได้...กว่าจะไปครบทุกที่ต้องใช้เวลาประมาณ 30 วัน ..นี่ก็ส่งเงินไปให้แม่ที่โน่น แม่ก็เดินทางไปไหว้เจดีย์มาหมดแล้ว....แต่หนูยังไม่ครบเลย....”

“...ส่วนมากจะซื้อทอง...ซื้อรถเพื่อให้เดินทางระหว่างหมู่บ้านระหว่างเมือง หรือไม่ก็เอาไปลงทุนซื้อรถไถนา...แต่ก่อนใช้วัวไถนาตอนหลังพอมีเงินก็ซื้อรถไถหรือจ้างรถไถเพราะสงสารวัว..นอกจากนั้นก็ซื้อที่ดินเอาไว้ทำนาปลูกบ้านทางโน้นต้องใช้เงินประมาณห้าล้านจั๊ตคิดเป็นไทยแค่สี่หมื่นบาท ก็ปลูกบ้านสวยๆได้หนึ่งหลัง แต่ถ้าบ้านตึกก็แพงกว่าคนพม่าชอบบ้านตึก แต่มอญเราชอบบ้านไม้...¹

นอกจากนั้นคนมอญย้ายถิ่นในสมุทรสาครยังมีการบริจาคเงินส่งกลับไปช่วยเหลือเกี่ยวกับงานสังคม กิจกรรมสาธารณะประโยชน์ในชุมชนบ้านเกิด เช่น สร้างวัด สร้างเจดีย์ ยังมีการก่อสร้าง

¹สัมภาษณ์ มิอู, คนมอญหมู่บ้านชะปลาง จังหวัดมะละแหม่ง เมืองมอญ ประเทศพม่า, 4 พฤศจิกายน 2549

โรงเรียนของคนมอญสอนหนังสือและภาษามอญในหมู่บ้าน ปัจจุบันเกิดโรงเรียนมอญขึ้นในหลายชุมชน ในขณะที่ทางการพม่าก็พยายามแทรกแซง แต่ก็ทำอะไรไม่ได้มากเนื่องจากงบประมาณสร้างโรงเรียนเป็นของคนมอญ และพระสงฆ์ในชุมชนให้การสนับสนุนและปกป้อง ปรากฏการณ์การสร้างโรงเรียนมอญจากเงินบริจาคเพียงจะเริ่มปรากฏขึ้นเมื่อประมาณสิบกว่าปีที่ผ่านมา หลังจากมีการอพยพของคนมอญเข้ามาทำงานในประเทศไทยเป็นจำนวนมาก

ส่วนการดำรงชีวิตของคนมอญย้ายถิ่นนั้น มีการพบปะสื่อสารข้ามพรมแดนประเทศอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ เนื่องจากความเจริญทางด้านเทคโนโลยี เช่น การใช้โทรศัพท์มือถือ การพัฒนาโทรศัพท์ที่มีกล้องถ่ายรูป เครื่องบันทึกภาพวีซีดี ทำให้คนมอญย้ายถิ่นสามารถติดต่อกับครอบครัวและชุมชนที่บ้านเกิดได้สะดวกขึ้น รวมทั้งการกลับไปร่วมกิจกรรมสำคัญๆในบ้านเกิด และติดตามความเป็นไปในเรื่องต่างๆก็ทำได้ง่าย เช่น กรณีของการแต่งงานของคนมอญย้ายถิ่นในประเทศไทย เนื่องจากพ่อแม่ญาติพี่น้องไม่ได้มาร่วมงานด้วยก็จะมีภาพถ่ายและถ่ายวีซีดีส่งกลับไป หรือแม้กระทั่งการเดินทางกลับไปร่วมงานประเพณี หรือ งานสำคัญของชุมชนก็สามารถทำได้สะดวก ถึงแม้ว่าการเดินทางไป-กลับจะเป็นการลักลอบและหลบหนีเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย แต่ด้วยขบวนการนายหน้าซึ่งปัจจุบันได้กลายเป็นธุรกิจที่สร้างรายได้ให้กับผู้กระทำการ จึงไม่เป็นอุปสรรคที่คนมอญย้ายถิ่นจะเดินทางเข้าออกประเทศไทยได้อย่างสะดวก

นอกจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่เกื้อหนุนให้กิจกรรมสายสัมพันธ์ของคนมอญในประเทศพม่าพียงกับมาตุภูมิสามารถใกล้ชิดกันแล้ว กิจกรรมสายสัมพันธ์ดังกล่าวยังสามารถจำแนกเป็นด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมวัฒนธรรมตามกรอบแนวคิดของ Alejandro Portes ดังนี้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1) กิจกรรมสายสัมพันธ์ทางด้านเศรษฐกิจ เพื่อเป็นการแสวงหาทรัพยากร ด้านอุปทาน ตลาดและทุน

ตารางที่ 5 แสดงกิจกรรมสายสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจของคนมอญย้ายถิ่นกับบ้านเกิด

ประเภท/กิจกรรม (ด้านเศรษฐกิจ)	
ผู้ย้ายถิ่น	คนมอญย้ายถิ่น
พ่อค้าข้ามพรมแดนที่ไม่เป็นทางการ	ร้านขายหมากพลู ร้านน้ำหวาน ร้านค้าข้าวแกง ร้านค้าของแห้ง เสื้อผ้า เครื่องเทศ นำเข้าวัตถุดิบจากพม่า ผ่านพ่อค้าคนกลางมอญพลัดถิ่น จ.กาญจนบุรี
ธุรกิจขนาดเล็กที่สร้างในประเทศ มาตุภูมิโดยผู้อพยพกลับ	การลงทุนในภาคเกษตรกรรม เช่น ซื้อที่ดิน ซื้อรถไถ ซื้อทองคำ ปลูกร้าน และทำบุญ สร้างวัด และการจาริกแสวงบุญกราบไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ คนมอญเชื่อว่าเงินมากก็สามารถทำบุญได้มาก
การอพยพหมุนเวียนของแรงงานรับจ้าง	คนมอญย้ายถิ่นเดินทางลักลอบเข้าประเทศไทยเพื่อมาเป็นแรงงาน โดยผ่านขบวนการนายหน้า โดยจะต้องเสียค่าใช้จ่ายคิดเป็นเงินไทยนับหมื่นบาท ขบวนการนายหน้ามีทั้งคนมอญ และเจ้าหน้าที่รัฐไทยและพม่า นับว่าเป็นขบวนการนำเข้าแรงงานที่มีเงินเป็นจำนวนมาก หมุนเวียนอยู่ในกระบวนการการนำเข้าแรงงานข้ามชาติเหล่านี้ และสร้างความสะดวกและปลอดภัยในการเดินทางลักลอบเข้ามาทำงาน ในขณะที่เดียวกันการเดินทางกลับบ้านเกิดก็มีความสะดวกเพราะมีขบวนการส่งกลับบ้านด้วย
การสร้างตัวแทนธนาคารจากบ้านเกิดในประเทศพม่าในแดนไกล	การส่งเงินกลับบ้าน โดยวิธีนอกระบบธนาคาร ผ่านเครือข่ายของผู้ที่อาชีพรับส่งเงิน มีกติกาคือความซื่อสัตย์และสัจจะ เป็นธุรกิจในหมู่เครือญาติ และสร้างสายสัมพันธ์ระหว่างผู้คนที่บ้านเกิด กับประเทศพม่า

2)กิจกรรมสายสัมพันธ์ทางการเมือง คือ กิจกรรมที่สร้างขึ้นโดยคนมอญย้ายถิ่นเพื่อหวังผลทางการเมืองในบ้านเกิดและประเทศพม่า

ตารางที่ 6 แสดงกิจกรรมสายสัมพันธ์ทางการเมืองของคนมอญย้ายถิ่นกับบ้านเกิด

ประเภท/กิจกรรม (ด้านการเมือง)	
ผู้ย้ายถิ่น	คนมอญย้ายถิ่น
คณะกรรมการชุมชนรักบ้านเกิดที่สร้างขึ้นโดยกลุ่มผู้อพยพในประเทศพม่า	<p>การก่อตั้งกลุ่ม หรือ ชมรม เกี่ยวกับการศึกษา และช่วยเหลือสังคมต่างๆ เช่น</p> <ul style="list-style-type: none"> - กลุ่มพัฒนาภูมิปัญญา มอญ วัดบางหญ้าแพรก - กลุ่มไทย-มอญพัฒนา หมู่บ้านเบญจทรัพย์ - กลุ่มสามัคคีเมืองหงสา วัดโกรกกรากใน - กลุ่มฟื้นฟูวัฒนธรรมมอญ และไทยรามัญ วัดโคก <p>นอกจากนี้ยังมีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มหมู่บ้านอีกมากมายเพื่อทำกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ในงานสำคัญทางศาสนาและงานสำคัญของชนชาติ เช่นงานวันชาติมอญ</p>
พันธมิตรที่สร้างขึ้นระหว่างผู้อพยพกับสมาคมทางการเมืองในประเทศมาตุภูมิ	<p>การส่งตัวแทนจากองค์กรของคนมอญย้ายถิ่นในประเทศไทย เช่นศูนย์พัฒนาภูมิปัญญา มอญ รวมทั้งองค์กรของคนไทยเชื้อสายมอญเช่น สมาคมไทยรามัญ ชมรมเยาวชนมอญกรุงเทพฯ และองค์กรมอญอื่นๆที่อยู่ต่างประเทศ เข้าร่วมประชุมใหญ่เรื่องชนชาติมอญครั้งที่ 3 (3rd Mon National Conference) เมษายน 2549 เขตเมืองเย รัฐมอญ (ประเทศพม่า) เป็นการประชุมร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์ใหม่ พรรคการเมืองของมอญในเรื่องสถานการณ์ของชนชาติมอญด้านการเมือง การศึกษา การศาสนาและวัฒนธรรม การประชุมดังกล่าวนี้จะจัดขึ้นทุกปี (เริ่มจัดขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ.2538 เดิมใช้ชื่อว่า Seminar on Mon National Affair)</p>

3) กิจกรรมสายสัมพันธ์ทางด้านสังคมและวัฒนธรรม คือ การกระทำหรือสร้าง โดยกลุ่มผู้อพยพ โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างหรือดำรงอัตลักษณ์ของชนชาติมอญในต่างแดน

ตารางที่ 7 แสดงกิจกรรมสายสัมพันธ์ด้านสังคมและวัฒนธรรมของคนมอญย้ายถิ่นกับบ้านเกิด

ประเภท/กิจกรรม (ด้านสังคมและวัฒนธรรม)	
ผู้ย้ายถิ่น	คนมอญย้ายถิ่น
จัดเทศกาลวันสำคัญประจำชาติ ในต่างแดน	การจัดงานวันชาติมอญต่อเนื่องเป็นประจำทุกปี ตรงกันวันแรม 1 ค่ำเดือน 3 หรือ ในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ สถานที่จัดงานคือ วัดศิริมงคล วัดโคก และ วัดบางหญ้าแพรก จังหวัดสมุทรสาคร
พระจากมาตุภูมิไปเยี่ยมและ สร้างศรัทธาและผู้อุปถัมภ์ใน ต่างแดน	พระมอญจากเมืองมอญ(ประเทศพม่า) หลายรูปจำพรรษาอยู่ที่ วัดศิริมงคล เป็นที่ยึดเหนี่ยวและพึ่งพาทางด้านต่างๆ เช่น พิธีกรรมทางศาสนา ทำนาย โชคชะตา รักษาโรค สะเดาะเคราะห์ ของคนมอญย้ายถิ่นในจังหวัด สมุทรสาคร
การแสดงศิลปะประจำชาติ ระดับนานาชาติ	<ul style="list-style-type: none"> - คนมอญย้ายถิ่น เสือยืดสกรีนสัญลักษณ์ของมอญ เช่น รูปหงส์ ธงชาติ ข้อความภาษามอญ ส่งไปขายยังคนมอญที่เมืองมอญประเทศพม่า และคนมอญที่อยู่ตามประเทศต่างๆทั่วโลก - คนมอญย้ายถิ่นในสมุทรสาครรับจ้างตัดชุดระบำหงส์ทอง และศิลปะ ภาพวาดเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของมอญให้กับคนมอญที่อยู่ใน ต่างประเทศ - มีการบันทึกวีซีดีจัดงานวันชาติ งานสงกรานต์ งานดับบาตรเทโวส่งไปบ้านเกิด และคนมอญที่อยู่ในประเทศต่างๆทั่วโลก - การเผยแพร่ข่าวสารด้านการเมือง การศึกษา การศาสนา และ วัฒนธรรมผ่านเว็บไซต์ของคนมอญ เช่น www.kaowao.org - การแสดงนาฏศิลป์มอญนอกจากแสดงในงานวันชาติ ณ วัดศิริมงคล แล้ว ยังมีการแสดงนาฏศิลป์มอญในงานวันชาติที่จัดขึ้นในต่างประเทศ เช่น แคนาดา มาเลเซีย ฟินแลนด์ นอร์เวย์ และศรีลังกา
ศิลปินนามกระเดื่องจากมาตุภูมิ แสดงแก่ผู้อพยพในต่างแดน	ศิลปินนักร้องที่มีชื่อเสียง คณะละครมอญ นาฏศิลป์มอญถูกนำเข้ามา แสดงให้คนมอญย้ายถิ่นได้ดูตามงานสำคัญต่างๆเช่น งานวันชาติวัดศิริ มงคล งานศพพระวัดบางกระเจ้า งานปีใหม่ชุมชนวิลล่า คลองครุ
การแสดงเหตุการณ์ทาง วัฒนธรรมอย่างต่อเนื่องใน ประเทศพม่า	คนมอญย้ายถิ่นดำรงรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีในรอบปีหรือประเพณี ลิบสองเดือน รวมทั้งประเพณีเกี่ยวชีวิตตามรูปแบบที่เคยปฏิบัติในเมือง มอญ(ประเทศพม่า) เช่น งานวันชาติ ดับบาตรเทโว แต่งงาน โคนจุก งาน ศพพระ เป็นต้น (ดูภาคผนวก ก)

จากกิจกรรมสายสัมพันธ์ของคนมอญย้ายถิ่นระหว่างบ้านเกิดในเมืองมอญ (ประเทศพม่า) กับประเทศพม่า (ประเทศไทย) ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมวัฒนธรรม อาจกล่าวได้ว่ากิจกรรมสายสัมพันธ์ทั้งสามประการมีอิทธิพลต่อการสร้างอัตลักษณ์ของคนมอญย้ายถิ่น โดยเฉพาะกิจกรรมสายสัมพันธ์ด้านสังคมและวัฒนธรรม เป็นการรำทรงอัตลักษณ์ของตนในสังคมข้ามพรมแดน โดยมีกิจกรรมสายสัมพันธ์ทางการด้านการเมืองของกลุ่มองค์กรต่างๆ เป็นกลไกสำคัญในการสร้างสำนึกร่วม มีกิจกรรมสายสัมพันธ์เศรษฐกิจที่เกื้อหนุนให้เกิดแรงขับเคลื่อนของกิจกรรมด้านอื่นๆ ในฐานะแรงงานอพยพถึงแม้ว่าจะถูกจำกัดสิทธิในด้านต่างๆ ไม่เท่าเทียมกับพลเมืองไทย แต่ก็ไม่ได้ทำให้คนมอญย้ายถิ่นขาดอิสระและไม่มีสิทธิในการแสดงออกถึงความเป็นตัวตน ประกอบการมีสภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นกว่าเดิม ทำให้คนมอญย้ายถิ่นมีโอกาสและพลังในการแสดงออกซึ่งอัตลักษณ์ของตนได้มากขึ้นในประเทศไทย

5.2 มองคนมอญย้ายถิ่นผ่านแนวคิดเรื่องชาติ และชาตินิยมเชิงชาติพันธุ์

สำนึกเรื่องชาติของมอญเริ่มมีขึ้นตั้งแต่สมัยรามัญเทศะ หรือ ประเทศมอญในอดีต มอญมีอาณาเขต ภาษา วัฒนธรรมเป็นของตนเอง จนกระทั่งมอญได้เสียเอกราชให้พม่าเมื่อปี พ.ศ. 2300 และนี่คือสิ่งที่คนมอญยึดมั่นและมีความสำนึกในความเป็นชาติของตนมาโดยตลอด

“...สำนึกเรื่องชนชาติไม่ใช่เพิ่งเริ่มเกิดขึ้น ตั้งแต่ชนชาติมอญมีอยู่แล้ว แม้กระทั่งการแพ้สงครามพม่าเมื่อปี พ.ศ. 2300 แม้กระทั่งแพ้สงครามพม่าไปก็แล้วแต่ แต่การต่อสู้มิได้หนีไปไหนไกลเพราะอยู่ที่เกาะตะมะก็ต่อสู้กันไป ก็ถอยมาเรื่อยๆ จนกว่าจะมีการผลักดัน แล้วมอญที่อพยพหนีเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารในประเทศไทยตอนนั้นเป็นส่วนหนึ่ง แต่ไม่ใช่ทั้งหมดที่เหลือก็สู้กันอยู่ แต่ที่เสียไปมากกว่านั้นก็คือตอนที่อังกฤษเข้ามายึด ตรงนั้นแหละเสียทั้งมอญทั้งพม่า เสียไปหมดเลย...”²

ดังนั้น ชาติมอญจึงเป็นชาติตามความหมายของ Anthony D. Smith สำนักคิดแบบดั้งเดิม (primordialist) ที่มองความเป็นชาติว่ามีมาก่อนสมัยใหม่ มาจากรากเหง้าในอดีตที่เก่าแก่ มีความ

² สัมภาษณ์ นายมอญเจน, นักเคลื่อนไหวเรื่องชนชาติมอญ (อดีตนักศึกษาอมญโพ้นทะเล) แกนนำกรรณการงานวันชาติวัดศิริมงคล, 8 มีนาคม 2549.

เชื่อในการมีบรรพบุรุษร่วมกัน การมีดินแดนทางประวัติศาสตร์หรือบ้านเกิดเมืองนอน มีนินาย
ปรั่มปราร่วมกัน และความทรงจำทางประวัติศาสตร์ร่วมกัน

ในระหว่างที่พม่ายึดครองมอญนั้น มอญก็พยายามจะต่อสู้เพื่อนำเอกราชของชาติคืนมา
หลายครั้งแต่ก็ไม่เป็นผลจนกระทั่งมาถึงในยุคล่าอาณานิคมเมื่อพม่าอยู่ภายใต้การปกครองของ
อังกฤษ ชาติตะวันตกมาพร้อมกับแนวคิดเรื่องรัฐแบบสมัยใหม่มาด้วย อังกฤษต้องการลดอำนาจ
ของพม่าจึงหันไปสนับสนุนกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆยกฐานะขึ้นเป็นรัฐ (state) อย่างคร่าวๆตามอัต
ลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของผู้คนในสายตาและความเข้าใจของคนอังกฤษ พม่าจึงมีรัฐกะเหรี่ยง รัฐ
ฉาน รัฐคะฉิ่น³ และรัฐมอญ (Mon state) ซึ่งรัฐที่เกิดขึ้นนั้นต่างกลับไปสำนึกเรื่องชาติแบบดั้งเดิม
อีกครั้ง รัฐที่อังกฤษขีดเส้นแบ่งให้กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ มีองค์ประกอบเพียง ดินแดน ประชากร แต่ไม่
มีรัฐบาล และอำนาจอธิปไตยซึ่งเป็นรัฐที่ไม่สมบูรณ์ ต่อมาภายหลังจากอังกฤษให้เอกราชแก่พม่า
เมื่อปี พ.ศ.2491 ปัญหาทางการเมืองก็เริ่มขึ้น เมื่อกลุ่มชนต่างๆในพม่ามีความประสงค์ที่จะเป็น
อิสระมีประเทศของตน ซึ่งพม่าไม่ยอมและต้องการให้มีการปกครองระบอบเดี่ยวแบบเดียว สร้าง
ความไม่พอใจให้กับกลุ่มชนต่างๆ และนำไปสู่การต่อสู้เพื่ออิสรภาพทางการเมืองสืบเนื่องมาจนถึง
ปัจจุบัน

ในสมัยโบราณพม่านั้นสามารถปกครองชนชาติอื่นได้อย่างไม่มีปัญหา เนื่องจากมีความ
เข้าใจและจัดวางรูปแบบความสัมพันธ์กับกลุ่มชนต่างๆอย่างยืดหยุ่น เมื่ออังกฤษเข้ามาปกครอง
พม่าได้นำแนวคิดเรื่องรัฐสมัยใหม่เข้ามาใช้ รัฐสมัยใหม่ต้องประกอบด้วยประชากร รัฐบาล อำนาจ
อธิปไตย และดินแดนที่แน่นอน ในขณะเดียวกันอิทธิพลแนวคิดรัฐสมัยใหม่ก็มีผลต่อชนกลุ่มต่างๆ
ก็พยายามจะแยกตัวออกไปตั้งรัฐอิสระของตัวเองเช่นกัน ถึงแม้ว่าพม่าจะสามารถยึดครองและมี
อำนาจเหนือชนกลุ่มต่างๆแต่พม่าก็ไม่สามารถสร้างสำนึกความชาติร่วมกันได้ เนื่องจากชนกลุ่ม
ต่างๆมีสำนึกเรื่องชาติที่เป็นของตนอยู่แล้ว

ด้วยเหตุนี้พม่าจึงพยายามทำให้ชนกลุ่มต่างๆกลายเป็น “ชนกลุ่มน้อย” ซึ่งเป็นอีกวาท
กรรมหนึ่งของรัฐ(พม่า) มอญก็เหมือนกับคะฉิ่น กะเหรี่ยง ที่ไม่ยอมรับการเป็นชนกลุ่มน้อย ดังนั้น
มอญในพม่าจึงเรียกตัวเองว่าชนชาติ มากกว่าที่ยอมเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ หรือ ชนกลุ่มน้อย เป็นการ
ปฏิเสธการครอบงำจากพม่า และในขณะเดียวกันก็ปฏิเสธอัตลักษณ์แห่งชาติพม่าด้วย

“...แต่ที่มอญบอกนั่นคือ ความเป็นชนชาตินั้นจะมีอยู่สองคำคือ ethnic group และ
indigenous people และทำไมเขาถึงเรียกมอญว่า ethnic group เพราะ

³นิติ ภาวครพันธุ์, “บางครั้งเป็นคนไทย บางครั้งก็ไม่ใช่ อัตลักษณ์ตัวตนที่ผันแปร” รัฐศาสตร์สาร (ปีที่ 20 ฉบับที่

ถึงแม้เขา(มอญ) มีประวัติศาสตร์ของเขาเรียบร้อยแล้วแต่เขาถูกรุกราน.. กลายเป็นชนกลุ่มน้อย ส่วน identity ก็คือว่าการผนึกไว้ด้วยตัวเองว่าตัวเองคืออะไร คือใคร ดังนั้นตอนนี้ก็คือว่า พม่าบอกว่า ในประวัติศาสตร์คือพม่ากับมอญ เป็นชาติเดียวกัน ดังนั้น identity ของมอญคือพม่า ตรงนั้นเป็นการอ้างประวัติศาสตร์ของพม่า แต่ที่จริงแล้วพม่าเขายึดแบบนั้น คือ identity ของมอญ แต่ใน identity ของมอญที่แท้จริงคือไม่ใช่พม่า มอญก็คือมอญ identity ของมอญนั้นมีอยู่แล้ว...”⁴

กรณีของมอญนั้นก็ได้อธิบายผลของกระบวนการสร้างชาติแบบสมัยใหม่ครอบงำ ปิดกั้น และกดทับความเป็นอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ (ethnic identities) ของตนไว้ และพม่าก็พยายามสร้างอัตลักษณ์แห่งชาติ (nation identities) นั่นคือ “ความเป็นพลเมือง” (citizenship) ผ่านกระบวนการทำให้เป็นพม่า (Bumanisation) ฉะนั้นอิทธิพลแนวการสร้างชาติของพม่าจึงเป็นการเปลี่ยนสมดุลงของกลุ่มเชื้อชาติต่างๆในสังคมจากเดิมที่วางอยู่บนฐานของวัฒนธรรมสู่ฐานทางการเมือง กลุ่มคนมอญเองก็พยายามเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องความเป็นอิสระให้กับตัวเองในรูปของขบวนการปลดปล่อยเพื่อแยกออกไปตั้งรัฐชาติของตัวเอง (a nation liberation movement) เรื่อยมาจวบจนกระทั่งปัจจุบัน

นอกจากนี้การต่อสู้เรื่องชาติได้เปลี่ยนไปจากอดีต จากเดิมเคยจับอาวุธขึ้นสู้กับพม่ารับมาเป็นวิธีการต่อสู้แบบไม่ต้องเสียเลือดเนื้อ คือ การเรียกร้องสิทธิในการกำหนดชะตากรรมของตน (self-determination) อย่างน้อยในการจัดงานวันชาติมอญในแต่ละปีนั้นจะเป็นการส่งสัญญาณว่ายังมีชนชาติมอญเป็นสมาชิกอยู่ในชุมชนนานาชาติ และยังคงมีสิทธิของชนชาติของตนอย่างสมบูรณ์ เป็นส่วนหนึ่งของการเคลื่อนไหวทางการเมืองในเชิงนโยบายและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

“...เอกลักษณ์ของเรามีอะไรบ้าง แขนงภาษาของเรา วัฒนธรรมของเราที่เราแสดงออก และการบริหารของเราที่เรามีองค์กร แล้วมีการศึกษาของเราที่เป็นภาษาของเรา เพราะในสหประชาชาตินั้นมีอยู่ประมาณ 4 ข้อ ในความเป็นชนชาติ ข้อหนึ่งคือ political ก็คือการเมือง คือการบริหารนั้นแหละ ข้อที่สองคือ economic คือเศรษฐกิจต้องมีเรื่องการปกครองเรื่องการเงิน แล้วต่อไปก็คือมี

⁴สัมภาษณ์ นายมอญเจน, นักเคลื่อนไหวเรื่องชนชาติมอญ (อดีตนักศึกษาอมญโพ้นทะเล) แกนนำการจัดงานวันชาติ วัตศิริมงคล, 8 มีนาคม 2549.

social ความเป็นอยู่สังคม เราพูดภาษาของเรา การแสดงออก การดนตรีต่างๆ และอีกข้อหนึ่งคือ การศึกษา education เพราะในมาตราที่ 76 ของ สหประชาชาติ ถ้าเราครบทั้ง 4 ข้อนี้แล้วเรามีสิทธิที่จะยื่นไปยังองค์การ สหประชาชาติในการจัดตั้งชนชาติโดยที่เราที่มีหนึ่งในสหประชาชาติ คือเราต้องมี Trusteeship ...การเป็นชนชาตินั้น ตอนนี้มีมอญนั้นเกิดขึ้นแล้ว แต่เราขาด economic social มีแล้วนะ การศึกษาก็มีแล้ว และขาด politic คิดว่าจะต้องมี ขบวนการจัดตั้งรัฐบาลพลัดถิ่นเกิดขึ้น”⁵

อาจกล่าวได้ว่าวันชาติมอญนั้นเป็นตัวแทนและภาพสะท้อนเรื่องอุดมการณ์ชาตินิยมเชิง ชาติพันธุ์ และสำนึกเรื่องชาติได้อย่างชัดเจน ชาวมอญในพม่าจัดงานวันชาติเพื่อเป็นสัญลักษณ์ ของการต่อสู้ดิ้นรนในการเรียกร้องสิทธิและอิสระในการปกครองตนเอง แต่วันชาติมอญที่ถูกจัดขึ้น ภายใต้อิทธิพลสังคมไทยมีความแตกต่างออกไป เช่น แทนที่จะใช้วันชาติมอญจริงๆ ก็เลี่ยงโดยการ ใช้ชื่องานว่า วันรำลึกชนชาติ หรือ วันรำลึกบรรพบุรุษมอญ⁶ การใช้ชื่องานวันรำลึกชนชาติ หรือ วัน รำลึกบรรพบุรุษมอญ เป็น “วาทกรรม” ที่ผลิตขึ้นโดยคนไทยเชื้อสายมอญซึ่งได้ถูกกระบวนการ สร้างชาติแบบไทยๆ นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงความสำนึกเรื่อง “ชาติ” แตกต่างจากสำนึกของคน มอญย้ายถิ่น “วาทกรรม” ได้สะท้อนถึงการลดระดับพลังอำนาจและอุดมการณ์ชาตินิยม ทำให้เกิด การแสดงออกเรื่องชาติแบบไม่ตรงไปตรงมา แต่ก็เชื่อว่าคนไทยเชื้อสายมอญจะขาดสำนึกเรื่องชาติ เสียทีเดียว ชาติยังคงมีอยู่ในความสำนึกลึกๆ ของคนไทยเชื้อสายมอญ ซึ่งเป็นชาติที่มาจาก รากเหง้าเก่าแก่ร่วมกัน

สำหรับคนมอญย้ายถิ่นที่เข้ามาอยู่ในสังคมไทย ยังคงยึดมั่นในสำนึกความเป็นชาติมอญ อย่างเข้มข้น เพราะยังคง ผูกพันอยู่กับแผ่นดินเกิด (homeland) ที่เป็นเมืองมอญ (Mon land) ดังนั้นคนมอญย้ายถิ่นจึงมี ความรู้สึกสำนึกรักบ้านเกิด (homeland psychology) ซึ่งนักเคลื่อนไหว หรือ นักชาตินิยมมอญก็ได้นำความรู้สึกสำนึกรักบ้านเกิด (homeland psychology) เป็นเครื่องมือ ในการจูงใจและปลุกกระดมผู้คนในการอ้างสิทธิ์เหนือดินแดนที่เชื่อว่าเป็นของบรรพบุรุษผ่านการ จัด งานวันชาติ

⁵สัมภาษณ์ นายมอญเจน, นักเคลื่อนไหวเรื่องชนชาติมอญ (อดีตนักศึกษามอญโพ้นทะเล) แกนนำการจัดงานวันชาติ วัดศิริมงคล, 8 มีนาคม 2549.

⁶ชื่องาน วันรำลึกบรรพบุรุษมอญ ถูกใช้แทน วันชาติมอญ ถูกใช้เป็นครั้งแรกในงานวันชาติมอญครั้งที่ 58 ที่จัดขึ้น ณ วัดศิริมงคล เพื่อให้เป็นที่ยอมรับของคนไทยเชื้อสายมอญในชุมชนที่อยู่รอบวัด

วันชาติมอญเป็นอุดมการณ์และสัญลักษณ์แสดงสำนึกเรื่องชาติ และวันชาติก็เป็นกลไกสำคัญในการสร้างความเป็นปึกแผ่นและสำนึกร่วม (collective consciousness) รูปแบบของการจัดงานวันชาติจึงเน้นการแสดงออกสองประการ คือ

ประการที่หนึ่ง ด้านวัฒนธรรม เป็นการทวนรำลึกถึงความดั่งงามในอดีต คือ ความรุ่งเรืองทางด้านอารยธรรม ศาสนา ภาษา วัฒนธรรม เช่น การแสดงนาฏศิลป์ ดนตรี การละเล่น การแต่งกาย อาหารการกิน ภาษามอญ (ภาษาพูดและภาษาเขียน) เป็นต้น

ประการที่สอง การแสดงออกทางอุดมการณ์ทางการเมือง เช่น การร้องเพลงชาติมอญ เคารพธงชาติ สวนสนามของทหาร การอ่านแถลงการณ์ต่อองค์การสหประชาชาติ การปราศรัยและปาฐกถาปลุกกระดมให้รักชาติ เป็นต้น

ดังนั้นคำว่า “สิ้นแผ่นดินไม่สิ้นชาติมอญ” ในความหมายของมอญนั้น ความเป็นชาติจึงไม่จำเป็นต้องมีดินแดนเสมอไป ความเป็นชาติคือสำนึกร่วมทางประวัติศาสตร์และมีสัญลักษณ์ร่วมกัน การธำรงรักษาชาติ คือ การรักษาภาษา หนังสือ และวัฒนธรรมประเพณีมอญให้คงไว้

5.3 มองคนมอญย้ายถิ่นผ่านความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์

5.3.1 ความสัมพันธ์ระหว่างคนมอญเมืองมอญ และคนมอญเมืองไทย

ตั้งแต่อดีตคนมอญเมืองมอญและคนมอญในเมืองไทยมีการติดต่อและเดินทางไปมาหาสู่กันตลอด โดยเฉพาะอย่างยิ่งการถ่ายทอดความรู้ทางด้านพระพุทธศาสนา ดังตัวอย่างของ “พระมหาเถร” พระเถระมอญจากเมืองไทยได้นำพุทธศาสนาสายธรรมยุติกนิกายไปเผยแพร่ในเมืองมอญเมื่อสองร้อยกว่าปีมาแล้ว⁷ หรือการติดต่อสัมพันธ์ทางเครือญาติและการค้าขาย ซึ่งท่ามกลางการปฏิสัมพันธ์ดังกล่าวมีการสร้างเรื่องเล่าอธิบายลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างคนมอญเมืองมอญและคนมอญในเมืองไทย

เล่ากันว่า เมื่อครั้งที่มอญแพ้สงครามและถูกพม่ายึดครอง มีคนมอญจำนวนมากที่อพยพหนีมาประเทศไทย และก็มีอีกกลุ่มหนึ่งยังคงอยู่ที่เมืองมอญ คนมอญเมืองมอญมองว่าผู้ที่อพยพหนีมาอยู่ประเทศไทยล้วนเป็นชนชั้นนำ ประกอบด้วยเชื้อพระวงศ์ นายทหารหรือผู้มีสติปัญญาในระดับสูงจึงสามารถคิดการณ์และหาช่องทางหนีออกมาได้ ส่วนชาวมอญที่ตกค้างนั้นเป็นแค่ชาวบ้านธรรมดาๆ กลายเป็นคนมอญในพม่าปัจจุบัน ซึ่งมีชะตากรรมต้องทนอยู่ภายใต้การ

⁷ชล วิไล, “มอญสองแผ่นดินสัมพันธ์ภาพทางวัฒนธรรมข้ามพรมแดน,” *สาละวินโพสต์* ฉบับที่ 35 (16 พ.ย. – 31 ธ.ค.

ปกครองของพม่าเสมอมา และมีความเชื่อว่าคนมอญในเมืองไทยจะต้องกลับไปช่วยกู้บ้านกู้เมืองของตนกลับคืนมา ซึ่งทุกวันนี้ในช่วงต้นฤดูหนาว คนมอญเมืองมอญจะมีการทำพิธีการทำบุญรับลมตะวันออก โดยจะนำผ้าแดงปูที่พื้นมีดอกไม้ ธูปเทียน อาหารคาวหวานพร้อมเครื่องเช่นสรวงต่างๆ หันหน้ามาทางตะวันออก หรือ ประเทศไทย เชื่อกันว่าลมหนาวที่พัดมานั้นคือดวงวิญญาณของบรรพบุรุษมอญในอดีตที่จะกลับไปหาคนมอญเมืองมอญซึ่งคอยเฝ้ารักษาแผ่นดินมอญเอาไว้⁸

คนมอญเมืองมอญนั้นฝังใจว่าคนมอญในเมืองไทยว่าจะต้องกลับไปช่วยคนมอญเมืองมอญกู้ชาติ เมื่อถึงวันชาติมอญแต่ละครั้งไม่ว่าจะจัดที่บริเวณหมู่บ้านเจดีย์สามองค์ ในเขตชายแดนไทย-พม่า หรือ จัดในเมืองมอญประเทศพม่า คนมอญในเมืองไทยก็จะเดินทางไปร่วมงาน มักจะได้รับการต้อนรับให้เกียรติอย่างสูงสุดเพราะความเชื่อเรื่องมอญเมืองไทยจะกลับไปช่วยกู้ชาตินั่นเอง แต่เมื่อเวลาผ่านไปคนมอญเมืองไทยก็ไม่ได้ช่วยอะไรได้มากอย่างดีแค่การสนับสนุนอย่างลับๆหรือให้กำลังใจ คนมอญเมืองมอญก็จะตัดพ้อว่าคนมอญเมืองไทยอยู่สุขสบายร่มเย็นจนลืมการกู้ชาติไปเสียสิ้น คนมอญเมืองมอญจึงมักจะปลุกปลอบใจตัวเองและเชื่ออยู่กับคำทำนายโบราณของมอญ คือ “แมงเจน” * ว่า

“เมื่อพญาหงส์ทองเป็นใหญ่ จะถูกพรานป่าไล่ฆ่า แล้ว
นายพรานจะถูกดวงอาทิตย์เผาตาย ความร้อนจะถูกดับด้วยสิงโตป่า และสิงโต
จะเอานกยูงมาเลี้ยง แล้วนกยูงจะฟักลูกออกมาเป็นหงส์”

มีคำอธิบายว่า “หงส์ทองที่เป็นใหญ่” นั้นหมายถึงเมื่อครั้งมอญเป็นใหญ่ปกครองหงสาวดีและ “จะถูกพรานป่าไล่ฆ่า” หมายถึง พระเจ้าอลองพญาจากบ้านมุกไซโบราณรวมชาวพม่าและชนชนะเหนือมอญและได้เผาทำลายเมืองหงสาวดีจนสิ้น และจากนั้น “พรานป่าถูกดวงอาทิตย์เผาตาย” นั้น หมายถึงญี่ปุ่นยึดครองพม่าในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง “ส่วนความร้อนจะถูกดับด้วยสิงโต” หมายถึง อังกฤษได้ขับไล่ญี่ปุ่นออกไปจากพม่าและได้เข้าปกครองพม่า ส่วน “สิงโตเอานกยูงมาเลี้ยง” นั้นหมายถึงอังกฤษปกครองพม่าไว้ระยะหนึ่งแล้วมอบเอกราชให้พม่าปกครองตนเอง⁹ และสุดท้ายคือ “นกยูงฟักลูกออกมาเป็นหงส์” นั้นหมายถึงเมื่อพม่าปกครองประชาชนมอญด้วยการกดขี่ มอญก็พยายามรักษาความเป็นมอญไว้และแพร่กระจายความเป็น

⁸ กิตติ วรกุลกิตติ, มอญเสียเมือง, พิมพ์ครั้งที่ 1, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เกราะเหล็ก, 2533), หน้า 201-240.

* “แมงเจน” เกิดขึ้นในช่วงที่อังกฤษปกครองพม่าโดยพระสงฆ์ชาวพม่าปฏิบัติกรรมฐานและพบเห็นสิ่งต่างๆ แล้วออกมาบอกเล่าในรูปแบบคำทำนายมีการเผยออกมาเป็นเอกสารและบทเพลง (สัมภาษณ์นายสุนทร ศรีปานเงิน, รองประธานชมรมเยาวชนมอญกรุงเทพฯและเลขาธิการคสันนิบาติชนชาติมอญ (MUL), 7 มีนาคม 2550.)

⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 233-234.

มอญให้เด่นชัดขึ้นทั่วแผ่นดินพม่า คำทำนายนโยภรณ์นี้ทำให้คนมอญเมืองมอญมีความหวังอยู่ลึกๆ ว่า ความเป็นมอญ และชาติมอญจะต้องฟื้นคืนมาอีกครั้งหนึ่ง

ในปัจจุบันเมื่อคนมอญเมืองมอญมาพบเจอคนมอญเมืองไทย ก็มักรู้สึกว่าคุณคนมอญเมืองไทยไม่ค่อยสนใจเรื่องการกู้ชาติ เพราะมีความเป็นอยู่ที่ดีมีสุขจนมีคำพูดว่า

“...คนมอญทางโน้นเขามาเจอมอญเมืองไทยเขาก็หดหู่ แล้วบอกว่านี่แหละหรือ คนที่จะกลับไปช่วยกู้ชาติ..คนมอญเมืองไทยไม่พูดภาษามอญกันแล้ว เขียนอ่านหนังสือมอญก็ไม่มี ประเพณีก็เริ่มสูญหาย เหมือนคนเป็นโรคภัย เกินจะรักษา ...อย่างนี้จะหวังให้ไปช่วยกู้ชาติยังไงไหว...”¹⁰

คนมอญเมืองไทยก็มักจะมองว่ามอญเมืองมอญเป็นว่าเป็นพวกชาตินิยม สนใจแต่เรื่องกู้ชาติและการเมือง จึงเกิดความกลัวและไม่อยากจะยุ่งเกี่ยวกับ

ในกลุ่มคนมอญไม่ว่าจะเป็นคนมอญเมืองมอญและคนมอญเมืองไทย มีการสร้างมายาคติเพื่อตอกย้ำชะตากรรมของตัวเองและอธิบายถึงความเป็นไปในเรื่องมอญไม่มีประเทศนั้น เกิดจากการขาดความสามัคคี และขาดผู้นำ คนแค้นคนแค้นมักจะย่ำเตือนกับลูกหลานมอญเสมอว่า คนมอญนั้นมักจะรวมกันทำงานใหญ่ไม่ได้ ต่างคนต่างเก่งจึงไม่ยอมลงให้กัน ดังคำพูดที่ว่า “ด่าบเจ้าอะเหอะเตอะสะโนน่มัว” (ကျွန်ုပ်တို့ဘဝနဲ့အဖွဲ့) แปลว่า สิบคนสิบความคิดแม้แต่เพียงอันเดียวยังไม่สำเร็จ หมายถึง ยิ่งมากคนก็มากความต่างความคิดขาดการพิจารณาร่วมกัน หรือไปในทิศทางเดียวกันในที่สุดก็เกิดความแตกแยก ความเชื่อนี้อยู่กับคนมอญมานานเป็นความฝังใจของคนมอญเมืองมอญและคนมอญในเมืองไทย

ในยุคโลกาภิวัตน์เกิดการเปลี่ยนแปลงในทุกๆด้านโดยเฉพาะเทคโนโลยีการสื่อสารและการคมนาคมได้ถูกพัฒนาขึ้นส่งผลให้ผู้คนต่างสามารถติดต่อสื่อสาร เดินทางไปมาหาได้ง่ายและรวดเร็วขึ้น ทำให้คนเมืองไทยและคนมอญเมืองมอญรับรู้ข่าวสารเรื่องราวของกันละกันมากกว่าแต่ก่อน ตลอดจนมีการอพยพของแรงงานมอญจากเมืองมอญเข้ามาทำงานในประเทศไทยเป็นจำนวนมากทำให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน ซึ่งฝ่ายหนึ่งนั้นเป็นแรงงานมอญย้ายถิ่นและอีกฝ่ายหนึ่งเป็นคนไทยเชื้อสายมอญ ซึ่งปฏิสัมพันธ์นั้นเกิดขึ้นภายใต้บริบทสังคมไทย

¹⁰สัมภาษณ์ นายสุนทร ศรีปานเงิน, รองประธานชมรมเยาวชนมอญกรุงเทพฯและเลขาธิการสันนิบาตชนชาติมอญ (MUL) , 7 มีนาคม 2550.

5.3.2 ความสัมพันธ์ระหว่างคนมอญย้ายถิ่น และคนไทยเชื้อสายมอญ

จังหวัดสมุทรสาครนั้นประกอบด้วยคนท้องถิ่นเดิมคือกลุ่มชาติพันธุ์มอญที่มีประวัติการอพยพมาจากประเทศพม่าเมื่อกว่า 200 ปีมาแล้ว ปัจจุบันมีการผสมกลมกลืนกลายเป็นคนไทย คือ คนไทยเชื้อสายมอญ แต่ด้านหนึ่งคนไทยเชื้อสายมอญก็ยังคงมีสำนึกทางชาติพันธุ์และยังดำรงอัตลักษณ์ของตัวเองเอาไว้ เช่น ภาษา หนังสือ ประเพณีและวัฒนธรรมมอญ จนกระทั่งเมื่อสิบกว่าปีที่ผ่านมาได้มีคนมอญจากประเทศพม่าอพยพเข้ามาทำงานในจังหวัดสมุทรสาคร ทำให้คนมอญสองเมืองได้พบกันอีกครั้ง ซึ่งมีความต่างและความเหมือนไม่ว่าจะเป็น ภาษา วัฒนธรรมประเพณี นอกจากนี้ระดับการรับรู้ของคนมอญก็ยังมีความแตกต่างกัน กล่าวคือ คนมอญที่มีความรู้มีการศึกษาจะทราบถึงการมีรากเหง้าและประวัติศาสตร์ชาติกำเนิดร่วมกันของคนมอญ และอีกส่วนหนึ่งจะไม่ทราบเลยว่าความเป็นมาของมอญนั้นมีว่าอย่างไร

คนมอญย้ายถิ่นส่วนหนึ่งก็ไม่ทราบว่าในประเทศไทยมีคนไทยเชื้อสายมอญอาศัยอยู่ ดังที่ผู้ศึกษาเคยพูดคุยกับคนมอญย้ายถิ่นหลายคน และมักจะถูกถามเสมอๆว่า

“พีมั้บัตร์ หรือยัง และเข้ามาอยู่เมืองไทยนานมั้ย ทำไมเขียนหนังสือไทยได้ด้วย”

เมื่อผู้ศึกษาพยายามที่จะอธิบายว่า ตัวเองเกิดเมืองไทย พ่อแม่ปู่ย่าตายายก็เกิดในเมืองไทย เพียงแต่บรรพบุรุษเคยอพยพมาจากเมืองมอญเมื่อประมาณสองร้อยปีก่อน แต่แล้วคนมอญย้ายถิ่นคนนั้นก็ยังไม่เข้าใจอยู่ดี และการมีบัตรที่ผู้ศึกษาถูกถามนั้น ก็คือบัตรอนุญาตทำงานของแรงงานข้ามชาติที่หลบหนีเข้าเมือง

คนมอญย้ายถิ่นที่เข้ามาอยู่เมืองไทยแล้วถึงได้รู้ว่าในประเทศไทยมีคนเชื้อสายมอญอยู่ด้วย คนมอญพลัดถิ่นจากบ้านวังกะ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี คนหนึ่งพูดถึงคนมอญในประเทศพม่าว่า

“คนที่โน่นไม่รู้ประวัติศาสตร์เลยว่ามีคนมอญอยู่ที่นี้ ผมอยู่ชายแดนผมรู้ เรียนอยู่ชั้นประถมผมก็รู้นิดๆแล้วว่ามอญนั้นมีประวัติศาสตร์ความเป็นมาอย่างไร ผมรู้อย่างเช่นมอญพระประแดงมาตั้งสมัยนั้นเป็นพระยา (พระยาเจ่ง) อะไร ตอนนั้นผมก็รู้สึกว่ามันแปลกดีนะมันน่าสนใจ เพราะผมเรียนที่โรงเรียน...คนมอญบางคนก็มารู้เอาตอนที่เข้ามาอยู่มหาชัยนี่แหละ”¹¹

ส่วนคนไทยเชื้อสายมอญบางคนที่ไม่รู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความเป็นมาของมอญ เช่น “ป้าคลี” คนไทยเชื้อสายมอญ ตำบลบ้านเกาะ จังหวัดสมุทรสาคร ก็เป็นคนหนึ่งที่ไม่รู้ตัวตนเองและคนมอญในเมืองไทยมีความเป็นมาอย่างไร

¹¹สัมภาษณ์ นายณรินทร์ หงสวดี, คนไทยเชื้อสายมอญ อำเภอสังขละบุรี จ.กาญจนบุรี, 9 ตุลาคม 2549.

“...พวกเราเกิดในเมืองไทย ปู่ย่าตายายเรามาจากไหนไม่รู้..พวกเราเกิดเมืองไทยไม่ได้เกิดที่เมืองมอญ“.

ป้าคลีนี่มีทัศนคติมีผู้ดีต่อคนมอญย้ายถิ่นเท่าไรนัก

“..พวกนั้นมาทำประเพณีของเขา มีเพลงร้องด้วย...ทางโน้นไม่เหมือนกับเรา..ของเขาก็ของเขา..เช่นเวลาสไบผ้าก็ไม่ได้ทำเหมือนเรา เอาผ้าพันคอ ส่วนเราสไบเฉียง ...ส่วนอาหารการกินก็ไม่ได้กินของเขา อาหารของเขาเขาก็กิน ไม่ได้เรียกให้เรากินด้วย ...อย่างเช่นเวลาเขาเรียกกันก็จะเรียก บุญ แบะ (อี..กับ ไข่...)พวกมอญนั้นดู..พวกนั้นมีเรื่องก็ทะเลาะกันนะระหว่างพวกมอญกับมอญด้วยกัน..การแต่งตัวก็ไปอีกอย่างหนึ่ง ใส่เสื้อขาวนุ่งโจง ชนาคไปวัดก็แต่งแบบนี้”¹²

คนมอญย้ายถิ่น และ คนไทยเชื้อสายมอญ ถึงแม้ว่าจะมีเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ นิทานปรัมปราร่วมกัน แต่กลับมีภูมิหลังทางการเมืองที่แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง กระบวนการสร้างรัฐชาติไทยได้หลอมรวมความเป็นมอญให้เป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทย เนื่องจากระบบการเมืองการปกครองของไทยเป็นประชาธิปไตยให้เสรีและความเท่าเทียมสิทธิพลเมือง และรักษาสมดุลของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ กลายเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม คนมอญในเมืองไทยจึงเกิดสำนึกความเป็นไทยและรักชาติในฐานะคนไทยคนหนึ่ง แต่เมื่อพิจารณาถึงภูมิหลังทางการเมืองพม่าที่ต้องเผชิญการเปลี่ยนแปลงมาหลายรูปแบบ เริ่มตั้งแต่สมัยอาณาจักรมอญของอังกฤษ สมัยสงครามโลกครั้งที่สอง และหลังได้รับเอกราชจากอังกฤษได้ผ่านการปกครองหลายรูปแบบทั้งประชาธิปไตยแบบสมาพันธ์รัฐและพลเรือน สังคมนิยมมีรัฐบาลเผด็จการทหารปกครองประเทศ และปัญหาการแยกตัวเป็นอิสระของชนชาติต่างๆ กระบวนการสร้างชาติจึงเป็นการพยายามรวมชนชาติต่างๆ สลายอัตลักษณ์และเปลี่ยนสมดุลกลุ่มชนต่างๆ เพื่อสร้างความเป็นพม่าแบบหนึ่งเดียว ทำให้ชนชาติต่างๆ ที่ต้องการแยกตัวไม่ยอมรับความเป็นพม่า คนมอญก็เช่นกัน ดังนั้นสำนึกของคนมอญในพม่าจึงไม่ใช่สำนึกความเป็นพม่า

ภูมิหลังทางการเมืองที่คนมอญทั้งสองประเทศประสบมาแตกต่างกันส่งผลให้วิถีคิด และบุคลิกภาพ วิถีชีวิตของมอญทั้งสองกลุ่มต่างกันไปด้วย ทำให้คนมอญมองกันและกันว่าเป็นคนละพวกแบบ “แยกเขาแยกเรา” ซึ่งส่วนหนึ่งก็มาจากสำนึกของคนมอญในเมืองไทยเองที่รู้ว่าตัวเป็นพลเมืองไทย จึงแบ่งความเป็นหมู่พวกด้วยเขตแดนของชาติ สร้างคำเรียกขานคนมอญ

¹²สัมภาษณ์ นางคลี, คนไทยเชื้อสายมอญ ตำบลบ้านเกาะ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร, 5 กันยายน 2549.

ย้ายถิ่นที่ “พวกมอญ” (รอวีโม่น ๑๖๑) เป็นคำพูดที่รับรู้กันทั่วไปในหมู่คนไทยเชื้อสายมอญ โดยเฉพาะแถบจังหวัดสมุทรสาคร

“...คำว่า “พวกมอญ” เพิ่งเกิดขึ้นเมื่อประมาณสิบกว่าปีมานี้ เป็นคำเรียกที่รู้จักในหมู่คนไทย..เป็นคำเรียกที่เอ่ยอ้างถึงคนมอญทางโน้น แต่ก่อนไม่มีคำนี้ ก็เรียก “มอญเรา” หมู่บ้านนั้นหมู่บ้านนี้ เช่น มอญบ้านเกาะ มอญของสาร มอญปากลัด ก็ว่าไป...ไม่มีคำว่า “เรา” “เขา” มาแบ่งแยก...จริงๆลึกลับๆคนมอญไทยกับคนมอญพม่าก็ยังแบ่งพรรคแบ่งพวกกันอยู่....”

“....ความแตกต่างของสังคมมันขึ้นอยู่กับบ้านเมือง...มอญเมืองมอญกับมอญเมืองไทยไม่ได้สำนึกร่วมกัน เพราะว่ามันจากกันมานานแล้วเนี่ยะ...วิถีชีวิตมันมีความแตกต่างกันมาตั้งนานแล้วจากมอญกลายเป็นพม่า จากพม่ากลายเป็นอังกฤษ จากอังกฤษกลายเป็นคอมมิวนิสต์ คิดดูซิที่ระบบเล่าที่เปลี่ยนมา จากราชธิปไตยมอญก็เหมือนกัน พม่าก็เหมือนกันแล้วมาเป็นประชาธิปไตย แล้วมาเป็นสังคมนิยมอีก เขาได้รับความกระทบกระเทือนมากกว่าเรา เราก็เห็นใจเขาอยู่เหมือนกันนะ แต่ที่นี้เขารู้ตัวหรือเปล่านั้นว่าความบกพร่องเขาอยู่ที่ไหน มอญเราเหมือนคนเป็นโรค เราต้องศึกษาดูว่าเป็นโรคอะไร ที่จะได้ยาไปรักษาให้ถูกโรค ที่ว่านั่นก็คือ การได้รับการกดขี่ข่มเหงทุกอย่าง อุบมาว่าเป็นโรคอย่างหนึ่งอย่างน้อยก็เป็นโรคประสาทไม่ปกติ... ความคิดของเขาจึงไม่เหมือนเรา เรารับมาไม่เหมือนกัน เขาโดนด่า โดนกระแทกมาหนักๆ มันก็เหมือนเด็กคนหนึ่งถูกเลี้ยงมาดี คนหนึ่งถูกเลี้ยงมาไม่ดีมันก็เก็บกดความรู้สึก..”

“... มอญพม่าจึงดูเหี้ยมโหดกว่ามอญเราเพราะเขารับมาอย่างนั้น มันชาตินิยมเพราะอารมณ์แค้นของมัน มันโดนกดดันมาหลายๆ ส่วนมอญเรามีความสุข ทุกข์น้อย เราก็รุ่มเย็นหน่อย ที่โน่นมันเดือนร้อนยุ่งเหยิงมามาก มอญไทยอยู่อย่างเรียบง่ายเพราะไม่มีความทุกข์ อยู่อย่างสงบมาตลอด ตอนช่วงหลังมานี้มันโดนบีบบังคับหนักอีก ยากจนก็เลยต้องดิ้นรนหาเงินทอง เขาบอกว่าอยู่ที่โน่นมันอดอยาก อยู่เมืองไทยกินอิ่ม แต่มันก็โมโหพวกเรา มอญเมืองไทยอยู่ดีกินดี มีความสุข ก็มักจะพูดตัดพ้อต่อว่า และตั้งฉายาให้กับตัวเองว่า โมนเด็ง (mnjducj) แปลว่า มอญจำทน ต้องอดทนสภาพของความยากลำบาก มอญไทยจึงถูกพวกเขาเรียกว่า โมนแต่ย์ (mnjdO) แปลว่า มอญหนี ขี้ขลาด เขาพูดกันมา 20 กว่าปีมาแล้ว ลุงไปที่เมืองโน่น ลุงก็ได้ยิน ลุงไปเมืองมอญมาตั้งแต่ปี 2526 แต่ลุงก็ตอบเขาไปว่า ไม่ใช่หรอกเราไม่ได้หนีไปหรอก เราไปรอรับอยู่ที่โน่น ที่ไปนั้นไป

เพื่อไปรอต้อนรับ ถ้ามอญพม่ามีปัญหาเราก็จะไปรอต้อนรับอยู่ที่โน่น ซึ่งมันก็เป็นแบบนี้จริงๆ อ่านดูในประวัติศาสตร์ เพราะทุกครั้งที่มอญหนีมา ขนาดสถาบันกษัตริย์ไทยยังจัดให้ไปรอต้อนรับ เพราะไทยเขาถือว่ามอญเป็นญาติของเขา แล้วมีบุญคุณต่อเขา ร่วมมือกับพระนเรศวรต่อสู้กับพม่า อย่างท่านด้วง (ร.1) นั่นก็ถูกหลานมอญ เมียท่านด้วงก็มอญแท้ๆ จะให้พูดอย่างไรไม่ใช่ซีซาลาดตาขาว มันต้องหนี มันต้องไป

ที่หนีมาเมื่อก่อนมันเกิดปัญหาสงคราม มอญที่หนีมาทุกวันนี่มันเกิดจากปัญหาเศรษฐกิจ สมัยก่อนคนไม่เคยอพยพมาเป็นหมื่นๆก็หมดเมืองแล้ว มีแต่คนมาไม่ไหว ก็คือ คนแก่ คนเฒ่า ดังนั้น คำว่าไม่นแต่ย์ ไม่นเต็ง เป็นคำที่บัญญัติกันเองมาใช้พูดจากแตกดันกัน แบ่งพรรคแบ่งพวก คนมอญมาอยู่เมืองไทยเมื่อก่อนก็มากันหมดเมือง ใจคนมอญที่เหลืออยู่ที่โน่นก็เกิดการสมสู่กับพม่า พม่ามันเลยมีเปอร์เซ็นต์มากกว่า¹³

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ข้างต้น สามารถสะท้อนความคิดที่คนไทยเชื้อสายมอญมีต่อคนมอญย้ายถิ่นได้อย่างชัดเจน คนมอญในประเทศพม่าจึงถูกมองว่าเป็นผู้ที่มีนิสัยหยาบ กระด้างหัวแข็ง ซาดินิยมสูง ส่วนคนมอญในประเทศไทยมีลักษณะอ่อนโยน สงบเสถียรเรียบร้อย หัวอ่อน และถูกมองจากคนมอญเมืองมอญว่าสุขสบายแล้วจึงลืมเรื่องการกู้ชาติ ในเรื่องนี้ผู้ศึกษาได้สัมภาษณ์และสังเกตบุคลิกภาพ กริยาท่าทาง การแสดงออกทางคำพูดในการแสดงความคิดเห็นของคนมอญย้ายถิ่น หลายคนต่างมีวาทศิลป์ ชอบแสดงความคิดเห็นเรื่องการเมือง สามารถจูงใจให้ผู้ฟังคล้อยตาม มีลูกล่อลูกชน แต่ก็มีท่าทีระแวงและไม่ไว้ใจคนอื่นง่าย ๆ

จากการศึกษาพบว่าในระหว่างคนมอญย้ายถิ่นและคนไทยเชื้อสายมอญมีสร้างคำเรียกระหว่างกลุ่ม ซึ่งปรากฏชัดเจนในช่วงระยะเวลาที่มีคนมอญเมืองอพยพเข้ามาทำงานในประเทศไทย ดังนี้

¹³สัมภาษณ์ นายธีระ ทรงลักษณ์, คนไทยเชื้อสายมอญ ตำบลบ้านเกาะ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร, 13 มิถุนายน

ตารางที่ 8 แสดงการนิยามตัวตนระหว่างคนมอญย้ายถิ่นและคนไทยเชื้อสายมอญ

คนมอญย้ายถิ่น	คนไทยเชื้อสายมอญ
มอญนอก	มอญใน
มอญเมือง (ทาง)โน้น	มอญเมือง (ทาง)นี้
มอญตะวันตก	มอญตะวันออก
มอญมอญ	ไทยมอญ
มอญพม่า	มอญไทย
มอญเมืองมอญ	มอญเมืองไทย
มอญจำทน (ไม้นเต็ง)	มอญหนี (ไม้นแต่ย์)
พวกมอญ	มอญเรา

ความหมายของคำต่างๆ มีดังนี้

1) ความหมายเชิงสำนึกความเป็นมอญ เช่น “มอญมอญ” (ไม้นไม่น-*มอญ*) คือ คนมอญแท้ๆ (ไม้นแจตๆ-*มอญ*) เป็น คนมอญเมืองมอญ (ไม้นเต็งไม่น-*มอญ*) ส่วนคำว่า “ไทยมอญ” (*เซมไม่น-มอญ*) “ซึ่งหมายถึงคนไทยที่มีเชื้อสายมอญ

นอกจากนั้นยังมีการหยิบยกเรื่องราวทางประวัติศาสตร์มาแบ่งแยกกลุ่มคนมอญในประเทศไทยกับคนมอญในประเทศพม่า ว่า “มอญจำทน” (ไม้นเต็ง-*มอญ*) หมายถึงคนมอญที่ตกค้างอยู่ในประเทศพม่าไม่ได้อพยพมาประเทศไทยและต้องอยู่ในสภาพถูกกดขี่จากพม่า มีลักษณะจำยอมและต้องทนรับสภาพความทุกข์เข็ญต่าง ๆ นานา ตั้งแต่ครั้งอดีตสู่ปัจจุบัน ส่วนคำว่า “มอญหนี” (ไม้นแต่ย์-*มอญ*) หมายถึงคนไทยเชื้อสายมอญที่อพยพจากเมืองมอญหนีภัยสงครามและความทุกข์ยากเข้ามาอยู่ในประเทศไทยตั้งแต่เมื่อหลายร้อยปีก่อนและปัจจุบันได้กลายเป็นคนไทย คำว่า “มอญหนี” และ “มอญจำทน” เป็นคำพูดของคนมอญเมืองมอญ หรือ คนมอญย้ายถิ่นที่ต้องการประชันประชันที่คนไทยเชื้อสายมอญที่ซึ่ชาติทั้งบ้านเกิดเมืองนอนหนีเอาตัวรอดอพยพเข้าไปอยู่ในประเทศไทยเป็นมอญหนี” รวมทั้งตอกย้ำให้ตัวเองเป็นมอญจำทน เป็นความรู้สึกที่ระคนความน้อยเนื้อต่ำใจในโชคชะตาของตนเองที่ต้องรับความทุกข์ยากต่างๆ ในประเทศพม่า

2) ความหมายในเชิงพื้นที่เป็นพื้นที่เขตแดนระหว่างประเทศไทยและประเทศพม่า เช่นคำว่า “มอญนอก-มอญใน “ “มอญพม่า” (ไม้นสะแม่-*มอญ*) “มอญไทย”(ไม้น*เซม-มอญ*) “มอญเมือง(ทาง)โน้น – มอญเมือง(ทาง)นี้” “มอญตะวันตก-มอญตะวันออก”

(ประเทศพม่าหรือเมืองตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของประเทศไทย และ มอญตะวันออก คือเมืองไทยซึ่งตั้งอยู่ทางตะวันออกของพม่า) “พวกมอญ” (รอว์ไม่น-อู่อู่) หมายถึงคนมอญเมืองมอญในประเทศพม่า และ “มอญเรา” (ไม่นไปย-อู่อู่) คือ คนมอญในประเทศไทย

จากคำต่างๆที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อนิยามตัวเองระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์มอญในประเทศไทยพม่าและประเทศไทย ได้เรื่องสะท้อนเรื่องสำนึกทางชาติพันธุ์อย่างเด่นชัดมีทั้งความเป็น “พวกเดียวกัน” และ “คนละพวก” ความเป็นพวกเดียวกันนั้นคือสำนึกการมีบรรพบุรุษ ภาษา หนังสือ และวัฒนธรรมประเพณีมอญร่วมกัน และการรับรู้การมีอยู่ของ “เมืองมอญ” เป็นสิ่งที่เกาะเกี่ยวและร้อยรัดกลุ่มชาติพันธุ์มอญเข้าไว้ด้วยกัน คนไทยเชื้อสายมอญนั้นนิยามคนมอญในประเทศพม่าว่าเป็น “คนมอญเมืองมอญ” มากกว่าจะเรียก “คนมอญเมืองพม่า” ตรงกับที่คนมอญย้ายถิ่นนิยามตัวเองว่าเป็น “คนมอญเมืองมอญ

ส่วนความเป็น “คนละพวก” นั้นเกิดจากคนมอญเมืองมอญ(ประเทศพม่า)รู้สึกของตัวเองเป็น “มอญแท้” (ไม่นเจตฯ-อู่อู่๑๑๑๑) และมองว่าคนมอญในประเทศไทยมิใช่มอญแท้ แต่เป็นคนมอญที่กลายเป็นคนไทยไปแล้วดังคำว่า “ไทยมอญ” (เซมไม่น-อู่อู่) “ มีความหมายตรงๆว่า “คนไทยเชื้อสายมอญ” ส่วนคนไทยเชื้อสายมอญก็มองว่าคนมอญในประเทศพม่าเป็น “มอญแท้” เช่นเดียวกัน เนื่องจากยังคงดำรงชีวิตอยู่ในดินแดนที่เป็นเมืองมอญ

เมื่อคนมอญเมืองมอญ(ประเทศพม่า)อพยพเข้ามาเป็นแรงงานในประเทศไทย มีการปฏิสัมพันธ์กับคนไทยเชื้อสายมอญภายใต้บริบทสังคมไทย ทำให้เกิดการแบ่งแยกกลุ่มด้วยพรมแดนโดยยึดที่ตั้งของประเทศไทยเป็นหลัก จึงมีการสร้างคำนิยามที่อิงอยู่กับพรมแดนเช่น “มอญนอก-มอญใน “ “มอญพม่า-มอญไทย” “มอญเมือง(ทาง)โน้น – มอญเมือง(ทาง)นี้” “มอญตะวันตก-มอญตะวันออก” ซึ่งมีความหมายว่าเป็น คนมอญในประเทศพม่า และคนมอญในประเทศไทย และด้วยอิทธิพลรัฐชาติสมัยใหม่และกระบวนการสร้างชาติที่ส่งผลให้คนไทยเชื้อสายมอญรู้สึกว่าตัวเองเป็นคนไทย และมองว่าคนมอญย้ายถิ่นนั้นไม่ใช่คนไทย รวมทั้งความเลื่อมล้ำทางชนชั้นระหว่างคนรวยคนจนที่ถูกสร้างขึ้นภายในกลุ่มคนมอญ ดังกรณีของคนไทยเชื้อสายมอญในสมุทรสาครที่เป็นเจ้าของถิ่นเดิมมาตั้งแต่การอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในอดีต คือผู้ที่มีฐานะทางสังคมในปัจจุบันเป็น “เศรษฐีที่ดิน” เนื่องจากยุคที่มีการเฟื่องฟูในการลงทุนภาคอุตสาหกรรม คนไทยเชื้อสายมอญร่ำรวยจากขายที่ดินให้กับนายทุน ลูกหลานมอญในเมืองไทยมีโอกาสได้รับการศึกษาสูง มีอาชีพการงานดี และมีหน้ามีตาในสังคม ตรงกันข้ามกับคนมอญย้ายถิ่นที่ถูกมองว่ายากจน ไม่มีการศึกษา และเป็นคนใช้แรงงาน จึงทำให้เกิดความรู้สึกถึงความแปลกแยกเป็นคณะ

พวก จากความแตกต่างทางชนชั้นระหว่างคนรวยคนจน เป็นคนไทยและไม่ใช่คนไทย คนมอญในเมืองไทยเรียกคนมอญย้ายถิ่นว่า “พวกมอญ” และเรียกตัวเองว่า “มอญเรา”

แต่อย่างไรก็ตามคนมอญย้ายถิ่น และคนไทยเชื้อสายมอญต่างก็สำนึกว่าตัวเองเป็นคนมอญและก็นมองอีกฝ่ายว่าเป็นคนมอญด้วยเช่นกัน นั่นเป็นเพราะการมีบรรพบุรุษร่วมกัน พูดภาษาเดียวกัน ตลอดจนการมีวัฒนธรรมประเพณีมอญร่วมกัน ส่วนการแยกเขาแยกเรานั้นก็เกิดจากอิทธิพลของรัฐชาติสมัยใหม่ และสำนึกความเป็น”คนไทย” ของคนไทยเชื้อสายมอญ ในขณะที่คนมอญย้ายถิ่นยังคงสำนึกความเป็นมอญไว้อย่างมั่นคงเป็น”คนมอญแท้” และเป็น “คนมอญเมืองมอญ” ซึ่งสิ่งเหล่านี้คือสำนึกทางชาติพันธุ์ของกลุ่มชาติพันธุ์มอญ

5.4 มองคนมอญย้ายถิ่นผ่านตัวตนที่ผันแปร

อัตลักษณ์คนมอญย้ายถิ่นนั้นมีลักษณะเป็นอัตลักษณ์ที่ถูกสร้าง (constructed) และมีลักษณะเป็นอัตลักษณ์ลูกผสม (hybrid) เป็นทั้งพม่า มอญ และไทย คนมอญย้ายถิ่นถูกนิยามจากผู้คนและสังคมในประเทศพม่า (ประเทศไทย) ว่า “แรงงานพม่า” และ “มอญพม่า” ซึ่งเป็นความยากลำบากสำหรับผู้คนทั่วไปที่จะแยกแยะได้ว่ามอญกับพม่าต่างกันอย่างไร เมื่อแยกไม่ออกจึงเหมาเอาว่ามอญพม่าก็คือพวกเดียวกัน เมื่อพวกเขาเหล่านั้นมาใช้ชีวิตอยู่ในสังคมไทย จึงต้องเผชิญกับสายตาและความรู้สึกของคนไทยว่าพวกเขาคือ “คนพม่า” เพราะเพียงเห็นคน ใส่ใส่ รุ่งผ้าถุง กินหมากปากแดง ทาแป้งเหลือง(ทานาคา) พูดภาษาอื่นที่ฟังไม่เข้าใจ การใช้ชีวิตในเมืองไทย การสื่อสารด้วยภาษาไทยจึงมีความจำเป็น อย่างน้อยก็ยังอธิบายได้ว่าตัวเองเป็นใครมาจากไหนโดย บอกกับใครๆว่าตัวเองเป็น “คนมอญเมืองมอญ” ไม่ใช่ “คนพม่า”

สำหรับการอยู่ในฐานะแรงงานพม่าบางครั้งก็มีประโยชน์เช่นกัน เพราะจะได้รับการช่วยเหลือในด้านต่างๆเช่น สิทธิของแรงงานด้านสุขภาพ การศึกษา และการส่งเสริมคุณภาพชีวิตจากหน่วยงานของรัฐ และองค์กรพัฒนาเอกชน แต่ขณะเดียวกันก็ต้องเผชิญกับอคติทางชาติพันธุ์ที่คนไทยมีต่อคำว่า “พม่า”

คนมอญย้ายถิ่นจึงพยายามพูดภาษาไทยให้ได้เพื่อประโยชน์ในชีวิตประจำวันและการทำงาน และยังใช้ภาษาไทยเป็นเครื่องมือในการอธิบายว่าตัวเองเป็นใครมาจากไหน นอกจากนี้พบว่าคนมอญย้ายถิ่นเป็นจำนวนมากที่พูดภาษาไทยไม่ได้ ถึงแม้จะอยู่ในเมืองไทยเป็นเวลาหลายปี และบางคนยังไม่มีบัตรอนุญาตทำงานจึงต้องระวังตัวเป็นพิเศษต้องเก็บตัวอยู่ภายในกลุ่ม

ตัวเองในที่พักและที่ทำงานไม่กล้าออกไปไหนไกลจึงขาดการปฏิสัมพันธ์กับคนอื่นโดยเฉพาะกับคนไทย

คนมอญย้ายถิ่นที่เคยได้รับการศึกษามาจากโรงเรียนมอญ หรือ เคยบวชเรียนในวัดมอญ ในชุมชนบ้านเกิด กล่าวว่ภาษาไทยนั้นเข้าใจง่าย แคว้รู้พยัญชนะ สระ ตัวสะกด และการประสมคำ ก็สามารถอ่านเขียนภาษาไทยได้เพราะอักขรวิธีในภาษามอญและไทยนั้นคล้ายกันมาก และใครก็ตามที่สามารถใช้ภาษาไทยได้ดีก็จะมีหน้าที่การงานดีกว่าคนอื่น ๆ เพราะนายจ้างอาจจะจ้างให้เป็นล่าม จดรายการอาหาร เขียนใบเสร็จรับเงิน ฯลฯ

ผู้ศึกษารู้จักคนมอญย้ายถิ่นหลายคนี่พูดภาษาไทยได้ สังเกตว่าพวกเขาพยายามจะพูดภาษาไทยกับผู้ศึกษาตลอด และไม่พูดภาษามอญ เหตุที่เป็นดังนั้นก็เพราะการที่พูดภาษาไทยได้นั้นทำให้พวกเขาู้สึกว่ามีความทัดเทียมกับคนไทยและคนไทยเชื้อสายมอญ ซึ่งส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะภาษามอญเมืองไทยกับภาษามอญเมืองมอญมีความแตกต่างกันทั้งคำศัพท์และสำเนียง เพราะต่างฝ่ายต่างได้รับอิทธิพลของภาษาไทยและพม่าเข้าไปปะปน จึงอาจทำให้สื่อสารกันไม่เข้าใจ

สำหรับเด็กมอญที่เกิดและเติบโตในเมืองไทยหรืออพยพติดตามพ่อแม่มาอยู่ในเมืองไทยได้ระยะเวลาหนึ่ง พบว่าพูดภาษามอญน้อยลง พ่อแม่เด็กหลายคนก็ตระหนักในเรื่องนี้จึงให้เด็กเข้าเรียนหนังสือมอญตามศูนย์การเรียนรู้ เช่น ศูนย์พัฒนาภูมิปัญญามอญวัดบางหญ้าแพรก คนมอญที่เข้ามาอยู่ในประเทศไทยนานๆมักจะไม่อยากกลับไปอยู่ที่เมืองมอญ(ประเทศพม่า) บางคนกลับไปเยี่ยมบ้านแต่พักอยู่ไม่นานก็ต้องรีบเดินทางกลับมามาประเทศไทย

นอกจากภาษาไทยจะมีความสำคัญแล้ว ยังพบว่าคนมอญย้ายถิ่นมีการเปลี่ยนชื่อตัวเองเป็นชื่อไทยด้วยเพื่อความสะดวกง่ายในการเรียกของนายจ้าง หรือ กรอกข้อมูลในเอกสารของทางการ ส่วนเด็กที่เกิดในประเทศไทยพ่อแม่มักตั้งชื่อที่คนไทยนิยม เช่น ออย ไซ่ มายด์ ผน หวาน เมล์ เป็นต้น พบว่าคนมอญจะบอกชื่อไทยเมื่อต้องปฏิสัมพันธ์กับคนไทย หากอยู่ในกลุ่มมอญก็จะใช้ชื่อมอญ คนมอญย้ายถิ่นแต่ละคนจึงมีทั้งชื่อมอญและชื่อไทย ส่วนชื่อพม่านั้นไม่นิยมบอกให้ใครทราบ

คนมอญย้ายถิ่นส่วนใหญ่อยู่ในวัยหนุ่มสาวนิยมทำตัวเป็นคนไทยเช่น การแต่งกาย กินอาหาร และการพูดภาษาไทย เมื่อออกไปจากที่พัก เช่น ไปเดินเที่ยวห้างสรรพสินค้า งานวัด และจับจ่ายซื้อสิ่งของที่ตลาดมหาชัย การแต่งกายนั้นนิยมแต่งกายอย่างคนไทยทั่วไป ผู้หญิงที่นิยมไว้ผมยาวก็เปลี่ยนทรงผม ใช้ทานาคาน้อยลง ผู้ศึกษาสังเกตว่ามีแฟชั่นที่นิยมในหมู่มอญย้ายถิ่นด้วย คือผู้หญิงมักสวมกระโปรงเพราะมีค่านิยมว่าผู้หญิงไม่ควรนุ่งกางเกงอย่างผู้ชาย ส่วนการแต่ง

กายของผู้ชายก็เป็นปกติอย่างคนไทยทั่วไป ปัจจุบันมีกระแสเชื้อสีเหลืองประดับตราสัญลักษณ์คนมอญย้ายถิ่นก็ออกมาตอบรับกระแสนี้ด้วย เพื่อสร้างความกลมกลืนกับคนไทย และแสดงความจงรักภักดีต่อสถาบันกษัตริย์ของไทยอย่างที่คนไทยแสดงออก เป็นการปรับอัตลักษณ์ของมอญอีกระดับหนึ่ง

การออกไปนอกที่พำนักซึ่งหมายถึงนอกกลุ่มตัวเอง จึงต้องทำตัวให้กลมกลืนกับคนไทยถ้าหากยังยึดกับวิถีปฏิบัติเช่นเดิมคือ “ใส่ใสร่าง กินหมากปากแดง ทาแป้งเหลือง” ก็จะกลายเป็นคนอื่น และสร้างจุดเด่นในสายตาคนไทยและเจ้าหน้าที่ตำรวจ แต่เมื่อกลับเข้าที่พำนักหรือในกลุ่มของตัวเอง ก็จะแสดงความตัวตนเช่นเดิมไว้

ถึงแม้ว่ารัฐไทยจะนิยามคนมอญย้ายถิ่นว่าเป็น “แรงงานพม่า” สำหรับคนในพื้นที่ที่ได้ปฏิสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดก็จะรับรู้ว่าเป็น “คนมอญ” โดยเรียกตัวเองว่า “คนมอญเมืองมอญ” เป็นการเลือกใช้อัตลักษณ์ของมอญแสดงออกให้ผู้คนในสังคมรับรู้และยอมรับ เช่น การใส่ชุดประจำชาติมอญในทุกๆวาระที่มีโอกาส เช่น งานวันชาติมอญ งานทำบุญ งานแต่งงาน เป็นต้น ส่วนเด็กๆใส่ชุดประจำชาติทุกวันศุกร์เมื่อไปเรียนที่ศูนย์การเรียนรู้ มีการทำเสื้อลายมอญที่ข้อความภาษามอญใส่ไปตามที่ต่างๆ รวมทั้งใช้ภาษามอญทั้งพูดและเขียนอย่างแพร่หลาย

การแสดงตัวว่าเป็นคนมอญของคนมอญย้ายถิ่นจึงเกิดจากสาเหตุสองประการคือ อุดมการณ์ชาตินิยมมอญ และ สร้างการยอมรับในสังคมไทย โดยพบว่ามีการใช้อุดมการณ์ชาตินิยมสร้างสำนึกร่วมและเป็นกลไกสำคัญสำหรับการรวมกลุ่มของคนมอญย้ายถิ่น เพราะการอาศัยอยู่ในต่างแดนที่ไม่ใช่บ้านเกิด การรวมกลุ่มจึงมีความจำเป็น การรวมกลุ่มต้องใช้สำนึกร่วมทางชาติพันธุ์เพื่อจะเกาะเกี่ยวผู้คนเอาไว้และจงใจให้เกิดความสามัคคีปรองดองนำไปสู่การดูแลและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เช่น

1) กลุ่มหมู่บ้านที่รวมสมาชิกจากหมู่บ้านเดียวกันในจังหวัดสมุทรสาครมีประมาณ 12 กลุ่ม ทุกกลุ่มจะมีผู้นำทำหน้าที่ประสานงานและให้การช่วยเหลือสมาชิก ส่งเงินกลับบ้าน การนำคนมอญเข้ามาทำงาน ช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยาก และผู้ถูกเอาผิดเอาเปรียบ มีการระดมทุนการบริจาคเงินจากสมาชิก การรวมกลุ่มหมู่บ้านจะเป็นที่รับรู้กันเฉพาะในกลุ่มคนมอญย้ายถิ่น

2) กลุ่มทำบุญทำทาน ซึ่งอาจจะมาจากกลุ่มหมู่บ้าน หรือ จัดตั้งขึ้นเฉพาะกิจเพื่อทำกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา และงานวันชาติ มีการเรียกรายเงินจากสมาชิก แต่เป็นการทำบุญและบริจาคทาน จากนั้นก็อาจจะสลายตัวไป และกลับมารวมกันอีกครั้งเมื่อวาระสำคัญมาถึง

3) กลุ่มทางการศึกษาเป็นการก่อตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการเพื่อสอนภาษาและหนังสือมอญ และสังคมสงเคราะห์ ด้วยความร่วมมือจากหลายฝ่าย เช่นคนไทยเชื้อสายมอญ คนมอญย้ายถิ่น และคนมอญในต่างประเทศ ในจังหวัดสมุทรสาครพบกลุ่มลักษณะนี้ 2 กลุ่ม คือ กลุ่มพัฒนาภูมิปัญญามอญ วัดบางหญ้าแพรก และกลุ่มไทยมอญพัฒนา

การแสดงอัตลักษณ์ของคนมอญย้ายถิ่นมีความเข้มข้นมากเมื่ออยู่ในสังคมไทย เนื่องจากสังคมไทยไม่ค่อยปิดกั้นทางความคิด และการแสดงออก โดยให้สิทธิเสรีภาพเพียงพอในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ตราบใดที่ไม่ขัดกับกฎหมายและศีลธรรมอันดีของบ้านเมือง หลายกิจกรรมของคนมอญย้ายถิ่นที่ถูกปิดกั้นเมื่ออยู่ในประเทศพม่า ก็สามารถดำเนินกิจกรรมได้อย่างอิสระในประเทศไทย เช่น การจัดงานวันชาติ การตั้งศูนย์การเรียนรู้ภาษาและหนังสือมอญสำหรับคนมอญย้ายถิ่น และมีการทำเสื้อยืดลายมอญ และข้อความปลุกใจให้รักชาติก็เกิดขึ้นในเมืองไทยมากขึ้น

สำหรับการสร้างการยอมรับในสังคมไทย สาเหตุหนึ่งมาจากอคติเชิงชาติพันธุ์ที่มีต่อคำว่า “พม่า” คนมอญย้ายถิ่นไม่อยากจะให้คนไทยมองว่าเป็น “คนพม่า” และรับรู้ว่าคุณไทยมีความรู้สึกที่ดีกับคนมอญ จึงพยายามแสดงออกถึงความเป็นมอญให้เป็นที่รับรู้ว่าคุณมอญเป็นผู้เคร่งครัดในศาสนา ภาษาและวัฒนธรรมประเพณี และสามารถเชื่อมโยงเข้ากับคนไทยเชื้อสายมอญที่มีบรรพบุรุษร่วมกัน พูดภาษาเดียวกัน เห็นได้ชัดจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนมอญย้ายถิ่นและคนไทยเชื้อสายมอญที่ยังคงสื่อสารพูดคุยกันด้วยภาษามอญ มากกว่าที่จะใช้ภาษาไทย รวมทั้งการรับความช่วยเหลือจากคนไทยเชื้อสายมอญในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ก่อตั้งศูนย์การเรียนรู้มอญ การจัดงานวันชาติ และพระมอญและวัดในชุมชนมอญในเมืองไทยก็เป็นศูนย์กลางที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนมอญย้ายถิ่น อาจกล่าวได้ว่าอัตลักษณ์ของคนมอญย้ายถิ่นนั้นเป็นอัตลักษณ์ที่ถูกสร้างขึ้นภายใต้ความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์กับกลุ่มคนไทยเชื้อสายมอญ และอัตลักษณ์ที่เกิดขึ้นมีลักษณะประนีประนอมกับสังคมไทย

บทที่ 6

สรุป

กลุ่มชาติพันธุ์มอญมีอัตลักษณ์หลากหลายและผันแปรไม่หยุดนิ่ง มีการเลือกใช้อัตลักษณ์บางอย่างเพื่อต่อรองและประนีประนอมเมื่อต้องปฏิสัมพันธ์กับสภาพสังคมที่แตกต่างกันออกไป โดยเฉพาะในกรณีของคนมอญย้ายถิ่นที่เป็นแรงงานข้ามชาติ ภายใต้สังคมพม่าซึ่งเป็นประเทศต้นทางของการอพยพ คนมอญได้ดำรงรักษาอัตลักษณ์ของตนมาตลอดระยะเวลาอันยาวนานตั้งแต่การกำเนิดขึ้นของกลุ่มชาติพันธุ์มอญโดยสร้างสำนึกร่วมกันผ่าน ภาษา วัฒนธรรมและประเพณีมอญ ซึ่งอัตลักษณ์ชุดนี้ได้ถูกส่งผ่านเข้าไป “ผสมผสาน” ทำให้กลายเป็นอัตลักษณ์ของพม่าต่อมา แต่ทั้งพม่าและมอญก็ยังคงรักษาพรมแดนทางชาติพันธุ์ของตนเอาไว้

ด้วยเงื่อนไขทางการเมืองที่มาพร้อมกับแนวคิด “รัฐชาติสมัยใหม่” ในช่วงสมัยล่าอาณานิคมและสมัยหลังสงครามโลกครั้งที่สองก่อให้เกิดกระบวนการสร้างชาติ รัฐพม่าที่เกิดขึ้นใหม่ได้ครอบงำชนชาติต่างๆเอาไว้และพยายามที่จะสลายอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ด้วยการเชิดชูอัตลักษณ์ของชาติที่เป็นหนึ่งเดียว ชนชาติพม่าในฐานะผู้ปกครองได้เลือกนำอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์มอญมาเป็นอัตลักษณ์แห่งชาติพม่า และนิยามใหม่ว่ามอญกับพม่าคือชนชาติเดียวกัน จึงเป็นเหตุให้กลุ่มผู้นำทางการเมืองของมอญได้พยายามสร้างอัตลักษณ์และสำนึกร่วมทางชาติพันธุ์ที่มีลักษณะ “แตกหัก” และ “แยกตัว” ออกจากความเป็นพม่า สร้างสำนึกร่วมโดยหวนคืนสู่ความเป็นรากเหง้า และนำความเป็นมอญกลับมาปรับเปลี่ยนและอธิบายให้ความหมายใหม่ว่าการรักษาไว้ซึ่ง ภาษาพูด ภาษาหนังสือ และวัฒนธรรมประเพณีมอญ คือ การรักษาชาติ รวมทั้งการเกิดขึ้นของประเพณีประดิษฐ์ เช่น งานวันชาติมอญ ชุดประจำชาติ เพลงชาติ สัญลักษณ์ประจำชนชาติ เหล่านี้คืออัตลักษณ์ทางการเมืองที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อต่อรองท้าทายกับรัฐชาติพม่า และเป็นกลไกทางการเมืองของนักชาตินิยมมอญในการอ้างสิทธิ์เหนือดินแดนในการแยกตัวเป็นอิสระเพื่อปกครองตัวเอง

อาจกล่าวได้ว่าเป็นการผนวกรวมอุดมการณ์ทางการเมืองที่เป็นแบบชาตินิยม และชาตินิยมเชิงชาติพันธุ์เข้าไว้ด้วยกัน และส่งผลต่อวิถีคิด โลกทัศน์ ของคนมอญรุ่นปัจจุบันเป็นอย่างมาก ถึงแม้ว่ามอญจะไม่มีประเทศแต่ชาติมอญก็ยังคงอยู่ สำนึกของคนมอญจึงเชื่อมโยงกับชาติมอญ(เมืองมอญ)มากกว่าที่จะมีสำนึกในความเป็นชาติพม่า

กระบวนการสร้างชาติที่มาพร้อมกับแนวคิดรัฐชาติสมัยใหม่ได้กำหนดสถานภาพ ของพลเมืองตามสัญชาติไม่ว่าผู้คนจะสังกัดในกลุ่มชาติพันธุ์ใดภายใต้พรมแดนที่กำหนดก็ต้องมี

สัญชาติเดียวกัน คนมอญในประเทศพม่าจึงเป็นพลเมืองพม่าถือสัญชาติพม่าตามกฎหมาย และเมื่ออพยพเข้ามาทำงานในประเทศไทย จึงกลายเป็น “แรงงานพม่า” ตามสัญชาติของประเทศต้นทาง ดังนั้นภายใต้รัฐธรรมนูญไทยคนมอญย้ายถิ่นจึงถูกนิยามว่าเป็น “คนพม่า” แต่ในขณะเดียวกันคนมอญย้ายถิ่นก็นิยามตัวเองว่า “คนมอญ” มาจาก “เมืองมอญ” ซึ่งคำว่าเมืองมอญในที่นี้หมายถึง “ชาติมอญ” คนไทยทั่วไปจึงเรียกแรงงานพม่าที่เป็นคนมอญเหล่านี้ว่า “มอญพม่า” ซึ่งมีนัยสำคัญสามประการตามระดับการรับรู้ของผู้คนในสังคมไทย คือ

ประการแรก หมายถึง คนมอญที่อาศัยอยู่ในประเทศพม่า เช่นเดียวกับคำว่า “มอญไทย” ซึ่งหมายถึงคนมอญที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย สำหรับผู้มีความเข้าใจในเรื่องภูมิหลังทางประวัติศาสตร์และการเมืองของชนชาติมอญ

ประการที่สอง หมายถึง คนพม่าเชื้อสายมอญ เป็นการนิยามตัวตนผ่านการถือสัญชาติพม่า

ประการที่สาม “มอญพม่า” คือชนชาติเดียวกัน เพราะไม่สามารถแยกได้ว่ามอญกับพม่าเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร

ถึงแม้ว่าในระดับการรับรู้ของผู้คน หน่วยงานของรัฐ และองค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) ที่ปฏิสัมพันธ์ใกล้ชิดกับแรงงานจะทราบว่าเป็นคนมอญแต่ก็เป็นเพียง “มอญพม่า” เท่านั้นซึ่งไม่ใช่นักที่จะแยกแยะได้ว่ามอญกับพม่าแตกต่างกันอย่างไร โดยเฉพาะผู้ที่ไม่ได้สนใจภูมิหลังทางประวัติศาสตร์และการเมืองในประเทศพม่า สำคัญไปกว่านั้นคือเมื่อพวกเขาตกอยู่ในสภาพ “แรงงานข้ามชาติ” หรือ “แรงงานต่างด้าว” จึงไม่ค่อยมีใครสนใจเรื่องเหล่านี้ และเหมารวมว่า “มอญพม่า” เป็นพวกเดียวกัน ดังนั้นเมื่อเข้ามาอยู่ในประเทศไทย คนมอญจากเมืองมอญจึงต้องเผชิญกับอคติทางชาติพันธุ์ที่มีต่อคำว่า “พม่า” ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญที่นำไปสู่การละเมิดสิทธิมนุษยชนของแรงงานด้านต่างๆ เช่น การถูกขูดรีดจากนายหน้าในระหว่างการขนย้ายแรงงานข้ามประเทศ ต้องเผชิญกับสภาพการทำงานที่เลวร้าย การถูกทำร้ายร่างกายและล่วงละเมิดทางเพศ ความรุนแรงจากเจ้าหน้าที่รัฐ เป็นต้น

ดังนั้นคำว่า “มอญพม่า” จึงมีความหมายที่คลุมเครือไม่ชัดเจน หนึ่งจังหวัดสมุทรสาครมีแรงงานพม่าที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์มอญเป็นจำนวนมาก ประกอบกับผู้คนในพื้นที่ที่เป็นเจ้าของถิ่นเดิมก็เป็นกลุ่มชาติพันธุ์มอญเช่นกัน ฝ่ายหนึ่งอยู่ในฐานะ “คนมอญย้ายถิ่น” ส่วนอีกฝ่ายหนึ่งคือ “คนไทยเชื้อสายมอญ” การนิยามคนมอญย้ายถิ่นของคนไทยเชื้อสายมอญก็มีความแตกต่างกันออกไป มีลักษณะการแยกเขาแยกเรา เช่นคำว่า “พวกมอญ” หรือบางครั้งก็ นิยามว่า “มอญเมืองมอญ” เช่นเดียวกับคนมอญย้ายถิ่นที่นิยามตนเอง

คนมอญย้ายถิ่นเมื่อเข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทยก็ได้นำอัตลักษณ์ความเป็นมอญเข้ามาด้วย ทั้งอัตลักษณ์ทางการเมือง และอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ คนมอญต้องการแสดงตัวตนว่าเป็นมอญ และไม่ต้องทำให้ใครๆ มองว่าเป็นคนพม่า ขณะเดียวกันก็พยายามบอกกับคนอื่นๆ ว่าทุกสิ่งทุกอย่างที่เป็นของพม่านั้น แท้จริงแล้วเป็นของมอญทั้งสิ้น อาจกล่าวได้ว่าการแสดงออกซึ่งความเป็นมอญนั้นอยู่ในวิถีชีวิตของคนมอญย้ายถิ่นทั้งในระดับปัจเจกบุคคล และ ระดับกลุ่ม ดังนี้

1) ระดับปัจเจกบุคคล

(1) สำนึกถึงความเป็นคนมอญมากกว่าเมืองมอญ ไม่ใช่คนพม่ามาจากประเทศพม่า

(2) การเปลี่ยนชื่อตัวจากชื่อพม่ามาใช้ชื่อมอญที่มีความหมายไปเชิงชาตินิยม

(3) การแต่งกายด้วยชุดประจำชาติมอญในวาระสำคัญต่างๆ เช่น วันชาติมอญ วันสงกรานต์ วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา วันแต่งงาน วันโกนจุก และสวมใส่เป็นประจำเมื่ออยู่ในที่พัก ตลอดจนการเกิดขึ้นและแพร่หลายของเสื้อยืดสกรีนลายและข้อความภาษามอญที่มีความหมายในเชิงชาตินิยม

(4) เน้นการใช้ภาษามอญทั้งภาษาพูดและภาษาเขียน มากกว่าที่จะใช้ภาษาพม่า

(5) เรียนภาษาและหนังสือมอญในศูนย์การเรียนรู้มอญ

2) ระดับกลุ่ม

(1) การจัดงานวันชาติมอญ ที่เน้นการแสดงออกทางวัฒนธรรมประเพณี โดยมีการเปลี่ยนชื่องานวันชาติเป็น วันรำลึกชนชาติมอญ หรือ วันรำลึกบรรพบุรุษมอญ ไม่มีการสวนสนามของเหล่าทหาร และงดการเคารพธงชาติมอญในงาน

(2) การจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้มอญ เพื่อรักษาภาษา และหนังสือมอญ รวมทั้งการสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีให้คงอยู่

(3) การรวมกลุ่มหมู่บ้าน และกลุ่มชมรมของคนมอญย้ายถิ่น เพื่อทำกิจกรรมทางศาสนา กิจกรรมเพื่อสาธารณะประโยชน์ และช่วยเหลือเกื้อกูลกันภายในกลุ่ม

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า คนมอญย้ายถิ่นได้เลือกแสดงอัตลักษณ์ทางการเมืองให้มีความแตกต่างจากความเป็นพม่า มาประนีประนอมกับรัฐชาติไทย เพื่อทำให้เกิดการยอมรับ และพบว่าคนไทยทั่วไปก็มีความรู้สึกและทัศนคติที่ดีต่อคนมอญเช่นเดียวกัน แต่ถ้าหากต้องปฏิสัมพันธ์กับคนไทยเชื้อสายมอญก็จะมี การเชื่อมโยงเข้าหากันด้วยความ เป็นมอญ คือ การมีบรรพบุรุษ

ภาษา วัฒนธรรมประเพณีร่วมกัน และจากพื้นฐานความสัมพันธ์ดังกล่าวนี้มีส่วนหนุนเสริมให้คนมอญย้ายถิ่นได้แสดงอัตลักษณ์ของตัวเอง เช่น การแสดงอัตลักษณ์ผ่านภาษา และแสดงอัตลักษณ์ผ่านวันชาติมอญ

นอกจากนี้คนมอญย้ายถิ่นต้องการปรับอัตลักษณ์ให้กลมกลืนกับคนไทย พูดภาษาไทย แต่งตัวอย่างคนไทย ใช้ชื่อไทย เพื่อให้กลมกลืนกับคนส่วนใหญ่ในสังคม โดยใช้ภาษาไทยเป็นเครื่องมือในการนิยามตัวเองว่าเป็น "คนมอญ" เมื่อต้องปฏิสัมพันธ์กับคนไทย

คนมอญย้ายถิ่นในจังหวัดสมุทรสาครมีวิถีชีวิตเชื่อมโยงกับบ้านเกิดที่เมืองมอญ(ประเทศพม่า)อยู่ตลอดเวลาซึ่งก่อให้เกิดกิจกรรมสายสัมพันธ์ต่างๆครอบคลุมด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรม ทำให้อุดมการณ์ชาตินิยมในเรื่อง "ชาติมอญ"แผ่ขยายตัดข้ามพรมแดนรัฐชาติ และแผ่กระจายให้กว้างออกไปโดยเชื่อมโยงกับคนไทยเชื้อสายมอญในประเทศไทยและคนมอญในต่างประเทศ

ข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาในครั้งนี้เป็นเพียงปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้น ณ ช่วงเวลาหนึ่ง การที่จะทำความเข้าใจอัตลักษณ์ของคนมอญย้ายถิ่น ซึ่งปัจจุบันจะต้องยอมรับว่ามีความสำคัญต่อสังคมไทยในการพัฒนาประเทศด้านแรงงานข้ามชาติเป็นอย่างมาก ควรมีการศึกษาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ที่เท่าทันกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปอยู่เสมอ ดังนี้

1) จังหวัดสมุทรสาครมีแรงงานข้ามชาติจากประเทศพม่าประกอบด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ที่หลากหลาย กลุ่มชาติพันธุ์มอญมีมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 70 และที่เหลืออีกร้อยละ 30 เป็น กะเหรี่ยง ทวาย พม่า ฯลฯ จึงควรมีการศึกษาเพิ่มเติมเรื่องตัวตนของแรงงานข้ามชาติในกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆด้วย

2) การดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ และองค์กรพัฒนาเอกชนต่อแรงงานข้ามชาติ รวมทั้งการเสนอข่าวของสื่อมวลชน ต้องคำนึงถึงความเป็นตัวตนของคนมอญย้ายถิ่นให้มากขึ้น เนื่องจากที่ผ่านมาได้ตระหนักถึงเรื่องดังกล่าว เพียงแต่เหมาเอาว่าคนมอญย้ายถิ่นคือ "แรงงานพม่า" จึงก่อให้เกิดอคติเชิงชาติพันธุ์ อันจะนำไปสู่ความหวาดระแวงเรื่องความมั่นคง ปัญหาความรุนแรงและการละเมิดสิทธิของแรงงานอยู่ตลอดเวลา

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กนกอร เหลืองขมิ้น, วรวรรณดี มีสมิง, สุรินทร์ ทองมุกดา, และ อรทัย กลับบ้านเกาะ. ประเพณีไทย
รามัญในจังหวัดสมุทรสาคร. กรุงเทพฯ: ศูนย์พัฒนาหนังสือ กรมวิชาการ
กระทรวงศึกษาธิการ, 2539.

กฤตยา อาชวนิจกุล, ทริส โคเอทท์ และนิน นิน ไพร. เรื่องเพศอนามัยเจริญพันธุ์ และความรุนแรง :
ประสบการณ์ชีวิตของแรงงานอพยพจากประเทศพม่า. นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากร
และ สังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2543.

กฤตยา อาชวนิจกุล และคนอื่นๆ. สถานะความรู้เรื่องแรงงานข้ามชาติในประเทศไทยและทิศ
ทางการวิจัยที่พึงพิจารณา. นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม
มหาวิทยาลัยมหิดล, 2545.

กาวซอน. คนมอญจากบ้านแห่งอะเปาะ เมืองปอง จังหวัดสะเทิม เมืองมอญ ประเทศพม่า.
สัมภาษณ์, 26 พฤศจิกายน, 2549.

กิตติ วรกุลกิตติ. มอญเสียเมือง. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เกราะเหล็ก, 2533.

กุลธิดา สามะพุทธิ. สิ่งที่เหมือนเดิมและเปลี่ยนไปในวันชาติมอญ สารคดี 16, 136 (มีนาคม 2543)
: 43-48.

โกวิท วงศ์สุรวัฒน์. การเมือง การปกครองไทย: หลากมิติ. กรุงเทพฯ: คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2548.

โกวิท วงศ์สุรวัฒน์. พื้นฐานรัฐศาสตร์กับการเมือง ในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพฯ: คณะ
สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2543.

โกสุมภ์ สายจันทร์. รัฐชาติสมัยใหม่ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์. รัฐศาสตร์ปริทัศน์ 37, 1
(กรกฎาคม-ธันวาคม, 2545): 53-60.

ข้อบังคับกลุ่มไทยมอญ-พัฒนา พ.ศ. 2548.

ชาน. คนมอญย้ายถิ่นจากเมืองหงสาวดี(พะโค) ประเทศพม่า. สัมภาษณ์, 7 ตุลาคม 2549.

ข่าวสารมอญ (เม.ย.2544): 1, อ้างถึงใน ปภัสสร เขียวปัญญา และคนอื่นๆ. สิทธิชุมชนท้องถิ่น
มอญ กรณีการสร้างท่อก๊าซที่มีผลกระทบต่อชุมชนมอญพื้นเมืองและชุมชนมอญอพยพที่
อำเภอสังขละบุรี. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2547.

- ซึ้น เมี่ยว ซิด. หลากรสเรื่องเมืองพม่า แปลโดย หอม คลายายนต์. กรุงเทพมหานคร: ดรีม แคช เซอร์ กราฟฟิค จำกัด, 2546.
- คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ. วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดสมุทรสาคร. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2544.
- คลี. คนไทยเชื้อสายมอญ ตำบลบ้านเกาะ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร. สัมพันธ์, 5 กันยายน 2549.
- จอมอญ. ครูประจำศูนย์พัฒนาภูมิปัญญาอมญ วัดบางหญ้าแพรก คนมอญจากเมืองมอญ ประเทศพม่า. สัมพันธ์, 3 กันยายน 2549 .
- เจ้าอาวาส(รูปปัจจุบัน). วัดโคก ตำบลโคกขาม อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร. สัมพันธ์, 5 กันยายน 2549.
- เจือจันทร์ วงศ์พลกานันท์. การสร้างอัตลักษณ์ของสตรีชายแดนกลุ่มชาติพันธุ์มอญ. ในสัมมนา เรื่อง ลักษณะข้ามชาติและความหลากหลายทางวัฒนธรรม ในการประชุมวิชาการ ระดับชาติสาขาสังคมวิทยาครั้งที่ 3 เวทีภาคกลาง เสนอที่มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพมหานคร 22 กันยายน 2549.
- โจซอน. คนมอญหมู่บ้านเกาะดิวัด จังหวัดมะละแหม่ง เมืองมอญประเทศพม่า ผู้ประสานงาน ศูนย์พัฒนาภูมิปัญญาอมญ บางหญ้าแพรก. สัมพันธ์, 13 ตุลาคม 2549.
- ไฉน สนสกุล. การอ้างชาติพันธุ์และการผสมกลมกลืนของชาวมอญ: ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชน มอญบางขันหมาก จังหวัดลพบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, ภาควิชาสังคมวิทยา และมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535.
- ชมรมเยาวชนมอญกรุงเทพฯ. ธรรมนูญชมรมเยาวชนมอญกรุงเทพฯ (ฉบับปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติม 2528) (ม.ป.ท.): (ม.ป.ป.)
- ชล วิไล. มอญสองแผ่นดินสัมพันธ์ภาพทางวัฒนธรรมข้ามพรมแดน. สาละวินโพสต์ 35(16 พ.ย. - 31 ธ.ค.2549): 2-7.
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช. จากรัฐชาติสู่รัฐตลาด. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์บ้านพระอาทิตย์, 2544.
- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. พม่า: ขบวนการนักศึกษา กับประวัติศาสตร์ระทึกใจ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ ประพันธ์สาสน์, 2533.
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. รัฐศาสตร์ การบริหารรัฐกิจ ทฤษฎี: หนึ่งทศวรรษรัฐศาสตร์แนววิพากษ์ กรุงเทพฯ: ศูนย์วิจัยและผลิตตำรา มหาวิทยาลัยเกริก, 2540.

- ซอนเดิน. ครูประจำศูนย์พัฒนาภูมิปัญญาอมฤต วัดบางหญ้าแพรก คนมอญจากเมืองมอญ
ประเทศพม่า. สัมพันธ์, 9 พฤศจิกายน 2549
- ซำจซอน. คนมอญบ้านเกาะเนียงเมืองมอญประเทศพม่า. สัมพันธ์, 22 กุมภาพันธ์ 2550.
- สิริวุฒิ เสนาคำ. แนวคิดคนพลัดถิ่นกับการศึกษาชาติพันธุ์. ใน ว่าด้วยแนวทางการศึกษาทางชาติ
พันธุ์ หน้า 191-286. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, 2547.
- สิริวุฒิ เสนาคำ. มนทัศน์สนามข้ามพรมแดน รัฐศาสตร์สาร 24,3 (2547): 227-277.
- สิริวุฒิ เสนาคำ. มานุษยวิทยาข้ามพรมแดน. กรุงเทพฯ: วัฒนธรรม, 2549.
- ดำรงพล อินทร์จันทร์. ตลาดขายของของมอญพลัดถิ่น. ใน ตลาดในชีวิต ชีวิตในตลาด, หน้า
207-261. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, 2549.
- ดำรงราชานภาพ, สมเด็จพระนเรศวรมหาราช. เที่ยวเมืองพม่า. พระนคร: สำนักพิมพ์คลังวิทยา, 2499.
- เดือนแรม (นามสมมติ). เจ้าหน้าที่องค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น ตำบลบ้านเกาะ อำเภอเมือง จังหวัด
สมุทรสาคร. สัมพันธ์, 18 กรกฎาคม 2549.
- เตน. คนมอญจากบ้านก้อบปลอนมัว ภาคทวาย ประเทศพม่า. สัมพันธ์, 4 พฤศจิกายน 2549.
- เดือนใจ รุ่งฟ้า. รองผู้จัดการฝ่ายผลิต บริษัทเทคอินโซ ซึ่ฟู๊ดจำกัด จังหวัดสมุทรสาคร. สัมพันธ์,
19 พฤศจิกายน 49.
- เถระรูปอดต้อย อาติจจะ. ประวัติมหาเถร และระเบียบวินัยธรรมยุต จุลศักราช 1237 (พ.ศ.
2418). บ้านกะตอ เมืองมะละแหม่ง: วัดมหาเถร, 2505.
- ทูนเวย. คนมอญเมือง(ประเทศพม่า) ผู้สนับสนุนการตั้งศูนย์ไทยมอญพัฒนา. สัมพันธ์, 22
ตุลาคม 2549.
- ธีรยุทธ บุญมี. ชาตินิยมและหลังชาตินิยม. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด, 2546.
- ธีรยุทธ รัตนวงศ์. คนพลัดถิ่นในยุคโลกาภิวัตน์ กรณีศึกษาแรงงานต่างด้าวชาวพม่าโรงงาน
อุตสาหกรรมรุ่งเจริญยางไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, ภาควิชามานุษยวิทยา
คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร. 2545.
- ธีระ ทรงลักษณ์. คนไทยเชื้อสายมอญ ตำบลบ้านเกาะ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร.
สัมพันธ์, 13 มิถุนายน 2549.
- นครินทร์ เมฆไตรรัตน์. วิถีคิดแบบแยกและแบบรวมของลัทธิชาตินิยม. เนชั่นสุดสัปดาห์ 10,506
(11-17 กุมภาพันธ์ 2545): 21.
- นรินทร์ หงสาวดี. คนไทยเชื้อสายมอญ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี. สัมพันธ์, 9
ตุลาคม 2549.

นิติ ภาวครพันธุ์. บางครั้งเป็นคนไทย บางครั้งก็ไม่ใช่ อัตลักษณ์ตัวตนที่ผันแปร. รัฐศาสตร์สาร 20,3 (2541): 215-251.

นิติ เอียวศรีวงศ์. คนไทยกับคำ 3 คำเจ้าปัญหา เชื้อชาติ-กลุ่มชาติพันธุ์-อัตลักษณ์. ศิลปวัฒนธรรม 26, 9(กรกฎาคม 2548): 52-55.

นุติชาน. คนมอญจากเมืองพะโค (หงสาวดี) เมืองมอญประเทศพม่า. สัมพันธ์, 19 กุมภาพันธ์ 2549.

บัณฑิตย ธนชัยเศรษฐสุตติ. บทวิพากษ์นโยบายรัฐกับโครงสร้างการกดขี่แรงงานต่างด้าว. เอกสารประกอบการประชุมความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาสืบเนื่องหลังการจดทะเบียนแรงงานอพยพ 2545 เสนอที่จังหวัดเชียงใหม่ กุมภาพันธ์, 2545.

บำรุง คำเอก, ขนมจีน หรือ ขนมมอญ. แหล่งที่มา: <http://www.Monstudies.com>. 15 ตุลาคม 2549.

บุญส่ง ชัยสิงห์กานานนท์. ความเป็นชาติ: รัฐชาติ และชาตินิยมในยุคโลกาภิวัตน์. วารสารอักษรศาสตร์ 21,2(ธันวาคม 2541-พฤษภาคม 2542): 24-73.

บุษบา ประภาสพงศ์. ภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย กรณีศึกษาภาษาและวรรณกรรมมอญ. ใน สิ้นแผ่นดินแต่ไม่สิ้นชาติมอญ 30 ปี ชมรมเยาวชนมอญกรุงเทพฯ, หน้า 75-83. กรุงเทพฯ : พิมพ์ที่ วิชีเพรส, 2548.

ปภัสสร เจริญปัญญา และคนอื่นๆ. สิทธิชุมชนท้องถิ่น มอญ กรณีการสร้างท่อก๊าซที่มีผลกระทบต่อชุมชนมอญพื้นเมืองและชุมชนมอญอพยพที่อำเภอสังขละบุรี. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2547.

ปรอชาน. คนมอญจากหมู่บ้านหุบตอง เมืองเร จังหวัดมะละแหม่ง เมืองมอญ ประเทศพม่า. สัมพันธ์, 22 ตุลาคม 2549.

ประดิษฐ์ ทรงลักษณ์. กำเนิดตำบลบ้านเกาะ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร. สัมพันธ์, 12 มิถุนายน 2549.

ประเพณีมอญการเล่นลูกหนู. แหล่งที่มา: <http://www.Monstudies.com>. 15 เมษายน 2549.

ประเสริฐ ทองประสม. นโยบายและการดำเนินงานของรัฐบาลไทยเกี่ยวกับผู้อพยพชาวมอญ ระหว่างปี ค.ศ.1952-1995. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาวิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. 2540.

- ปฤษฎา รัตนพุกษ์. ปัญหาข้ามพรมแดนและสภาวะไร้พรมแดน โลกที่เปลี่ยนไปหรือมุมมอง
นักวิชาการที่เปลี่ยนไป. วารสารสังคมศาสตร์ 15,1(2545): 22, อ้างถึงใน ฐิติรุฒิ เสนาคำ.
มโนทัศน์สนามข้ามพรมแดน. รัฐศาสตร์สาร 24,3(2547):227-277.
- ปุก(นามสมมติ). คนไทยเชื้อสายมอญ ชุมชนมอญคลองครุ ตำบลท่าทราย อำเภอเมือง จังหวัด
สมุทรสาคร. สัมพันธ์, 9 กันยายน 2549.
- ผาสุก อินทรารุช. สุวรรณภูมิจากหลักฐานทางโบราณคดี. กรุงเทพฯ: ภาควิชาโบราณคดี คณะ
โบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2548.
- ผุสดี ทิพพัส และ สุวัฒน์ ธาดานิติ. การศึกษาชุมชนมอญในพื้นที่อำเภอพระประแดง จังหวัด
สมุทรปราการ. (ม.ป.ท.): คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2532.
- พงศ์เกษม สนธิไทย. การเปรียบเทียบระบบเสียงและระบบการเขียนมอญโบราณกับมอญปัจจุบัน
.วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาจารึกภาษาไทย ภาควิชาภาษา
ตะวันออก มหาวิทยาลัยศิลปากร. 2533.
- พจนานุกรมมอญ-มอญไทย ฉบับมอญสยาม. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน, 2548.
- พยุง วงน้อย. วัดเกาะ ตำบลบ้านเกาะ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร. เอกสารรายงานสำรวจ
ประกอบการจัดทำฐานข้อมูลแหล่งโบราณคดีและโบราณสถาน. ราชบุรี: สำนักศิลปากร
ที่ 1 กรมศิลปากร, 2541.
- พรพิมล ตริโชติ. ชนกลุ่มน้อยกับรัฐบาลพม่า. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,
2542.
- พรสุข เกิดสว่าง และ กฤตยา อาชวนิชกุล. การละเมิดสิทธิมนุษยชนในประเทศพม่าจากผู้ลี้ภัยสู่
แรงงานข้ามชาติ. นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2540.
- พระครูโชติธรรมสุนทร(พระมหาช่วงอยู่ เจริญ).พงศาวดารชนชาติมอญ (สุวรรณวดีราชา วงสะปฐม
พ.ศ.2453). ใน อนุสรณ์มอญรำลึก. (จัดพิมพ์เนื่องในการบำเพ็ญมหากุศลถวายแด่พระ
บรมศพสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณีพระบรมราชินีในรัชกาลที่ 7.(ม.ป.ท.), 2527.
- พระครูปลัดโนรา อภิวิโร. เจ้าอาวาส วัดศิริมงคล ตำบลบ้านเกาะ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร.
สัมพันธ์, 7 ตุลาคม 2549.
- พระมหาจรรยา ญาณจारी. ฟางเส้นสุดท้าย.. ใน สิ้นแผ่นดินแต่ไม่สิ้นชาติมอญ 30 ปี ชมรม
เยาวชนมอญกรุงเทพฯ, หน้า134-136. กรุงเทพฯ: พิมพ์ที่ วิชีเพรส, 2548.
- พระสาयันต์. พระมอญเมืองมอญประเทศพม่า วัดศิริมงคล. สัมพันธ์, 15 พฤศจิกายน 2549.

- พันธุ์สุรย์ ลดาวัลย์, หม่อมหลวง. การพัฒนาเศรษฐกิจและการเมืองพม่า โครงการวิจัยชุดการ
พัฒนาเศรษฐกิจและการเมืองในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้. กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คบ
ไฟ, 2542.
- พัลลภ สุริยกุล ณ อยุธยา. เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม และ การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของ
ชาวมอญ : ศึกษากรณีหมู่บ้านเจดีย์ทอง ตำบลคลองคล้าย อำเภอ สามโคก จังหวัด
ปทุมธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะ
รัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2542.
- พิศาล บุญผูก. คนไทยเชื้อสายมอญ เกาะเกิร์ต จังหวัดนนทบุรี อดีตประธานชมรมเยาวชนมอญ
กรุงเทพฯ คนที่ 7 (พ.ศ.2537-2541). สัมภาษณ์, 6 กุมภาพันธ์ 2550.
- พิสนธ์ ปลัดสิงห์. คนไทยเชื้อสายมอญ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี. สัมภาษณ์, 15 มกราคม
, 2549.
- พิสนธ์ ปลัดสิงห์. ฉลองวันชาติมอญ 40 ปีที่หงส์เหินหาแผ่นดิน. สารคดี 3,25(มีนาคม 2530):
65-73
- พิสนธ์ ปลัดสิงห์. มอญ ชนชาติไร้แผ่นดิน. กรุงเทพฯ: พิมพ์ที่จุฬจักรการพิมพ์, 2525.
- พุทธณี กางกัน. การให้ความหมายกับตนเองของนักศึกษาพม่าในสังคมไทย กรณีศึกษาชีวิตประวัติ
ของนักศึกษาพม่า. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขามานุษยวิทยา คณะสังคม
วิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2540.
- เพิ่ม กรอบทอง, นาวาเอก. เรื่องจริง เรื่องสั้น...ระลึกถึงบรรพบุรุษมอญ. ข่าวสารมอญ 2,14(มี.ค.-
เม.ย.2539)
- ภูวดล วุฑฒกนก, พ.ต.อ. การป้องกันปราบปรามการลักลอบหลบหนีเข้าเมืองผิดกฎหมายตาม
แนวชายแดนในจังหวัดกาญจนบุรี. (ม.ป.ท.: ม.ป.ป.)
- มณเฑียร อินทะเกตุ. แรงงานต่างด้าวล้นมหาชัย. หนังสือพิมพ์คมชัดลึก. (วันที่ 1 สิงหาคม 2549)
- มนต์สวรรณค์ มะตรง. ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 6 ตำบลบ้านเกาะ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร. สัมภาษณ์
, 4 มกราคม 2549.
- มอญเจน. นักเคลื่อนไหวเรื่องชนชาติมอญ และอดีตนักศึกษามอญโพ้นทะเล. สัมภาษณ์, 8
มีนาคม 2549.
- มังคุด. คนมอญเมืองมอญ ประเทศพม่า. สัมภาษณ์, 19 กุมภาพันธ์ 2549.
- มูลนิธิพัฒนารักษ์ – สังฆะบุรี และ เครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงาน Labor Rights
Promotion Network (LPN). รายงานการศึกษาสถานการณ์การค้ามนุษย์ระหว่างพื้นที่

ต้นทาง(สังขละบุรี) และพื้นที่ปลายทาง(มหาชัย). เสนอต่อ UN Inter-Agency Project on Human Trafficking (UNIAP) ตุลาคม, 2548.

มูลนิธิรักษ์ไทย (สมุทรสาคร). สรุปบทเรียนโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็กข้ามชาติ. เอกสารในการประชุมปฏิบัติการยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาแก่เด็กต่างด้าวในสถานศึกษา
หน่วยงานทางการศึกษาของรัฐ/ภาคเอกชน/NGO/ส่วนที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาทุกสังกัด
จังหวัดสมุทรสาคร. เสนอที่โรงแรมบ้านสวนฝน อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี ระหว่าง
วันที่ 26-27 พฤศจิกายน 2549.

มูลนิธิรักษ์ไทยและกลุ่มภาคี. สรุปรายงานการจัดกิจกรรมโครงการพัฒนาชีวิตเด็กข้ามชาติใน
จังหวัดสมุทรสาคร, 2549.

มูลนิธิสิทธิมนุษยชนแห่งแผ่นดินมอญ(ประเทศพม่า). ปฏิบัติการยึดผืนนา รายงานฉบับสมบูรณ์
ว่าด้วยการยึดที่ดินทำกิน ที่ดิน ทรัพย์สินของประชาชนในเขตมอญโดยกองทัพรัฐบาล
พม่า 2541-2545. กรุงเทพมหานคร: จัดพิมพ์โดยมูลนิธิมนุษยชนมอญ, 2548.

ลำเอิม, ครูประจำศูนย์พัฒนาภูมิปัญญามอญ วัดบางหญ้าแพรก (คนมอญย้ายถิ่น) เมืองมอญ
ประเทศพม่า. สัมภาษณ์, 3 กันยายน 2549 .

วรุณยุพา สนิทวงศ์ และคณะ. ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เล่ม 1. กรุงเทพฯ: บริษัท
สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2526.

วัฒนา บุรกลีกร. ลักษณะคำไทยที่มาจากภาษามอญ. กรุงเทพฯ: สถาบันไทยคดีศึกษา
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2541.

วันชัย ตันติวิทยาพิทักษ์. มอญอพยพ เมื่อหงส์จะคืนสุรัง. สารคดี 8,90 (สิงหาคม 2535):116-
131.

วันดี สันติวุฒิมณี และคนอื่นๆ. บนเส้นทางชีวิตของแรงงานต่างด้าวในเมืองไทย. สารคดี 14,160
(2541):106-127.

วันดี สันติวุฒิมณี. กระบวนการสร้างอัตลักษณ์ของชาวไทยใหญ่ชายแดนไทย-พม่า กรณีศึกษา :
หมู่บ้านเปียงหลวง อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต,
สาขามานุษยวิทยา คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2545.

วารสารศูนย์พัฒนาภูมิปัญญามอญ (ที่ระลึกงานครบรอบ 3 ปี ศูนย์พัฒนาภูมิปัญญามอญ) 1,1
(กุมภาพันธ์ 2550)

วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. แหล่งที่มา <http://th.wikipedia.org> , 27 กุมภาพันธ์ 2550.

ศรี. แม่ค้าตลาดสดมหาชัย. สัมภาษณ์, 30 ตุลาคม 2549

ศรีศักร วัลลิโภดม. การอ้างชาติพันธุ์กับความเป็นไทย. ศิลปวัฒนธรรม 20,12(ตุลาคม 2542): 10 -13.

สถิติประชากรปัจจุบัน เกี่ยวกับคนมอญและชนชาติมอญ. (ม.ป.ท.): มหาวิทยาลัยแห่งชาติมอญ, 2531.

สมจิตร เบาเนิด, คนไทยเชื้อสายมอญ ตำบลบ้านเกาะ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร.

สัมภาษณ์, 22 กุมภาพันธ์ 2550.

สมพงศ์ สระแก้ว. แนวทางการแก้ไขปัญหาสุขภาพในกลุ่มแรงงานต่างด้าวจังหวัดสมุทรสาคร.

วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาพัฒนาชุมชน คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2544.

สมพงศ์ สระแก้ว. แรงงานข้ามชาติกับปัญหาด้านสาธารณสุขในพื้นที่จังหวัดสมุทรสาคร.

(ม.ป.ท.): เครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงาน (LPN), 2548.

สมพงศ์ สระแก้ว. แรงงานข้ามชาติสมุทรสาครกับสภาพการณ์การดำรงอยู่ การบริหารคุ้มครองใน

มิติมุมมองของสังคมไทยด้านความมั่นคงของมนุษย์. (ม.ป.ท.): เครือข่ายส่งเสริม

คุณภาพชีวิตแรงงาน (LPN), 2548.

สมพงศ์ สระแก้ว. ผู้อำนวยการ เครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงาน Labor Rights Promotion

Network (LPN). สัมภาษณ์, 23 ตุลาคม 2549.

สมาคมไทยรามัญ. ข้อบังคับสมาคมไทยรามัญ(ฉบับปรับปรุงแก้ไขปีพ.ศ.2546). (ม.ป.ท.):

(ม.ป.ป.)

สมาคมไทยรามัญ. เอกสารโครงการ จัดการศึกษาภาคบังคับสำหรับแรงงานต่างด้าวสัญชาติพม่า

, 2547.

สรพงษ์ วิชัยดิษฐ. กระบวนการก่อรูปอัตลักษณ์ของผู้อพยพชาวกะเหรี่ยง: ศึกษากรณีกะเหรี่ยงใน

พื้นที่พักพิงชั่วคราว บ้านแม่หละ อำเภอท่าสองยาง จังหวัดตาก. วิทยานิพนธ์ปริญญา

มหาบัณฑิต, สาขามานุษยวิทยา ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2547.

สหมอญ. คนมอญจากเมืองมอญประเทศพม่า แขนงนำในการก่อตั้งศูนย์พัฒนาภูมิปัญญามอญ.

สัมภาษณ์, 10 ธันวาคม 2549 .

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรสาคร. การจัดการศึกษาแก่บุคคลที่ไม่มีหลักฐานทะเบียน

ราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทย (สรุปย่อสำหรับผู้บริหาร), 2549.

- สุกัญญา เบาเน็ด. วันชาติมอญ สิ้นแผ่นดินไม่สิ้นชาติ. รายงานประกอบรายวิชาเอกศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา, ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2549.
- สุเทพ สุนทรภัสส์. ชาติพันธุ์สัมพันธ์: แนวคิดพื้นฐานทางมานุษยวิทยาในการศึกษาอัตลักษณ์กลุ่มชาติพันธุ์ ประชาชาติ และการจัดองค์ประกอบความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เมืองโบราณ, 2548.
- สุนทร ศรีปานเงิน. รัฐมอญที่หมาย ใน สิ้นแผ่นดินแต่ไม่สิ้นชาติมอญ 30 ปี ชมรมเยาวชนมอญ กรุงเทพฯ, หน้า 90-95. กรุงเทพฯ : พิมพ์ที่ วิชีเพรส, 2548.
- สุนทร ศรีปานเงิน. The Mon people without a country: มอญ ชาติปราศจากแผ่นดิน. กรุงเทพฯ: พรรคสันนิบาตชนชาติมอญ, (ม.ป.ป.)
- สุนทร ศรีปานเงิน. รองประธานชมรมเยาวชนมอญกรุงเทพฯ และเลขาธิการพรรคสันนิบาตชนชาติมอญ(Mon Unity League: MUL) สัมภาษณ์, 11 กุมภาพันธ์ 2549, 8 พฤศจิกายน 2549.
- สุภรณ์ โอเจริญ. ชาวมอญในประเทศไทย. วารสารเมืองโบราณ 10,3(กรกฎาคม-กันยายน 2527):14 – 22.
- สุภรณ์ โอเจริญ. ชาวมอญในประเทศไทย: วิเคราะห์ฐานะและบทบาทในสังคมไทย ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาตอนกลางถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2519.
- สุภรณ์ โอเจริญ. มอญในเมืองไทย. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2541.
- สุภัทรดิศ ดิศสกุล, หม่อมเจ้า. ประวัติเอเชียอาคเนย์ถึงพ.ศ.2000. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทย สำนักนายกรัฐมนตรี, 2522.
- สุภางศ์ จันทวานิช ,บรรณารักษ์. ประมวลคำศัพท์ว่าด้วยผู้ลี้ภัยและการย้ายถิ่น. กรุงเทพฯ: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.
- สุรจิต สงสกุล, นาวาโท. สิ่งที่น่าสนใจเกี่ยวกับเจ็ดริ้ว. พิมพ์ในงานศพพระครูสาครกิจโกศล (จ๋อน วรุโณ). กรุงเทพฯ: รักสีปปี, 2530.
- สุรสม กฤษณะจุฑะ. สิทธิของผู้พลัดถิ่น :ศึกษากรณีชาวไทยใหญ่จากประเทศพม่า. เอกสารงานวิจัยชุดโครงการการพัฒนาาระบบสวัสดิการสำหรับคนจนและคนด้อยโอกาสในสังคมไทย, 2546, อ้างถึงใน อติศร เกิดมงคล และ บุษยรัตน์ กาญจนดิษฐ์. แรจงานต่าง

ดาวชาวพม่าและความรุนแรงปัญหาแรงงานพม่า และ มายาคติความเป็นชาติไทย.

แหล่งที่มา : <http://www.midnightuniv.org>, 12 ตุลาคม 2549.

สุริยา สมุทคุปต์ และพัฒนา กิติอาษา. มานุษยวิทยากับโลกาภิวัตน์: ข้อเสนอเบื้องต้นเกี่ยวกับ "แรงงานข้ามชาติ" และ "นักมานุษยวิทยา" ในบริบทของวัฒนธรรมโลก. นครราชสีมา ห้องไทยศึกษานิตยสาร สำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี, 2538.

หยินสะนาน. คนมอญบ้านเกาะเกร็ด จังหวัดมะละแหม่ง เมืองมอญ ประเทศพม่า. สัมภาษณ์, 12 กุมภาพันธ์ 2549.

องค์ บรรจุน. ทวนน้ำท่าจีน เยือนถิ่นจังหวัดสมุทรสาคร มอญนอกพงศาวดาร. ศิลปวัฒนธรรม 26,4(ก.พ.2548): 58-61.

องค์ บรรจุน. คนไทยเชื้อสายมอญ ตำบลบ้านเกาะ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร(ประธานชมรมเยาวชนมอญกรุงเทพฯ). สัมภาษณ์, มีนาคม 2549, 8 พฤศจิกายน 2549.

องค์ บรรจุน. ความเชื่อของชาวมอญจังหวัดสมุทรสาคร :ความเชื่อในการรักษาโรค. รายงานประกอบการศึกษาวิชาเอกหัวข้อศึกษาศาสตร์ ระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2546.

องค์ บรรจุน. ต้นทางจากมะละแหม่ง. กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์ พรินต์ติ้ง กรุ๊ป, 2549 .

องค์ บรรจุน. ลักษณะสังคมมอญในจังหวัดสมุทรสาครระหว่าง พ.ศ.2325 ถึง 2525. เอกสารงานวิจัย วิชาเอกประวัติศาสตร์ไทย ระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2545.

อดิศร เกิดมงคล และ บุษยรัตน์ กาญจนดิษฐ์. แรงงานต่างดาวชาวพม่าและความรุนแรงปัญหาแรงงานพม่า และ มายาคติความเป็นชาติไทย. แหล่งที่มา : <http://www.midnightuniv.org>, 12 ตุลาคม 2549.

อดิศร เกิดมงคล. บันทึกชีวิต แรงงานพม่า จากแรงงานทาสสู่แรงงานเถื่อน. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการรณรงค์เพื่อประชาธิปไตยในพม่า (กรพ.), 2546.

อรวรรณ ทับสกุล. หลวงพ่อบุญรอด : ผู้นำทางวัฒนธรรมกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของหมู่บ้านมอญพลัดถิ่นที่สังขละบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขา มานุษยวิทยา ภาควิชามานุษยวิทยา คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร. 2546.

อรสา ปานขาว. การประเมินผลโครงการประชาสัมพันธ์การแก้ไขปัญหาแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมาย. กรุงเทพฯ: กรมประชาสัมพันธ์, 2527.

อองซอนไม่น. คนมอญจากเมืองมอญ ประเทศพม่า. สัมภาษณ์, 30 ตุลาคม 2549.

อองมาน. คนมอญจากบ้านกะมาวัก จ.มะละแหม่ง เมืองมอญ ประเทศพม่า. สัมภาษณ์, 16 เมษายน 2549.

อะระโท โอซิมา. ชีวิต พิธีกรรมและเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์มอญในเมืองไทย: กรณีศึกษาในเขตอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2536.

อานันท์ กาญจนพันธุ์. ชาติพันธุ์และมายาคติ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.), 2546.

อู. คนมอญย้ายถิ่นมาจากหมู่บ้านสะปลาง จังหวัดมะละแหม่ง รัฐมอญ ประเทศพม่า. สัมภาษณ์, 4 พฤศจิกายน 2549.

ภาษาอังกฤษ

Amarapibal,A.,Beesey,A.and Germershausen,A. Irregular migration in Thailand: unauthorised migration in Southeast Asia . Manila: Scalabrini Migration Center, 2001.

Barth,F. Ethnic group and boundaries: The social organization of culture difference. ed. Fredrik Barth . Boston Massachusetts: Little Brown, 1969.

Basch,L.,Schiller,N.G.and Szanton,C.B. Nations unbound: Transnational project, postcolonial predicament and the deterritorialized nation-state. Basel, Swizerland: Godon and Breach, 1994,p.7, อ้างถึงใน วิรุฒิ เสนาคำ. มโนทัศน์สนามข้ามพรมแดน รัฐศาสตร์สาร 24,3 (2547): 227-277.

Bauer,C. Language and ethnicity: The Mon in Burma and Thailand. in Ethnic groups across national boundaries in mainland southeast asia, ed. Gehan Wijeyewardene . Singapore: Institute of Southeast Asian Studies, 1990.

Bauer,C. A guide to Mon studies. Clayton Australia: Department of linguistic Monash University, 1984.

Berger,P.L.and Luckmann,T. The social construction of reality: A treatise in the sociology of knowledge. Harmondsworth Middlesex: Penguin, 1987.

- Conner,W. Homeland in a world of state. Understanding nationalism, ed. Monsterrat G.uibernau and John H.utchinson. Polity Press in association with Blackwell Publisher,Ltd, 2001.
- Foster,B.L. Ethnicity and economy: The case of the Mons in Thailand. Unpulished Docterial Dissertation ,University of Michigan,1980,อ้างถึงใน อดะระโท โอะชิม่า. ชีวิต พิธีกรรมและเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์มอญในเมืองไทย: กรณีศึกษาในเขตอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2536.
- Geertz,C. The integrative revolution: Primordial sentiment and civil politics in the new state. In The interpretation of cultures : selected essays. New York: Basic Books, 1973.
- Gellner,E. Nations and nationalism. Oxford: Basil Blackwell,1983 อ้างถึงใน นิติ ภาวคร พันธุ์. บางครั้งเป็นคนไทย บางครั้งก็ไม่ใช่ อัตลักษณ์ตัวตนที่ผันแปร. รัฐศาสตร์สาร 20,3 (2541): 215-251.
- Guillon,E. The Mons a civilization of Southeast Asia. Bangkok : The Siam Society.1999.
- Hall, D.G.E. A history of South- East Asia. New York: St.Martin's Press,1966),p.140, อ้างถึงใน สุภรณ์ โอเจริญ. มอญในเมืองไทย. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2541
- Hall,D.G.E. Burma. London: n.d., p .34, อ้างถึงใน พรพิมล ตริโชติ. ชนกลุ่มน้อยกับรัฐบาลพม่า. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2542.
- Hall,S. Culture identity and diaspora. in Identity: Community, culture, difference, ed. Jonatan Rutherford. London: Lawrence and Wishart,1990 p 223-236, อ้างถึงใน จีรวิมล เสนาคำ. มานุษยวิทยาข้ามพรมแดน. กรุงเทพฯ: วัฒนธรรมศาสตร์, 2549.
- Hall,S. The formation of a diasporic intellectual: An interview with Stuart Hall, in Stuart Hall: Critical dialogues in culture studies. Edited by David Morley and Kuan-Hsing Chen. London: Routledge, 1996, p.490, อ้างถึงใน จีรวิมล เสนาคำ. แนวคิดคนพลัดถิ่นกับการศึกษาชาติพันธุ์. ใน ว่าด้วยแนวทางการศึกษาทางชาติพันธุ์,หน้า 191-286. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร,2547.

- Hall,S. Thinking diaspora: Home-thoughts from abroad. Small Axe 6(September,1999): 4-5, อ้างถึงใน รัฐวิวัฒน์ เสนาคำ. มานุษยวิทยาข้ามพรมแดน. กรุงเทพฯ: วัฒนธรรมศาสตร์, 2549.
- Halliday,R. The Mons of Burma and Thailand. ed. Christian Bauer v.1,v 2. Bangkok: White Lotus Press, 2000., The Mon in Siam in Journal of the Burmar research society , 12,2(1922),อ้างถึงใน ผุสดี ทิพทัส และสุวัฒนา ธาดานิติ. การศึกษามชนมอญในพื้นที่อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ. (ม.ป.ท.): คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2532.
- Harvey,E.G. History of Burma. London: Frank Cass ,1967), pp 28-29, อ้างถึงใน สุภรณ์ โอเจริญ. มอญในเมืองไทย. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2541.
- Jenkins,R. Social identity , London and New York : Routledge,1996.
- Keyes, C.F. Toward a new formulation of the concept of ethnic group, 3,3 . (1976) : 202-213.
- Leach,E.R. Political systems of highland Burma: A study of Kachin social structure .London: Athlone Press, 1970.
- Lintner,B. Burma in revolt: Opium and insurgency since 1948. Chaing Mai: Silkworm Books,1999.
- Luce,G.H. Mon of the Pagan dynasty. JBRs,XXXXVI,pt.i (1953): 1-3,อ้างถึงใน สุภรณ์ โอเจริญ. มอญในเมืองไทย. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2541.
- Luch,G.H. Old Burma - early Pagan. in Volume One : Text. Artibus Asiae Supplementum 25. New York : J.J.Augustin Publisher, 1969.
- Portes,A. Toward a new world-the origin and effects of transnational activities. Ethnic and Racial Studies 22,2 (1999): 463-477, อ้างถึงใน รัฐวิวัฒน์ เสนาคำ. มโนทัศน์สนามข้ามพรมแดน รัฐศาสตร์สาร 24,3 (2547): 227-277.
- Portes,A., Guarnizo,L.E. and Landolt,P. Introduction: Pritfalls and promise of an emergent research field. Ethnic and Racial Studies. 22,2 (1999),p 222,อ้างถึงใน รัฐวิวัฒน์ เสนาคำ. มโนทัศน์สนามข้ามพรมแดน รัฐศาสตร์สาร 24,3 (2547): 227-277.

- Schrock,J.L.et al. Minority groups in Thailand S.I.: Center for Research in Social Systems; Department of the Army,1970,อ้างถึงใน ผุสดี ทิพทัส และ สุวัฒน์นา ธาดา นิติ. การศึกษาชุมชนมอญในพื้นที่อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ. (ม.ป.ท.): คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2532.
- Sheth,D.L. Nation-building in multi-ethnic societies: The experience of South Asia.. Alternatives 14,4 (October)1989: 379-388,อ้างถึงใน ไชยรัตน์ เจริญสินโอฟาร. รัฐศาสตร์ การบริหารรัฐกิจ ทฤษฎี: หนึ่งทศวรรษรัฐศาสตร์แนววิพากษ์ กรุงเทพฯ: ศูนย์วิจัยและผลิตตำรา มหาวิทยาลัยเกริก, 2540.
- Shorto,H.L. A dictionary of the Mon inscription: From the sixth to the sixteenth centuries. London: Oxford University Press, 1971.
- Shorto, H.L. The 32 myos in the medieval Mon kingdom. BSOAS,XXVI,pt.iii (1963): 572-591,อ้างถึงใน สุภรณ์ โอเจริญ. มอญในเมืองไทย. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2541.
- Smith, A.D. "Dating the nation" .Ethnonationalism in the contemporary world : Walker Conner and the study of nationalism , London and New York : Routledge , 2004.
- Smith,A.D. The nation identity. Reno: University of Nevada Press,1991,p.14.20-21, อ้างถึงใน นิติ ภาวีครพันธ์. บางครั้งเป็นคนไทย บางครั้งก็ไม่ใช่ อัตลักษณ์ตัวตนที่ผันแปร. รัฐศาสตร์สาร 20,3 (2541): 215-251.
- Smith,M. Burma: Insurgency and the politic of ethnicity. London: Zed Books Ltd.,1991, p.86,อ้างถึงใน พรพิมล ตรีโชติ. ชนกลุ่มน้อยกับรัฐบาลพม่า. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2542.
- Smithies,M. Village Mons of Bangkok. Journal of The Siam Society 60,1(Jan.1972): 307-332,อ้างถึงใน ผุสดี ทิพทัส และ สุวัฒน์นา ธาดานิติ. การศึกษาชุมชนมอญในพื้นที่ อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ. (ม.ป.ท.): คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2532.
- Thaw,A.. Historical sites in Burma. Rangoon: Ministry of Union Culture,1978, p 40,อ้างถึงใน ผาสุก อินทราวุธ. สุวรรณภูมิจากหลักฐานทางโบราณคดี. กรุงเทพฯ: ภาควิชา โบราณคดี คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2548.

Toloyan,K. Rethinking diaspora (s): Stateless power in transnational moment.

Diaspora.5,1 (1996),p 3 ,p 10.,อ้างถึงใน รัฐภูมิ เสนาคำ. มานุษยวิทยาข้ามพรมแดน.

กรุงเทพฯ: วัฒนธรรม, 2549.

Vertovec.S. Conceiving and researching transnationalism. Ethnic and Racial Studies,

22,2(1999): 448-456

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

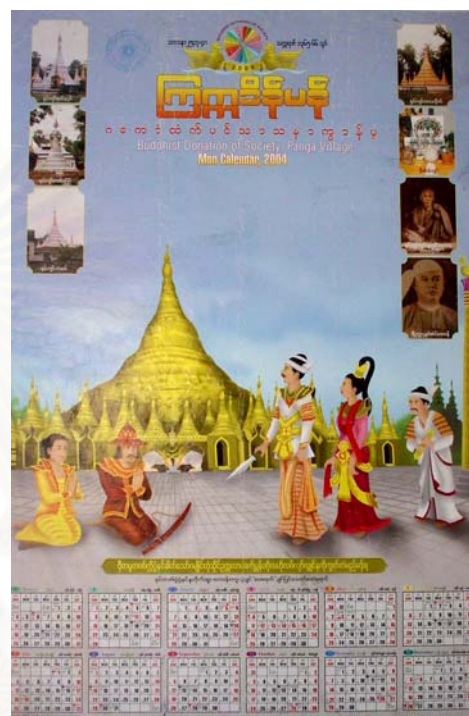
ภาคผนวก ก

วัฒนธรรมประเพณีของคนมอญย้ายถิ่นในจังหวัดสมุทรสาคร

จังหวัดสมุทรสาครมีคนมอญย้ายถิ่นอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก และเมื่อถึงวันสำคัญไม่ว่าจะเป็นวันสำคัญทางศาสนา หรือวันสำคัญของชนชาติ ก็จะมีรวมตัวกันจัดกิจกรรมเนื่องในประเพณีต่างๆตามขนบธรรมเนียมเดิมเหมือนดังที่เคยปฏิบัติที่บ้านเกิดในเมืองมอญ(ประเทศพม่า) ซึ่งมีประเพณีสิบสองเดือนและประเพณีเกี่ยวกับชีวิต ถึงแม้ว่าคนมอญย้ายถิ่นจะอยู่ในฐานะแรงงานข้ามชาติที่มีข้อจำกัดในเรื่องสิทธิหลายด้าน แต่สำหรับการแสดงออกซึ่งวัฒนธรรมประเพณีของตนค่อนข้างมีอิสระ เนื่องจากประเพณีส่วนมากเกี่ยวข้องกับศาสนาและมีวัดเป็นศูนย์กลาง สำหรับคนมอญย้ายถิ่นแล้วการไปวัดทำบุญ หรือการจัดกิจกรรมงานพิธีต่างๆ นอกจากจะเป็นธรรมเนียมปฏิบัติแล้วยังเป็นช่วงเวลาสำหรับการแสดงออกซึ่งความเป็นมอญอีกด้วย

คนมอญนั้นได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้ที่เคร่งครัดศาสนาและรักษาวัฒนธรรมประเพณีของตน ไว้อย่างมั่นคง และเคร่งครัด ฉะนั้นในรอบปีหนึ่งจะมีวาระวันสำคัญที่คนมอญต้องปฏิบัติสืบทอดต่อกันมาในทุกๆเดือน ซึ่งมีทั้งความเหมือนและความแตกต่างกับประเพณีของคนไทยเชื้อสายมอญ วันสำคัญในแต่ละเดือนจะกำหนดไว้ในปฏิทินมอญ คนมอญย้ายถิ่นที่เข้ามาทำงานในประเทศไทยก็ยึดถือตามปฏิทินมอญดังกล่าว ซึ่งวันพระของมอญจะมาก่อนวันพระของไทย 1 วัน แต่บางคนก็ปรับตัวมาทำบุญตามวันพระของไทยด้วย ปฏิทินมอญที่แพร่หลายในหมู่มอญย้ายถิ่นนั้นจะทำขึ้นในประเทศไทย คนที่จัดพิมพ์เป็นใครก็ได้ที่มีทุนเมื่อพิมพ์ออกมาแล้วก็จะจัดจำหน่ายในหมู่มอญด้วยกัน ราคาประมาณแผ่นละ 20 บาท การทำปฏิทินมีการนำภาพต่างๆมาพิมพ์เป็นภาพประกอบ เช่น ภาพอดีตกษัตริย์มอญ ภาพวาดเมืองสะเทิม ภาพหงส์ ภาพชุดแต่งกายประจำชาติ ภาพนาฏศิลป์ และศิลปะการแสดงของมอญ เป็นต้น

วิถีชีวิตของคนมอญย้ายถิ่นในสมุทรสาครในด้านความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณีไม่ต่างจากที่เคยปฏิบัติในเมืองมอญ (ประเทศพม่า) มากนัก ทั้งประเพณีที่เกี่ยวกับศาสนา หรือประเพณีเกี่ยวกับชีวิต แต่ก็ไม่สมบูรณ์แบบเหมือนดังที่บ้านเกิด เพราะข้อจำกัดของการประกอบพิธีกรรมขึ้นอยู่กับสถานะภาพของการเป็นแรงงานข้ามชาติ และเป็นคนต่างถิ่นในสังคมไทย แต่ด้วยความเคร่งครัดทางศาสนาและวิถีปฏิบัติทำให้ผู้คนในพื้นที่ยอมรับและประทับใจเมื่อได้พบเห็น

ปฏิทินมอญ

1. ประเพณีสิบสองเดือน

ขนบธรรมเนียมประเพณีมอญนั้นส่วนมากจะเกี่ยวข้องกับวันสำคัญทางศาสนา ซึ่งในแต่ละเดือนนอกจากจะมีวันพระประจำเดือนที่คนมอญต้องไปตักบาตรทำบุญเป็นกิจวัตรอยู่แล้ว ส่วนในรอบปีแต่ละเดือนก็จะมีประเพณีสำคัญเรียกว่า “ประเพณีสิบสองเดือน”¹ ดังนี้

เดือนห้า (เดือนเมษายน)

คนมอญเรียก “กิเต้าจอร์” (ဂိတု၇) เทศกาลสำคัญคือสงกรานต์ หรือ “อะต๊ะสังกรานต์” (အတဲးဝါကြိတ်) เป็นวันขึ้นปีใหม่ ในเทศกาลสงกรานต์จะมีการทำ “ข้าวแช่” แต่แตกต่างจากข้าวแช่ของคนไทยเชื้อสายมอญ และข้าวแช่ของคนไทย เพราะเครื่องเคียงจะต่างออกไปโดยนิยมกินกับ “ผัดมะม่วง” ประกอบด้วยปลาเค็ม หัวหอม มะม่วงเปรี้ยวตำรวมกันและ

¹ สัมภาษณ์พระศาสน์, พระมอญเมืองมอญ (ประเทศพม่า) วัดสิริมงคล, 15 พฤศจิกายน 2549.

เอาไปผัดให้เหลืองหอมปรุงรสด้วยน้ำตาลทราย หรือ ถั่วเหลืองต้มใส่เกลือและนำมาบดละเอียด ใส่หัวหอมแล้วเอาไปผัดให้หอมปรุงรสด้วยน้ำตาล สำหรับข้าวแช่นี้ชาวมอญจะนำไปส่งตามวัด ถวายพระสงฆ์

ผัดมะม่วง รับประทานกับข้าวแช่ แบบมอญเมืองมอญ

เทศกาลสงกรานต์นั้นจะอยู่ระหว่างวันที่ 13 – 15 เมษายน ซึ่งจะมีการทำบุญตักบาตรที่วัดทุกวัน ส่วนคนอายุ 50 ปีขึ้นไปจะต้องไปถือศีลที่วัดเป็นเวลา 3 วัน และเป็นธรรมเนียมว่าหนุ่มสาวจะรวมกลุ่มกันจัดเวรนำสำหรับข้าวปลาอาหารไปเลี้ยงคนถือศีลทั้งสองมือเช้าและเพล ตลอดระยะเวลาการถือศีล นอกจากนี้ยังมีธรรมเนียมปฏิบัติในแต่ละวันอีกด้วย กล่าวคือ

วันที่ 13 เมษายน หรือ ตะจั่วอะตีะจี (တူအာဝး၇၇) เป็นวันต้อนรับวันสงกรานต์ตามบ้านจะจุดเทียน 1 เล่ม คู่กับแจกันไม้มงคล หรือ “ตะนอมเหมะเหง่อ” (တုံဇုံ) โดยนำกิ่งของต้นหว้า หรือ “ตะนอมเกรียง” (တုံကြွေ) ทำพิธีต้อนรับวันสงกรานต์และทั่วทั้งหมู่บ้านจะสว่างไสวไปด้วยแสงเทียน คนมอญย้ายถิ่นที่เข้ามาทำงานในประเทศไทยก็ถือปฏิบัติด้วยเมื่อถึงวันนี้ ก็จะพากันจุดเทียนพร้อมด้วยต้นไม้มงคลวางไว้ที่หน้าห้องพัก

วันที่ 14 เมษายน เป็นวันระหว่างปีใหม่กับปีเก่า เรียกว่า “ตะจั่วกราบนาม” (တူကြာဝဲသူ) ในวันนี้คนมอญต้องทำพิธีทอดสะพาน คำตันโพธิ์ และก่อพระเจดีย์ทราย

วันที่ 15 เมษายน เป็นวันมหาสงกรานต์จะมีการสงฆ์น้ำพระพุทธรูป และสงฆ์น้ำพระสงฆ์ ส่วนหนุ่มสาวจะมีการเล่นสาดน้ำ และเล่นสบ้า

คนมอญย้ายถิ่นที่เข้ามาทำงานในจังหวัดสมุทรสาครมักจะกลับไปร่วมเทศกาลสงกรานต์ที่หมู่บ้านมอญเมืองมอญ (ประเทศพม่า) สำหรับผู้ที่ไม่ได้กลับบ้านก็จะเข้าวัดทำบุญในเมืองไทย ซึ่งยังคงธรรมเนียมปฏิบัติก็คือ การค้าโพธิ์ สงฆ์น้ำพระ และทำข้าวแช่มาถวาย

พระที่วัด ซึ่งส่วนมากจะเป็นวัดมอญ ประเพณีสงกรานต์ของคนมอญเมืองมอญ (ประเทศพม่า) ไม่ต่างจากประเพณีของไทยมากนัก

เดือนหก (เดือนพฤษภาคม)

คนมอญเรียก “กิเต้าปะชาจก์” (ဂိတုပျာ) ในเดือนนี้มีวันสำคัญทางศาสนาคือวันวิสาขบูชาซึ่งจะมีการทำบุญตักบาตร และพิธีกรรมสำคัญคือ การสงวนน้ำต้นโพธิ์ หรือรดน้ำต้นโพธิ์ คนมอญจะเตรียมภูปะเทียนไปที่วัด พระสงฆ์จะสวดมนต์และรดน้ำที่ต้นโพธิ์ก่อน จากนั้นชาวบ้านก็จะนำน้ำที่เตรียมไว้มารดต้นโพธิ์ด้วย ส่วนตอนค่ำก็จะทำการเวียนเทียนรอบเจดีย์ในวัด คนมอญจะดูแลต้นโพธิ์เป็นอย่างดีเพราะเชื่อว่าเป็นที่สถิตของเทวดา การดูแลนั้นจะต้องทำความสะอาดไม่ให้ต้นโพธิ์รกรุงรัง ซึ่งต่างกับต้นโพธิ์ตามวัดในเมืองไทยที่รกรุงรังไปด้วยพวงมาลัย ผ้าสี สิ่งของชำรุดต่างๆ เช่นศาลพระภูมิ ตุ๊กตา พระพุทธรูปชำรุดกองสุมกันไว้ที่โคนต้นโพธิ์

คนมอญย้ายถิ่นที่เข้ามาทำงานในจังหวัดสมุทรสาครก็ยังคงยึดถือปฏิบัติตามธรรมเนียมเช่นเดิมอยู่ และมักจะทำความสะอาดต้นโพธิ์โดยเก็บสิ่งชำรุดต่างๆที่คนไทยนำมาวางไว้ที่โคนต้นโพธิ์ ส่วนการเวียนเทียนที่เคยเวียนรอบเจดีย์ก็เปลี่ยนมาเวียนรอบโบสถ์ เพราะวัดในเมืองไทยจะมีโบสถ์เป็นประธานของวัด ยกเว้นบางวัดที่มีเจดีย์สำคัญเช่นวันโคก (วัดศรีบูรณาวาส) คนมอญก็จะเวียนเทียนรอบเจดีย์ คนมอญเมืองมอญ(ประเทศพม่า)จะบูชาและกราบไหว้วางเจดีย์เป็นอย่างมากซึ่งถือว่าเป็นตัวแทนของพระพุทธเจ้า ซึ่งเป็นคติธรรมเนียมเก่ามาแต่โบราณ

เดือนเจ็ด (เดือนมิถุนายน)

คนมอญเรียก “กิเต้าจันท์” (ဂိတုဇန်) ในเดือนนี้ไม่ค่อยมีประเพณีสำคัญเท่าไรหรือนอกจากวันพระประจำเดือน ซึ่งคนมอญจะไปทำบุญตักบาตรเป็นประจำ และจัดเวรกันไปเปลี่ยนดอกไม้บูชาพระที่วัดในช่วงเย็นก่อนวันพระ เหตุที่ไม่ปรากฏประเพณีสำคัญเป็นเพราะในช่วงนี้เป็นฤดูกาลทำนา ทำสวน คนมอญเมืองมอญ(ประเทศพม่า) จะมี ไร่ นา และสวน ทำกันทุกบ้าน ถ้าไม่ทำเองก็จะให้คนอื่นทำและแบ่งผลผลิตกัน

คนมอญย้ายถิ่นที่เข้ามาทำงานในจังหวัดสมุทรสาครก็มักจะไปทำบุญทุกวันพระเสมอ แต่ก็ไม่ใช่ทุกคนแต่จะเป็นคนที่หยุดงานตรงกับวันพระพอดี และมีการจัดเวรกันไปเปลี่ยนดอกไม้บูชาพระที่วัดในตอนเย็นก่อนวันพระเช่นเดียวกับที่ยึดถือปฏิบัติที่หมู่บ้านมอญในประเทศพม่าด้วย

เดือนแปด (เดือนกรกฎาคม)

คนมอญเรียก “กิเต้าสะเก็น” (ဂိတုဇူလိုင်) ในเดือนนี้มีเทศกาลสำคัญทางศาสนาคือวันอาสาฬหบูชา (ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 8) และวันเข้าพรรษา (แรม 1 ค่ำ เดือน 8)

วันเข้าพรรษาเป็นวันสำคัญที่พระสงฆ์จะต้องอยู่ประจำวัด ส่วนผู้คนจะไปทำบุญตักบาตรโดยนำต้นเทียน ผ้าอาบน้ำฝน เครื่องไทยทานไปถวายพระ ส่วนคนเฒ่าคนแก่ก็จะถือศีล ในช่วงนี้จะมีการทำขนมชนิดหนึ่งเรียกว่า “กกฮะเต๋อ” (ကုင်ခေါက်ဝရီ) คล้ายกับขนมเทียน ซึ่งเป็นขนมที่ทำช่วงนี้เท่านั้น นอกจากนี้คนมอญจะต้องเตรียม “จอง” (ဝံင်) หรือ ต้นผ้าป่า ประกอบด้วยธูปบริวารสำหรับพระสงฆ์ ตามธรรมเนียมมอญในประเทศพม่าเมื่อถวายผ้าป่าจะต้องนำผ้าป่าไปซ่อนตามสุ่มทุ่มพุ่มไม้ในบริเวณวัดไม่ให้ใครเห็น เมื่อพระสงฆ์มาพบผ้าป่าก็จะสวดมนต์และรับผ้าป่านั้นไป

นอกจากนั้นยังมีการจัดแจกันดอกไม้สด หรือดอกไม้ประดิษฐ์จากกระดาษหลากสีสั้นเพื่อนำไปถวายพระในพิธีเข้าพรรษา ธรรมเนียมการส่งดอกไม้ในวันเข้าพรรษาสืบเนื่องมาจากพระภิกษุสงฆ์จะต้องมีดอกไม้ไว้บูชาพระและไม่สามารถหาดอกไม้เองได้ พุทธศาสนิกชนจึงต้องเป็นผู้เตรียมไว้ให้²

คนมอญย้ายถิ่นที่เข้ามาทำงานในจังหวัดสมุทรสาครเมื่อถึงวันสำคัญนี้ก็จะพากันไปวัดทำบุญตักบาตร จัดแจกันดอกไม้ ทำขนม “กกฮะเต๋อ” ไปถวายพระโดยเฉพาะวัดศิริมงคล ตำบลบ้านเกาะ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร

เดือนเก้า (เดือนสิงหาคม)

คนมอญเรียก “กิเต้าชะดัวชอยวี” (ဂိတုခူဝီ) มีงานพิธีสำคัญเรียกว่า “หล่องเน็งลิฐี” (လွင်နုင်နီဝီ) ตรงกับขึ้น 15 ค่ำ เดือน 9 เป็นงานบุญระหว่างเข้าพรรษา หรือเรียกอีกอย่างว่า “งานบุญหม้อเงินหม้อทอง” ซึ่งสมัยก่อนใช้หม้อดิน แต่ปัจจุบันหม้อดินเผาหายากจึงใช้กะละมังขนาดใหญ่³ หรือหม้ออลูมิเนียม แทน โดยใส่มะพร้าว ข้าวสาร พริกแห้ง กะปิ น้ำปลา ผงซักฟอก สบู่ ทราวย เงิน ธูป เทียน โดยจะนำสิ่งของต่างๆ เหล่านี้ถวายพระ โดยเชื่อว่าเป็นการสะสมเอาไว้ใช้ในชาติหน้า คนมอญนั้นให้ความสำคัญกับประเพณีนี้มาก ต่างกับคนไทยและคนไทยเชื้อสายมอญที่ไม่ปรากฏประเพณีดังกล่าว

คนมอญย้ายถิ่นที่เข้ามาทำงานในจังหวัดสมุทรสาครก็ยึดถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด และให้ความสำคัญกับประเพณีนี้ นอกจากนี้ยังทำขนม “กกฮะเต๋อ” ไปถวายพระอีกด้วย

² อวรรรณ ทับสกุล, หลวงพ่ออุตตมะ : “ผู้นำทางวัฒนธรรมกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของหมู่บ้านมอญพลัดถิ่นที่สังขละบุรี”, (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขามานุษยวิทยา ภาควิชามานุษยวิทยา คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร ปีการศึกษา 2546 หน้า 87 .

³ เรื่องเดียวกัน , หน้า 88 .

งานบุญ “หล่องเน็งลิวี่” นี้ คนมอญย้ายถิ่นจะจัดขึ้นที่วัดศิริมงคล ตำบลบ้านเกาะ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร

เดือนสิบ (เดือนกันยายน)

คนมอญเรียก “กิเต้าฟอด” (กิดูวอว) มีพิธีสำคัญคือ “เปาะห้สะมอดปาง” (๒๑๖๖๖๖๖๖) ตรงกับขึ้น 14 ค่ำ เดือน 10 และ “หล่องสะเปียงกลอญ” (๑๖๖๖๖๖๖๖๖๖) หรือ ตักบาตรน้ำมัน เป็นงานบุญที่เกี่ยวกับการสะเดาะเคราะห์ต่อชะตา

การทำขนม “กกสะเตอ” หรือ ขนมเทียน ของคนมอญย้ายถิ่นแถบตลาดพงษ์ทิพย์

คนมอญเมืองมอญ(ประเทศพม่า)จะให้ความสำคัญกับประเพณีนี้เป็นอย่างมาก รวมทั้งคนมอญพลัดถิ่นอำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรีก็ให้ความสำคัญและปฏิบัติสืบต่อกันมาอย่างเคร่งครัด “เปาะห้สะมอดปาง” คือ การลอยเรือสะเดาะเคราะห์ เป็นพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับตำนานพระไตรปิฎก กล่าวว่

ในสมัยเจ้าเมืองสะเทิมเป็นกษัตริย์พม่าได้ครอบครอง

เมืองมอญ มีความต้องการเผยแพร่พุทธศาสนาแก่ชาวพม่า จึงได้ให้พระภิกษุมอญชื่อว่าพระพุทธโกษา เดินทางไปคัดลอกพระไตรปิฎกที่ประเทศศรีลังกา เมื่อพระพุทธโกษาเดินทางไปถึงได้มีเทวดาลงมาช่วยคัดลอกจนเสร็จ จึงเดินทางกลับระหว่างทางได้เจอพายุกลางทะเลทำให้เดินทางล่าช้า พระเจ้าสะเทิมร้อนใจจึงให้คนต่อเรือขนาดใหญ่พร้อมเสบียงอาหารมากมายมารับ ส่วนชาวบ้านที่เหลือร่วมกันทำพิธีสะเดาะเคราะห์เพื่อให้เรือเดินทางกลับมาอย่างปลอดภัย ในที่สุด

เรือของพระพุทธโกษาได้กลับมาประเทศพม่าพร้อมด้วยพระไตรปิฎกอย่าง
ปลอดภัย จึงกลายเป็นที่มาของพิธีลอยเรือสะเดาะเคราะห์⁴

ส่วนอีกตำนานหนึ่งของพิธีลอยเรือนี้กล่าวว่ามีความเชื่อเกี่ยวกับเรื่อง
พระศรีอารียะ เป็นการเปรียบเทียบว่าผู้ที่ได้ประกอบพิธีลอยเรือก็จะเท่ากับว่ามีพาหนะเดินทางให้
ทันกับพระศรีอารียะในภพหน้า

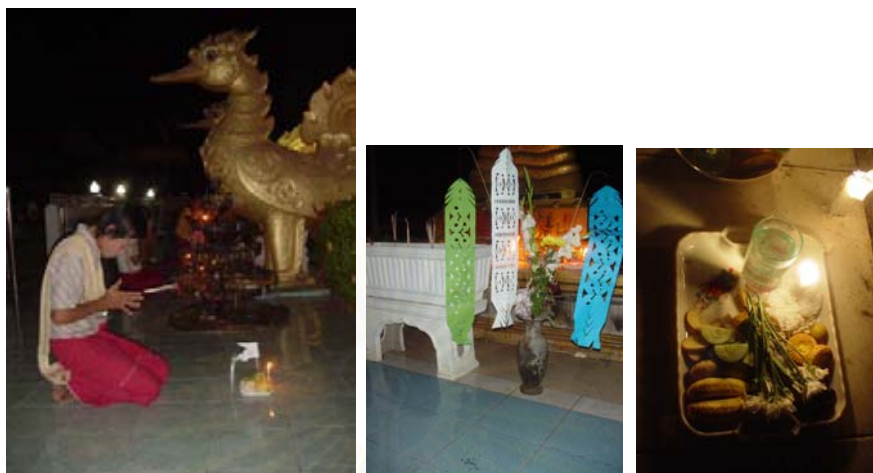
คนมอญจะต้องเตรียมขนม “กกสะเต๋อ” หรือขนมเทียน และ “โหนด”
(๑๙๐๐) หรือ ธงตะขาบ ร่มกระดาษ ภูปเทียน ดอกไม้ ข้าวสวย ผลไม้ เช่น กล้วย อ้อย ขนม ส่วน
ทางวัดหรือหมู่บ้านจะมีการสร้างเรือลำใหญ่ด้วยไม้ไผ่ประดับกระดาษสีอย่างสวยงาม พิธีกรรม
ลอยเรือนี้จะอยู่ระหว่างเวลา 05.00 น.- 06.00 น. ของเช้าวันขึ้น 15 ค่ำ โดยจะนำสิ่งของที่เตรียมไว้
มาวางในลำเรือ พร้อมกับอธิษฐานให้มีแต่สิ่งดี ๆ เกิดขึ้น ส่วนสิ่งไม่ดีก็จะปล่อยลอยไปกับลำเรือ
เมื่อถึงเวลาประมาณ 6 โมงเช้าพระสงฆ์สวดมนต์ ส่วนชาวบ้านก็จะช่วยกันลากเรือปล่อยให้ลอย
ไปตามน้ำ ส่วนการตักบาตรน้ำมัน หรือ “หล่องสะเปียงกลอย” ก็จะทำต่อมาในวันเดียวกัน
ชาวบ้านจะนำน้ำมันพืช หรือ น้ำตาลทรายไปตักบาตรทำบุญที่วัด

พิธีลอยเรือสะเดาะเคราะห์ระหว่างเช้าพรรษาที่คนมอญในประเทศพม่า
ยึดถือปฏิบัติเท่านั้น ส่วนคนไทยเชื้อสายมอญนั้นจะมีพิธีตักบาตรน้ำผึ้ง หรือ น้ำตาลทรายในวันขึ้น
15 ค่ำ เดือนสิบ ซึ่งปฏิบัติกันอยู่ที่วัดคลองครุ ตำบลท่าทราย อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร ซึ่งไม่
พบว่ามีพิธีตักบาตรน้ำมันพืชเช่นเดียวกับคนมอญในประเทศพม่า

สำหรับคนมอญย้ายถิ่นในสมุทรสาครยังคงปฏิบัติตามประเพณีดังกล่าว
แต่ก็มีข้อจำกัดที่ไม่สามารถยึดตามธรรมเนียมเดิมได้เช่น เวลาในการประกอบพิธีซึ่งอาจจะไม่
ปลอดภัยในการออกมาจากที่พักในตอนเช้ามืด จึงเลื่อนเวลาออกไปอยู่ในระหว่าง 06.00 น.-07.00
น. และไม่มีพิธีการสร้างเรือ แต่จะนำสิ่งของต่างๆทิ้งลงน้ำแทน

วัดในจังหวัดสมุทรสาครที่ประกอบพิธี“เปาะห้สะมอดปาง” ได้แก่ วัดโคก
ตำบลโคกขามส่วนพิธีตักบาตรน้ำมัน ได้แก่ วัดป่าท่าทราย ตำบลท่าทราย และ วัดศิริมงคล ตำบล
บ้านเกาะ เท่านั้น

⁴ อรวรรณ ทับสกุล, หลวงพ่ออุตตมะ: ผู้นำทางวัฒนธรรมกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของหมู่บ้าน
มอญพลัดถิ่นที่สังขละบุรี, วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชามนุษยวิทยา ภาควิชามนุษยวิทยา คณะโบราณคดี
มหาวิทยาลัยศิลปากร ปีการศึกษา 2546 หน้า 88 .

พิธีทำบุญสะเดาะเคราะห์ “เปาะห้สะมอดปาง” ที่วัดโคก ต้อง
ทำพิธีตั้งแต่เช้ามีด

พิธีทำบุญสะเดาะเคราะห์ “เปาะห้สะมอดปาง” ที่เมืองมอญ
ประเทศพม่า

พิธีตักบาตรน้ำมัน (พืช) ที่วัดป่าท่าทราย

เดือนสิบเอ็ด (เดือนตุลาคม)

คนมอญเรียก “กิเต้าเหวาะ” (กิ๑๑๑) วันสำคัญคือ วันออกพรรษา (แรม 1 ค่ำ เดือน 11) มีพิธีตักบาตรเทโว และการจัด “จองสลาก” มาถวายพระ คนมอญนั้นจะให้ความสำคัญกับวันออกพรรษาเป็นอย่างมาก คนมอญย้ายถิ่นที่เข้ามาทำงานในสมุทรสาครมีการจัดพิธีตักบาตรเทโวอย่างยิ่งใหญ่ ทุกคนจะหยุดงานในวันนี้มาตักบาตรทำบุญกันทุกคน ส่วนมากจะไปที่วัดศิริมงคล ตำบลบ้านเกาะ และวัดโคก ตำบลโคกขาม อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร

เดือนสิบสอง (เดือนพฤศจิกายน)

คนมอญเรียก “กิเต้าอะทอน” (กิ๑๑๑) มีการทอดกฐิน และ ลอยกระทง คนมอญเมืองมอญ(ประเทศพม่า) จะจัดองค์กฐินไปทอดตามวัดต่างๆที่อยู่ในหมู่บ้าน ซึ่งจัดขบวนแห่องค์กฐินกันอย่างครึกครื้น ส่วนตอนกลางคืนก็จะมีโหรีสพสมโภช คนมอญย้ายถิ่นที่เข้ามาทำงานก็จะจัดองค์กฐินไปทอดตามวัดต่างๆในสมุทรสาคร

การลอยกระทงของคนมอญมีคติแตกต่างจากการลอยกระทงตามคติธรรมเนียมไทย รวมทั้งรูปแบบของการประดิษฐ์กระทงก็ต่างออกไป เพราะการลอยกระทงของมอญนั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อบูชาพระอุปคุต ซึ่งมีตำนานเล่าว่า

ในอดีตเมื่อสมัยพุทธกาลนานมาแล้ว ตำนานใน
พระพุทธศาสนากล่าวไว้ว่า มีหมู่บ้านชาวประมงแห่งหนึ่ง ตั้งอยู่ ณ แคว้นชมพู

ทวีป(ประเทศอินเดีย) ผู้คนดำรงชีวิตด้วยการหาปลา พออยู่มาได้มีชาวประมงผู้หนึ่งออกเรือหาปลาและได้ปลามาตัวหนึ่ง จึงนำปลาตัวนั้นกลับมาเพื่อทำอาหาร เมื่อกลับมาถึงบ้านและผ่าท้องปลาตัวนั้นออกมากลับพบเด็กหญิงคนหนึ่งอยู่ภายใน ด้วยความอัศจรรย์ใจจึงนำเด็กหญิงนั้นไปถวายแด่พระเจ้ามหาราช ราชชาผู้ครองแคว้นของตน พระเจ้ามหาราชได้ตั้งชื่อเด็กหญิงผู้นั้นว่า ราชบุตรีมัจฉะเทวี ทรงเลี้ยงดูมัจฉะเทวีจนกระทั่งเจริญวัยได้ 18 ชันษา และปรากฏว่านางมัจฉะเทวีมีกลิ่นตัวเหม็นสาปมาก พระเจ้ามหาราชจึงนำนางลอยแพไปกลางแม่น้ำคงคา ฝ่ายมหาฤๅษีคฤๅญะ ได้เห็นแพลอยมาดังนั้น ด้วยความสงสัยจึงเอาไม้เท้าที่ถืออยู่เปิดดูและพบว่านางมัจฉะเทวีนั้นตั้งครรรภ์อยู่แล้ว มหาฤๅษีจึงนำนางมัจฉะเทวีมาชุบเลี้ยง จนนางคลอดบุตรออกมเป็นชาย ได้ชื่อว่าอุปคุตตะ

เมื่อเจริญวัยขึ้นมหาฤๅษีจึงนำเด็กชายอุปคุตตะไปถวายแด่พระเจ้ามหาราช พระเจ้ามหาราชต้องการให้อุปคุตตะขึ้นครองราชสมบัติ แต่นางมัจฉะเทวีไม่ยินยอม จึงเกิดการแย่งชิงอุปคุตตะกุมารกันขึ้นอย่างรุนแรง ระหว่างนางมัจฉะเทวีกับพระเจ้ามหาราช เมื่อพระอินทร์ทรงทอดพระเนตรเห็นเหตุการณ์ดังกล่าว จึงได้คว้าเอาตัวอุปคุตตะกุมารไป และตัดสินด้วยการทิ้งตัวอุปคุตตะกุมารลงกลางแม่น้ำคงคา แต่ด้วยอำนาจและบุญญาธิการของกุมาร จึงบังเกิดปราสาทราชบัลลังก์ท่ามกลางมหานทีรองรับตัวกุมารไว้ เมื่อมหาชนทั้งหลายได้พบเหตุมหัศจรรย์ดังกล่าวจึงเกิดศรัทธาเลื่อมใสและกราบนมัสการกระทำอามิสบูชา เพื่อความหมดจดจากเคราะห์ร้ายนานาประการ อันคำว่ามหาเถระอุปคุตตะนั้น แปลว่าเป็นผู้มีฤทธิ์ ชนะภูตผีปีศาจทั้งปวง สามารถปกป้องคุ้มครองผู้คนได้ มหาชนทั้งหลายจึงออกนามกันว่า “เรือจิตะนาคะ” หรือวันลอยกระทง และได้ยึดถือเป็นหลักสำคัญในการบูชาพระมหาเถระอุปคุตตะ จนสืบทอดเป็นประเพณีมาจนทุกวันนี้⁵

คนมอญเมืองมอญ(ประเทศพม่า) จะต่อแพขนาดใหญ่มากเป็นปราสาทสวยงามมีรูป“พระอุปคุต” ประดิษฐานตรงกลาง และนำลูกมะพร้าว ข้าวสาร หม้อไห กะปิเกลือ ใส่ลงแพลอยไปตามน้ำเพื่อทำการบูชา หรืออีกอย่างหนึ่งเพื่อเป็นการทำบุญทำทานแก่ผู้ยากไร้ หากมาพบก็สามารถนำไปกินไปใช้ได้

⁵ประเพณีลอยกระทงกับชาวมอญ (ประวัติพระมหาเถระอุปคุตตะ) แหล่งที่มา www.monstudies.com 11 เมษายน

คนมอญย้ายถิ่นในจังหวัดสมุทรสาครมีการลอยกระทงตามอย่างธรรมเนียมไทยตามวัดและสถานที่ต่างๆของจังหวัดที่จัดงาน ส่วนการลอยกระทงตามธรรมเนียมมอญในประเทศพม่า นั้นปฏิบัติอยู่แห่งเดียว คือ วัดคุ่มตำหนัก อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี ซึ่งทางวัดจะจัดรถขบวนแห่พระอุปัชฌาย์มาเรียรายเงินทำบุญในกลุ่มคนมอญย้ายถิ่นที่ทำงานในจังหวัดสมุทรสาคร

ตามความเชื่อแล้วในคืนวันลอยกระทง คนมอญจะแกงซี่เหล็ก* เพราะเชื่อว่าถ้าหากแกงในวันนี้จะมีสรรพคุณเป็นยา

บรรยากาศงานลอยกระทงของคนมอญย้ายถิ่นที่วัดโคก

คนมอญที่อาศัยอยู่ย่านตลาดกุ่มกำลังแกงซี่เหล็กในวันลอยกระทง

* ผู้ศึกษาสำรวจข้อมูลบริเวณตลาดกุ่ม มหาชัย พบคนมอญย้ายถิ่นกำลังแกงซี่เหล็ก ตามความเชื่อถ้าแกงในวันนี้ (15 ค่ำ เดือน 12) จะมีสรรพคุณทางยา โดยทำในปริมาณมากเพื่อแจกจ่ายไปยังคนอื่น ๆ ด้วยถือว่าเป็นบุญ

เดือนอ้าย (เดือนธันวาคม)

คนมอญเรียก“กิเต้าเล่กะซอ” (กိ๓๓๓๓๓๓)ในเดือนนี้ไม่ค่อยมีพิธีหรือธรรมเนียมอะไรมากนัก เพราะอยู่ในช่วงการเก็บเกี่ยว และตั้งแต่นี้เป็นต้นไปคนมอญเมืองมอญ(ประเทศพม่า) จะจัดพิธี “รำผี”กันทั่วไป มีวัตถุประสงค์เพื่อบวงสรวงผีประจำตระกูลหรือผีบรรพบุรุษ

คนมอญนับถือผีบรรพบุรุษหรือผีประจำตระกูลมีการสืบสายทางฝ่ายผู้ชาย แต่ละตระกูลนับถือสัญลักษณ์ผีประจำตระกูลของตนแตกต่างกันไป เช่น ผีเต่า ผีงู ผีไก่ ผีข้าวเหนียว เป็นต้น และจะสืบทอดให้ลูกชายคนโตหรือคนเล็กของตระกูล ซึ่งบ้านของคนมอญทุกบ้านจะมีเสาผี หรือ เสาเอกของบ้านเป็นสถานที่เก็บของใช้ของผี ได้แก่ กระบุงหรือหีบผ้าผี ประกอบด้วยผ้าถุงผ้าห่ม และแหวนหัวพลอยแดง สิ่งของต่างๆนี้คนในตระกูลจะต้องดูแลรักษาอย่างดี หากชำรุดจะต้องเปลี่ยนใหม่ ไมเช่นนั้นนั้นอาจจะทำให้ผีโกรธและลงโทษลูกหลานให้เจ็บป่วยได้ ในแต่ละปีคนมอญจะทำพิธีไหว้ผีอย่างน้อยปีละ1-2 ครั้ง และไม่นิยมจัดพิธีรำผีในระหว่างเข้าพรรษา ช่วงเวลาที่เหมาะจะเริ่มตั้งแต่ออกพรรษาไปแล้ว และจะทำกันมากระหว่างเดือนอ้าย (ธันวาคม)และเดือนยี่ (มกราคม)

พิธีรำผีเป็นสิ่งที่คนมอญยึดถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัดทั้งคนมอญเมืองมอญ และคนไทยเชื้อสายมอญ ถ้าเปรียบเทียบแล้วคนมอญเมืองมอญจะรำผีบ่อยกว่าคนมอญในเมืองไทยซึ่งปัจจุบันพบว่าปฏิบัติน้อยลงกว่าเดิม ส่วนคนมอญย้ายถิ่นที่เข้ามาทำงานในสมุทรสาครจะมีการส่งเงินกลับไปให้พ่อแม่ หรือญาติเป็นฐานะจัดพิธีให้

พิธีรำผีของคนมอญ

เดือนยี่ (เดือนมกราคม)

คนมอญเรียก “กิเต้าเป๊าะ” (กิ๓๓๓๓)ในช่วงเดือนนี้ยังอยู่ในช่วงเก็บเกี่ยว และยังไม่มิกิจกรรมอะไร เช่นเดียวกับเดือนอ้าย (เดือนธันวาคม) มีการจัดพิธีรำผีอยู่ทั่วไป

เดือนสาม (เดือนกุมภาพันธ์)

คนมอญเรียก “กิเต้ามาซก” (กิ๑๑๑) หรือ เดือนมาซะ มีวันสำคัญทางศาสนาคือวันมาฆบูชา (ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 3) คนมอญจะไปทำบุญตักบาตรที่วัดและจะทำขนมชนิดหนึ่ง ชื่อ “เหยอะฮู” (๑๑๑๑๑) หรือ “ซะมะแน”(ภาษาพม่า) โดยนำข้าวเหนียวคลุกกับมะพร้าวที่หั่นเป็นชิ้นๆ พร้อมด้วย กระจ่างม พริกไทย เป็นขนมที่ให้ความอบอุ่นกับร่างกายเพราะยังอยู่ในช่วงฤดูหนาว ชาวมอญนำขนมชนิดนี้ถวายพระสงฆ์และแจกจ่ายกันในแถบบ้านใกล้เรือนเคียง ขนมชนิดนี้ทำขึ้นเฉพาะคนมอญในเมืองมอญ (ประเทศพม่า)

นอกจากนี้ยังมีวันสำคัญอีกวันหนึ่งคือ “วันชาติมอญ” หรือ “ตะงัวเกาะกาโมน” (๑๑๑๑๑) ตรงกับแรม 1 ค่ำ เดือน 3 ของทุกปี ซึ่งเป็นวันสำคัญของชนชาติมอญมีการจัดติดต่อกันมาเป็นปีที่ 60 ในปีพ.ศ.2550 วันชาติมอญนั้นจะจัดอยู่บริเวณเขตชายแดนหมู่บ้านมอญในประเทศพม่า เดิมนั้นรัฐบาลพม่าก็พยายามปิดกั้นมาตลอดสร้างความไม่พอใจในหมู่คนมอญ และเพื่อเป็นการลดแรงกดดันดังกล่าวรัฐบาลพม่าก็ผ่อนปรนให้จัดงานวันชาติได้ แต่ก็ต้องอยู่ในการควบคุมดูแล ส่วนในประเทศไทยเริ่มจัดอยู่ในหมู่คนไทยเชื้อสายมอญเมื่อประมาณสิบกว่าปีที่ผ่านมามีส่วนมากจะอยู่วงจำกัดเท่านั้น จนกระทั่งเริ่มมีคนมอญจากเมืองมอญ(ประเทศพม่า)เข้ามาทำงานในประเทศไทยเพิ่มจำนวนมากขึ้น งานวันชาติมอญก็เริ่มเป็นที่รู้จักในหมู่คนไทยเชื้อสายมอญมากขึ้น ทำให้ชุมชนมอญหลายแห่งในเมืองไทย* เริ่มมีการจัดงานวันชาติโดยมีการเปลี่ยนชื่อเป็น งานวันรำลึกชนชาติมอญ หรือ งานวันรำลึกบรรพบุรุษมอญ (ดูรายละเอียดในบทที่ 4)

เดือนสี่ (เดือนมีนาคม)

คนมอญเรียก “กิเต้าเพอะระเกิน” (กิ๑๑๑๑๑๑) คนมอญจะนิยมให้บุตรหลานบวชเณรและบวชพระกันมากในเดือนนี้ ซึ่งจะทำพร้อมกันทีเดียว 7-8 หมู่บ้าน ในช่วงนี้จะมีการกวาด “กาละแม” ซึ่งแตกต่างจาก กาละแมที่คนไทยรู้จักคือประกอบด้วยข้าวเหนียวใส่เมล็ดธัญพืชต่างๆ บรรยากาศในช่วงนี้ตามหมู่บ้านมอญในประเทศพม่าจะคึกครื้นมาก ใน “วันสุกดิบ” หรือ “ตะงัวโกลนเจียะ” (๑๑๑๑๑๑) ตามธรรมเนียมแล้วเจ้าภาพจะนำของว่าง “อะวอจหลกพัก” คือ ถั่วคลุกกับใบชาหมักกินกับน้ำชา และขนมกาละแมออกมาเลี้ยงแขกเหรื่อ

* ชมรมเยาวชนมอญกรุงเทพฯและชุมชนมอญได้ร่วมกันจัดงานวันรำลึกชนชาติมอญ เช่น ปีพ.ศ.2548 จัดที่วัดราชศรีทธาธรรม จังหวัดสมุทรสงคราม ปี พ.ศ. 2549 จัดที่วัดบึงลาดสวาย อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม และปีพ.ศ.2550 จัดที่วัดอัมพวัน ตำบลบางชันหมาก อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี

เจ้าภาพจะจัดเตรียมเครื่องอัฐบริขาร ไตรจีวร เสื้อ มุ้ง หมอน ตาลปัตร แต่แตกต่างจากธรรมเนียมไทยคือ จะนำหม้อน้ำดินเผาใส่น้ำจากบ้านไปที่วัดเพื่อใช้ในตอนปลงศพ นาคเนื่องจากวันงานจะมีนาคที่บวชพร้อมกันเป็นจำนวนมาก เพื่อเป็นการสะดวกจึงต้องเตรียมน้ำไปจากบ้าน ในวันบวชจะมีการแห่ นาคไปที่ศาลเจ้าที่เจ้าทางประจำหมู่บ้านเพื่อเป็นการบอกกล่าว ขอขมา และอุทิศส่วนกุศลให้แก่ปู่ย่าตายาย ซึ่งเป็นประเพณีที่เหมือนกับมอญในเมืองไทย

คนมอญเมืองมอญ(ประเทศพม่า) จะเน้นการบวชเณรมากกว่าการบวชพระซึ่งต่างจากคนมอญในเมืองไทยที่นิยมการบวชพระมากกว่า สำหรับการบวชเณรนั้นคล้ายกับการบวชลูกแก้ว หรือ ปอยส่งลงของชาวไทยใหญ่และชาวล้านนา ซึ่งในพิธีจะมีความหรรษาและพิถีพิถันมาก ดูได้จากการแต่งกายของผู้บวช ทรงผมนั้นจะทำอย่างเด็กสมัยโบราณ คือจะต้องเลี้ยงผมให้ยาว การเกล้าผมไว้ตรงกลางกระหม่อม ส่วนที่เหลือด้านข้างตัดสั้นแค่ใบหู ต่ำลงมาจนจนเกล้ายงสวมลอมพอกประดับดอกไม้ ทัดดอกไม้ สวมต่างหู และแต่งหน้าทาปาก⁶

คนมอญย้ายถิ่นที่เข้ามาทำงานในจังหวัดสมุทรสาครก็นิยมให้ลูกหลานบวชเรียนเช่นเดียวกัน แต่ก็มีจำนวนไม่มากเพราะส่วนใหญ่มีวัดอุปถัมภ์เพื่อมาทำงาน หากต้องการบวชเรียนก็จะเดินทางกลับไปประกอบพิธีที่หมู่บ้านมอญในประเทศพม่า ส่วนคนที่บวชในเมืองไทยก็จะเลือกวัดที่เป็นวัดมอญ และมีพระมอญจากเมืองมอญ(ประเทศพม่า) จำพรรษาอยู่ด้วย เช่น วัดศิริมงคล ตำบลบ้านเกาะ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร

งานบวชคนมอญย้ายถิ่น ณ วัดศิริมงคล

นอกจากประเพณีที่เกี่ยวข้องกับวันสำคัญทางศาสนาในรอบหนึ่งปีแล้ว ยังมีประเพณีเกี่ยวกับชีวิตได้แก่ ประเพณีการเกิด ประเพณีการตาย และ ประเพณีแต่งงาน ดังนี้

⁶ องค์ บรรจุน, ต้นทางจากมะละแหม่ง, กรุงเทพมหานคร : อัมรินทร์ พรินตี้ง กรุ๊ป, 2549) หน้า 253-254 .

2. ประเพณีการเกิด

ประเพณีการเกิดของคนมอญมีพิธีรีตองและข้อห้ามที่ไม่ต่างจากคนไทย เช่น ในขณะที่ท้องอยู่ห้ามนั่งพิงเสาบ้านโดยเฉพาะเสาเอกหรือเสาผี ห้ามนั่งห้อยเท้าที่หัวบันไดบ้าน ห้ามไปงานศพ ห้ามอาบน้ำกลางคืน หรือ ห้ามเดินทางข้ามน้ำข้ามคลอง เพราะมีความเชื่อว่ามีผีอยู่ตามสถานที่ต่างๆ หลังจากการคลอดลูกจะมีการทำพิธี “จอบไป” (ဝဲဝဲဝဲဝဲဝဲ) คือการรับขวัญแม่และเด็ก ซึ่งรายละเอียดของพิธีกรรมอาจจะมีความแตกต่างกันบ้างในแต่ละท้องถิ่น จึงขอยกตัวอย่างของพิธี จอบไป ของ คนมอญพลัดถิ่น อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งมีความใกล้เคียงกับพิธีกรรมจอบไปของคนมอญเมืองมอญ(ประเทศพม่า)

พิธีจอบไปจะเริ่มในตอนเช้า เพื่อนบ้านที่สนิทสนมจะทยอยกันมาร่วมงานและนำเงินตามแต่ศรัทธา หรือ เป็นสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆมารับขวัญเด็กที่เกิดใหม่ ส่วนเจ้าภาพก็จะนำขนมและของว่างมาเลี้ยงแขก

เจ้าภาพต้องจัดเตรียมเครื่องสังเวยสู่ขวัญ ประกอบด้วย ถาดใส่กล้วย 1 หวี ข้าวเหนียวปั้นผสมกับมะพร้าว ปลาย่าง ข้าวสุก กับข้าวอาหารคาว 3 อย่าง ทั้งหมดจำนวน 7 ถาด และถาดใส่หมากพลู ผ้าขนหนู สมุด ไม้บรรทัด ดินสอ จำนวน 1 ถาด น้ำสะอาด 1 ชัน คันเบ็ด ปลายผูกเชือก ผูกห้อยสร้อยทองและแหวน พานเครื่องบูชาหอมผู้ทำขวัญในพานจะมีรูปเทียน ดอกไม้ และเงิน

หมอขวัญเริ่มจากการทำขวัญแม่ก่อน โดยการสวดไหว้ครุเป็นภาษามอญ แล้วเอาน้ำมันมะกอกใส่ปลายผสมกระดูกหนึ่งของแม่ แล้วนำเทียนมาลนบริเวณผมพร้อมสวดไปด้วย จากนั้นเจ้าตัวจะนำใบไม้มาไหว้สามี ล้างมือล้างหน้าให้สามี แม่สามี หมอขวัญ และคนเฒ่าคนแก่ที่มาร่วมงาน แล้วหมอขวัญก็จะล้างหน้าให้แม่เด็ก ซึ่งน้ำนั้นถือว่าเป็นน้ำศักดิ์สิทธิ์ที่คนมาร่วมงานนำมาลูบหน้าลูบหัว

ขั้นตอนต่อมาหมอขวัญทำการสวดเรียกสู่ขวัญตอนหนึ่งก็ทำพิธีตักเบ็ดเครื่องสังเวยครึ่งหนึ่ง (นำคันเบ็ดไปแตะถาดอาหาร และศึระะเด็ก) พร้อมกันนั้นคนที่มาร่วมงานก็จะโยนเงินเหรียญใส่ลงไปในขันจนครบ 7 ครั้ง เป็นอันเสร็จพิธี เมื่อสวดเสร็จก็ถอดสร้อยที่ผูกไว้ที่ปลายเบ็ดมาสวมให้เด็ก แล้วก็ป้อนข้าว ป้อนกล้วย จากนั้นทำการแจกจ่ายข้าว กล้วย อาหารในถาดให้

เด็ก ๆ และผู้ที่มีส่วนร่วมงาน⁷

สำหรับการคลอคนั้นปัจจุบันนิยมไปคลอดที่โรงพยาบาล สำหรับคนมอญย้ายถิ่นที่มาทำงานในสมุทรสาครพบว่ามี การไปคลอดลูกที่โรงพยาบาลตามสิทธิที่ได้ทำประกันสุขภาพ แต่ยังมีส่วนหนึ่งที่เข้าไม่ถึงบริการทางด้านสุขภาพของรัฐ จึงคลอดลูกด้วยหมอตายที่เป็นคนมอญด้วยกัน เมื่อแม่และเด็กกลับมาพักที่ห้องเช่าแล้วจากนั้นก็ทำพิธี “จอบโป” ตามธรรมเนียมที่เคยปฏิบัติสืบกันมาแต่มีการลดทอนรายละเอียดของพิธีกรรม เช่น อาจจะไม่มีการมีพ่อแม่สามีและคนเฒ่าคนแก่เข้าร่วมพิธี เนื่องจากอยู่ที่เมืองมอญ (ประเทศพม่า) จึงไม่สามารถมาร่วมงานได้

3. ประเพณีแต่งงาน

ประเพณีแต่งงานคนมอญในประเทศพม่า นั้นแตกต่างจากประเพณีของไทย แต่มีส่วนคล้ายกับประเพณีแต่งงานของคนไทยเชื้อสายมอญ แต่ก็แตกต่างในรายละเอียดของพิธีกรรมบางอย่าง

การแต่งงานของมอญนั้นจะแต่งผู้ชายเข้าบ้านซึ่งผู้ชายจะต้องอยู่ช่วยงานของครอบครัวฝ่ายหญิงประมาณสองปี หรือ อาจจะแยกครอบครัวออกมา ตามธรรมเนียมผู้ชายจะต้องผ่านการบวชเรียนมาก่อนถึงจะแต่งงานได้ ถ้าฝ่ายชายไม่ผ่านการบวชเรียน หรือ ชิงสุกก่อนห้ามต้องจัดงานเจียบๆ

เมื่อหญิงชายคบหาดูใจตกลงจะแต่งงาน ฝ่ายชายจะจัดส่งผู้ใหญ่มาเจรจาสู่ขอและหาหาฤกษ์ยามกันเป็นที่เรียบร้อย เมื่อถึงวันงานฝ่ายชายจะยกขบวนขันหมากไปที่บ้านฝ่ายหญิง ทั้งรายละเอียดปลีกย่อยของพิธีการอาจมีความแตกต่างกันบ้างในแต่ท้องถิ่น จึงได้ยกกรณีงานแต่งงานที่บ้านเกาะซัว จังหวัดมะละแหม่ง เมืองมอญ(ประเทศพม่า)

เริ่มจากขบวนแห่ขันหมาก เจ้าบ่าวจะเดินนำหน้าขบวน ตามด้วยเจ้าแม่ซึ่งทูนกะละมังใส่ลูกมะพร้าวที่เพิ่งอกใหม่ แหวน สร้อยทอง ส่วนญาติฝ่ายชายจะช่วยกันแบกเฟอร์นิเจอร์ เช่น โต๊ะ ตู้ เตียง พูก พัดลม โทรทัศน์ และของใช้อื่นที่ตามแต่ตกลงกันได้ นอกเหนือจากสินสอดทองหมั้น ขบวนแห่จะจัดเป็นแถวเรียงหนึ่ง และทุกคนที่มีส่วนร่วมงานจะมีงาน

⁷ อรวรรณ ทับสกุล, หลวงพ่ออุตตมะ : ผู้นำทางวัฒนธรรมกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของหมู่บ้านมอญพลัดถิ่นที่สังขละบุรี, (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขามานุษยวิทยา ภาควิชามานุษยวิทยา คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร ปีการศึกษา 2546) หน้า 95 .

ชามติดมือ และของใส่เงิน ซึ่งจะไปมอบให้คู่แต่งงานที่กำลังจะสร้างครอบครัวใหม่ ส่วนท้ายขบวนจะเป็นรถยนต์บรรทุกเครื่องเสียงเพื่อสร้างบรรยากาศให้คึกครื้นสนุกสนาน

เมื่อขบวนมาถึงบ้านเจ้าสาว ทุกคนในขบวนจะนำสิ่งของทุกชิ้นขึ้นขึ้นบนบ้าน และตรวจนับสินสอด พิธีการแต่งงานของมอญจะไม่มีพิธีสงฆ์เข้ามาเกี่ยวข้อง หรือ อาจจะไปทำบุญที่วัดในวันถัดไปได้ หน้าที่การทำพิธีจะเป็นหน้าที่ของหมอขวัญหลังจากที่บ่าวสาวไหว้ขอขมาผีเรือนเสร็จแล้ว หมอขวัญก็แหล่งส่งสอนและให้สติในการครองเรือน หัวใจของพิธีคือการรดน้ำ ซึ่งคนมอญเรียกว่า “เหมะเหง่อ่บ่บ่” (ᨾᩣ᩠ᨦᩣ᩠ᨦ) แปลว่า มงคลซ้อนมือ โดยเจ้าสาวจะหงายมือซ้าย เจ้าบ่าวหงายมือขวาซ้อนบนมือเจ้าสาว จากนั้นพ่อแม่ฝ่ายชายและฝ่ายหญิงจะรดน้ำอวยพร แต่แขกหรือที่มาไม่ต้องรดน้ำ จากนั้นเจ้าภาพก็จะเลี้ยงอาหารผู้ที่มาร่วมงานก็เป็นอันเสร็จพิธี^๖

งานแต่งงานของคนมอญย้ายถิ่นที่เข้ามาทำงานในจังหวัดสมุทรสาคร มีการตัดทอนรายละเอียดออกไปเนื่องจากข้อจำกัดของสถานที่ เช่น ไม่มีขบวนแห่ขันหมาก และจะจัดอย่างเรียบง่ายพอเป็นพิธีเท่านั้น

4. ประเพณีการตาย

ประเพณีการทำศพของคนมอญ นั้นหากตายด้วยโรคชรา หรือ ป่วยตายในบ้านก็จะทำพิธีที่บ้าน ส่วนคนตายด้วยอุบัติเหตุถือว่าตายไม่ได้ดีจะนำศพไปที่วัด คล้ายกับความเชื่อของคนไทยศพที่ทำพิธีกรรมที่บ้านนั้นวางบนแคร่ไม้ไผ่ เรียกว่า “จองแหนะ” (ᨾᩣ᩠ᨦ) จนกว่าจะนำศพไปวัดจึงยกศพลงจากบ้าน และใส่โลง ซึ่งโลงศพแบบมอญนั้นจะมีลักษณะปากบานกันสอบตามธรรมเนียมมอญเมื่อมอญนั้นผู้คนที่ไปร่วมงานศพนั้นสวมใส่เสื้อผ้าสีอะไรก็ได้โดยไม่ต้องแต่งดำ

^๖ อดิษฐ์ บรรจง, ต้นทางจากมะละแหม่ง, กรุงเทพมหานคร : อัมรินทร์ พรินติง กรุ๊ป, 2549) หน้า 248-249.

งานศพและโลงศพแบบมอญ

เมื่อเข้ามาทำงานในเมืองไทยและมีการตายเกิดขึ้น ก็จะทำพิธีศพที่เมืองไทย ตามธรรมเนียมไทย ส่วนมากจะริบเผาไม่นิยมเก็บศพเอาไว้

นอกจากพิธีศพของคนธรรมดาแล้ว ยังมีพิธีศพของพระสงฆ์ ที่คนมอญให้ความสำคัญ มีรูปแบบที่เป็นเอกลักษณ์ของคนมอญ หากเป็นศพพระชั้นผู้ใหญ่คนมอญจะสร้างปราสาทประดิษฐานศพ และเวลาจุดไฟเผาจะต้องทำให้ต่างจากคนธรรมดาและต้องจุดด้วย "ลูกหนู" เนื่องจากคนมอญเคร่งครัดในศาสนาจึงได้นำเอาเหตุการณ์ในพุทธประวัติตอนถวายพระเพลิงพระบรมศพ เป็นเพลิงจากสวรรค์จุดติดขึ้นเองเป็นปาฏิหาริย์ คนมอญจึงนำมาปฏิบัติเป็นประเพณี

ลูกหนูนั้นลักษณะเป็นกระบอกไม้ภายในบรรจุดินเพลิง เอาเหล็กหางหนูแทงผ่านตลอดทั้งกระบอก นำดินเหนียวอุดด้านใดด้านหนึ่งให้แข็งแรง เวลาจุดจะนำกระบอกดินเพลิงดังกล่าวผูกห้อยกับสายลวดและโยนไปยังปราสาทบรรจุศพพระเถระนั้น แล้วจุดไฟที่ชนวนเป็นการถวายเพลิงศพพระแบบมอญ ปัจจุบันธรรมเนียมการจุดลูกหนูในงานศพพระมอญได้กลายมาเป็นการละเล่นในงานศพพระแทน เนื่องจากลูกหนูที่วิ่งไปสู่อปราสาทตั้งศพนั้นมีความเร็วและแรงมากบ่อยครั้งทำให้โลงศพตกลงมาจากที่ตั้งและแตกออก ศพพระกระเด็นออกมาเกิดภาพที่อุจาดตา สลดสังเวชแก่ผู้ที่พบเห็น ปัจจุบันจึงเลิกการจุดลูกหนูถวายเพลิงศพพระโดยตรง อนุโลมให้เผาศพแบบธรรมดาทั่วไปด้วยมือ

โลงศพแบบมอญ มีเอกลักษณ์ต่างไปจากโลงศพของชนชาติอื่นๆ มีความงดงามเป็นพิเศษ ตกแต่งด้วยชั้นเชิงช่างต่างๆมีรูปทรงสูง ปาก ผายก้นสอบ และมักทำเป็นช่องหน้าต่างเล็กๆด้านข้างติดกระจกใส สามารถมองเห็นภาพภายในได้ ฝาโลงทำเป็นยอดปราสาท ทั้งตัวโลงและฝาโลงประดับตกแต่งด้วยกระดาษสี กระดาษเงิน กระดาษทองสลักลายมอญอย่างประณีตบรรจงและพิถีพิถันทั่วทั้งโลง ประกอบกับผ้าแพรพรรณและดอกไม้ไหว้อ่อนช้อย⁹

พิธีกรรมที่แตกต่างจากงานพิธีศพพระของคนไทยเชื้อสายมอญ “พิธีโยนปราสาท” โดยกลุ่มหนุ่มสาวจะแต่งกายสวยงามด้วยชุดประจำชาติ จะช่วยกันแบกปราสาทและโยกโยนไปตามการร้องรำที่เป็นจังหวะ เชื่อว่าเป็นการส่งวิญญาณของพระไปสู่สุคติ

คนมอญย้ายถิ่นที่เข้ามาทำงานในจังหวัดสมุทรสาครได้มีโอกาสจัดงานศพพระตามธรรมเนียมมอญในประเทศพม่า คือ “อาจารย์และ” อดีตเจ้าอาวาสวัดศิริมงคล เมื่อเดือนเมษายนพ.ศ.2548 ท่านเป็นคนไทยเชื้อสายมอญ ที่คนมอญย้ายถิ่นในสมุทรสาครให้ความเคารพนับถือกันมาก

การจัดงานศพ “พระอาจารย์และ” อดีตเจ้าอาวาสวัดศิริมงคล ตามธรรมเนียมมอญในประเทศพม่าในเดือนเมษายน พ.ศ.2548

ผู้ศึกษาได้เข้าสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม (participant observation) ในวันสำคัญต่างๆ ที่เป็นประเพณีเกี่ยวกับศาสนา ประเพณีเกี่ยวกับชีวิตและวันสำคัญของชนชาติ ของคนมอญย้ายถิ่นในสมุทรสาครเช่น งานออกพรรษา งานแต่งงาน และ งานวันชาติมอญ (ดูรายละเอียดในบทที่

⁹ประเพณีมอญ การเล่นลูกหนู , แหล่งที่มา www.monstudies.com , 3 เมษายน 2549.

4) ซึ่งกิจกรรมตามวาระเหล่านี้เป็นช่วงเวลาที่คุณมอญย้ายถิ่นได้แสดงความเป็นมอญอย่างเต็มที่เพื่อปรับเปลี่ยนการรับรู้ของคนในสังคมไทยที่มีต่อแรงงานข้ามชาติจากประเทศพม่าที่ต้องเป็น"คนพม่า" ทั้งนี้เกิดจากเหตุผลสองประการคืออุดมการณ์ชาตินิยมของมอญ และเพื่อให้เกิดการยอมรับในสังคมไทย

วันออกพรรษาเทศกาล งานบุญใหญ่ของคนมอญย้ายถิ่น

ในช่วงเทศกาลออกพรรษาเป็นวันสำคัญของบรรดาพุทธศาสนิกชนทุกคน วัดต่างๆในสมุทรสาครต่างก็จัดงานไม่ว่าจะเป็นวัดไทย หรือวัดมอญ ผู้ศึกษาเข้าสังเกตการณ์ในงานออกพรรษาของคนมอญย้ายถิ่น ณ วัดศิริมงคล ตำบลบ้านเกาะ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร ระหว่างวันที่ 6-8 ตุลาคม 2549

ในวันแรก (วันที่ 6 ตุลาคม 2549) ผู้ศึกษาเดินทางมาถึงวัดศิริมงคลในตอนเช้า ซึ่งได้พบเห็นคนไทยเชื้อสายมอญในหมู่บ้านทำบุญอยู่ที่ศาลาการเปรียญ ซึ่งมีการตกแต่งสถานที่เช่นเดียวกับวัดอื่นๆโดยนำต้นกล้วยมาผูกไว้ตามเสาเพื่อการเทศมหาชาติ ถึงแม้ว่าวัดศิริมงคลจะไม่มี การเทศมหาชาติ แต่ก็มักจัดจะสถานที่ให้เข้ากับบรรยากาศ เมื่อไปถึงพบว่าชาวบ้านกำลังถวายอาหารแด่พระภิกษุ ในขณะที่เดียวกันก็มีพระสงฆ์เทศอยู่บนธรรมมาสน์ สำหรับวันนี้มีชาวบ้านมาทำบุญบางตาเนื่องจากไม่ตรงกับวันหยุด

ระหว่างที่คนไทยเชื้อสายมอญในหมู่บ้านกำลังทำบุญบนศาลาการเปรียญ รอบๆบริเวณวัดศิริมงคลเช่นที่ศาลาท่าน้ำ บนศาลา ทวารสองแถวหน้าวัด ก็คลาคล่ำไปด้วยคนมอญย้ายถิ่นที่เริ่มทยอยเดินทางมาทำบุญที่วัดเช่นเดียวกัน คนมอญย้ายถิ่นนิยมมาถวายเพลโดยนำอาหารมาจัดใส่สำหรับแล้วถวายพระ ต่างกับคนไทยเชื้อสายมอญในหมู่บ้านนิยมตักบาตรทำบุญในตอนเช้า

บริเวณด้านทิศใต้ของบริเวณวัดมีต้นโพธิ์ใหญ่ใกล้กับโบสถ์หลังเก่า พบคนมอญย้ายถิ่นกลุ่มหนึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้หญิงอยู่ในวัยกลางคน 3-4 คนกำลังจุดธูปเทียนกราบไหว้ต้นโพธิ์ ทั้งหมดแต่งกายนุ่งผ้าถุงลายดอก เสื้อเอวลอย พาดผ้าสไบสีน้ำตาล เปล้าผม และทาแป้งพม่า

คนมอญย้ายถิ่นขณะบนบานต่อ
เทวดาประจำต้นโพธิ์เพื่อขอความ
เป็นสิริมงคลแก่ตนและครอบครัว

เมื่อผู้ศึกษาเข้าไปทักทายและสอบถาม ก็ทราบว่ากำลังกราบไหว้เทวดาที่สิงสถิตอยู่ที่ต้นโพธิ์และขอให้เทวดาอำนวยพรให้ตัวเองและสมาชิกในครอบครัวอยู่เย็นเป็นสุข ด้วยการอธิษฐานและจุดธูปเทียนเท่ากับอายุ เมื่อสังเกตรอบๆต้นโพธิ์จะมีไม้ท่อนขนาดสั้นบ้างยาวบ้างวางพิงไว้ เมื่อสอบถามแล้วทราบว่าเป็นการ “ค้าโพธิ์” ของคนมอญย้ายถิ่นเพื่อเป็นการสะเดาะเคราะห์ เพราะเชื่อว่าจะทำมาหากินคล่องตัวมากขึ้น หลังจากกราบไหว้เทวดาประจำต้นโพธิ์แล้ว ก็พากันไปกราบพระภูมิเจ้าที่ของวัด จากนั้นก็พากันขึ้นไปบนศาลาเพื่อรอเวลาให้คนไทยเชื้อสายมอญในชุมชนทำบุญให้เสร็จเรียบร้อยก่อน

ในวันนี้มีคนเฒ่าคนแก่ในหมู่บ้านมาถือศีลที่วัดบริเวณศาลาการเปรียญ ส่วนคนมอญย้ายถิ่นก็จะทำบุญกันบนศาลาอีกแห่งหนึ่งไม่ปะปนกัน โดยเฉพาะบนศาลาวัดที่คนมอญย้ายถิ่นรวมตัวกันมีการเปิดเครื่องเสียงเป็นเพลงมอญอยู่ตลอดเวลา คนมอญย้ายถิ่นที่มาทำบุญส่วนมากจะแต่งกายใส่ชุดประจำชาติ คือใส่ธงและผ้าถุงแดงกับเสื้อสีขาว

บรรยากาศบนศาลาวัดเนืองแน่นไปด้วยผู้คน และตลบอบอวลไปด้วยกลิ่นธูป ควันเทียน เพลงมอญ ตรงบริเวณกลางศาลาเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสังเกตว่ามีการประดับแผงไฟสีตามแบบนิยมของคนมอญย้ายถิ่น หลายคนกำลังกราบไหว้พระ ส่วนบริเวณหน้ากุฏิเจ้าอาวาส คน

มอญหลายสิบคนกำลังห้อมล้อมเจ้าอาวาส (พระครูปลัดโนรา อภิวโร) โดยกำลังพิธี “อะเลาะชยาจกัโหนก” (ဝလ္လအိကျိဇ္ဇော့က်) คือ การบูชาเจ้าอาวาสด้วยการถวายปัจจัย(เงิน)ให้แก่ท่าน

คนมอญย้ายถิ่นขณะที่“อะเลาะชยาจกัโหนก” คือการบูชาเจ้าอาวาส ด้วยการถวายเงิน และ ตกแต่ง “จอง” (ต้นผ้าป่ามอญ) และมีถวายถึง สังฆทานและถ้วยชามกระเบื้องแก้วอีกด้วย

ส่วนอีกด้านหนึ่งของศาลามีคนมอญย้ายถิ่นกลุ่มหนึ่งกำลังจัดตกแต่ง “จอง”(ต้นผ้าป่า) โดยการนำกะละมังสังกะสีเป็นภาชนะบรรจุ มี กิ่งไม้ปักตรงกลางกะละมัง เรียกว่า “นอมกาว” (ဝံ့ပဲ့) ภายในกะละมังใส่ลูกมะพร้าว 1 ลูก กล้วย 1 หวี สนุ่ ยาสูบ ธูปเทียน สนุ่ ขนมหวาน และ นำธนบัตร (ใบยี่สิบบาท) ร้อยด้ายเย็บติดลงบนใบไม้เพื่อนำไปถวายพระต่อไป นอกจากนี้ “จอง” แล้วยังมีการถวายถึงสังฆทาน รวมทั้งถ้วยชามกระเบื้องเพื่อทดแทนของเดิมที่ชำรุดเสียหาย ระหว่างการใช้งานในช่วงเช้าพรรษา

คนมอญย้ายถิ่นบางกลุ่มแบ่งหน้าที่มาเตรียมจัดอาหารใส่สำหรับ และเมื่อนำอาหารถวายพระเรียบร้อยแล้ว คนที่มาทำบุญทั้งหมดก็รับประทานอาหารร่วมกัน โดยจัดวางอาหารเรียงรายไปตามความยาวของศาลา เมื่อพระสงฆ์ฉันภัตตาหารเสร็จเรียบร้อยแล้วก็จะเทศนาให้โอวาทเกี่ยวกับการปฏิบัติตนในทางที่ถูกต้อง สักเกตว่าผู้คนจะนั่งนิ่งและตั้งใจฟังกันมาก จากนั้นก็จะ เป็นขั้นตอนการกรวดน้ำ โดยนำจานกระเบื้องตรงกลางมีแก้วใส่น้ำประมาณครึ่งหนึ่งเวียนไปรอบๆ ผู้คนก็จะนำธนบัตรวางไว้ในจาน ถ้าเป็นเหรียญก็จะหย่อนลงไปใแก้วน้ำ และเมื่อกรวดน้ำก็จะ เก็บธนบัตร และเทเหรียญออกจากแก้วและนำเงินถวายพระต่อไป ส่วนน้ำในแก้วนั้นจะนำมาทำ

พิธีกรวดน้ำอุทิศส่วนกุศลโดยเทน้ำลงในจาน จากนั้นก็จะนำน้ำไปเทไว้ที่โคนต้นไม้ใหญ่เป็นอันเสร็จพิธี

ธรรมเนียมการกรวดน้ำของคนมอญย้ายถิ่น

วันที่สอง(วันเสาร์ที่ 7 ตุลาคม 2549) ในช่วงเช้าคนไทยเชื้อสายมอญในหมู่บ้านมาทำบุญกันมากเนื่องแน่นเต็มศาลาวัด ส่วนคนมอญย้ายถิ่นมาทำบุญกันบางตากว่าเมื่อวานมาก แต่ในช่วงบ่ายจนถึงช่วงกลางคืนของวันนี้จะมีหนุ่มสาวคนมอญย้ายถิ่นกลุ่มหนึ่งมารวมตัวกันเพื่อเตรียมอาหารเลี้ยงพระและผู้คนที่จะมาร่วมงานในวันรุ่งขึ้นซึ่งมีการจัดพิธีตักบาตรเทโวตามธรรมเนียมมอญเมืองมอญ(ประเทศพม่า)

กลุ่มหนุ่มสาว หรือ กลุ่มทำบุญทำทานมีชื่อกลุ่มว่า “กลุ่มเยาวชนหนุ่มสาวชาวมอญลูกเมืองหงสาวดี(พะโค)” หรือ แกะโกมสมู้ตหุดปล่ายหม่อนโกนเด็งหงสาแหวะตอย (แปะโก) ကော့ဝုတ်ဝုတ်ပွဲဝဲမ့် ကော့ဇွင်ဝံဘဝဝီ (๒๑) สมาชิกของกลุ่มส่วนใหญ่มาจากเมืองหงสาวดี(พะโค)ประเทศพม่า มีหน้าที่รับผิดชอบเรื่องอาหารทั้งหมดในงาน ค่าใช้จ่ายในการทำอาหารได้จากการเก็บเงินจากสมาชิกของกลุ่มและหารายได้โดยการทำเสื่อยัดลายมอญขายให้กับสมาชิกและนำกำไรสมทบทุนทำอาหาร

หัวหน้ากลุ่มหนุ่มสาวมอญเมืองหงสาวดีคือมิชานเป็นหัวหน้ากลุ่มฝ่ายหญิง ส่วนผู้ชายคือ นายสะเกอ มิชาน กล่าวถึงความเป็นมาของกลุ่มว่า

“กลุ่มนี้ตอนแรกพวกหนูเป็นคนคิดเอง...แต่ตอนหลังพวกหนูไม่ไหวมันเยอะเกินไป ก็เลยให้ผู้ใหญ่ช่วยคิด...ผู้ใหญ่ที่เข้ามาช่วยคือ นายสะเกอ เข้ามาช่วยเพราะเขามีรถ เขาไปซื้อของอะไรแบบนี้ได้และเราก็เป็นญาติกัน...หนูมาจากหงสาวดี บางคนเขาไม่รู้จักหงสาวดี และพากันเรียก แปะโก (พะโค) ซึ่งเป็น

ภาษาพม่าบางคนเข้าใจไม่ทราบด้วยซ้ำว่าเป็นเมืองมอญ ตอนหนูกำลังอยู่ที่โน้นอายุได้สิบห้าสิบหกก็มีการรวมกลุ่มกันแบบนี้แล้ว ..อย่างกลุ่มของเราก็ต้องมีเสื้อให้เหมือนกันทุกคน แม้แต่ผม รองเท้า สร้อย ดอกไม้ ประดับผมก็ต้องเหมือนกันทุกอย่างนะหมายถึงตอนที่โน้น(เมืองมอญ) แต่ที่นี้ยังทำไม่ได้แบบนั้นเพราะมาเริ่มใหม่ครั้งแรกและยังไม่พร้อมเท่าไร ..ปีนี้หนูมาครั้งแรก...ส่วนงานวันชาติมอญหนูก็มาแต่ก็ยังไม่พร้อมที่จะรวมตัวกันเป็นกลุ่ม..เพราะเจอกันไม่กี่คน และเจอกันสักพักแล้วก็แยกออกไป...ก็เลยคิดว่าจะรวมกลุ่มกันดีมั้ย..ใช้ชื่อว่ากลุ่มหงสาวดีเหมือนเดิม..เวลาทำอะไรหรือไปไหนจะได้มีคนเห็น...พอมายูที่นี้ก็ไม่จำเป็นต้องมาจากหงสาวดีอย่างเดียว เพราะไม่ว่า มาจากเมืองอื่นก็ได้ เช่นมะละแหม่ง พะอ้น อะไรก็ได้ ทวาย หรือ อะไรก็ได้...แต่ก็ใช้ชื่อเดียวกัน กับพวกกลุ่มของหนู....”

“...ตอนนี้มีสมาชิกประมาณ 200 คน แต่ไม่ใช่วัยรุ่นทุกคนนะ มีที่สมัครครบแล้วก็มี...วัตถุประสงค์ก็เพื่อทำงานต่างๆ ทำบุญ...ทำอาหาร และเมื่อไหร่คนที่บ้านเราไม่มีเงินที่จะรักษาตัวเองเขาจะลำบากมากเวลาเข้ามาเมืองไทยใหม่ๆ จะต้องช่วยเหลือเขา เขาลำบากแค่ไหน ต้องช่วย แต่ไม่ช่วยฟรีเมื่อไหร่เขามีเงินก็ต้องมาคืนที่กลุ่ม...สำหรับงานนี้เราจะเก็บเงินคนละ 300 บาท แล้วพวกหนู 5 คนเก็บคนละ 500 บาท แล้วก็ขายเสื้อเอากำไรมารวบรวม ...เสร็จจากงานนี้อีกสองอาทิตย์จะเข้าประชุมกันใหม่ว่าจะทำแบบไหนต่อ.พวกหนูจะคุยกันก่อนแล้วค่อยไปบอกพวกเขาว่าเราทำแบบนี้ละ....อย่างเราเป็นต่างดาวนะ คนไทยเขาไม่ช่วยเราหรือเขาไม่ใช่คนบ้านเขา ดังนั้นเราจึงต้องช่วยเหลือกันเอง เราอยู่กันเองเราเป็นชาวมอญด้วยกัน เวลาใครมาทำร้ายคนในกลุ่มพวกหนูจะไม่ยอม เราจึงต้องรวมกลุ่มกันไว้....”¹⁰

เมื่อสมาชิกของกลุ่มกลุ่มเยาวชนหนุ่มสาวชาวมอญลูกเมืองหงสาวดีมาพร้อมกันแล้วก็จะช่วยกันเตรียมอาหาร เช่น ช่วยกันปอกหัวหอม กระเทียม หั่นผัก ล้างถ้วยจาน สำหรับอาหารประกอบด้วยอาหารคาวหวานหลายรายการและที่ขาดไม่ได้คืออาหารที่คนมอญย้ายถิ่นนิยมเช่น “แกงแดง” “ขนมจีนน้ำยาหยวกกล้วย” ส่วนขนมหวานเป็นวุ้นใสสี ส่วนของว่างคือ “อะวอจหลกั๊ก” คือถั่วคั่วกับใบชาหมัก

¹⁰สัมภาษณ์นางสาว,คนมอญเมืองหงสาวดีเมืองมอญ(พะโค)ประเทศพม่า, 7 ตุลาคม 2549.

กลุ่มเยาวชนหนุ่มสาวชาวมอญเมืองหงสาวดีช่วยกัน
ทำกับข้าว และ แบ่งกลุ่มกันทำขนม คือวุ้นไส้สีซึ่งเป็น
ที่นิยมมาก (ในภาพเป็นผงวุ้นไทยตราปลาตะเพียนที่
หาซื้อได้ทั่วไป)

ในขณะที่หนุ่มสาวชาวมอญช่วยกันเตรียมอาหารในโรงครัว บริเวณลานกว้างหน้าวัดมีการ
เตรียมสถานที่สำหรับตักบาตรเทโว มีการจัดมุมอย่างสวยงามมีข้อความต้อนรับเป็นภาษามอญว่า
ဇွဲုးအဲ-ဒုင်ဝုင်အဲ (แหมะเห่งอะฮาว-เต็งตะเล็งอะฮาว) แปลว่า สวัสดิ์และยินดีต้อนรับ รวมทั้ง
เต็นท์อีกหลายสิบหลังพร้อมจัดเก้าอี้วางไว้เป็นทิวแถวสำหรับวางสิ่งของสำหรับใส่บาตร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การจัดเตรียมสถานที่ตรงบริเวณลานกว้างหน้าวัดสำหรับการดัก
บาตรเทโวในวันรุ่งขึ้น ส่วนบริเวณเต็นท์และป้ายต่างๆภายในงาน
จะเขียนเป็นภาษามอญ

เหมะเหมะแห่งระอว แปลว่า
สวัสดี (บรพัตบน)
ชื่อกลุ่มทำทานสิบ (แกะโกมตะ
สอตะตุแต่แหนะ) (บรพัตดล่าง)

เต็งตะเล็งระอว แปลว่า ยินดี
ต้อนรับ

เมื่อถึงช่วงเย็นก็จะเป็นการรับประทานอาหารร่วมกัน กับข้าวในวันนี้มี “น้ำพริกปลาร้า
มอญ” “แกงแดง” ผู้ศึกษาสังเกตว่าทำไมเนื้อที่นำมาปรุงมีแต่กระดูกทั้งนั้น ก็ได้รับคำตอบว่า
“ของดี ๆ ที่เป็นเนื้อๆจะเก็บไว้สำหรับถวายพระ นี่เป็นเศษกระดูกที่เหลือเราก็เอามากินกัน
ก่อน”

คนมอญย้ายถิ่นนิยมเปิบข้าวด้วยมือมากกว่าการใช้ช้อน เมื่อสอบถามทำให้ก็ทราบว่าจะถ้า
อยู่ที่บ้าน หรือ ห้องพัก ก็จะใช้มือแบบนี้ แต่ถ้าไปกินตามร้าน หรือที่ทำงานก็จะใช้ช้อน

“..กินกับมือมันอร่อยกว่านะพี่...และก็หนักด้วย” สาวมอญคนหนึ่งพูดไปพร้อมเปิบข้าวไปด้วย

การเตรียมอาหารจะทำกันต่อไปจนถึงตอนกลางคืน และหลายคนจะต้องนอนค้างที่วัด มีการสร้างบรรยากาศด้วยการนำ คาราโอเกะมอญ มาแก๊งวงและสร้างความสนุกสนานครื้นเครง ใครเมื่อยล้าจากการทำกับข้าวก็สลับกันขึ้นมาร้องเพลง อาหารที่ต้องทำเลี้ยงพระนั้นไม่มากเท่ากับอาหารที่ต้องทำเลี้ยงผู้ที่มาร่วมงานซึ่งคาดว่าน่าจะมีหลายพันคน จึงเลือกทำ “ขนมจีนน้ำยาหยวกกล้วย” โดยใช้ขนมจีนประมาณ 100 กิโลกรัม และต้องใช้คนหลายสิบคนช่วยกันทำ น้ำยาหยวกกล้วย หรือ น้ำยามอญ เริ่มจากการนำต้นกล้วยแกะเปลือกให้เหลือต้นอ่อน หรือ หยวกกล้วยแล้วหั่นฝอย ปลายดุกหนึ่งแกะเนื้อ ขิงและตะไคร้โขลกละเอียด หัวหอมซอย ถั่วเหลืองต้มและยี่เนื่อให้ละเอียด จากนั้นนำทุกอย่างต้มให้เข้ากันเติมน้ำมันพืช เมื่อเวลารับประทานนั้นจะมีข้าวโพดทอด สะระแหน่ ผักชี ถั่วพักยาวหั่นเป็นท่อน หอมเจียวเป็นเครื่องเคียง เวลาปรุงรสมีพริกป่น น้ำปลาและมะนาว รสชาติเหมือนกับขนมจีนน้ำเงี้ยวทางภาคเหนือ

คาราโอเกะมอญ ความบันเทิงยามค่ำคืนของงานบุญออกพรรษา
ที่นำมาสร้างบรรยากาศให้กับคนเตรียมอาหารในตอนกลางคืน

นอกจากกลุ่มเยาวชนหนุ่มสาวมอญจากเมืองหงสาวดีแล้วยังมีกลุ่มอื่นๆรับหน้าที่ต่างออกไปเช่น

1. กลุ่มทำทานสิบ (แกะโกมตะสอดตะตุแต่แหนะ- ဂကျော်ဝသွတ်တုဒါန) จากบ้านเนสะเรียง เมืองเร จังหวัดมะละแหม่ง กลุ่มนี้จะเก็บเงินสมาชิกวันละสิบบาทเป็นเวลาสามเดือนตลอดในช่วงเข้าพรรษา กลุ่มนี้จะทำ “จอง” ขนาดใหญ่ และขนาดเล็กอีกจำนวน 26 ต้น ให้เท่ากับจำนวนพระสงฆ์ในวัดเพื่อถวายพระโดยการจับสลากในวันตักบาตรเทโว

2. กลุ่มจิตใจปรองดอง (แกะโกมจ๊อตธาตุหฺยี่ชา-ဂကောဝ်ဇိုဝ်ဇာတ်ဦဝါ) จากบ้านสะเนียง เมืองชอปปู (ศาลาขาว) จังหวัดมะละแหม่ง ทำจงสลากมาร่วมงาน

นอกจากนั้นยังมีกลุ่มอื่นๆที่นำอาหารและขนมมาร่วมงานเช่น ไอศกรีม ชานมไข่มุก น้ำอัดลมและมีคนจัดเสิร์ฟตลอดทั้งงาน

ในวันที่สาม (วันที่ 8 ตุลาคม 2549) วันนี้มีพิธีสำคัญคือการตักบาตรเทโว รูปแบบการตักบาตรเทโวที่วัดศิริมงคลนั้นจะทำตามธรรมเนียมมอญเมืองมอญ(ประเทศพม่า) คนมอญย้ายถิ่นนั้นทยอยกันมาแต่เช้าตรู่ บ้างก็เหมารถกระบะ รถตู้ๆ รถบัสคันใหญ่ เมื่อมาถึงวัดบางส่วนก็เริ่มจับจองสถานที่ประจำสำหรับใส่บาตร บางส่วนก็ตรงเข้าไปที่โรงครัวเพราะมี “ขนมจีนน้ำยาหยวกกล้วย” เลี้ยงผู้มาร่วมงานทุกคน บางส่วนก็ขึ้นไปไหว้พระบนศาลา หรือ ตระเตรียมอาหารถวายพระ บางส่วนก็อยู่ประจำกลุ่มของตัวเอง เช่น กลุ่มการจับสลาก”จง” ก็อยู่ที่เต็นท์ ซึ่งแต่ละเต็นท์ก็จะเปิดเพลงมอญประชันกัน กลุ่มที่นำไอศกรีมมาก็ตักใส่ถ้วยพลาสติกเดินแจกคนที่มาร่วมงาน ส่วนรอบๆวัดมีร้านรวงของคนไทยมาเปิดขาย เช่น ร้านป้าเป้า ขายเสื้อผ้า เครื่องประดับ และอื่นๆอีกอีกิปาละ

ผู้มาร่วมงานส่วนมากจะแต่งกายด้วยชุดประจำชาติด้วยใส่ธงและผ้าถุงแดง กับเสื้อยืดลายมอญตามกลุ่มที่ตัวเองสังกัด หรือ เสื้อวันชาติ เสื้อสีเหลืองประดับตราสัญลักษณ์ นอกจากนั้นจะเป็นเสื้อผ้าลายดอกตัดเข้าชุดกัน ส่วนผู้ชายก็นุ่งใส่ธงลวดลายและสีอื่นๆที่คนส่วนใหญ่ในประเทศพม่านิยมกัน ผู้ศึกษาสอบถามว่าคนเชื้อชาติพมามาร่วมทำบุญหรือไม่ ก็ได้รับคำตอบว่ามีบ้างแต่เป็นส่วนน้อย

บรรยากาศวันตัดบาตรเทโว มีคนมอญย้ายถิ่นมาร่วมงานกันเป็นจำนวนมาก และที่
โรงครัวก็จะมีขนมจีนน้ำยามอญเลี้ยงสำหรับคนมาร่วมงาน นอกจากนั้นยังมีบริการ
เครื่องดื่มและไอศกรีมอย่างทั่วถึง

พอเริ่มสายคนมอญย้ายถิ่นเริ่มทยอยกันมามากขึ้น หลายคนบอกว่ามีคนมาร่วมงาน
มากกว่าปีที่แล้วมาก สิ่งของที่นำมาใส่บาตรส่วนมากเป็นสิ่งของเครื่องใช้ ของแห้งซึ่งจะต่างจาก
คนไทยที่นิยมข้าวสาร และอาหารแห้ง แต่สำหรับคนมอญย้ายถิ่นสิ่งของที่นำมาใส่บาตรจะ
หลากหลายกว่า เช่น ข้าวสาร หนุ่ย ยาสีฟัน เครื่องดื่มบำรุงกำลัง นมกล่อง บะหมี่กึ่งสำเร็จรูป น้ำ
ผลไม้ กาแฟ ฐูป เทียน และอื่นๆ บางคนก็นำสังฆทานมาถวายพระในวันอีกด้วย

สนุ้

ธูปเทียน ดอกไม้ บะหมี่
กึ่งสำเร็จรูป

กาแฟซอง

เครื่องดื่มบำรุงกำลัง

จิ๋วและสนุ้พม่า

ข้าวสาร และเกลือแร่ซอง

คนมอญย้ายถิ่นที่นำมาใส่บาตรจะหลากหลายกว่า เช่น ข้าวสาร สนุ้ ยาสีฟัน เครื่องชูกำลัง นมกล่อง บะหมี่กึ่งสำเร็จรูป น้ำผลไม้ กาแฟ ธูป เทียน และอื่นๆ

คนมอญย้ายถิ่นจับจองเก้าอี้ที่ทางวัดจัดไว้เพื่อรอใส่บาตร

เมื่อประมาณด้วยสายตาแล้วน่าจะมีคนมอญย้ายถิ่นมาร่วมงานเป็นหมื่นคนไม่ต่างจากงานวันชาติมอญที่ผ่านมา ผู้คนแน่นชนิดเต็มพื้นที่อาณาบริเวณวัดศิริมงคล ไม่ว่าจะกวาดสายตาไปทางไหนก็จะพบแต่ผู้คนที่มาร่วมงาน เมื่อถึงเวลาพิธีตักบาตรเทโวก็เริ่มขึ้นโดยขบวนของพระสงฆ์จากโบสถ์(หลังเก่า) นำหน้าขบวนพระพุทธรูปบนบุษบกผ่านมาตามทางซึ่งผู้คนรอใส่บาตรเรียงรายอยู่สองข้างทางที่จัดไว้ เมื่อพระรับบาตรจนถึงซุ้มที่จะทำการจับสลาก"จอง" โฆษก

ประจำชุมนุมมิตรพระให้หนึ่งพักในที่ที่จัดไว้แล้วถวายน้ำประเทน้ำอัดลม หรือ เครื่องดื่มบำรุงกำลัง จากนั้นพระสงฆ์ก็จะทำการจับสลากที่เป็นม้วนกระดาษส่งให้ผู้ที่มิหน้าทีฆานรางวัลประกาศหมายเลขซึ่งตรงกับจงและเจ้าของจงนั้นๆโดยเจ้าของจงจะเป็นผู้ถวายพระด้วยตัวเอง จงแต่ละต้นมีจำนวนเงินที่ติดอยู่แตกต่างกัน ถ้าเป็นรางวัลที่หนึ่งจะมีเงินประมาณสี่พันบาท ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่าพระรูปไหนจะจับได้รางวัลไหน และเงินในส่วนนี้ถวายเป็นของพระสงฆ์รูปนั้น ในงานมีชุมนุมจับสลากจงนั้นมีจำนวน 3 ชุ้มด้วยกัน ส่วนจงต้นใหญ่จะนำเข้าวัดเป็นกองกลาง ซึ่งใครมีจิตศรัทธาก็สามารถทำจงมาถวายพระได้ไม่จำกัด

งานตักบาตรเทโวที่วัดศิริมงคลในปีนี้มีคนไทยและคนไทยเชื้อสายมอญในหมู่บ้านร่วมงานน้อยมาก เมื่อตักบาตรเสร็จแล้วบางส่วนก็ทยอยกันกลับ บางส่วนก็อยู่รับประทานอาหารที่โรงครัวหรือ บนศาลาวัด เมื่อพระสงฆ์ฉันภัตตาหารเรียบร้อยแล้วก็จะให้ศิลาให้พรพร้อมทั้งโอวาท และกรวดน้ำอุทิศส่วนกุศลเป็นอันเสร็จพิธี

สำหรับสิ่งของที่ใส่บาตรนั้นมีเป็นจำนวนมาก เกินความจำเป็นที่จะใช้สอยในวัด กรรมการวัด จะทำการคัดแยกสิ่งของเป็นจำพวกและนำออกประมูล จำหน่ายในราคาถูก เพื่อนำเงินเข้าวัดอีกต่อหนึ่ง สำหรับคนที่มาซื้อจะเป็นคนในหมู่บ้าน หรือพ่อค้าแม่ค้าก็จะมาซื้อเพื่อนำไปจำหน่ายต่อไป

พระสงฆ์ทุกรูปจะเดินออกจากอุโบสถตามทางที่จัดไว้ให้นำหน้าด้วยนุชบกอันเชิญพระพุทธรูป ตามด้วยเจ้าอาวาสและพระลูกวัดตามลำดับ

“จองเล็ก” ที่คนมอญย้ายถิ่นจัดมาให้
พระสงฆ์จับสลาก

“จองใหญ่” ซึ่งคนมอญย้ายถิ่นจัดมาเพื่อถวายวัด และผู้ศึกษาพระไตรปิฎกในงานตักบาตรเทโวเนื่องในเทศกาลออกพรรษา

งานแต่งคนมอญย้ายถิ่น

คนมอญย้ายถิ่นที่เข้ามาทำงานในสมุทรสาครส่วนมากจะอยู่ในวัยหนุ่มวัยสาว อายุระหว่าง 20-30 ปี ใช้ชีวิตอยู่ในเมืองไทยเป็นระยะเวลานานหลายปี การที่มาอยู่อาศัยต่างบ้านต่างเมืองห่างไกลจากสายตาผู้ใหญ่พ่อแม่ญาติพี่น้องทำให้มีการใช้ชีวิตค่อนข้างอิสระ โดยเฉพาะการมีอิสระในการเลือกคู่ครอง แต่คนมอญก็ไม่เคยละทิ้งขนบธรรมเนียมอันดีงามที่ถูกปลูกฝังต่อกันมาโดยเฉพาะประเพณีแต่งงาน เพราะการทำผิดประเพณีเป็นเรื่องที่น่าละอายและไม่เป็นที่ยอมรับของสังคม ถึงแม้ว่าจะไม่ได้อยู่ในสังคมมอญที่เมืองมอญ(ประเทศพม่า)ก็ตาม

วิธีการแต่งงานของคนมอญย้ายถิ่นจัดขึ้นเฉพาะในหมู่คนมอญด้วยกัน มีการตัดทอนขั้นตอนบางอย่างออกเพราะข้อจำกัดเรื่องสถานที่ เช่น ไม่มีการแห่ขันหมาก เพราะส่วนมากจะอาศัยอยู่ตามห้องเช่า ผู้ศึกษาได้มีโอกาสเข้าไปสังเกตการณ์ในงานแต่งงานของคนมอญย้ายถิ่นหลายงานในจังหวัดสมุทรสาคร พบว่ามีรูปแบบที่คล้ายๆกัน หนุ่มสาวชาวมอญส่วนใหญ่มักรู้จักกันตอนทำงาน หรือ พักอยู่ในบริเวณห้องเช่าใกล้ๆกัน เมื่อตกลงกันแล้วก็จะจัดงานพิธีขึ้น ซึ่งจะต้องโทรศัพท์ไปขออนุญาตพ่อแม่ของทั้งสองฝ่ายที่เมืองมอญ(ประเทศพม่า)เสียก่อนจึงจะจัดงานได้ หรือหากพ่อแม่ของทั้งสองฝ่ายมาอยู่ที่เมืองไทยก็จะมีการเจรจาขอร้องกันตามปกติ

ก่อนถึงวันงานจะมีการเชิญแขกหรือ ส่วนใหญ่ก็จะเป็นคนที่มาจากหมู่บ้านเดียวกัน ญาติพี่น้อง เพื่อนร่วมงาน โดยพิมพ์การ์ดเชิญภาษามอญ หรือบอกด้วยวาจา และมีธรรมเนียมต้องนำบุหรี 1 มวนไปมอบให้ ส่วนมากงานแต่งงานจะถูกจัดขึ้นในวันอาทิตย์ซึ่งเป็นวันหยุด นอกจากนี้จะมีอาชีพอย่างหนึ่งเกิดขึ้นในหมู่คนมอญย้ายถิ่นคืออาชีพ รับจ้างตกแต่งสถานที่และแต่งหน้าเจ้าสาว พร้อมจัดหาชุดแต่งงาน เหมารวมทั้งหมดใช้เงินประมาณ 1,000-2,000 บาท

เนื่องจากสถานที่จัดงานแต่งเป็นห้องเช่า มีความคับแคบจึงต้องมีการขนย้ายสิ่งของเครื่องใช้ออกไปจากห้อง และมีการตกแต่งสถานที่ด้านการกันฉาก ติดข้อความภาษามอญ ประดิษฐ์จากโฟมเป็นชื่อเจ้าบ่าวเจ้าสาว ด้านหน้าของฉากเว้นที่ว่างปูพื้นด้วยผ้าห่ม ที่นอน และหมอน ถัดออกมาตั้งโต๊ะเตี้ยๆวางขันเงินขนาดใหญ่ใส่ดอกไม้ และขันเงินเปล่าสำหรับใส่ของขวัญของผู้ที่มาร่วมงาน และของชำร่วยสำหรับแจกแขกหรือ ส่วนพื้นที่อื่นๆของห้องจะประดับประดาด้วยผ้ามาบลูกไม้สีชมพู ห้อยดอกไม้พลาสติก และไฟสีเพื่อความสวยงาม

การแต่งงานจะจัดขึ้นภายในวันเดียวซึ่งอาจจะใช้เวลาทั้งวัน หรือ บางงานก็ครึ่งวันเท่านั้น เจ้าบ่าวเจ้าสาวแต่งตัวอย่างสวยงามด้วยชุดตามแบบนิยมในประเทศพม่า แต่บางคู่ก็แต่งชุดประจำชาติมอญ เมื่อถึงวันงานบ่าวสาวจะต้องรับแขกอยู่ในบริเวณที่จัดเอาไว้ ผู้ที่มาร่วมงานจะทยอยกันมาโดยจะนำเงินใส่ซองมามอบให้ หรือบางคนอาจจะนำของขวัญ หรือ ของใช้ต่างๆเช่น พัดลม กระจกน้ำ ชัน ถ้วยชาม มามอบให้คู่บ่าวสาว และบ่าวสาวก็จะมอบของขวัญที่เตรียมไว้ ซึ่งของขวัญนั้นอาจจะเป็นบุหรี ผ้าเช็ดหน้า แก้วน้ำ สบู่ ฯลฯ จากนั้นก็จะถ่ายรูปร่วมกันหรือบางงานจะถ่ายวีซีดีเก็บไว้ เมื่อเสร็จจากขั้นตอนของพิธีการ เจ้าภาพก็จะเชิญรับประทานอาหารซึ่งส่วนมากจะทำขนมจีนน้ำยาหยวกกล้วย ถ้าหากสถานที่ไม่เอื้ออำนวยทางเจ้าภาพก็จะจัดอาหารกล่องแจกให้ผู้มาร่วมงานนำกลับไปรับประทานที่บ้าน

พิธีการสำคัญของการแต่งงานคือการขอพรผู้ใหญ่ที่เคารพนับถือซึ่งตามปกติจะเป็นพ่อแม่ของทั้งสองฝ่าย หากพ่อแม่อยู่ที่เมืองมอญ (ประเทศพม่า) ก็จะให้ญาติ หรือ พี่สาว พี่ชาย เป็น

ตัวแทนของพ่อแม่ มีอยู่กรณีหนึ่งคนมอญย้ายถิ่นที่เป็นลูกจ้างในโรงงานกิมก๊กกิจเจริญ ซึ่งโรงงานนี้ตั้งอยู่ภายในชุมชนมอญ ตำบลบ้านเกาะ เมื่อมีการจัดงานแต่งงานภายในโรงงาน คนมอญย้ายถิ่นที่เป็นเจ้าภาพจะมาเชิญ “ยายเหลียน” คนไทยเชื้อสายมอญในหมู่บ้านไปเป็นประธานในงานด้วยเสมอ เนื่องจากคนมอญย้ายถิ่นในโรงงานกิมก๊กกิจเจริญให้ความเคารพยำเกรงเหลียนเป็นอย่างมาก

พิธีการขอพรผู้ใหญ่ค่อนข้างเรียบง่ายคู่บ่าวสาวจะนั่งพับเพียบพนมมือพร้อมดอกไม้ ญาติผู้ใหญ่ก็จะอวยพร จากนั้นบ่าวสาวก็กราบและมอบดอกไม้ให้นั้นให้ญาติผู้ใหญ่ก็เป็นอันเสร็จพิธี

สำหรับพิธีการในบางงานมีรายละเอียดที่ต่างออกไปคืองานแต่งงานคนมอญย้ายถิ่น กรณีชุมชนมหาชัยนิเวศน์ ฝ่ายชายชื่อ นายเชดซอ อายุ 25 ปี บ้านซัมชะ เมืองยาจกปาเราะ ทำงานในสมุทรสาครประมาณ 10 ปี เป็นลูกจ้างบริษัททริกซ์ห้องเย็น ส่วนฝ่ายหญิงชื่อ มีหนาด อายุ 23 ปี บ้านสะปราง เมืองสะอาง มาเมืองไทยได้ประมาณ 3 เดือน ฝ่ายชายเป็นเพื่อนกับพี่ชายของมีหนาด ทั้งคู่มาพบรักในที่เมืองไทยเพราะเช่าห้องพักอยู่ด้วยกัน เมื่อสอบถามพบว่าห้องเช่านี้พักอยู่ด้วยกันทั้งหมด 8 คน และเมื่อแต่งงานแล้วก็ยังคงอยู่ในห้องนั้นต่อไป

งานแต่งงานคนมอญย้ายถิ่น ณ สมาคมไทยรามัญ เขตบางขุนเทียน
กรุงเทพฯ เจ้าบ่าวเจ้าสาวแต่งกายแบบมอญ

งานแต่งงานมอญย้ายถิ่นแถบชุมชนวัดตึก
ตำบลมหาชัย

งานแต่งงานมอญย้ายถิ่นในโรงงานกิมก็๊กเจริญ
ตำบลบ้านเกาะ มีคนไทยเชื้อสายมอญมาร่วมงาน
และเป็นประธานในพิธี

งานแต่งงานนี้ไม่มีการจัดสถานที่และแต่งหน้าเจ้าสาวเหมือนงานอื่นๆ คู่บ่าวสาวแต่งกายอย่างธรรมดาฝ่ายชายนุ่งใส่เสื้อเชิ้ตแขนยาวสีขาว ฝ่ายหญิงใส่ผ้าถุงและเสื้อที่ตัดเข้าชุดกันพาดผ้าสไบลูกไม้ที่ไหล่เหมือนกับชุดที่ใส่ไปทำบุญที่วัด ส่วนผู้ที่มาร่วมงานก็แต่งตัวธรรมดา บางคนนุ่งใส่เสื้อและผ้าถุงแดงชุดประจำชาติมอญก็มีบ้าง คู่บ่าวสาวจะนั่งคู่กันที่ด้านหนึ่งของห้อง ผู้ที่มาร่วมงานจะนำของใส่เงิน ธนบัตรใบละยี่สิบบาท ร้อยบาท และของขวัญเป็นสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ มามอบให้คู่บ่าวสาวยื่นมือออกไปรับพร้อมกัน จากนั้นเจ้าสาวก็จะส่งบุหรี่ยอมอบให้เป็นของขวัญอีกเป็นอันเสร็จพิธี ส่วนเจ้าภาพก็จะเตรียมขนมจีนน้ำยาหยวกกล้วยไว้เลี้ยงแขกเหรื่อ

เจ้าบ่าวและเจ้าสาว

ในงานแต่งมีการทำพิธีขอขมา”ปาโหนดกวาน” (အဝါဇော်ကွာန်) หรือ “เจ้าปู่” เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำหมู่บ้านที่เมืองมอญ (ประเทศพม่า) โดยให้พี่สาวคนโตของมีขนาดเป็นผู้ทำพิธี คู่บ่าวสาวนั่งพนมมือพร้อมดอกไม้หันหน้าไปทางที่ตั้งพระ มีการประพรมตั้งพระด้วยน้ำหอม และทำการเชิญ ”ปาโหนดกวาน” มารับของเช่นประกอบด้วย น้ำหวาน 3 ขวด หมากพลู 3 คำ บุหรี่ 3 มวน และ “บัวอะวอจหลกพัก “ หรือ ถั่วคลุกกับใบชาหมัก เริ่มจากการเชิญ”ปาโหนดกวาน” ของฝ่ายชายและตามด้วย ”ปาโหนดกวาน”ของฝ่ายหญิง จากนั้นเจ้าบ่าวจะนำดอกไม้ไปปักรวมกันไว้บนตั้งพระและจุดบุหรี่ทั้ง 3 มวนวางในถ้วยเปล่าที่เตรียมไว้และรินน้ำหวานทั้ง 3 ขวดลงในถ้วยเปล่าอีกใบหนึ่ง จากนั้นก็จะเป็นพิธีขอพรผู้ใหญ่ต่อไป

ในงานแต่งมีการสร้างบรรยากาศด้วยการเปิดเครื่องเสียงที่มีทั้งวีซีดี เพลงมอญ เพลงพม่า เพลงไทย นิยมเปิดเสียงดัง เมื่อสอบถามว่าที่เมืองมอญแบบนี้มีบ้างหรือเปล่าก็ได้รับคำตอบว่าส่วนใหญ่แล้ว วีซีดีแบบนี้นำไปจากเมืองไทยแทบทั้งสิ้น

ขั้นตอนการเชิญ ปาโหนดกวาน หรือ เจ้าปู่ประจำหมู่บ้านมารับของไหว้

ของขวัญ ของเงิน และของชำร่วย
(บุหรี)

บรรยากาศระหว่างงานแต่งงานวีซีดีโคโยตี้ (เพลงมอญ)

ภาคผนวก ข

บทสัมภาษณ์ : แนวคิดการจัดงานวันชาติมอญ
ระหว่างคนมอญเมืองมอญ (ประเทศพม่า) และคนไทยเชื้อสายมอญ

1. นายมอญเจน นักเคลื่อนไหวเรื่องชนชาติมอญ*

กุมภาพันธ์- มีนาคม พ.ศ. 2549 ณ วัดศิริมงคล อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร

ผู้ศึกษา : อยากจะให้เล่าถึงความเป็นมาเรื่องวันชาติให้ฟังนะคะ

มอญเจน : หลังจากพม่าได้เอกราชในปี 1948 พม่าก็ได้เอกราชเป็นเพียงชนชาติพม่า ตอนพม่าได้เอกราชก็มีชนกลุ่มน้อยหลักๆรวมพม่าด้วย ก็ 8 ชนชาติ ซึ่งต้องได้รับเอกราชร่วมกัน ดังนั้นแต่ละชนชาติก็มีวันชาติเกิดขึ้น สำหรับมอญแล้วเมื่อมีวันชาติเกิดขึ้น ก็คิดกันว่าจะเลือกเอาวันไหนดี ถ้าย้อนกลับไปก่อนเมืองหงสาวดีอาจจะหาข้อมูลไม่ชัดเจน ไม่กล้าตัดสินใจว่าจะเอาวันไหนจริงๆ แล้วข้อมูลนะมีอยู่ แต่คนที่เป็นผู้นำยังไม่รู้แน่ชัดว่าจะเอาข้อมูลตรงไหนกันแน่ แล้วมาถึงก็นึกดูเอาสมณะ วิมาละพี่น้องสองคนที่ก่อตั้งกรุงหงสาวดี ก็คือกษัตริย์เชื้อพระวงศ์องค์แรก ก็เลยนับเอาวันนั้นคือเป็นวันที่ชัดเจน ระบุไว้ในประวัติศาสตร์ คือ แรม 1 ค่ำ เดือน 3 ก็ถือเอาวันนี้เป็นวันชาติมอญ ที่นี้เรามานึกดูอีกว่าวันนั้นทำไมเราถึงเอาวันนั้น ความหมายก็คือว่า ประวัติศาสตร์มันชัดเจนกว่า มาตอนหลังตามที่มีคนศึกษาประวัติศาสตร์เล็กๆ เค้าไม่ได้อยู่ในจุดตรงนั้น แต่เค้าบอกว่าคุณจริงแล้วนั้นมอญนะมีประวัติศาสตร์อยู่ในยุคก่อนพุทธกาล 500 ปี ก่อนคริสตกาล 1000 ปี หลักฐานชัดเจนคือกำแพงเมืองสุวรรณภูมิ หรือ สุธัมมวดี ที่สะเทิมที่รัฐมอญ กำแพงนั้น ณ ปัจจุบันนี้ยังมีอยู่เขาขุดพบ เมื่อเรายึดเอาเป็นวันหลักแล้วไม่ใช่ว่าถือประวัติศาสตร์ในจุดนั้น แต่เพียงว่าอาณาจักรมอญหงสาวดีนี้เป็นอาณาจักรที่อยู่ในประวัติศาสตร์ที่เข้มแข็งรุ่งเรือง เราบอกกันได้ว่ากษัตริย์ในแต่ละยุคคือมีประวัติศาสตร์ชัดเจนก็เลยเลือกเอาวันสร้างกรุงหงสาวดีเป็นวันชาตินั้นแหละเป็นวันที่เกิดขึ้นคือวันแรม 1 ค่ำ เดือน 3 เป็นวันชาติมอญ แต่วันชาติมอญจริงๆนั้นเกิดขึ้นหลังจากที่พม่าได้เอกราชจากอังกฤษ

ผู้ศึกษา : ดังนั้นความสำนึกเรื่องชนชาติเพิ่งเริ่มขึ้นหรือเปล่าคะ

มอญเจน : สำนึกเรื่องชนชาติไม่ใช่เพิ่งเริ่มเกิดขึ้น ชนชาติมอญมีอยู่แล้ว แม้กระทั่งการแพ้สงครามพม่าไปเมื่อปีพ.ศ. 2300 แต่การต่อสู้มีได้หนีไปไหนไกลเพราะอยู่ที่เกาะตะมะก็ต่อสู้กันไปถอยมาเรื่อยๆ จนกว่าจะมีการผลักดัน แล้วมอญนั้นที่อพยพหนีเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารใน

* คนมอญเมืองมอญ(ประเทศพม่า) อดีตนักศึกษา มอญโพ้นทะเล และเดินทางไปประเทศที่สาม ปัจจุบันเป็นคนมอญสัญชาติแคนาดา

ประเทศไทยตอนนั้นเป็นส่วนหนึ่ง แต่ไม่ใช่ทั้งหมดที่เหลือก็สู้กันอยู่ แต่ที่เสียไปมากกว่านั้นก็คือตอนที่อังกฤษเข้ามายึด ตรงนั้นแหละเสียทั้งมอญทั้งพม่าเสียไปหมดเลย แล้วมอญนั้นขาดผู้นำไปเรียบร้อยแล้ว กษัตริย์เราก็ไม่มีแล้ว ตรงนั้นจึงเกิดขึ้นว่าประวัติศาสตร์มอญถูกตัดขาดไปช่วงระยะเวลาหนึ่ง คือตอนอังกฤษปกครอง อังกฤษก็ติดต่อกับทางรัฐบาลไทยจะขอทหารส่วนหนึ่งสู้กับพม่า ตอนนั้นก็ยังแบ่งให้ “ทอเรียะ” ที่เป็นแม่ทัพสายมอญที่ทางกษัตริย์ไทย ก็ส่งไปเข้าร่วมรบกับอังกฤษ ต่อสู้แล้วก็ยึดได้ทั้งมอญทั้งพม่า ทางอังกฤษก็เสนอให้ “ทอเรียะ” เป็นกษัตริย์ต่อไป อังกฤษเก็บภาษีอย่างเดียว เอาทองหรือเอาอะไรไปก็แล้วแต่ ส่วนดินแดนนั้นก็ให้คนพื้นเมืองปกครองอยู่ ในประวัติศาสตร์นั้นไม่ชัดเจนเท่าไร แต่จากการวิเคราะห์วิจัยแล้ว คือมีจุดหมายฉบับหนึ่งที่กษัตริย์ไทยส่งราชสารให้กลับมา ทำให้ถึงให้ “ทอเรียะ” กลับมา นั่นก็เป็นเพราะว่า ถ้าเกิด “ทอเรียะ” เป็นกษัตริย์มอญแล้ว หัวเมืองมอญเจ็ดหัวเมืองที่ถูกตั้งขึ้นเป็นเมืองหน้าด่านก็จะเข้ากับมอญ ดังนั้นกษัตริย์ไทยจึงมองเห็นจุดนี้จึงเรียก “ทอเรียะ” ให้กลับมา ส่วนทางฝ่ายทอเรียะก็ได้ทำสัตย์สาบานกับกษัตริย์ไทยแล้วก็ไม่อยากเสียสัจจะ ตัวเองกับกำลังส่วนหนึ่งก็กลับมายังไทยที่เหลือทิ้งไว้ที่โน่นทั้งหมด แล้วที่หลังกษัตริย์ไทยมีการรวมอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลางอำนาจในประเทศไทยก็มีความเข้มแข็งขึ้นแล้วทางรัฐมอญนี้อังกฤษก็เอาคนทางอินเดียเข้ามาปกครองแทน เพราะเอามอญไม่ได้ จะเอาพม่าก็ได้ ตอนนั้นอินเดียเข้ามาปกครองโดยผนวกเป็นรัฐหนึ่งของประเทศอินเดีย ระยะเวลาประมาณร้อยละกว่าปีที่แขกเข้าปกครองอยู่โดยเป็นเจ้าของที่ต่างเข้ามาภายใต้การกำกับของรัฐบาลอังกฤษอีกที ตอนนั้นมอญอยู่ในสภาพขาดผู้นำ แต่ก็มีบางกลุ่มที่มีจิตสำนึกความเป็นมอญก็ต่อสู้กับอังกฤษโดยร่วมกับฝรั่งเศสต่อสู้กับอังกฤษอยู่ เพราะไม่มีทางเลือก ก็เกิดการต่อสู้ขึ้นเรื่อยๆระหว่างนั้น แต่มาเสียหลักใหญ่ๆในสมัยนายพลองซาน ซึ่งไปกู้เอกราช ในตอนนั้นเมื่อดูในประวัติแล้วมอญมีทหารอยู่ในกลุ่มนั้นประมาณ 3,000 นาย ส่วนตัวผู้นำมอญได้เข้ามาชดยาแก้ท้องเสียที่วัดปรกซึ่งเป็นวัดพม่าที่เขาทำสัตย์สาบานกับประเทศไทย ชื่อ “ คินตานตั้น” แล้วก็เสียชีวิตที่วัดปรกนี้ ดังนั้นผู้นำมอญในนั้นก็ไม่มีเลย คนพม่านั้นแหละมาเป็นผู้นำมอญ ชื่อว่า อุนุ อ่างตนว่าเป็นผู้นำมอญและเป็นตัวแทนของชาวมอญ อ้างว่ามอญกับพม่าตกลงกันว่าเป็นชนชาติเดียวกัน เมื่อพม่าได้รับเอกราช ก็บวกพม่าเข้าไปอีกอันหนึ่งกลายเป็น 7 กลุ่ม แต่ก่อนที่จะไปประชุมกันนี้ก็มีการจัดรัฐธรรมนูญเป็นสหพันธรัฐ อังกฤษก็ตกลง ไปทำสัตย์สาบานที่รัฐฉาน ตั้งชื่อเป็นสนธิสัญญาปางโหลง ตอนนั้นอังกฤษก็ปล่อยให้เอกราชมาแต่ในสัญญาคือ หลังจากพม่าปกครอง 10 ปีแล้ว ต้องมีการมอบอำนาจให้แก่สหพันธรัฐนี้เป็นสิทธิของเขา ถ้าเขาอยากแบ่งเป็นรัฐเอกราชของตัวเองต้องมอบให้กับเขานั้นคือในสัญญาบอกไว้ แล้วพอถึงสิบปีมอญก็มีการประท้วงเกิดขึ้นในรัฐมอญ ตรงนั้นสิทธิและสำนึกเรื่องชนชาติเกิดขึ้นแล้ว เพราะที่ผ่านมาไม่มี

คำว่า Mon State แม้แต่ในสนธิสัญญาปางโหลงก็ไม่มีคำนี้ แต่หลังจากนั้นมีการประท้วงเกิดขึ้น นั้นเค้าเห็นว่าถ้าไม่ให้ Mon State มอญต้องไปยื่นในองค์การสหประชาชาติแล้วนี่ องค์การสหประชาชาติต้องมาดูแล้วโดย Trusteeship หมายถึงชนชาติที่อยู่ภายใต้การดูแลขององค์การสหประชาชาติ ถ้ามอญรวมกันแล้วในลักษณะความเป็นชนชาตินั้นมีเป็นข้อๆไป องค์ประกอบของชนชาติมอญนั้นครบอยู่ถ้ามอญไปยื่นองค์การสหประชาชาติ อะไรจะเกิดขึ้น พม่ามองว่า ถ้าไม่ให้ Mon State แล้วเนี่ยะ ประเทศต้องแยกออกครึ่งหนึ่ง ดังนั้นเขาจึงให้ Mon State เป็นรัฐหลอกๆ แต่ Mon State นั้นเจ้าหน้าที่ไม่ใช่มอญ ดังนั้น Mon State ก็เกิดขึ้นด้วยวิธีนี้ พม่านั้นใช้ระบบที่ว่า overlap คือทับเส้นกัน ใน Mon State ก็มีกระเหียง เรียกว่ามีรัฐกระเหียงเกิดขึ้น แล้วในแผ่นดินมอญก็มีทวายอยู่ด้วย ดูแล้วในการจัดให้ทับซ้อนกัน เพื่อให้มีปัญหากัน เมื่อชนกลุ่มน้อยมีปัญหา กับพม่าเค้าจะอยู่เฉยๆ เค้าไม่ต้องทำอะไรเลย ชนกลุ่มน้อยต้องรวมตัวกันผลักดันพม่าเค้าก็ไม่สนใจ เพราะรู้อยู่แล้วว่านโยบายพม่าต้องการให้ชนกลุ่มน้อยรวมตัวกันให้ผลักดันเขา เขาจะได้หัวเราะเยาะ เพราะไม่มีทางอยู่แล้ว เมื่อยื่นไปที่องค์การสหประชาชาติดินแดนของพวกเขา คุณตกลงกันได้หรือเปล่าในเรื่องอาณาเขต คนมอญที่อยู่ในรัฐมอญเค้าได้รับรู้มาแบบนั้น ฉะนั้น สมองของเขาเห็นว่าจะต้องเป็นสมัพันธ์รัฐที่แท้จริง บางกลุ่มก็เห็นว่าต้องเป็นรัฐมอญอิสระ แต่ไม่ได้คิดถึงเรื่องความเป็นชนชาติ การต่อสู้แบบนี้ทางสหประชาชาติเค้าก็ไม่สนใจ มันเป็นเพียงสงครามกลางเมืองไม่ใช่สงครามระหว่างประเทศ แต่ถ้ามอญเองจัดตั้งเป็นเรื่องชนชาติแล้วเนี่ยะ แล้วมีการแยกเป็นรัฐบาลของตนเองเรียกว่า รัฐบาลพลัดถิ่น ถ้าเป็นแบบนี้ก็จะเป็นเรื่องระหว่างประเทศ เนื่องจากเราประกาศอิสรภาพของเราไว้แล้ว องค์การสหประชาชาติก็ต้องมาดูแล้วนี่ เป็นปัญหาที่ไม่ใช่ปัญหาสงครามกลางเมือง มันเป็นปัญหาระหว่างประเทศ ดังนั้นเราต้องการสร้างความเป็นชนชาติให้เด่นชัด

ผู้ศึกษา : ความเด่นชัดของการเป็นชนชาติมีอะไรบ้าง

มอญเจน : ก็คือเอกลักษณ์ของเรามีอะไรบ้าง เน้นอนภาษาของเรา วัฒนธรรมของเราที่เราแสดงออก และการบริหารของเราที่เรามีองค์กร แล้วมีการศึกษาของเราที่เป็นภาษาของเรา เพราะในสหประชาชาตินั้นมีอยู่ประมาณ 4 ข้อ ในความเป็นชนชาติ ข้อหนึ่งคือ Political ก็คือการเมือง คือการบริหารนั้นแหละ ข้อที่สองคือ economic คือเศรษฐกิจต้องมีเรื่องการเงิน แล้วต่อไปก็คือมี social ความเป็นอยู่ สังคม เราพูดภาษาของเรา การแสดงออก การดนตรีต่างๆ และอีกข้อหนึ่งคือ การศึกษา education เพราะในมาตราที่ 76 ของสหประชาชาติ ถ้าเราครบทั้ง 4 ข้อนี้แล้วเรามีสิทธิที่จะยื่นไปยังองค์การสหประชาชาติในการจัดตั้งชนชาติโดยที่เรามีที่นั่งในสหประชาชาติ คือเราต้องมี Trusteeship

Nation State ก็คือ สมมติว่า ว่า Thailand มาจากการที่มีคนไทยเชื้อสายมอญ มีคนไทยเชื้อสายลาว กระเหรี่ยง จีน มีปนๆอยู่ ทั้งหมดนี้เรารวมกัน แล้วเราตั้งว่า Thailand เรามีวัตถุประสงค์เหมือนกัน ถึงแม้ว่าจะพูดภาษาจีนก็แล้วแต่ ไม่ใช่ชนชาติจีน เป็นชนชาติไทย อย่างนี้แล้วเรียกว่าชนชาติไทย แต่ที่มอญบอกนั่นคือ ความเป็นชนชาตินั้นจะมีอยู่สองคำคือ ethnic group และ indigenous people และทำไมพม่าถึงเรียกมอญว่า ethnic group เพราะพม่ามีประวัติศาสตร์ของเขาเรียบร้อยแล้วแต่มอญถูกรุกรานยังงี้ก็แล้วแต่กลายเป็นชนกลุ่มน้อย ส่วน identity ก็คือว่าการผนึกไว้ด้วยตัวเองว่าตัวเองคืออะไร คือใคร ดังนั้นตอนนี้ก็คือว่า พม่าบอกว่า ในประวัติศาสตร์คือพม่ากับมอญเป็นชาติเดียวกัน ดังนั้น identity ของมอญคือพม่า ตรงนั้นเป็นการอ้างประวัติศาสตร์ของพม่า แต่ที่จริงแล้วพม่าเขายึดแบบนั้น คือ identity ของมอญคือพม่า แต่ใน identity ของมอญที่แท้จริงคือไม่ใช่พม่า มอญก็คือมอญ identity ของมอญนั้นมีอยู่แล้ว

พูดถึง ethnic group ก็หมายถึงชนกลุ่มน้อย indigenous ก็หมายถึงคนพื้นเมืองเพราะชื่อแต่ละชื่อในองค์การสหประชาชาติไม่เหมือนกัน ถ้าถามว่า ethnic group กับ indigenous ใครมีสิทธิมากกว่ากัน indigenous มีสิทธิแยกตัวออกมามากกว่า ethnic group สมมติคนจีนที่อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยเขาอยากแยกออกไปเขาไม่มีสิทธิ เพราะเขาเป็น ethnic group ถ้ามอญในประเทศไทยพม่าถือเป็น Mon indigenous อยากแยกออกไปก็มีสิทธิ ถ้ามอญในประเทศไทยรวมตัวกันจะขอแยกก็มีสิทธิเช่นเดียวกันเพราะตามประวัติศาสตร์ของมอญมันมีอยู่ ที่นี้มาดูว่าชนชาติใดชนชาติหนึ่งจะมีสิทธิหรือไม่ขึ้นขึ้นอยู่กับความมั่นคงที่เขาบริหารกันเองเป็นกลุ่ม ในรัฐมอญที่พมานั้นมีสิทธิ ในประเทศไทยนั้นไม่มีสิทธิ ก็ด้วยเหตุที่ว่าหลังจากที่องค์การสหประชาชาติเกิดขึ้นแล้วนี้ก็มีกฎหมายอย่างชัดเจน เพราะพม่ามีประวัติศาสตร์อย่างชัดเจนหลังจากปกครองสิบปีไปแล้วต้องให้ชนกลุ่มน้อยนั้นเค้ามีสิทธิในการปกครองตนเอง แล้วแต่เขาจะสมัครใจ แต่ในประเทศไทยนั้นไม่ได้ตกลงกันแบบนี้ ดังนั้นในประเทศไทยจะยื่นแบบนั้นไม่ได้ผลอย่างแน่นอน ดัดปัญหาไปเลยว่ารัฐบาลไทยไม่ต้องกลัวในเรื่องนี้ คนไทยเชื้อสายมอญก็ดี คนมอญที่มาจากรัฐมอญก็ดีในการต่อสู้เรื่องสิทธิชนชาติของตนเองนั้นไม่ได้ต้องการในประเทศไทยแต่ต้องการในดินแดนของตนเองที่ในประเทศไทยพม่าปัจจุบัน

ผู้ศึกษา : ทำไมรัฐบาลไทยถึงปล่อยให้มีการเคลื่อนไหวเช่นนั้นได้

มอญเจน : ตราบใดที่ไม่ได้มีผลกระทบความมั่นคงของชาติแล้วนี้ ตามกฎหมายรัฐธรรมนูญไทย มาตรา 46 ไม่ว่าใครก็แล้วแต่ที่เกิดในประเทศไทยก็มีสิทธิที่จะพัฒนาวัฒนธรรมของตัวเอง มอญก็เป็นชนชาติหนึ่งที่ไม่ได้สูญพันธุ์ไป ก็มีการเคลื่อนไหวได้ ไม่ว่าจะเป็นใคร คนมอญที่มาเมื่อสองร้อยปีที่แล้วก็ตาม คนเหล่านี้ก็มีสิทธิพัฒนาวัฒนธรรมของตัวเอง ไม่ได้ผิด

กฎหมายรัฐธรรมนูญของประเทศไทย รัฐบาลจะสนับสนุนด้วยซ้ำไปถ้าเป็นสิ่งที่ดี นำไปสู่การขอ
งบประมาณเพื่อฟื้นฟูวัฒนธรรมของตัวเอง

ผู้ศึกษา : แล้วความเป็นชนชาติมอญเกิดขึ้นหรือยังคะ

มอญเจน : การเป็นชนชาตินั้น ตอนนี้มีมอญนั้นเกิดขึ้นแล้ว แต่เราขาด economic social
มีแล้วนะ การศึกษาก็มีแล้ว และขาด politic คิดว่าจะต้องมีขบวนการจัดตั้งรัฐบาลพลัดถิ่นเกิดขึ้น
รัฐบาลพลัดถิ่นตอนนี้ ก็คือรัฐฉาน หรือ ไทยใหญ่ เขาประกาศไปเรียบร้อยแล้ว แต่เขาหาเสียงอยู่ว่า
ประเทศไหนจะให้การสนับสนุน แล้วที่ผ่านๆมา ก็คือ ตีมอร์ตะวันออก เพิ่งได้รับเอกราชไปเพราะ
รัฐบาลพลัดถิ่นเขามีมานานแล้ว เขาไม่ได้ต่อสู้ด้วยอาวุธแต่ใช้ชนชาตินี้แหละ เป็นเครื่องมือในการ
ต่อสู้ เขาเป็น Trusteeship มาหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 ฉะนั้นโอกาสเขาจึงมีสูง ซึ่งเราต้องไป
ให้ถึง Trusteeship ก่อน ถ้าผู้ใดที่ไม่รู้ในวิธีการเหล่านี้ เราจะต่อสู้แบบตาบอดๆ เราไม่รู้ว่าต่อสู้
อะไร การต่อสู้มันไม่จำเป็นต้องมีอาวุธการมีอาวุธสงครามเป็นสิ่งที่ผิดกฎหมาย แต่เราต่อสู้ด้วย
สิทธิของเราซึ่งไม่ได้ผิดกฎหมาย และองค์การสหประชาชาติส่งเสริมให้อยู่แล้ว

อย่างวันชาติหรือวันรำลึกบรรพบุรุษมอญ หรืออะไรก็ได้แต่เป็นเพียงนามธรรมที่เรา
มีความฝันเรื่องอนาคตเท่านั้นเอง ว่าวันชาติ หรือชาติที่แท้จริง คำว่าชาตินั้นคืออะไร ต้องมี
พรมแดน ต้องมีเอกราชต้องมีการรับรองจากประเทศอื่นๆ ในการทำงานที่เรารู้จักมีความหมายมีแบบ
ชาติแบบมีพรมแดนที่ไหน ถึงแม้จะพูดให้ตบตีกันแค่ไหน มันก็ไม่ใช่ชาติอยู่ดี มันก็เป็นแค่หลอกๆเท่า
นั่นเอง ตรงนี้ที่เขาจัดงานวันชาติเป็นอุดมการณ์ชนิดหนึ่ง สร้างให้มอญมีจิตสำนึกในความเป็น
มอญเท่านั้นเอง

ผู้ศึกษา : แล้วทำอย่างไรจะให้คนไทยเชื้อสายมอญมีจิตสำนึกเช่นนี้บ้างคะ

มอญเจน : ก็คือต้องพยายามให้เขาจัดกิจกรรมอะไรก็ได้แต่ให้ร่วมกับคนมอญในรัฐ
มอญ แต่มีวัฒนธรรมพื้นบ้านของตนเองให้ดีขึ้น พื้นบ้านคืออะไรที่เป็นของมอญแท้ๆต้องฟื้นฟูขึ้น
เช่นสงกรานต์เราทำอะไรบ้าง แล้วอย่างเช่นวันรำลึกบรรพบุรุษมอญเป็นวันสำคัญของชนชาติมอญ
ไปแล้วนั้น กลายเป็นประเพณีไปแล้ว คนไทยเชื้อสายมอญบางกลุ่มที่รับรู้ก็จะเป็นกลุ่มที่มี
การศึกษาสูง แต่ชาวบ้านธรรมดาเขาไม่ได้รับรู้เท่าไร ถ้าเกิดเราจัดลักษณะสงกรานต์ที่ไม่ใช่งาน
วันชาติ เขาไม่กลัวแล้ว พอจัดขึ้นมาก็มีการเชื่อมโยงกันระหว่างมอญในรัฐมอญกับมอญใน
เมืองไทยได้แสดงออกร่วมกัน ซึ่งบุคคลที่จะเป็นตัวกลางที่จะเชื่อมโยงที่ดีที่สุด แล้วประสานงาน
ให้กับเยาวชน อย่างคุณสุกัญญา (ผู้ศึกษา) นี้ก็อาจจะไปคุยกับคนรุ่นเดียวกันแถวบ้าน อย่างเช่น
งานสงกรานต์ทางรัฐมอญก็จัดอยู่แล้ว ทางนี้ก็จัดแล้วมาเจอกันก็จะรับกันและเข้ากันได้อย่าง
อัตโนมัติ และตอนนี้ชมรมเยาวชนมอญกรุงเทพฯก็จัดงานวันชาติ ถึงแม้ว่าจะเขียนว่าเป็นวันรำลึก

ชนชาติมอญก็จริงแต่ก็เขียนว่า Mon National Day อยู่ ซึ่งแต่ก่อนนี้เขาแค่ทำบุญเท่านั้นเอง แต่ปีนี้เขาก็เริ่มรับและปีนี้ก็จัดที่วัดบึงลาดสวาย อันนี้ก็จะเห็นว่าความสำเร็จมันต้องเกิดขึ้นแน่นอนในพื้นที่ตรงนี้ก็เช่นเดียวกัน อย่างผู้ใหญ่บ้าน กำนัน เจ้าอาวาสวัดต่างๆ ซึ่งก็เริ่มแล้ว เพราะต่อไปอย่าว่าคนมอญในรัฐมอญมาทำเลย คิดว่าคนในหมู่บ้านนี้ก็จะทำเองนั่นแหละ และดีกว่านี้อีก เช่นจะเห็นว่าสงกรานต์บางกระดี่ก็จัดยิ่งใหญ่ ส.ส.ก็มา และตรงนี้พอเป็นวัฒนธรรมมันไม่ผิดกฎหมายอยู่แล้ว ก็ต้องอธิบายให้ชาวบ้านได้รับรู้

ก่อนหน้าี่วันรำลึกบรรพบุรุษมอญ หรือวันชาติมอญ ก่อนหน้าี่มีอยู่เกือบทุกวัด อย่างเช่นวัดปรก กรุงเทพฯ วัดคุ้มตำหนัก จังหวัดเพชรบุรี วัดคลองเจ็ด จังหวัดปทุมธานี เขาก็จัดของเขา นะแต่ลักษณะรำลึกถึงบรรพบุรุษมอญที่ล่วงลับไปแล้วก็เริ่มหลังๆมานี้กลุ่มนักศึกษา มอญ โพ้นทะเลที่จัดขึ้นในมหาวิทยาลัยรามคำแหง เริ่มจัดขึ้นมาแต่ละปี เป็นนักศึกษามอญที่ประท้วงรัฐบาลพม่าในปี ค.ศ.1988 (พ.ศ.2531) และมีการอพยพเข้ามา และพำนักอยู่ในประเทศไทยในฐานะผู้ลี้ภัยทางการเมือง และรวมกลุ่มกันก่อตั้งเป็นกลุ่มนักศึกษามอญโพ้นทะเล (Oversea Mon National Student Organization) มีจำนวนคนหลายร้อยก็เกิดขึ้น ก็จัดงานวันชาติมอญ ซึ่งไม่ได้รวมคนไทยเชื้อสายมอญโดยจัดอยู่ที่มหาวิทยาลัยรามคำแหง และจัดอยู่ทุกปีๆ และจนปีหนึ่งเจ้าอาวาสวัดเจติยหอยมาเห็นแล้วสนใจ และบอกว่าไม่ต้องเป็นห่วงเรื่องเจ้าหน้าที่ตำรวจจะประสานงานให้เอง เพราะเป็นงานประเพณีอยู่แล้ว ไม่ใช่เป็นสิ่งที่น่ากลัวให้ไปทำที่วัดของท่าน ท่านจะออกทุนให้ประมาณนั้น ก็เกิดขึ้นที่วัดเจติยหอย และในปีนั้นมาถึงวันนี้ก็ประมาณ 10 ปี และเป็นครั้งแรกที่ได้ออกสนามเกิดขึ้นจากห้องประชุมย้ายมาเป็นกลางแจ้ง ส่วนวัดกระพ้อ จังหวัดปทุมธานีก็จะจัดที่วัดของท่าน แต่วัดท่านเป็นธรรมยุตจะแสดงดนตรีไม่ได้ กลุ่มนักศึกษาก็เลยไปปฏิเสธไปไม่ทำตรงนั้น มาจัดที่วัดบางหญ้าแพรกในมหาชัย และมาถึงปีที่แล้วเลยมาจัดที่วัดศิริมงคล ปัจจุบันนักศึกษากลุ่มนั้นก็ออกไปนอกประเทศหมดแล้ว เหลือไว้แต่แนวทางซึ่งต่อมาชาวบ้านก็ได้ทำเอง

ผู้ศึกษา : ถ้าไม่ใช่งานวันชาติแต่เป็นงานอื่นคุณจะไปช่วยจัดงานหรือเปล่า

มอญเจน : ตรงนี้ผมจะเข้ามาร่วมทำอีกหรือไม่ขึ้นอยู่กับว่าเขาจะจัดแบบไหน แล้วผมต้องไปรับหน้าที่ตรงไหนอีกผมยังไม่ทราบ เพราะแยกร่างไม่ได้อยู่ดี ก็อาจจะต้องเลือกที่ใดที่หนึ่งเพื่อความสะดวก ส่วนงานอื่นๆนั้นผมก็ไปอยู่ ส่วนการเป็นกรรมการนั้นผมก็ไม่ได้เป็นเท่าไร ถ้าผมจะเป็นนั้นก็จะเป็นงานที่รวบรวมเกี่ยวกับชนชาตินั้นผมจะไป ถ้าไม่ใช่ผมก็ไม่ได้สนใจ ถ้าเป็นเรื่องชนชาติเกี่ยวกับการปลุกระดมเกี่ยวกับชนชาติเท่านั้น

ผู้ศึกษา : งานวันชาติครั้งที่ 59 ซึ่งจัดขึ้น ณ วัดศิริมงคลที่ผ่านมานั้นมีความหมายและความสำคัญอย่างไรต่อชนชาติมอญบ้างคะ

มอญเจน : ในความคิดเห็นส่วนตัวแล้ว วันชาติมอญซึ่งทุกคนเข้ามาร่วมนี้ถือว่าวันนี้ เป็นวันที่ชนชาติมอญมารวมตัวกัน ซึ่งก่อจิตสำนึกความเป็นชาตินั้นคือจุดหลักของความเป็นมาและความหมายของวันชาติมอญ แล้วทุกคนที่มาถึงในงานวันชาติก็มองเห็นแล้วว่า การแสดงออกถึงการเคารพชานาตินั้นคือจุดประเด็นหลักๆของงานวันชาติ ที่อยากจะเคารพชานาติ คือสักวันหนึ่งคนกลุ่มเหล่านี้คอยอยู่ว่าสักวันหนึ่งชนชาติตัวเองนั้นต้องมีอิสรภาพ เหมือนกับที่จัดวันชาตินี้ วันชาติเป็นแนวความคิดที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ทุกคนที่มาร่วมงานเค้าต้องการชาติ

ผู้ศึกษา : ถึงแม้วันนี้ความเป็นประเทศยังไม่เกิดขึ้นจริงก็ตามหรือคะ หรือว่าเป็นความมุ่งหวังของคนที่มาร่วมงาน หมายถึงการแสดงความเป็นอิสรภาพหรือเปล่า

มอญเจน : ถ้าจัดงานในชายแดนเขาไม่กลัวอะไรเลย เขาจะพูดตรงๆว่าวันชาติมอญ วันที่กอบกู้เอกราช เฉพาะที่จัดขึ้นบริเวณชายแดน ซึ่งในตรงนี้ได้มาจัดขึ้นในดินแดนอิสระที่ไม่ใช่ของตัวเองนี้ เขาจะพูดตามความรู้สึกจริงๆออกมาไม่ได้ แต่จะจัดได้เท่าที่จัดได้ ที่เหลือเก็บเอาไว้ในใจ แต่ความรู้สึกเล็กๆที่เขาจัดงานวันชาติมอญขึ้นมาเพื่อแสดงให้เห็นว่าเค้ามีความเป็นมอญ มีความเป็นชาติมอญ

ผู้ศึกษา : นอกจากคำพูดที่พวกเขาไม่ได้แสดงออก การเชิญธงชาติ และอื่นๆอีกล่ะคะ ที่สามารถแสดงออกซึ่งความเป็นชาตินั้นมีอะไรบ้าง

มอญเจน : อย่างน้อยมันก็มีเพลงชาติมอญที่คนต้องเคารพ ถ้าไม่มีแล้วก็ไม่ใช่งานวันชาติมอญ และส่วนอื่นๆคือการฟื้นฟูให้รู้ว่าวัฒนธรรมมอญมีอะไรบ้าง มีนาฏศิลป์มอญ การอ่านแถลงการณ์ มีการปาฐกถา ปราศรัย และนี่คือเกี่ยวกับความเป็นชาติมอญเท่าที่ทำได้แต่ไม่สามารถสื่อความหมายไม่เต็มร้อยเปอร์เซ็นต์ในดินแดนประเทศไทย

ผู้ศึกษา : เท่าที่สังเกตเห็นในงานที่เด่นชัดคือการแต่งกายนั้นคืออะไร

มอญเจน : อันนี้เป็นการชี้ให้เห็นความแตกต่างระหว่างชนชาติมอญและชนชาติอื่นๆที่พยายามจะบ่งบอกว่าชนชาติมอญนั้นเราแต่งให้ชาวโลกเห็นว่าเรามีสิทธิซึ่งมันเหมือนกันคล้ายกันที่ไม่แตกต่างจากชนชาติอื่น เช่นชนกลุ่มน้อยต่างๆนี่คือสิ่งที่พยายามจะสร้างขึ้นมาถึงความเป็นเอกลักษณ์ของชนชาติมอญ แม้กระทั่งชุดที่แต่งนั้นไม่ใช่ชุดที่เกิดมาจากอดีต หรือเป็นรูปแบบที่มีในประวัติศาสตร์ เป็นแบบที่สร้างขึ้นในสมัยใหม่ก็ตาม

ผู้ศึกษา : สมัยใหม่นั้นอยู่ในช่วงไหนคะ

มอญเจน : คืออยู่ในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ในส่วนหนึ่งก็คือพยายามที่จะสร้างมาให้ อยู่ในรูปแบบที่ว่ามีจิตใจพร้อมกัน ซึ่งการแต่งกายเป็นสีสันเดียวกัน ลวดลายเดียวกัน ทำให้ แตกต่างจากชาติอื่น

ผู้ศึกษา : แล้วอย่างเช่นภาษาที่ใช้ก็นั้นเกี่ยวข้องกับหรือไม่ในแสดงออกในงานวันชาติ

มอญเจน : ภาษาที่ใช้ก็นั้นมีความสำคัญอย่างยิ่ง ถ้าไม่พูดภาษามอญเลย ถือว่าผิดธรรมเนียม ดังนั้นภาษามอญต้องใช้

ผู้ศึกษา : แล้วที่เห็นว่าในการจัดงานครั้งนี้ ในส่วนพิธีการที่มีภาษาไทยเข้ามาเกี่ยวข้องกับ ด้วย อันนี้จะอธิบายว่าอย่างไรคะ

มอญเจน : ในส่วนตรงนี้ซึ่งในประเทศไทยนั้นต้องใช้ภาษาไทยเพื่อให้คนไทยเชื้อสายมอญ ที่พูดภาษามอญไม่ได้ ฟังภาษามอญไม่ออกอย่างน้อยจะได้รับรู้ว่าเป็นวันนี้คือมีความสำคัญอย่างไร บ้าง ก็เลยต้องใช้ภาษาไทย

ผู้ศึกษา : เหตุที่เลือกพิธีการที่เป็นคนไทยเชื้อสายมอญ มีความหมายอย่างไร จะมีลักษณะ ของการเชื่อมโยงระหว่างคนไทยเชื้อสายมอญที่อยู่ในพื้นที่กับคนมอญจากรัฐมอญหรือไม่

มอญเจน : เหตุผลหลักๆที่เลือกเอาคนไทยเชื้อสายมอญที่มาเป็นพิธีกรในคือเป็นจุดหนึ่ง ที่พยายามจะสร้างให้คนไทยเชื้อสายมอญที่ได้กลับไปนานแล้วเกี่ยวกับเรื่องความเป็นมอญ ก็ให้ ชาวบ้านทั่วไปไปมองว่างานนี้คือเกิดขึ้นได้ไม่ใช่เพราะมอญที่มาจากประเทศพม่าอย่างเดียว แต่ เกิดขึ้นระหว่างมอญสองแผ่นดิน นี่คือจุดหลักๆที่เอาคนไทยเชื้อสายมอญมาเป็นพิธีกรและเป็น ผู้นำในการจัดงานแล้วเรื่องหลักๆก็คือว่าดินแดนนี้ผู้ที่มีสิทธิในการฟื้นฟูวัฒนธรรมโดยเฉพาะวัน ชาติ ถ้าไม่ใช่คนไทยเชื้อสายมอญแล้วเนี่ยะก็ไม่มีสิทธิที่จะจัด เพราะคนไทยเชื้อสายมอญมี สัญชาติไทยตามหลักแล้ว รัฐธรรมนูญมาตราที่ 46 แล้ว คือคนไทยเชื้อสายมอญมีหน้าที่ต้องฟื้นฟู วัฒนธรรมศิลปะ ประเพณีอันดีงามของชนกลุ่มตัวเอง แล้วในกฎหมายสิทธิมนุษยชนนั้นก็บอกไว้ อย่างชัดเจนว่าไม่ว่ากลุ่มชนไหนก็มีสิทธิพัฒนาชุมชนของตน ภาษาของตน เอกลักษณ์ของตน ตั้ง นั้นแล้วคนไทยเชื้อสายมอญต้องเป็นผู้นำในการจัดและมีสิทธิในการจัดงาน ด้วยเหตุนี้จึงพยายาม จะชักจูงให้คนไทยเชื้อสายมอญมาเป็นผู้นำ เป็นพิธีกรในการจัดงาน

ผู้ศึกษา : แล้วได้ชักจูงใครบ้างที่เป็นคนไทยเชื้อสายมอญเข้ามาร่วมจัดงาน

มอญเจน : ครั้งแรกนี้เราได้เชิญกลุ่มที่เคลื่อนไหวเกี่ยวกับวัฒนธรรมมอญมาก่อนใน ประเทศไทย อย่างเช่นสมาคมไทยรามัญ ชมรมเยาวชนมอญกรุงเทพฯ คนรุ่นเก่าที่รู้จักกันมา แต่ อย่างไรก็ตามเนื่องจากว่าคนรุ่นนั้นเค้าจะเป็นที่ปรึกษาเค้าจะเป็นผู้นำก็ไม่ค่อยจะสะดวกเท่าไรหรอก ก็เลยต้องมองหาคนรุ่นใหม่มาเป็นผู้นำก็จะเป็นการสื่อให้ชาวบ้านรับรู้ว่าคุณรุ่นใหม่เป็นผู้นำ และ

ชาวบ้านจะมีความภูมิใจ และมีความสนใจมากขึ้น เป็นจุดประเด็นที่เราชักจูงเข้ามาคนแรกคือ อาจารย์กิติ วรรณกุล กิตติ คุณสุกัญญา เบาเนต ซึ่งเป็นพิธีกรในงานนี้ ตรงนี้คืออย่างน้อยเรามีคน รุ่นเก่าคนหนึ่ง ก็คืออาจารย์กิติ วรรณกุล กิตติ และคนรุ่นใหม่ก็คือคุณสุกัญญา เบาเนตซึ่งเป็นคนที่เกิด ในตำบลบ้านเกาะ จังหวัดสมุทรสาคร เป็นคนชุมชนละแวกวัดศิริมงคล คือถือว่าประสบผลสำเร็จ อย่างยิ่ง ซึ่งเราได้ชักจูงเข้ามาร่วมงาน

ผู้ศึกษา : นอกจากบุคคลสองคนนี้แล้วยังมีใครอีกบ้างที่มาจากสมาคมไทยรามัญ และ ชมรมเยาวชนมอญกรุงเทพฯ

มอญเจน : ตรงนี้เราได้ประสานงานไปหลายๆคนด้วยกัน แต่คนที่ตอบรับมาที่ยอมรับเป็นที่ปรึกษาของคณะกรรมการจัดงานวันรำลึกบรรพบุรุษมอญ หรือแปลตรงจากภาษามอญเรียกว่า วันชาติ คือมีคุณพิสิทธิ์ ปลัดสิงห์ เป็นรองประธานของสมาคมไทยรามัญ และมีผู้พันจาง ศศิธร ก็ เป็นกรรมการสมาคมไทยรามัญ อาจารย์กิตติ วรรณกุล กิตติ ก็เป็นกรรมการชมรมเยาวชนมอญกรุงเทพฯ แล้วคุณฤดี ปุ๋งบางกระดี่ก็ไม่ใช่ชมรมไหนก็เป็นคนบางกระดี่ และพ่อของคุณฤดีเองก็คือคุณดำรง ปุ๋งบางกระดี่ก็เป็นที่ปรึกษา ก็จะมีหลายๆคนที่จำชื่อไม่ได้ นั่นคือผู้ที่เป็นนักเคลื่อนไหวเก่าๆทั้งนั้น โดยเฉพาะคุณแมนนริศ ก็เป็นนักเคลื่อนไหวอีกคนหนึ่ง ซึ่งไม่ว่าเราจะไปที่ไหนคุณแมนนริศก็ตาม ไป ทำหน้าที่ประสานงาน เป็นที่ปรึกษาให้กำลังใจ ซึ่งก็ทำให้งานที่มองดูแล้วไม่ใช่จัดขึ้นโดยเฉพาะ คนมอญจากเมืองมอญ เป็นงานที่คนไทยเชื้อสายมอญเป็นผู้นำในการจัดงาน แต่คนมอญที่ มาร่วมนี้เป็นคนมอญในเมืองมอญ

ผู้ศึกษา : การที่มีคนไทยเชื้อสายมอญเข้ามาช่วยจัดด้วยนั้น ทำให้จุดมุ่งหมายของงานวัน ชาติแบบเดิมเปลี่ยนไปหรือไม่ มันลดความเข้มข้นลงหรือไม่ในแง่ที่เดิมต้องการแสดงถึงอิสรภาพ นั้นเปลี่ยนไป

มอญเจน : ที่จริงแล้วเนี่ยะ คงจะไม่มีอะไรที่จะลดนะ ภาษาไทย อาจจะได้พูดใน ลักษณะแบบแนวที่ว่า เป็นแนวเรื่องการปลุกกระดม อาจจะเป็นส่วนการศึกษาวัฒนธรรม แต่ใน ภาษามอญที่ได้พูดกันอยู่ก็เป็นการปลุกกระดม ดังนั้นเค้าถึงไม่แปล เช่นการปาฐกถา การปราศรัย ก็คือการปลุกกระดม ก็พูดในทำนองที่เป็นประวัติศาสตร์ คือเราต้องจัดงาน ซึ่งคนมอญต้องมีหน้าที่ อย่งไร นั่นก็คือส่วนที่เค้าปลุกกระดมให้เข้ามาส่วนร่วมในการจัดงาน นี่ก็เป็นประเด็นหลักๆ

ผู้ศึกษา : เป็นการปลุกกระดมให้ไปกู้ชาติหรือไม่คะ

มอญเจน : อันนี้เค้าไม่ได้ชักจูงให้ไปกู้ชาติเพราะไม่ใช่ส่วนที่ทำงานวันชาติ นั่นมี แนวโน้มเพื่อเอกราชจริงแต่ไม่ได้ไปกู้ชาติ เป็นการแสดงออกซึ่งความเป็นชนชาติมอญ

ผู้ศึกษา : และในส่วนของการอ่านแถลงการณ์เป็นอย่างไร

มอญเจน : อันนี้ก็เป็นการรวมๆไม่ได้มองเฉพาะคนไทยเชื้อสายมอญหรือคนมอญในเมืองมอญ คือจะมองคนมอญที่อยู่ในทุกมุมโลกนี้ ซึ่งมีความเห็นเหมือนกันคล้ายคลึงกัน คือว่าพูดประวัติศาสตร์เนื้อหาในคำแถลงการณ์ คือประวัติศาสตร์มอญความเป็นมาของมอญประวัติศาสตร์ของมอญนั้นมีมาตั้งแต่สมัยไหน ไต่มาตั้งแต่ยุคต้น ยุคก่อนประวัติศาสตร์ ลงมาเรื่อยๆ คือแต่ละยุคจะเน้นในทางที่ว่ามอญนั้นเคยเจริญรุ่งเรืองในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้แล้วก็จะเน้นไปถึงการสูญเสียชีวิตเอกราชไปอย่างไร และอันนี้ก็มาสอดคล้องกับเรื่องรำลึกถึงบรรพบุรุษมอญที่ได้สูญเสียชีวิตไปเพื่อต่อสู้เพื่อความเป็นชนชาติของตนเองนั่นคือจุดมุ่งหมายที่เกิดขึ้นอีกข้อความหนึ่งที่มักจะเขียนลงไปในแถลงการณ์ นั่นคือเรื่องการให้คนมอญนั้นสำนึกอยู่เสมอว่าชนชาตินั้นคือไม่ใช่ยืนอยู่แค่นี้ คืออนาคตและอิสรภาพนั้นคือยังมีอยู่ นั่นคือประเด็นหลักๆที่อยู่ในแถลงการณ์นั้นมีอยู่ หลังจากพูดออกมาในงาน

ผู้ศึกษา : แถลงการณ์ตั้งแต่อดีตสู่ปัจจุบันได้มีพัฒนาการทางด้านความคิดมาอย่างไรบ้างคะ

มอญเจน : แถลงการณ์ในมุมมองของผมนี้ขึ้นอยู่กับว่ากลุ่มไหนเป็นคนจัด คือผู้ที่เขียนบางกลุ่มก็เน้นการผลักดันไปที่ให้รัฐบาลพม่าลดบทบาทของความเป็นเผด็จการ แล้วมอบสิทธิให้กับชนกลุ่มน้อย หรือบางกลุ่มเน้นที่ประเด็นการแก้ปัญหาเรื่องขัดแย้งภายในประเทศ ส่วนในประเด็นในประเทศไทยนั้นซึ่งแถลงการณ์ซึ่งถ้าเราเขียนแบบนั้นมันจะเกี่ยวกับความมั่นคงของประเทศก็ได้ ดังนั้นเราจะไม่ใช่ลักษณะแบบการผลักดันพม่าเราจะไม่พูดถึงเลย เราจะพูดถึงเรื่องความเป็นชนชาติของเราเท่านั้นเอง คือสิทธิของชนชาติเราที่เราจะมีอยู่ในโลกนี้ ไม่ว่าจะอยู่ประเทศใดจะอยู่ที่ไหนก็แล้วแต่ คือสิทธิชนชาติคืออะไร ภาษาของเรา วัฒนธรรมของเรา การเขียนแถลงการณ์ในประเทศไทย เราจะไม่พูด ไม่เน้นรัฐบาลใดรัฐบาลหนึ่ง เราจะไม่ยุ่งเกี่ยวกับเรื่องการเมือง เรายุ่งเกี่ยวกับสิทธิของเราเท่านั้นเอง สิทธินั้นคือสิทธิในการแสดงออก นั่นคือหลักๆของการจัดงานวันชาติในประเทศไทย แต่ที่อื่นนั้นอาจจะมีความหมายเปลี่ยนไปนิดๆหน่อยๆ แต่ตรงนี้เป็นจุดหลัก

ผู้ศึกษา : อย่างชื่องานมันมีผลต่อความคิดของผู้คน เราใช้ว่างานวันชาติ MON NATIONAL DAY และ วันรำลึกบรรพบุรุษมอญ มันมีความหมาย น้ำหนักแตกต่างกันอย่างไร

มอญเจน : มันมีน้ำหนักคือ ก่อนหน้าที่เราเคยจัดนั้นเราไม่เคยเขียนว่าวันรำลึกบรรพบุรุษมอญ เราจะใช้คำว่าวันรำลึกชนชาติมอญ คำว่าวันรำลึกบรรพบุรุษมอญ นั้นเกิดขึ้น ณ วัดศิริมงคล ส่วนวัดเจติยหอยนั้น เราใช้คำว่าวันรำลึกชนชาติมอญ

ผู้ศึกษา : คำพูดหรือ ชื่อเรียกอะไรต่างๆนี้มันทำให้น้ำหนักแตกต่างกันหรือคะ

มอญเจน: ใช้น้ำหนักมันจะไม่เหมือนกัน คือมองในแง่หนึ่งคือคนไทยเชื้อสายมอญส่วนใหญ่เค้าจะใช้คำว่าวันรำลึกบรรพบุรุษมอญ อาจจะมองในแง่ที่ว่าทำบุญ ซึ่งในตอนนี้เค้าเกรงว่ารัฐบาลไทยจะคิดว่าคิดการก่อกบฏ แต่จริงแล้วไม่ใช่ คนส่วนใหญ่จะกลัวไปเอง ตามหลักกฎหมายรัฐธรรมนูญก็บอกแล้วว่า ก็มีสิทธิที่จะฟื้นฟูวัฒนธรรมของตัวเอง

ผู้ศึกษา : คุณคิดว่าความกลัวที่เกิดขึ้นเฉพาะคนไทยเชื้อสายมอญหรือคนมอญในสมุทรสาคร เกิดขึ้นจากอะไรคะ

มอญเจน : ในกลุ่มสมุทรสาครผมก็มองไม่ออกนะ ไม่รู้ผมตอบไม่ได้ แต่ถ้าผมมองรวมๆ แล้วทั่วประเทศไทย คนไทยเชื้อสายมอญที่พูดถึงในเรื่องนั้นมันเป็นแล้วแต่ว่าผู้นำในการปฏิบัติงานนั้นใช้คำอะไร คำกล่าใช้หรือไม่ แต่ก็มีหลายครั้งที่เกิดขึ้นที่จัดขึ้นมาในเรื่องอื่นที่ไม่ใช่วันชาติใช้คำว่าชาติมอญอยู่เลย แม้แต่คำว่าสิ้นแผ่นดินแต่ไม่สิ้นชาติ แม้ในประวัติศาสตร์ก็ยังไม่ใช้ ถ้ามาว่าผิดกฎหมายมั๊ย ก็ไม่ได้ผิดกฎหมาย คำกล่าวกัน คำจึงไม่กล้าใส่ตั้งนั้น เพราะวันชาติมอญเกิดขึ้นมาก่อนในกลุ่มคนมอญที่อยู่ในประเทศพม่า แล้วคนไทยเชื้อสายมอญมาจัดที่หลังจึงกลายเป็นเรื่องประเด็นนี้กลัวว่าจะมีปัญหาเรื่องการเมือง จริงแล้วมันไม่ใช่ ยิ่งไงก็แล้วแต่ในก็จัดได้ทั้งนั้นแหละ โดยใช้คำอะไรก็ได้ทั้งนั้นแหละ แล้วใช้คำว่าวันชนชาติมอญก็ได้ ก็ได้ไม่ได้ผิด ไม่มีกฎหมายข้อไหนบอกว่าผิดหรือใช้ไม่ได้

ผู้ศึกษา : จะถามว่าคนไทยเชื้อสายมอญยอมรับคำว่าชนชาติมอญแบบไหน

มอญเจน : จริงๆแล้วขึ้นอยู่กับผู้นำแต่มีผู้นำกลุ่มหนึ่งไม่กี่คนจัดขึ้นมาแล้วเขียนบนเวทีวันชนชาติมอญ แล้วพวกที่มากก็ไม่มีอะไร ก็เขียนไปเถอะไม่มีอะไรเกิดขึ้น นั่นคือสิ่งที่แต่ก่อนจะเขียนลงไปนั้น ก็อาจจะเป็นเจ้าของที่ เจ้าของวาสนหรือเจ้าของสถานที่นี้เกรงว่าจะมีผลกระทบต่อสถานที่ของเขา เขาก็เลยไม่อยากให้พูดในถ้อยคำรุนแรง จริงๆแล้วไม่รุนแรงหรอกเขาคิดไปเอง แต่ถ้าเราไปจัดอยู่ที่หอประชุมในมหาวิทยาลัยหรือที่ไหนก็แล้วแต่เราใช้เต็มๆไปเลยไม่มีใครว่าเราได้

ผู้ศึกษา : เนื่องจากที่สมุทรสาครมีคนมอญจากเมืองมอญอยู่เป็นจำนวนมาก แต่คนมอญเมืองไทยมองว่าเป็นคนละพวก

มอญเจน : อันนี้ก็มีส่วนที่มีมอญอยู่ข้างการที่มีคนมอญจากเมืองมอญมาทำงานในลักษณะแรงงานต่างด้าว ซึ่งมีมากในสมุทรสาคร แล้วก็ป็นชุมชนที่คนไทยเชื้อสายมอญที่มากกว่าที่อื่นดังนั้น ผมมองในภาพพจน์คือเรื่องความเป็นอยู่การใช้ภาษา ลักษณะการเข้าสังคมแตกต่างกันไป จากคนไทยเชื้อสายมอญ ก็เลยกลายเป็นว่าคนไทยเชื้อสายมอญมองคนมอญที่มาจากเมืองมอญที่เป็นแรงงานต่างด้าวเป็นคนละพวก และนี่คือจุดสำคัญหนึ่งที่เราพยายามจัดขึ้นมาวันรำลึกบรรพบุรุษมอญ คำนี้เพื่อจะให้รวบรวมมอญสองกลุ่มนี้ให้มีจิตสำนึกว่าเป็นพวกเดียวกัน ดังนั้นเราจึงใช้

คำย่อลงมาให้มันลดลงไปอีกคือวันรำลึกบรรพบุรุษมอญ เพื่อฝ่ายคนไทยเชื้อสายมอญยอมรับ เป็นการให้ถ้อยคำให้มีการผสมผสานกลมกลืนกัน คำนี้ชาวบ้านธรรมดาจะไม่คิดเป็นเรื่องการเมืองไป ดังนั้นเราก็ใช้คำนี้เพื่อทำให้ชาวบ้านมองเห็นว่าเป็นงานของเขาเหมือนกัน อย่างคนมอญจากเมืองมอญก็จะเข้าใจในภาษามอญของเขาอยู่แล้ว ซึ่งไม่ต้องแปลว่าเป็นงานอะไร และอีกแง่หนึ่งคือคำภาษาอังกฤษก็บอกอย่างชัดเจนอยู่แล้วว่านานาชาติเห็นว่าเป็นงานอะไร แต่วันดีคืนดีขึ้นมาใช้วันชนชาติมอญก็ไม่ได้แข็งมากแล้วแต่คนเราคุ่นเคยกับคำนี้

ผู้ศึกษา : กลุ่มคนไทยเชื้อสายมอญที่อยู่ที่อื่นบางครั้งเขาก็ใช้วันชาติมอญตรงๆ แต่ทั้งนี้ในสมุทรสาครมีคนมอญจากเมืองมอญมาอยู่เป็นจำนวนมากกลับเคียงมาใช้วันรำลึกบรรพบุรุษมอญ

มอญเจน : แต่อย่างไรก็ดีถึงแม้ว่าจะใช้คำว่าวันรำลึกบรรพบุรุษมอญ ชาวบ้านเค้าก็พูดว่าเป็นงานวันชาติมอญดีนั่นแหละ ซึ่งหมายถึงคนไทยเชื้อสายมอญนั่นเอง ซึ่งมันก็ยาวพูดก็ยาก

ผู้ศึกษา : ทำไมเราถึงเลือกวัดศิริมงคลเป็นสถานที่จัดงานวันชาติมอญ

มอญเจน : การจัดงานซึ่งผู้คนเป็นเรื่องสำคัญ ดังนั้นตรงนี้เป็นพื้นที่ที่คนมอญที่มาทำงานนั้นมีอยู่มากกว่าที่อื่น และคนไทยเชื้อสายมอญก็ไม่ใช่น้อยแล้วอีกอย่างหนึ่งก็คือในสมุทรสาครไม่เคยเป็นผู้นำในการจัดงานมาก่อนตรงนี้เราเลือกวัดศิริมงคล เพราะเจ้าอาวาสเป็นคนไทยเชื้อสายมอญ และท่านก็เห็นด้วยกับการจัดงาน และท่านก็ช่วยขออนุญาตตามกฎหมาย เราเลือกวัดศิริมงคลเป็นศูนย์กลาง ถ้าเกิดจัดที่อื่นเจ้าอาวาสไม่ได้เดินเรื่องให้ดีๆ เกรงว่าจะเกิดอุปสรรคในการเดินทาง เพราะว่าเจ้าอาวาสสนับสนุนเต็มที่ ก็เลยมาที่นี้กันเยอะด้วยเหตุนี้ จริงๆ แล้วหวังเพื่อให้คนมาเยอะก็เลยเลือกสถานที่ตรงนี้ เพราะพื้นที่เหมาะสม สถานที่วัดก็จะคล้ายๆ กับวัดในรัฐมอญซึ่งตรงนี้มันมีความสอดคล้องกับมอญในเมืองมอญกับมอญในเมืองไทยมีความใกล้ชิดมากที่สุด ความเป็นอยู่และการเข้าออกในวัด คือเจ้าอาวาสจะมองว่า ท่านเปิดโอกาสให้เต็มที่ใครเข้ามาก็ได้ ซึ่งเหมือนกับวัดในเมืองมอญจริงๆ

ผู้ศึกษา : มองว่าพระมอญกับคนมอญนั้นมีการปฏิสัมพันธ์กันอย่างไร

มอญเจน : คือว่า เช่นการรักษาโรค การดูดวง ลักษณะแบบนี้ตัววัด อาคารสถานที่มันเปิดโล่ง ทำให้โปร่ง ทำให้เห็นว่าคนกับพระไม่ได้อยู่ที่ลับๆ ทำให้คนมากันเยอะ

ผู้ศึกษา : ที่วัดศิริมงคลนี้มีการจัดงานกันมาสองครั้งแล้ว คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมยังไปบ้างคะ

มอญเจน : ก็มีนะแต่ไม่ใช่ระดับชาวบ้านธรรมดา แต่เป็นระดับข้าราชการเข้ามามีส่วนร่วมผู้กำกับ หรือ ผู้ใหญ่บ้านเข้ามามีส่วนร่วมยังไม่ถึงขั้นชาวบ้าน ผมมองในแง่ที่เราชาติกิจกรรมที่ร่วมกับชาวบ้าน เราต้องหากิจกรรมของชาวบ้านจัดในงานนี้ด้วย อย่างเช่นที่เราจัดที่วัดเจติยหอย

ก็มีชาวบ้านมาร่วมมีการแสดง มีดนตรีของเขา แต่ขึ้นอยู่กับผู้ประสานงานกับชาวบ้าน บางครั้ง การละเล่นของพื้นบ้านมอญในเมืองไทยแม้ไม่มีในพื้นที่ตรงนี้ เราอาจจะนำจากที่อื่นมาเป็น แนวทางก็ได้ แต่ปีนี้เราขาดผู้ประสานงานน้อยไป ที่จริงแล้วแผนงานมันมีอยู่แล้ว ผู้ปฏิบัติงานนั้น ไม่ครบก็เลยขาดไป แต่คิดว่าอนาคตก็น่าจะเป็นไปได้

2. นายองค์ บรรรจุน ประธานชมรมเยาวชนมอญกรุงเทพ *

มีนาคม 2549 ณ วัดชนะสงคราม กรุงเทพมหานคร

ผู้ศึกษา : งานวันชาติมีความหมายว่าอย่างไร ตามในฐานะที่เป็นประธานชมรมเยาวชน มอญกรุงเทพฯ

องค์ : สำหรับงานวันชาติมอญในเมืองไทยมันคงจะต่างกับเมืองมอญ เพราะมอญเมือง มอญอยู่ใกล้ชิดกับสถานที่เกิดเหตุ คือในประเทศพม่า ความเคียดแค้นความบีบคั้นมันรุนแรงทาง ไน้นความรู้สึกต้องการเอาบ้านเอาเมือง แต่อย่างเราแค่รักษาวัฒนธรรมประเพณีไว้เป็นส่วนใหญ่ อาจจะมีบางคนที่มีความคิดตรงกัน แต่มันก็เท่าที่จะแสดงออกได้ แต่การดึงมวลชนที่เป็นมอญใน เมืองไทยเข้ามาร่วมมันคงจะไปทางวัฒนธรรมประเพณีซะมากกว่า เพราะเมื่อก่อนก็มีกลุ่ม นักศึกษามอญหัวก้าวหน้าที่มาทำงานร่วมกับเรา สมัยก่อนเข้ามาใหม่ๆ เขาก็ยังแรงนะ

ผู้ศึกษา : สักประมาณปีพ.ศ.เท่าไรคะที่นักศึกษามอญหัวก้าวหน้าเข้ามามีส่วนร่วมด้วย

องค์ : ปีพ.ศ.45 46 ที่เรารู้จักกันใหม่ๆ

ผู้ศึกษา : หมายถึงตอนนั้นมีชมรมฯรวมกับกลุ่มแกนนำนักศึกษาส่วนกันจัดงานใช้มั้ยคะ

องค์ : คือสมาชิกของชมรมฯยังเป็นมอญเมืองไทยมาก 95 เปอร์เซ็นต์ มอญเมืองมอญก็ มาเป็นแขกเฉยๆ แต่พอผมขึ้นมาเป็นเลขาของชมรมฯได้ตั้งแต่ปี 45 ผมพยายามจะทำรูปแบบใหม่ เป็นการดึงมวลชนที่เป็นมอญเมืองมอญเข้ามาร่วมงานร่วมกิจกรรมให้เขามีบทบาทและพอตอน ขึ้นมาเป็นประธานชมรมผมก็ให้ตำแหน่งเขาด้วย ให้เป็นเลขา ฯ ให้เป็นกรรมการ เป็นรองประธาน ก็มี ก็จะได้ทำงานร่วมกันทั้งสองเมือง เขาก็เริ่มเข้าใจมากขึ้น ก็ได้เริ่มเห็นแบบอย่าง หลากๆอย่าง เขาก็ว่าดี หลากๆ อย่างของเราที่เอาใจเขาพยายามปรับรูปแบบเมืองไทยก็อาจจะจัดสำหรับเขา ให้ มันมีรสชาติขึ้น เช่นคำในแถลงการณ์เราก็เพิ่มสีเพิ่มสัน กล่าวเป็นภาษามอญมากขึ้น การแสดง ดนตรี การรำ ก็พยายามดึงทางเค้าเข้ามา อย่างน้อยก็อย่างละครึ่งๆ เพราะดูแล้วเป็นการร่วมกัน ระหว่างมอญสองเมือง

* คนไทยเชื้อสายมอญ จังหวัดสมุทรสาคร

ผู้ศึกษา : แดงการณ หรือ คำสุดดีที่ใช้จะสื่ออารมณ์ออกไปในแบบไหนคะ

องค์ : สำหรับมอญในเมืองไทยที่ผมทำอยู่นี้ ผมพยายามทำความเข้าใจประวัติศาสตร์เก่าๆ ให้ฟัง พูดให้เจ็บ พูดให้รู้สึกสลด ให้สะท้อนใจ อย่างเมื่อปีที่แล้วที่จัดอยู่ที่สมุทรสงคราม แม่กลองมีคนร้องไห้มากกว่าครึ่งงาน คือผมเล่นกล่าวให้มันซึ้งๆเศร้าๆ แล้วก็จบท้ายด้วยเพลงกล่อมลูกของมอญโบราณเป็นภาษามอญ แล้วคนก็ร้องกันซึ้งๆไปเลย

ผู้ศึกษา : การทำความเข้าใจประวัติศาสตร์นี้เราพูดถึง ประวัติศาสตร์ในแง่ไหนคะ

องค์ : พูดถึงความเจริญรุ่งเรืองก่อน พูดถึงการอพยพ เหตุใดต้องอพยพ ถูกกดขี่ข่มเหงฆ่าฟัน พออยู่เมืองไทยแล้วมันเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติอย่างไร เข้าไปหลอมรวมกับราชวงศ์คนไทยอย่างไรนี่คือการขจัดความอาย จะได้รู้ว่าเขามาอยู่อย่างมีเกียรติในเมืองไทย แล้วก็ด่าบท้ายว่า คนที่ล้มแล้วก็เหมือนกับต้นไม้ล้มรากเหง้า ล้มรากแก้ว

ผู้ศึกษา : คือไม่ได้ด่าเกี่ยวกับพม่าใช่ไหมคะ

องค์ : คือด่าเราเองนั่นแหละ คือล้มบรรพบุรุษ ที่เคยอพยพลำบากยากแค้นมา ซึ่งมอญเมืองมอญที่เป็นมอญนักศึกษาหลายคนเห็นแล้ว ก็บอกว่าแตกต่างวิธีที่เขาใช้

ผู้ศึกษา : ถ้ามอญทางนั้นจัดงานวันชาติ เขาพูดต่างจากเรามากไหมคะ

องค์ : คำพูดเน้นการเมือง ให้สู้ ให้เกลียดพม่า ให้รักวัฒนธรรมของตัวเองให้รวมกัน ให้สามัคคีกัน

ผู้ศึกษา : แต่เราไม่เน้นแบบนี้หรอกคะ

องค์ : ความหมายมันอาจจะคล้ายๆ กันกระมัง แต่อยู่ที่วิธีการพูด

ผู้ศึกษา : ลักษณะที่เราพูดนั้นมันเป็นลักษณะแยกส่วนหรือไม่ คะ สมมติถ้ามีคนมอญจากทางนั้นมาร่วมงานด้วย คำจะเข้าใจในสิ่งที่เราพูดหรือเปล่า

องค์ : คือครั้งแรกเราจะพูดเป็นภาษามอญ เนื้อหาจะเบาหน่อย พูดย่อยๆเพราะพูดสั้นแค่ครึ่งหน้ากระดาษ สองหน้ากระดาษที่เหลือจะเป็นภาษาไทย เนื้อหา ก็จะคล้ายๆกัน คือส่วนใหญ่คำก็จะฟังออก แต่ฟังไม่ชัดเจนเพราะเราจะใช้ศัพท์สูงด้วย เพื่อดึงอารมณ์คนมอญในไทย บางคนคำก็ฟังออก

ผู้ศึกษา : ตั้งแต่ชมรมจัดตั้งขึ้น มีการจัดงานวันชาติมอญกี่ครั้งแล้วคะ

องค์ : อันนี้ก็จำไม่ได้หมดนะ แต่เท่าที่เล่าสู่กันฟังมาก็ประมาณ 17-18 ครั้ง ก็เมื่อก่อนในสมัยแรกๆก็เป็นการจัดที่โรงแรมบ้าง เช่นโรงแรมวิงไต้ โรงแรมรัตนโกสินทร์ โรงแรมอินทรา ตอนหลังมาเปลี่ยนประธานชมรมฯ ก็มีการเปลี่ยนนโยบายมาจัดที่วัด ก็รู้สึกจะจัดที่วัดมาประมาณสัก 10 ครั้งได้

ผู้ศึกษา : เพราะอะไรคะจึงเปลี่ยนจากห้องประชุมมาเป็นวัด

องค์ : ก็ความคิดของประธานชมรมฯ ในยุคนั้น เขาบอกว่าถ้าจัดงานที่วัดนอกจากจะได้มวลชนที่อยู่รอบๆวัด ทางพระก็จะได้มาร่วมงาน คนมอญเราไม่ได้มีเฉพาะแต่ที่รำรวยที่จนๆระดับล่างก็จะได้เข้าถึงงานง่ายหน่อย เพราะจัดที่โรงแรมก็จะได้คนระดับมีความรู้ มีการศึกษา มีฐานะ ถ้าชาวบ้านมาโรงแรมก็คงจะวางตัว กินข้าวไม่เป็น ทำตัวไม่ถูก ก็เปลี่ยนเป็นวัดนี้ได้ 10 ปี ซึ่งผมก็เห็นด้วยนะ สมัยที่ผมเข้ามาทำงานที่ชมรมฯมา 6 ปีก็เริ่มจัดที่วัดมาตลอด ครั้งที่ผมเข้ามาใหม่ก็เริ่มจัดที่วัดชนะสงคราม

ผู้ศึกษา : บรรยากาศงานเป็นอย่างไรบ้างคะ

องค์ : ครั้งที่ผมเข้ามาครั้งแรกยังจัดแค่วันเดียวคือมารวมตัวกันสามโมงเช้า เจอหน้ากัน จัดอาหารถวายพระ ฟังพระสวด ขายของนิดหน่อย เมื่อพระสวดเสร็จ ก็มีการแสดงซั๊กซูดหนึ่ง แล้วเชิญวิทยากรมาพูด ปาฐกถา แล้วก็กลับบ้าน ประมาณบ่ายโมงบ่ายสองไม่เกินนี้

ผู้ศึกษา : พระที่ปาฐกถาในงานนี้จะพูดไปทำนองไหนคะ

องค์ : ก็ประมาณว่าให้รักชนชาติ ให้รักวัฒนธรรมประเพณี ภาษา ออย่าลืม รักสามรดก ปู่ย่าตายาย ให้รวมกัน สามัคคีกัน ก็ประมาณนี้

ผู้ศึกษา : แล้วเวลาที่อยู่ในงาน การละเล่นการแสดง อาหารการกิน เป็นอย่างไรคะ

องค์ : ก็พยายามฟื้นฟูทุกอย่างที่เป็นมอญ กับข้าว การแสดง ภาษา ซึ่งคนที่อยู่ที่บ้านไม่ได้พูด(ภาษามอญ) มานานก็ต้องพูดกันหน่อย ส่วนอาหารก็เป็นแกงกระเจี๊ยบ แกงมะตาด ซึ่งบางชุมชนหลังๆก็ไม่อยากจะทำ แกงคิดว่าก็รวยแล้วก็แสดงให้ชาติอื่นเห็นว่า มอญก็รวย กินแกงหมู แกงเนื้อ แต่อีกส่วนก็บอกว่าแกงไว้กินเถอะอย่างน้อยก็เป็นแกงมอญโบราณจริงๆ ก็พยายามจะมีไว้ในงาน ส่วนการแสดงเช่นมอญรำเกาะเกิร์ต จริงๆก็กรรมการหลายคนที่จัดงานก็เบื่อแล้วละ ใ้การรำซ้ำๆ คนก็ไม่ค่อยอยากดูเท่าไร เพราะมีทุกงาน เป็นมอญรำสิบสองท่า จะรำซ้ำๆ ความ เป็นมาก็คือสมัยก่อนมันมีนักดนตรีปี่พาทย์มอญที่บ้านเกาะ (อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร) ตอนนั้นวงปี่พาทย์มอญที่บ้านเกาะไปเล่นที่เมืองมะละแหม่ง นักดนตรีชื่อ “ปู่ทอเจอะ” ไปได้ทำรำจากเมืองมอญมาสอนให้น้องสาว ชื่อย่าปริก ย่าปริกมาแต่งงานกับปู่ทางไทรน้อย แล้วได้ทำรำจากเมืองมอญมาสอนอยู่ที่บ้านเกาะ จากนั้นก็มาสอนที่เกาะเกิร์ต ทุกวันนี้ก็เหลืออยู่ที่เดียวก็คือที่เกาะเกิร์ต ในเมืองมอญเองก็หาย บางคนหัวสมัยใหม่วัยรุ่นมาเจอก็จะบอกว่าเป็นรำไทยแล้วละเพราะเห็นว่ารำซ้ำๆยืดเยื้อ เพราะไม่รู้และไม่เคยเห็น ส่วนคนเก่าๆจะเข้าใจว่านี่แหละคือการรำของมอญแท้ๆ

ผู้ศึกษา : แล้วทะเลมอญละคะเป็นสิ่งที่เกิดในเมืองไทยหรือเมืองมอญ

องค์ : เกิดขึ้นมานานแล้วที่เมืองมอญก็มี ตอนที่ผมไปเที่ยวเมืองมอญเมื่อต้นปีที่แล้ว ปี 48 ก็ยังเห็นอยู่เครื่องดนตรี มีซอ มีจะเข้ การรำลีลา ยังใช้อยู่ แต่การรำจะเร็วชนิดหนึ่ง อาจจะมีเครื่องดนตรีบางชิ้นเข้ามาปน อย่างเช่นฉาบ จะทำให้สำเนียงมันแปร่งหูออกไป แต่ของเราก็ยังมีเครื่องดนตรีของไทยเข้ามาปนอยู่ คือต่างคนก็ต่างเปลี่ยนแปลงไป แต่ก็ยังเห็นเยื่อใยที่เหมือนกันอยู่

ผู้ศึกษา : นอกจากมอญรำสิบสองท่า ทะแยมมอญ ยังมีการละเล่นอะไรอีกคะที่เก่าๆ

องค์ : ก็สะบ้า ก็ยังอยู่ทั้งสองเมือง มีวิธีและกติกามันแตกต่างกันออกไปบ้าง และมีมอญรำชื่อ “ตะละหย่างโมน” แปลว่า ภาชนะหน้าที่ของมอญ เป็นการรำของมอญทางโน้นเป็นการปรับประยุกต์เข้ามา ส่วนการละเล่นที่ปรับประยุกต์ขึ้นในเมืองไทยก็มีหลายชุด อย่างเช่นที่อาจารย์ฉวีวรรณที่พระประแดงก็คิดขึ้นมาหลายชุดเช่นกัน ส่วนการระบำหงส์ 2 ตัว ทางโน้นเขารำกันอยู่แล้ว ระบำชาวนา พวกเหล่านี้เค้าคิดขึ้นมาเยอะ

ผู้ศึกษา : บรรยากาศที่มีมอญทางโน้น(รัฐมอญ)มาร่วมกิจกรรมนี้เกิดขึ้นนานหรือยังคะ

องค์ : ถ้าเป็นเรื่องของชมรมนี้ไม่แปลกนะ เพราะเกิดขึ้นนานแล้ว ตั้งแต่สมัยตั้งชมรมฯ แล้วก็มอญเมืองโน้นเข้ามาร่วมด้วย สำหรับชาวบ้านหรือท้องถิ่นอื่นอาจจะเห็นว่าแปลกตา

ผู้ศึกษา : เมื่อเปรียบเทียบกันแล้วงานวันชาตินี้ ถ้าคนมอญทางโน้นจัดมีความแตกต่างกันหรือเปล่า

องค์ : ก็ต่างนะ แต่เราดูคลุกคลีมากก็เลยเห็นว่าไม่แปลกอะไร ก็เห็นว่าเป็นมอญเหมือนกัน ถ้าดูให้ดีมันก็คล้ายกัน ถ้าสำหรับคนที่ไม่เคยเจอก็รับไม่ได้ มอญเมืองโน้นก็ว่าเรานะว่ารำอะไรช้า ดูไม่ลง ใส้เราก็บอกว่าทางโน้นเต้นอะไรก็รู้เต้นดีดขัดดีดชา ดูไม่ไหว ไม่เรียบริ้อย ไม่น่ารัก เหมือนมอญเมืองไทย ต่างคนก็ต่างว่ากันนั่นแหละ คนที่ได้คลุกคลีก็จะเข้าใจ ทำรำที่ว่ารำรวดเร็ว ดูให้ดี มาสโลเทปให้ดูจะมีอยู่หลายท่าจะไม่ทั้งกันเลย เพียงแต่จังหวะไม่เหมือน เพียงแต่พื้นของมันจากกันไปนานก็เลยผิดกันไป ลีลาทางโน้นอาจจะผสมพามาหน่อย ทางนี้ผสมไทย

ผู้ศึกษา : เพราะฉะนั้นแล้วที่ถามว่าวันชาติมีความหมายอย่างไรนั้น หมายถึงเป็นวันที่ไม่ให้เราลืมความเป็นมอญใช่หรือเปล่าคะ

องค์ : ความจริงแล้วไอ้เรื่องแนวคิดการจัดงานวันชาติมันมาจากทางโน้น มันเริ่มหลังจากประเทศพม่าได้เอกราชจากอังกฤษ ในพ.ศ. 2491 แนวคิดการจัดงานวันชาติมันได้มาจากนั้นตรงๆ เลย มอญเมืองไทยไม่เคยมีกันมาก่อน ที่นี้ชมรมก็เริ่มจัดกันขึ้นมา ก็ด้วยความที่อาศัยมอญเมืองโน้นเขาก็จัด เราก็ได้แนวคิดนั้นมา เราก็เห็นว่าเป็นการดี จัดในวันแรม 1 ค่ำ เดือน 3 วันแรกสร้างกรุงหงสาวดี พ.ศ.1116 มอญเมืองไทยก็จับเอาแนวคิดตรงนี้แหละ มาใส่แนวคิดสำหรับมอญในเมืองไทยเข้าไป คือการทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้บรรพชน เป็นวันรำลึกให้มอญแต่ละจังหวัด มอญ

แต่ชุมชนได้มาเจอกัน มารวมกลุ่มกันมาจากแนวคิดจากมอญทางเมืองโน่นนั่นแหละ แต่เรามา รุนแรงเท่าขนาดเขา มีที่เกี่ยวกับการเมืองแต่ไม่เป็นการนำเสนอตรงๆ คือถ้าถามคนมอญ เมืองไทยลึกๆแล้วว่ายากได้ชาติอยากได้ประเทศมัย ถึงแม้ว่าจะกลัว จริงๆถ้าได้กินเหล้าเมาตบ ใหญ่แล้วคุยกัน ทุกคนมีทั้งนั้นแหละคืออยากได้แผ่นดินอยากได้ประเทศ แต่เราก็ไม่ได้นำเสนอ หรือ การเรียกร้องบนเวที เราก็ไม่อยากจะให้เป็นเพราะมอญในเมืองไทยส่วนใหญ่กลัว ถูกปลุกฝังมาว่า อย่างนั้นว่าอยู่เมืองไทยแล้วจะติดต่อสู้แบบนั้นเดี๋ยวจะถูกจับ ผิดกฎหมาย แต่ก่อนมีการลงทุนเผา คัมภีร์ไบเบิลภาษามอญทิ้งเพราะกลัวถูกจับ เพราะความไม่รู้

ผู้ศึกษา : ในทางกลับกันถ้าไม่มีวันชาติมอญ คิดว่าจะมีผลอะไร

องค์ : เรากลัวว่ามันจะหายไป ซึ่งก็แล้วแต่ว่าจะอนุรักษ์ไว้ได้ดีแค่ไหนนะ เท่าที่เห็นว่าที่ หายไปง่ายก็คือ ที่พระประแดง สามโคก ทั้งภาษา การแต่งกาย ทุกอย่างมันหายหมด เพราะ ชุมชนอยู่ในเขตเมืองที่เจริญมันหายง่าย สงกรานต์ก็เหลืออยู่วันเดียวที่พระประแดง อย่างสามโคก สงกรานต์ก็ไม่ค่อยจะเหลือ วัดเก่าๆนอกตัวเมืองก็เหลือบ้าง

ผู้ศึกษา : ถ้าเปรียบเทียบงานวันชาติ กับงานสงกรานต์หรืองานประเพณีอื่นๆของมอญมี ความสำคัญแตกต่างกันหรือไม่

องค์ : งานวันชาติจะมีความสำคัญกว่า เพราะเป็นวันสำคัญของชนชาติ สงกรานต์ถือเป็น งานปีใหม่ของมอญโบราณ มันก็สำคัญจัดกันบ้านใครบ้านมันก็มี ต้องอยู่เฉพาะบ้านตัวเองมันไม่ ต้องมารวมตัวกัน ก็อาศัยวันชาตินี้แหละ คือวันสำคัญที่ได้มารวมกัน ทุกวันนี้ทุกฝ่ายก็เริ่มเข้าใจ การจัดงานวันชาติแบบมอญเมืองไทยมากขึ้น

ผู้ศึกษา : ตอนแรกๆนั้นประสบปัญหาการสื่อสารทำความเข้าใจเวลาที่จัดงานวันชาติ หรือไม่คะ

องค์ : ประสบปัญหามาก กรรมาการของชมรมฯในตอนนั้น เท่าที่ทราบค่อนข้างเป็นคนหัว ก้าวหน้า ในแต่ละชุมชนนี้จะมีคนที่มีความคิดแบบคนในชุมชนไม่มาก ส่วนใหญ่จะเป็นคนที่ฝ่าย ขวาจัด พวกอนุรักษ์นิยมก็จะไม่เห็นด้วยกับกิจกรรมของชมรมฯ ที่แรกสมาชิกชมรมก็น้อยที่จะเข้า มาร่วมกิจกรรม แม้แต่สถานที่ที่จะขอจัดงานวันชาติก็หายาก เข้าไปอธิบายแล้วอธิบายอีก ก็ยาก เพราะความกลัว ไม่พร้อม ไม่อยากยุ่ง ที่นี้เป็นคนไทยไปหมดแล้ว ไม่มีหรือมอญ โน่นไปจัดที่ ปทุมธานีมอญเยอะ ก็จะได้รับคำตอบแบบนี้ออกมา ก็ท้อนะ บรรยากาศมันฟังจะดีมาประมาณ 3-4 ปีมานี้เอง คนเริ่มเข้าใจก็เรียกให้จัด

ผู้ศึกษา : คิดว่าเป็นเพราะอะไรคะที่บรรยากาศดีขึ้น

องค์ : ส่วนหนึ่งเขาได้ไปเห็นรูปแบบการจัดงาน การประชาสัมพันธ์ในกิจกรรมของเราทั้งสี่ เวลาเราไปช่วยกิจกรรมของชุมชนนั้นๆเราก็เอาลูกน้องเราไปทั้งที่เป็นมอญในเมืองไทยและมอญเมืองมอญพอเค้าได้เห็นในสิ่งที่มันดีๆ เขาก็เข้ามาหาได้ง่ายขึ้น ลูกน้องที่พาไปนั้นส่วนใหญ่จะรู้ประเพณีทั้งมอญในเมืองไทยและมอญในเมืองมอญ ภาษาก็รู้ จะพูดอะไร ควรจะทำตัวแบบไหน พอไปถึงก็ไปช่วยงาน พวกนี้เขาช่วยงานเก่ง

ผู้ศึกษา : ตอนนี่ก็คือกลุ่มนักศึกษาที่ออกมาจากพม่าที่เป็นแกนนำ มาอยู่ชมรม ก็คนคะ

องค์ : แกนนำที่ทำงานนี้ประมาณ 20 คนได้ พวกเขาออกมาจากพม่าเมื่อเหตุการณ์ 8888 ประท้วงในพม่า ส่วนหนึ่งเท่านั้นที่เหลือจะเป็นการแนะนำชักจูงกันไป ส่วนหนึ่งบางคนก็ไปประเทศที่สาม และก็ผลักดันมาเรื่อย กลุ่มหนึ่งที่เคยทำงานกับเรา ก็ไปอยู่อเมริกา ออสเตรเลีย ฟินแลนด์ เนเธอร์แลนด์

ผู้ศึกษา : โนมุมมองของนักศึกษาที่ไปอยู่ประเทศที่สามเวลาจัดงานวันชาติเป็นอย่างไรคะ

องค์ : คือถ้าเค้าจัดกับมอญเมืองไทยเค้าจะรู้สึกสบายใจ ไม่ต้องกลัวเจ้าหน้าที่บ้านเมือง เพียงแต่เขาแสดงออกในสิ่งที่เขาต้องการได้ไม่เต็มที่ คนไม่เข้าใจก็อาจจะร้องเพลงชาติมอญบนเวที ชูธงมอญบนเวทีเวลาเคารพบรรพชนมอญ คนที่อยู่กับเรานานๆได้คลุกคลีกันก็จะเข้าใจ บอกว่าจัดได้แค่นี้ก็ดีแล้ว ดีกว่าไม่ได้ทำเสียเลย เป็นการเข้าใจสถานการณ์มอญในเมืองไทย แต่โดยมากคนมอญเมืองไทยกับมอญเมืองมอญจะจัดไม่ตรงกันอยู่แล้ว มอญในเมืองไทยจะเอาภุชสะตอกเป็นหลัก ตรงกับเสาร์อาทิตย์ แต่มอญเมืองมอญต้องจัดให้ตรงกับวันแรม 1 ค่ำ เดือน 3 โดยมากแล้วเราสามารถจะไปได้ทั้งสองงาน

ผู้ศึกษา : ในอนาคตการจัดงานวันชาติจะเป็นแบบไหน ในสถานการณ์ที่ว่ามีคนมอญจากเมืองมอญมาอาศัยอยู่ในเมืองไทยมากขึ้นเรื่อย

องค์ : คอนเซ็ปต์ๆของเราในการจัดงานวันชาติ คือเราต้องการให้มอญทั้งสองเมืองรวมกันอยู่แล้ว เพราะฉะนั้นอะไรที่มันปรับได้ให้เกิดความพอใจกันทั้งสองกลุ่ม เราก็ยินดีทำ แต่ก็ไม่ให้กระทบกระทั่งกันประเทศไทย กลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเราก็ยินดี

ผู้ศึกษา : เป้าหมายสูงสุดไปที่ชนชาติใหม่หรือเปล่าคะ

องค์ : แน่นนอน เราทำงานก็เพื่อชนชาติ อย่างน้อยก็ให้ชนชาติอื่นยังเห็นว่ายังมีชนชาติมอญอยู่บนโลกใบนี้ เราจะพูดอยู่เสมอว่ามอญก็คือมอญ ไม่ว่าจะเป็นมอญที่อพยพมาเมื่อสองร้อยปีที่แล้ว หรือมอญที่อพยพมาทุกวันนี้ ก็คือมอญหนึ่งเดียว โอกาสและระยะเวลาเท่านั้นที่มันแตกต่างกัน เราทำเพื่อมอญหนึ่งเดียวไม่ใช่เพื่อมอญนี้หรือมอญนอก เราไม่มีการแยก ส่วนใหญ่คนในชมรมจะเข้าใจในจุดนี้

ผู้ศึกษา : เพื่อต้องการให้สังคมรับรู้ว่ายังมีชนชาติมอญอยู่เท่านั้นหรือ เพื่อการต่อรองใน
ด้านอื่นทางสังคม

องค์ : จริงๆแล้วอาจจะไม่ถึงขั้นนั้น แต่อาจจะเป็นเป้าหมายไกล ถ้าต่อรองก็ไม่ได้ต่อรอง
เพื่อผลประโยชน์เข้าตัวเรา แต่เป็นการต่อรองเพื่อผลประโยชน์ของชนชาติเรา ให้เห็นความสำคัญที่
จะอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีมอญให้อยู่เคียงคู่ชนชาติไทย ในสมุทรสาคร ในปทุม นนทบุรี ให้รู้ว่า
ยังมีชนชาติมอญอยู่ ทุกครั้งที่มีเวทีวัฒนธรรมมอญ ได้ขึ้นมาเชียร์กับเขาด้วยอันนี้ก็อาจจะเป็นการ
ต่อรองลักษณะนั้น แต่การต่อรองทางนิติกรรมนี้เรายังไม่พูดถึง

ผู้ศึกษา : การที่ทุกวันนี้เป็นที่รับรู้ที่สังคมไทยนั้นประกอบด้วยผู้คนที่มีความหลากหลาย
จนกล่าวได้ว่าไม่มีคนไทยแท้ๆ ในประเทศไทย ตรงนี้หรือเปล่าที่พยายามเน้นให้เห็นความเป็นชน
ชาติมอญให้เด่นชัดขึ้น

องค์ : เน้นนะ แต่ไม่เน้นเพื่อการแบ่งแยก เน้นเพื่อนำเสนอรูปแบบที่มันหลากหลาย ทาง
ชาติพันธุ์เพื่อแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน ไม่เน้นให้เกิดความแตกต่างดึงตัวเองออกมาจากกลุ่มไม่อยู่
รวมกับชนชาติอื่นที่อันนั้นไม่ใช่ เน้นความหลากหลายและอยู่ร่วมกันอย่างเข้าใจ คือผมเข้าใจ
วัฒนธรรมคุณ คุณเข้าใจวัฒนธรรมผมจะได้เคารพซึ่งกันและกัน ถ้าเราไม่รู้ว่าคุณมีประเพณีแบบ
นั้นแล้วเราไปทำผิดโดยที่เราไม่รู้ มันเป็นเรื่องผิดที่เราไม่ได้เรียนรู้กัน เช่นมีเพื่อนเป็นอิสลามก็ต้อง
ไม่พาหมาเข้าบ้านเขาเพราะเขาถือ ถ้าไม่รู้แล้วถ้าเราทำมันก็จะผิดซ้ำสอง

ผู้ศึกษา : ในอดีตที่ผ่านมาสังคมไทยพยายามจะกลืนความเป็นมอญ มันเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้
ให้เราต้องรักษาความเป็นมอญไว้หรือเปล่า

องค์ : จะพูดอย่างนั้นก็ไม่น่าพูดได้ถนัดปากนักนะว่าประเทศไทยพยายามกลืน แต่มันก็
เป็นที่ระบบการศึกษาที่ทำให้คนมอญก็อยากเป็นคนไทย ในสมัยเด็กก็พูดถูกนะถ้าเป็นเรื่องของ
การกลืน อย่างผมเกิดมาผมพูดภาษามอญได้ก่อน ภาษาไทยผมพูดได้ที่หลัง ก่อนจะเข้าโรงเรียน
พอไปโรงเรียนครูที่เป็นคนไทยก็สอนอยากเด็กก็พากันจะคุยมอญ เด็กประมาณ 80-90 เปอร์เซ็นต์ใน
หมู่บ้านเป็นมอญก็จะคุยมอญ ก็ไม่พูดไทยเสียที มันก็ไม่ใช่ไทยสักที ไม่รู้ว่าคุยมอญ นินทาครู ว่า
ครูลับหลังหรือเปล่า ครูก็เลยต้องออกกฎตีเด็กที่พูดมอญในโรงเรียน อันนี้ผมถือว่าเป็นการกลืน
อย่างหนึ่งด้วยเหมือนกัน แต่ด้วยการจงใจจากรัฐบาลกลางหรือไม่ฉันไม่ทราบ แต่มันเกิดขึ้นกับ
ตัวผม แต่อีกส่วนหนึ่งก็ต้องโทษคนมอญเองด้วยว่าพยายามจะเป็นคนไทยมากเกินไป จนเราก็ลืม
วัฒนธรรมรากเหง้าของเราเอง

ผู้ศึกษา : เราอยู่ในสังคมไทยความรู้สึกต่อการจัดงานวันชาติ ซึ่งชาตินั้นไม่ใช่ชาติไทย คิด
ว่าภาพที่คนอื่นมองจะเป็นอย่างไร

องค์ : เราก็ไม่ได้บอกชัดเจน ว่าวันชาติ เรารู้กันอยู่ลึกๆว่าวันชาติ เรากับคนทั่วไปว่า วันรำลึกชนชาติ รำลึกถึงหงสาวดี บรรพชนมอญ กลุ่มเราเท่านั้นแหละที่ทราบว่าจะจัดงานวันชาติ เท่าที่ฟังเท่าที่สัมผัส คนไทยก็ไม่ได้ว่าอะไรนะ คนไทยค่อนข้างใจกว้าง แต่ก็มีคนมอญเราด้วยกันเองนี่แหละที่บอกว่ามันมีอีกหรือชาติมอญ มันยังมีชาติอีกหรือ จะจัดทำอะไรกันนี้ จะกู้ชาติหรือ

ผู้ศึกษา : ทีนี้เราได้อธิบายหรือไม่ว่าชาติมอญมันคือจุดไหน

องค์ : บางคนก็เปิดโอกาสให้เราอธิบาย บางคนก็ไม่เปิดโอกาส เราก็พยายามคุยให้เค้าเข้าใจ ซึ่งเปิดรับบ้างไม่เปิดรับบ้าง เราก็คุยง่ายเสียมากกว่า ภาษาวิชาการเค้าก็ไม่ยอมรับฟัง ชนชาตินี้ก็ไม่ได้หมายความว่าเราจะไปยึดหรือไปกู้แผ่นดิน หรือมีรัฐบาล การนำเสนอจะเน้นไปที่ความเป็นชาติกำเนิดเดียวกันในกลุ่มคนไทยเชื้อสายมอญ ภาพกว้างของการนำเสนอของชาติกำเนิด ชาติพันธุ์ แต่ลึกๆก็อย่างที่บอกนะว่ามันก็มีเรื่องของการเมือง แต่เราไม่ได้นำเสนอตรงนั้น เพราะมันจะหาแนวร่วมได้ลำบาก คือคนมันจะมี 2 กลุ่ม กลุ่มที่ไปทางกู้ชาติ กับกลุ่มที่มาทางชาติพันธุ์ ถ้าเราพยายามนำเสนอมาทางชาติพันธุ์ก็จะได้ลูกค้าทั้งสองกลุ่ม มันจะมีกลุ่มที่ไปทางกู้ชาติก็แรงสุดโต่งไม่ก็เปอร์เซนต์ การเราเลือกนำเสนอวัฒนธรรมประเพณีเก่ามันก็ดูนุ่มนวลก็จะได้ทุกกลุ่มมาร่วม อันนี้หน้าฉากเราก็คุยกันไปซิ หลังจากเราจะคุยอะไรก็เรื่องของเรา จริงแล้วมันก็มีวัตถุประสงค์ทั้งสองอย่างทับซ้อนกันอยู่ ทั้งการฟื้นฟูประเพณี และการไปถึงอุดมการณ์กู้ชาติ แต่มันก็ไม่ได้มีมากนักหรอกแต่ถึงมันจะมีก็ไม่ได้ทำอะไรได้นักหนาหรอก เพียงแต่เรามีความหวังอยู่ลึกๆเท่านั้น

ผู้ศึกษา : ความหวังลึกๆคืออะไรคะ

องค์ : ถ้าหากพม่าใจกว้างยกดินแดนให้ สถาปนาให้เป็นประเทศมอญ เราก็พร้อมจะช่วยเหลือฟื้นฟูการศึกษาประวัติศาสตร์ เราก็ยินดีที่จะช่วย

ผู้ศึกษา : คิดว่าพม่าจะใจกว้างอย่างนั้นหรือคะ

องค์ : มันจะเป็นลักษณะน้ำท่วมหลังเปิดนั้นแหละ ดูเหมือนจะเป็นอุดมคติ แบบฝันๆของคนไทยเชื้อสายมอญเสียมากกว่า ขนาดพม่าย้ายเมืองหลวง จากย่างกุ้งไปอยู่ปิ่นมามา ก็พากันบอกว่าเป็นไปตามตำนานแล้วเห็นมั๊ย

ผู้ศึกษา : เรามีตำนานหรือคะ ตำนานอะไร

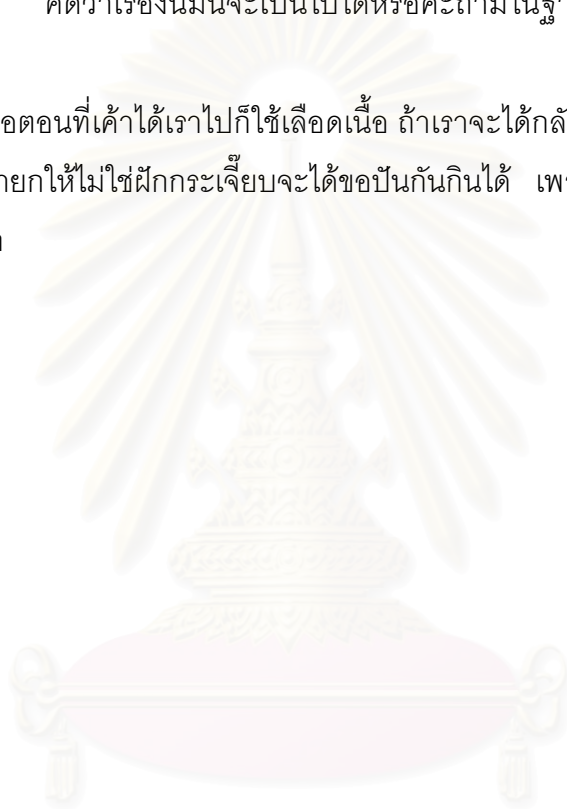
องค์ : คำทำนาย “เม่งเจิน” กล่าวว่าหลังจากมอญเสียเอกราชให้พม่า อยู่ต่อมาอีกเจ็ดชั่วอายุคน แล้วจะได้เมืองคืนโดยที่เสียเลือดเนื้อ จะมีหงส์จากแดนไกลบินมากอบกู่ จะเป็นฝรั่งหรืออะไรก็แล้วแต่จะดึงเข้าสู่ตำนานของตัวเอง เป็นการทำนายอนาคตข้างหน้า คำทำนายนี้ก็เป็นที่รับรู้กันทั้งมอญเมืองโน้นกับมอญเมืองไทย

ผู้ศึกษา : หงส์จากแดนไกลที่หมายถึงคนไทยเชื้อสายมอญในประเทศไทยหรือเปล่าคะ

องค์ : สมัยเด็กมีเพื่อนที่มาจากมอญเมืองไฉ่นั้น ก็จะบอกว่ารอคนมอญในเมืองไทยไปช่วย เชื่อว่าหงส์จากแดนไกลคือมอญเมืองไทย บางตำนานก็ค่อนข้างจะอนบอกรอคนมอญเมืองไทยไม่ไหวแล้วมอญเมืองไทยอยู่สุขสบายแล้วลืมไม่มาช่วยแล้ว ก็เลยตีความว่าหงส์จากแดนไกลอาจจะ เป็นสหรัฐอเมริกา เปลี่ยนเป็นนกอินทรีแทน

ผู้ศึกษา : คิดว่าเรื่องนี้มันจะเป็นไปได้หรือคะถามในฐานะเป็นคนไทยเชื้อสายมอญ เหมือนกัน

องค์ : ก็คือตอนที่เค้าได้เราไปก็ใช้เลือดเนื้อ ถ้าเราจะได้กลับคืนมาก็คงต้องเป็นวิธีเดียวกัน ไม่ใช่อยู่ๆเขาจะมายกให้ไม่ใช่ฝักกระเจี๊ยบจะได้ขบขันกันก็ได้ เพราะฉะนั้นวิธีที่ได้กลับคืนนั้นก็ คงจะไม่ต่างกันนัก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

ชื่อ นางสาวสุกัญญา นามสกุล เบาเน็ด เกิดวันอาทิตย์ที่ 18 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2516 ที่จังหวัดสมุทรสาคร สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี ศิลปศาสตรบัณฑิต(โบราณคดี) เกียรตินิยมอันดับ 2 จากคณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากรในปีการศึกษา 2537 ประสบการณ์ในการทำงาน รับราชการในตำแหน่งนักโบราณคดี กลุ่มโบราณคดี สำนักศิลปากรที่ 11 อุบลราชธานี กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม ตั้งแต่ปีพ.ศ.2540 ถึงปัจจุบัน ผลงานทางวิชาการที่สำคัญคือการดำเนินงานในโครงการวิจัยเรื่องการศึกษาประเพณีการฝังศพในสมัยก่อนประวัติศาสตร์ตอนปลายของวัฒนธรรมทุ่งกุลาร้องไห้ ระหว่างปี พ.ศ.2544-2546 ปัจจุบันทำงานในตำแหน่งนักโบราณคดี 5 กลุ่มโบราณคดี สำนักศิลปากรที่ 11 อุบลราชธานี ถนนเลียงเมือง ซอยสีหัพพนม ตำบลแจระแม อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี 34000 โทรศัพท์ 045-312845-6

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย